M. E. Barry.

DESID. ERASM. ROT.

APOPHTHEGMATA.

Editio Novissima.

AMSTELODAMI,
Apud Joannem Ravesteinium 1671.

DES. ERASMI ROTEROD.

APOPHTHEGMATUM,

Ex optimis utriusque Linguæ Scriptoribus collectorum,

LIBRI OCTO.

EDITIO NOVISSIMA,

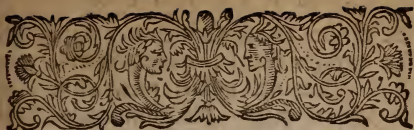
A multis, quibus antea scatebat mendis, diligenter repurgata.

AMSTELODAMI,

Apud JOANNEM RAVESTEINIUM, Civitatis & Illustris Scholæ Typographum Ordinarium.

CIↃ IↃC LXXI.

ILLUSTRISSIMO

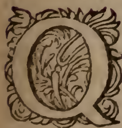
PRINCIPI

JUNIORI GUILIELMO,

Duci Clivensi, Juliacensi, Montensi, Comiti Marchiæ & in Ravenspurgo, &c.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS.

S. D.

UONIAM priores libellos, quos mei erga te animi velut arrabonem qualemcunque miseram, tam comiter accepisti Guilielme princeps junior illustrissime, nec tu modo, sed & ambo clarissimi parentes tui, visum est aliquid & tua nobilitate dignius, & tuis studiis, ni fallor, utilius adjungere. Proin ex optimis quibusque auctoribus collegi

* 3 quæ

quæ Græci vocant apophthegmata, hoc eſt, egregie dicta, quod viderem non aliud argumenti genus principi præſertim juveni magis accommodum. Sunt illa quidem ſcitu digniſſima, quæ plilosophi de moribus, de Republica adminiſtranda, deque bello gerendo litteris prodiderunt. Sed quotocuique vel privato tantum eſt otii, ut apud Platonem Socraticarum argutationum, ironiarum & iſagogarum ambages ac labyrinthos evolvere vacet? Ariſtoteles autem copioſe quidem ſcripſit de moribus, ſed philoſophis ſcripſiſſe videtur, non principi. Dilucidiora ſunt quæ tradidit de re œconomica, & politica, ſed is vir nuſquam non requirit lectorem & attentum, & otioſum, ad hæc quoniam affectibus caret, non perinde retinet animum principalibus curis intentum. Jam in philoſophicis & M. Tullii de philoſophia libris pleraque ſunt ejus generis, ut non admodum referat principem ea ſcire: quod genus ſunt quæ diſputantur ab illis de finibus bonorum ac malorum, majore ſubtilitate quam fructu. Conveniunt hæc illorum inſtituto, qui de honeſto per omnem vitam nihil aliud quam diſputant. At ei qui ditioni naſcitur, ſtatim expedienda virtus eſt, non per otium diſpu-

diſputanda. Reſtat hiſtoria, quæ quoniam res præclare ſecuſve geſtas velut in tabula ſpectandas repræſentat, nec id abſque voluptate, magnatibus viris aptior eſſe videtur: ſed hic ut infinitam voluminum vim principi vacet evolvere, quis poſſit meminiſſe? Atqui quemadmodum ii qui certant in palæſtra, certos quoſdam prehendendi elabendique modos ad manum habent: ita qui in pacis bellique negotiis verſantur, certas rationes in promptu habere convenit, quibus admoneantur, quid pro re nata ſit facto opus, quid non. Hac in parte videmus eruditiſſimos viros principum curas ſua diligentia ſublevare conatos, quorum alii ſcripſere ſententias, veluti Theognis & Iſocrates, alii celebrium virorum ſtrategemata & apophthegmata, veluti Valerius Maximus, & Sextus Julius Frontinus, qui indicat idem ab aliis non nullis factitatum. Non mediocris otii res eſt aurum ſcrutari in venis, aut gemmas in arenis marive quærere. Is demum occupatiſſimo principi gratum præſtat officium, qui aurum purum factumque exhibet, qui ſelectas ac repurgatas gemmas, auro incluſas, aut poculis additas offert. Id officium cum à multis tentatum ſit, mea

tamen ſententia, nemo felicius præſtitit quam Plutarchus, qui poſt editum egregie frugiferum opus De vitis virorum illuſtrium, in quo permiſtim facta ſimul ac dicta illorum referuntur, Trajano Cæſarum laudatiſſimo collegit inſignia diverſorum apophthegmata, quod in his velut in certiſſimo ſpeculo repræſentatur animus ſingulorum. Nam in factis, bonam laudis partem ſibi vindicat conſiliarius, dux ac miles, maximam fortuna, per quam videmus interdum optime conſulta peſſimum habere exitum: rurſus quorundam inconſultam temeritatem feliciſſime cedere. Nam quemadmodum dixiſſe fertur Syramnes Perſa, Dux, ut opinor, interrogatus quur facta præclaris ejus dictis non reſponderent: quid loquar, mihi in manu eſt; quid eveniat, in arbitrio fortunæ & regis. Nec tamen ideo ſua laude fruſtrantur honeſta conſilia. Plutarchus autem non tantum in delectu cæteris præſtat, verum etiam in explicando. Habent enim apophthegmata peculiarem quandam rationem, & indolem ſuam, ut breviter, argute, ſalſe, & urbane cujuſque ingenium exprimant. Siquidem ut ſingulis hominibus, ita ſingulis etiam nationibus ſuus quidam genius eſt: unde

fit

fit ut alia conveniant Alexandro, alia Philippo aut Antigono, alia Phocioni, alia Alcibiadi: rursus alia quadrent in Laconem, alia in Scytham aut Tracem, alia in Athenienſem, aut in Romanum. In his igitur exprimendis mihi dilutior videtur Xenophon, ſuffrigidus Herodotus, loquacior Diodorus & Quintus Curtius, ne pergam de cæteris dicere. Plutarchus omnes implevit numeros. Eoque viſum eſt hunc ex omnibus potiſſimum ſequi. Quidquid igitur erat in hujus opere quod inſcripſit: De apophthegmatibus, hic in ſolidum reperies. Comperimus hoc opus his Latine verſum, primum à Franciſco Philelpho, deinde à Raphaële Regio, quem Patavii novimus. Philelphus in non nullis locis fuerat lapſus, quæ reſtituit Raphaël, ſed ipſe rurſus impingens alicubi, nimirum homines erant ambo. Sed uterque nihil aliud eſſe voluit quam interpres, nos Plutarchum multis de cauſſis ſequi maluimus quam interpretari, explanare quam vertere. Primum, ut dilucidior eſſet oratio, quippe minus aſtricta Græcis vocibus. Non enim hæc Trajano ſcribuntur viro, tum utraque litteratura, tum longo rerum uſu exercitatiſſimo: ſed adoleſcenti principi,

immo per te pueris & adolescentibus liberalium studiorum candidatis: nec illo seculo, quo dicta gestaque ejusmodi vulgi fabulis celebrabantur, in balneis, in conviviis ac circulis forensibus: dein ut mihi liceret indicare dicti argutiam, si quod recurreret obscurius, qualia nunc sunt permulta, non solum rudibus, verum etiam ultra mediocritatem eruditis. Me certe in multis torsit divinatio, & haud scio an alicubi fefellerit etiam: nec paucis in locis lucta fuit cum mendis codicum, in quas necessario impegerunt etiam interpretes. Vix enim credibile est quantum sibi permiserint vel librarii, vel scioli quidam in hunc auctorem, cui summa debebatur religio. Nullus enim extitit inter Græcos scriptores Plutarcho, præsertim quod ad mores attinet, sanctior aut lectu dignior. Atqui hoc ipsum quod absterrere debuerat, invitavit gloria quæstusque, sentientes ad depravandum addendum, detrahendum. Etenim quo quisque scriptor est plausibilior ac celebrior, hoc magis ad quæstum corrumpitur. Arguit hoc ipsa Græcorum codicum varietas. Nam ut aliis omissis, de hoc opere quod est in manibus loquar, quædam habet Philelphus quæ Raphaël non attigit, & contra. Deinde

cum

cum Plutarchus in præfatione profiteatur sese in Vitis, dicta factaque virorum illustrium promiscue retulisse, sed in hoc opere compendii gratia tantum apophthegmata contexuisse: permulta tamen admista videmus, quæ nihil aliud sunt quam strategemata. Jam eodem in opere toties eadem repetita, nonne palam clamitant, argumentum hoc ab alio contaminatum? Ut jam ignoscamus apophthegma referri sub ejus nomine cui dictum est, non à quo dictum est, ut de Lysimacho & Philippo. Nam in Plutarchi collectaneis, quod à Philippo responsum est Lysimacho, sub titulo Lysimachi refertur. Majoris erat audaciæ, quod ex uno opere fecerunt duo. Quoniam enim Plutarchus è Laconicis, quæ plurima feruntur, ea dumtaxat attigisset quæ videbantur occupatissimo Cæsari futura satis, ille quisquis fuit, si modo fuit unus aliquis, Lacedæmoniorum dictis proprium volumen dedit, idque secundum ordinem litterarum Græcarum, quem Raphaël vertit in ordinem Latinarum. At hic erat è tribus omnium deterrimus. Nam ordinem sententiarum sequuntur Valerius & Frontinus, quæ ad religionem, pietatem in patriam, ad fidem, ad fortitudinem ac justitiam per-

tinent, & item de cæteris, in ſuam quæque claſſem digerentes. Eruditiſſimus eſt, quem ſequutus erat Plutarchus, ſeriem regionum ac regnorum obſervant, & in ſingulis ætatum ordinem, unicuique regum ſuos adjungens duces, & cuique ducum ſuos collegas. A Perſis venit ad Ægyptios, ab Ægyptiis ad Thraces, à Thracibus ad Scythas, à Scythis ad Siculos, à Siculis ad Macedones, hinc ad Athenienſes, ab his ad Lacedæmonios, in horum ſingulis temporum non literarum ordinem ſequens: à Lacedæmoniis ad Thebanos, à Thebanis ad Romanos, ut lector è paucorum dictis hiſtoriæ totius agnoſcat ſeriem, quam miſere confudit is, qui Laconica ſeparavit, repetens interim eadem quæ ad Trajanum collegerat Plutarchus: quanquam id frequentius in altero deprehenditur opere, ſed in utroque toties, ut ea dormitatio non cadat in Plutarchum ſcriptorem exactæ diligentiæ. Adde, quod hæc pars nullam habet præfationem, nec illa prior ad Trajanum quadrat ad utrunque opus. Jam quid gratiæ debeatur his, qui celebrium auctorum libros ad hunc contaminant modum, in præſentia non diſputo, mihique ſacrilegii genus eſſe videtur. A me tamen exceptis aliquod Laconi-

conicis, quod eadem in altero catalogo repetuntur omnia, nihil eorum prætermiſſum eſt, quæ Plutarchi titulo feruntur: partim ne quid hic deſideraret lector avidus magis quam elegans, partim quod nihil illic viderim non dignum cognitu, licet non ſuo dictum loco. Sed totum opus quodam modo meum feci, dum & explanatius effero quæ Græce referentur, interjectis interdum quæ apud alios auctores addita comperiſſem, additis item permultis quæ in hoc opere non habebantur, ubique veluti ſcholiis indicans vel ſenſum vel uſum apophthegmatis, in his dumtaxat quæ lucis aliquid deſiderabant, ſed hoc ipſum breviter, ne ab apophthegmatum natura degenerarem. Ordo vero nobis etiam confuſior eſt quam illic inveni, quod cum initio ſtatuiſſemus paucos dumtaxat eximios recenſere, calor operis incitavit, ut mutata ſententia longius proveheremur: nec erat futurus finis, niſi rerum ſeſe offerentium velut immenſum pelagus receptui canere compuliſſet. Nam ut Quinctilianus inter grammatici virtutes collocat, quædam neſcire: ita in hoc argumenti genere, diligentiæ pars eſſe videtur, quædam prætcrire. Itaque lautus convivator eſſe malui, quam mole-

ſtus, præſertim quod ſi quid in hac cœna prætermiſſum eſt, poterit in alia proponi, poſtea quam hæc erunt concocta. Porro ordinis neglecti incommodum indice penſavimus. De titulo nihil refert anxium eſſe, cum in his quæ colligit Plutarchus ſub apophthegmatum nomine, multa ſint, quæ alius mallet σκώμματα, λοιδόρια, ἀστεῖα, εὐτράπελα, ſive γελοῖα dicere. Cæterum poſtea quam in his diſtinguendis fruſtra ſudavit M. Tullius, nec Quinctiliano ſatisfecit Marſus homo doctiſſimus, atque adeo nec ipſe Quinctilianus Marſo doctior ſibi, non arbitratus ſum operæpretium in hoc anxiam operam ſumere, ſat habens alicubi dicti, jocive ſpeciem obiter indicaſſe. In his certe quæ nos adjecimus, ſedulo cavimus, ne ſtrategemata cum apophthegmatis confunderemus: tum ne quid omnino poneremus, niſi ex probatiſſimis utriuſque linguæ ſcriptoribus, iiſque vetuſtis decerptum: non quod neſciam à recentioribus permulta referri ſalſe lepideque dicta; ſed plus habent auctoritatis quæ conſecravit antiquitas, &c. adhibendus erat operi modus, nec illud quidem quenquam movere debet, quod nonnunquam idem dictum, ab hoc adſcribitur huic, & ab illo tribuitur alteri.

Nec

Nec enim tam refert à quo quid dictum sit, quam quid dicatur, etiamsi celebris & gratiosus auctor, non nihil ponderis & gratiæ dictis adjungit. Id frequentius occurrit, quam ut exemplis sit probandum. Fit autem hoc interdum humanæ memoriæ lapsu, quanquam nihil vetat eandem sententiam à diversis auctoribus proficisci, sive id faciat imitatio, sive casus: quemadmodum hunc senarium, σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ, constat esse Sophoclis, & tamen citatur à Platone ex Euripide. Rursus hic versus, γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγὼ, cum sit in Piloctete Sophoclis, tamen idem reperitur in Bacchis Euripidis. Similiter hic versus, σιγῶν θ' ὅπου δεῖ καὶ λέγων τὰ καίρια, cum sit in Æschyli Prometheo, deprehenditur apud Euripidem, duabus litterulis immutatis σιγᾶν, λέγειν. Nonnunquam nec de re, nec de nomine convenit inter auctores. Velut qui Fabio Maxim. exprobravit, quod ipsius opera recepisset Tarentum. M. Tullius est Livius Salinator, Tito Livio M. Livius: Plutarcho M. Lucius, sive, ut Græci codices habent, Μάρκος Λούκιος. Item Fabius Philostratus narrat Leonem Sophistam corpore insigniter obeso movisse risum populo Atheniensi, Plutarchus pusil-

pusillo. Valerius Maximus & Plinius de altercatione Cn Domitii & Lucii Crassi quam dissonant in narrando! Illa frigidissima sunt, quæ personis fabulosis affinguntur, quod genus sunt Philostrati Sophistæ, cum Palamedi, Ulyssi ac similibus affingit quod libet, eaque fiunt bis frigida tractando, quorum omnino nihil attigimus. Proxima sunt, quæ variis personis attribuuntur in dialogis, non ad veri fidem, sed ad delectandum confictis. Minus illa frigent quæ dicuntur in comœdiis aut tragœdiis, habentque magnam gratiam in loco adhibita, tametsi sub apophthegmatis appellationem non cadunt, nisi cum ab auctore nobili, ad rem præsentem accommodantur, gratiora, si non nihil etiam ad alienum sensum detorqueantur. Veluti cum Aristoteles Calisthenem liberius cum Alexandro quam expediret agentem, Homerico versu admonuit, ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι οἷ' ἀγορεύεις. Nec ex Herodoto libuit multa colligere, quòd pleraque videantur à scriptoris ingenio reperta. Ejusdem farinæ sunt quæ incidunt in orationibus quas historiographi pro suo quisque ingenio solent attexere personis, licet & illa plurimum conducant, & ad judicium, & ad dicendi facultatem.

Opti-

Optimum apophthegmatis genus est, quod paucis verbis sensum non vulgarem significat potius quam exprimit, quale nemo facile possit studio fingere, quodque quo propius ac diutius contemplere, hoc magis ac magis delectat. Universum autem hoc genus quod proverbia, sententias, insigniter dicta, factaque complectitur, accommodatissimum est principibus viris, quibus ob Reip. negotia non vacat magnam vitæ partem libris impendere. Hæc autem ut cum voluptate discuntur, facileque incidunt animo, ita longe plus habent philosophiæ in recessu quam prima fronte præ se ferunt. Legimus Cæsarem Augustum, quidquid usquam talium præceptorum nactus esset, describendum curare solitum, & ad varia loca mittere. Videmus autem priscis illis sapientibus hoc præcipue fuisse studio, ut res dignas cognitu, voluptatis illecebra teneris ingeniis insererent, quo rudis ætas nondum matura seriis philosophiæ præceptis, per lusum disceret, quæ per omnem vitam magno forent usui. Hoc consilio Cosmographiam, Astrologiam, & Musicam, naturalem ac moralem philosophiam scite confectis fabulis & apologis asperserunt. In his vero nostris videbuntur esse quæ-

dam,

dam, quæ nihil faciant ad bonos mores, ſed riſum modo commoveant. Ne id quidem vitio dandum exiſtimo, riſu nonnunquam relaxare animum curis fatigatum, modo riſus ſit argutus ac liberalis. Hæc enim exhilarant ac vegetant juvenum ingenia, nec mediocriter faciunt & ad vitæ comitatem, & ad orationis jucunditatem. Quid enim magis edulcat Marci Tullii dictionem, quam quod eam ejuſmodi dictis ſubinde condit? Quid porro ſunt Plutarchi moralia, niſi aulæa hujuſmodi coloribus picturata? Jam illa quæ maxime videntur ridicula, tractando fiunt ſeria. Quid enim magis ridiculum quam Diogenes in meridie cum lucerna obambulans, & hominem ſe in frequenti foro quærere dictitans? At interim ridendo diſcimus, non eſſe ſtatim homines qui ſpeciem habent hominis, quam habent & ſtatuæ, ſed ut invenias hominem, inveſtigandus eſt animus. Is ſi recta ratione ducitur potius quam effectu, tum demum reperiſti hominem. Item, quid æque ridiculum, atque quod Phryne, ſtipulata ut quod ipſa prior faceret, idem cæteræ mulieres in convivio facerent omnes: manum bis aquæ immerſam admovit fronti, hoc commento magno omnium

riſu

risu prodens cæterarum fucos, cum ipsa videretur etiam formosior? sed hic risus nos docet idem quod serio dixit Socrates, ut tales esse studeamus quales haberi velimus, ne detracto fuco pro gloria male affectata reportemus ignominiam. Docet & illud, ne nitamur bonis externis fluxisque quæ variis casibus facile eripiuntur homini, sed paremus veras opes animi, in quas nullum jus habet fortuna. Tantum feriæ philosophiæ docet nos illud ridiculum meretriculæ factum. Perinde quanquam alioqui severis rationibus institueret cives suos Lycurgus, tamen liberales jocos illis non solum permisit, sed etiam præcepit. Instituit enim exercitamenti genus quod λέσχας appellabat, ad quod conveniebant seniores jam à publicis functionibus emeriti, lepidis dictis liberalibusque jocis tempus cum voluptate transmittentes, sed quæ vel ad honesti laudem, vel ad vitiorum vituperationem conducerent. Quin & signum collocavit γέλωτι Deo, id est, Risui, quod utilissimum judicaret modestis facetiis animorum vigorem recreare, & ad honestos labores alacres reddere quando in rebus humanis, quod caret alterna requie, durabile non est. Quin & Cleomenes adeo severus, ut nec

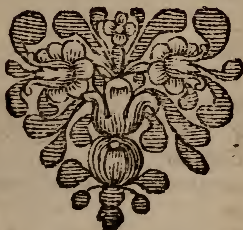
nec mimos, nec psaltrias, nec tibicines unquam admiserit in Remp. probavit tamen ut cives jocis liberalibus, salsisque dicteriis inter se decertarent. Denique quoties datur à negotiis vacuum tempus, aut ipsa res postulat hilaritatem, quanto decentius est hujusmodi dictis ludere, quam illiberalibus, indoctis & obscœnis fabulis oblectari? Mihi videtur aliquanto consultius pueros in ludis litterariis hujusmodi thematis exerceri quam vulgaribus istis, quæ ut sensiculos habent frigidos, ita non indicant linguæ Latinæ mysteria: modo præceptor indicet rationes, quibus quod breviter dictum est, queat dilatari, & quod ridiculæ, dictum est, possit ad usum serium accommodari. His addam & illud: In sacris concionibus fortasse non convenit scripturis divinis admiscere jocos humanos, sed tamen excusatius hæc adhiberentur ad excitandos dormitantes, quam aniles fabulæ, quas non nulli solent ex abrupto interponere prorsus è media vulgi fece haustas. Julius Cæsar tot civilia bellicaque negotia sustinens, argutis dicteriis, quibus adeo delectabatur, ut etiam in ipsum torta probaret, modo scita, solet curarum lassitudinem discutere. Vix alius imperatorum fuit Augusto Cæ-

Cæſare vel ſanctior vel occupatior. At rurſus quis in hoc genere urbanior? De M. Tullio nihil dicam, qui nonnullis videtur in jocando, nec modi nec decori ſatis meminiſſe. Xenocrates philoſophus ingenii fuit triſtioris, vir alioqui magnus, ſed hunc Plato ſubinde jubebat litare Gratiis. Zenon totus Stoicus, Socratem ob perpetuam ſermonum urbanitatem, ſcurram Atticum ſolet appellare: nullus tamen eſt quin fateatur Socratem utroque ſanctiorem. Ne commemorem quod nullorum dicta magis celebrantur quam quæ leporibus condita ſunt. Certe pueris inſtituendis utilior eſſet Socrates, Diogenes aut Ariſtippus, quam Xenocrates aut Zeno. Quod ſi recte viſum eſt ſapientiſſimis viris primam ætatem oblectamentis quibuſdam ad amorem ſapientiæ ſeverioris allicere, multo magis id convenit tum juveni, tum principi: quem ut vigilantem eſſe decet, ita non oportet nec ipſum unquam eſſe triſtem, nec quemquam à ſe triſtem dimittere. Animus autem amœnioribus ſtudiis educatus, fit ad omnes curas ferendas vegetior, & ad omnem hominum conſuetudinem feſtivior. His rationibus me tueri poteram, ſi nihil collegiſſem niſi facetias: nunc ſeriis hæc dumtaxat ad-

admiſta ſunt, veluti convivii condimenta. Quo genere ſi te ſenſero delectatum, haud me pœnitebit hujus operæ, licet humilioris, ut aliqui fortaſſe judicabunt. Scribunt alii provectioribus, nos principis ætatem teneram lactamus. Quod ſi hæc infra tuos profectus fuerint, certe optarim eſſe, tamen ſcio tibi non ingratum fore, per te communibus adoleſcentulorum ſtudiis hoc utilitatis acceſſiſſe. Et nos fortaſſe dabimus aliquando ſeveriora, poſtea quam hæc edidiceris: Nam diſcenda ſunt omnino, quo ſemper ad manum præſto ſint. Quanquam quid meis opus, cum domi habeas Conradum Heres bachium, virum omni genere litterarum abſolutum? quam ſic in te video affectum, ut quod optimo præceptore dignum eſt, alumni ſui commodis & ornamentis impenſius gaudeat quam ſuis. Is ut tuam pueritiam formavit litteris, ita grandiorem ætatem poterit fidelibus prudentibuſque conſiliis adjuvare. Mihi quoque non minus jucundum quam honorificum fuerit, quantulacumque ex parte feliciſſimam indolem tuam, noſtra promoviſſe induſtria. Quod ſupereſt, Deum Opt. Maximum precamur, ut ſua dona quæ largiſſime in te contulit, ſervare, tueri, & augere digne-

tur,

tur, quo simul & laudatissimorum parentum votis respondeas, & clarissimis majorum tuorum imaginibus dignus evadas, & luculentæ ditioni, cui natus ac destinatus es, par esse queas. Desinam si verbum addidero: dum in his versaris, memento te non Christianorum, sed Ethnicorum apophthegmata legere, videlicet ut legas cum judicio. Apud Friburgum Brisgojæ, IV. Kalendas Martias, Anno 1531.

INDEX AUCTORUM

Unde potissimum collecta sunt

APOPHTHEGMATA.

Plutarchi Apophthegmata
Plutarchi vitæ
Plutarchi moralia
Diogenis Laërtii vitæ philosophorum
Xenophontis varia opuscula
Athenei dipnosophistæ
M. Tullius
Quintilianus
Plinius senior
Plinius junior
Titus Livius
Suetonius
Probus Æmylius
Ælius Spartianus, & cæteri sequentes
Macrobius
Herodotus
Seneca
Philostratus
Valerius Maximus
Ammianus
Eutropius.

APOPHTHEGMATA LEPIDEQUE DICTA PRINCIPUM PHILOSOPHORUM,

AC

Diversi generis hominum, ex Græcis pariter ac Latinis Auctoribus selecta, cum interpretatione commoda, dicti argutiam aperiente,

PER

DES. ERASMUM ROTERODAMUM.

APOPHTHEGMATA

Laconica secúndum ordinem Literarum Græcarum.

LIBER I.

AGASICLES.

ACEDÆMONII quoniam severiores erant, ac moribus incorruptioribus, bellique gloriam potissimum spectabant, contemnebant omneis artes, quæ civium animos videbantur emasculare, & à vera virtute ad otiosam ostentationem traducere. Nam & Roma cum adhuc spiraret germanam illam austeritatem, Græculos Professores urbe exegit. Hoc genus studiis nulla Græciæ pars corruptior erat quam Attica, ubi Gorgias, Lysias, Isocrates, Prodicus, aliique innumeri Sophistæ magno cum applausu populi, nec mediocri mercede garriebant.

1. CUM igitur Agasicli Lacedæmoniorum regi diceret quidam, admirari sese quod cum esset avidus discendi, non adjungeret sibi Philophanem Sophistam; regali prorsus indole respondit: *a* *Eorum*, inquiens,

A *volo*

a *Generose.*

volo esse discipulus, quorum sum & filius: significans, non minus interesse quos nactus sis parentes, quam quos asciscas præceptores. Etenim ut liberi ferme conferunt majorum, unde prognati sunt, ingenium, ita præceptorum vitia demigrant in eos, quos instituunt. Et honestæ vitæ institutio potissimum ab illis petenda est, qui virtutem ipsis factis præstiterunt: non ab iis, qui compositis arte verbis de virtute nugantur. At nunc summi orbis monarchæ futuri, Deum immortalem, quibus interdum viris à teneris annis formandi instituendique creduntur, cum Principi non minus tum perniciosum sit, tum indecorum, ab inhonestis institui, quam nasci. Nec quælibet artes discendæ sunt Principi: sed hæ dumtaxat, quæ tradunt rationem recte administrandi regnum.

2. RURSUS, cum alius quispiam ab eo sciscitaretur; quo pacto posset aliquis tuto imperare, nullo stipatus satellitio, respondit: *a Si sic imperet suis, quemadmodum pater imperat liberis.* Nemo plura dixit unquam majore compendio. Domini tantum timentur à servis, quo mali metu coërceantur, quos non corrigit pudor. Pater, quoniam liberis consulit potius quam sibi, diligitur ab illis, sic ut auctoritatem comitetur reverentia. Adversus hos adeo non est opus satellitio, ut non aliud sit satellitium fidelius illorum stipatu. Quod si rex benevolentia ac benefactis adjungeret sibi civium animos, non esset opus barbarico conductitioque satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores, quam cives, erga quos patris gereret affectum. Porro quibus placet hoc dictum, *Oderint dum metuant*, nullos magis habent suspectos, quam quibus oportebat maxime confidere: ac multos metuat oportet, quem metuunt multi.

AGESILAUS.

3. AGESILAUS ille magnus Lacedæmoniorum rex, cum in compotatione quadam sortibus ex more ductis factus esset princeps convivii (hujus autem partes erant præscribere quantum quisque biberet) rogatus à pin-

a Graviter ac moderate.

pincerna, quantum cuique vini deberet apponere: *a Si multum,* inquit, *vini paratum est, dato cuique quantum poscit; sin parum, cunctis ex æquo dividito.* Hac dexteritate mire prospexit, ne vel parata vini copia deesset, quibus placeret largior potatio: vel ad bibendum cogerentur, quibus placeret sobrietas. Rursus in maligniore vini copia, per æqualitatem exclusit occasionem murmuris. Etenim cum singulis æqua vini portio distribueretur, nihil deerat his, qui bibebant moderatius: & qui largius fuerant bibituri, quum haberent quod naturæ satis esset, queri non poterant si deerat libidini: eo quod nemo omnium plus aut minus haberet cæteris. Itaque æquis animis se illi quoque ad moderationem componebant, quibus alioqui placebat luxus. Porro Lacedæmonii præter cæteros Græcos victus frugalitatem probabant.

4. QUUM vero narrarent apud eum maleficum quempiam ac scelerosum hominem constanter pertulisse tormenta: *b Ut insigniter,* inquit, *miser est homo, qui tolerantiam ac patientiam in res flagitiosas ac turpes collocet.* Apud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia, quæ si suscipiatur ob res honestas, magnam promeretur laudem: sin ob turpes, non solum non meretur fortitudinis laudem qui tolerat, sed hoc miserior est, ac vir pejor, quo constantius se gesserit. πονηρὸς enim Græce & malum sonat, & translato tono, laboriosum, sive calamitosum. Dolebat egregio duci tantum animi robur ac naturæ vim in re turpi consumptam, quam si attulisset ad res honestas, magno usui poterat esse Reipublicæ.

5. ALIO quodam laudante rhetorem hoc nomine, quod mirifice res exiguas verbis amplificaret: *c Ego,* inquit, *ne sutorem quidem arbitrer bonum, qui parvo pedi magnos inducat calceos.* Veritas, in dicendo maxime probanda est: & is optime dicit, cujus oratio congruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas potius, quam ex artificio.

6. QUUM quidam urgeret illum improbe postu-

 lan-

a *Solerter.* b *Graviter.* c *Salse.*

lando, diceretque ei, Promisisti, atque idem crebro repeteret, quasi jam fas non esset negare quod petebatur. *a Recte sane*, inquit, *siquidem justum est, quod petis, promisi: sin minus, dixi, non promisi.* Hoc dicto elusit flagitatoris improbitatem. Ille vero quum nondum faceret flagitandi finem, sed subjiceret, Atqui decet reges præstare quidquid vel capite annuerint. *Nihilo magis*, inquit, *quam eos, qui reges adeunt, decet ea petere loquique, quæ justa sunt, spectantes simul & oportunitatem, & quid regibus conveniat decorumque sit.* Sunt qui principes velut ex insidiis adoriuntur, & à bene potis, aut alioqui aliud agentibus, ut non vacet quale sit quod petitur considerare, postulant quod iniquum est: his merito negatur quod promissum est, & repulsi immerito requiritur fidem à promissore, qui sui officio non meminerunt in postulando.

7. QUOTIES audiebat aliquos ab aliis laudari, aut vituperari, existimabat, *b non minus esse discendos eorum mores, qui loquebantur, quam eorum, de quibus loquebantur.* Sensit vir prudentissimus, qui avide obtrectant alienæ laudi, magis prodere morbum suum, quam detegere mores alienos: & qui ob res parum honestas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicare stultitiam suam, perversumque judicium.

8. QUUM adhuc puer esset, & ageretur ludus solennis, quo pueritia tum exercebatur, atque is qui negotio præfectus erat, statuisset illum in loco parum honorifico, paruit quidem tametsi jam rex designatus, ac dixit: *c Bene sane habet, ostendam enim, non locum viris, sed viros loco conciliare dignitatem.* Nimirum vox ea declarat in puero, miram animi celsitudinem cum pari moderatione conjunctam. Nec alii magis sunt administrando regno idonei. Simile quiddam tribuunt Aristippo.

9. QUUM medicus quispiam illi præscriberet curationem nimis exactam, minimeque simplicem, qualis esse solet apud Lacedæmonios: *d Pergeminos*, inquit, *sumam qua præscribis, si mihi prorsus est in fatis ut non vivam,*

a *Juste & urbaniter.* b *Prudenter.* c *Magnanimiter.*
d *Argute.*

vam, etiam si non omnia sumsero. Significabat ejusmodi curationes citius acceleraturas mortem, quam depulsuras morbum. Nec tam operosa pharmaca sumenda, nisi qui destinavit mori. Omnibus in rebus ei genti placuit frugalitas ac simplicitas.

10. QUUM adstantem aræ Palladis, cui apud Spartanos ab æreo delubro χαλκιοίκω cognomen est, ut bovem immolaret, momordisset pediculus, non aversus est, sed arreptum palam omnibus occidit: a *Per Deos*, inquiens, *equidem insidiatorem lubens vel in ipsa ara.* Videlicet declaravit animum nec inepto pudori, nec superstitioni obnoxium: recteque significavit, insidias molientibus nullam aram aut asylum oportere tutum esse.

11. QUUM puer quidam eo vidente murem captum è cavo protraheret, musque conversus momordisset tenentis manum, atque effugisset: Agesilaus indicavit his, qui aderant, dixitque: *Postea quam minimum animalculum sic ulciscitur eos, à quibus læditur, quid viros oporteat facere cogitate.* Ita dux fortissimus undecunque captata occasione animum addere studebat suis, ut audentiores fierent adversus hostem. Sed idem exemplum magis eo valet, ne quis quamlibet potens injuria provocet infirmiorem. Fit enim sæpenumero, ut qui, sicut ait Flaccus, fragili quærit illidere dentem, infringat solido.

12. QUUM in animo haberet movere bellum adversus regem Persarum, quo Græcos Asiam incolentes libertati restitueret, consuluit oraculum Iovis Dodonæi. Nam ea gens ex oraculis Deorum pleraque gerebat. Is quum jussisset, ut pro suo arbitratu bellum institueret, Agesilaus Dei responsum renuntiavit Ephoris (Hi erant quinque judices, quorum auctoritati reges quoque parere cogebantur.) Illi vero suaserunt, ut adiret & Delphicum oraculum, iisdem de rebus sciscitaturus. Eo profectus, hoc pacto proposuit consultationem: b *Apollo, num idem tibi videtur quod patri?* Quum Apollo comprobasset Iovis oraculum, ita demum delectus imperator bellum apparat: unico facto non unam rem nos docens:

a *Simpliciter.* b *Religiose.*

cens: primum moderationem animi, qui quum rex esset, non gravatus sit Ephoris obtemperare rem supervacaneam imperantibus: deinde declaravit, quam non temere sit bellum capessendum. Illis non sat erat Jovis oraculum, quum hodie principes frequenter inconsultis, vel potius invitis proceribus ac civitatibus ad arma prosiliant. Postremo demonstravit, quam religiosam haberet de diis opinionem, qui si inter se dissentiant, non sint dii: obiter notans Homeri fabulas, qui fingit deorum ac dearum atrocia dissidia, & quod in principibus ac magistratibus turpe sit, adscribit suis numinibus.

13. TISSAPHERNES Persarum dux, cum Agesilao fœdus, non ex animo, sed metu percusserat, hac lege, ut Græcas civitates sineret libere suisque vivere legibus: mox ingentibus copiis à rege suo accersitis bellum illi denuntiavit, ni Asia decederet. Hoc fœdus violatum libenter arripuit Agesilaus, legatis hilari vultu respondens: *Se magnam habere gratiam Tissapherni, quod perjurio suo & deos & homines sibi infensos reddidisset, adversæ vero parti propitios.* Recte sensit, absque providentia Dei nihil geri in rebus mortalium, magisque fidendum divino favori, quam humanis consiliis aut viribus. Cæterum exercitum movit velut in Cariam impressionem facturus: quo quum Tissaphernes ignarus doli, cogeret militem, Agesilaus repente copias movit in Phrygiam: ubi quum multas cepisset urbes, magnamque pecuniarum vim abstulisset; dixit amicis: *a Fœdera quidem violare præter caussam impium est, cæterum hostibus imponere, non modo justum est ac laude dignum, verum etiam & jucundum & lucrosum.* Vir bellandi avidus, tamen ab injusto bello abhorrebat, nec ejus suscipiendi ansam dare voluit, datam feliciter arripuit, nec turpe putavit dolis in illum uti, qui violato fœdere perjurio fefellisset & deos & homines.

14. IDEM quum parum esset instructus equitatu, Ephesum sese recepit: ibi opulentis denuntiavit, ut quisquis pro se virum & equum præberet, à militia esset im-

a. Juste.

immunis. Hac arte factum est, ut pro ignavis ac timidis divitibus brevi colligeret & equos & viros strenuos ac bello idoneos. *a* Qua quidem in re dicebat sese Agamemnonis exemplum retulisse, quod is accepta equa generosa virum divitem, sed ignavum, militia liberasset. Locus autem est apud Homerum Iliados ψ.

Τὴν Ἀγαμέμνονι δῶκ' Ἀγχισιάδης Ἐχέπωλος
Δῶρ', ἵνα μή οἱ ἕποιθ' ὑπὸ Ἴλιον ἠνεμόεσσαν,
Ἀλλ' αὐτοῦ τέρποιτο μένων μέγα γάρ οἱ ἔδωκε
Ζεὺς ἄφενος ναῖεν δ' ὅγ' ἐν εὐρυχώρῳ Σικυῶνι.

de equa loquitur,

Quam dederat Anchisiades Echepolus Atridæ
Dono, ne huic comes iret ad alta mœnia Trojæ,
Sed remanere domi, ac sese oblectare liceret:
Nam viro opes pater altitonans donarat opimas,
Incoluit vero prædivitem agris Sicyonem.

Hæ sunt artes excellenti principe dignæ: quibus efficitur, ut quod ad Reipub. dignitatem incolumitatemve necessarium est, non per violentiam invidiosam extorqueat, sed ea dexteritate impetret, ut nec tenues gravet, & à ditioribus etiam gratiam ineat.

15. CÆTERUM quum edixisset, ut captivi nudi venderentur, Laphyropalæ, quorum munus erat res prædaticias divendere, quod erant jussi, faciebant: ac vestium quidem, quoniam juxta barbaricum morem erant splendidæ, multique pretii, complures extiterunt emptores: cæterum ipsa corpora candida, prorsusque tenera ac delicata, nec quidquam virile præ se ferentia, quippe in umbra, otio ac voluptatibus educata, adeo nemo concupivit emere, ut deriderent etiam hoc mercium genus, velut inutilium, nec ullius omnino pretii. Id animadvertens Agesilaus, qui auctioni præsidebat & hunc casum torsit ad animandos ad fortitudinem milites: *b* *Hæc*, inquit, *sunt pro quibus pugnatis*, ornamenta captivorum ostendens: *Hi*, *quibuscum pugnatis*, nuda captivorum corpora demonstrans. Duplici nimirum argumento addidit suis animos, amplissima spe præmiorum, & hostium imbellium extremo contemptu.

A 4 16. IDEM.

a Callide. *b* Solerter.

16. IDEM quum in Lydia Tiſſaphernem vertiſſet in fugam, ac quam plurimis interemptis jam in agros regios feciſſet incurſionem, rex Perſarum per legatos, quorum præcipuus Titrauſtes ingentem pecuniarum vim ultro ad illum miſit, petens ut à bello deſiſteret: Ageſilaus ſpreta pecunia, reſpondit: a *Pacis quidem tempore Reipublicæ vigere auctoritatem, ut ejus habeat decernendi quod ad tuendam civitatis tranquillitatem cenſuerit conducere, belli vero tempore non item. Sibi vero jucundius eſſe, ſi milites ſuos ditet, quam ſi diteſcat ipſe:* b *Præterea ſe pulcherrimum ducere, ſi Græci non munera caperent ab hoſtibus, ſed armis pararent ſpolia.* Vox excellentis animi, qui non aliud virtutis præmium ambiret quam gloriam, nec pacem hoſti venderet fraudato milite.

17. QUUM Megabates Spithridatis filius, eximia forma adoleſcens, Ageſilaum adiiſſet aliquando ſalutandi gratia, ac juxta Perſarum morem oſculum offerret, quod ab eo videretur admodum amari: Ageſilaus avertit vultum, refugiens oſculum. Cæterum cum erubuiſſet ille, ratus ſe contemptui fuiſſe, ac deinceps ſalutaret eum eminus: rex pœnitens vitati oſculi, finxit ſe mirari quid accidiſſet Megabatæ, quod ipſum non ſalutaret oſculo: familiares reſponderunt: Ipſe fuiſti in cauſa, ô rex, qui venientem non exceperis, ſed formoſi baſium exhorrueris: alioqui nunc quoque perſuaderi poterit ut tibi veniat ad oſculum, tantum ne rurſus refugias. Hic poſteaquam Ageſilaus, aliquandiu tacitus ſuo cum animo cogitaſſet: c *Non eſt*, inquit, *opus, ut illi reditum perſuadeatis. Nam ego mihi ſic videor affectus, ut malim hujuſmodi rebus ſuperior eſſe, quam adverſariorum urbem fortibus viris inſtructiſſimam per vim capere. Præſtantius enim duco, ut qui ſibi ipſi ſervet ſuam libertatem, quam ut aliis libertatem adimat.* O virum gerendo in alios imperio idoneum, qui ſuis cupiditatibus imperare poſſet! Quis non miretur tam philoſophicum in homine militari judicium? Intellexit, neminem eſſe liberum qui ſerviret cupiditatibus: intellexit, nullum eſſe imperium ſpecioſius, quam ſi quis animo ſuo poſſet imperare. Hoc exemplum

a *Animoſe.* b *Liberaliter.* c *Continenter.*

plum temperantiæ multo pulchrius videbitur reputanti, quod Græcorum leges formoſorum adoleſcentium amorem concedant, citra turpitudinem tamen aut vim. Quanquam hoc Apophthegma Plutarchus in Vitis paullo ſecus refert: *Ego*, inquit, *denuo malim illam de oſculo pugnare pugnam, quam omnia quæ viderim mihi fieri aurea.* Quo vir ille ſenſerit amoris flammam acriorem, hoc pulchrius ducebat, non obſequi animo.

18. CUM cæteris in rebus eſſet rigidior, & exacte juſti legumque tenax, tamen in amicorum negotiis exiſtimabat, inhumanitatis ac ſævitiæ prætextum eſſe, nimium adverſus illos eſſe juſtum. Hujus rei teſtis eſt epiſtola quædam perbrevis, quæ fertur ad Hidrieum Carem ſcripta, qua cuidam amico veniam deprecatur in hunc modum: a *Nicias ſi nihil peccat, dimitte hominem: ſi peccat, mihi dimitte, ſed omnino dimitte.* Innocentem punire, ſcelus eſt: culpam interdum condonare in gratiam honeſti deprecatoris, humanitas eſt. Cum enim juſtitiam ſemper oporteat eſſe clementia temperatam, quoties nacta eſt gravem interpellatorem, & minus habet invidiæ, & plus impetrat gratiæ. In pleriſque igitur amicorum negotiis, ad eum modum ſe gerebat Ageſilaus: interdum tamen magis ſequebatur Reipublicæ utilitatem per occaſionem oblatam, quam indulgebat amicitiæ.

19. QUODAM ergo die cum caſtra tumultuoſius eſſent movenda: adoleſcentem cujus amore tenebatur, relinquebat ægrotum, cumque is & blandis precibus & lachrymis illum remorari conaretur, verſus ad ſuos: b *Quam difficile eſt*, inquit, *ſimul & miſereri & ſapere*: malens ſequi quod id temporis expediebat, quam quod dictabat in amicum affectus. His animi dotibus cæteris præcellebat Ageſilaus.

20. CÆTERUM quod ad corporis curam attinebat, nulla in re melius habebat, quam hi, quibuſcum vivebat: à ſaturitate & quidem crapula in totum abſtinens, ſomno vero ſic utebatur, non ut ille dominaretur, ſed ut ſerviret negotiis: adverſus æſtum aut frigus

a *Humaniter.* b *Continenter & ſapienter.*

sic erat instructus, ut quatuor anni temporibus unicis tantum vestibus uteretur. Cæterum cum in tentoriis inter milites ageret, velut unus quilibet è numero nihilo meliorem culcitram habebat quam cæteri: illud assidue habens in ore: a *Principis esse, non mollitie deliciisve, sed temperantia ac fortitudine privatis hominibus antecellere.* O vere regiam vocem, si addidisset, sapientia. Nam ea vox omnes Principis virtutes complectitur.

21. SCISCITANTE quodam quid Spartæ fructus attulissent Lycurgi leges: b *Voluptatum*, inquit, *contemptum:* videlicet indicans, non alia magis ex re nasci Reipublicæ corruptelam, quam ex deliciis.

22. ALII cuidam qui se dicebat admirari, quod Agesilaus cum cæteris Lacedæmoniis tam frugali cibo vestituque uteretur: c *Atqui*, inquit, *ô hospes, pro hac frugalitate opimam messem metimus, libertatem:* sapienter admonens nullam esse voluptatem viris ingenuis libertate suaviorem: nec ibi diu libertatem esse posse, ubi regnat luxus.

23. RURSUS cum alius quidam eum admoneret, ut aliquid de vitæ rigore remitteret, causam addens, quod, quæ est vitæ volubilitas, evenire posset, ut tempus ipsum exigeret aliam vivendi rationem: d *At ego*, inquit, *me consuefacio, ut quacunque inciderit fortunæ mutatio, ne quæram ipse mutationem.* Mira animi continentia, qui nec in austeriore vita delicias requireret, nec inter delicias agens, ab illis corrumpi posset.

24. QUIN ne senex quidem factus quidquam de victus vitæque ratione ac corporis exercitiis remisit. Itaque percunctanti cur per acrem hiëmem solo pallio tectus obambularet absque tunica homo tam provectæ ætatis: e *Ut*, inquit, *juvenes hanc vitæ rationem imitentur, cum exemplum habeant & extremæ senectutis hominem, & principem.* Sapienter admonens, senibus ita vivendum esse, ut adolescentibus exhibeant recte vivendi formam: & vulgus nihil imitari libentius, quam quod à viris principibus conspexerint factitari.

a *Temperate.* b *Moderate.* c *Sapienter.* d *Continenter.* e *Graviter.*

25. THASIORUM gens ut copia rerum abundabat, præcipue vini præstantia nobilis, ita deliciis erat addictior: per horum agros cum exercitu proficiscenti Agesilao Thasii honoris gratia miserunt farinas, anseres, bellaria, liba ex melle condita, & item omnis generis alia maximi pretii tum esculenta, tum poculenta: *a* At ille præter farinas nihil accepit, reliqua domum referri jussit ab his, qui attulerant, tanquam sibi suisque prorsus inutilia. Cæterum cum illi precibus & obtestationibus urgerent omnino ut acciperet xenia, jussit ea inter Helotes distribui: id erat apud Lacedæmonios mancipiorum genus. Ejus facti causam sciscitantibus respondit: *Non decere qui virtutis ac fortitudinis studio tenerentur, id genus delicias cupediasque recipere: propterea quod istiusmodi res, quibus inescarentur ingenio servili nati, oporteret à liberis procul abesse*: graviter taxans Thasiorum mores, qui dum voluptatibus servirent, nec ingenuos se præstarent, nec liberos: & sapienter ostendens, nihil esse servilius abjectiusque, quam gulæ ventrisque voluptatibus obnoxium vivere.

26. ADVERSUS voluptates quidem invicti pectoris hoc specimen dedit: adversus inanem gloriam non minus insuperabilem fuisse declarat, quod dicturus sum. Thasii quoniam intelligebant Agesilaum de ipsis optime meritum, templis ac divinis honoribus illum dignati sunt: atque hac de re legationem ad illum miserunt. Is ubi legisset honores, quos legati ad illum detulerant, percunctatus est, num illorum patria potestatem haberet ex hominibus faciendi deos: cum illi respondissent, habere: *b Agedum*, inquit, *primum vos ipsos deos facite: id si præstiteritis, tum vobis credam, quod me quoque deum facere poteritis.* Utrum hic prius admirari convenit, animi celsitudinem adeo contemnentis oblatum, ob quod Empedocles Philosophus semet in Ætnam conjecit, quodque tot eruditi principes tot artibus & impendiis ambierunt; an ingenii solertiam, qua Thasiis vel summam stultitiam, vel abjectam adulationem suam in oculos ingessit?

 27. Nec

a *Frugaliter.* b *Libere & graviter.*

27. NEC minus excelsi animi fuit, quod cum nationes quæ id temporis Græciam incolebant, decrevissent illi in clarissimis quibusque civitatibus honoris causa statuas erigi, rescripsit illis in hunc modum: *a Mei nulla sit imago, neque picta, neque ficta, neque ullo alio artificio parata.* At principum vulgus hoc honoris genere se diis æquiparari credebat, summumque rerum bene gestarum præmium arbitrabatur. Agesilaus ipso honesto contentus, negligebat ejusmodi adulationes verius quam glorias, malens insculpi prudentum ac bonorum hominum pectoribus, quam in foro æreus, aureusve stare. Eximiam virtutem sponte suum consequitur decus. Nec ulla speciosior statua, quam honorifica bene actæ vitæ memoria.

28. IN Asia cum ædes quasdam conspexisset, quarum tectum quadratis trabibus contextum esset, rogavit ædium dominum, num apud illos ligna quadra nascerentur: qui cum negasset talia nasci, sed ex rotundis arte quadrari: *b Quid*, inquit, *ergone si quadrata nascerentur, faceretis rotunda?* Immane quantum abfuit illius regis animus à nostrorum ædificiorum deliciis, in quibus nihil placet, nisi ex alieno devectum orbe, aut multo artificio adulteratum.

29. CUM aliquando quidam percunctatus esset, quinam essent fines Laconicæ ditionis, vibrata lancea: *c Quousque*, inquit, *hæc valeat pertingere.* Vox egregio duce digna, qui bellum non nisi justum susciperet, imperiumque virtute partum, virtute tueretur.

30. RURSUS alii cuidam percunctanti, quam ob causam Sparta non cingeretur mœnibus, ostendit cives armatos: *d Hi*, inquiens, *sunt spartanæ civitatis mœnia:* significans Respublicas nullo munimento tutiores esse, quam virtute civium.

31. SIMILITER cum alius quidem hoc idem percunctatus esset, respondit: *e Civitatem non saxis lignisve, sed pro vallis ac mœnibus, incolentium virtute muniri.*

a *Magnanimiter.* b *Temperate.* c *Fortiter.*
d *Fortiter.* e *Sapienter.*

niri oportere: quos si jungat concordia, nullus potest esse murus inexpugnabilior.

32. ADVERSUS pecuniarum studium, *a* quo vitio plerique laborant, amicos admonere consuevit, ne tam pecuniis, quam fortitudine ac virtute studerent ditescere: quod frustra parat opes, qui veris animi bonis vacat.

33. SI QUID autem esset quod per milites celeriter confici vellet, *b* primus ipse sub oculis omnium operas aggrediebatur, quo vel pudore ad industriam exstimularentur. Efficacissimum exhortationis genus, principem hoc facere, quod ab aliis fieri velit.

34. ILLUD *c* sibi cum primis ducere solet gloriæ, quod cum rex esset, cæterisque consilio prospiceret, nihilo secius in laboribus obeundis nemini cederet: quodque sibi ipsi imperaret, sibique, ut ita loquar, rex esset, id pulchrius esse judicabat, quam quod regnum obtineret in alios.

35. QUIDAM conspiciens Lacedæmonium quendam claudum ad bellum exeuntem, cum ei equum veluti debili necessarium quæreret: *d Non intelligis*, inquit Agesilaus, *in bello opus esse, non qui fugiant, sed qui loco maneant?* Significans eos demum esse bello utiles milites, quibus decretum est, in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

36. PERCUNCTANTI cuidam, qua ratione pararet sibi eximiam gloriam: *e Si mortem*, inquit, *contempseris.* Nihil enim in bello præclaræ rei geret, cujus animum mortis metus occupavit. Idem affectus in omni vita mortalium à pulcherrimis facinoribus revocare solet.

37. ROGANTI quam ob causam Spartiatæ ad tibiarum cantum inituri prælium exercerentur: *f Ut cum ad numerum*, inquit, *incedunt, appareat qui formidolosi sint, qui fortes.* Nam anapæstorum ictus strenuis addebant animum, vehementer meticulosis pallorem ac tre-

 morem

a *Sapienter.* b *Impigri exempli.* c *Graviter.* d *Facete.* e *Graviter. Vita contemptus.* f *Prudenter.*

morem incutiebant. Itaque cum pes non reſponderet ad modulos tibiarum, prodebatur ignavorum imbecillitas. Magni ſiquidem refert, ut dux perſpectos habeat militum ſuorum animos, quo norit qui ſint à prælio ſummovendi, aut qui qua parte exercitus collocandi. Valerius Maximus libro ſecundo putat tibias adhiberi ſolitas ad incitandos militum animos: contra Thucydides apud A. Gellium tradit, pro tubis & cornibus Lacedæmonios ad prælium tibiis uti ſolitos, ad moderandam vim & impetum militum, ne ſparſi diſpalatique proruerent in hoſtem, ſed compoſite incederent ſuo quiſque ordine. Proditum eſt litteris, Cretenſes cithara præcinente prælium inire ſolitos.

38. CUM quidam apud Ageſilaum admiraretur regis Perſarum felicitatem, quod admodum juvenis eſſet: a *Ne Priamus quidem*, inquit, *quum hoc eſſet ætatis, erat infelix*; indicans neminem appellandum beatum, niſi ad ſupremum vitæ diem perveniſſet, quod nec Priamo nec Crœſo contigit.

39. QUUM maximam Aſiæ partem armis ſibi ſubegiſſet, conſtituerat ad ipſum regem Perſarum proficiſci, ut eum compeſceret: qui ſic erat quietus à bello, ut interim Græcorum duces pecunia corrumperet: cæterum revocatus domum ab Ephoris ob Spartam Græcorum obſidione cinctam (nam id rex Perſarum pecuniis miſſis effecerat) paruit, dicens: b *Bonum Imperatorem legum imperatis parere oportere*: citraque cunctationem ſolvit ex Aſia, magno ſui deſiderio relicto Græcis Aſiaticis. Offerebatur rei bene gerendæ occaſio, invitabat illum Græcorum affectus, ut inſtituta perageret, ſed rex à tyrannide alieniſſimus, legum auctoritatem exiſtimabat omnibus anteponendam.

40. QUONIAM vero Perſarum numiſma ſagittarium habebat inſculptum, ex Aſia diſcedens ajebat: c *Se triginta ſagittariorum millibus à rege Aſia depelli.* Tot enim Daricorum aureorum millibus Athenas ac Thebas deportatis, & in plebis moderatores diſtributis, Timocrates effecerat, ut populus hoſtilem animum adver-

a *Argute.* b *Moderate.* c *Facete.*

adversus milites susciperet. Ephoris autem rescripsit in hunc modum: *a Agesilaus Ephoris salutem: Asiam magna ex parte subegimus, barbaros expulimus, frequenter in Ionia conflximus: attamen quoniam pro magistratus auctoritate jubetis ut istuc ad diem præscriptum adsim, consequor hanc meam epistolam, ac fortassis antevertam etiam. Nec enim mihi principatum gero, sed tum Reipub. tum sociis & amicis Reipub. Atque ita demum qui potitur imperio, vere legitimeque imperat, cum & ipse paret imperio legum & Ephororum, aut quicumque sint illi, qui in Republica magistratu funguntur.* Quid hujus ducis animo moderatius? at quid eodem excelsius?

41. DEIN cum transmisso Hellesponto iter faceret per Thraciam, *b* nulli quidem barbarorum supplex fuit ut daretur transitus, sed missis ad singulos nuntiis rogabat, utrum per hostium, an amicorum regionem iret: ac cæteri quidem illum amice recipiebant venientem, ac discedentem deducebant. Cæterum qui Troadenses appellantur, à quibus, ut fertur, Xerxes datis muneribus transeundi copiam emerat, transitus mercedem postulabant ab Agesilao, centum argenti talenta, totidemque fœminas. *c* At is irridens eos, rogavit cur non protinus venissent accepturi quod postulabant. Admovit exercitum, & congressus cum his qui se obiter collocarent in acie, omnes vertit in fugam, compluribus trucidatis: itaque sibi ferro viam aperuit.

42. ITIDEM & ad Macedonum regem nuntios misit, rogatus utrum per hostium solum irent, an amicorum. Cum respondisset, se consultaturum: *d Fiat*, inquit, *igitur consultatio, nos tamen interim iter faciemus.* Rex admiratus hominis audaciam, sibique metuens, satius esse sensuit illum ut amicum suscipere.

43. THESSALORUM, qui hostibus tulerant suppetias, agros depopulatus est. *e* Virtus sic erat æquitate temperata, ut nec amicos læderet, nec inimicis parceret, ubi fortuna dedisset ulciscendi occasionem. Hoc apoph-

a *Moderate.* b *Fidenter.* c *Animose.* d *Intrepide.* e *Severe.*

apophthegma non eſt, & ab indocto quodam truncatim adjectum eſt.

44. AD Lariſſæos autem, qui non juverant res hoſtium, Xenoclem, ac Scythen legatos miſit amicitiæ conciliandæ gratia. Hos cum Lariſſæi comprehenſos aſſervarent in cuſtodia, cæteri, quidem id factum graviter ferentes, cenſuerunt, ut Ageſilaus admoto exercitu Lariſſam urbem obſidione vallaret. *a* At ille negabat, ſe vel univerſam Theſſaliam hac conditione velle capere, ut ex his, quos miſerat, alterius faceret jacturam, amiſſurus utrumque ſi illos bello laceſſiſſet: itaque captos acceptis conditionibus liberavit ac recepit. Tam atrocem injuriam duorum amicorum incolumitati condonavit, alioqui contumeliarum impatiens; dicas illum ſuos affectus in ſua habuiſſe poteſtate.

45. FELICITER pugnatum erat apud Corinthum, in eo prælio quanquam accepiſſet Spartanorum admodum paucos deſideratos, cæterum è Corinthiis & Athenienſibus, aliiſque ſociis ingentem numerum interiiſſe, adeo non gaviſus eſt, nec elatus ea victoria, ut graviter ingemiſcens deploraret Græciæ vicem: *b Heu*, inquiens, *Græciam, quæ tot viros inteſtino bello perdidit, quot univerſis barbaris debellandis ſatis eſſe poterant.* Viro magnanimo victoria erat optabilis, ſed carior erat ſociorum incolumitas. Quo animo tuliſſet ille ſi plurimorum civium interitu fuiſſet empta victoria? Non parum laudis promeretur hic affectus in duce Lacedæmonio tum natura bellaci, tum ethnico: at Chriſtiano principi nulla non debet eſſe lugubris victoria, quæ plurimorum etiam hoſtium exitio contigit.

46. CÆTERUM cum Pharſalii urgerent, latrociniiſque vexarent ipſius exercitum, *c* ſexcentis equitibus vertit illos in fugam, moxque trophæum ſtatuit ſub Narthaciis. Nec alia victoria magis lætatus eſt, quod ipſe per ſe conſtituto equitatu paucorum, nec aliis adhibitis copiis, eos ſuperaſſet qui de re equeſtri præcipue gloriabantur. Pulchrum eſt vincere laceſſentes, præſertim his præſidiis, quibus hoſtes potiſſimum ſeſe jactant.

47. NUNC

a *Amice.* b *Clementer.* c *Feliciter.*

47. NUNC accipe geminum in gloriæ cupidissimo duce temperantiæ exemplum: Cum Diphridas illi è patria nuntium attulisset, ut omissis quæ tum agebat, protinus in Bœotiam irrumperet; quanquam destinarat hoc ipsum postea majore aggredi apparatu: tamen magistratibus obtemperans, accersitis ad se viginti millibus eorum qui apud Corinthum militabant, invasit Bœotiam, ac juxta Coroneam congressus cum Thebanis, Atheniensibus, Argivis & Corinthiis, ambas acies superavit, licet ipse multis acceptis vulneribus corpore esset graviter affectus. *a* Quæ pugna cum esset inter res ab illo gestas omnium maxima, quemadmodum scripsit Xenophon, tamen domum reversus nihil de pristino victu vitæque modestia mutavit ob tantos rerum successus, totque victorias. Multo dignior erat triumpho victoria, qua vir ille primum suis consiliis antepostuit legum auctoritatem, deinde tot egregiis facinoribus nihilo factus est insolentior.

48. ANIMADVERTENS civium nonnullos qui in pretio habebantur, *b* ac sibi placebant quod equis alendis intenderent animum, sorori Cyniscæ persuasit, ut conscenso curru certaret in Olympiis: hoc pacto Græcis ostendere cupiens, id genus exercitamenta nullius esse veræ virtutis, sed nihil aliud habere quam opum & impendiorum ostentationem, eoque fœminis esse digniora quam viris.

49. CUM haberet apud se Xenophontem illum sapientem, eumque plurimi faceret, jussit ut filios suos *c* accerseret Lacedæmonem docendos artem omnium pulcherrimam, videlicet imperare & parere imperio. Athenis florebat omnium liberalium disciplinarum genus, sed hanc cæteris omnibus præstantiorem existimabat, nusquam melius disci quam apud Lacedæmonios, ubi non verbis disputabatur de bene administranda Republica, sed civium moribus honestissimæ rei exemplum exprimebatur. Simul indicans, eos non esse gerendo magistratui idoneos, qui legibus ac magistratibus nescirent obsequi.

50. PRO-

a *Modeste.* b *Facete.* c *Graviter.*

50. PROINDE rogatus abs quopiam, quam ob rem Spartanorum Reſpublica præ cæteris, ſecundis rebus floreret: a *Quoniam*, inquit, *plus cateris in hoc ſeſe exercerent, ut pariter & imperare & parere ſciant.* Quæ duæ res à civibus excludunt ſeditiones, & tuentur concordiam.

51. CUM vita defunctus eſſet Lyſander, Ageſilaus numeroſam ſodalitatem aggregatam comperit; quam ille ex Aſia domum reverſus ſtatim adverſus Ageſilaum inſtituerat: id indigne ferens Ageſilaus, deſtinabat omnibus palam facere, cujuſmodi civis fuiſſet Lyſander dum viveret: ac perlecta quadam oratione, quam Lyſander in libro deſcriptam reliquerat, compoſitam quidem à Creonte Halicarnaſſeo, ſed in hoc, ut hanc Lyſander ediſceret, atque apud popularem multitudinem recitaret (Tractabat autem oratio de novandis rebus, deque mutando Reipublicæ ſtatu) hanc, quoniam arguebat Lyſandrum fuiſſe civem pernicioſum ac ſeditionis avidum, Ageſilaus voluit evulgare. Cæterum ubi ſenex quidam Ephorus orationem perlegiſſet, metuens dictionis gravitatem ac vehementiam, b ne lecta quoque multos ad rerum novarum ſtudium excitaret, conſuluit Ageſilao ne Lyſandrum ſepultum refoderet, ſed orationem premeret. Senis conſilio paruit, & à cœptis conquievit Ageſilaus, doctus non ſolum obtemperare publicis legibus ac magiſtratui, verum etiam privato ſenioris conſilio. Vir excelſi animi plus apud ſe valere voluit publicam utilitatem quam privatum odium, ſimulque perſpexit, indecorum eſſe, ſimultatem exercere cum ſepulto. Hac moderatione uſus eſt adverſus manifeſtum inimicum.

52. PORRO qui clanculum ipſi adverſarentur, eis palam quidem non exhibebat negotium, c ſed efficiebat ut ipſum in militiam ſequerentur, atque ex his nonnullos duces exercitus ac magiſtratus factos evehebat: qui cum ſe in magiſtratu improbe & avare geſſiſſent, eoque in jus vocati periclitarentur, d rurſus Ageſilaus illis patrocinabatur, & ab ipſis ſtabat, atque hac arte

a *Diſciplina civilis.* b *Moderate.* c *Callide.* d *Moderate.*

arte reddebat eos ex clancularii hostibus amicos, & ad se revocabat: quibus rebus factum est, ut jam neminem haberet adversarium. Quid hac prudentia civilius, qua mederi malevolis maluit quam ulcisci?

53. QUIDAM petiit ab Agesilao, ut se scriptis ad hospites & amicos suos Asiaticos litteris commendaret, quo apud illos jus suum consequeretur: respondit, nihil esse opus litteris commendatricibus: *a Nam mei*, inquit, *hospites sua sponte quæ justa sunt, faciunt, etiam si illis non scripsero.* Apud bonos in bona causa supervacua est commendatio, cum ipsa res impetret quod precibus exoraretur. Dux egregius non nisi cum sui similibus hospitium conjunxerat.

54. OSTENDEBAT illi quidam civitatis cujusdam muros bene tutos valideque exstructos: cumque rogasset viderentur ne pulchri: *b Pulchri*, inquit, *per Jovem: verum apparet in hoc paratos, ut mulieres inhabitent, non viri:* sentiens non aliis mœnibus rectius communiri civitatem quam strenuis civibus.

55. MEGARENSI cuidam multa juveniliter de sua civitate adversus Agesilaum jactanti: *c Adolescens*, inquit, *tui sermones opus habent magnis viribus.* Significans indecenter eum magnifice loqui, cui vires non suppetunt orationi pares.

56. TANTUM & cæteris in rebus aberat à vulgi judicio vir prudentissimus, ut quæ cernebat alios admirari, ipse in tantum contemneret, ut ne nosset quidem, quod evenit in Callipide. Is erat tragœdiarum auctor, multi nominis, famæque celebris apud Græcos, & à cunctis in pretio habitus. Primum quidem occurrit Agesilao, eumque est allocutus: post improbe semet admiscuit his, qui simul cum rege ambulabant, seseque ostentabat, ratus futurum, ut rex prior ipsum comiter & cum benevolentia quadam amplecteretur. Id cum non fieret: Tandem non, inquit, agnoscis me ô rex, nec audisti qui sim? Agesilaus autem intuitus illum: *d An non tu es*, inquit, *Dicelicta?* Nam hac voce pecu-

a *Juste, Humaniter.* b *Graviter.* c *Modeste.* d *Graviter.*

peculiaris Lacedæmoniorum lingua significat mimum, hoc est imitatorem: δείκελον enim illis simulachrum sonat, aut effictam imaginem. Adeo vir prudens, & omnia Reipublicæ commodis metiens, nullo honore dignatus est histrionem quamvis insignem, cujus ars ad solam parata voluptatem corrumpendis civium moribus esset accommodatior, quam erudiendis.

57. Huic simile est, quod rogatus ut vellet audire quendam, qui mira similitudine lusciniæ vocem imitabatur, recusavit: a *Frequenter*, inquiens, *ipsam audivi lusciniam:* significans ineptam esse voluptatem, magis delectari ipsa simulatione quam natura.

58. Quemadmodum autem ipse singulari modestia præditus erat, ita non tulit in aliis arrogantiam. Menecrates quidam medicus, cum desperatæ quædam curationes ipsi feliciter cessissent, populari adulatione dictus est Jupiter. Hoc cognomento vir arrogantis ingenii delectatus, insolentius usus est eo titulo. Tandem cum & Agesilao scriberet, nec veritus esset hac uti salutatione. b *Menecrates Jupiter Agesilao regi salutem.* Rex eo offensus procemio, præterea nihil dignatus est legere. Sed rescripsit in hunc modum: *Rex Agesilaus Menecrati sanitatem.* χαίρειν Græci dicunt quibus bene precantur, ὑγιαίνειν ambiguum verbum fere in malum sonat, cum significamus abesse sanitatem mentis. Eo verbo quidem Cæsari exprobravit insaniam.

59. Fortitudinis etiam in rebus adversis insigne dedit specimen Conon & Pharnabazus per classem regiam mari potiti obsidebant maritimas Lacedæmoniorum regiones; cum interim Atheniensium civitas mœnibus esset cincta. Itaque Lacedæmonii, Pharnabazo donante pecuniam, c pacem ineunt cum rege, mittuntque civem Antalcidam ad Theribazum, Græcos Asiaticos, pro quibus bellum gesserat Agesilaus, tradentes regi: unde pessime evenit, ut hujus ignominiæ portio recideret in Agesilaum: Antalcidas enim inimicus erat Agesilao: eo pacem quacumque occasione confecit; invidens illius gloriæ, quem videbat bello cre-

a *Argute.* b *Facete, Modeste.* c *Fortiter.*

crescere, reddique maximum, ac maxime celebrem. Nec tamen hæc infelicitas dejecit illius animum, quin etiam cuidam dicenti quod Lacedæmonii Medissarent, ita respondit: *Immo Medi potius Laconissant:* significans indolem suæ gentis corrumpi fortuna non posse.

60. QUODAM tempore rogatus, utra virtus esset præstantior, fortitudo an justitia, graviter respondit: *a Fortitudinis nullum esse usum, nisi adsit justitia. Quod si omnes essent justi, nihil opus fore fortitudine.* En animum summo dignum duce, qui nihil vi præter æquum judicarit faciendum: recteque perspexit plurimum interesse inter audaciam & fortitudinem.

61. CUM Græci, qui Asiam incolebant, Persarum regem ex more magnum appellarent: *b Qua,* inquit, *re ille me major est, nisi sit justior ac temperantior?* Contempsit vir egregius externa bona, quæ vulgus præcipue suspicit, totamque hominis felicitatem animi bonis metiebatur. Ea sententia philosophis esse consuevit in ore, hanc bellator expressit affectu.

62. NOTANS præposteram licentiam eorum, qui Asiam incolebant, ejus gentis corruptæ moribus, dicere solet: *c Inter illos, qui improbi essent, eos esse liberos: contra, qui probi, eos esse servos*, quod ibi vitiis licerent omnia, virtus haberetur odio.

63. INTERROGATUS qua ratione potissimum quis assequi posset, ut apud homines honestam haberet famam: *d Si loquatur*, inquit, *quæ sunt optima; & faciat quæ sunt honestissima.* Quid dici poterat brevius, at rursus quid absolutius? Itidem Socrates idem percunctanti: *Si talis*, inquit, *esse studeas, qualis haberi vis.* Siquidem fucis parta gloria ut non est vera gloria, ita nec diuturna est.

64. CELEBRATUR & hoc illius dictum principibus ediscendum: *e Imperatoris officium esse, erga rebellantes audacia, erga subjectos benevolentia uti:* quod idem Maro nobili carmine docuit:

Parcere subjectis, & debellare superbos.

Neque

a *Juste.* b *Animose.* c *Graviter.* d *Sapienter.*
e *Juste, Moderate.*

Neque enim vere victor est, qui iracundiæ vindictam flagitanti frenum nescit imponere.

65. CUIDAM sciscitanti quæ potissimum pueris essent discenda: a *Ea*, inquit, *quibus usuri sint & cum ad virilem pervenerint ætatem.* Recte censuit vir prudens, solam virtutem primum ac statim à teneris unguiculis disci oportere: nec ullam ævi portionem artibus frivolis dandam: quæ ut in pueris habent ostentationem plausibilem, ita nec grandibus decoræ futuræ sint, nec ad seria vocatis utiles.

66. IDEM cum in causa quadam sederet judex & is quidem qui accusabat recte dixisset, patronus contra male, subinde tamen repeteret inter dicendum: Agesilae, decet regem opitulari legibus: perinde quasi bonam haberet causam, & ab ipso starent leges: hominis improbitatem interpellans Agesilaus: b *Si quis*, inquit, *tibi domum perfoderit aut vestem abstulerit, num exspectaturus esset, ut architectus, aut qui vestem contexuit, tibi sit auxilio futurus?* Subindicabat regem esse veluti legum architectum, nec convenire, ut is opituletur ei qui contra leges aliquid admiserit.

67. CUM pax coisset, eique à rege Persarum essent allatæ literæ, c quas Perses una cum Gallia Lacedæmonem perferebat, de hospitio deque amicitia tractantes, non recepit: sed jussit illos regi nuntiare, nihil esse necesse privatim ad ipsum literas mittere: cæterum si perspicuum foret, illum bene velle Lacedæmonis & Græcis, ipsum quoque illi pro viribus futurum amicum. Quod si deprehenderetur insidias tendere: *Ne putet*, inquit, *quod me sit habiturus amicum, etiamsi vehementer multas ab eo recepero epistolas.* Quid hoc animo sublimius, cui in omnibus rebus gerendis hic unicus erat scopus, consulere Reipublicæ commodis?

68. CUM miro esset affectu erga liberos suos, dicitur aliquando arundine pro equo conscensa, d una cum pueris lusisse domi. Id cum forte vidisset ex amicis illius quidam, rogabat ne cui diceret quod viderat, prius quam ipse quoque liberorum parens esset factus: festive sub-

a *Sapienter.* b *Salse.* c *Incorrupte.* d *Pie & Urbane.*

ſubindicans eum luſum non eſſe levitatis, ſed pietatis; nec hoc quod agebat, videri poſſe ineptum ei, qui modo expertus eſſet quam ingens ſit affectus charitatis parentum erga filios.

69. CUM aſſidue belligaretur adverſus Thebanos, ac in prælio quodam vulnus accepiſſet, Antalcidas, ut fertur, ait: a *Præclara doctrinæ tuæ præmia recipis à Thebanis Ageſilae, quos, cum nec vellent bellare, nec ſcirent, bellare docueris.* Nam ajunt re vera, Thebanos crebris Lacedæmoniorum adverſus ipſos expeditionibus multo bellicoſiores eſſe factos, quam antea fuerant. Eoque Lycurgus ille priſcus legum conditor, in legibus quæ vocantur Rhetræ, veluti dicas, oracula à diis profecta, vetuit ſæpius eoſdem bello laceſſi, ne hoſtes uſu bellare diſcerent. Quanquam hoc apophthegma non eſt Ageſilai.

70. AUDIVERAT ſocios moleſte ferre tam crebras expeditiones, præſertim cum ipſi permulti Lacedæmonios numero paucos ſequerentur. Ageſilaus itaque volens oſtendere quanta eſſet Lacedæmoniorum multitudo, juſſit univerſos ſocios ſimul conſidere permiſtos invicem, Lacedæmonios item ſeparatim ſolos. Mox per præconem edixit, ut primi omnium ſurgerent figuli: hi cum ſurrexiſſent, ſecundo loco per præconem juſſit ſurgere fabros ærarios, deinceps architectos, ac domorum opifices, ſimiliter & aliarum artium ſingulos. Ita factum eſt, ut propemodum ſocii ſurgerent omnes, Lacedæmoniorum vero nullus, eo quod Lacedæmoniis, qui militiæ parantur, interdictum ſit, opificium aut artem ſedentariam vel exercere, vel diſcere. Hoc facto riſit Ageſilaus: b *Videtis*, inquit, ô *viri quanto plures nos educimus quam vos?* Hoc ſtrategemate dux inclytus demonſtravit, non perinde referre quam numeroſum militem educas in prælium, ut quam fortem & exercitatum.

71. IN pugna Leuctrica cum Lacedæmoniorum multi fugiſſent, iique legibus pœnas dare deberent; Ephori reputantes civitatem viris deſertam, egere militibus,

a *Salſe.* b *Solerter.*

tibus, cupiebant eam ignominiam militibus remittere, simulque servare leges. Deligunt igitur Agesilaum novarum legum conditorem. Is prodiens in suggestu: a *Ego*, inquit, *alias leges haud quaquam laturus sum. Neque enim his, quas habetis aut additurus sum aliquid, aut detracturus, neque quidquam omnino mutaturus. Sed mihi rectum videtur, ut leges quas habetis, à die crastino robur habeant & auctoritatem.* Eo commento vir solers simul & præsenti civitatis necessitati consuluit, & periculosum mutandarum legum exemplum exclusit à Republica, uno tantum die legibus abrogatis.

72. EXEMPLUM erat præsentis & imperterriti animi, quod cum Epaminondas cum admirabili impetu ac procella irrueret, adeo ut Thebani sociique jam de victoria gloriarentur, nihilo minus Agesilaus tutatus est Spartam civitatem: in qua tametsi perpauci erant, tamen *b* hostes coëgit domum reverti. Hoc quocunque nomine voces, certe apophthegma dici non potest.

73. Ut hoc erat fortitudinis, ita quod dicturus sum consilii prudentiæque laudem habet. Cum pugnaretur apud Mantineam, admonuit Lacedæmonios ut cæteris omissis omnibus in unum Epaminondam intenderent vim prælii, dicens: *c Solos cordatos, esse viros fortes, hósque solos esse auctores victoriæ. Itaque si hunc*, inquit, *ceperimus, facillime cæteros in potestatem nostram redigemus, vecordes nulliusque pretii*, quod & evenit. Nam inclinante ad Epaminondam victoria, cum nonnullorum fuga fieret, adhortanti illi suos & à fuga revocanti Lacedæmonius quispiam letale vulnus inflixit. Eo prostrato qui erant cum Agesilao à fuga reversi, jam ancipiti Marte cum hoste depugnarunt, sic tamen ut multo inferiores Thebani, multo præstantiores Lacedæmonii viderentur. Hac arte prudentia ducis consuluit incolumitati suorum, qui fuerant haud dubie perituri: simul illud docuit, in bello plus habere momenti unum vere prudentem & cordatum, quam turbam imprudentium.

74. CUM Spartanos pecuniæ deficerent ad bellum, eo quod alerent externum militem, *d* Agesilaus in Ægy-

a *Solerter.* b *Fortiter.* c *Prudenter.* d *Pie in patriam.*

Ægyptum profectus est, ab Thacco Ægypti rege accitus stipendio. Cæterum Agesilaus ob corpus incultum ac vestis vilitatem venit in contemptum ejus gentis hominibus, qui speraran se visuros Spartanum regem talem, qualis esset rex Persarum, corpore decentissime ornatum: perperam sane de regibus sentientes, quos externo cultu putarint æstimandos potius quam animi virtutibus. Nihil ille quidem de cultus ac victus simplicitate mutavit, sed interim ostendit, majestatem dignitatemque regiam non vestium splendore, sed prudentia ac fortitudine parari oportere: graviterque taxavit vulgares monarchas, quibus si diadema, purpuram, aurum & gemmas detrahas, nihil videas præterea regium. Quin eodem facto declaravit insignem erga patriam pietatem, qui ob publicam utilitatem non gravatus sit in Ægyptum proficisci: nec ætatis jam feræ ac vergentis ad annum octogesimum excusatione uti voluit, quo minus apud Barbaros stipendium faceret, modo Reipublicæ subveniret. Athenæus hoc modo rem narrat. Agesilaus in Ægyptum profectus, Thacco regi laturus suppetias, quoniam corpore erat pusillo, his verbis à Rege contemptus est: *Parturiit mons, Jupiter metuit, & ille peperit murem.* Id ut audivit Agesilaus: *At ego*, inquit, *aliquando tibi videbor leo.* Nam post, cum illi non adesset Agesilaus, regno pulsus confugit ad Persas.

75. CÆTERUM ubi quos educturus erat in aciem, conspiceret ob imminens periculum formidolosos, partim propter hostium multitudinem, (erant enim numero ducenta millia) partim ob ipsorum paucitatem, decrevit ante conflictum rem divinam facere, veluti capturus auspicium ab extis: itaque non consciis cæteris, lævæ manus volæ literis inversis victoriam inscripsit, a deinde jecur ab haruspice acceptum, supposuit manui, quæ clam scripturam habebat: diuque tenuit ingens interim se deliberabundum, ac dubitantis speciem præ se ferens, donec literarum figuræ jecinori imprimerentur: moxque militibus, quos in aciem educturus erat, ostendit, dicens: *Deos his literis certo portendere victoriam.*

 Illi

a *Callide.*

Illi vero existimantes sese certum habere signum futuræ victoriæ, vehementer animati sunt ad pugnam. Hic dolus multo plus valuit quam oratio quamvis prolixa ac meditata. Et hoc strategema est, non apophthegma.

76. CUM hostes Agesilai exercitum fossa cingerent, id quod facile poterant ob multitudinem, ac Nectabius, cui suppetias ferebat, censeret erumpendum, & cum hoste conserendas manus, ne quod instituerant perficerent, ille negabat impediendos hostes, qui pares hostibus esse studerent, non superiores. Siquidem fossa utriusque adimebat confligendi copiam. Porro cum parum abesset quin fossa coiret, per hoc angustum intervallum instruxit quod erat reliquum militum: *a* ac inter partes commissa pugna vertit illos in fugam, hostiumque ingentem stragem edidit paucis militibus quos secum habebat, atque ex præda magnam pecuniarum vim misit Spartam.

77. DECESSIT ab Ægypto patriam repetens morbo implicitus in portu qui Menelai dicitur. Moriens autem mandavit iis qui aderant ne quam fictilem, aut alias imitatam corporis sui imaginem facerent. *b Si quod*, inquit, *præclarum facinus gessi, hoc erit monumentum mei: sin minus, ne omnes quidem statuæ, cum sint vilium ac nullius rei opificum opera, illustrabunt mei memoriam.* Quis non miretur in bellatore pectus tam Philosophicum?

78. CREBRO solet in concione admonere milites suos, *c* ne captivos ut facinorosos cruciarent: sed ut homines servarent. Infantibus etiam in bello captis providit, ut in unum locum comportarentur, ne mutatis castris, relicti perirent. Eaudem curam impendit senibus captivis, nec quoniam sequi non possent, à canibus lupisve discerperentur. Hæc autem humanitas illi non solum aliorum, verum etiam captivorum miram benevolentiam conciliavit. Et nunc homines sibi videntur, qui trucidatis infantibus ac senibus, eam ætatem abducunt, quæ vel libidini apta est, vel labori, vel utrique. Quo progressa est immanis illa feritas.

Ex

a *Animose.* b *Modeste.* c *Humaniter.*

Ex PROBO ÆMYLIO.

79. Apud Coroneam Athenienſes ac Bœoticos cum ſuis ſociis, Ageſilai iter impedire conatos, gravi prælio vicit: ei victoriæ per ſe magnificæ multum laudis appoſuit religionis exemplo. Multi è prælio confugerant ad templum Minervæ: de his rogatus quid vellet fieri Ageſilaus, *a* vetuit illos violari, cum in eo prælio vulnera aliquot accepiſſet: videreturque vehementer iratus omnibus qui tum arma adverſus ipſum tulerant, tamen plus apud illum valuit religio quam ira. Neque hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa Deorum haberet ſancta, verum etiam apud Barbaros ſumma religione ſimulachra araſque conſecravit, quaſi in hæc nullum eſſet jus belli. Itaque præclare ſolitus eſt dicere: *Se vehementer admirari, eos non haberi ſacrilegorum numero, qui læderent ipſis ſupplices, ac per Deos obteſtantes, nec graviores ſumi pœnas de his qui religionem minuerent, quam qui templa ſpoliarent:* recte judicans, Diis eſſe cariorem hominum ſalutem, quam muta templorum ornamenta.

80. Accipe nunc exemplum fortitudinis clementia temporatæ. *b* Poſtea quam ingenti ſtrage fregiſſet Corinthiorum vires, eoſque intra mœnia compuliſſet, multis hortantibus ut urbem oppugnaret, negavit id ſuæ virtuti convenire, qui peccantes ad officium cogeret, non qui nobiliſſimas Græciæ urbes ſubverteret. Ut hoc eximiæ cujuſdam moderationis, ita quod adjecit, admirabilem viri prudentiam arguebat: *c Si*, inquit, *eos extinguere voluerimus qui nobiſcum adverſus Barbaros ſteterunt, ipſi nos expugnaverimus vel quieſcentibus hoſtibus, qui ſubverſis ſociis nullo negotio, quando volent, nos opprimient.*

81. Divinitatis cujuſdam eſſe videtur, quod adjiciam. Cum adornaretur expeditio apud Leuctra, quæ Lacedæmoniis fuit luctuoſiſſima: Ageſilaus cum à pleriſque urgeretur ut exiret, proficiſci noluit, perinde quaſi calamitatem irrecuperabilem animo præſentiret.

a *Religioſe.* b *Moderate.* c *Prudenter.*

82. Rursus accipe ſolertiæ Reipublicæ ſalutaris argumentum. Cum Epaminondas incredibili impetu Spartam urbem invaderet, ac civitas careret mœnibus, aliquot adoleſcentes hoſtium adventu territi, ſtatuerant ad Thebanos transfugere, jamque locum editum extra urbem occuparant. *a* Ageſilaus perpendens actum fore de civitatis incolumitate, ſi ſenſiſſet populus aliquos ad Thebanos transfugere conari, diſſimulans cum ſuis ad adoleſcentum turmam pervenit, ac perinde quaſi id bono animo feciſſent, collaudavit conſilium, quod eum locum occupaſſent: ſibique in animo fuiſſe dixit, idem facere. Sic adoleſcentulos ficta laudatione temperavit, & adjunctis ſuis comitibus locum tutum reddidit. Etenim qui transfugiendi conſilium clam ceperant, videntes majorem adjunctum numerum eorum, qui ejus conſilii fuerant expertes, non auſi ſunt ſeſe commovere: eoque libentius convenerunt, quod latere arbitrabantur quæ cogitarant. Abſque dubio Sparta non erat futura Sparta, niſi tum Ageſilaus celeritate conſilii ſalutem attuliſſet. Eadem arte & juvenili temeritati remedium adhibuit pro ſupplicio.

AGESIPOLIS *Cleombroti.*

83. Agesipolis Cleombroti filius, cum quiſpiam apud ipſum ceu rem magnificam prædicaret, quod Philippus Macedonum Rex intra pauculos dies ſubvertiſſet Olynthum: *b Atqui per Deos*, inquit *talem civitatem longe majore temporis ſpatio non exſtructurus eſt:* ſignificans multo regalius eſſe condere urbes, quam conditas demoliri.

84. Cum alius quidam dixiſſet, ipſum cum Rex eſſet, cum æqualibus ſuis fuiſſe obſidem, non liberos aut uxores eorum, velut hoc eſſet Regi dedecoroſum dari in manus ac jus aliorum, cum alii Reges ſoleant uxorem ac liberos pro ſe dare obſides: *c Et quidem jure*, inquit, *optimo: par eſt enim ut nos noſtra ipſorum feramus errata:* ſubindicans, ſi quid calamitatis accidit in bello aut in Republica, Regum vitio accidere, eoque juſtum

a *Solerter.* b *Clementer.* c *Juſte.*

justum esse, ut hi potissimum puniantur, per quos venit calamitas. Cæterum morem iniquum esse quo receptum est, ut conjuges ac liberi qui nihil commeruerint, dedantur obsides.

85. IDEM cum è Sparta jussisset mitti catulos, ac respondisset aliquis, non exportari apud Lacedæmonios catulos: *a Ne viros quidem*, inquit, *antea, atqui nunc fieri cœpit*. Festiviter indicat, in Republica bene instituta omnia proficere in melius. Olim Lacedæmonii ægre sua tuebantur, post ausi sunt Reges ac gentes procul semotas bello lacessere. Quemadmodum autem recta institutio viros reddit bello & Reipublicæ utiles, ita canes ad venatum habiles reddit educatio.

AGESIPOLIS *Pausania*.

86. AGESIPOLIS Pausaniæ filius, cum Athenienses querimoniarum, quas cum ipso mutuas habebant, arbitram delegissent Megarensium civitatem, quæ controversiam inter eos componeret: *b Turpe*, inquit, *si Megarenses melius norunt quid justum sit, quam hi, qui se Græcorum Duces ac Rectores præstitissent*. Megarenses apud Græcos male audiebant, de quibus jactatum est, quod neque primi essent, neque secundi, neque tertii, neque quarti, neque ullo in numero: cum Athenienses plæreque Græciæ imperarint: ab ipsis igitur quibuscum litem habebat Rex, volebat finiri dissidium: simul declarans, & quam suæ fideret causæ, & quam adversariis non diffideret: malens clarissimæ civitatis judicio vinci, quam Megarensium arbitrio vincere.

AGIS *Primus*.

87. AGIS Archidami filius, cum Ephori quodam tempore dicerent: Proficiscere juventutem tecum ducens ad hujus patriam: nam is ipse te perducet in arcem: *c Et qui convenit*, inquit, *O Ephori, tot juvenes ei credere, qui suam ipsius patriam prodidit?* graviter admonens, nihil illis tuto credi, qui in patriam perfidi fuerint.

a *Argute.* b *Generose.* c *Proditio turpis.*

88. INTERROGATUS à quodam quod disciplinæ genus potissimum exerceretur apud Spartanos: *a Scire*, inquit, *& imperare, & ferre imperium.* Athenis enim complures disciplinæ colebantur, curiosæ magis quam ad recte gubernandam Rempublicam necessariæ.

89. FORTITER illud dixisse fertur, *b* Lacedæmonios non oportere percunctari quot sint hostes, sed ubi sint, significans non à militum numero pendere victoriam, sed à fortitudine, reique gerendæ celeritate. Statim enim congredi vult qui quærit, ubi sint hostes.

90. APUD Mantineam quibusdam dissuadentibus ne cum adversariis, quod numero plures essent, confligeret: *c Cum multis*, inquit, *pugnet oportet, qui multis velit imperare.*

91. CUIDAM sciscitanti quot essent Lacedæmonii: *d Quot satis sunt*, inquit, *ad propulsandos malos*: ostendens magis referre quam fortes viros habeat, quam quammultos.

92. IDEM cum præteriret Corinthiorum mœnia, conspiceretque vehementer excelsa munitaque, & in longum porrecta spatium: *e Quæ sunt*, inquit, *mulieres hunc locum incolentes?* innuens fortibus viris non esse opus mœnibus.

93. CUM Sophista quispiam apud eum dixisset, orationem esse rerum omnium præstantissimam, videlicet prædicans artem quam profitebatur: *f Ergo*, inquit Agis, *tu quum taces nullius es pretii*: significans multo præclarius esse res magnificas gerere, quam habere linguam ad magnifice loquendum expeditam.

94. VICERAT Argivos prælio, qui post redintegratis viribus, rursum ferociores illi occurrebant. Agis itaque conspicatus multos è sociis turbari: *g Sitis*, inquit, *bono animo viri: cum enim nos qui vicimus trepidamus, quid facere censetis eos, qui à nobis victi sunt?* Eo dicto ducis solertia protinus reddidit animum suis.

95. PE-

a *Hoc ante dictum pag.* 17. *Apophth.* 49. *&* 50.
b *Animose.* c *Animose.* d *Argute.* e *Salse.*
f *Salse.* g *Soletter.*

95. PECULIARIS erat Lacedæmoniis verborum paucitas: unde & ab ea regione breviloquentia Laconiſmus dicitur. Cum igitur Abderitarum legatus apud Agidem multa locutus, vix tandem dicendi finem feciſſet, rogaretque quid civibus ſuis eſſet renuntiaturus: Agis: *a Illud*, inquit, *renuntia, quantum temporis tibi fuit opus ad dicendum, tantum me ſilentem audiſſe.* Hoc dicto exprobravit ſtolido oratori inanem loquacitatem reſponſo indignam.

96. QUIBUSDAM Eleos, hoc nomine prædicantibus, quod in certaminibus Olympiacis eſſent juſtiſſimi: *Quid*, inquit, *magni, mirive faciunt, ſi intra quinque annos uno tantum die ſe juſtos præſtant?* Non putabat vir ſapientiſſimus in eum competere juſtitiæ laudem, niſi qui per omnem vitam in omnibus actionibus juſtitiam coleret. Nam ludi Olympiaci ſemel tantum intra quinquennium celebrabantur.

97. CUM quidam apud illum dicerent eſſe nonnullos alienæ familiæ qui ipſi inviderent: *b Geminam igitur*, inquit, *habebunt moleſtiam, quos & ſua ipſorum mala diſcruciabunt, atque inſuper tum meis, tum amicorum meorum bonis torquebuntur.* Magnifica vox, declarans eos quos habet invidia, magis eſſe miſericordia dignos quam ira: propterea quod invidus abunde dat pœnarum, etiamſi nemo ulciſcatur.

98. CUIDAM conſulenti ut hoſtibus fugientibus daret tranſitum: *c Et quomodo*, inquit, *pugnabimus cum his, qui ob fortitudinem manent, ſi non pugnamus cum fugientibus?* Exiſtimabat vir animoſus, adverſus hoſtes nullam prætereundam occaſionem.

99. CUM de Græcorum libertate quidam in medium adduxiſſet, magnifica quidem, ſed factu per quam difficilia: *d Tua*, inquit, *verba hoſpes opus habent viribus & pecunia:* per quam ſcite declarans, fruſtra de his verba fieri, ad quæ perficienda non ſuppetit facultas. In conſultationibus enim non ſolum ſpectandum eſt, quid ſit factu pulcherrimum, ſed quid fieri poſſit.

a *Loquacitas notata.* b *Invidia notata.* c *Argute.*
d *Simile Argeſilaus pag. 18. apopht. 55.*

100. QUODAM dicente, Philippum effecturum ne Lacedæmoniis pateat iter in Græciam: *a Nobis*, inquit, *ô hospes, nostra patria sufficit ad illic vivendum.* Pectus ad utrumque paratum, & ad proferendum imperium si contingat, & ad boni consulendum fortunam licet mediocrem: cum principum vulgus nec quod obtigit sapienter administrent, nec ullis satientur ditionis accessionibus.

1. PERINTHIORUM orator in Lacedæmoniam missus, cum apud Agidem dixisset admodum prolixe, ubi perorasset rogavit eum, quid esset Perinthiis renuntiandum: *b Quid aliud*, inquit, *nisi quod tu dicendi finem feceris, ego vero tacuerim.* Hoc apophthegma simillimum est illi, quo superius Abderitæ legati multiloquium taxarat.

2. CUM legationem suscepisset, solus ad Philippum profectus est. Is ubi admirans dixisset; Quid hoc rei est? unus venisti? Agis: *c Quid ni*, inquit, *ad unum?* Graviter taxavit aliorum Principum ambitionem, qui sumptuosis ac splendidis legationibus exhauriunt ærarium, cum unus vir cordatus possit totum hoc præstare quod Reipublicæ interest.

3. CUM è senioribus quidam videns priscas leges & instituta vetera aboleri, & alia prava succedere, atque ob id res Spartanorum inverti, quæ summa fuerant in imum dejectis, & conteri: hæc cum apud Agadem jam senem deploraret, joco respondit: *d Si fit*, inquit, *quod narrat, recto ordine res procedunt. Siquidem ego puer à patre audivi, quod jam tum illis temporibus res inverterentur. Itaque si rursus invertuntur, redierunt in locum pristinum.* Hoc quidem ille ludens: Cæterum serio dicebat, se puerum hoc quoque accepisse à patre, nihil esse mirum si præsentibus succedant deteriora, sed mirandum si succedant meliora, aut similia. Notavit peculiarem senibus querelam de rebus in deterius prolapsis, simulque rerum humanarum hanc esse naturam, ut usque in pejus degenerent.

4. Ro-

a *Moderate.* b *Loquacitas.* c *Simpliciter.* d *Lepide.*

4. ROGATUS à quodam, quo pacto quis libertatem suam tueri possit. *a Si mortem*, inquit, *contempserit.* Hic metus qui cadere dicitur in constantem virum, multos deterret à pulcherrimis facinoribus: hoc qui caret, potest ubique quod rectum est sequi, nec est quod timeat improbos qui, ut extrema moliantur, nihil aliud possunt quam occidere.

AGIS *Secundus.*

5. AGIS Junior, Demadi dicenti, quod enses Laconici ob brevitatem à circulatoribus ac præstigias imitantibus devorarentur: *b Atqui his*, inquit, *ensibus Lacedæmonii assequuntur hostes longioribus armatos gladiis:* declarans non referre quo quid apparatu fiat, sed quantum efficiatur. Siquidem hoc speciosior victoris gloria, quo minus habet præsidii præter virtutem.

6. QUEMADMODUM ad improbum subinde percunctantem quis esset inter Spartiatas vir optimus: *c Qui tui*, inquit, *est dissimillimus.* Indigne tulit vir generosus, eum de virtutis præstantia loqui, qui ipse esset vitiis obsitus.

AGIS *Ultimus.*

7. AGIS Laconicorum Regum ultimus, per insidias captus, ac præter meritum ab Ephoris condemnatus, cum ad laqueum duceretur, conspiceretque quendam è lictoribus flentem ob indignitatem rei, cujus cogebatur esse minister: *d Desine*, inquit, *ô homo, vicem meam flere. Nam sic moriens præter jus & æquum, melior feliciorque sum his, qui me occidunt.* Hæc locutus ultro collum laqueo induit. Quo nemo Stoicorum docuit quidquam fortius, hoc ille juvenis non verbis, sed re præstitit, felicitatem omnem solo honesto metiens, eosque judicans infeliciores, qui faciunt injuriam quam qui patiuntur.

8. PARENTIBUS rogantibus ut sibi in re quapiam injusta adesset, recusavit illis aliquandiu: cæterum

B 5 cum

a *Et hoc antea habetur pag.* 13. *apophth.* 36. b *Urbane.* c *Libere.* d *Fortiter.*

cum instarent, hunc in modum respondit: *a Donec essem apud vos, nullam omnino tenebam justitia scientiam: verum ubi me patria tradidistis, patriaque legibus, insuper & justitiam, & honestatem pro viribus docuistis; conabor huic magis obtemperare, quam vobis. Et quandoquidem hac est vestra voluntas, ut qua sunt optima faciam: optima vero sunt, qua justa sunt, cum homini privato, tum pracipue principatum gerenti: qua vultis faciam, qua dicitis negabo.* Narrant Agidem puerum in summis deliciis fuisse educatum, sed simulatque adolescens etiamnum ad Reipublicæ gubernacula admotus est, incredibili mutatione rejectis pristinæ vitæ voluptatibus huc totum animum adjecit, ut Spartam Barbarorum ac Græcorum moribus corruptissimam, ad pristinam frugalitatem revocaret: quæ res illi fuit exitii causa. Utinam autem cæteri principes, quorum prima ætas fere luxu deliciisque corrumpitur, saltem cum Agide tum animum vertant ad bonam frugem, cum regni habenas accipiunt: atque hanc formam sequantur, quam præscripsit Agis, si quis quid petat ab ipsis quod legibus & honesto adversatur. Nec tamen egregius juvenis morosa atque aspera recusatione contristavit parentum animos, sed mira civilitate respondit, se magis hoc pacto obtemperare parentibus, si faceret quod illorum perpetua voluntas optabat, quodque semper essent probaturi, quam si præsenti affectui indulsisset.

9. IDEM cum in carcere rogaretur ab Ephoro, num pœniteret eorum quæ gessisset, impavide respondit: *b Se nulla tangi pœnitentia consilii cum prudentia honestoque conjuncti, tametsi non ignoraret se mortem præmii loco relaturum:* sciens ipsam virtutem abunde magnum esse sui præmium, quicunque sequatur eventus.

10. AGESILAUS Ephorus cum ipsius suasu factum esset ut fieret omnium debitorum solutio, jamque tabulis in forum Clarium comportatis ignis esset injectus, ac flamma exsurgeret, cæteris creditoribus mœstis insultabat dicens: *c Se nunquam clarius lumen, aut ignem*

a. *Juste & Graviter.* b *Ex Plutarchi Vita. Constanter.* c *Improbe.*

ignem vidisse puriorem. Debebat enim ipse plurimum, & erat agrorum prædives, nihil tamen cuiquam solvere habebat in animo. Extremæ improbitatis est linea, etiam illudere quos afflixeris.

11. ALCAMENES Telecri filius cuidam percunctanti, quo pacto quis optime regnum servare posset: a *Si lucrum*, inquit, *non magnifecerit*: longe lateque dissentiens à vulgo Principum, qui non alia magis ratione principatum constabilire student, quam attenuandis civium, suis augendis opibus: cum justitia & æquitas maxime reddant diuturnum imperium.

12. ALIO quodam rogante cur à Messeniis oblata munera recusasset: b *Quoniam si recepissem*, inquit, *cum legibus pacem habere non poteram.* O mentem regno dignam, quæ magno obvioque lucro legum auctoritatem antepofuit. Et ubi sunt interim qui clamant? Quod Principi placuit, legis vigorem habet: & principem dare quidem leges, at non teneri legibus?

13. CUM quidam illi objiceret quod parce frugaliterque viveret, cum facultates amplas possideret: c *Decet enim*, inquit, *eum qui multa possidet, pro ratione, non pro libidine vivere.* Significans perniciosas esse divitias, ni adsit animus divitiis superior, qui possit earum usum non ex copia, sed ex necessitate moderari.

ANAXANDRIDAS.

14. ANAXANDRIDAS Leontis filius cuidam acerbe ferenti, quod cogeretur urbe exulare: d *Ne*, inquit, *vir optime exhorrescas exulare civitate, sed à justitia exulare horrendum est.* Sensit non esse miseros quibus præter meritum incolumique innocentia accidit aliqua calamitas, sed eos vere deplorandos, qui sua sponte discesserunt ab honesto, etiamsi nulla sequatur calamitas.

15. CUM quidam Ephoris oportuna quidem loqueretur, sed pluribus quam sat erat, Anaxandridas: e *Hospes*, inquit, *re necessaria in non necessario uteris.*

 Signi-

a *Graviter.* b *Integre.* c *Continenter.* d *Sapienter.* e *Loquacitas.*

Significans, quod per se rectum est & utile, non egere prolixa oratione: quod ipsa causæ bonitas facile seipsam commendet. Quod si usquam locus est loquacitati, eam oportet ad inhonestas causas adhibere.

16. PERCUNCTANTI cuidam cur Lacedæmonii Helotibus (sic apud illos dicebantur, quorum condicio media erat inter servos & ingenuos) committerent colendos agros, ac non ipsi potius eos colerent: *a Quoniam*, inquit, *non ipsorum causa, sed nostra Helotas nobis comparavimus*. Videlicet stultitiam eorum taxans, qui mancipia ad ostentationem alunt otiosa, & servos socios ac ministros voluptatum habere malunt, quam frugiferis operis occupatos.

17. ALIUS quidam cum dixisset, gloriam ac celebre nomen nocere, eoque felicem esse qui illud effugerit: *b Ergo*, inquit Anaxandridas, *si vera loqueris, qui nefaria perpetrant, felices erunt*. Nam qui fieri potest, ut qui sacrilegium committit, aut aliud injustum facinus perpetrat, gloriæ curam habeat? Notavit eos, qui sic contemnunt laudem, ut interim per ignaviam nihil gerant laudabile: cum eximiam virtutem honesta fama comitetur ultro, ac generosis animis amor laudum veluti stimulus ad præclara facinora sit innatus.

18. ALII cuipiam percunctanti quam ob causam Spartam impavide semet exponerent periculis: *c Quoniam*, inquit, *pro vita timere consuescimus, non aliorum more expavescere*. Significans moderatam vitæ curam addere calcar ad fortiter agendum, immodicum mortis pavorem ab egregiis factis deterrere.

19. CUIDAM ab ipso sciscitanti, quamobrem seniores apud Lacedæmonios plures dies sumerent ad cognoscendum in causis capitalibus, & si quis fuerit absolutus nihilominus obnoxius sit legi: *d Ideo*, inquit, *pluribus diebus cognoscunt, quoniam si in capitis discrimine erraverint, non est corrigendi consilii potestas*. Oportet autem à causa liberatum obnoxium manere legibus quod fieri potest, ut secundum eandem legem liceat aliquid rectius

a. *Argute*. b *Salse*. c *Prudenter*. d *Prudenter & Juste*.

rectius de reo statuere. Hoc temperamento provisum est, ne vel occidatur innocens, vel effugiat nocens: qui quamvis errore judicum sit absolutus, potest eadem lege denuo conveniri, pœnasque dare legibus.

ANAXANDER.

20. ANAXANDER Eurycratis filius roganti cuidam cur Spartani non colligerent pecunias in ærarium publicum: a *Ne*, inquit, *corrumpantur, qui facti fuerint illarum custodes.* Quam male consulunt integritati suæ, qui privatim pecuniarum vim in arcam recondunt, si vir prudens civium suorum moribus timuit à pecunia publica, cujus tantum erant custodes futuri domini.

ANAXILAS.

21. CUIDAM admiranti quod Ephori Regibus non assurgerent, præsertim à Regibus constituti: *b Ob hoc ipsum*, inquit Anaxilas, *quod Ephori sunt.* Magistratus est apud Lacedæmonios, quo qui funguntur, Ephori dicuntur. Eos prisci Reges in hoc instituerant, ut essent Regum ministri, quorum potentia postea eo crevit, ut ipsis etiam Regibus imperarent, demum & occiderent. Vox animi moderatissimi testis, quod percunctator ille contumeliosum ac superbum judicabat, ille interpretatus est esse jus legitimum.

ANDROCLIDAS.

22. ANDROCLIDAS quidam Lacon crure claudicans, conjecit sese in ordinem bellatorum: id prohibituri cum insurrexissent quidam ob cruris vitium, ille: *c Immo*, inquit, *non fugientem, sed manentem oportet bellare cum hostibus:* per quam lepide hoc ipso vitio, ob quod rejiciebatur, se colligens utiliorem prælio, quam essent cæteri pedibus integris.

ANTALCIDAS.

23. ANTALCIDAS cum in Samothracia initiaretur,

a *Integre.* b *Moderate.* c *Simile habetur superius pag. 13. apophth. 35.*

retur, rogatus à ſacerdote quid egregium patraſſet in vita: *a* *Si quid*, inquit, *mihi tale peractum eſt, ſciunt ipſi Dii:* exiſtimans ineptum commemoratione ſuorum geſtorum ſe Diis commendare, qui ſive prædicaret, ſive ſileret, nihilominus noverant. Nam apud ſacerdotem poterat etiam falſa narrare. Sit hoc modeſtiæ exemplum, ac de Deo præclare ſentientis.

24. Cum Athenienſis quidam Lacedæmonios appellaret indoctos: *b* *Soli igitur nos*, inquit, *nihil mali à vobis didicimus.* Senſit artes quibus ſe jactabant Athenienſes, magis ad oſtentationem, otium ac voluptatem accommodas, quam ad Rempublicam gubernandam, ad quod nulla diſciplina deerat Lacedæmoniis.

25. Alteri cuidam Athenienſi ſic apud illum glorianti, Verumtamen nos ſæpenumero vos à Cephiſo propulimus: *c* *Sed nos*, inquit, *vos nunquam ab Eurota ſummovimus.* Significans hoc ipſum eſſe fortitudinis argumentum, quod Lacedæmonii frequenter auſi fuiſſent uſque ad Cephiſum flumen Atticæ progredi, cum Athenienſes nunquam ſuſtinuiſſent accedere ad Eurotam Spartæ fluvium.

26. Rogatus à quodam, quo pacto quis maxime placere poſſit hominibus: *d* *Si*, inquit, *loquatur illis jucundiſſime, præſtet autem utiliſſima.* Admonuit in colloquiis adhibendam ſermonis comitatem, in officiis præſtandis ſpectandam utilitatem. Reprehendendi ſunt, qui cum re ſint fideles, tamen officium orationis aſperitate corrumpunt: his pejores ſunt, qui ſermone benigni, re lædunt: peſſimi vero, qui cum verbis moleſti ſunt, tum factis noxii.

27. Cum Sophiſta quiſpiam appararet recitare librum, & Antalcidæ percunctanti quod eſſet argumentum, reſpondiſſet, Herculis encomium: *e* *Quis*, inquit, *illum vituperat?* Supervacaneum exiſtimans in eo laudando ſumere operam, quem uno ore prædicarent omnes. Hercules autem apud Spartanos religioſiſſime colebatur.

a *Modeſte.* b *Graviter.* c *Salſe.* d *Sapienter.* e *Salſe.*

28. AD Agesilaum in pugna cum Thebanis vulneratum : *a Habes*, inquit, *doctrinæ tuæ mercedem, qui eos pugnare docueris, cum ante pugnare nec scirent, nec vellent.* Videbantur Thebani crebris Agesilai adversus ipsos expeditionibus evasisse bellaces. Significabat inutile semper cum iisdem bello confligere, ne usu colligant bellandi peritiam.

29. IDEM muros Spartæ dicebat juvenes esse Spartanos: *b* Fines autem Spartanæ ditionis esse lancearum cuspides: sentiens civitatem non egere mœnibus, quæ juventutem alat bellis idoneam: & eousque porrigi ditionem Lacedæmoniorum, quousque pertingerent armis: significans virtute non dolis, aut pecunia propagandum Imperium.

30. CUIDAM roganti, quamobrem Lacones in bello brevibus pugionibus uterentur: *c Quoniam*, inquit, *cominus cum hoste pugnamus.* Lepide torsit in argumentum fortitudinis, quo ille volebat illos videri minus utiles bello.

31. ANTIOCHUS Ephorus cum audisset quod Philippus Messeniis dedisset agros, *d* percunctabatur num vires quoque dedisset, per quas adversus pugnantes pro agris tueri possent quod erat datum.

ARGEUS.

32. ARGEUS, quibusdam non suas, sed aliorum quorundam uxores prædicantibus: *e Per Deos*, inquit, *de bonis & honestis mulieribus nihil temere loquendum est; sed in totum quales sint oportet ignorari, præterquam solis maritis quibuscum vivunt.* Tam insignis erat apud priscos virginum & uxorum pudicitia, ut eas ab aliis quam à parentibus aut suis maritis conspici, gradus aliquis ad impudicitiam haberetur: tantaque cautione consulebatur illarum famæ, ut parum pudica videretur, de qua rumor quamvis vanus oriri potuit: sed ea demum summa matronalis pudicitiæ laus haberetur, si mulier adeo domi

a *Est superius pag. 22. apopht. 69.* b *Et hoc ante, pag. 12. apopht. 29, 30. & 31.* c *Lepide.* d *Argute.* e *Pudicitia conjugum.*

domi conclusa viveret, ut nullus esset qui de ea vel bene vel male loqui posset; propterea quod hoc ipsum, matronam versari in fabulis, trahique per ora hominum, prostitutionis genus putaretur. Etenim qui laudat alienam uxorem, videtur habere cognitam, cujus laudes prædicat, quod ipsum aliquid detrahit pudori fœmineo. Quid igitur vir ille præclarus sentiret de matronis, quæ sine maritis interesse gaudent juvenum conviviis, quæ cursitant ad alienarum civitatum dies festos & emporia, quæ ducunt choreas ex viris ac fœminis alterne mistas, quæ in balneis corpus nudum ostendunt quorumlibet virorum oculis.

33. QUODAM tempore faciens iter per Selinuntem, cum in monumento quodam hoc Elegiacum carmen vidisset inscriptum:

Hosce, tyrannida dum extinguunt, Mars sustulit atrox,
Pone Selinuntis mœnia considerant.

Jure peristis, inquit, *qui tyrannidem ardentem conati sitis extinguere: contra magis oportuit illam sinere, donec tota deflagraret.* Arripuit jocum ex occasione verbi extinguere: extinguitur enim quod opprimitur, & extinguitur incendium.

ARISTO.

34. ARISTO cuidam laudibus vehenti dictum Cleomenis, qui rogatus, quid oporteret bonum Regem facere, respondit. Amicis benefacere, inimicis male: a *At quanto præstantius est*, inquit, *vir optime, amicis benefacere, & ex inimicis reddere amicos.* Hanc sententiam citra controversiam primus omnium Socrates prodidit, & ad illum auctorem refertur.

35. ALII cuipiam roganti, quot essent numero Spartiatæ: b *Quot*, inquit, *ad arcendos malos sufficiunt.*

36. CUM Atheniensis quidam apud illum recitaret funebrem orationem conscriptam in laudem eorum, qui fuerant à Lacedæmoniis in bello cæsi: c *Quales igitur*, inquit, *nostros esse putas qui istos vicerunt?* Mos erat

a *Humaniter.* b *Idem Agis Primus apophth. 91.*
c *Argute.*

erat apud Athenienſes, ut qui in prælio cecidiſſent, publicitus oratione laudarentur, quam illi vocant Epitaphium: in hac magno artificio amplificabantur & civitas Athenienſis & populus: poſtremo peculiariter hi, qui fortiter in bello mortem oppetiiſſent. At vir generoſi animi non invidit arte exaggeratis Athenienſium laudibus, ſed eas in ſuæ gentis gloriam retorſit. Itaque recitator ille magis illuſtrabat virtutem Lacedæmoniorum, quam Athenienſium: quandoquidem hoc conſilio Homerus multis modis attollit virtutem Hectoris, ut Achillis victoriam reddat illuſtriorem.

37. ARCHELAUS regni ſocius Charilao ſolitus eſt de illo dicere. Quo pacto non ſit vir bonus Charilaus, qui ne ſceleratis quidem moleſtus eſt? Fertur enim Charilaus manſuetiſſimi fuiſſe ingenii. Hoc mox in catalogo commemoratur in diverſam ſententiam, ac meo judicio argutiorem. Et haud ſcio an in vita Lycurgi ſuperſit ſyllaba ἐκ. Ad hæc neſcio an Charilaus & Charilus idem ſint.

ARCHIDAMIDAS.

38. ARCHIDAMIDAS cuidam in laudem Charili prædicanti quod pariter erga cunctos fuiſſet mitis ac manſuetus: a *Et qua fronte laudetur aliquis,* inquit, *qui erga ſceleratos ſe mitem præbeat?* Perſpexit vir egregius, manſuetudinem cum juſtitia conjunctam eſſe oportere: Alioqui Principis in facinoroſos lenitas quid aliud eſt, quam in bonos crudelitas?

39. IDEM cuidam qui vitio vertebat Hecatæo Rhetori, quod adhibitus ad ipſorum convivium nihil dixiſſet: b *Videris,* inquit, *mihi neſcire, quod is qui dicendi novit artem, etiam dicendi norit opportunitatem.* In ſenatu, in foro, in concionibus, in legationibus aliiſque Reipublicæ negotiis locus eſt oratori: in conviviis temulentis majore cum laude ſilet eruditus quam loquitur. Sic periti bellatoris eſt, non minus ſcire fugiendi artem, quam pugnandi.

ARCHI-

a *Juſte.* b *Silere in tempore.*

ARCHIDAMUS.

40. ARCHIDAMUS Zeuxidami filius, roganti quinam essent Spartanæ civitatis præfecti: *a Leges*, inquit, *ac legitimi Magistratus*. Graviter censuit, in Republica bene instituta supremam auctoritatem esse legibus deferendam, nec ulli Magistratui fas esse quidquam contra leges publicas tentare.

41. APUD hunc cum quidam prædicaret citharœdum, ejusque in canendo facultatem admiraretur: *b Heus*, inquit, *vir optime quid honoris ac præmii abs te ferent boni viri, cum tantopere prædices citharœdum?* Recte taxavit non vulgi modo, verum & Principum præpostera judicia, qui plerumque pluris faciunt mimum aut morionem, quam sapientem, fidique consilii virum. Citharœdum vero, cujus ars non Reipublicæ, sed voluptati servit, adeo non judicavit prædicandum, ut nec inter bonos viros habendum duceret.

42. AD eum qui ipsi cantorem commendare volens dixit. Hic est bonus cantor: *c At apud nos*, inquit, *hic est bonus condimentorum artifex*. Perinde quasi nihil referret, utrum quis musicorum instrumentorum sono, an obsoniis & condimentis voluptatem adferret. Apud Athenienses cantores erant in summo pretio, cum coquis non haberetur idem honos. Lacedæmoniis vero nihil placebat artium, quod civium animos effeminaret magis quam ad virtutem accenderet.

43. QUODAM illi pollicente vinum suave: *d Quorsum*, inquit, *opus? quandoquidem & plus absumetur, & quæ fortes decent viros, ea reddet inutiliora*. O vero masculinum animum & omnium deliciarum contemptorem.

44. CUM Corinthiorum urbem obsideret, vidit è solo mœnibus proximo exsilire lepores, moxque versus ad commilitones: *e Habemus*, inquit, *hostes expugnatu faciles*. Quod fortuitu acciderat, velut in omen rapiens. Molles enim ac parum viros Græci leporis vocabulo notare

a *Legum auctoritas*. b *Artes inutiles*. c *Ars inutilis*. d *Continenter*. e *Solerter*.

notare solent: argumentо est illud è comœdia; Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

45. A DUOBUS inter se dissidentibus delectus arbiter, ambos duxit in lucum Minervæ, cognomento Chalciœcæ sacrum, ibi exigit ab illis jusjurandum ut starent arbitri judicio: ubi jurassent: a *Pronuntio*, inquit, *ne prius hunc locum exeatis, quam quod inter vos est dissidii, deponatur, & invicem reconciliemini.* Reperit vir ingeniosus quo pacto fieret, ut nec ambos offenderet recusato arbitrio, nec alterum è duobus alienaret, si pro altero contra alterum tulisset sententiam. Apud Lacedæmonios autem nefas erat fallere quidquid in Minervæ templo promissum esset.

46. CUM Dionysius Siciliæ Tyrannus filiabus Archidami vestes splendidas multique pretii dono misisset, recusavit accipere, dicens: b *Vereor ne hoc amictu puellæ mihi turpes videantur.* Intellexit vir prudens virgines nullo cultu melius ornari quam simplici; porro sericis, gemmis & auro dehonestari magis quam ornari; propterea quod vestium luxus arguit animum parum sobrium, & intuentium animos ad libidinem solicitat citius, quam ad honestam opinionem. Decet autem ut virgo tota & undique virgo sit, nec ulla ex parte det corruptæ mentis significationem.

47. CONSPICIENS filium suum cum Atheniensibus juveniliter ac temere congredientem: c *Aut viribus*, inquit, *adde, aut animis adime.* Docens, periculosam esse audaciam, si vires non suppetant spiritibus.

ARCHIDAMUS *Alter.*

48. ARCHIDAMUS Agesilai filius post conflictum apud Cheroneam habitum, cum à Philippo Rege Macedonum literas accepisset acerbius scriptas, hunc in modum rescripsit: d *Si metieris umbram tuam, haud quaquam reperies illam factam majorem quam erat ante victoriam.* Graviter admonens, non esse prudentis ob fortunæ successum intumescere, cum ipse sit nihilo major. Æquum autem est, ut homo se suis ac propriis bonis

a *Solerter.* b *Severe.* c *Audacia periculosa.* d *Arrogantia.*

bonis metiatur potius quam externis, quæ fortuna, cum libet, dat; cum visum est, eripit.

49. Percunctanti, quam spatiosam regionem obtinerent Spartiatæ: *a Quantam*, inquit, *hasta possunt assequi.* Allusum est autem ad mensores agrorum, qui decem pedis arvorum spatia metiuntur.

50. Periandro, qui cum esset arte medendi celebris, & in primis laudatus, carmina scriberet infelicia: *b Quid*, inquid, *tibi accidit Periander, ut pro eleganti Medico malus Poëta vocari concupiscas?* Notavit hominum mores, qui res honestas aggressi, degenerant ad sordidiora, cum consultum sit unumquemque in ea se arte exercere, in qua valet plurimum.

51. In bello quod gerebatur cum Philippo, quibusdam suadentibus ut procul à patria pugnaretur: *c Haud istud spectandum est*, inquit, *sed bene pugnantes, hostibus erimus superiores.* Significans non perinde referre ubi confligas cum hoste, ut quam strenue se gerat dux aut miles in bello.

52. Cum Arcadas bello superasset, ob id laudatus à quodam: *d Præstantius erat*, inquit, *si illos prudentia quam viribus superassemus.* Intellexit dux egregius nullam esse speciosiorem victoriam, quam virtute vincere, cum viribus superemur à brutis animantibus.

53. Cum irrupisset in Arcadiam, audito quod hostibus Elei ferrent auxilium, scripsit illis in hunc modum: *e Archidamus Eleis, Quies bona.* Non potuit brevius & suadere quod erat illis commodum, & minari malum, si quid perperam aggrederentur. Decet hæc breviloquentia & ducem & Laconem.

54. In bello Peloponnesiaco sociis rogantibus, quanta pecunia futura esset satis, ac postulantibus ut tributorum certum modum præscriberet: *f Bellum*, inquit, *non quærit definita.* Significans eos qui bellum susceperunt, oportere per omnia servire belli necessitatibus, quarum nullus est certus modus, quod variæ sint bellorum præter exspectationem occasiones.

55. Ubi

a *Hoc ante pag.* 11. *apophth.* 29. b *Degeneratio.* c *Fortiter.* d *Victoria speciosa.* e *Breviter.* f *Belli incerta.*

55. UBI vidisset jaculum catapulta mittendum, id temporis primum ex Sicilia advectum, exclamans inquit: *a Hercules periit viri virtus.* Quoties enim instrumentis bellum geritur, quæ misso telo saxove procul feriant, minimum interest inter fortem virum & ignavum: verum ubi cominus res geritur, tum apparet qui viri sint, qui non.

56. CUM Græci nollent rescindere pacta, quæ cum Antigono & Cratero pepigerant, & amplecti libertatem quam offerebat Arahidamus, veriti ne graviores essent habituri Lacedæmonios quam Macedones: *b Ovis*, inquit, *semper eandem edit vocem. Cæterum homo multas ac varias emittit voces, donec quod decrevit, confecerit.* Hoc dicto significans fallendam esse fidem, si qua magna invitet utilitas. Nullum autem est animal cui tam varia vox sit quam homo. Hoc apophthegma videri possit indignum Lacone, nisi post integritas ejus gentis, barbarorum commercio degenerasset. Dicti potest honestus aliquis usus esse, veluti si quis admoneat pro tempore, proque re nata variandum esse sermonis habitum. Est ubi loquendum sit severius, est ubi magnificentius, est ubi jucundius, est ubi durius: id si fiat citra perfidiam, prudentia est. Porro ovilli mores dicuntur hominum stupidorum, qui sese nesciunt rebus ac personis accommodare. Græcorum igitur constantiam Archidamus stultitiæ tribuit, qui proposita libertate nollent mutare vocem.

ASTYCRATIDAS.

57. ASTYCRATIDAS postea quam Agis superatus est apud Megalopolim in prælio adversus Antigonum, cuidam dicenti. Quid nunc facturi estis Lacedæmonii? an Macedonibus servituri? *c Quid tandem*, inquit? *num Antigonus vetare potest quo minus in pugna pro patria mortem oppetamus?* Generosa vox, sentiens libertatem urbis esse vita cariorem, nec turpiter occumbere qui pro patria pugnans moritur. Quoniam moriendi potestatem nullius hostis potest eripere, quisquis mortem

a *Fortiter.* b *Vafre.* c *Generose.*

tem contemnit, habet quo cum vult, ſemet in libertatem aſſerat. Ea vox arguit egregie fortem animum, ſed cujus exemplum nulli bono ſit imitandum. Fortius eſt diutinam ſervitutem quamvis duram perferre, quam morte finire dolores: multoque ſanctius eſt quod docet Socrates, non eſſe fas animam de corporis præſidio decedere injuſſu Imperatoris.

BIAS LACEDÆMONIUS.

58. BIAS Lacon inſidiis circumſeptus ab Iphicrate Athenienſium Duce, cum illius milites rogarent quid in eo rerum ſtatu eſſet faciendum: a *Quid aliud*, inquit, *niſi ut vos ſervemini, ego pugnando moriar?* Talis erat animus Catonis Uticenſis, qui cæteris ſuaſit ut ſuæ ſaluti conſulerent, ipſe ſpontanea morte turpem effugit ſervitutem.

BRASIDAS.

59. BRASIDAS cum murem in caricis comprehendiſſet, morſus ab eo dimiſit captum, moxque ad eos, qui aderant: b *Ut nullum*, inquit, *eſt animal tam minutum, quin ſervari poſſit, modo auſit ulciſci invadentes.* Hoc dicto fortis & animoſus Dux ſuis animum adverſus hoſtes addidit.

60. IN prælio quodam per clypeum vulneratus, eduxit haſtam è vulnere, & eadem hoſtem interemit, qui vulneraverat. Pulcherrimum eſt inimicum ſuis ipſius armis opprimere. Hoc apophthegma non eſt.

61. CUIDAM percunctanti quomodo vulnus accepiſſet, perquam feſtiviter reſpondit: c *Prodente me ſcuto.* Ita crebro malum per illos venit, quorum præſidio credimus nos eſſe tutos.

62. EGRESSUS ad bellum hunc in modum ſcripſit Ephoris: *Quidquid erit malorum in bello, aut profligabo, aut moriar.* Teſtatus animum fortiſſimo Duce dignum. Nam eventus homini non eſt in manu. Cæterum ubi cecidiſſet in prælio, dum Græcos Thraciam incolentes liberat, & id nunciaturi oratores Lacedæmonem

a *Fortiter.* b *Solerter.* c *Lepide.*

nem missi, matrem ejus Archileonidem adissent, illa nihil prius rogavit, quam an Brasidas honeste occubuisset. Thracibus illius virtutem collaudantibus, dicentibusque, non esse apud Lacedæmonios alium illi parem: *a Ignoratis*, inquit, *hospites, quales sint Lacedæmonii. Erat quidem vir bonus Brasidas, cæterum Sparta multos habet illo præstantiores.* Utrum in hac fœmina magis admirari convenit; animi ne generositatem, quæ de filii morte, quod obtigisset, honesta, gloriandum etiam putaret, tantum abest, ut muliebriter defleverit: an modestiam & in patriam affectum, quæ non passa sit ita filium prædicari, ut reliquorum Spartanorum gloriæ decederet aliquid.

DAMONIDAS.

63. Damonidas cum à chori magistro postremum in choro locum accepisset: *b Euge*, inquit, *chorage reperisti quo pacto & hic locus, cum per se sit inhonoratus, fiat honorificus.* Generosus adolescentis animus, qui fiducia sui non metuit ne locus abjectior esset dedecori, sed citius futurum arbitrabatur ut per ipsum locus fieret honoratior. Id enim sæpenumero factum legimus, ut hominis virtus Magistratui per se contempto & humili dignitatem conciliarit.

DAMIS.

64. Damis, cum Alexander Magnus per literas petiisset ut Lacedæmoniorum decreto decernerentur ipsi divini honores, & in Deorum numero referretur: *c Age*, inquit, *concedamus Alexandro, si velit appellari Deus.* Ut despectim risit stultam Principis ambitionem, qui putarit ab iis posse creari Deos, qui ipsi nihil aliud essent quam homines: aut si hoc non putavit, insigni stultitia falsi nominis umbra gloriaretur.

DAMINDAS.

65. Damindas cum Philippus irrupisset in Pelopennesum, & quidam ita loqueretur, periculum est ne

a *Fortiter.* b *Habetur antea simile pag. 4. apopth. 8.*
c *Ambitio notata.*

ne acerba patiantur Lacedæmonii, nisi Philippo reconcilientur: *a* *O semiviri*, inquit, *quid nobis poterit acerbe accidere, qui mortem contemnimus?*

DERCILLIDAS.

66. DERCILLIDAS orator missus ad Pyrrhum, qui jam exercitum induxerat in terram Spartanorum, ut cognosceret quid sibi vellet: cum Pyrrhus præscriberet ut regem suum Cleonymum reciperent, alioqui futurum ut intelligerent se nihilo cæteris esse fortiores, hunc in modum respondit: *b* *Si Deus est Cleonymus, non metuimus eum, quippe qui nihil sceleris commisimus, sin homo est, nihilo est nobis præstantior.* Hoc dilemmate taxavit superbas Regum minas. Dii, qui quos velint possunt lædere, nec a quoquam lædi vicissim, non nocent nisi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi sunt, proinde qui superbe minantur aliis, aut Dii sibi videntur, aut non cogitant, id quod minantur aliis, in ipsos posse recidere.

DEMARATUS.

67. DEMARATUS postquam cum ipso colloquium Orontes habuisset asperius, cuidam dicenti, Asperius, tecum egit Orontes, ô Demarate! *c* *Nihil*, inquit, *in me peccavit.* Siquidem qui ad gratiam colloquuntur hi lædunt, non qui durius cumque malevolentia verba faciunt. Intellexit vir prudens, nihil esse nocentius blandiloquio, quod ut non fallat, reddit hominem insolentiorem: at qui ex odio durius loquitur, adeo non lædit, ut interdum prosit etiam, ei præsertim qui novit ex inimico decerpere fructum aliquem.

68. CUIDAM percunctanti quam ob causam apud Spartanos qui scutum abjecissent, notarentur ignominia, & infami vocabulo Rhipsaspides appellarentur: qui galeas aut thoraces, non item: *d* *Quoniam*, inquit, *hæc sua ipsorum causa gerunt, scutum vero communis exercitus gratia:* significans unicuique pluris esse faciendam com-

a *Mortis contemtus.* b *Refertur inter dicta Lycurgi.*
c *Blandiloquium.* d *Publica utilitas.*

communem utilitatem, quam propriam. Qui galeam aut thoracem abjecit, seipsum prodit tantum & exarmat: qui scutum abjecit, prodit universam phalangem. Nam obtentu clypeorum tota acies tuta est adversus hostium jacula.

69. CUM audiret cantorem quendam ostentantem artem suam, nihil aliud laudis illi tribuit, tantum ait: *a Mihi videtur non male nugari.* Tantus erat contemtus artium, quæ licet essent operosæ, tamen solummodo delinirent aures, nullam seriam utilitatem adferrent Reipublicæ.

70. IN consessu quodam rogatus, utrum ob stultitiam, an ob sermonis inopiam sileret: *b Atqui stultus,* inquit, *ne possit quidem silere.* Quidam hoc præclarum existimant si nunquam sileant, cum id sit certissimum fatuitatis argumentum: ut contra, silentium, ubi loquendi tempus non est, prudentiæ signum est.

71. CUIDAM percunctanti cur exularet Sparta cum esset Rex: *c Quoniam*, inquit, *leges sunt in ea potentiores.* Significans Regem apud Lacedæmonios esse principem civitatis, at non legum dominum, sed his non minus obnoxium Regem quam cives: hoc ipsum laudabat in suæ gentis institutis, per quod cogebatur exulare. Dedit interim insigne moderationis specimen, æquo animo ferens exilium auctoritate legum indictum, nec de patria male loquens, nec de legum iniquitate querens.

72. CUM Persa quidam crebris muneribus puerum quem amabat Demaratus tandem abduxisset, atque id jactitans apud illum dixisset. O Lacon venatus sum Amasium tuum! *d Per Deos,* inquit, *non tu sane venatus es, sed mercatus:* in jocum vertens contumeliam, ob quam alii solent cœlum miscere terræ: simulque significans, non esse speciosum pecunia vincere.

73. PERSA quidam à Rege defecerat. Is suasu Demarati mutatus cum revertisset ad suos, tentaretque eum Rex interficere: *e Turpe*, inquit, *fuerit; O Rex*,

C *si cum*

a *Ars inutilis.* b *Silentium opportunum.* c *Moderate.* d *Moderate.* e *Clementer.*

si cum hostis fuerit, non potueris ab eo defectionis pœnas sumere, nunc amicum factum velis occidere. Hoc prudentissimo dicto, & Regis indignationem temperavit, & ejus, cui reditum persuaserat, incolumitati consuluit. Utrique consultor utilis, alteri ne quid indignum regia mansuetudine committeret, alteri ne pœniteret ab errore revocanti paruisse.

74. Ad eum vero qui apud Regem Persarum parasitum agebat, ac subinde in Demarati exsilium dicteriis ludebat: a *Non*, inquit, *amice, tecum pugnaturus sum, nam vitæ aciem absumsi.* Ludens ex ambiguitate vocis. τάξις enim Græce, tum ordinem sonat, tum aciem. Nullus autem ad pugnam instructus est, cui nulla superest acies: & ordinem vitæ absumpsit, qui ex Rege factus est exsul.

EMEREPES.

75. Emerepes Ephorus, ex Phrynidis musici cythara novem habente chordas, duas incidit: b *Noli*, inquiens, *depravare musicam.* Prisci cantores non noverant, nisi septem chordas, quibus aliquid addere, ac musicam pro simplici reddere operosiorem, judicabat artis esse corruptelam. Adeo Lacedæmoniis nulla non in re placebat simplicitas ac frugalitas.

EPÆNETUS.

76. Epænetus dicere solitus est, c mendaces omnium scelerum & injuriarum auctores esse. Ea sententia non dissonat à literis Hebræorum, quæ narrant serpentis mendacio primum fores apertas omni vitiorum generi. Mendacii autem nomine continentur assentatores, calumniatores, infidi consiliarii, perversi educatores, qui fontes sunt fere malorum omnium quibus sursum deorsum turbatur vita mortalium.

EUBOIDAS.

77. Euboidas audiens à quibusdam prædicari uxores alienas, non approbavit id factum, dicens:

De

a *Moderate.* b *Frugaliter.* c *Mendacium.*

a *De moribus ingenioque uxorum apud exteros nullam omnino faciendam esse mentionem.* Qui non tulit laudari conjuges aliorum, quid faceret vituperantibus? Prima laus pudicitiæ matronalis est, nulli notam esse præterquam suo viro quicum cubat.

EUDAMIDAS.

78. EUDAMIDAS Archidami filius, Agidis frater, cum audisset Xenocratem jam senem in Academia cum amicis disputantem, percunctatus est, quis esset ille senex, ubi responderat aliquis, illum esse virum sapientem, & ex eorum numero qui virtutem quærerent: b *Et quando*, inquit, *ea usurus est, si adhuc quærit?* Visum est Laconi ineptum, per omnem vitam de virtute disputare veluti de re controversa, cum oporteat à prima statim adolescentia habere certissima decreta de honesto impressa animo, & secundum virtutem exerceri, non quærere quemadmodum faciunt Philosophi, qui magna contentione inter ipsos de summo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem satis consentientes quid sit virtus, aut beatitudo.

79. IDEM audito Philosopho qui disseruerat, solum sapientem esse bonum belli Ducem: c *Sermo quidem*, inquit, *mirificus est, at qui eum dicit, fide caret, eo quod illum nunquam circumsonuit tuba.* Probavit sententiam, sed indicavit neminem cum fide loqui de re, quam nullo modo sit expertus.

80. DIE quodam cum Xenocrates argumentum quod tractabat disserendo absolvisset, jamque finem dicendi fecisset, supervenit Eudamidas: cui cum comitum quispiam dixisset, postea quam nos adsumus, tum ille desiit dicere: d *Recte*, inquit, *siquidem ea dixit quæ voluit.* Rursus cum alter diceret, bonum erat audire, putans fore ut sua causa juberet Xenocratem eadam de integro disserere: *Quid*, inquit Eudamidas, *si venissemus ad jam cœnatum, num postularemus ut cœnaret iterum?* Civilitas erat quod Philosophum ad iterandam disputatio-

a *Habetur pag.* 38. *apophth.* 32. b *Argute.* c *Experientia.* d *Urbane.*

tionem perpellere noluit, quod ea res non caruisset tædio dicentis: Laconicæ virtutis erat, quod magis admirabatur præclara facinora designantes, quam de virtute disserentes.

81. CUIDAM percunctanti cur civibus bellum adversus Macedones suscipere volentibus, ipse auctor esset quiescendi: a *Quoniam*, inquit, *nolo illos mendacii arguere:* tecte significans, Spartanos gloriose magis quam serio bellum poscere: eos prodidisset Eudamidas, si ipse quoque bellum approbasset. Tum enim fore putabat, ut cives bellum detrectarent. Nunc effecit, ut per ipsum stetisse videretur, quo minus bellum susceptum esset, ac civibus fortitudinis gloriam reliquit integram, quasi promptos haberent ad bellandum animos.

82. CUM quidam commemorando laudem ac trophæa quæ Lacedæmonii ex rebus cum Persis præclare gestis retulissent, hortaretur ad bellum cum Macedonibus suscipiendum: b *Ignorare mihi videris*, inquit, *isthuc idem esse, ac si quis devictis mille ovibus pugnaret cum quinquaginta lupis:* significans Persas ut deliciis effœminatos, & ob id imbecilles non fuisse difficile vincere: sed aliud esse cum Macedonibus bellacissima gente rem habere. Proinde qui ob victorias à Persis reportatas censeret cum Macedonibus bellum iterum suscipiendum, nihilo probabilius dicere, quam si quis ei qui vicisset mille oves, diceret, aude cum quinquaginta lupis congredi, qui tot oves deviceris.

83. ROGATUS de cantore quodam, qui feliciter cecinerat, qualis ipsi videretur: c *Magnus*, inquit, *in re parva delinitor.* Contempsit operosam artem, cujus nullus erat fructus præter inanem ac temporariam delectatiunculam aurium.

84. CUM quispiam prædicaret laudes urbis Athenarum: d *Quis*, inquit, *eam civitatem merito laudet, quam nemo dilexit factus seipso melior?* Non judicavit eam urbem esse dignam ulla laude, quæ sic esset corrupta deliciis ac vitiis, ut nullus in ea libenter vivens evaderet melior, sed deteriores omnes; tacite præferens,

a *Civiliter.* b *Argute.* c *Ars inutilis.* d *Integre.*

rens Spartam Athenis, in qua qui vixisset, efficeretur melior.

85. ARGIVO cuidam dicenti, Lacedæmonios peregrinationibus reddi deteriores, quod interim degenerent à majorum legibus & institutis: a *At vos*, inquit, *cum Spartam venitis, non deteriores, sed meliores evaditis.* Dictum retorsit in Argivum. Nam hoc dicens magis suam gentem vituperavit quam Lacedæmoniorum: simul indicavit quantopere referat inter quos vivas.

86. CUM Alexander in Olympiis præconio jus fecisset omnibus exsulibus in suam cuique patriam redeundi præterquam Thebanis: b *Infortunatum quidem*, inquit, *præconium, sed vobis, ô Thebani, gloriosum: Solos enim vos metuit Alexander.* Ad consolandos Thebanos sic interpretatus est vir animi solertis. Etenim qui permittit exulibus reditum in suam patriam, non metuit ne moliantur vindictam. A Thebanis igitur solis metuebat.

87. ROGATUS à quodam, quam ob causam Lacedæmonii prius quam irent in prælium Musis immolarent cum Musis nihil videretur cum Marte esse commercii: c *Vt rebus*, inquit, *fortiter gestis contingat honesta commemoratio.* Bene gerendæ rei laudem sibi tribuebant: ut autem egregia gesta splendidis verbis celebrarentur, hoc à Musis eloquentiæ præsidibus petendum judicarunt, eo quod ipsi negligerent eloquentiæ studium: simul admonebat, non expetendam honorificam memoriam nisi recte factis promeritam.

EURYCRATIDAS.

88. EURYCRATIDAS Anaxandriæ filius, percunctanti cur Ephori per singulos dies de conventis & contractibus jus dicerent: d *Vt inter hostes etiam*, inquit, *mutuam fidem inveniamus.* Majore Reipublicæ discrimine pacta violantur in bellis, sed illic quoque violantur ab his, qui domi consuerint fallere.

HERONDAS.

89. HERONDAS cum esset Athenis, audissetque quen-

a *Argute.* b *Argute.* c *Generose.* d *Juste.*

quendam judicum ſententia damnatum de crimine otii, *a* qui mœſtus incederet, & ab amicis mœſtis deduceretur, juſſit ſibi commonſtrari eum, qui in cauſa liberali reus peragеretur. Lacedæmonii quidquid erat ſordidarum artium, non per cives, ſed per Helotas mancipia exerceri volebant, eoque mirabatur Herondas, ob id quenquam vocari in jus quod ſervilia non exerceret, ibique pro crimine haberi quod Lacedæmone judicaretur honeſtum ac liberale.

THEARIDAS.

90. THEARIDAS cum gladium cote acueret, rogatus à quopiam num eſſet acutus: *b Acutior*, inquit, *calumnia:* graviter innuens rem omnium rerum nocentiſſimam eſſe calumniam.

THEMISTEAS.

91. THEMISTEAS cum eſſet vates, prædixit Leonidæ Regi futuram apud Thermopylas internecionem tum ipſius, tum commilitonum ejus. *c* Itaque cum à Leonida Lacedæmonem mitteretur, hoc quidem titulo ut renuntiaret eventura, ſed revera ne ſimul cum aliis periret, non ſuſtinuit ire, dicens: *d Ut pugnarem huc miſſus ſum, non ut ferrem nuntia.* Quis non admiretur in vate tam præſentem animum? Prævidit exitium, nec evitare voluit, cum id liceret honeſto titulo. Admirabilis etiam fuit Leonidæ moderatio, qui vati triſtia renuntianti non tantum non ſuccenſuit, ut Principum vulgus ſolet, ſed & vitæ & famæ illius conſultum voluit.

THEOPOMPUS.

92. THEOPOMPUS interroganti quo pacto quis regnum tuto poſſit tueri: *e Si*, inquit, *amicis concedat juſtam libertatem, pro viribus interim advigilans ne ſubditi afficiantur injuria.* Multis Principibus exitio fuit, quod amicis nihil non permitterent, cives injuria affectos negligerent. Heic temperantia adhibenda eſt, ut Princeps nec

a *Generoſe.* b *Columnia.* c *Humaniter.* d *Fortiter.* e *Moderate.*

nec amicos alienet tyrannica ſævitia, nec patiatur illos regia familiaritate abuti ad quidvis audendum præter jus adverſus plebejos, qui nimium irritati ſæpe Reges ſuos excuſſerunt.

93. HOSPITI cuidam jactanti quod apud Theopompi cives philocalon, hoc eſt, Laconum amans diceretur: *a Præſtaret*, inquit, ſi φιλοπολίτης, id eſt, *civium amans dicereris, potius quam Laconum.* Alter exſpectabat ut ſibi pro ſtudio erga Lacones agerentur gratiæ, at ille notavit hoſpitem qui alienæ civitatis ſtudioſus haberi mallet quam ſuæ, cum prima charitas debeatur patriæ. Porro quiſquis alienam Rempublicam vehementer adamat, ſuam quodammodo vituperat.

94. HUIC ſimile eſt illud. Cum legatus ab Helide miſſus diceret, ſibi ob id à civibus legationem commiſſam, quod unus Laconicam vitam admiraretur: rogavit hominem, utrum meliorem duceret vitam aliorum civium, an ſuam ipſius: cum is reſpondiſſet, ſuam ipſius: *b Qui poteſt*, inquit, *igitur iſta civitas ſervari, in qua cum multi ſint, unus tantum bonus eſt?* Salſe taxavit Oratoris imprudentiam, qui Lacedæmonios ac ſeſe laudarit cum ſuorum civium vituperatione. Probabat Lacedæmoniorum mores, ſed ſolus Helidenſium: reſtabat igitur ut apud Helidenſes non eſſet niſi unus vir bonus, cui placerent honeſta.

95. DICENTE quodam, ideo ſervari Rempublicam Spartanam, quod Reges ſcirent imperare. *c Immo potius*, inquit, *quod cives ſciant parere:* inſigni modeſtia Regum laudem in cives transferens. Multum habet momenti Principis integritas, ſed multo plus civium recta inſtitutio.

96. CUM Pylii decretum edidiſſent quo Theopompo tribuebantur ſummi honores, reſcripſit: *d Mediocres honores ipſum tempus auget, immodicos abolet.* Hoc animo quid excellentius? quod alii ſibi aut vindicent arroganter, aut ambiunt inepte, hoc ultro delatum rejecit, ſimul & ſuam declarans modeſtiam, & amicos admonens, in omni re modum eſſe optimum. Quin &

a *Argute.* b *Argute.* c *Graviter.* d *Modeſte.*

illud acute perſpexit, quæ ſubito creſcunt in altum, non eſſe diuturna, quod genus ſunt betæ, & cucurbitæ: cæterum quæ paulatim augeſcunt, ea ferre ætatem, veluti quercum & buxum.

97. CUIDAM oſtendenti civitatis ſuæ mœnia, ac percunctanti, num valida & alta viderentur: *a Minime*, inquit, *ſiquidem ſunt mulierum:* ſentiens civitatem ſatis munitam eſſe ſi viros habeat: ſin minus, nihil prodeſſe quamlibet operoſa munimenta.

98. UXORI objurganti, quod regnum humilius ac minus eſſet filiis traditurus quam accepiſſet: *b Hactenus igitur*, inquit, *majus, quod diuturnius.* Ita Plutarchus in vita Lycurgi. Quæ moderata ſunt, in longum tempus durant, & hoc ipſo meliora ſunt.

TECTAMENES.

99. TECTAMENES poſtea quam Ephori capitis ſententiam in ipſum pronuntiaſſent, abiit ridens: rogantibus qui aderant, an etiam contemneret Spartanorum leges: *c Nequaquam*, inquit, *quin gaudeo potius quod hæc mihi mulcta ſolvenda eſt, cum eam nec indixerim cuipiam, nec a quopiam mutuo acceperim.* Vir innocens non accuſavit patriæ ſuæ leges, ſed hoc felicitatis eſſe judicabat, quod mori juberetur, qui neminem ad mortem adegiſſet, nec cuiquam deberet vitam, niſi ſibi. Facete mortis pœnam vocavit mulctam, rem atrocem molliori vocabulo ſignans. Jure autem cogitur ſolvere pecuniam, qui eam vel extorſit ab alio, vel mutuo ſumpſit. Marcus Tullius hoc apophthegma ſic vertit Tuſculanar. quæſtion. libro primo. Cum Lacedæmonius quidam, cujus ne nomen quidem proditum eſt, mortem tantopere contempſerit, ut cum ad eam duceretur damnatus ab Ephoris, & eſſet vultu hilari atque læto, dixiſſetque ei quidam inimicus: Contemnisne leges Lycurgi? reſponderit: *Ego vero illi maximam habeo gratiam, qui me ea pœna mulctaverit, quam ſine mutatione & ſine verſura poſſem diſſolvere.* O virum Sparta dignum, ut mihi quidem

a *Non eſt hoc in Græco, ſed Philel. vertit: habetur bis alibi.* b *Sapienter.* c *Mors contempta.*

quidem qui tam magno animo fuerit, innocens damnatus esse videatur. Pro διαπήσαντα Cicero vertisse videtur, versuram. Lusit autem contemptu mortis Tectamenes, quasi mors levior esset multo, quam pecuniaria, quod illam quisque de suo posset solvere, ob hanc multi cogantur usuram aut versuram facere.

THERYCION.

100. THERYCION è Delphis rediens, cum videret in Isthmo angustias à Philippi copiis occupatas: *Malos*, inquit, *O Corinthii, portarum custodes vos habet Peloponnesus.* Allusit eo, quod graviter animadverti solet in cives, quibus urbis portæ commissæ sunt, si eas indiligenter custodierint. Multo magis accusari merebantur Corinthii, qui totius Peloponnesi portas Philippo prodidissent.

HIPPODAMUS.

1. HIPPODAMUS qui tempore Agis adversus Archidamum aciem instructam habebat, simul cum Agide jussus est ire Spartam, curaturus illic ea quibus erat opus: a *An non*, inquit, *honestius est ut pro Sparta fortem bonumque virum præstans mortem oppetam?* Ac post sumptis armis, stansque Regi ad dexteram, pugnando interiit. Consultum volebant illius senectuti, quæ viribus defecta in bello non ita multum esset habitatura momenti, in patria futura nonnulli usui (excesserat enim annum octogesimum) at ipse sibi non indulsit.

HIPPOCRATIDAS.

2. HIPPOCRATIDAS acceptis literis à Cariæ satrapa, in quibus continebatur, Lacedæmoniorum quendam cum fuisset conscius insidiarum, quas quidam ipsi struxerant, non indicasse rem sed silentio texisse, simulque rogabat satrapas, quid de illo facturus esset, respondit hunc in modum: b *Si quo magno beneficio illum affecisti, interfice: sin minus, ejice è regione, ut ad virtutem formidolosum.* Ingratitudinem erga benemeritum

a *Mors contempta.* b *Moderate.*

censuit morte plectendam. Cæterum quod esset non per malitiam, sed per formidolositatem commissum, ei satis supplicii judicabat exsilium. Non enim ipse struxerat insidias, sed sibi metuens non prodidit.

3. HUIC cum aliquando fuisset obvius adolescens quem amator sequebatur, erubescenti adolescentulo: a *Cum his*, inquit, *oportet ambulare, cum quibus conspectus non mutes colorem.* Docuit ex improbis convictoribus nihil capi fructus nisi probrum & ignominiam..

CALLICRATIDES.

4. CALLICRATIDES classis præfectus, à Lysandri amicis solicitatus, ut unum quendam ex inimicorum numero permitteret ipsis interimere, & acciperet talenta quinquaginta: tametsi vehementer opus haberet pecuniis ad solvendum nautis stipendium, haud tamen concessit. At cum Cleander, qui erat illi à consiliis, dixisset, accepissem si fuissem Callicratides: b *Et ego*, inquit, *si fuissem Cleander.* Mira ducis integritas, qui nulla pecunia licet necessaria, vel ad hoc corrumpi quiverit, ut in unum hominem pateretur aliquid iniquum fieri, simulque monuit, in omni actione spectandum esse decorum personæ. Quod forte decuisset Cleandrum, non decuisset Callicratidem. Quod decet plebejum, non semper decet Principem.

5. IDEM profectus Sardeis ad Cyrum juniorem, quo tum Lacedæmonii in bellicis socio utebantur, petiturus pecunias rei navali necessarias, primo statim die jussit renunciari, se cum Cyro velle colloqui. Quem ut audiit bibere: c *Exspectabo*, inquit, *donec biberit.* At tum quidem abiit, quoniam intellexit eo die non posse dari conveniendi Regis copiam, ne parum civilis haberetur. Postero vero, cum iterum audisset illum bibere, nec se admitti ad colloquium, dixit: Ita curam habendam pecuniarum, ut ne quid tamen committeretur Sparta indignum: moxque inde recessit Ephesum, multa imprecatus mala iis, qui primi à Barbaris fuissent ludibrio habiti, eosque sua patientia docuissent illos fiducia

a *Pudice.* b *Juste.* c *Animose.*

cia divitiarum aliis illudere; juravitque apud comites, sese ut primum Spartam rediisset, nihil non facturum ut Græcos inter se conciliaret, quo Barbaris fierent magis formidabiles, desinerentque illius Regis viribus inter sese pugnantes, egere. Quid non & faciunt & patiuntur homines, ubi pecuniarum urget inopia? At generosa Spartani mens maluit pecuniam negligere, quam effœminati Regis tertio pati fastidium, cum alii levioribus de caussis æquo animo ferant, si vel post totos sex menses admittantur ad Regis colloquium. Deinde nihil imprecatus est ipsis Barbaris aut Regi, sed iis indignabatur, qui primi sua tolerantia docuissent eos ob opulentiam tantas cristas sumere. Nam si fuissent omnes quales erant Spartani, opum ac voluptatum contemptores, nunquam ad tantam insolentiam venissent Barbari. *a* Postremo singularis erat prudentiæ, quod perspexit Græcos non alia magis ratione posse Barbaris reddi formidabiles, quam si positis intestinis simultatibus mutuam inter se concordiam sancirent.

6. INTERROGATUS quod genus homines essent Iones: *b Liberi,* inquit, *mali, sed servi boni:* significans illos nescire imperare ac libertate uti, sed servitutem æquo animo ferre: videlicet referendos ad secundum hominum genus juxta distinctionem Hesiodi, qui per se quidem non sapiunt, sed parent recte sapienti.

7. CUM Cyrus stipendium misisset militibus, Callicratidi seorsim xenia, amicitiæ monumenta: *c* stipendium quidem accepit, xenia vero remisit: negans sibi cum ipso privatam habendam amicitiam, sed quam haberet publicam cum Lacedæmoniis omnibus, eandem illi secum quoque intercedere. Quid hoc animo incorruptius, qui totus ad Reipublicæ commoda spectabat?

8. APUD Arginusas cum esset navali pugna conflicturus, atque Hermon nauclerus diceret, bonum esse ab eo loco solvere, quod Atheniensium triremes numero longe plures essent: *d Quid*, inquit, *tum postea? Atque fugere ignominiosum est Spartæ ac damnosum, contra,*

a *Prudenter.* b *Argute.* c *Simile ante habetur pag.* 21. *apophth.* 67. d *Mors contempta.*

tra, manentem aut mori, aut vincere honestissimum. Gloriam vitæ anteposuit, sed publicam gentis, non privatam suam.

9. ANTE conflictum peracto sacrificio, cum haruspex nuntiaret ex incensis, exercitui quidem portendi victoriam sed Imperatori mortem: nihil expavefactus: *a Haud penes unum*, inquit, *sunt res Spartæ: me siquidem mortuo nihilo deterius habitura est patria: sed si cessero hostibus, aliquid decedet patriæ.* Itaque cum Cleandrum pro se Ducem designasset, navalem pugnam aggressus est, ac pugnando interiit.

CLEARCHUS.

10. CLEARCHUS militum auribus subinde solet inculcare, militi magis esse metuendum Imperatorem, quam hostem: quæ vox mortem minabatur militi, qui parum gnaviter se gessisset in prælio. Honestius autem est cum laude vitam impendere patriæ, quam cum dedecore pœnæ. Hoc dictum non quivis milites laturi sint, sed hi facile ferebant, quibus matres domi solent edicere, ut aut victores cum armis redirent, aut mortui in armis referrentur.

CLEOMBROTUS.

11. CLEOMBROTUS Pausaniæ filius, cum hospes quidam controversiam haberet cum patre de virtute: *b Tantisper*, inquit, *pater est te præstantior, quoad tu quoque genueris.* Civiliter deterruit hominem à contentione, quod pater vel hoc nomine superior esset, quod filium dedisset patriæ, cum ille nondum pater esset.

CLEOMENES.

12. CLEOMENES Anaxandridæ filius dicere solet, c Homerum esse Poëtam civium Lacedæmoniorum, Hesiodum vero Helotum, hoc est servorum, quod ille docuisset quo modo gerendum sit bellum, hic quo modo colendi agri. Nam ut ante dictum est, Lacedæmonii tantum ad bellicas res instituebantur, eoque humi-

a *Mors contempta.* b *Urbane.* c *Argute.*

humiliores operas & artes manuarias servis committebant Helotes.

13. IDEM cum Argivis septem dierum pactus inducias, cum observandas deprehendisset illos tertia nocte indulgere somno, fiducia videlicet induciarum, adortus est eos, & alios interfecit, alios abduxit captivos. Cæterum cum illi probro daretur violata jurisjurandi fides: *a De diebus*, inquit, *pactus sum, noctes non additæ sunt jurejurando.* Quanquam & alioqui quidquid mali quis fecerit hostibus, id & apud Deos & apud homines habetur justitia præstantius: verum huic magnificæ voci non respondit eventus. Nam & urbe cujus gratia violarat conventa, frustratus est, eo quod mulieres detractis è templis Deorum armis illum ultæ sunt: perinde quasi Diis ipsis quos contempserat, pœnas de ipso sumentibus. Postremo versus in dementiam, ipse sibi gladiolo quodam fodit & incidit corpus à talis usque ad loca vitalia: itaque vitam finiit, ridens & ore diducto. In hoc apophthegmate nihil habes imitatu dignum, utile tamen exemplum ad vitandam jurisjurandi violationem.

14. CUM augur illum dehortaretur ne exercitum educeret ad urbem Argivorum, alioqui reditum illinc fore turpem: postea quam admovisset civitati copias, ac portas videret clausas, & mulieres in mœnibus: *b Heic*, inquit, *reditus tibi turpis videtur, in quo viris mortuis uxores occlusere portas?* Fortis animus, si cum æquo bonoque fuisset conjunctus.

15. ARGIVIS nonnullis illum convicio lacessentibus ut perjurum & impium: *c Vobis*, inquit, *potestas est mihi maledicendi, at mihi potestas est vobis faciendi male.* Admonet, non esse tutum eos maledictis irritare, quibus in manu est, cum velint, re ipsa lædere: ad hæc non oportere potentes humiliorum dictis admodum commoveri. Satis enim vindictæ est, quod licet, cum libet ulcisci, cum illis nihil aliud reliquum sit quam male loqui.

16. VENERUNT ad Cleomenem Samiorum

a. *Vafre.* b. *Animose.* c *Moderate.*

oratores hortaturi ut cum Polycrate Tyranno bellum susciperet: id cum fecissent oratione plus æquo prolixa, respondit in hunc modum: a *Quæ primo loco dixistis non memini, & ob id ne media quidem intelligo: quæ vero dixistis omnium postrema, non probo.* Admonet multiloquium non solum molestum esse auditori, verum etiam ad persuadendum inutile, præsertim apud Principes, tum variis curis occupatos, tum auribus fastidiosis.

17. PIRATA quidam populabundus discurrebat per agros Lacedæmoniorum. Is ut captus est, rogatus cur id ausus esset: b *Quoniam*, inquit, *deerat mihi commeatus quem militibus praberem, ad eos veni qui & habebant nec sponte dabant, vi erepturus.* Ad id Cleomenes: *Compendiosa*, inquit, *malitia:* Detestatus prædonis nefarium scelus, probavit tamen orationis expeditam brevitatem.

18. CUM improbus quidam ipsum conviciis incesseret: c *Num ideo*, inquit, *tu maledicis omnibus, ne si velimus respondere, otium habeamus vicissim de tua dicendi malitia?* Ut è sublimi contempsit maledicum, nec ullo responso nec alia pœna dignum judicavit hominem nullius rei, cui nihil esset præsidii præter maledicam linguam.

19. CUM è civibus quispiam apud eum diceret, bonum Regem omnino erga omnes mitem & placidum esse oportere: d *Sed hactenus*, inquit, *ne sit contemptui:* significans erga improbos mansuetudinem nimiam esse inutilem civitati; notansque quorundam mores, qui Principes vehementer bonos & clementes, cum impensius amare debuerint, discunt habere contemptui. Est quidem præcipua vultus in Principe comitas ac mansuetudo, verum ob malorum ingenium hæc ita temperanda est, ut Principi sua constet auctoritas.

20. CUM diutino morbo vexatus, expiatoribus ac divinis auscultaret, ante non solitus idem facere, quodam id admirante: e *Quid miraris?* inquit, *Non enim idem sum nunc qui tunc eram. Cum autem non sim idem nec*

probo

a *Loquacitas.* b *Audacia.* c *Moderate.* d *Urbane.* e *Argute.*

probo eadem. Elusit ille quidem inconstantiæ reprehensionem, verum tamen est, non eadem placere seni, quæ juveni placuerant.

21. SOPHISTA quodam de fortitudine multa differente risit Cleomenes. At Sophistæ dicenti; Quid rides Cleomenes audiens de fortitudine differentem, præsertim cum sis Rex? *a Quoniam*, inquit, *ô amice, si hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem quod nunc facio: sin aquila, magno silentio auscultarem.* Visum est ineptum quenquam de fortitudine magnificis uti verbis, qui ipse nihil fortiter gessisset unquam, nec aliud posset quam in hirundinis morem garrire.

22. ARGIVIS profitentibus se prioris conflictus fortunam in qua victi fuerant, iterato prælio sarcire velle: *b Demiror*, inquit, *si duarum syllabarum accessione facti estis meliores quam eratis prius.* Hujus apophthegmatis, argutia Latine reddi non potest. Nam Græcis μάχεσθαι, pugnare est, ἀναμάχεσθαι redintegrare pugnam. Inter hæc duo verba nihil interest, nisi quod posterius superat prius duabus syllabis ἀνα.

23. QUIDAM per convicium illum dixerat delitiis deditum: *c At hoc*, inquit, *satius est, quam injustum esse. At tu pecuniarum amore teneris, cum quod satis est possideas.* Argute significavit neminem esse posse justitiæ tenacem, qui supra quam satis est, congerendi studio tenetur: ad hæc stultum esse qui alteri levius exprobrat vitium, cum in ipsum ilico gravius crimen possit retorqueri.

24. QUIDAM ut Cleomeni cantorem quendam commendaret, cum aliis multis nominibus prædicabat hominem, tum illud in primis affirmabat, eum esse cantorem inter Græcos præstantissimum. At Cleomenes ostenso quodam ex his, qui aderant: *d At per Deos hic*, inquit, *apud me juris condendi artifex.* Contempsit artem ad solam delectationem utilem.

25. MÆANDER Samiorum Tyrannus ob incursionem Persarum profugerat Spartam, ostenditque quan-

a *Decorum.* b *Facete.* c *Belle retortum.* d *Habetur ante, pag. 40. apophth. 42. Ars inutilis.*

quantam pecuniarum vim secum apportasset, & quantum Cleomenes vellet largiri. *a* At Cleomenes ipse quidem nihil accepit, sed veritus ne quid aliis civibus donaret, adiit Ephoros, dixitque, satius esse si hospitem suum Samium e Peloponneso submoverent, ne cui Spartano persuadeat ut fiat malus. Ephori vero Cleomenis consilio parentes, eodem statim die promulgarunt edictum, ut Mæander Peloponneso decederet. Quantus in hoc homine divitiarum contemptus, a quibus non secus atque a præsentissimo veneno timuit civibus suis, cum plerique non aliter existiment beatas civitates, quam si quam maxime abundent opibus. Hunc Mæandrum Herodotus lib. 3. Mæandrium appellat.

26. QUODAM interrogante, cur Argivos cum Lacedæmoniis bellum gerentes, cum sæpenumero vicissent non deleverint: *b* *Ne optaverimus quidem*, inquit, *illos deletos, ut habeamus qui juvenes nostros exerceant.* Perspexerat egregius Dux, corrumpi juventutem, si permittatur ocio, luxus ac malorum omnium magistro.

27. PERCUNCTANTI cuidam, quam ob caussam Spartiatæ non dicarent Diis spolia ab hostibus detracta: *c* *Quoniam*, inquit, *a timidis venerunt.* Porro quæ parta sunt ab his qui ob timiditatem capti sunt nec decet intueri juvenes, nec Diis consecrata reponi. Sensit in bello aut vincendum, aut fortiter occumbendum: adeoque rem ignominiosam judicabat metum mortis, ut alienæ quoque timiditatis monumenta putaret ab juvenum oculis submovenda.

28. CLEOMENES cum amicus quidam hospiti in phiditiis nihil apposuisset nisi jus nigrum, & panem igni duratum, succensuit homini dicens: *Erga peregrinos non oportere nimium λακωνίζειν.* Severitas est, si quis à seipso exigat victum duriorem, at inhumanitatis est hospitem eodem compellere.

CLEOMENES *Alter.*

20. CLEOMENES Cleombroti filius, cum quispiam illi donaret gallos gallinaceos pugnaces, ac mi unus suum

a *Integre.* b *Industrie.* c *Fortiter.*

ſuum ornans verbis diceret, illos ob victoriam pugnando interire: a *Da igitur*, inquit, *mihi aliquot ex his qui hos occidunt. Nam illi his ſunt praſtantiores.* Vir militaris ad bellum torſit omnia. Quiſquis laudat victum, illuſtrat victoris gloriam.

LABOTUS.

30. LABOTUS cuidam apud ipſum prolixiore utenti ſermone: b *Quid mihi*, inquit, *de re puſilla longa texis procœmia? Quanta res eſt, tantam oportet & orationem eſſe qua uteris.* Eſt hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi ſermone quam cauſa poſtulat longiore, adeo nuſquam non placebat frugalitas. Nam ad cauſam non magnam adhibere ſupervacuam verborum copiam, luxuriæ genus eſt. Hunc Labotum Herodotus Leobotan appellat: quod nobis ſonat populi paſtorem.

LEONTYCHIDAS *Primus.*

31. LEONTYCHIDAS hujus nominis primus, cuidam objicienti quod facile mutaretur: c *Mutor*, inquit, *ſed pro temporum ratione, non ut vos proprio morbo.* Prudentis eſt re nata novare conſilia: at ſine cauſa ſubinde alium fieri, inconſtantiæ vitium eſt.

32. IDEM rogatus à quodam, quo pacto quis bona quæ adſunt tueri valeret: d *Si non omnia*, inquit, *fortunæ crediderit.* In animi bona nullum jus habet fortuna. Tum externa bona reddemus nobis ſtabiliora, ſi quædam ſepoſuerimus, nec fortunæ volubili commiſerimus. At ſunt Principes, qui proferendæ ditionis ſtudio ſemet in periculum conjiciunt, ne hoc ipſum quod habent imperium amittant: multi item divites augendæ rei ſtudio quidquid habent, totum committunt navibus.

33. INTERROGATUS quid potiſſimum oporteret pueros ingenuos diſcere: e *Quæ illis*, inquit, *ubi ad virilem ætatem pervenerint, uſui ſint futura.*

34. PERCUNCTANTI cuidam quamobrem Spartiatæ parciſſime biberent: f *Ne*, inquit, *pro nobis alii,*

a *Lepide.* b *Loquacitas.* c *Non habetur in Græco.* d *Prudenter.* e *Habetur ante pag.21.apoph.65.* f *Sobrietas.*

alii, sed nos potius pro aliis consultemus: falsissime notans, vinosos non esse ad consultandum idoneos, sed salubrium consiliorum parens est sobrietas.

35. LEONTYCHIDAS unus e seniorum numero, quos ferunt Lacedæmoniis fuisse viginti octo, cum Corinthi cœnaret apud hospitem, rogavit num illic ligna quadrata nascerentur: illo negante: *a Quid igitur,* inquit, *si quadrata nascerentur, faceretis rotunda?* Ita Plutarchus in vita Lycurgi. Quanquam hoc alibi refertur alterius nomine, videlicet Agesilai.

LEONTYCHIDAS *Alter.*

36. LEONTYCHIDAS Aristone natus, cuidam ipsi dicenti, quod Demarati amici male de eo loquerentur: *b Per Deos,* inquit, *nihil miror, quandoquidem nullus illorum de quodam bene loqui posset.* Docuit contemnendam esse maledicentiam quæ non à judicio, sed ab animi morbo proficiscitur. Qui vero passim maledicunt omnibus, eos palam est id naturæ vitio facere, non ex eorum merito quibus obtrectant.

37. CUM portæ illi proximæ clavem draco circumvolutus esset complexus, idque augures affirmarent esse portentum: *c Mihi*, inquit, *nequaquam videtur, sed si clavis fuisset circumplexa draconem, portentum erat.* Lepide irrisit hominum superstitionem, qui terrentur his, quæ casu, nec præter naturam accidunt. Hunc mortalis ingenii morbum alunt augures, arioli, haruspices ac divini. Verum ubi quis præter rectum & honestum instituit nefaria consilia, tum oportebat horrere portentum, & aliquid magni mali secuturum exspectare.

38. PHILIPPUS quidam erat profitens Orphei mysteria, & his alios initiare solitus: is cum esset extremæ paupertatis, tamen apud Leontychidam diceret, eos qui apud ipsum Orphei sacris initiati essent, post obitum fore beatos: *d Quin igitur*, inquit, *O demens quam ocyssime vitam abrumpis, ut desinas infelicitatem tuam ac inopiam deplorare?* O animum ab omni superstitione

a *Habetur ante pag. 12. apophth. 28.* b *Maledicentia.* c *Lepide.* d *Superstitio nulla.*

ſtitione liberum. Poſt hanc vitam felices erunt, qui heic pie juſteque vixerint, non qui fictis cæremoniis fuerit initiatus. Hoc perſuaſum erat Lacedomoniis, qui heic pie vixiſſent, eos ab obitu fieri Divos.

LEON.

39. Leon Eurycratidis filius interrogatus, in qua tandem urbe aliquis poſſit tuto vitam agere: *a In ea*, inquit, *quam qui incolunt, neque plus poſſident, neque minus, & ubi juſtitia viget, injuſtitia imbecillis eſt.* Graviter admonuit, æqualitatem eſſe pacis & tranquillitatis altricem, inæqualitatem ſeditionis eſſe ſeminarium: nec ibi locum eſſe juſtitiæ, ubi ut quiſque potentior eſt, ita licentius opprimit imbeciliorem.

40. Idem cum videret in Olympiis curſores ſolicitos de emiſſione, ut aliquid lucri haberent ad occupandam victoriam: *b Quanto major eſt*, inquit, *cura curſoribus de celeritate quam de juſtitia?* Vir integræ mentis etiam in ludis volebat haberi rationem juſtitiæ, nec tantum agendum ut prior quis ad metam pertingeret, ſed ut juſte vinceret.

41. Cuidam de rebus haudquaquam inutilibus intempeſtive loquenti: *c O hoſpes*, inquit, *re oportuna non oportune uteris.* Nihil oratione melius, ſi parce promas linguæ theſaurum.

LEONIDAS.

42. Leonidas Anaxandridæ filius, frater Cleomenis, cuidam ad ipſum ita loquenti; Excepto regno nulla re nobis præſtas: *d At*, inquit, *ni vobis fuiſſem melior, non eſſem Rex.* Moderatiſſimo dicto & refellit convicium, & ſuam dignitatem ſibi defendit. Etenim ubi Reges non naſcuntur, ſed civium ſuffragiis eliguntur, hoc ipſo publicis calculis Princeps judicatus eſt cæteris melior, quod ad regnum adſcitus eſt.

43. Cum ad Thermopylas proficiſceretur cum Perſis conflictaturus, uxori Gorgoni roganti ſi quid ipſi man-

a *Æqualitas.* b *Juſte.* c *Habetur ante ſimile pag. 17. apopht. 51.* d *Moderate.*

mandaret: *a Vt bonis*, inquit, *nubas*, *bonosque liberos parias.* Hæc vox testabatur illum animo præsagisse interitum: nec hac præsensione deterritus est ab expeditione, pulcherrimum esse ducens, pro patria pugnantem occumbere.

44. EPHORIS dicentibus quod ad Thermopylas proficiscens paucos secum educeret: *b Nimirum ad hoc*, inquit, *negotium ad quod proficiscimur.* Indicans satis multos educi ad moriendum in bello: satius enim perire paucos quam multos.

45. RURSUM cum Ephori percunctarentur, si quid præterea rei facere statuisset: *c Nihil aliud*, inquit, *quam verbotenus impediturus Barbarorum transitum, sed re vera pro Græcis moriturus.* Egregium imperterriti pectoris documentum, in causa honesta piaque nec certam mortem horrescere.

46. UBI pervenerat Thermopylas, sic commilitones affatus est: *d Ajunt Barbarum in propinquo esse, nos autem tempus terimus. Nunc enim pervenimus ad Barbaros, quos aut vincamus oportet, aut victi moriamur.*

47. QUODAM ita dicente, præ jaculis Barbarorum nec solem videre licebit: *e An non*, inquit, *lepidum fuerit, si cum illis sub umbra pugnaturi sumus?* Quid hoc animo fortius? ad mortem eunti etiam jocari libuit: sed ludens interim metum exemit suorum animis. Hoc apophthegma refert Marcus Tullius Tusculanar. quæst. lib. 1. velut de ignoto. E quibus, inquit, unus cum Perses hostis in colloquio dixisset glorians, solem præ jaculorum multitudine & sagittarum umbra non videbitis: *In umbra igitur*, inquit, *pugnabimus.*

48. CUM alius quidam militum de hostibus dixisset, sunt prope nos: *f Et nos*, inquit, *prope illos:* significans ob id non minus imminere discriminis hosti quam ipsis.

49. CUIDAM dicenti: Siccine cum paucis adversus multos belli fortunam experturus huc venisti? Leonidas: *g Si putatis*, inquit, *me multitudine fretum huc*

a *Graviter.* b *Argute.* c *Mors contempta.* d *Fortiter.* e *Lepide.* f *Animose.* g *Fortiter.*

huc venisse, ne Græcia quidem omnis satis sit. Siquidem ea ad barbarorum multitudinem collata exigua portio est: sin virtute, & hic numerus suffecerit. In bello judicavit plus habere momenti quales ducas milites, quam quammultos.

50. ALTERI cuidam dicenti quod cum paucis adversus multos conflicturus iret: *Immo multos,* inquit, *duco ut morituros.* Hoc convenit cum eo quod ante respondit Ephoris.

51. XERXES Leonidæ scripserat; Si desinas θεομαχεῖν, id est, cum Diis bellare, sed meis te copiis adjunxeris, potes Græciæ fieri Monarcha. Huic ita respondit: a *Si novisses quæ sint in vita honesta, abstinuisses à concupiscendis alienis. Mihi vero potius est pro Græcia mori, quam in populares meos gerere Monarchiam.* Quid tam impium est, quod mortalium vulgus non admittat ampli principatus gratia? At hic prius duxit honestam mortem pro amicis liberandis oppetere, quam Monarcha factus, eos servitute premere, à quibus venerat depulsurus servitutem Barbarorum.

52. RURSUS cum Xerxes scripsisset, Mitte arma, rescripsit: b *Veni & cape.* Maluit armis mori, quam traditis armis turpiter de vita cum hoste pacisci.

53. CÆTERUM ubi jam adornaret cum hoste confligere, belli Duces admonuerunt exspectaret reliquos socios: c *Non adsunt,* inquit, *qui pugnaturi sunt? An nescitis eos solos cum hostibus pugnare, qui Reges verentur ac metuunt?* Non putavit eos exspectandos, qui ad præscriptum ab Imperatore tempus non adessent: reliquos etiamsi adsint non pugnare.

54. MILITES sic adhortatus est: *Ita prandete commilitones mei, tanquam apud inferos cœnaturi*: Hæc vox ignavis ademisset animum, at viris fortibus addidit: admonens ne cibo vinoque graves venirent ad prælium, aut certe pro patria fortiter occumberent.

55. IDEM percunctanti quam ob causam fortes viri gloriosam mortem ingloriæ vitæ anteponant: d *Quoniam,* inquit, *alterum naturæ proprium, alterum pecu-*

a *Juste.* b *Animose.* c *Graviter.* d *Sapienter.*

peculiariter suum esse ducunt. Nam naturæ beneficio vivunt & ignavissimi, at honeste mori non contingit nisi virtute præditis.

56. CUM cuperet juvenes cælibes, *a* quo forent incolumes abesse à belli periculo, sciretque illos id minime laturos, singulis illorum tradidit scytalas, id est, epistolarum Laconicarum genus, cumque his misit illos ad Ephoros. Cum vero treis etiam ex his, qui grandiores jam duxerant uxores, optaret salvos, ac simili prætextu ablegare conaretur in patriam, intellecto dolo non sustinuerunt accipere scytalas. *b* Quorum unus ita se excusavit, non præco, sed pugnator te secutus sum. Alter vero Heic, inquit, manens ero melior. Tertius porro, non postremus, inquit, horum, sed primus inibo pugnam. Utrum heic potius admirari convenit, Ducisne animum, qui de se nihil solicitus, eorum incolumitati prospexit, quos adhuc vivere referebat patriæ, an in ætate florenti tantum vitæ contemptum.

LOCHADUS.

57. LOCHADUS Polyænidæ filius, Sironis pater, nuntianti quod è filiis ipsius alter interiisset: *c Olim sciebam*, inquit, *illi moriendum esse.* Nihil illi visum est novæ rei, si mortalis natus moreretur: nec magni referre, paulo serius an citius vita decederet, cui omnino brevi foret decedendum.

LYCURGUS.

58. LYCURGUS is, qui Lacedæmoniis leges condidit, cum conaretur cives suos à moribus præsentibus ad temperantiorem vivendi rationem traducere, eosque virtutis & honesti studiosos reddere (nam erant corrupti deliciis) duos educavit catulos eodem patre eademque matre progenitos, quorum alterum passus est domi lautioribus vesci cibis, alterum eductum venatibus exercuit. Dein cum ambos produxisset in forum apud multitudinem, posuit illic spinas, simul & escas aliquas delicatiores, mox emisit leporem: cum uterque rape-

a *Humaniter.* b *Animose.* c *Fortiter.*

raperetur ad assueta, alter ad escas, alter leporem invaderet: a *An non videtis*, inquit, *cives, duos catulos, cum ejusdem sint generis, tamen ob diversam educationem admodum dissimiles inter sese evasisse, plusque ad honestatem momenti habere exercitationem quam naturam?* Sunt qui dicant ab illo productos catulos, non quidem ex iisdem parentibus natos, sed quorum alter esset ex ignobili canum genere, qui aluntur ad ædium custodiam, alter ex his qui aluntur ad venandum. Deinde qui erat ex ignobiliori genere exercuit ad venatum, alterum qui erat ex præstantiore genere tantum deliciis exercuit. Deinde cum uterque ferretur ad ea quibus assueverat, atque hoc pacto palam omnibus fecisset Lycurgus, quantum institutio valeret, tum ad meliora, tum ad deteriora, dixit: *Proinde ne nobis quidem ô cives nobilitas, quam miratur hominum vulgus, ductumque ab Hercule genus, profuerit, nisi ea gesserimus, per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit, ac per omnem vitam quæ honesta sunt & discamus & exerceamus.* Reperit vir ingeniosus viam, qua multitudini philosophicis rationibus non satis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret: magis enim movent ac penetrant in animos quæ cernuntur, quam quæ audiuntur. Quod autem ille fecit in civitate, hoc cuique patrifamilias in sua domo, cuique moderatori in suo grege faciendum est. Res quidem efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturam corrigit & vertit in bonam. Quales nascantur liberi, nulli in manu est, at ut recta institutione evadant boni, nostræ potestatis est.

59. QUONIAM intelligebat æqualitatem & ad frugalitatem & ad concordiam in primis conducere, fecerat novam agrorum partitionem, & in singulos cives æquam portionem distribuerat. Fertur itaque cum dein ex peregrinatione rediens iter faceret per agrum recens demessum, conspiceretque manipulorum acervos ordine positos & æquales, delectatus eo spectaculo cum risu dixisse comitibus: b *Ut tota Lacedæmon videtur multorum esse fratrum, qui nuper inter se diviserint hæreditatem.*

Bono

a *Educatio.* b *Æqualitas.*

Bono Principi nihil jucundius est civium concordia, rursum Tyranno nihil formidabilius.

60. IDEM cum inductis novis tabulis debitores æris alieni liberasset, jam & ea quæ quisque privatim in ædibus habebat ex æquo partiri tentavit, quo funditus è civitate tolleret discrimen opum & inæqualitatem: *a* sed cum cerneret eos ægre laturos manifestam rerum abolitionem, idem occultiore via facere aggressus est, monetam auream simul & argenteam abrogavit, instituitque ut cives ferreo dumtaxat nummo uterentur, & quatenus postulabat usus ad hujus permutationem, totius substantiæ modum præscripsit. Hoc facto omnis injustitia exsulabat ab Lacedæmone. Neque enim jam furari, neque largitionibus corrumpere corrumpive, neque fraudare dolo, neque rapere per vim quisquam poterat, quod nec cælari valeret, nec parare magnificum esset, nec uti periculo vacaret, nec importare aut exportare tutum foret, hac arte vir solertis ingenii, quibus divitiarum contemptum persuadere non potuit, divitiarum usum subtraxit ac reponendi studium.

61. AD hæc quidquid erat rerum supervacanearum *b* è civitate ejiciendum curavit, adeo ut nec negotiator, nec Sophista, nec vates, nec circulator, nec lautitiarum artifex Spartam ingrederetur. Neque enim passus est illic esse pecuniam talibus utilem: tantum ferream monetam cudit, quæ pondere Æginetico æquabat minam, valore æreos quatuor. His remediis expugnavit avaritiam.

62. CÆTERUM cum statuisset invadere delicias luxumque, in his quoque tollere divitiarum admirationem, instituit syssitia, hoc est, convivia publica. Percunctanti vero cur ea constituisset, sic ut in singulis conviviis pauci cum armis discumberent: *c* *Ut*, inquit, *expediti sint ad parendum imperatis, & si quid tumultus inciderit, penes paucos sit delictum, sitque inter omnes potus ac cibi æqua portio: denique non solum in esculentis ac poculentis, verum ne in stratu quidem aut vasis, aut alia re quacun-*

a *Divitiarum contemptus.* b *Artes supervacuæ.*
c *Communitas.*

cunque plus haberet dives quam pauper. His rationibus cum divitiis detraxisset admirationem, posteaquam nemo erat, qui vel uti posset illis, vel ostentare, dicebat amicis: a *Quam praeclarum est, ô amici, ipsa re declarasse cujusmodi sint divitiae, si quando caecae sunt, carentque spectatoribus & admiratoribus.* Interim observabat, ne quis prius domi sumpta cœna veniret ad publica convivia, expletus aliis cibis aliove potu. Quod si quis cum caeteris non biberet ederetve, eum vituperabat, ut qui aliis edulíis delinitus abhorreret à victu communi. Porro qui palam convictus esset id fecisse, ei mulcta dicebatur. Unde Agis, qui multo post Lycurgum tempore Rex fuit, debellatis Atheniensibus domum reversus, cum vellet unum diem cœnam capere cum uxore, missus à syssitiis poscenti praefecti militiae non miserunt. Ea res cum postero die innotuisset Ephoris, mulctam illi dixerunt. In eodem facto geminum exemplum nobis est proditum: primum frugalitatis; deinde severitatis, cum in causa non gravi leges nec Regi pepercerint.

63. SED Lycurgo evenit, quod fere solet his qui cum corruptis populi moribus bellum suscipiunt. Divites hoc genus institutionis indigne ferebant, coortique sunt in illum, & non solum conviciis insectabantur, verum etiam saxa in luxum jaculabantur, conantes eum lapidare. At cum urgerent persequentes, dilapsus est per forum, ac reliquos quidem fugiens antevertit. Alexander autem pertinacius insequens fuste respicienti in tergum extudit oculum. Hunc Alcandrum cum noxae deditum publico decreto accepisset puniendum, nec ullo affecit incommodo, nec incusavit: sed cum illum sui instituti socium haberet, effecit ut & ipsum Lycurgum, & vitae rationem, quam cum eo egerat, praedicaret: nec victum modo, sed universam civium educationem amaret, quam Lycurgus induxerat. Porro mali quod acciderat monumentum locavit dicatum in templo Minervae, cui ab aereo delubro nomen Chalcioeco, Deaeque cognomentum addidit ut Optiletis diceretur: nam Dores

a τυφλὸς ὁ πλοῦτος.

Lacedæmonem incolentes oculos optilos vocant, ab ὀπτίλω, quod Græcis sonat, video. Et heic habemus geminum exemplum: alterum admonens non absque discrimine mores civitatis corruptæ vitiis ad meliorem frugem revocari: alterum insignis tolerantiæ, quæ ex hoste capitali reddidit amicum ac propugnatorem: quem etiamsi necasses, ut ipsi licuit, nihilo tamen minus ipse fuisset luscus, & uno legum suarum defensore minus habuisset.

64. PERCUNCTANTI quam ob causam non uteretur legibus scriptis: a *Quoniam*, inquit, *eruditi qui sunt, recteque educati, probant quid pro ratione temporis expediat:* significans scripturam non mutari, cum pro varietate occasionum vir probus & sapiens sæpenumero cogatur mutare consilium. Ea res nominatim præscribi non potest. Satis est cives honeste fuisse institutos, hi sua sponte videbunt quid pro tempore facto sit opus.

65. RURSUM aliis percunctantibus quamobrem statuisset, ut ad ædium culmen imponendum fabri securi uterentur, ad fores vero addendas sola serra, nec ullo alio instrumento: b *Ut*, inquit, *cives mediocritatem servent in omnibus quæ in ædes inferunt, neque quidquam habeant earum rerum, quæ apud alios sunt admirationi.* Videbatur enim indecorum, si per ostium rude ac vile suppellex inferretur exotica, pretio cara, arte operosa. Id ne fieret, ipsæ quodammodo fores admonebant. Hinc ajunt accidisse, c quod Leontychidas primus apud Lacones Rex, cum cœnaret apud quendam cerneretque tectum domus sumptuoso apparatu factum, ac lacunaribus ornatum, rogabat hospitem num ligna apud eos quadrata nascerentur: adeo luxum esse putabat, naturam artificio corrumpere.

66. ROGATUS aliquando Lycurgus quamobrem vetuisset frequenter adversus eosdem expeditiones agere: d *Ne*, inquit, *dum crebro sese defendunt, bellandi peritiam usu colligant.* Unde & Agesilaus graviter accusatus est,

a *Prudenter.* b *Frugaliter.* c *Habetur antea pag. 12. apopht. 28. & pag. 64. apopht. 35.* d *Habetur ante pag. 22. apopht. 69.*

est, quod crebris in Bœotiam expeditionibus ac bellis Thebanos, Lacedæmoniorum hostes ad repugnandum induxisset. Nam cum Antalcidas vidisset illum saucium, exprobravit quod Thebanos præliandi artem docuisset, cum ante nec scirent bellare, nec vellent: Præclaram, inquit, doctrinæ tuæ mercedem habes, qui Thebanos nec animatos ad bellandum nec exercitatos, vel invitos consuefeceris docuerisque bellum gerere. Hoc strategema latius etiam patet, videlicet ne sæpius cum iisdem litigemus aut contendamus, ne tandem assueti vel contemnant nos vel superent.

67. ALIO quopiam percunctante, quamobrem virginum corpora cursibus, luctis, discorum ac telorum jactibus fatigaret: a *Vt*, inquit, *fœtuum proseminatio ab ipsa statim radice, validum in validis corporibus initium sumens, recte germinet, simul ut ipsæ in perferendis partubus facile simul & generose certent adversus pariendi nixus doloresque, postremo si qua incidat necessitas, possint & pro liberis, & pro patria pugnare.* Intellexit vir prudens, quanta Rerum publicarum pestis sit otium atque ignavia: contra moderatos labores etiam corpora reddere tum firmiora, tum salubriora: unde nec virginibus permisit in otio vivere, sed has quoque masculinis exercitiis quodammodo vertit in masculos, cum in plerisque civitatibus per delicias ac luxum masculi transformarentur in fœminas.

68. CÆTERUM cum essent qui vitio darent, quod virgines in pompis ac ludis solemnibus nudas exhiberet oculis omnium, causamque cur id instituisset requirerent: b *Vt iisdem*, inquit, *cum masculis rationibus institutæ, nihilo sint illis inferiores vel robore vel salubritate corporum, vel animorum virtute ac generositate, studioque veræ laudis; vulgarem autem gloriam contemnant.* Unde tale quiddam fertur de Gorgone Leonidæ uxore. Cum quædam, ut probabile est, extera mulier illi dixisset, solæ Lacenæ viris imperatis, respondit: *Nimirum solæ viros parimus.* Hoc exemplum nec in masculis, nec in

a *Fœminæ masculæ.* b *Additum ex alio loco per studiosum quempiam.*

puellis imitandum censuerim. Hactenus tamen conducit, ut stupidum pudorem, qui frequenter obstat honestis actionibus ab ætate tenera excutiamus, statimque discant nihil esse vere pudendum præter turpitudinem. a Innumeras vero reperias quæ nudatæ vehementer erubescant, si quid præter honestum dixerint fecerintve, non mutent colorem. Sunt item innumeræ, quibus amictus vilior cultusque simplicior genas rubore tingat: contra, gloriosum esse ducant si splendido vestitu prodeant in publicum, negligentes earum rerum, quæ verum probrum veramque laudem adferunt.

69. CIVES qui à nuptiis abhorrerent, cœlibesque vivere mallent à spectaculis, quibus nudi pueri incedebant, arcebat Lycurgus, aliasque addebat ignominias, hac arte providens diligenter, ut cives creandis liberis operam darent. Cum enim mos esset apud Lacedæmonios, ut juniores senioribus multum honorem cultumque præstarent, hoc honoris ademit iis qui conjugibus ductis nollent augere civium numerum. Unde nec illud in Dercyllidam dictum reprehendit quisquam, cum tamen belli Dux esset probatissimus. Cum enim advenienti juvenis quidam non assurgeret, atque ille diceret. Non mihi assurgens cessisti. b *Nec tu*, inquit, *mihi cessurum genuisti.* Tam procax juvenis dictum in seniorem, eumque bellica laude celebrem, nunquam tulisset populus Spartanus nisi pro pessimis civibus habuisset eos, qui sponte steriles esse statuissent, nec agnoscerent quid patriæ deberent. Nam rem propius intuentibus non ita magnum discrimen est inter eum qui civem occidit, & qui civem Reipublicæ dare cum possit, recusat.

70. CUIDAM percunctanti quam ob causam lege cavisset, ut sine dote virgines elocarentur: c *Ut*, inquit, *neque propter inopiam ullæ relinquerentur innuptæ, neque ob divitias expeterentur; sed ut juvenum quisque ad puellæ mores respiciens, ex virtute faceret electionem.* Eadem de causa fucos & ornamenta quibus aliæ formam vel

a *Pudor præposterus.* b *Cœlibatus damnatus.* c *Uxor eligenda.*

vel fingere vel commendare solent, ex urbe submovit. Ut ubique vir egregius studuit æqualitati.

71. IDEM cum certum tempus præscripsisset, quo puellæ nubere, juvenes ducere deberent, interrogatus cur id statuendum putarit: *Ut*, inquit, *soboles ex adultis perfectæque ætatis parentibus nata valida sit & vegeta.* Ex coitu præpropero non solum læduntur corpora gignentium, verum etiam proles nascitur imbecilla. Tum qui ante tempus dant operam liberis, carent apud illos auctoritate quam ætas conciliat: rursus qui vergente jam ætate, nec fruuntur liberis suis, nec eos possunt ad perfectam institutionem perducere, morte senioque præventi.

72. ALTERO quodam admirante quamobrem vetuisset sponsum cum sponsa simul dormire, sed statuisset ut uterque cum suis æqualibus maximam diei partem versaretur, cumque his totas noctes quiesceret, cum sponsa vero furtim ac verecunde congrederetur: a *Primum*, inquit, *ut corporibus essent validi, si non uterentur congressu ad satietatem; dein ut illis amor mutuus semper maneret recens ac vigens; denique ut fœtus ederent robustiores.* Hoc, hoc demum est patriæ patrem agere, nusquam non advigilare ad Reipublicæ utilitatem, civiumque tum animis, tum corporibus undiquaque consulere. At multi sunt, qui sibi legitimi magistratus videntur, si quamplurimum tributorum ac vectigalium è civibus extorqueant, & interdum puniant immania scelera, cum alioqui scelerum irritamenta præbeant suis.

73. QUIN & unguenta ejecit è Republica tanquam olei corruptelam ac perniciem: b Nam oleum odoribus vitiatum nullum habet usum, nec ad esum, nec ad membrorum unctionem: atque dum rem necessariam ad delicias corrumpunt, fit ut minor sit copia.

74. SUBMOVIT & tingendi artificium, veluti sensus adulationem. c Etenim dum color blanditur oculis, natura rei corrumpitur. In summa, cunctis ornandorum lenocinio corporum artificibus Spartana urbe interdixit, ut qui malis artibus bonas arteis corrumperent:

a *Coitus moderatus.* b *Deliciæ.* c *Unguenta.*

rent: propterea quod hujusmodi deliciis cives à salubribus ac seriis exercitamentis avocarentur.

75. TANTA porro erat illis temporibus uxorum pudicitia, *a* tantumque aberant ab ea facilitate, quæ post invasit, ut prius esset incredibile adulterii crimen apud Spartanas inveniri: ferturque dictum cujusdam vetustissimi Spartani Geradæ, qui rogatus ab hospite quodam, quid pœnarum darent apud Spartanos adulteri, neque enim videre se quidquam super hac re sancitum à Lycurgo: *b* *Nullus*, inquit, *ô amice, apud nos adulter est.* Cum ille subjecisset: Quid igitur si existat? *Dabit*, inquit, *bovem tantum, ut porrecto ultra Taygetum montem collo bibat ex Eurota:* cumque ille ridens dixisset, fieri non posse ut tantus bos inveniatur. *Et quo pacto*, inquit Geradas, *Spartæ existat adulter, in qua divitiæ, delitiæ, & corporis adscititius cultus probro habentur: contra verecundia, modestia, ac obedientiæ Magistratibus debitæ observatio, decori laudique dantur?* Prudenter intellexit Geradas, ibi non posse nasci vitia, ubi non admittuntur vitiorum seminaria, eaque ubique jacere, quibus pro honore tribuitur ignominia. Atque hæc est clementissima ratio medendi pravis moribus, excitandique virtutis studium.

76. CUIDAM postulanti ut in civitate pro Aristocratia, id est, optimatum gubernatione, constitueret Democratiam, hoc est popularem gubernationem: *c* *Tu fac*, inquit, *prius domi tuæ Democratiam instituas.* Compendio docuit eam Reipublicæ speciem non esse utilem civitati, quam nemo vellet esse in sua familia. Civitas autem nihil aliud quam magna domus.

77. PERCUNCTANTI cur instituisset ut minutis ac vilibus rebus sacrificaretur: *d* *Ne unquam*, inquit Lycurgus, *deficiat nos quo numen honoraremus.* Quis non diceret in solemni Deorum cultu magnificentiam ac splendorem adhibendum? At vir prudens intellexit, numen magis delectari frugalitate quam opimis victimis, ne sub religionis obtentu luxus irreperet, aut

certe

a *Additum.* b *Adulterium.* c *Argute.* d *Sacrificia frugalia.*

certe rerum penuria. Deus enim non eget noſtris impendiis, amat autem homines, quorum neceſſitati poterat illis impendiis ſuccurri.

78. E certaminibus ea ſola conceſſerat exercere, in quibus manus non extenderetur in altum. Ejus conſtitutionis cauſam percunctanti: a *Ne quis*, inquit, *illorum laborando conſueſcat defatigari.* Siquidem exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas vires. Qui vero ſubinde delaſſantur in exercitamentis, quoniam imbecilliores veniunt ad labores neceſſarios, facilius deficiunt.

79. CUIDAM percunctanti quamobrem crebro mutari caſtra juberet: b *Ut magis*, inquit, *lædamus hoſtem.* Lacedæmonii quoniam erant expediti, non magno negotio transferebant exercitum: verum idem facere non perinde commodum erat hoſtibus, magnam ſarcinarum & impedimentorum vim ſecum trahentibus, præſertim qui caſtra fere foſſis, aggeribus ac vallis ſolent communire.

80. ROGANTI qua de cauſa vetuiſſet oppugnari turres: c *Ne*, inquit, *à fœmina puerove, aut ab alio quopiam homine puero ac fœminæ non diſſimili, viri præſtantiores occidantur.* Non probavit prælii genus in quo virtuti locus non eſſet. E turribus vero puer aut mulier dejectu ſaxorum poteſt virum quantumvis fortem interimere. Quis igitur locus virtuti in bellis noſtris, in quibus præcipuas partes agunt bombardæ.

81. CUM Thebani conſulerent Lycurgum de ſacrificio luctuque quem illi Leucotheæ ſolent facere: d *Si*, inquit, *Deam eſſe creditis, ne lugeatis: ſin hominem ne ut Deæ rem divinam faciatis.* Mire taxavit Thebanorum ritus ſecum pugnantes. Non enim convenit ſimul lugere & ſacrificare, hoc eſt, ab ea petere opem, quæ ipſa ſit in calamitate ac lugenda.

82. CIVIBUS quibuſdam interrogantibus, quo modo liceret hoſtium inſultum effugere: e *Si*, inquit, *pauperes fueritis, nec alius alio plus requirat.* Ad opulentos

 & onu-

a *Exercitatio.* b *Strategema.* c *Strategema.* d *Argute.* e *Paupertas expedita.*

& onustos prædæ spes invitat hostem, nec facile potest elabi qui sarcinis & impedimentis retardatur: ad hæc tutiores sunt ab hostium incursu, inter quos est æqualitas, & ex æqualitate concordia.

83. IISDEM percunctantibus cur prohibuisset urbem cingi muris: *a Quoniam*, inquit, *non caret manibus civitas, quæ non lateribus, sed viris cincta est.* Indicavit id genus munimenta magis arguere civium ignaviam quam fortitudinem.

84. SPARTIANIS studio est alere comam, & super ea quoque re narrant Lycurgum reddidisse rationem: *b Quoniam*, inquit, *coma formosis addit decorem, deformes vero reddit hostibus terribiliores.* Ut enim decet coma speciosos, ita minus felici specie præditis horrorem ac ferinum quiddam conciliat. Capillitium naturalis est ornatus, minimoque constans: hoc genus non damnavit Lycurgus, ut quod nec operosis artibus constaret, nec pro frugalitate luxum induceret. Adscititium cultum, magnoque paranda lenocinia non probavit. Quo magis detestanda est quorundam præpostera cura, qui corporis eas partes vellunt raduntque, quibus natura pilos dedit, non tantum ad decorem & verecundiam, verum etiam ad tuendam valetudinem: contra illic eliciunt silvam artificio, ubi natura voluit esse glabriciem.

85. PRÆCIPERE solet, ut postea quam in bello hostem vertissent in fugam ac superassent, tam diu fugientes insequerentur donec certa esset *c* victoria, moxque retro cederent. Neque enim Græcorum convenire moribus, eos trucidare qui cessissent, idque non solum honestius, verum etiam utilius esse dicebat. Siquidem hostes, quibuscum res est, ubi cognorint Lacedæmonios parcere cedentibus, occidere vero qui loco non cedunt, sibi conducibilius existimabunt fugere quam persistere. Frequenter enim desperatio magnum robur addit animo, non minus quam spes victoriæ. Decet autem Græcos legibus ac disciplinis imbutos etiam in bellis meminisse clementiæ. Barbaricæ feritatis est, sævire in pro- stra-

a *Fortiter.* b *Coma.* c *Moderatio victoriæ.*

ſtratos. Sed rurſus ita temperanda eſt clementia, ne nobis ſit exitio. Fit enim non raro ut hoſtis fugam ſimulet, ut redintegratis viribus acrior inſurgat in victorem.

16. PERCUNCTANTI quamobrem hoſtium cæſorum cadavera ſpoliare vetuiſſet: *a Ne*, inquit, *dum ſpoliis incumbunt, pugnam negligant, ſed paupertatem una cum ordine ſervent.* Ut vir ille ſapiens ubique civibus ſuis metuit à divitiis, tanquam à fonte plurimorum malorum, cum apud hominum vulgus nihil expetatur avidius, quaſi in his ſint præcipua felicitatis humanæ præſidia.

87. DICERE ſolet, Rempublicam duabus rebus contineri, præmio & pœna. Refert Marcus Tullius libro epiſtolarum ad Brutum.

LYSANDER.

88. LYSANDER precioſas veſtes, quas Dionyſius ad filias ipſius miſerat, non accepit, dicens: *b Vereor ne his amictæ, turpes videantur.*

89. IDEM cum aliquanto poſt idem Dionyſius ipſi miſiſſet ſtolas duas; jubens ut utram elegiſſet, eam mitteret filiæ: *c Ipſa*, inquit, *rectius eliget:* itaque accepit ambas, & abiit. In hoc exemplo nihil eſt imitandum, nec viro Lacedæmonio dignum: nec aliud ab hoc Duce exſpectandum fore, præter malitioſam ingenii vafriciem.

90. IS cum egregius ſimulandi artifex evaſiſſet, ac pleraque quæ crudeliter & avare gerebat, callidis fucis ornaret, juſtum non alia re quam utilitate, & honeſtum commodo metiens, *d* fatebatur quidem veritatem mendacio præſtantiorem eſſe, ſed utriuſque dignitatem ac pretium utilitate æſtimandam. Invertit vir improbus Philoſophorum dogma, qui, quod honeſtum eſt, idem volunt utile eſſe: hic quidquid eſſet utile, idem ducebat honeſtum.

91. AD eos vero qui ipſi probro dabant, quod ple-

a *Strategema.* b *Hoc ante habetur pag.41. apophth.46.*
c *Vafre.* d *Utilitas virtute potior.*

raque dolo ac fraude gereret, non palam virtute conficeret, hac parte Hercule generis autore indignus, ridens dixit: *a Ubi quo. vellet non assequeretur leonis exuvium, ibi vulpinum applicandum esse:* sentiens quod honestis rationibus non posset effici, id fraude dolisque perficiendum.

92. Rursus aliis illi vitio vertentibus, quod foedera quæ cum jurejurando fecisset Mileto violasset, ait: *b Pueros talis esse fallendos, viros jurejurando:* quasi hoc ipsum esset viro dignum, perjurio fallere.

93. Cum Athenienses non virtute sed insidiis vicisset juxta flumen, cui nomen Ægis, eisque fame pressis urbem in fidem suam accepisset, scripsit Ephoris: *c Captæ sunt Athenæ:* perinde quasi vi rem gessisset, gloriam aucupans mendacio.

94. Cum Argivi de ditionis finibus ambigerent cum Lacedæmoniis, asseverarentque se justiorem habere causam, Lysander stricto ense: *d Qui hoc*, inquit, *superior est, is optime de finibus disputat.* Ab æquo & bono vir insolens ad vim provocavit.

95. Ad Bœotios ancipites, nec huic nec illi parti addictos, cum per illorum confinia faceret iter, legatos misit, qui percunctarentur, utrum rectis an inflexis hastis per illorum agros proficisci deberet: significans sive amici essent Bœotii sive inimici, nihilominus se cœpto itinere perrecturum, nisi quod per hostium agros iturus esset erectis hastis ad propulsandum si quis obsisteret: per amicorum inversis, veluti nemini nociturus. Hoc dictum nonnihil resipit indolis Laconicæ, quæ nec inimicis supplex esse vellet, nec amicis gravis.

96. Megarensi cuidam in publico conventu liberius adversus ipsum loquenti: *e Tua verba*, inquit, *amice opus habent civitate:* significans in civili consessu cuique liberum esse quæ videntur dicere: in bello non esse eandem libertatem.

97. Cum ad Corinthiorum, qui defecerant, muros pervenisset, videns Lacedæmonios cunctantes aggredi,

a *Vafre.* b *Perfidiose.* c *Gloriose.* d *Violenter.* e *Libertas in dicendo.*

gredi, ac forte accidisset ut lepus conspiceretur exercitus transilire fossam: *a Non pudet*, inquit, *ô Spartani, hujusmodi formidare hostes, quorum mœnibus ob ipsorum ignaviam lepores indormiunt?* Casum fortuitum solertia Ducis torsit ad animum addendum militibus.

98. EIDEM in Samothrace oraculum consulenti Sacerdos jussit, ut quod in vita maxime sceleratum commisisset, diceret. Ille Sacerdotem rogavit: *b Vtrum hoc tuo an Deorum jussu facere oportet?* Cum Sacerdos respondisset, Deorum jussu: *Tu igitur hinc discede, ac Diis dicam si percunctentur.* Heic cuique liberum est, utrum malit laudare animum ab omni superstitione liberum, an prudentiam: qui senserit sacrificii fucum hoc agentis, ut ex conscientia criminis haberet illum obnoxium. Mos erat Lacedæmoniis, nihil aggredi novæ rei, nisi consultis oraculis: at Lysander cum nulla religione teneretur, nihilo secius hinc quoque solitus est suis vitiis honesti speciem petere, tametsi parum successit.

99. INTERROGANTI Persæ, quam Rempublicam maxime probaret: *c Eam*, inquit, *in qua fortibus viris ac meticulosis congrua utrisque redduntur.* Sensit virtutem invitari præmiis, ignavos excitari ignominia. Nimirum hoc est quod Homerum stomachatur Achilles; idem honoris haberi ignavis ac fortibus. Ea sententia non solum habet locum in Republica, verum etiam in privatis familiis. Sunt enim hæc duo præcipua ad conservandam cujuslibet gregis disciplinam. Honos enim non solum alit artes, ut habet proverbium, verum etiam virtutem. Nec tam refert Monarchia sit an Aristocratia, an Democratia, an aliqua Reipublicæ forma ex his temperata, quam ut in quacunque gubernatione discrimen habeatur publicum inter viros utiles Reipublicæ & suo viventes abdomini.

100. CUIDAM apud Lysandrum jactanti, quod ipsum & laudibus veheret, & adversus obtrectantes tueretur: *d Duo*, inquit, *mihi sunt boves ruri, tacentibus ambo-*

a *Habetur ante Simile pag. 41. apopht. 44. Solerter.*
b *Simile dictum est pag. 36. apopht. 23.* c *Præmia virtutis.* d *Laus ab hominibus.*

ambobus, tamen certo novi uter ad laborem strenuus. Sensit veram virtutem non egere laudibus humanis, cum ipsa secum ducat suam laudem ac decus. Cæterum qui nihil gerunt præclari, his opus est præconibus.

1. AD quendam à quo conviciis impetebatur: *a Dic*, inquit, *assidue, O amicule, dic dic, nihil omittas: si qua tuum animum malis, quibus videris plenus, valeas exonerare.* Ingentis animi argumentum, ne ira quidem dignum arbitrari maledicum, cum in promptu esset ultio.

2. ALIQUANTO post defuncto jam Lysandro, cum de societate belli nata esset controversia, *b* Agesilaus adiit Lysandri domum, inquisiturus super hac re literas, quas Lysander apud se detinuerat. Reperit autem prætera librum Lysandro conscriptum de novando Reipublicæ statu, quod oportet regnum ab Eurytiontidis & Agide ablatum (nam ex his tantum familiis fas erat creare Reges) in commune ponere, ac Regem eligi ex optimis, quo videlicet hoc honoris decerneretur, non his qui genus duxissent ab Hercule, sed iis qui tales essent virtute, qualis fuisset Hercules: quandoquidem virtute, non generis commendatione & ille ad divinos honores subvectus est. Hanc orationem Agesilaus nitebatur apud cives evulgare, cupiens per eam ostendere qualis civis clanculum fuisset Lysander, non sine calumnia eorum, qui Lysandro faverant. Sed ferunt Cratidem, qui tum inter Ephoros primas tenebat, veritum ne lecta oratio persuaderet, revocasse ab eo consilio Agesilaum, ac dixisse, non solum non esse refodiendum Lysandrum, sed ipsam potius orationem cum illo defodiendam; quód callide & ad persuadendum accommodate composita videretur. Hoc factum declarat Lysandri perversam ambitionem, qui nihil intentatum reliquerit ad regnum adipiscendum: sed idem arguit Agesilaï moderationem, qui privatam simultatem posthabuit utilitati Reipublicæ.

3. CÆTERUM qui filiarum illius nuptias prius ambierant, mox post obitum ejus, quod repertus esset pauper,

a *Moderate.* b *Hoc ante habetur in Agesilao; licet aliter narratum, pag. 17. apophth. 51.*

pauper, eas recusabant, iis *a* Ephori dixere mulctam, eo quod, quem divitem esse credentes coluerant, eundem justum ac probum ex paupertate agnitum contemnerent. Hoc ut apophthegma non est, ita salubre est exemplum severitatis, quod admoneat in conciliandis matrimoniis magis spectandam virtutem quam censum; eosque perfidos & inconstantes esse amicos, qui amicitiam commodo metiuntur, cujus spe adempta protinus recedunt ab amicitia. Quin & illud nos admonet, honestius esse fama quam pecunia ditescere.

NAMERTES.

4. NAMERTES cum legatione fungens à quodam ejus gentis ad quam erat missus, beatus prædicaretur, eo quod multos haberet amicos, interrogavit: *b Quomodo qui multos haberet amicos, periculum faceret an amicum haberet sincerum ac probum?* Id cum alter fassus se nescire, cuperet discere. *Per adversam*, inquit, *fortunam.*

NICANDER.

5. NICANDER cuidam dicenti, quod Argivi male de ipso loquerentur: *Num igitur*, inquit, *dant pœnas qui de bonis loquuntur male?* significans Rempublicam male moratam, ubi liceret impune maledicere nihil mali commeritis.

6. IDEM percunctanti quare Lacedæmonii comam ac barbam alerent: *c Quoniam*, inquit, *hic ornatus cum sit homini omnium pulcherrimus ac proprius, nullo constat impendio.*

7. CUM Atheniensis quidam dixisset, Nimium, ô Nicander, amplectimini otium: *d Verum*, inquit, *prædicas, sed non quemadmodum vos, quocunque modo nobis parare studemus.* Sensit otium honestis rationibus partum non esse reprehendendum: sed eos vituperio dignos, qui per fas nefasque sectarentur otium. Otium autem Atheniensis dixit, non exercere sordidas artes.

ZEUXIDAMUS.

8. ZEUXIDAMUS cuidam percunctanti, quam ob

a *Severe.* b *Videtur adjectum: Amici exploratio.* c *Simile pag. 78. apophth. 34.* d *Otium.*

ob causam Lacedæmonii leges de fortitudine citra scriptum servarent, ac non potius descriptas traderent juvenibus legendas: *Quoniam*, inquit, *assuefaciendi sunt, ut praclaris gestis potius quam scriptis intendant.* Inertiæ genus est de fortitudine Philosophorum more disputare, sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

9. ÆTOLO quodam dicente, quod qui studerent probitatem cum fortitudine conjungere, iis bellum esset potius pace: *Non per Deos*, inquit, *sed his mors vita potior esse debet.* Correxit Lacon dictum Ætoli. Non enim optandum bellum, sed nec in bello nec in pace libertatem tueri licet, nisi mortis terrorem abjeceris.

PANTHOIDAS.

10. PANTHOIDAS legatus missus in Asiam, ostendentibus ipsi murum probe munitum: *a Per Deos*, inquit, *O hospes bellum conclave mulierum.*

11. IDEM cum in Academia Philosophos audisset multa de virtute differentes, interrogatus cujusmodi viderentur ejusmodi sermones: *b Quid aliud*, inquit, *quam probi, sed prorsus inutiles vobis, qui illis non utimini.* Salse tetigit mores Atheniensium, qui virtutem haberent in labris, non in factis.

PAUSANIAS.

12. PAUSANIAS Cleombroti filius, cum Delii de insula cum Atheniensibus haberent controversiam, atque inter cætera dicerent, quod ex more regionis neque mulieres in insula parerent, neque mortui sepelirentur: *c Quo modo igitur*, inquit, *hac insula erit vobis patria, in qua neque fuit quisquam vestrum, nec futurus est?* Argute notavit ineptam Deliorum consuetudinem, qui suos in patria neque nasci sinerent vivos, nec humari mortuos: cum ut mulier, ita nec regio, mater sit, nisi gignat. Alienum autem sit à materna pietate nolle sepeliri quos genuit.

13. CUM Atheniensium exsules hortarentur illum ut adversus Athenienses moveret exercitum, dicerentque

a *Ante pag. 54. apophth. 97.* b *Salse.* c *Argute.*

que, quodcum in Olympiis præconis voce pronuntiaretur victor, soli Athenienses ipsum exsibilassent: *a Cum hoc*, inquit, *fecerint in bene meritum, quid facturos creditis si illis malefecero?* insigne moderationis exemplum, nihil tam atroci commoveri contumelia: at idem ingenii mire solertis argumentum, quod adferebatur velut instigaturum Pausaniæ animum ad suscipiendum bellum, id in partem diversam retorquere.

14. PERCUNCTANTI cur Tyrtæum Poëtam Spartæ civem fecissent: *b Ne quis*, inquit, *externus nobis Dux fuisse videatur.* Poëtæ apud Lacedæmonios non erant in pretio, nec hoc nomine Tyrtæus meruit apud illos honorem, sed quoniam strenuum Ducem in bello præstiterat: putarunt eam laudem patriæ vindicandam.

15. AD quendam imbecilli corpore, tamen hortantem ut cum hostibus terra marique experiretur: *c Vis*, inquit, *igitur positis vestibus teipsum ostendere qualis sis, qui nobis bellandi es auctor?* Salse risit ad id hortantem alios, in quo ipse nihil opis adferre posset.

16. QUIBUSDAM in spoliis Barbarorum demirantibus pretiosas vestes: *d Præstiterat*, inquit, *ipsos esse multi pretii quam possidere pretiosa.* Correxit suorum admirationem, eosque ad verorum bonorum admirationem revocavit.

17. POST victoriam à Medis apud Plateas reportatam, præcepit suis, ut apponerent cœnam Persicam, quam sibi Barbari prius apparaverant. Ea cum esset oppipara ac sumptuosa: *e Lurco*, inquit, *eras, O Persa, qui cum tantas haberes delicias, ad nostram veneris mazam:* id erat panis genus contemptum ac vulgare. Admonuit stultissimum esse, locupletes pugnare cum his quibus non multum est quod eripiatur. Etenim si feliciter cadat Martis alea, exile lucrum est: sin secus, ingens est damnum. Dicti vero argutia in hoc est, quod fastidiose delicatus videtur, qui inter varias delicias appetit cibum vilem ac plebejum. Nam id solent interdum divites, quibus assidua copia lautitiarum parit nauseam.

PAU-

a *Moderate.* b *Argute.* c *Salse.* d *Sapienter.* e *Lepide.*

PAUSANIAS *Alter.*

18. PAUSANIAS Plistonactis filius cuidam roganti, quamobrem apud Spartanos nefas esset ullam priscarum novare legum: *a Quoniam*, inquit, *legibus convenit auctoritas in homines, non hominibus in leges.*

19. E PATRIA profugus cum Tegeæ laudaret Lacedæmonios, cuidam dicenti; Quin igitur mansisti Spartæ, sed fugere maluisti? *b Quoniam*, inquit, *nec medici apud sanos, sed apud ægrotos versari solent.* Salsissime convicium exilii retorsit in Tegeaten, quod ejus gentis corrupti mores egerent Spartana disciplina.

20. ALTERI percunctanti quo pacto possent debellari Thraces: *c Si*, inquit, *qui vir optimus est; eum belli Ducem delegerimus.* Admonens, plurimum ad victoriam momenti esse in Imperatore. Quemadmodum in omni negotio magni refert, quales sint quibus gerendæ rei creditur auctoritas.

21. MEDICUS qui invisebat Pausaniam dicebat. Nihil habes mali: *d Non enim*, inquit, *te Medico utor.* Hoc ipsum quod nihil habebat mali, adeo non acceptum ferebat Medicis, ut eos solos judicaret prospera esse valetudine, qui Medicis non uterentur. Id ut perpetuo verum non sit, tamen extra controversiam est, maximam malorum partem à Medicis proficisci, vel quia sint imperiti, vel quia negligentes, vel quia ambitione quæstuve corrupti.

22. CUM ab amico argueretur, quod de Medico quodam male loqueretur, à quo nec ulla re læsus esset, nec cujus fecisset periculum: *e Si fecissem*, inquit, *periculum, nequaquam viverem.*

23. MEDICO cuidam dicenti Pausaniæ; ad senectutem pervenisti: *f Ob id*, inquit, *quod te Medico non sum usus.* Medicus existimabat arti suæ deberi, si cui contigisset senecta: at ille credebat, vix unquam ad senectutem pertingere, qui Medicis utuntur.

24. EUM vero Medicum censebat optimum; *g* qui non

a *Legum auctoritas.* b *Salse.* c *Dux bonus.* d *Medicina contempta.* e *Medicorum osor.* f *Medicorum osor.* g *Medicus optimus quis.*

non fineret ægrotos extabefcere, fed quamprimum fepeliret. Inhumanior quidem videtur hæc fententia, fed tamen à Socratis opinione non multum abhorrens, qui vult admodum valetudinarios nec ulla jam ex parte utiles Reipublicæ, æquo animo debere è vita decedere, fic tamen ut nemo fibi vim adferat, fed honeftis actionibus immoriatur. Certe non apparet quid magni faciant, cum quatuordecim Medici multo tempore immodicis impendiis adnituntur, ut anui jam præmortuæ vitam in unum alterumve menfem proferant. Quid enim aliud agunt, nifi quod arte fua mortem reddunt longiorem, quafi hoc cuiquam fano fit optabile, diu mori. At viri fapientes mortem inopinatam ac brevem judicarunt optimam.

PÆDARETUS.

25. PÆDARETUS cuidam dicenti magnum effe numerum hoftium: *a Tanto*, inquit, *plus gloriæ referemus, quoniam plures interficiemus*. Quod alter adferebat ad perfuadendam ignaviam, ille vertit in calcar fortius agendi. Eodem telo repelli poffunt quicumque difficultatis cauffatione dehortantur ab honefto.

26. IDEM confpecto quodam qui natura mollis, tamen ob humanitatem laudabatur à civibus, dixit: *b Nec viros qui mulierum fimiles fint oportere laudare, nec mulieres quæ virorum fint fimiles, nifi fi qua mulierum urgeat neceffitas*. Senfit aliud decere bonum virum, aliud bonam mulierem: ac pro muliere in virum transfigurata accipit neceffitatis excufationem, in viro degenerante in mulierem, nullam recipit excufationem. Ita non eadem laus decora Principi eft quæ plebejo, non eadem Magiftratui quæ privato.

27. CUM in trecentorum virorum ordinem non effet adfcriptus, qui honos apud Spartanos primam dignitatem obtinebat, repulfus difceffit hilaris ac ridens: revocantibus autem Ephoris, quidque rideret percunctantibus: *c Gratulor*, inquit, *huic Reipublicæ, quæ trecentos habeat cives multo me meliores*. Quid hoc pectore magis philofophicum? Nec molefte tulit repulfam,

nec

a *Fortiter.* b *Decorum.* c *Candor.*

nec queſtus eſt de Ephororum judicio, ſed plus voluptatis capiebat ex publico Reipublicæ bono, quam ſenſurus erat ex honore impetrato.

PLISTARCHUS.

28. PLISTARCHUS Leonidæ filius cuidam interroganti, quam ob cauſam Reges Lacedæmoniorum non à priſcis Regibus cognomen ſortirentur: *a Quoniam*, inquit, *illi ducere quam regnare maluerunt, poſteriores illis nequaquam.* Primus omnium Regum Lacedæmoniorum Agis dictus eſt, & hoc nomen in aliquot poſteriores demanavit. Agis autem dictum eſt à ducendo, quoniam clementer imperabant, & Regum eſt imperare potius quam perſuadere. Pliſtarchus autem ſonat, plurimis imperantem.

29. CUM patronus quidam ridicula loqueretur in cauſa, Pliſtarchus interpellans illum dixit: *b Non tu cavebis, amice, perpetuo riſu digna dicere, ne quemadmodum qui aſſidua palæſtricam exercent palæſtritæ fiunt, ita tu fias ridiculus?* Senſit vir egregius, raris lapſibus dandam eſſe veniam: cæterum cum error tranſit in habitum & conſuetudinem, fit immedicabilis. Expedit autem hac Pliſtarchi interpellatione amicos crebrius peccantes revocare, ne peccandi colligant uſum, & vitium tranſeat in naturam.

30. CUIDAM referenti ipſum à maledico quodam laudari: *Demiror*, inquit, *ſi quis illi dixit me mortuum eſſe: Nam ille de vivo bene loqui poſſit nemine.* Non delectatus eſt vir generoſus laude, quæ à viro illaudato proficiſcebatur.

PLISTONAX.

31. PLISTONAX Pauſaniæ filius cum Rhetor quidam Atticus Lacedæmonios dixiſſet indoctos: *c Nos enim*, inquit, *Græcorum ſoli nihil à vobis didicimus mali.* Lacedæmonii malum exiſtimabant, quidquid non faceret ad efficiendam civitatem meliorem.

A N-

a *Moderate.* b *Stultiloquium.* c *Habetur & pag.36. apopht. 24.*

ANNOTATIO.

PLISTONAX dicitur Pausaniæ filius, cum paulo superius duo Pausaniæ commemorentur, unus Cleombroti, alter Plistonactis filius. Apud Plutarchum ita refertur, Πλειστώναξ ὁ Παυσανίου, *hoc modo Græci patris nomine discernunt filium: an eodem modo per filii nomen discernant patrem, mihi nondum liquet. Quanquam hoc apophthegma è Plutarchi Græcis collectaneis adjeci, cum non habeatur nec in versione Philelphi, nec in versione Raphaëlis. Et suspicor in Plutarchi codice temere additum, præsertim cum idem dictum paulo superior tribuatur Antalcidæ. Aldus excudebat Moralia Plutarchi ex exemplari parum emendato, eoque Joannis Lascaris auctor erat, ut editio proferretur in aliud tempus, donec obtigisset exemplar emendatius, sed auditus non est.*

POLYDORUS.

32. POLYDORUS Alcamenis filius, in eum qui non cessabat minitari hostibus: *a Non intelligis*, inquit, *te maximam vindictæ partem frustra consumere?* Qui statuit inimicum ulcisci, minis nihil aliud efficit, nisi ut præmonito inimico sibi minuat lædendi facultatem. Fortium autem virorum est, male facere iis, qui malo digni sunt, non maledicere.

33. CUM in Messenensium regionem eduxisset copias, roganti cuipiam, num adversus fratres essent pugnaturi: *b Non*, inquit, *sed in eam agrorum partem proficiscimur, quæ nondum sortito divisa est.* Elusit percunctatorem, dissimulans consilium. Sit hoc quoque exemplum cælandi propositum, si quem cupias lædere.

34. CUM Argivi post illam trecentorum pugnam rursus essent prælio superati, socii Polydorum adhortabantur, ne eam oportunitatem præteriret, sed aggressus hostium muros civitatem illorum caperet: Id enim factu fore facillimum, cum interfectis viris solæ mulieres essent reliquæ. His in hunc respondit modum: *c Mihi pari Martis alea rebellantes devincere honestum est: cæterum cum pro agris pugnarim, urbem velle capere non arbitror esse justum.*

a *Generose.* b *Dissimulanter.* c *Moderate.*

justum. Siquidem huc veni agros recepturus, non urbem capturus. Vir excellentis animi ne cum hostibus quidem putavit agendum secus quam postulabat æquitas, cum hominum vulgus sibi in hostem putet licere omnia in tantum ut si de frigido oppidulo fuerit concertatio, victor existimet sibi jus esse, regnum universum victi occupare. Ille enim turpe sibi judicabat bellare cum his, quibus deerant paria ad bellum præsidia. Talis enim victoria nullam habet virtutis laudem, sed crudelitatis crimen.

35. PERCUNCTANTI quid esset in causa quod Spartani in bello fortiter sese periculis objicerent: *a Quoniam*, inquit, *Duces revereri didicerunt potius quam timere.* Reverentia cum amore conjuncta est, metuimus autem illos maxime quos odimus. Rectius autem fungitur suo officio, qui ex animo facit, quam qui metu mali.

POLYCRATIDAS.

36. POLICRATIDAS unus cum cæteris missus orator ad Duces regios, cum interrogaretur, utrum privatim venissent an publice missi: *b Si impetramus*, inquit, *publice: sin minus, privatim.* Vox pii candoris in patriam index. Si cessisset ex sententia legatio, gloriam volebat Reipublicæ cedere: si minus, ignominiam repulsæ ad patriam non pertinere.

SOEBIDAS.

37. SOEBIDAS cum essent Lacedæmonii in pugna Leuctrica Martis aleam experturi, cuidam dicenti; Hic dies declarabit virum bonum: *c Præclarus*, inquit, *dies, qui possit declarare virum bonum incolumem:* Præsagiens in eo prælio plurimos egregios viros fortiter occubituros, quos ipse patriæ maluisset incolumes.

38. IDEM cum esset loco iniquo, præterea nullam habente aquam obsessus ab hostibus, dicitur ita pactus cum hostibus, ut eis terram bello partam cederent, *d* si milites una cum ipso è vicino fonte bibissent: Nam eum fontem hostes obsederant. Icto fœdere congregatis ad se suis omnibus pollicitus est se daturum ejus regionis imperium ei qui non bibisset. Porro cum nemo sibi temperaret,

a *Fortiter.* b *Patriæ studium.* c *Argute.* d *Callide.*

peraret, sed bibissent omnes, ipse post omnes descendit in fontem: & aqua conspersus, hostibus etiamnum præsentibus, abiit, ac regionem occupavit. ut qui solus non bibisset. Eodem strategemate & exercitum à sitis periculo liberavit, & hostem elusit & regnum sibi vindicavit tolerantia. Non erat obstrictus inimicis ex fœdere, quia non omnes cum ipso biberant: nec milites fefellit, quia nemo præter ipsum à potu abstinuit. Quod si hostes voluissent ad arma currere, jam nactus locum pugnæ commodiorem, ac fonte potitus, facile poterat illis esse par.

TELECRUS.

39. TELECRUS ipsi nuncianti patrem de eo male loqui: *a Nisi*, inquit, *illi dicendum esset, haudquaquam diceret.* Maluit in se transferre culpam, quam committere ut pater quidquam temere loqui videretur. Habes & pietatis simul & modestiæ exemplum.

40. IAM fratri suo querenti quod cives erga se non perinde afficerentur atque erga illum, sed inhumanius tractarent, quod nondum ab illis esset creatus Ephorus: *b Tu*, inquit, *injuriam ferre nescis, ego scio:* significans ei qui velit uti faventibus civibus, ad multas injurias esse connivendum.

41. PERCUNCTANTI quare mos esset apud Spartanos, ut juvenes assurgant senioribus: *c Ut*, inquit, *assueti honorem habere nulla propinquitate junctis, magis honorent parentes.* Optima ratio consuefaciendi ad debitum officium, si ultra quam debetur doceamus præstandum. Veluti si quis assuescat cum uxore verecunde casteque convivere, multo minus improbus erit apud alienas.

42. PERCUNCTANTI quantum possideret facultatum: *Non plus*, inquit, *quam sat est.* Divitias non cupiditate, sed usu metiebatur.

CHARILLUS. *Sive Charilaus.*

43. CHARILAUS interroganti quam ob caussam Lycurgus tam paucas leges tulisset Lacedæmoniis: Quo-

a *Pie in patrem.* b *Comiter.* c *Graviter.*

a *Quoniam*, inquit, *pauca loquentibus, paucis etiam legibus est opus.* Sentit nimirum pleraque mala ex multiloquio nasci; Laconibus autem peculiaris erat breviloquentia.

44. ALTERI percunctanti quamobrem Lacedæmonii virgines nudas producerent in publicum, uxores vero tectas: *Quoniam*, inquit, *virginibus mariti sunt inveniendi, uxores vero servandæ sunt iis qui eas nacti sunt.* Huc spectabat ea consuetudo, ut nec puellis deessent mariti, nec contaminarentur matrimonia præter aliarum gentium consuetudinem, ubi virgines videri nefas est, uxores oculis hominum exponuntur.

45. SERVO cuidam audacius agenti cum ipso: b *Ni iratus essem*, inquit, *occiderem te.* Adeo putabat nihil recte dici fierive ab irato, ut ne in servum quidem animadvertere voluerit commotior.

46. INTERROGANTI quam arbitraretur optimam Rempublicam: c *In qua*, inquit, *plurimi cives de virtute inter sese decertent citra seditionem.* In plerisque civitatibus certamen est de opibus & honoribus, de virtute qui certent pœne nulli. Quanquam hoc quoque certamen de honesto debet hactenus fervere, ne prorumpat in seditionem: Jam enim non concertatio virtutis, sed ambitionis. Qui vera virtute præditus est, nihil spectat nisi ut prosit Reipublicæ, at seditio præsens venenum est civitatis.

47. PERCUNCTANTI cuidam quamobrem omnium Deorum statuæ apud Lacedæmonios ponerentur armatæ: d *Ne*, inquit, *probra quæ ob ignaviam jaciuntur in homines ad Deos referamus, neve juvenes nisi armati Deos comprecentur.* Eo commento civium animis hanc opinionem infigere studebat, Diis gratam esse fortitudinem, invisam ignaviam: simulque juventutem armis ferendis debere assuescere, quo simul & minus indulgerent deliciis, & utiliores bello evaderent sine religionis quidem causa fas esset arma ponere, cujus obtentu fere solet otium & luxus in civitates irrepere.

a *Loquacitas.* b *Moderate.* c *Sapienter.* d *Otium.*

APOPHTHEGMATA LACONUM ALIQUOT
ἀνωνύμων.

LIBER II.

1. SAMIORUM legatis prolixiore utentibus oratione dixerunt Spartani: *a Prima sumus obliti, postrema non intelleximus, quia prima non meminimus.*

2. AD Thebanos item qui de quibusdam pertinacius contradicebant: *b Oportet*, inquiunt, *aut minus habere spirituum aut plus virium.*

3. LACON quidam senex interrogatus cur barbam gestaret silvosam ac promissam: *c Ut*, inquit, *intuens canos pilos nihil committam illis indignum.* Vir bonus undecunque venatur stimulos ad virtutem.

4. ALIUS cuidam laudibus immodicis efferenti bellatores optimos: *d Apud Trojam*, inquit: significans, tales olim fuisse, sed hoc genus hominum jam olim desiisse inveniri.

5. ALIUS quidam Lacon cum audisset quosdam à cœna cogi ad bibendum: *e Num*, inquit, *coguntur etiam ad edendum?* Notavit Græcorum morem in conviviis compellentium ad certum cyathorum modum, cum id revera non minus absurdum sit, quam hominem qui non esuriat, ad certum escarum modum compellere, nisi quod alterius absurditatem elevat consuetudo.

6. RECITATO quod scripsit Pindarus, Græciæ fulcimentum esse Athenas, Lacon dixit: *f Ruituram Græciam si tali fultura niteretur.* Taxavit Atheniensium mollitiem, quæ Poëtæ elogio non responderet: aut certe

a *Habetur pag. 60. apopht. 16.* b *Habetur pag. 18. apopht. 55. & pag. 30. apopht. 99.* c *Canicies.* d *Argute.* e *Bibacitas.* f *Libere.*

certe Poëtæ vanitatem, qui tali præconio celebrasset indignos.

7. QUIDAM conspecta tabula, quæ picturam habebat, quo modo Lacedæmonii trucidarentur ab Atheniensibus, dixit: *Fortes Athenienses:* Id Lacon audiens subjecit: a *In tabula:* significans ridiculum esse de pictura gloriari, quod ea non minus mentiri soleat quam Poëtæ.

8. AD eum qui maledicta in alios per calumniam jactata solet facile admittere, Lacon, b *Desine*, inquit, *adversum me præbere aures.* Sensit non solum eos vituperio dignos qui calumniarentur alios, verum etiam qui calumniantibus accommodarent aures. Et injuriæ genus est, adversus nihil male meritum audire maledicam linguam. Non enim essent maledici, si nullum invenirent auscultatorem. Proinde Lacon expostulavit etiam cum illo, qui præbuerat aures de ipso male loquenti.

9. QUIDAM servo qui dum puniretur, dicebat: Non volens erravi: c *Non volens igitur*, inquit, *pœnas dato.* Vulgaris quidem, sed frigida excusatio est; insciens feci: vigilandum erat ne quid committeret imprudens.

10. ALIUS cum in peregrinatione vidisset homines in sellis curulibus sedentes: d *Absit*, inquit, *ut in talibus sedeam sellis, unde non liceat assurgere seniori:* In his enim sedebant delicati porrectis cruribus, ac cœlum imminens capiti prohibebat exurgere. Apud Lacedæmonios vero scelus erat, juvenem non assurrexisse seni.

11. CHII quondam Spartæ peregrinantes à cœna vomuerant in Ephororum curia, dein etiam in sedes, in quibus sedere solent Ephori, ventris onus dejecerant. Ac primum quidem acris inquisitio facta est, quinam hoc designassent, ne forte cives essent. Ut vero compertum est fuisse Chios, e edixerunt se Chiis permittere ut agant intemperantius. Excellentium virorum est negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiscitur, à quibus etiam laudari turpe est.

12. A-

a *Salse.* b *Maledici.* c *Argute.* d *Severe.* e *Licentia.*

12. ALIUS quidam Lacon cum amygdalas duras duplo vendi conſpiceret: *a Suntne hæc*, inquit, *rari lapides?* Quaſi nihil intereſſet inter ſilicem & duram amygdalam. Adeo Lacon deliciarum erat rudis, ut neſciret ſub gemino cortice latere nucleum. Et apparet hoc genus arboris non quibuſlibet regionibus fuiſſe notum, quando Plinius dubitat an ætate Catonis fuerit in Italia.

13. ALIUS cum in luſcinia plumis revulſis minimum reperiſſet carnium: *b Vox*, inquit, *tu es, præterea nihil*. In eos dici poteſt, qui præter garrulam linguam ac magnifica verba nihil habent.

14. ALIUS quidam cum videret Diogenem, cognomento canem, in vehementi frigore ſtatuam æream amplectentem, rogavit num algeret; illo negante: *c Quid igitur*, inquit Lacon, *magnifacis?* Philoſophus gloriæ mancipium hoc ipſum exiſtimabat magnificum, quod ſic haberet corpus ad omnes injurias duratum, ut in rigore frigidæ ſtatuæ complexum ferre poſſet abſque dolore. Id Laconi nihil pulchrius videbatur, quam ſi quis in æſtate ſimile quippiam amplecteretur nullo ſuo incommodo.

15. QUIDAM Metapontinus Laconi objicienti ignaviam. Atqui, inquit, non parum alienæ regionis poſſidemus: *d Ergo*, inquit Lacon, *non ſolum ignavi eſtis, verum etiam injuſti.* Significans non poſſe fieri, ut quis meticuloſus & imbellis multum teneat alienæ ditionis, niſi fraude partum.

16. HOSPES quidam apud Lacedæmonios, cum ipſi ſtanti interim altero pede, crepida in alterum indueretur, dixit cuidam. *Non arbitror te Lacon tantum temporis uni pede inſiſtere, quantum ego poſſum.* Lacedæmonius excipiens. *e Fateor*, inquit, *attamen nullus eſt anſerum qui iſthuc non poſſit.* Jure deriſit hominem, qui longo uſu didiciſſet artem, quæ nihil utilitatis adfert Reipublicæ. Hujuſmodi ſunt artes præſtigiatorum, funambulorum & ſimilium.

E 17. CUI-

a *Lepide.* b *Loquaciter.* c *Argute.* d *Argute.* e *Ridicule.*

17. CUIDAM jactanti de arte Rhetorica: *a At per geminos*, inquit Lacon, *ars nisi verum attigerit, nec est, nec unquam erit.* Notavit Rhetores qui se profiterentur verisimilia dicere, licet vera non sint.

18. ARGIVO quodam dicente, multa Spartanorum sepulchra apud nos sunt, Lacon excipiens: *b Atqui Argivorum apud nos nullum est sepulchrum:* innuens quod Spartani semper invasissent Argos, Argivi vero Spartanos nunquam. Solerter Lacon quod ille dixerat in gentis suæ laudem retorsit in ignominiam.

19. LACON in bello captus cum sub hasta veniret, ac præco diceret, Laconem vendo, obturavit illi os: *Captivum*, inquit, *prædica te vendere.* Suam conditionem æquo animo tulit, patriæ ignominiam ferre non potuit in auctione traducenda.

20. Ex his militibus qui sub Lysimacho stipendium faciebant, quidam cum ab eo rogaretur, num esset quispiam ex Helotum, id est, servorum Laconicorum numero: *Tune*, inquit, *existimas Laconem ad te venturum, ut abs te ferat quatuor obulos?* Maluit se fateri servum quam hoc probri admittere in nomen Lacedæmonicum.

21. CUM Thebani devictis apud Leuctra Lacedæmoniis ad ipsum venissent Eurotam, & quidam gloriabundus dixisset; Ubi nunc Lacones? Spartanus quidam ab illis captus: *c Non adsunt*, inquit, *alioqui vos huc non venissetis.* Ne victus quidem & captivus potuit oblivisci indolis Laconicæ, nec tulit victoris jactantiam.

22. ATHENIENSIBUS cum tradita civitate postularent ut Samum tantum ipsis relinquerent, ita responderunt Lacones: *d Hoc tempore quo vestri non estis, alios habere postulatis:* unde natum est proverbium. Qui semetipsum non habet, Samum petit.

23. CUM Lacones civitatem quandam armis cœpissent, Ephori dixerunt: *e Periit juventutis luctamen; Non enim posthac habebunt adversarios.* Gaudebant quidem de victoria, sed juvenibus exercendæ virtutis materiam ereptam dolebant.

24. CUM

a *Graviter.* b *Argute.* c *Generose.* d *Argute.* e *Habetur ante pag. 62. apopht. 26.*

24. CUM Lacedæmoniorum Rex polliceretur se funditus eversurum alteram quandam civitatem, quæ sæpenumero Lacedæmoniis exhibuerat negotium, non permiserunt Ephori dicentes: *a Nequaquam abolebis neque subvertes juvenum cotem.* Urbem infestam appellabant cotem juventutis, quod per eam juventus acueretur ad bellandi peritiam.

25. LACEDÆMONII non præficiebant pædotribas qui pueros ad luctam exercerent, ut virtutis esset certamen, non artis. Unde Lysander interrogatus, quo pacto à Charonte victus esset, respondit: *Vario artificio.* Non existimabat ea gens in quavis re speciosam esse victoriam, quæ callidis consiliis contigisset potius quam animi corporisque robore. Ars autem omnis ut à naturali simplicitate recedit, ita dolo affinis est.

26. PHILIPPO, cum pervenisset in agros Lacedæmoniorum, scripsissetque utrum vellent ipsum venire hostem an amicum, responderunt: *b Neutrum.* Unico verbo absolverunt sententiam, quod erat Laconum: ac simpliciter negantes Regi transitum, quod erat virorum fortium.

27. LACONES legatum, quem ad Antigonum Demetrii filium miserant, quoniam acceperant quod Antigonum appellasset Regem, *c* mulctarunt quamvis in annonæ penuria medimnum frumenti in singulos ab ipso reportaret. Tantus erat apud illos legum rigor, ut nec tanto beneficio sublevata inopia ab illis veniam impetraret, ut unius voculæ gratiam facerent prospere legatione perfuncta.

28. CUM improbus quidam sententiam dixisset optimam, *d* ipsam quidem sententiam approbarunt, sed eo qui dixerat amoto, alteri cuidam inculpatis moribus eandem sententiam tribuerunt. Adeo in Republica nihil honoris habendum putarunt his qui flagitiose viverent: auctorem mutarunt, ne esset dedecori Reipublicæ, consilium non rejecerunt, ne ob privatam ignominiam publicam utilitatem neglexisse viderentur. Meminit hujus & A. Gellius.

a *Generose.* b *Libere.* c *Factum.* d *Factum.*

29. CUM duo fratres inter se dissidium haberent, *a* Lacedæmonii mulctam dixere patri, quod filiorum discordiam dissimulasset. Juvenibus ignoscendum putarunt, sed quidquid illi per calorem ætatis peccassent, parenti imputabant, cujus auctoritas providere debuerat, ne quid inter filios oriretur simultatis.

30. CANTORI apud Spertanos peregrinanti dixere mulctam *b* quod citharam digitis pulsaret, non ebore. Adeo non patiebantur innovari publico usu recepta. Hoc studio cuidam alteri ex novem cordis duas incidit Lacedæmonius ille.

31. DUO pueri inter se pugnabant, quorum unus alteri lætale vulnus inflixit. Puerorum autem sodales, cum saucius ille moriturus esset, polliciti sunt illi vindictam, seque vulneris auctorem interfecturos. At ille, *c* *Nequaquam*, inquit, *per Deos. Non enim æquum est, quandoquidem & ipse hoc facturus eram si antevertissem, sique strenuus fuissem.* Indolem vere Laconicam, qui victus ac moriens justo tamen victori favebat, quod virtute non dolo superasset adversarium. Quid talibus ingeniis felicius, si à teneris ad veram virtutem fuissent instituta, potius quam ad militarem duritiem.

32. ALTER quidam puer eo tempore quo mos erat apud Spartanos, ut pueris ingenuis fas esset, quod quisque possit suffurari, sed hactenus ut deprehendi turpe esset: cum vivam vulpeculam, quam sodales erant furati, sibi ab eis traditam servaret, venissentque qui eam perdiderant inquirendi gratia, vulpeculam sub veste abditam tenebat. Cæterum cum efferata bestia latus pueri usque ad intestina eroderet, dissimulavit tacitus ne proderet furtum. Mox vero cum digressis illis pueri vidissent quod acciderat, objurgabant illum dicentes: Præstiterat aperire vulpeculam, quam ad mortem usque cælare. *d* *Nequaquam*, inquit, *imo præstat doloribus immori quam hac nota traduci, ut ob mollitiem dicar lucrifecisse vitam ignominiosam.* Quid absolutius si tam feliciter natis ingeniis accessisset Philosophia?

33. CUM

a *Factum. Pater pro filio punitur.* b *Factum severe.* c *Generose.* d *Fortiter.*

33. CUM quidam forte obvii Laconibus dixissent, Fortunati estis, ô Lacones: nam modo hinc abiere latrones: *a Non nos*, inquiunt, *per Enyalium* (sic enim illi Martem vocant) *sed illi potius fortunati sunt, qui in nos non inciderint.* Adeo gens ea gerebat animos ad omnia impavidos, quæ vulgus hominum formidat.

34. LACON quidam interrogatus quid artis sciret: *b Liber*, inquit, *esse.* Ea gens nec disciplinis Philosophorum, nec opificiis exercebatur, tantum invictis animis libertatem tuebatur, nec hominibus nec vitiis servire docilis.

35. PUER Spartanus captus ab Antigono Rege ac sub hasta venditus in cæteris omnibus, quæcunque putabat ab ingenuo decenter fieri posse, obsequens erat ei qui ipsum fuerat mercatus: cæterum jussus adferre matulam, haud sustinuit, dicens: *c Non serviam.* At cum instaret herus, puer conscenso tecto dixit: *d Senties cujusmodi mercatum feceris*, *moxque sese è sublimi præcipitem dedit, ac periit.* Captivus esse poterat, servilia facere non poterat, ac semet in libertatem morte asseruit.

36. ALTER cum venderetur rogatus à licitatore: Erisne frugi si fuero mercatus? Respondit: *Etiam si non fueris mercatus.* Ne fortuna quidem servilis docere potuit illum servilia loqui. Qui enim natura probus est, ubique & apud omnes probus est.

37. ALTER quidam captivus cum videretur, ac præco diceret se mancipium vendere: *e Sceleste*, inquit, *non tu dices captivum?* Non puduit duræ conditionis, sed puduit tituli servilis. Tantus erat libertatis amor.

38. LACON quidam in clypeo pro insigni gerens muscam, eamque non majorem vera: quibusdam irridentibus, dicentibusque quod id studio fecisset quo lateret: *f Immo*, inquit, *ut sim conspicuus. Tam enim prope accedo ad hostes, ut ab ipsis insigne cujusmodi sit videri possit.* Salsissime convitium ignaviæ vertit in argumentum fortitudinis.

a *Animose.* b *Generose.* c *Generose.* d *Fortiter.* e *Simile ante pag. 96. apopht. 19.* f *Salse.*

39. LACEDÆMONIUS alter, cum ſuper convivium eſſet illata lyra: *a Non eſt*, inquit, *Laconicum nugari.* Longe diſſentiens à cæteris Græcis, quibus nullum convivium ſuave videbatur abſque muſica. Id Laconi nugale videbatur, qui lautius exiſtimabat honeſtis ac feſtivis fabulis condire compotationem quam inani lyræ ſtrepitu.

40. SPARTANUS interrogatus, num tutum eſſet ad Spartam iter: *b Refert*, inquit, *qualis eo deſcendas. Nam leones illuc euntes plorant, lepores autem in umbraculis venamur.* Significavit nec ferocibus ac violentis eſſe tutum proficiſci Spartam, nec mollibus & effœminatis: quod hoſtili animo illuc proficiſcentes, male acciperentur à fortioribus, delicatos homines illic non ſinerent laſcivire in tenebris.

41. IN luctandi genere, quod illi chirapſiam appellant, cum is qui collum alterius urgebat, fruſtra præterque legem paleſtræ pulſaret undique & in terram detraheret, poſtea quam corporis viribus deſtitueretur qui inhærenti cedere cogebatur, brachium urgentis momordit: cumque alter diceret. Mordes, ô Lacon, fœminarum more: *c Non*, inquit, *ſed more leonum.* Ut ſolerter objectam ignaviam detorſit in laudem fortitudinis: Nullum enim probrum apud illos deteſtabilius quam muliebris imbecillitatis. Jure autem ſe morſu liberavit, qui præter jus certaminis urgebatur à victo.

42. CLAUDUS ad bellum proficiſcens cum ab aliis rideretur: *d Non opus eſt fugientibus*, inquit, *ſed qui ſubſiſtant, locumque in acie tueantur.*

43. ALIUS ſagitta percuſſus cum animam ageret, dicebat: *e Non me movet quod morior, ſed partim quod ab imbelli ſagittario ac mulierculæ ſimili, partim quod nullo facinore edito morior.* Victis ſolet eſſe ſolatio, virtute præſtantis viri dextra cadere. Lacedæmonii vero quoniam enſibus pugnare ſolent cominus, non putabant eſſe virtutis procul miſſa ſagitta quempiam interficere, quod idem poſſunt & fœminæ. Tum æquiore animo dece-

a *Severe.* b *Argute.* c *Argute.* d *Simile ante pag. 13. apopht. 35. & pag. 36. apopht. 22.* e *Generoſe.*

decedunt è vita, qui recte factorum post se relinquunt memoriam.

44. QUIDAM ingressus diversorium, cauponi dedit obsonium ut appararet: cum ille poscere caseum & oleum: a *Quid*, inquit Lacon, *si caseum haberem, jam non egerem obsonio.* Caupo caseum & oleum petebat ad condiendum piscem, at Lacon id videns, cui sufficiebat victus simplicitas, supervacuum existimabat, cibum cibo miscere, cum aliter per se satis esse posset. Quantum absunt ab hujus Laconis animo, qui centum rerum species in unum miscent discum?

45. CUIDAM Lampem Æginetam efferenti ac felicem prædicanti, quod prædives videbatur, multorum navigiorum dominus, Lacon: b *Nihil*, inquit, *moror felicitatem de funibus pendentem.* Cum omnes divitiæ sunt in manu fortunæ, tum eæ præcipue quas negotiatores commisere navibus: ruptis funibus sequitur naufragium, & hinc mercium omnium interitus. Unde Philosophus quidam interrogatus, utrum putaret majorem esse numerum vivorum an mortuorum, vicissim rogavit utro loco haberet navigantes, quod hi versantes in summo vitæ discrimine vix essent habendi pro vivis.

46. QUIDAM Laconi dixit: *Mentiris*, ille contra: c *Nimirum*, inquit, *liberi sumus, alii vero nisi vera dixerint vapulant.* Nihil commotus est Lacedæmonius, sed atrox convicium elusit joco, obiter taxans maledicum quod ipse non esset Lacedæmonius, atque ob id nec liber. Porro servi si quid fallant mendatio, loris emendantur.

47. ALIUS cum vellet cadaver statuere rectum, nec id posset efficere, cum nihil non fecisset: *Per Jovem*, inquit, *aliquid intus sit oportet.* Suspicatus est Lacon aut animam aut genium malum latere in cadavere. Solent enim cadavera in rogo erecta poni.

48. TYNNICHUS Thrasybuli filii mortem perquam forti animo tulit, in hunc hoc factum est epigramma:

a *Frugaliter.* b *Argute.* c *Argute.*

Exanimis Pitanen clypeo a Thrasybule rediſti
Septem ex Argivis vulnera ſæva gerens,
Adverſa oſtendis tamen omnia, ſanguinolenta
Membra rogo imponens Tynnichus hæc ſenior,
Plorentur timidi, mi infletus humabere fili,
Qui & patre hoc vere dignus es & patria.

49. CUM Alcibiadi Athenienſi balneator plurimum adminiſtraret aquæ, Lacon id videns: b *Quid hoc rei eſt?* inquit, *plus aquæ infundit, quaſi non puro, ſed vehementer ſordido.* Hoc ſcommate notavit Alcibiadis vitam multa infamia contaminatam.

50. PHILIPPO Regi Macedonum quædam per literas imperanti reſcripſerunt Lacedæmonii: c *De quibus nobis ſcripſiſti, non.* Ad prolixam Regis epiſtolam unica ſyllaba reſponderunt, οὐ, quam grandibus literis pinxerant, ut expleret juſtum epiſtolæ ſpatium, ſimul & gentilis breviloquentiæ memores, & ſolitæ fortitudinis.

51. RURSUM cum Philippus in agros Lacedæmoniorum duxiſſet exercitum, reſque in eo eſſet ſtatu, ut probabile eſſet eos ad unum omnes interituros, Rex dixit cuidam Spartiatæ: Quid nunc facietis Lacedæmonii? At ille: d *Quid,* inquit, *aliud, niſi quod fortiter moriemur, quando nos ſoli Græcorum liberi eſſe, non aliis parere didicimus.* Nemo ſervire cogitur qui mori paratus eſt. Quam dulce bonum eſt libertas, quæ morte emitur, quam miſera res ſervitus cui mors anteponitur? Quid igitur mentis dicemus his eſſe, qui ſe ſponte dedunt in eam ſervitutem, unde nec dato peculio poſſunt redimi, nec gratuita manumiſſione liberari?

52. POST Agin bello ſuperatum Antipatro poſtulanti obſides pueros quinquaginta, Etheocles qui tum Ephorum agebat reſpondit: e *Se pueros non daturum, ne ſi licenter vixiſſent, fierent indociles patriæ diſciplinæ, itaque ne cives quidem eſſent: cæterum ſenes ac mulieres ſe duplo numero daturum.* Verum Antipatro dira minitanti ni acciperet poſtulata, populus una voce reſpondit: *Si ira-*

a *Fortiter.* b *Salſe.* c *Non eſt in Græco noſtro ſed in Philelpho.* d *Fortiter.* e *Hoc non eſt ἀδέσποτον.*

imperas acerbiora morte, facilius moriemur. Hunc animum in uno alterove civium reperire, fortasse non ita magni miraculi esse videatur, in universo populo tantum esse consensum, prodigiosum est. Hoc exemplo simul admonemur, quanta solicitudo debeatur ætati teneræ ad probitatem educandæ, quando licenter educatos juvenes illi non putarunt habendos pro civibus, perinde quasi mater abdicet filium ex se natum, nisi probitate morum majoribus suis respondeat.

53. SENEX in Olympiis cupidus erat spectandi certaminis quod agebatur, sed cum nulla vacaret sedes, ad varia loca sese conferens, ludibrio erat, ac scommatis petebatur, quod nullus eum exciperet: ut vero pervenit ad Lacedæmonios, non solum pueri omnes assurrexerunt, verumetiam viri multi cesserunt illi locum. Id factum cum cæteri Græci quotquot aderant plausu comprobassent, patriumque morem supra modum collaudassent, Senex:

Concutiens canasque genas & tempora cana.

Ac fusis lachrymis: a *Heu miseriam*, inquit, *ut omnes Græci norunt quid sit honestum, sed eo soli utuntur Lacedæmonii.*

54. SUNT qui narrent hoc idem accidisse Athenis. Cum enim agerentur Panathenæa, Attici senem ludibrio habuerunt, invitantes tanquam admissuri, cæterum ubi venisset non admittentes. Verum jam perambulatis fere omnibus, tandem ad Lacedæmonios spectatores cum venisset, omnes è sedibus assurgentes locum illi cesserunt. Eo facto delectatus populus, plausu multaque gestuum significatione comprobavit. Inter hæc è Spartanis quidam dixit: b *Per geminos, norunt Athenienses quæ sint honesta, at non ea faciunt.* Apud Athenienses maxime florebat Philosophia, quæ docet, quid turpe, quid honestum: Spartani non recipiebant ejusmodi disciplinas, sed ex institutione majorum virtutem factis ac moribus præstabant. Ita factum est ut apud Athenienses essent verba Philosophiæ, apud Lacones ipsa res. Admonet apophthegma, tur-

a *Argute.* b *Moderate.*

turpiſſimum eſſe ſcire quid doceat, & tamen diverſa ſequi.

55. MENDICUS quidam petiit aliquid à Lacone: at ille: *a Si quid*, inquit, *dedero, magis es futurus mendicus. Verum iſtius probroſæ vitæ tuæ fuit auctor qui tibi primus dedit, teque fecit inertem.* Apud Lacedæmonios probro dabatur mendicitas, quod & otium odiſſent, & minimo eſſent contenti. Benignitas autem in mendicos ſpeciem habet magnæ virtutis, ſed ea piorum hominum bonitas alit plurimorum malorum luxurioſam ignaviam.

56. LACEDÆMONIUS videns quendam Diis corrogantem: *Nihil*, inquit, *moror qui me ſint pauperiores.* Hinc liquet, vetus eſſe ſub obtentu religionis exercere mendicitatem, cum plerumque tali collecta titulo non impendantur Divis, qui nullius rei ſint egeni, ſed improborum luxui ac libidini.

57. ALIUS quidam cum adulterum apud deformem uxorem deprehendiſſet: *b Miſer*, inquit, *quæ tibi fuit neceſſitas?* Primum hic editum eſt nobis moderationis exemplum. Quis ſibi temperet in adulterum deprehenſum? Hic potius videtur miſertus hominis, qui gravi quapiam neceſſitate videretur huc compulſus, ut cum deformi rem haberet. Neque enim veriſimile erat adulterum voluptatis gratia ſeſe in hoc diſcrimen conjeciſſe.

58. ALIUS cum audiret Rhetorem magnos ſermonis circuitus connectentem: *c Per Geminos*, inquit, *fortis ſane homo, qui cum nullum habeat argumentum, tamen egregie volvit linguam.* Lacedæmoniis nulla placebat oratio niſi brevis & vera, & ad rem ſeriam pertinens. Proinde ridiculum exiſtimabat, quod orator in ficto themate tantam verborum copiam profunderet.

59. QUIDAM profectus in Lacedæmonem, cum vidiſſet honorem quem juniores præſtant ſenioribus: *d In ſola*, inquit, *Sparta expedit ſeneſcere.* Paupertas onus eſt & miſerum & grave, ut ait Comicus, ſed in hac moleſtia-

a *Argute.* b *Moderate.* c *Loquacitas.* d *Senectus honorata.*

lestiarum maxima pars est, quod homines facit etiam ridiculos, ut ait Satyricus. Sic inter incommoda quæ fert ætas ingravescens, non minima pars est, quod senes fere contemptui sunt ac ludibrio. Proinde Sparta visa est multis honestissimum virtutis domicilium.

60. LACEDÆMONIUS percunctanti quid ipsi videretur Tyrteus Poëta: *a Bonus*, inquit, *ad depravandos juvenum animos.* Quemadmodum Plato judicabat Homeri Poësim inutilem esse Reipublicæ qualem instituí volebat: ita Lacedæmonii non recipiebant Poëtas qui blanda scriberent potius quam salubria.

61. CUIDAM qui laborans ab oculis exierat in bellum, cum nonnulli dicerent. Quo vadis ad istum affectus modum, aut quid facturus: *b Ut nihil*, inquit, *aliud, certe hostis gladium hebetabo.* Hoc dictum salsiusne sit, an fortius, nondum statui.

62. BURIS & Spartis Lacedæmonii sponte profecti sunt ad Xerxem Regem Persarum, daturi pœnas Lacedæmonii juxta oraculum pendere debebant, eo quod oratores à Persa missos occidissent. Hi cum venissent ad Xerxem, jusserunt ut ipsos, quocunque modo videretur, interficeret pro Lacedæmoniis. Cumque Rex admiratus & pietatem in patriam & animorum fortitudinem, liberasset illos à pœna, peteretque ut apud se manerent: *c Qui possumus*, inquiunt, *heic vivere, relicta patria, patriisque legibus ac viris, quorum gratia tantum iter susceperimus morituri?* Cæterum cum * Indarnus exercitus Regii Dux, rogans instaret, diceretque fore, ut in pari honore haberentur, cum his inter Regis amicos primas tenebant, hunc in modum responderunt. *Videre nobis ignorare quam ingens bonum sit libertas, quam nemo sanus vel cum Persarum regno commutaret.* In eodem facto nobis propositum est exemplum pietatis erga patriam, & constanter adamatæ libertatis, & animi mortis terrore vacui. Cæterum Herodotus libro septimo hos duos appellat Σπερθίην καὶ Βοῦλιν, id est, Sperthien & Bulin.

E 6 63. LA-

a *Ars inutilis.* b *Fortiter.* c *Pietas in patriam.* * *alias Hydarmes.*

63. LACONEM hoſpes quem pridie declinaverat, poſtridie ſtragulis commodato ſumptis ſplendide excepit: at ille ſtragulis conculcatis dixit: *a Propter has heri ne ſtoreu quidem indormire licuit.* Lepide riſit illorum morem, qui cum ſint tenues, tamen affectant videri divites corrogata aut conducta ſupellectile, quod maxime ſolent in excipiendis hoſpitibus, in nuptiis aut alioqui ſolemnibus epulis. Porro cum ineptum ſit oſtentare tuas divitias, quanto magis ridiculum eſt oſtentare ſupellectilem alienam, interdum ab uſurariis ſumptam? At Lacedæmonii non ſolum oratores Regum, verum ipſos etiam Reges ad ſua phiditia invitabant, eam frugalitatem ſibi magno etiam honori futuram exiſtimantes.

64. ALIUS quidam cum veniſſet Athenas, vidiſſetque illic præcones qui muriam promitterent, qui obſonium, qui publicanos & leones, aliaſque parum honeſtas functiones profiterentur, neque quidquam ſibi turpe ducerent: ubi reverſus eſt in patriam civibus percunctantibus quo modo ſe res haberent Athenis; Omnia, inquit, *honeſta*: per ironiam innuens Athenis omnia haberi honeſta, turpe nihil. Argutia dicti eſt in ambiguo ſermonis.

65. ALTER interrogatus de re quapiam, reſpondit: *Non.* Verum ubi percunctator dixit illum mentiri: *b Non vides igitur*, inquit Lacon, *te ſtultum eſſe qui ſciſciteris de his quæ noveris.* Salſe taxavit in illo vitium garrulitatis, qui de nihilo quæſierit fabulandi materiam.

66. VENERUNT aliquando Lacedæmonii ad Lygdamin Tyrannum legatione fungentes: ſed cum variis cauſſationibus frequenter diſtuliſſet colloquendi copiam, tandem poſt omnes excuſationes dictum eſt, illum parum firma eſſe valetudine, ſed languere nonnihil, Legati reſponderunt: *Per Jovem, non venimus huc cum illo luctaturi, ſed colloquuturi.* Belle taxarunt Barbari Regis faſtum ac delitias, qui quamvis frivola de cauſa res ſerias omitteret.

67. QUIDAM ſacris initiatus Laconem rogavit, quid

a *Lepide.* b *Salſe.*

quid sibi consciret maxime impie factum per omnem vitam. At ille: *a Hoc*, inquit, *Dii sciunt.* Cum initiator magis urgeret, diceretque, omnino proferas necesse est. Lacon vicissim rogavit: *Utrum*, inquiens, *oportet, me tibi dicere an Deo:* cum ille respondisset Deo, *Tu ergo*, inquit, *hinc secede, ut illi dicam.*

68. ALIUS Lacon quidam noctu præteriens monumentum, cum sibi visus esset videre spectrum, accurrit lancea trajecturus, & in hoc nitens: *b Quo me fugis*, inquit, *anima bis moritura?* O mentem vere liberam omni formidine, quæ nec larvarum ac lemurum occursu terreri potuerit.

69. LACON alius cum voto se obstrinxisset, quod se de Leucate præcipitem daret, conscendit montem, & conspecta altitudine sese avertit. Id cum illi probri gratia objiceretur: *c Non putaram*, inquit, *illi voto majore voto opus esse.* Joco elusit inconstantiæ formidinisque crimen. Etenim qui facinus arduum concipit animo, prius Diis optare debet animum facinori parem.

70. QUIDAM in acie cum strictum jam ensem in hostem esset infixurus, quoniam interim signum datum est receptui canens, non infixit. Roganti vero cuidam cur hostem, quem in potestate habebat, non occidisset: *d Quoniam*, inquit, *melius est parere Imperatori, quam hostem occidere.* Exemplum disciplinæ militaris, à qua immane quantum recesserunt, qui sub belli titulo mera exercent latrocinia. Olim non licebat ferire hostem nisi tuba dedisset signum: eadem simulatque cecinerat receptui, homicidii crimen erat hostem interemisse.

71. QUIDAM Laconi in Olympico certamine superato dixit, Adversarius tuus ô Lacon, te fuit potentior. *e Immo*, inquit, *ad dejiciendum accommodatior.* Quoniam certamen artis erat magis, quam virtutis, Lacedæmonius non putabat se ob id deteriorem quod victus esset. Dicti argutia sita est in ancipiti voce: nam κρείσσων & meliorem significat & potentiorem, sive

a *Habetur antea pag.* 80. *apopht.* 98. b *Superstitio nulla.* c *Lepide.* d *Belli disciplina.* e *Argute.*

ſuperiorem aut præſtantiorem. Is vere inferior eſt qui honeſto vincitur.

72. ÆTOLI quondam ingreſſi regionem Laconicam, abduxerunt quinquaginta ſervorum millia: unde Lacon quiſpiam ſenior feſtiviter dixiſſe fertur: *Magno bono fuerunt hoſtes Laconicæ, quam tanta turba levarunt.*

73. MOS erat apud Lacedæmonios ut Rex hoſtes aggrederetur, præcedente quopiam geſtante coronam qui in certamine victor aliquando tuliſſet coronam. Cum igitur Lacon quidam in Olympiis magnam pecuniæ vim reſpuiſſet, ſed multo cum ſudore dejecto adverſario coronam tuliſſet, cuidam dicenti, quid emolumenti tibi adfert victoria ô Lacon? ille ridens & alacer reſpondit: a *Ante Regem*, inquit, *coronatus incedens pugnabo cum hoſtibus.* Generoſæ mentis eſt, laudis honore teneri potius quam pecuniæ.

74. MILES quidam Lacedæmonius, cum proſtrato hoſtis incideret tergo occiſurus, rogavit ut ſe verteret & in pectus potius ſtringeret enſem, rogatus quid ita? *Ne amaſius*, inquit, *meus erubeſcat, ſi viderit averſis confoſſum vulneribus.*

75. LACON quidam ad Rhodium Diagoram, qui in Olympiis & filios, & ex filio filiaque nepotes vidiſſet coronari: *Morere*, inquit, *Diagora, num in Olympum adſcendes?* ſentiens tum optimum exire de vita, cum res ſunt proſperrimæ. Ita Plutarchus in Vitis. Meminit & Cicero in Tuſculanis quæſtionibus, libro primo. Lepos eſt in ambiguo: nam Olympus mons eſt, in quo ſingulis luſtris peragebantur Olympica certamina & pro cœlo accipitur.

76. LACON quidam pædagogus pueri cura ſuſcepta cum interrogaretur, quid eſſet illum docturus: *Efficiam*, inquit, *ut honeſtis delectetur, turpibus offendatur.* Nihil efficatius ad veram felicitatem, quam amare virtutem propter ſe, odiſſe vitium propter ſe.

77. SPARTANUS quidam interrogatus, quid conferrent utilitatis pueris adhibiti pædagogi: *Efficiunt*,

a *Generoſe.*

ciunt, inquit, *ut quæ ſunt honeſta, eadem pueris fiant etiam jucunda.*

78. AGESILAUS dicebat ſibi eſſe jucundum laudari ab his, qui non vererentur & vituperare ſiquid diſplicuiſſet. Tales enim ſi quid laudant, judicio laudant, non metu aut adulatione.

79. DEMONIDES amiſſis furto crepidis, precatus eſt ut ejus qui ſuſtulerat pedibus convenirent. Viſus eſt bene precari, cum illi magnum precaretur malum, videlicet pedes diſtortos quales habebat Demonides.

80. LACEDÆMONII cum Smyrnæis egentibus commeatum miſiſſent, atque illi beneficium verbis attollerent, Lacedæmonii ſermonem interrumpentes: *Nihil magni eſt*, inquiunt. *Hæc enim collegimus unius diei prandio nobis & jumentis detracto.* Gratius eſt beneficium quod extenuatur ab eo qui confert. Nam qui quod largiuntur exaggerant (qui pleriſque mos eſt) bonam gratiæ partem amittunt.

81. LACYDES Arceſilai familiaris, Cephiſicrati crimen læſæ Majeſtatis deprecanti, una cum reliquis amicis aderat. At cum accuſator anulum exhiberi flagitaret, per quem coargui poterat: iſque clam in terram demiſiſſet, Lacydes ſentiens pede impoſito texit. Inficiatus eſt igitur Cephiſicrates & abſolutus. Mox reo judicibus, ut mos eſt agenti gratias, quidam è judicum numero qui viderat, juſſit ut Lacydi quoque gratias ageret.

82. ARGESILAUS cum arderet podagræ doloribus, eumque Carneades inviſiſſet, atque exiret triſtis: *Mane*, inquit, *Carneade, nihil enim illinc huc pervenit*, *oſtenſis pedibus & pectore*: ſentiens pedes quidem dolore, ſed animum dolore vacuum eſſe.

PRISCA LACEDÆMONIORUM INSTITUTA.

1. Ad publica convivia ingredientibus, qui natu erat maximus ſingulis oſtendebat fores, dicens: *a Per has nullus egreditur ſermo*: admonens nihil effutiendum ſi quid

a *Silentium.*

ſi quid liberius dictum eſſet in convivio. Hunc morem inſtituit Lycurgus.

2. QUONIAM apud Lacedæmonios in ſummo pretio erat jus, quod illi nigrum appellant, adeo ut ſeniores hoc contenti, non deſiderarent carnes, ſed eas juvenibus cederent: Dionyſius Siciliæ Tyrannus dicitur hujus gratia coquum emiſſe Laconicum, eique mandaſſe ut ſibi hoc jus appararet, nullis parcens impendiis. Quod ubi Rex guſtaſſet, ac diſplicuiſſet, exſpuit. Tum coquus: a *Hoc*, inquit, *jus ô Rex ſumendum eſt poſtea quam te Laconum more exercueris, & in Eurota laveris.* Feſtivius hoc narratur à Marco Tullio Tuſculan. quæſtion. libro quinto, in hoc varians à Plutarcho, quod ſcribit illum Spartæ in phiditiis cœnaviſſe, & a cœna negaſſe ſibi nigrum illud jus, quod cœnæ caput erat, placuiſſe; tum qui illud coxerat reſpondiſſe: *Minime mirum ſi diſplicuiſſet, condimenta enim deeſſe:* ac Dionyſio rogante. Quæ tandem illa? *Labor*, inquit, *in venatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis, his enim rebus Lacedæmoniorum epulas condiri.*

3. LACEDÆMONII poſtea quam moderate biberunt in conviviis publicis, b diſcedunt abſque tæda, non eſt enim fas illis ad lumen incedere, nec hac via nec illa, quo conſueſcant in tenebris noctuque confidenter & intrepide ire. Id interdum in bellis uſu venit, ut neceſſe ſit.

4. IIDEM literas quidem diſcebant ad uſum, c cæteras vero diſciplinas exoticas ejiciebant, nec minus homines harum Profeſſores quam ipſos libros. Hæc autem erat illorum eruditio, bene parere Magiſtratibus, patientem eſſe laborum, & in prælio aut vincere, aut mori. Hoc animo fuerunt olim & Romanorum quidam, qui Piloſophos Græcos urbe pepulere, quod curioſis diſciplinis averterent juventutem ad otium & ignaviam, redderentque ad diſcerendum quidem inſtructos, ad gerenda vero Reipublicæ munia inutiles. Quid illi dixiſſent, ſi Sophiſtarum gryphos, ſi nominalium & realium frigidiſſimas argutias audiſſent.

5. PER-

a *Exercitatio pro condimento.* b *Tenebris aſſueſcere.* c *Philoſophia ruſticana.*

5. PERSEVERABANT absque tunicis vestem unicam accipientes, corporibus squalidi, *a* quippe à balneis & unguentis fere in totum abstinentes. Nemo tales facile invadit tum inopes, tum duros: nec malis artibus cogebantur rem quærere, qui tam parvo contenti sunt. Hæc Lacedæmonii, qui nec Philosophorum dogmata, nec Christum noverant: & non pudet nos deliciarum nostrarum? Anachoritas vocamus, qui quatuor vestibus contenti sunt.

6. JUVENES vero gregatim ac *b* turmatim dormiebant supra stipadas, herbæ genus, quas ipsi sibi congerebant ex arundine apud Eurotam nascente, cujus summa non ferro, sed manibus defringebant. Per hiemem vero substernebant sibi, quos vocant lycophones, ac stibadiis commiscebant, quod ea materia caloris quiddam habere videretur. Ubi sunt nunc qui toto corpore plumis anserinis indormientes queruntur ob duritiem sibi dolore latera.

7. AMARE puerorum indolem, qui probo ingenio videbantur, permissum illis erat, cæterum abuti illis turpissimum habebatur, quasi corpus adamaretur potius quam animus. Quod si quis accusatus esset, quod parum honestam cum illis habuisset consuetudinem, is per omnem vitam infamis erat, & à publicis honoribus submovebatur. Hoc non solum in pueris, quorum ætati consulens lex permisit grandioribus amare, sed citra turpitudinem, locum habet, verum etiam in conjugibus: non enim recte amat uxorem, qui corpus amat potius quam animum.

8. MOS erat ut adolescentes quopiam abituri à senioribus interrogarent quo irent, & ad quid: objurgabatur autem qui vel non responderet percunctanti, aut frivolas causas recitaret. *c* Senior qui non objurgarat adolescentem ipso præsente delinquentem, eidem pœnæ erat obnoxius, quam daturus erat si peccasset ipse. Cæterum qui objurgationem moleste ferebat, in magno erat probro. Merito puerorum errata imputantur iis, quorum partes erant ea vel arcere, vel corrigere. Simul autem

a *Frugaliter.* b *Amor animi.* c *Sapienter.*

autem magna necessitas habebat seniores ne quid testibus adolescentibus præter decorum committerent. Nam qua fronte objurgarent juniores, si ipsi senes essent objurgandi?

9. Si quis in peccato deprehensus fuisset, *a* is cogebatur aram quandam quæ erat in urbe circum ire, ac vituperationem interim in ipsum compositam canere, quod nihil aliud erat, quam seipsum sua voce objurgare. Ingenui pudoris & laudis amore melius ducuntur ad honesta, virgis aut flagris cædi, servile est.

10. Quin & ille mos erat, ut juvenes non solum suos quisque parentes revererentur, *b* hisque dicto audientes essent, verum etiam ut omnes seniores vererentur, tum de via cedentes, tum è sedibus assurgentes, ac prætereuntibus illis taciti quietique. Qua re factum est, ut quisque, non quemadmodum fit in aliis civitatibus, in proprios modo liberos, servos ac possessiones auctoritatem haberet, verum etiam in amicorum ac vicinorum liberos ac possessiones perinde jus haberet atque in sua propria: ut omnia quam maxime inter se communiter haberent, ac aliena quisque non aliter quam sua curaret. Intellexerunt illi quantam utilitatem haberet communitas, non adacta, sed ex mutua benevolentia proficiscens. Quod enim à Pythagora proditum est, amicorum communia esse omnia, id illi volebant in Republica sua quam latissime patere. Omnes enim cives inter se amici sunt, multo magis omnes eandem professi religionem. Postremo inter omnes homines ob hoc ipsum quod homines sunt, intercedere deberet mutua benevolentia.

11. Cæterum puer abs quopiam castigatus, *c* si querelam ad patrem detulisset, turpe erat patri, si hoc audito non iterum filium emendasset. Siquidem ex institutione majorum habebant hanc de se mutuo fiduciam, ut crederent neminem esse qui cujusquam liberis, quos quisque pro suis habebat, quidquam imperaret inhonestum. Prima ætas, quoniam nondum sentit quid turpe, quid honestum, verberibus eget. Solent

a. *Castigatio.* b *Communitas.* c *Disciplina puerorum.*

lent autem pueri à præceptoribus cæsi apud parentes queri de crudelitate eorum à quibus castigati sunt. Ea res quoniam minuebat aliorum seniorum auctoritatem, hanc fenestram occluserunt liberis suis, ut omnium seniorum eadem esset in pueros auctoritas quæ patribus.

12. FURANTUR illic pueri etiam ex esculentis quidquid possunt, *a* discentes dextre imponere vel dormientibus, vel indiligentius sua servantibus. Deprehenso pœna erat vapulare & esurire. Datur enim illis cœna perquam tenuis, quo dum suopte ingenio depellunt inopiam, cogantur audaces esse & callidi. Hoc erat cur cibi inopia premerentur: quin ob id etiam dabatur illis victus exiguus, uti consuescerent nunquam expleri ad satietatem usque, sed famem tolerare possent. Siquidem hac ratione existimabant illos & ad bellum utiliores evasuros, *b* si valerent, & post toleratam inediam perdurare in laboribus: quin & temperantiores vilibusque contentos fore, si longo tempore minimis impendiis degenerent: insuper si citra obsonium assuescerent vivere, & quemvis cibum appositum boni consulere, existimabant corpora fore tum salubriora tum majora, quod subtracta cibi copia conferret ad proceritatem: dum non depressa corpora tolluntur in altum potius quam in latum, redduntur que etiam pulchriora. Tenuis enim & gracilis corporum habitudo obsequitur artuum momento: obesitas vero ex cibi copia collecta, propter gravitatem obsistit. Ut ea gens nihil dabat voluptati deliciisve, sed in omnibus spectabat Reipublicæ commoda, longe lateque dissentiens à plurimorum sententia, qui sibi persuadent, nihil esse utilius quam pueros immodico cibo potuque saginare: cum ea res non modo pigros reddat & laboribus inutiles, verum etiam tum corpora reddat deformiora, tum ingenia crassiora.

13. NEC minor illis cura fuit de genere musices, *c* modulorum & canticonum, quam de victu, cultu & cæteris quæ commemoravimus. Hæc autem talis erat, ut

a *Furandi ars.* b *Non est stylus Plutarchi. Sententia est apud Xenophontem.* c *Musica virilis.*

ut animi vim ac spiritus excitaret, & impetum divino afflatui similem, adque res gerendas accommodum induceret, cum reliquis Græciæ civitatibus magis placeret musica demulcens, & ad voluptatem mollitiemque effœminans animos. Nam Plato magni referre putat quo genere musices utatur civitas.

14. QUIN & orationis genus simplex & inaffectatum, nihil habens molle ac delicatum, nec in aliis versabatur argumentis, quam vel in laudibus eorum qui fortiter ac generose vitam exegissent, quique pro Sparta occubuissent, & ob id ab omnibus ut beati celebrabantur, vel in vituperandis his qui metu periculorum nihil egregii gessissent, & qui ob ignaviam à morte cruciabilem infelicemque vitam viverent: vel in pollicitatione per gloriæ studium accendente animos ad virtutem, ad cujusque ætatem accommodatæ, a Itaque tres erant apud illos chori juxta triplex ætatum discrimen, quibus in festis simul constitutis senum chorus incipiens canebat:

Nos fuimus olim strenui juvenculi.

Secundus, in quo erant viri robustæ ætatis, ita respondebat:

At nos sumus: si vis, facito periculum.

Porro tertius, qui erat puerorum, ita canebat:

Præstantiores nos futuri olim sumus.

15. QUIN insuper apud illos erant numeri, ad quos temperarent incessum concitandis animis ad fortitudinem, audaciam, mortisque contemptum accommodi, quibus utebantur tum in choris, tum ad tibiam tendentes in hostem:. b Siquidem Lycurgus Rei bellicæ studium cum musices studio copulavit, quo nimirum nimius bellandi ardor modulatione temperatus consonantiam aptumque concentum haberet. Unde mos erat, ut in bellis Rex prius quam iniret prælium, Musis sacrificaret, quo pugnantes facinora ederent digna, quæ scriptis honestaque memoria celebrarentur. Nec permittebant, ut quispiam aliquid de veteri musica mutaret, adeo ut Terpandrum cum esset antiquissimus, & omnium ejus ævi citharœdorum præstantissimus, egregiuf-

a *Chori tres.* b *Musicæ genus.*

giusque gestorum heroicorum celebrator, tamen Ephori multaverint, ejusque citharam arreptam paxillo affixerint, quod unam tantum chordam in ea præter necessitatem intendisset, ob vocis varietatem. Non enim probabant modos, nisi simplicissimos. Ac Timotheum certantem in Carneis (id festum erat in honorem Carni cujusdam vatis institutum: Pausanias autem indicat apud illos Apollinem dici Carnion) ex Ephoris quidam arrepto ense interrogarat: *Ex utra cithara parte incidi vellet chordas quæ accesserant ultra septem.* Ut ubique gens illa frugalitatem colebat, luxum horrebat, metuens à majorum institutis recedere, quod ex his fontibus nasci soleat omnis rerum publicarum pernicies.

16. QUIN & sepulchrorum universam superstitionem sustulit Lycurgus, permittens ut non solum intra civitatem humarentur cadavera, verum etiam ut monumenta templis vicina haberentur. Submovit & funebres expiationes: nec concessit, ut quidquam una cum cadavere sepeliretur. *a* Nam aliæ nationes, si quid fuisset vivo charissimum, id mortuo addebant in sepulchro, damnosa simul ac ridicula superstitione, quasi mortui sentiant aliquid: sed in puniceo amictu, & oleæ foliis ex æquo: positos omnes sepeliri jussit. Vetuit etiam titulos & inscriptiones addi monumentis, præterquam eorum qui in bello cecidissent. Sustulit autem & luctus & funebres nœnias, quas reliquorum hominum vulgus incredibili sumptu & apparatu, etiam per conductos ploratores celebrare consuevit magna specie dementiæ, quasi manium sit ullus sensus: aut si quid sentiunt, iisdem rebus delectentur, quas in vita non judicio, sed animi vitio dilexerunt.

17. PEREGRINARI illis concessum non erat, ne morum peregrinorum vitæque incompositæ contagium attraherent. *b* Quin & peregrinos urbe exigebant, ne paullatim inundantes mali cujuspiam civibus existerent magistri. Quisquis autem civium non tulisset liberorum suorum juxta patrios ritus institutionem, jure civium privabatur. Rursus narrant quidam, quicunque pere-

a *Superstitio funerum.* b *Peregrini mores.*

peregrinus Spartanæ civitatis institutis sustineret exerceri, eum ex Lycurgi sententia admitti in eam civilitatis portionem quæ fuerat à priscis ordinata. Cæterum vendere jus civitatis nulli fas erat. Perspexerat vir ille prudentissimus, commerciis exterorum ac negotiatorum, civitates quamvis bene institutas corrumpi, quod ad nequitiam omnes sunt magis dociles quam ad virtutem. Sed nulla mistura perniciosior, quam quæ per Imperii translationem prolationemve invehitur. Sic influxu Græcorum nationum effœminata est Roma: sic Barbarorum commercio tandem & Sparta ex sanctissima facta est corruptissima: sic aliarum nationum admistu effœminata est Gallia, nonnihil etiam Germania.

18. VICINORUM famulis perinde ut suis uti mos erat, si quando quis opus haberet. *a* Itidem & canibus & equis, nisi forsitan his tum opus esset hero. Quin & ruri si qua re quis egeret, apertis foribus, & ablatis ab eo qui habebat ad usum præsentem accommodis, obsignabat locum unde abstulerat atque abibat. Inter hujusmodi mores ubi locum inveniret insatiabilis avaritia? ubi rapacitas aliena pro suis vindicantium? ubi supercilium è divitiis sumptum? ubi latronum immanitas ob aliquantulum nummorum viatorem ignotum & innocuum jugulantium? Diceres hos germane Christianos, si pro Lycurgo Christum nacti fuissent legum latorem.

19. IN bellis utebantur puniceis tunicis, *b* sive quod hic color videbatur illis aliquid habere virile, sive quod sanguineus coloris rubor plus terroris incuteret bellorum imperitis: sive ne protinus conspicuum esset hostibus, si quis vulnus accepisset, sed utiliter lateret, ob vestem sanguini concolorem.

20. SI quando strategemate, *c* hoc est callido consilio superassent hostem, Marti bovem immolabant, sin aperto prælio, gallum: hoc pacto consuefacientes belli Duces, ut non solum fortes essent ad prælium, verumetiam callidis consiliis adversus hostem instructi.

Præ-

a *Communitas.* b *Callide.* c *Consilium in bellis.*

Præclarius enim existimabant hostem ingenio citra sanguinem dejicere, quam pugna plerumque utrimque cruenta.

21. Cum Deos comprecantur, hoc votis addunt, *a* ut possint injuriam pati: quod neminem judicarent ad regendum Imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneum, qui quavis injuria commoveretur.

22. Summa comprecationis hæc erat, ut Dii bonis adderent honesta, præterea nihil. *b* Non aliud petebant virtutis præmium quam honestam famam, cum multa alia sint aliarum gentium vota, non solum multiloqua, verumetiam inutilia, nonnunquam & turpia à Diis postulantium.

23. Venerem quam illi vocant Μορφὼ, armatam colunt: *c* quin omnes etiam Deos Deasque hac figura fingunt, ut lanceam teneant, hac imagine significantes omnes esse bellica virtute præditos. Quoniam nihil ducebant turpius ignavia, nihil bellica virtute pulchrius: tali specie proponebant Deos suos, quales cupiebant esse cives. At cæterorum Græcorum Theologia faciebat Deos otiosos & quietos, eoque fingebant illos gestu recumbentium. Porro cum archetypum omnis honesti petendum sit à Numine, periculosum est Reipublicæ tales facere Deos, quales si quis imitetur, inutilis aut perniciosus sit Reipublicæ futurus.

24. Jam & proverbio celebratum est apud illos: *d* *Admota manu fortunam esse invocandam:* quo significabant, sic esse invocandos Deos, ut simul & manum apponamus, & nostram addamus operam, alioqui frustra invocari. Verum est, Numini acceptum ferri oportere, si quid in actionibus hominum prospere cedit, sed non favet Numen otiosis ac pigris: vult sua munera ad nos per nostram venire industriam, ne stultum videatur, si faveat ipsius dona contemnentibus.

25. Pueris ostendebant servos qui vino essent *e* temulenti, quo magis abominarentur ebrietatem, videntes quam deforme spectaculum sit homo immodico

a *Tolerantia.* b *Vota.* c *Armati Dii.* d *Industria.* e *Temulentia.*

dico madens vino, quamque dementi similis. Immo cogebant Helotes quamplurimum bibere, deinde saltationes ineptas saltare, & carmina quædam ridicula canere. Ita quod alii prolixo sermone vix persuadent, sobrietatem esse rem honestissimam, ebrietate nihil esse homine indignius, illi compendio ponebant ob oculos, sed in mancipiis, ad quorum mores degenerare ingenuis turpissimum est.

26. Mos erat apud illos, non pulsare fores atriorum, sed voce foras evocare si quid vellent. Adeo nihil clam geri volebant, sed propalam omnia.

27. Strigilibus quibus sudor abstergeretur, non ferreis, sed arundineis utebantur, in balneis, ut minus operosis, parvoque parabilibus: nusquam non memores frugalitatis ac a parcimoniæ.

28. Comoedias & tragœdias non audiebant, ut nec serio nec joco quidquam audirent repugnans legibus. Leges enim prohibent stupra, incestum & adulteria, prohibent dolos, injurias, furta, cæteraque flagitia: at in fabulis talia Poëtæ Diis affingunt. Nec placuit illis quorundam excusatio, fabulas ad voluptatem fingi, non ad fidem veri: Voluptas ea corrumpit imbecillium animos. Hanc ob caussam Archilocum Poëtam cum venisset Lacedæmonem, eadem hora expulerunt, quod intellexerant ab illo scriptum: *Satius esse abjicere arma quam mori:* Carmen sic habet:

Scuto aliquis gaudet Saiorum, quod bene pulchrum
Deserui nolens inter opaca rubi.
Ille quidem clypeus valeat, quoniam mihi posthac
Illo haud deterior forsitan obveniet.

29. Virginibus ac pueris sacra erant communia, b quo vel sic puellæ ad masculinum robur proficerent.

30. Sciraphidam multarunt Ephori, quod à multis erat injuria affectus. Interpretabantur enim illius ignaviam esse in causa, quod complures auderent eundem lædere. Nam qui veterem impune fert injuriam, invitat novam. Si qui primus læserat, delatus

a *Parcimonia.* b *Lenitas prava.*

latus dediſſet pœnas legibus, cæteri temperaſſent ab injuria.

31. SCUTIFERUM militem interemere, *a* quod ſcuto nonnihil purpurei panni intertexuiſſet. In tantum horrebant exemplum peregrinæ luxuriæ, non ignari, ex minimis initiis immedicabilem vitiorum colluviem inundare, eoque tutiſſimum eſſe judicantes principiis obſtare. Ob id in primis in auctores ſeveriſſime animadvertebant. Plurimum nocuit Reipublicæ, quiſquis feneſtram vitiis aperuit.

32. ADOLESCENTULUM ex eorum numero qui exercebantur, increpuerunt, *b* quod viam noſſet quæ ducit in Pyleam: adeo ſtudebant ſuos à peregrinationibus ac rerum exoticarum cognitione ſervare alienos, ne per occaſionem à patriis inſtitutis degenerarent: præſertim cum Arcadia, cujus eſt Pylea, luxu deliciiſque Barbaricis eſſet corrupta.

33. CTESIPHONTEM ejecerunt qui ſe profitebatur de re quavis totum diem poſſe dicere, dicentes: *c Boni oratoris eſſe, ſermonem habere rebus parem.* Nulla in re juſtius putarunt adhibendam frugalitatem quam in oratione, quam Heſiodus non aliter quam pretioſum theſaurum parciſſime cenſet eſſe depromendam ad uſum, non ad oſtentationem.

34. PUERI apud illos in ara Dianæ cui ab indejicibili virtute cognomen Orthia, *d* flagellis ex more totum diem cæduntur: itaque frequenter durant ad mortem uſque hilares ac læti, concertantes inter ſeſe de victoria, quis ipſorum diutiſſime fortiſſimeque toleraret verbera, victor cum primis celebris habetur. Hoc certaminis genus appellant διαμαστίγωσιν. Renovatur autem quotannis. Hujus conſuetudinis originem indicat Plutarchus in vita Ariſtidis. Cum Pauſanias paulliſper ſemotus à ſtatione militum rem divinam faceret, Lydi aliquot incurſione facta, ſacrificiorum apparatum diripuerunt: quos ipſe cum comitibus ſuis comprehenſos, quoniam inermes erant, loris cecidit.

F In

a *Severitas.* b *Peregrini mores.* c *Loquacitas.* d *Pueritia dura.*

In hujus facti memoriam fieri cœptum est Spartæ, quod retulimus. Pausanias in Laconicis diversam adfert hujus consuetudinis caussam. Cum Limnates, Cynosurenses, Meloani, & Pitanenses Dianæ sacrificarent, in dissidium venerunt, ex dissidio ad pugnam, adeo ut multis cadaveribus ara compleretur, reliquos pestilentia consumpsit. Hinc proditum est oraculum, aram Dianæ humano sanguine expiandam esse. Cum igitur immolarent cuicunque sors obvenisset, Lycurgus eam mactationem vertit in flagellationem adolescentulorum. Ita factum est, ut citra necem hominum ara sanguine humano expiaretur. Hoc exemplum ut imitari sit ineptum, ita nobis exprobrat immodicam indulgentiam erga pueros, qui sic in deliciis eos educamus, ut ad studiorum quoque laborem sint inutiles, & omnis increpationis quamvis blandæ impatientes.

55. HÆC utcumque æstimentur, unum tamen quiddam ad honestatem ac beatitudinem conducens civibus suis præstitisse videtur Lycurgus. *a* Quid hoc? Affatim otii, propterea quod sedentarias artes in totum attingere fas non erat. Neque prorsus opus erat ullo opificio negotioso operosoque ad quæstum postea quam divitiis in totum tum admirationem, tum honorem ademerat. Sed Helotes, hoc est, mancipia colebant illis agros, fructumque reddebant à majoribus præfinitum. Sunt & hodie qui hoc exemplum imitentur, per servos, aut conducticias operas, aut per eos quos ex liberis servos faciunt pleraque facientes, non ut ipsis interim vacet meditari meliora, sed ut otium habeant bibendi, aut ludendi aleam.

36. ERAT autem detestabile, si quis alicui pluris locasset agrum quam erat præscriptum: quo simul & mancipia lucri gratia libentius inservirent, ne cives plus solito quærerent. Quanto consilio ea gens omnium vitiorum materiam in mancipia rejiciebat, ab ingenuis arcebat, contra quam reliquæ faciebant nationes quæ liberis luxus, libidinis, avaritiæ, temulentiæque seminaria

a *Otium liberale.*

naria vindicant, ſervos ad paupertatem & frugalitatem adigunt.

37. INTERDICTUM erat illis nauticam exercere, ac navalibus uti pugnis, tametſi poſt navalibus præliis mare potiti rurſus abſtinuerunt, cum perſpicerent civium mores corrumpi. Sed denuo ab hac ſententia mutati ſunt, quemadmodum in cæteris omnibus. Ubi pecuniæ ſunt in Lacedæmoniorum regionem convectæ, qui eas importarant, morte damnati ſunt. Siquidem Alcameni ac Theopompo Regibus hoc oraculum erat redditum: *a Pecuniarum amor Spartam perdet.* Nihilo ſecius tamen Lyſander devictis Athenienſibus magnam auri argentique vim invexit, nec ſolum pecunias receperunt, verumetiam ipſi viro honos eſt habitus. Proinde Sparta donec Lycurgi legibus uteretur, nec à jurejurando recederet, ſexcentis annis in Græcia primas tenuit & legum æquitate & gloria. Cæterum cum ab his paullatim defluerent, invaderetque obiter divitiarum amor & avaritiæ malum: non ſolum ob hæc decrevit illorum potentia, verumetiam quibus antea ſociis & amicis in bello fuerant uſi, eos inimicos habere cœperunt. Porro cum ita ſe gererent, tamen poſt Philippi Macedonis in Cheronea victoriam, quanquam Græci cæteri omnes illum Imperatorem terra pariter ac mari declaraſſent, ac poſt hunc Alexandrum filium everſis Thebanis, ſoli Lacedæmonii tametſi civitatem haberent nullis cinctam muris, eſſentque non modo perpauci propter aſſidua bella, ſed multo quam antea imbecilliores captu faciles eſſent facti, quoniam adhuc ſervabant admodum exiguas quaſdam Lycurgicarum legum ſcintillas, non ſe præbuerunt belli ſocios, neque cæteris Græcis, *b* neque poſt Macedonicis Regibus, neque in commune cum illis conſilium venerunt, neque tributum pendere coacti ſunt: donec per omnia contemptis Lycurgi legibus, à propriis civibus tyrannide oppreſſi ſunt, ita ut nihil jam reliquum eſſet patriæ inſtitutionis, ſed reliquorum ſimiles effecti, & gloria & libertate, quam

a *Pecunia peſtifera res.* b *Degeneratio.*

prius obtinuerant, exuti sunt, & in servitutem traducti: ac nunc quemadmodum cæteri sub Romanorum vivunt Imperio. Grave documentum universis, Imperia virtute parari: avaritia, luxu, delitiisque vel perire, vel verti in tyrannidem.

APOPHTHEGMATA LACÆNARUM.

1. ARCHILEONIS Brasidæ mater, post obitum filii cum Amphipolitæ quidam venissent Spartam, eamque inviserent, percunctata est num honeste, & ut Spartano dignum erat, occubuisset: illis juvenis virtutem amplificantibus ac dicentibus, eum in bellicis negotiis Lacedæmoniorum omnium esse præstantissimum, respondit: a *O hospes, honestus quidem ac strenuus erat filius meus, sed multos illo præstantiores habet Lacedæmon.*

2. GORGO Cleomenis Regis filia, cum Aristagoras Milesius Cleomenem ad bellum pro Ionibus adversus Regem Persarum suscipiendum hortaretur, magnam pecuniarum vim pollicens, quantoque magis ille recusabat, tanto plus adderet promissæ summæ: b *Pater*, inquit, *corrumpet te hic peregrinulus, ni ocyus eum ædibus extruseris.* Ubi nunc sunt qui dicunt avarum mulierum genus, cum Gorgo pro hortatrice patri fuerit dehortatrix?

3. EIDEM cum pater aliquando mandasset, ut quidam mercedis nomine daret frumentum, & elogium addidisset. Docuit enim me vinum reddere suavius: c *Ergo*, inquit, *O pater, & vini plus bibetur, & qui bibent delicatiores deterioresque reddentur.* Quis satis prædicet hanc puellam, & sene & viro severiorem? atqui solet hic sexus maxime capi rebus suavibus.

4. EADEM cum videret Aristagoram à quopiam è famulis calceari: d *Quid*, inquit, *Pater? Hospes iste manus non habet.* Existimabat non ferendas viri delicias, qui in eo abutebatur famuli opera, quod ipse suis mani-

a *Habetur pag. 45. apopht. 62.* b *Pecunia contempta.* c *Simile habetur antea pag. 41. apopht. 43.* d *Severe.*

manibus facere sibi poterat. Et non pudet quosdam quibus vestiendis comendisque vix decem famuli sufficiunt. Opus est famulo, qui ventrem exoneraturo solvat ligulas: qui fœnum aut lanam porrigat extersuro, ac minimo minus qui abstergat.

5. CUM hospes quispiam molliter & ægre vestem prælongam attraheret, protrusit hominem dicens: *a Non tu hinc abis, qui nec ea possis quæ sunt fœminarum?* Mulierum est lacinosis & in humum defluentibus uti vestibus, quin & caudas admodum longas interdum trahunt, nec tamen gravantur onere, aut succingunt.

6. GYRTIAS, cum Acrotatus, qui illi erat ex filia nepos, è quadam puerorum pugna multis acceptis plagis domum pro exanimi relatus esset, plorantibus cæteris familiaribus ac notis: *b Non tacebitis*, inquit. Declaravit cujus esset sanguinis. Addidit: *Fortes non esse complorandos, sed sanandos.*

7. CUM illi è Creta nuncius esset allatus de morte Acrotati: *c Cum ad hostes*, inquit, *proficisceretur*, *nonne futurum erat ut aut ipse moreretur, aut illos occideret?* Jucundius autem est audire quod mortuus est, ut & ipso & civitate & progenitoribus dignum erat, *d* quam si iners & imbellis per omne ævum viveret. Solent aviæ tenerius & impotentius amare nepotes suos quam ipsæ matres. Et ubi nunc sunt quæ in morte liberorum confugiunt ad laqueum, cum Gyrtias nepotem & seminecem lugeri vetuerit, nec eundem flendum putarit, quod fortiter pugnans interisset?

8. DAMATRIA cum accepisset filium ita se gerere in bello ut tali matre videretur indignus, domum redeuntem interemit. Qua de re hoc fertur epigramma:

e Transgressum leges mater Damatria natum,
Ipsa Lacæna necat, non Lacedæmonium.

Hoc facinus propius accedit ad Barbaricam immanitatem quam ad fortitudinem, utile tamen exemplum est ad exprobandam vulgo matrum nimiam in liberos indul-

a *Severe.* b *Fortiter.* c *Fortiter.* d *Prudenter.* e *Fortiter.*

dulgentiam, quæ ob hoc ipsum sæpe impotentius amant eos quod sint nequitia corruptissimi.

9. ALTERA quædam Lacæna filium, qui deserto in acie loco fugerat, ut patria indignum interemit, dicens: *a Haud meum est hoc germen*: in quam extat hoc epigramma:

Germen iners abeas ad tartara, teque perosus,
Eurotas servis nec det aquam timidis.
Ignavus catulus, mala sors, hinc vade sub orcum,
I Sparta indignus, quem nec ego peperi.

Alia quædam cum filium audisset fortiter in acie cecidisse, ait:

b Plorentur timidi, mî infletus humabere nate,
Et matre hac vere dignus es & patria.

Hoc ante tributum est Tynnicho, quod tamen Philelphus separatim commemorat.

10. ALIA quædam ut audierat filium incolumem, sed fugisse ab hostibus, scripsit illi: *c Malus rumor de te sparsus est, aut hunc dilue, aut ne sis.* Præstabilius judicavit mori, quam cum ignominia vivere.

11. ALIA rursus cum filii qui è prælio fugerant, ad ipsam venirent. *d Quo*, inquit, *itis ignava & fugitiva mancipia?* & ostenso ventro: *Num huc*, inquit, *denuo subituri, unde emersistis?* Hoc apophthegma Cynaca dignum est.

12. QUÆDAM filium ad se venientem conspicata, percunctata est quid ageret patria: is cum respondisset: Periere omnes, laterem conjecit in illum, occiditque dicens: *e Te igitur nobis misere mali nuncium?* Vita putavit indignum qui cum suis perire non sustinuisset.

13. CUIDAM qui matri narrasset quam generose frater occubuisset: *f Proinde an non turpe est*, inquit, *tibi non contigisse illi esse comitem.*

14. QUÆDAM filios quos habebat quinque postea quam in bellum emiserat, ante suburbium stabat exspectans quis esset belli exitus. Ut accessit quispiam nun-

a *Fortiter.* b *Pag.* 101. *apopht.* 48. c *Animose.* d *Rustice.* e *Fortiter.* f *Animose.*

nuntians filios illius omnes occubuisse: *a Non isthuc percunctabar*, inquit, *ignavum mancipium, sed quid ageret patria.* Is cum respondisset à patria stetisse victoriam: *Libenter igitur*, inquit, *accipio filiorum interitum.* Egregia mulier privatum in liberos affectum publicæ in patriam pietati posthabuit.

15. QUÆDAM sepeliebat filium, ad eam cum vilis anicula quædam accessisset, dicens: Heu fortunam ô mulier: illa subjecit: *b Per Geminos*, inquit, *bonam equidem arbitror. Siquidem cujus gratia filium peperi, videlicet ut pro Sparta moreretur, id mihi contigit.* Fortissima mulier aniculæ deplorationem vertit in gratulationem. Hujus meminit M. Tullius. Tusculanar. quæstion. libro primo.

16. CUM mulier quædam Ionica de texto quodam suo ut pretioso gloriaretur, Lacæna ostensis quatuor filiis quos habebat moribus compositissimis: *c Hujusmodi*, inquit, *decet esse honesta probaque mulieris opera, deque his tollere animos & gloriari.* Iones operosis texturis vacant, quæ varia picturarum habent argumenta. At Spartana docuit, nullum opus esse præclarius, quam si filios honestis moribus instituat. His enim melius ornari patriam, quam aulæis, aut vestibus Ionicis.

17. ALIA cum accepisset quod filius peregre agens, inhoneste se gereret, scripsit illi: *d Malus rumor de te sparsus est, hunc tollito, aut ne esto.*

18. SIMILITER cum Chii exsules venissent Spartam, multis nominibus incusabant Pædaretum. Eos mater Teleutia ad se accersit: ex his ubi cognovisset quæ filio objicerent, videreturque filius in culpa esse, scripsit illi in hunc modum: *e Mater Pædareto, ut aut melius viveret, aut illic maneret, desperans se Spartæ esse incolumem.* Virago mortem minata est filio, ni mores corrigeret suos.

19. ALTERA filio injuriarum postulato: *f Aut crimine*, inquit, *fili, aut vita teipsum libera.* Mater in

F 4 filium

a *Fortiter.* b *Fortiter.* c *Graviter.* d *Simile superiori apopht.* 10. e *Severe.* f *Severe.*

filium severior quam judex, quæ extinctum malebat, quam cum ignominia vivum.

20. ALIA filium claudum in aciem proficiscentem deducens. *a Fili*, inquit, *singulo quoque gradu fac virtutis memineris*. Aliis claudicationis vitium solet formidinem incutere: at hæc monuit ut ex ipso vitio sumeret animos ad rem fortiter gerendam: ita cogitans, nihil est in fuga præsidii claudo, aut vincendum est, aut moriendum.

21. ALIA, cum illi filius rediisset ex acie, atque ex vulnere pedis vehementer doleret: *b Si virtutis*, inquit, *memineris ô fili, non solum non dolebis, verum etiam bono futurus es animo*. At vulgus matrum solet filiorum dolorem suis querimoniis & lachrymis exasperare, hæc animavit ad doloris tolerantiam.

22. LACEDÆMONIUS quidam sic in bello vulneratus ut ingredi non posset, sed quadrupedum more ambularet, cum ob id derisus erubesceret, à matre reprehensus est his verbis: *c Quanto præstabat, fili, de fortitudine gaudere, quam de stulto risu pudescere*. Simile narrat Cicero de matre Sp. Calvidii, verba mulieris sumens ex apophthegmate, quod paulo ante præcessit.

23. ALIA clypeum imponens filio sic illum adhortata est: *d Fili, aut hunc, aut super hunc*: Laconica brevitate sentiens sic rem gerendam in bello, aut ut victor clypeum referret, aut mortuus in eo domum reportaretur.

24. ALIA rursus filio ad bellum proficiscenti clypeum imponens: *e Hunc*, inquit, *tibi pater semper reservavit: proinde tu fac serves eundem, aut ne sis*.

25. ALIA filio docenti quod brevem haberet gladium: *f Tu*, inquit, *adde gradum*: significans nihil obfuturam gladii brevitatem, si propius ad hostem accederet.

25. ALIA cum audisset, quod filius fortiter in prælio se gerens occubuisset: *g Nimirum*, inquit, *meus erat*. Non deploravit mortem filii, sed de virtute sibi gratulata est.

a *Claudus*. b *Fortiter*. c *Fortiter*. d *Fortiter*. e *Fortiter*. f *Argute*. g *Fortiter*.

est. Contra, cum de altero audisset, quod ob timiditatem prælium detrectans salvus esset: *Nimirum*, inquit, *non erat meus*: sentiens non esse habendos pro liberis qui à parentum institutione degenerassent.

27. ALIA cum audisset filium in prælio cæsum: *a Deponite illum*, inquit, *ut erat in ordine locatus, ejusque locum expleat frater*. Tale robur animi quam in paucis reperias viris: Non metuit orbitatem, modo vita patriæ impenderetur.

28. ALIA cum in publica solemnique pompa audisset filium in prælio quidem tulisse victoriam, sed ex vulnerum multitudine mori, coronam non deposuit, sed glorians comitibus dixit: *b Quanto pulchrius est, amice, in acie victorem occumbere, quam in Olympiis parta victoria vivere*: Quantum hæc virago dissensit à cæteris mortalibus, quibus persuasum erat Diis proximum esse in Olympiis ferre palmam, cum ibi non ageretur certamen virtutis, sed artis & impendiorum: tum nihil esse terribilius morte, neque quidquam esse tanti, quod vitæ jactura sit emendum. Hæc nullam existimavit victoriam speciosiorem, quam quæ patriæ quæreretur, nec ullam mortem optabiliorem, quam quæ cum hac laude contigisset.

29. CUM quidam sorori suæ narraret quam fortiter ipsius filius in prælio occubuisset: *c Quantum*, inquit illa, *de filio cœpi voluptatis: tantum tuam doleo vicem, qui à tam honesta societate defeceris*.

30. QUIDAM Lacænam misso nuncio sollicitavit, num assentiretur ut ipsa sui faceret copiam. Cui illa respondit: *d Cum essem puella, parenti obedire didici, idque feci: mulier autem facta, viro. Itaque si me invitat ad honesta, viro meo primum rem aperiat*.

31. VIRGO quædam paupercula roganti quam sponso dotem esset allatura: *e Pudicitiam*, inquit, *à majoribus traditam*. Generose professa est eam esse pulchre dotatam, quæ mores incorruptos adferret ad nuptias.

F 5 32. LA-

a *Fortiter*. b *Fortiter*. c *Similiter antea pag. 123. apoph. 13*. d *Pudice*. e *Pudice*.

32. LACÆNA rogata num ad virum accessisset: *a Non*, inquit, *sed ille ad me:* significans sese non libidinis causa commercium habere cum viro, sed parentibus ac legibus obtemperantem. Turpissimum enim est fœminæ, si virum ad coitum solicitet.

33. VIRGO quædam clanculum corrupta fœtum extinxit, *b* tam interim patiens dolorum, ut nullam ederet vocem, adeo ut parturiens & patrem, & alios qui aderant, falleret. Nam magnitudinem cruciatus turpitudo cum honestate conjuncta superavit. Generosi animi erat, quod ignominiam pati non posset: factum ipsum habebat turpitudinem, quam ut effugeret, nixus, in quibus aliæ mulieres solent miseras voces edere, silentio perpessa est.

34. ALIA cum venderetur interrogata quid sciret: *c Fidelis*, inquit, *esse*. Existimabat fidem in famula quovis opificio esse melius.

35. ALIA similiter captiva cum interrogaretur quid sciret: *Probe*, inquit, *regere domum*, Et hæc non vulgaris ars est in muliere.

36. QUÆDAM à licitatore interrogata num esset futura proba, si ipsam emeret: *d Etiam*, inquit, *si me non emeris*.

37. ALIA cum in auctione præco rogaret illam quid sciret: *e Libera*, inquit, *esse:* significans sese captivam quidem esse, cæterum ad illiberalia jussa non parituram. Itaque cum emptor imperasset quædam non convenientia liberæ: *Plorabis*, inquit, *qui tibi ipsi talem invideris possessionem*, moxque sibi necem conscivit.

38. AGESISTRATA cum Agidem filium exanimem jacentem videret, exosculata faciem dixit: *Nimia tua ô fili bonitas, nimia mansuetudo & humanitas te simul & nos perdidit.* Moliebatur enim Agis facinus sane præclarum, sed invidiosum, nimirum ut degenerantes Lacedæmoniorum mores ad priscam illam severitatem revocaret. Interim dum studet offendere neminem,

a *Pudice.* b *Fortiter.* c *Generose.* d *Antea pag. 99. apopht. 36.* e *Simile habetur de viro pag. 99. apoph. 35.*

minem, & gratificari omnibus, semetipsam in exitium conjecit.

39. EADEM laqueo guttur inserens: a *In hoc tantum*, inquit, *Spartæ utilis fui.* Doluit generosæ fœminæ, quod filio non licuit de patria quemadmodum voluit bene mereri.

40. CUM Thebani irrupissent in Laconicam, b & inter captivos captivasque multos etiam abduxissent Helotas, jusserunt illos Terpandri, Alcmanis ac Spendonis Laconica carmina canere: illi recusarunt dicentes, id nolle filias heriles: adeo plus apud illos valuit concaptivarum puellarum auctoritas, quam jussa victoris. Hinc probarunt quidam esse verum quod vulgo diceretur: *Liberum Spartæ maxime liberum esse*; *contra servum, maxime servum.* Ita Plutarchus in vita Lycurgi.

41. THEBANO vestem induens casu brachium nudavit: cuidam autem dicenti. O pulchrum brachium: *At non publicum*, inquit. Admonens uni pulchrum esse non cuivis, & laudatoris illius intemperantiam notans, qui alieni corporis nimium curiosus spectator esset.

CHILONIS LACONIS APOPHTHEGMATA.

1. NON dubium est quin Chilo Lacedæmonius, qui fertur unus de numero septem Græciæ Sapientum, in apophthegmatis Laconicam indolem retulerit, quanquam scriptorum, ut opinor, vitio, non habent eandem gratiam quæ illi tribuuntur. Diogenes Laërtius hæc illi adscribit: Fratri querenti quod Ephorus ille non crearetur, cum ille esset: c *Ego*, inquit, *injuriam ferre novi, tu non*: significans neminem esse idoneum Magistratui, qui non possit dissimulare multa præter æquum & bonum facta, juxta illud ἄρχων ἄκουσον καὶ δικαίως κἀδίκως, id est, Princeps æqua & iniqua pariter audias.

2. AB Æsopo interrogatus quid ageret Juppiter, respondit: d *Excelsa deprimit, depressa extollit*: indicans

a *Pietas in patrem.* b *Servorum turba.* c *Idem tribuitur alteri. Moderate.* d *Vicissitudo rerum.*

cans arbitrio Numinis res hominum sursum deorsum volvi, revolvique.

3. INTERROGATUS qua re docti praecellerent indoctos: *a Bona*, inquit, *spe*. Doctos autem appellabat, honestis legibus ac moribus institutos, & juxta rectam institutionem vitam agentes. Hi caeteris rebus pares hoc uno superant improbos, quod post hanc vitam sperant recte factorum praemia. Nam Lacones existimabant egregios viros post obitum in vitam beatam translatos fieri Divos.

4. DICERE solet, quod Lydius lapis est auro, id aurum esse homini. *b* Lapis enim index affrictu prodit quale sit aurum, ipsum autem aurum arguit quale hominis ingenium, juxta illud: *Magistratus virum arguit.*

5. JAM grandaevus dicebat, *c* se sibi nullius facti conscium esse cujus poeniteret, uno excepto, quod cum esset adscitus arbiter ut inter duos amicos finiret controversiam, nec quidquam vellet adversus leges facere, persuasit alteri amico, ut ad alios deferret arbitrium. Hoc pacto & legem servavit & amicum. Hic scrupulus nonnihil movebat senis animum, quod perfectae virtutis fuisset, nullo metu à regula legum deflectere, nec illius amicitiam magni facere, qui ob sententiam secundum leges, non secundum ipsum datam desineret amicus esse. Quid illa sanctius anima, qui per omnem vitam, quae illi longa contigit, hoc tantum criminis admisit?

6. QUIDAM, quorum est A. Gellius, huic tribuunt & illud: *d Sic ama tanquam osurus, sic oderis tanquam amaturus.* Hoc dicto admonuit, nec simultates tam acriter exercendas, ut praecludatur omnis in gratiam reditus, nec animis adeo fidendum, ut illis committas, quo si fiant inimici, possint te perdere.

7. DOCEBAT *e* neminem conviciis lacessendum, ne si dixerimus quae lubet, audiamus vicissim quae dolent. Habet enim & maledicendi morbus suam voluptatem, sed quae plerumque male audiendi summo dolore.

a *Virtutis praemia.* b *Aurum index.* c *Conscientia puritas.* d *Moderate.* e *Maledicentia.*

lore pensatur. Huc allusit Marcus Tullius Sallustio comminans fore, ut si quam voluptatem maledicendo cœpisset, eam male audiendo perderet.

8. DICEBAT, *a* non committendum ut lingua præcurreret animum: admonens prius cogitandum quid loquaris, quam lingua prorumpat in verba. Nescit enim vox missa reverti. Cogitatio prior potest corrigi posteriore meliore, ut habet proverbium, vox non item.

9. DAMNUM *b* ajebat turpi lucro præferendum. Nam illud semel dolere: hoc semper. Jactura rei facile sarciri potest, fama contaminata vix unquam diluitur. Res amissa exiguo tempore dolet, sceleris conscientia semper cruciat animum. Itaque lucrum scelere partum, damnum est, non lucrum.

10. NON esse tentanda quæ fieri non possunt. *c* Quædam honesta sunt ac magnifica, sed magno Reipublicæ malo tentantur, si nequeas perficere. Atque hæc est præcipua pars boni consultoris, dispicere non solum quid per se optimum sit, sed quid pro temporum ratione possit obtineri.

11. ROGATUS quid esset difficile: *d Arcanum*, inquit, *reticere*. Tanta est linguæ omnium maxime volubilis incontinentia, cum alioqui nihil videatur facilius quam silere.

12. IDEM præcipiebat, *e* linguam cum alias semper, tum præcipue in convivio continendam, quod illic cibus & potus invitet ad intemperantiam. Porro ubi plus est periculi, ibi major est adhibenda cautio.

13. NULLI, *f* minandum esse, non solum quod id mulierum videatur esse potius quam virorum, verumetiam quod minitari ei cui velis nocere, est inimicum admonere ut sibi caveat, tibique ipsi lædendi facultatem adimere. Amicis autem minari, parum est humanum. Recte tamen minamur, quoties aliquem hoc remedio correctum esse cupimus, & hāc pœna decrevimus esse contenti.

a *Lingua præceps.* b *Lucrum turpe.* c Ἀδύνατα. d *Silentium.* e *Loquacitas in convivio.* f *Minæ inutiles.*

14. PROMPTIUS *a* ad amicorum adversam fortunam, quam ad res secundas accurrendum. Rebus prosperis advolant quilibet, etiam minus amici: qui adsunt reflante fortuna, hi vere sunt amici.

15. UXOREM *b* humilem modico apparatu ducendam, ne pro conjuge dominam accersas domum. Sat enim dotata venit puella quæ pudicitiam & honestos mores secum adfert. Proinde hoc erat unum ex Laconicis institutis, ut virgines sine dote nuptum irent.

16. VETABAT de *c* mortuis male loqui, quod ignavum videretur eos incessere lingua, qui respondere non possunt, ac turpe esset cum umbris ac larvis luctari. Nam id est, quodammodo sepultum refodere.

17. DOCEBAT honorem à junioribus habendum *d* senectuti, ut ipsi facti senes ab aliis habeantur in pretio. Ea res geminam habebat utilitatem. Siquidem ut senum auctoritas ac reverentia temperabat ætatem lascivam à peccando: ita senes cavebant ne quid committerent quo juvenibus vel ob ineptiam ludibrio possent esse, vel ob turpitudinem perniciosi: sed inter omnes juvenes omnesque senes ea esset reverentia, quæ inter parentes ac liberos.

18. ADMONEBAT *e* secundis rebus elato non applaudendum nec arridendum. Infelix felicitas est, quæ hominem reddit insolentiorem, eoque non plausum meretur, sed lachrymas. Graviusque peccant qui docent insolentiam, quam qui utuntur. Sæpe populus clamat in avaritiam ac tyrannidem Principum, cum ipse doceat illos hæc vitia. Quidam codex Græcus habebat, ἀτυχοῦντι μὴ ἐπιγελᾶν, id est, infelicem non esse irridendum, sive infelici non insultandum: id enim extremæ est inhumanitatis.

19. DOCUIT potentiæ adjungendam mansuetudinem, ut à suis non tam metum extorqueat, *f* quam impetret reverentiam. Reverentiæ comes est amor, metus odium. Amari autem non solum honestius est, verumetiam tutius.

20. AD-

a *Amicus verus.* b *Uxor humilis.* c *Mortuis parcendum.* d *Senectus honoranda.* e *Insolentia.* f *Moderate.*

20. ADMONEBAT ut suæ quisque domui bene præesset. Primam enim curam debemus familiaribus: nec idoneus videtur administrandæ Reipublicæ qui privatam recte gubernare nescit. Domus enim nihil aliud est quam parva civitas.

21. VINCENDAM *a* iram, quod is affectus sit cæteris potentior, quam superare fortius est, quam hostem armatum dejicere: nec minus exitii mortalibus sit ab ira, quam ab hoste.

22. DIVINATIONEM non esse detestandam, *b* quod hanc Deorum munus esse crederet, quæ ratione percipi posset ab homine insigni virtute prædito. Nam ipse prædixisse fertur futurum, ut ex insula Cythera summum malum oriretur Lacedæmoniis, cujus situm naturamque cum didicisset: *Utinam*, inquit, *hæc aut nunquam fuisset, aut simul ut nata fuit, subversa fuisset.* Nam Demaratus Lacedæmone profugus Xerxi suasit, ut in ea insula classem haberet: ac plane Græciam subegisset Xerxes, si Demarati consilium fuisset sequutus. Post Nicias ea potitus statuit illic præsidium Atheniensium, & Lacedæmonios multis cladibus afflixit.

23. FERTUR & hoc illius nomine: *c In via non properandum.* Ex incessu colligitur animus, præceps arguit præcipitem, nimium lentus ignavum. Decet autem in publico compositis esse moribus. Fortasse deterruit à præcipiti consilio.

24. HUIC simillimum est, inter loquendum non esse movendam manum. Id enim esse vecordium. Unde & in Hebræorum proverbiis est: *Stultum digito loqui.*

25. MONUIT *d* obtemperandum legibus. Hoc ad Principes præcipue pertinet, qui se credunt non teneri legibus. Nec aliunde magis florent Respublicæ, quam si legum vigeat auctoritas. Nec ibi tyrannis oriri potest, ubi ex arbitrio priscarum legum geruntur omnia.

26. DICEBAT adamandam esse quietem, *e* quoties

a *Ira.* b *Divinatio.* c *Mores in publico.* d *Legum auctoritas.* e *Otium.*

ties datur honestum otium, juxta illud, ἡσυχία καλὸν. Nihil enim vel tutius, vel jucundius. Nullum autem negotium periculosius quam bellum.

27. QUIN & illud huic adscribitur: *a Cave tibi ipsi.* Fortasse legendum, cave teipsum, sive teipso, sive observa teipsum. Nam Græce est, φυλάττειν ἑαυτὸν, ut admoneat sibi quemque debere suspectum esse. Omnes sibi cavent ab aliis, at frequenter nemo magis hostis est homini, quam homo sibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem aliasque cupiditates adhibet in consilium. Demiror autem quem auctorem sequutus Ausonius hæc illi adscribat.

28. ITA moderandam vitam, ut nec inferioribus sis terrori, nec superioribus despectui. Metui à subditis tyrannicum est: negligentiæ vero est, sic agere, *b* ut à majoribus contemnaris. Hoc & ad ætatem referri potest. Sic temperandi mores, ut à junioribus ameris potius quam timearis, à majoribus non contemnaris. Immodica severitas parit terrorem: somnolentia, vinolentia, incogitantia, similiaque vitia gignunt contemptum. Potest & ad fortunam accommodari, quæ si sit vehementer ampla, parat qui metuant citius, quam qui ament aut revereantur, sin humilior, paret contemptui. Mediocritas igitur hic quoque est optima, Ausonii carmen sic habet:

Nolo minor me timeat, despiciatque major.

29. PRÆTEREA sic esse contemnendam mortem, ut nihilo secius curam habeas incolumitatis. Non enim est fortitudinis, sed amentiæ, semet temere in vitæ discrimen conjicere: sed quoties aut inevitabilis necessitas urget, aut gravis honestaque caussa suadet, mortem contemnere fortis animi est. *c* In morbo non est metuenda mors, sed interim adhibenda curatio mediocris. In bello sumendus est animus ad mortem paratus, sed interim fortiter pugnandum pro victoria. Ausonii carmen sic legendum arbitror:

Vive memor mortis, uti sis memor & salutis.

Potest-

a. *Cautio sui.* b *Amari sine contemptu.* c *Mors quatenus contemnenda.*

Poteſt autem & hic accipi ſenſus: Hactenus memineris te moriturum, ut abſtineas è vitiis curiſque ſupervacaneis: ſed interim perinde quaſi diu victurus ſis, ea cures quæ ad honeſtam beatamque vitam pertinent. Multos mortis conſideratio deterret ab honeſtis actionibus: contra mortis oblivio multos invitat ad licentius peccandum. Poteſt & ſic intelligi: Ne ſic metuas mortem, ut vivas anxius ac triſtis, ſed vitæ ſpes mortis horrorem temperet. Hunc ſenſum indicat carmen quod requiritur.

a *Triſtia cuncta exſuperans aut animo, aut amico.*

Hæc vita præterquam quod multis miſeriis expoſita eſt, nihil habet triſtius quam quod mortem habet certiſſimam, diem mortis incertiſſimum. Sed omnia ſuperanda ſunt, aut animi fortitudine, aut amicorum alloquiis. Nullum enim in dolore remedium præſentius quam curas æſtuſque animi in amicorum ſinum effundere, quorum & conſolatio, & communis dolor maximam mali partem tollit.

30. BENEFICII dati obliviſci decet, accepti meminiſſe. Vulgus hominum contra facit. b Si quid cui benefecerunt, & ſine fine prædicant, ſine modo exaggerant: ſi quid in ipſos collocatum fuerit officii, mox aut obliviſcuntur, aut diſſimulant, aut elevant. Carmen Auſonii ſic habet:

Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.

31. EIDEM hanc tribuit ſententiam, c optabilem eſſe ſenectutem juvenilem, moleſtam eſſe juventutem ſenilem. Maxima malorum pars ob quæ male audit ſenectus, à vitiis hominum proficiſcitur: habet autem ex ſeſe nonnulla commoda, plurimarum rerum uſum ac memoriam, conſulendi facultatem, reverentiam & auctoritatem: hæc ſi adſint commoda, abſintque incommoda, ea ſenectus optabilior eſt multorum juventute, vitiis & inertia marcente. Videas autem in nonnullis juvenibus ſenilem imbecillitatem, ſenilem ſomnolentiam, ſenilem ignaviam, ſenilem moroſitatem: horum juven-

a *Amicus conſolator.* b *Gratitudo.* c *Senectus juvenilis.*

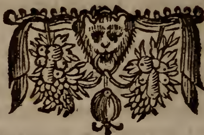
juventus pejor est senectute. Nam cum senecta careant, senio tamen abundant. Ausoniani versus sic habent:

Grata senectus homini, quæ parilis juventæ.
Illa juventus gravior, quæ similis senectæ.

32. PLINIUS & illud oraculi vice celebratum adscribit Chiloni, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη: *Sponde, sed noxa præsto est.*

33. A. GELLIUS Noct. Atticarum, lib. 1. cap. 3. adscribit illi quod dicam, idque auctore Plutarchò in lib. De anima. Quendam prædicantem, sibi nullum esse inimicum, rogavit: a *An ullum etiam haberet amicum:* sentiens amicitias & inimicitias invicem sese consequi: nec fieri posse, quin qui multos habet amicos, complures habeat inimicos. Sit hic hujus convivii secundus missus, si videtur, cui subjiciemus Philosophos non omnes, ne nullus sit finis, sed aliquot eximios, ut varietas excludat lectionis tædium. Quod si quem hujus patinæ major aviditas tenet, huic Diogenes Laërtius facile stomachum explebit, si non modo habeat nimis fastidiosum.

a *Amicitia juncta inimicitia.*

APOPH-

APOPHTHEGMATA SOCRATICA.

LIBER III.

AD Laconicam indolem mihi proxime videtur accedere Socrates, non tantum integritate morum, decretis ac dictorum ſale, verum etiam tolerantia, ut dicas patria quidem Athenienſem, ingenio vero Spartanum, niſi quod Laconicam breviloquentiam non affectavit, magis ſtudens virtutem perſuadere quam præcipere. Ad id potiſſimum utebatur ſimilibus & inductionibus, quas Græci vocant εἰσαγωγὰς: cui generi non convenit illa Laconica brevitas. Ut autem hac parte vincitur à Lacedæmoniis, ita ſanctitate dictorum ſuperat illos, quorum aliquot recenſere non abs re fuerit.

1. DICEBAT *a* Deos omnium optimos ac feliciſſimos, ad horum ſimilitudinem quo quiſque propius accederet, hoc & meliorem eſſe & beatiorem. Si corrigas unius vocis numerum, nihil dici poteſt Chriſtianus.

2. A DIIS nihil petendum, *b* niſi bona ſimpliciter, cum vulgus petat bene dotatam uxorem, opes, honores, regnum, longam vitam, quaſi præſcribentes Numini quid oporteat facere. At Deus optime novit, quid nobis bonum ſit, quid non.

3. SACRIFICIA *c* volebat quam minimis impendiis conſtare, quod Dii, ut non egent rebus hominum, ita magis ſpectant affectus immolantium quam divitias. Alioqui cum improbiſſimi quique maxime abundent divitiis, actum eſſet de rebus humanis, ſi malorum potius quam bonorum victimis dele-

a *Deus imitandus.* b *Vota qualia.* c *Sacrificia minimi ſumptus.*

delectarentur. Eoque versum hunc magnopere probare consuevit:

Καδ δύναμιν δ' ἔρδειν ἱερ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Hoc dictum & ad Christianos pertinet, qui immodicis impendiis ornamus templa, peragimus sacra & parentalia, gratius facturi Deo, si quod ultra frugalem munditiem superest, fratribus egenis erogaremus. Eandem frugalitatem adhibendam docuit in excipiendis hospitibus, eodem utens versiculo: Καδ δ' δύναμιν δ' ἔρδειν.

4. CUM admoneretur ab amico, quod excepturus hospites admodum tenuem fecisset apparatum: *a Si boni sunt*, inquit, *satis erit: sin minus, plus satis.*

5. DOCUIT abstinendum à cibis, *b* qui non esurientem incitarent ad edendum: & à potu, qui non sitientem invitaret ad bibendum. His enim rebus non est utendum, nisi quatenus corporis necessitas exigit.

6. DICEBAT optimum condimentum esse famem, *c* quod & optime edulcaret omnia, & nullius esset impendii. Unde ipse semper jucunde edebat ac bibebat, qui neutrum faciebat nisi esuriens ac sitiens.

7. QUIN & famem ac sitim tolerandam exercuerat sese: post sudorem enim è palæstra collectum, cum alii potum vehementer appetunt, nunquam bibebat de primo cratere: rogatus quamobrem id faceret: *d Ne consuescam*, inquit, *obsequi affectibus.* Interdum enim licet sitias, noxium est bibere: hic cum ratio suadet abstinentiam affectus hortatur ut bibas, magis obtemperandum est rationi.

8. DICEBAT eos qui se ad continentiam ac frugalitatem exercuissent *e* longe plus habere voluptatis, ac minus dolorum, quam qui summa cura undique pararent oblectamenta: quod voluptates intemperantium præter animi sibi male conscii cruciatum, præter infamiam, ac paupertatem, frequenter ipsi etiam corpori plus adferant molestiæ, quam delectationis. Contra, quæ sunt optima, eadem fiunt jucundissima si quis assuerit.

9. A-

a *Argute.* b *Frugalitas.* c *Frugalitas.* d *Affectus cohibiti.* e *Voluptas ex virtute.*

9. Ajebat esse turpe, a si quis sua sponte serviens voluptatibus, talem se faceret, quales nemo domi suæ vellet habere servos. Talibus autem nullam salutis spem reliquam esse, nisi si pro eis Deos comprecarentur alii, ut bonos Dominos nancisci possent, quando prorsus decretum erat servire. Existimabat autem nullos fœdiorem miseriorem que servire servitutem, quam qui & animo & corpore servirent voluptatibus.

10. Interrogatus quamobrem ipse non administraret Rempublicam cum administrandi rationem optime sciret. Respondit: b *Eum utiliorem esse civitati qui multos efficeret idoneos gubernandæ Reipublicæ quam qui ipse recte gubernaret.* Idem mihi respondit Nicolaus Leonicenus Ferrariæ, demiranti cur artem medicandi, quam profitebatur ipse, non exerceret. Plus, inquit, ago docens omnes medicos. Nec dissimile mihi respondit unicus studiorum meorum Mæcenas Gulielmus Archiepiscopus Cantuariensis Sacerdotium improbe recusanti, dicentique. Qua fronte fruar illorum pecuniis, quibus ut linguæ ignarus nec concionari possum, nec monendo nec consolando adesse, nec ullum boni pastoris officium præstare? Quasi, inquit, non plus efficias, qui libris doces pastores omnes, quam si uni rusticanæ plebeculæ inservias. Fassus sum amice dictum, mihi tamen non persuasit.

11. Rogatus quo pacto quis posset honestam assequi famam: c *Si talis*, inquit, *esse studeas, qualis haberi velis.* Veluti si quis bonus tibicen haberi cupiat, ea præstet oportet, quæ à probatis tibicinibus fieri viderit. Quemadmodum qui medendi est imperitus, non ideo medicus est, quod pro medico adscitus est, & vulgo medicus appellatur: ita non statim Princeps est aut magistratus, qui populi suffragiis declaratus sit, nisi sciat artem gubernandæ civitatis.

12. Dicebat vehementer absurdum esse, d cum artes sedentarias nemo profiteatur absque dedecore qui eas non didicerit, neque quisquam scrinium facien-

a *Servire voluptatibus.* b *Prodesse pluribus.* c *Fama quomodo paranda.* d *Ars gubernandi.*

ciendum locet ei, qui rudis ſit ejus opificii: ad publicos magiſtratus admitti, qui nunquam dederunt operam diſciplinis, ſine quibus nemo poteſt recte magiſtratum gerere: cumque nemo non deteſtaturus ſit eum qui clavo aſſideret ignarus artis nauticæ, multo magis deteſtandos, qui Rempublicam capeſſerent ignari politicæ philoſophiæ. Neque eum putabat appellandum impoſtorem, qui à perſuaſo quopiam pecuniam aut vaſculum acciperet, quod non poſſet reddere: ſed illos magis impoſtores habendos dicebat, qui dolo perſuaderent ſe idoneos gubernandæ Reipublicæ, cum ſint homines nihili. Hoc dictum multo magis ad Principes Magiſtratus & Epiſcopos Chriſtianos pertinet, quam ad Ethnicos.

13. DICERE ſolitus eſt, nullam eſſe poſſeſſionem pretioſiorem *a* vero bonoque amico, nec aliunde plus fructus aut voluptatis capi. Itaque præpoſtere facere multos, qui pecuniæ diſpendium gravius ferunt quam amici jacturam, quique ſe beneficium perdidiſſe clamant gratis collocatum, cum eo ſibi conciliarint amicum quovis lucro potiorem.

14. UT illis committimus ſtatuas faciendas, *b* à quibus videmus aliquot ſtatuas eleganter factas: ita non ſunt admittendi in amicitiam, niſi quos cognoverimus erga alios præſtitiſſe fidos & utiles amicos.

15. QUENDAM acrius caſtigantem ſervum percunctabatur, quamobrem ita ſæviret: Quoniam, inquit, cum ſit obſoniorum voraciſſimus, tamen ignaviſſimus eſt: cumque ſit avidiſſimus, tamen deſidioſiſſimus eſt. Tum Socrates: *c Nunquamne*, inquit, *conſideraſti uter veſtrum pluribus egeat verberibus, tune an famulus?* Utinam ſibi quiſque dicat, quod illi Socrates, quoties hoc in aliis reprehendit, punitque idem quod ſibi ignoſcit, aut ſi non idem, crebro deterius.

16. CUIDAM cupienti quidem ire ad Olympia, ſed itineris labore deterrito: *d Cum*, inquit, *domi ſæpenumero totum prope diem ambules, ante prandium, rurſus* ante

a *Amicus ſincerus.* b *E factis judicium.* c *Punire in aliis quod ipſi committimus.* d *Spontanei labores.*

ante cœnam: si domesticas ambulationes proferas quinque sexve dies, facile pervenies Olympiam. Docuit vir ingeniosus, id quod terret in adeundis laboribus, imaginationem esse potius quam ipsum laborem. Si quid honestæ rei gratia periculi, dispendii, aut laboris suscipiendum est, excusamus, detrectamus, horremus, cum frequenter ultro in rebus nihili, non enim dicam turpibus, plus impendamus. Ita quidam invitati ad studia literarum, excusant valetudinem, insomnia, impendia librorum, cum interim totam noctem ludant aleam, potatione contrahant febrim, podagram, hydropem & lippitudinem, scortatione paralysim, aut scabiem novam, quam gallicam appellant.

17. QUENDAM conquerentem se defatigatum longo itinere rogavit. Num puer ipsum potuerit consequi. Ait: Rogavit vacuusne an aliquid ferens oneris. Portavit, inquit, nonnihil sarcinarum. Quid, inquit, queritur ne ille se defessum? Cum negaret: a *Non pudet te*, inquit, *mollitiei, qui vacuus ambulans defessus fueris, cum ille gestans, sarcinam, non queratur se fatigatum?* Ostendebat Socrates servum in hoc feliciorem Domino, quod ad labores exercitatior minus sentiret molestiæ.

18. ADMONERE solet quod apud alios diceretur edere aut convivari, b apud Athenienses dici: εὐωχεῖσθαι: qua voce dicebat nos admoneri, eo temperamento sumendum cibum, ut nec corpus nec animus oneretur: huc opinor alludens, quod ὀχεῖσθαι, sonet vehi, unde ὀχεῖον vehiculum, quanquam ὀχὴ dicatur & cibus, eoque additum εὖ ne sarcina justo gravior imponeretur corpori.

19. DICEBAT, optime natis ingenuisque potissimum adhibendam rectam institutionem. Idem enim in his usu venire quod in equis, in queis qui feroces sunt ac generosæ indolis, si statim à primis annis recte instituantur, egregii & ad omnem usum accommodi evadunt: sin minus, efferati, intractabiles, & ad nihil utiles. Eoque fit, ut felicissima quæque ingenia

a *Servus domino melior.* b *Sobrietas in eduliis.*

nia corrumpantur inſcitia inſtituentium qui mox equos vertunt in aſinos, quod erectis ac liberis animis imperare neſciant.

20. DICTITABAT illum imprudenter facere, qui cum boves efficeret pauciores, *a* poſtularet tamen haberi bonus bubulcus: ſed multo abſurdius eſſe, ſi quis haberi velit bonus Reipublicæ gubernator, cum civium numerum imminuat. Hoc dictum torſit in Critiam & Chariclem, qui multos civium trucidarant. Nec illos id latuit: Critias enim illi minatus eſt, ni ſileret, fore ut ipſe quoque faceret boves pauciores, & quod minatus eſt verbo, re præſtitit, nam hujus opera Socrates periit.

21. E PRISCIS auctoribus ſelegerat verſiculos aliquot, quos proverbiorum vice frequenter uſurpabat, quorum eſt ille Heſiodius:

Ἔργον γ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος.

Id eſt:

b Non probrum eſt operari, at eſt ceſſatio probrum.

Quo dehortabatur juvenes non ſolum ab otio, verum etiam ab actionibus infrugiferis. Siquidem eos appellabat otioſos, qui alea, compotationibus & ſcortis ætatem abſumerent.

22. ITEM illud Homeri, ut indicat Gellius ac Laërtius:

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακῶν τ' ἀγαθῶν τε τέτυκται.

c Ædibus in noſtris quæ prava aut recta gerantur.

Eo non ſolum revocavit auditorem à curioſitate rerum alienarum, verum etiam à diſciplinis non neceſſariis: velut ab exacta cognitione aſtrologiæ, aut geometriæ, aut cauſſarum naturalium, aut rerum ultra mundanarum, ad cognitionem ethices, cujus ſcientia præſtat, ut nobis ipſi noti ſimus, utque rem domeſticam aut publicam utiliter adminiſtremus.

23. EODEM ſpectat & illud quod illi adſcribitur, & inprimis celebratur: *Quæ ſupra nos, nihil ad nos.* Sic enim reſpondere ſolet admirantibus, quod de moribus

a *Indoles erecta.* b *Otium turpe.* c *Curioſitas.*

ribus semper, de astris, deque meteorologis nunquam disputaret.

24. CUM in via quidam per lasciviam calcem impegisset, admirantibus quod id pateretur: *a Quid facerem*, inquit. Illis hortantibus ut vocaret hominem in Jus, *Ridiculum*, inquit, *si quis asinus me calce percussisset, diceretis mihi, voca illum in Jus?* Nihil putabat interesse inter asinum & hominem brutum, nullaque virtute præditum: ac vehementer absurdum videri, non pati ab homine, quod ab animante bruto passurus sis.

25. QUIDAM ab eo salutatus non resalutavit, nec id moleste tulit Socrates: amicis autem admirantibus, & ob hominis incivilitatem indignantibus, dixit: *b Si quis nos præteriret, pejus affectus corpore, quam nos sumus, nequaquam illi succenseremus: cur igitur illi succenseam, qui pejus affectus est animo quam nos sumus.*

26. EURIPIDES obtulit Socrati librum ab Heraclito conscriptum, eo lecto rogavit quid illi videretur: *c Per Jovem*, inquit, *quæ intellexi, mihi præclara videntur, qualia puto & ea quæ non intellexi, sed opus est Delio quopiam natatore.* Notavit perquam salse affectatam ejus scriptoris obscuritatem, unde & σκοτεινὸς cognomen inditum est. De Delio natatore diximus in Chiliadibus.

27. CUM Alcibiades illi speciosam aream offerret dono, in qua sibi domum ædificaret: *d Quid*, inquit, *si mihi calceis opus esset, num mihi corium dares unde mihi calceos conficerem? Et si dares, an non ipse ridiculus essem si acciperem?* Hac similitudine munus inutile recusavit.

28. PER forum obambulans cum adspiceret mercium copiam quæ illic vendebantur, ita secum loqui consuevit: *e Quam multis rebus ego non egeo:* ast alii cruciantur animo ita cogitantes, quam multa mihi desunt. Socrates sibi gratulabatur, quod juxta naturam vivens, ac paucis assuetus, aurum, purpuram, gemmas, ebur, aulæa, reliquasque divitum delitias, nec cuperet, nec

a *Patienter.* b *Moderate.* c *Salse.* d *Munus inutile.* e *Frugalitas.*

egeret, quas dicere solet magis necessarias agendis tragœdiis quam ad usum vitæ. In hanc sententiam usurpabat versus Iambicos Poëtæ nescio cujus:

Τὰ δ' ἀργυρώματ' ἐστὶν ἥτε πορφύρα
Εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρήσιμ' οὐκ εἰς τὸν βίον.

Id est:

Argentea istbac vasa simul ac purpura
Tragœdiarum accommoda histrionibus
Sunt, ad beatam conferunt vitam nihil.

29. DICERE solitus est, *a* Eum esse Diis simillimum, qui quam paucissimis egeret, cum Dii omnino nullius egeant rei. At vulgus divites Diis proximos existimant quorum deliciis nihil satis est. De his enim dictum est in comœdia Terentiana. Quam vos facillime agitis. Hoc autem Homerus Diis tribuit, quos appellat ῥεῖα ζώοντας, id est, facillime viventes. Facillime autem vivit, qui paucissimis contentus est.

30. DICEBAT qui suaviter ederet panem, *b* huic non esse opus obsonio, & qui suaviter biberet quemlibet potum, hunc non desiderare poculum præter id quod adest. Fames enim & sitis optime condit omnia.

31. DICEBAT, cuivis esse promptum, *c* si quid rerum insignium haberet proloqui, cui difficillimum esset nominare quos possideret amicos, cum hac possessione nulla sit carior. Hoc dicto taxabat præposterum vulgi de rebus judicium, qui hoc negligentissime haberet, quod omnium plurimi faciendum erat. Ditior sibi videtur cui pecuniæ non nihil obtigit, & damnum deplorat cui periit: at qui sibi paravit bonum amicum non videtur sibi factus beatior, nec jacturam deflet qui perdidit.

32. EUCLIDI contentiosarum argutionum admodum studioso: *d Sophistis*, inquit, *O Euclides*, *uti poteris*, *hominibus non poteris*. Indicans Sophisticen inutilem ad publicas functiones, quas qui affectat, eum non oportet gryphis & inanibus argutiis ludere, sed hominum moribus semet accommodare.

33. SCI-

a *Frugalitas* b *Frugalitas.* c *Amicus sincerus.* d *Sensus communis.*

33. SCIENTIAM dicebat unicum esse bonum: contra, unicum malum ignorantiam: quod quicunque committunt rem injustam, hoc peccant, quod ignorant quid cuique sit tribuendum: & qui fortes sunt, non alia re fortes sunt nisi quod sciunt ea expetenda, quæ vulgus existimat horrenda: & qui intemperantes sunt, hoc errant, quod ea putant suavia aut decora, quæ minime sunt. Summum igitur bonum esse dicebat, scientiam rerum expetendarum ac fugiendarum.

34. CUIDAM dicenti, Antisthenem Philosophum matre Threïcia prognatum esse, velut hoc probrum impingenti viro quod hybrida esset, patre quidem Atheniensi, sed matre Barbara: a *Quid*, inquit, *an tu putas virum adeo præclarum ex utroque parente Atheniensi nasci potuisse?* Notans corruptissimos Atheniensium mores, ut citius è Thrace Scythave posset nasci vir probus, quam ex Atheniensi: & hoc quod habebat probitatis Antisthenes, matri tribuendum putavit.

35. DICEBAT b otium possessionem omnium optimam, Otium autem sensit non ignaviam, sed à tumultuosis negotiis, & à cupiditatibus animi tranquillitatem vitiantibus esse quietum.

36. ILLUD omnium maxime celebratur quod dicebat: c *Se nihil scire, nisi hoc unum quod nihil sciret.* Inquirebat enim de singulis, tanquam ambigens, non quod re vera nihil haberet certo cognitum: sed hac ironia & suam declarabat modestiam & aliorum redarguebat arrogantiam, qui se profitebantur nihil nescire cum re vera nihil scirent. Sophistæ quidam publice profitebantur, sese ex tempore responsuros ad omnem propositam materiam, horum arrogantem inscitiam sæpenumero confutabat Socrates. Atque ob hoc ipsum, ut ipse quidem interpretatur, ab Apolline judicatus est sapiens, quod quamvis omnium rerum ignorantiam cum cæteris haberet communem, eo nomine tamen illos superaret, quod suam inscitiam agnosceret, cum illi hoc quoque nescirent, se nihil scire.

 37. LAER-

a *Facete.* b *Otium honestum.* c *Modeste.*

37. LAERTIUS & hoc illi tribuit, a Cœpisse, dimidium facti esse, dicebat enim dimidium operis peractum ei, qui jam esset aggressus: Sunt enim qui cunctando ac deliberando vitam omnem absumant. Est autem hemistichium Hesiodium.

Ἀρχὴ ἥμισυ παντός.

38. QUI res præcoces magno emerent, b eos ajebat desperare, quod ad tempus maturitatis essent perventuri. Alioqui stultum est, & pluris & deterius emere, cum paullo post liceat & minoris & melioris. Ita nusquam non revocabat hominum cupiditates rationis expertes ad sobrium judicium.

39. QUODAM tempore cum Euripides, c ita de virtute differeret, ut diceret. Κράτιστον εἰκῇ ταῦτ' ἐᾶν ἀφειμένα. Id est: Hæc missa temere est optimum relinquere. Quasi virtus inveniri vix posset: Surrexit Socrates dicens, *Ridiculum esse, cum mancipium si non protinus inveniatur, operæ pretium existimemus investigare: virtutem nulla investigatione dignam judicare si non protinus contingat homini.*

40. ROGATUS ab adolescente quodam, utrum melius censeret uxorem ducere, an non ducere: d *Utrumcunque*, inquit, *feceris, pœnitebit:* indicans & cœlibatum & conjugium habere suas molestias, ad quas perferendas esset præparandus animus. Cœlibatum comitatur solitudo, orbitas, generis interitus, heres alienus: matrimonium perpetua solicitudo, juges querelæ, dotis exprobratio, affinium grave supercilium, garrula socrus lingua, subsessor alieni matrimonii, incertus liberorum eventus, aliaque innumera incommoda. Proinde non hic est electio qualis est inter bonum & malum, sed qualis inter graviora & leviora incommoda.

41. QUENDAM ex amicis conquerentem, quod Athenis omnia magno venirent, e vinum enim Chium mina, purpuram tribus minis constare, mellis heminam quinque drachmis: manu illius prehensa duxit in penum farinariam, *Obolo*, inquiens, *semisextarius venit*, *vilis*

a *Contentio mala.* b *Festinatio.* c *Virtus quærenda.* d *Matrimonium.* e *Frugalitas.*

vilis igitur annona est. Hinc ad oleariam deducens, *Duobus*, inquit, *areis sextarius. Num magno igitur in urbe veneunt omnia?* Qui paucis ac necessariis contentus est, sibi facit vilem annonam.

42. ARCHELAUS Rex Socratem ad se vocarat, multa pollicens: Socrates respondit: a *Se nolle ad eum venire a quo acciperet beneficia, cum illi reddere paria non posset.* Hoc dictum improbat Seneca, quod Philosophus persuadens auri argentique contemptum, plus dat quam si det aurum & argentum.

43. QUODAM tempore reversus è foro inter amicos dixit: b *Emissem pallium si nummos habuissem.* Nihil postulavit, tantum verecunde admonuit egestatis. Mox inter amicos ambitus erat, à quo Socrates acciperet. Et tamen post eam vocem quisquis properavit, ut ait Seneca, sero dedit.

44. CUIDAM quærenti quod peregrinationes sibi nihil profuissent: c *Non immerito*, inquit, *tibi istud evenit. Tecum enim peregrinabaris.* Multi putant longinquis peregrinationibus colligi prudentiam, quum Horatius clamet:

Cœlum non animum mutat, qui trans mare currit.

Congressus sapientium confert prudentiam, non montes aut maria.

45. COLAPHO percussus à quodam in via, nihil aliud respondit, quam: d *Quod homines nescirent quando prodire deberent cum galea.* Simile quiddam Laërtius asscribit Diogeni.

46. AJEBAT: e *Se mirari, quod quum statuarum artifices id summo studio conniterentur, ut lapis quam simillimus homini redderetur, non pariter hoc curarent, ne ipsi lapidibus similes & viderentur & essent.* Sunt autem qui putent Socratem priusquam ad ocium Philosophiæ sese conferret, statuarum opificem fuisse.

47. ADHORTABATUR juvenes: f *Ut se subinde ad speculum contuerentur, quo si essent egregia cor-*

a *Munera contempta.* b *Ultronea beneficentia.* c *Peregrinatio inutilis.* d *Patienter.* e *Lepide.* f *Cultus animi.*

poris forma, caverent ne quid ea indignum committerent: sin minus, quod corpori deesset, id ingenii cultu morumque honestate pensarent. Adeo vir ille undecunque rapiebat occasionem ad virtutis studium adhortandi.

48. ADVOCARAT divites aliquot ad cœnam. Ob id solicita Xantippe, quod apparatus esset perquam exiguus: a *Bono animo es*, inquit. *Nam si frugi temperantesque sunt, boni consulent: sin minus, nulla nobis horum cura debet esse.* Hoc dilemma nobis merito excuteret operosam & sumptuosam ambitionem in excipiendis convivis.

49. DICEBAT: b *Multos in hoc vivere ut ederent biberentque, se contra ob id edere ac bibere ut viveret*, quod his rebus non ad voluptatem, sed ad naturæ necessitatem uteretur. Hanc sententiam retulit Satyricus:

Non vivas ut edas, sed edas ut vivere possis.

50. EOS qui multitudini imperitæ fidem habebant, ajebat. c *Perinde facere, ac si quis tetradrachmum unum contemnens rejiceret, & acervum è similibus congestum probaret reciperetque.* Cui non fideres soli, ei nihilomagis fidendum est in turba similium. Nec enim refert quam multi sint, sed quam graves. Nummus adulterinus etiam in quamvis magno acervo adulterinus est. Hoc adversus turbam testium, & indocti vulgi judicia.

51. QUUM Æschines ambiret esse de numero discipulorum Socratis, excusaretque verecunde paupertatem suam, ac moleste ferret, quod quum cæteri Socratis amici divites multa largirentur, sibi nihil esset quod daret præter seipsum: d *An non intelligis*, inquit, *quam magnum munus mihi dederis, nisi forte teipsum parvo æstimas? Itaque mihi curæ erit, ut te tibi reddam meliorem quam accepi.* Alii Sophistæ quum meras nugas docerent, nullum admittebant discipulum nisi magna mercede, Socrates nihilo minus libenter recepit inopem quam opulentos.

52. QUUM quidam illi diceret, Athenienses te morti

a *Simile ante pag.136.apopht.4.Frugalitas.* b *Luxus.*
c *Pecunia qualis.* d *Comiter.*

morti adjudicarunt: *a Et illos*, inquit, *natura.* Sentiens non esse magnum malum, si quis adigatur ad mortem, paulo post moriturus, etiamsi nemo interficiat. Quanquam hoc dictum quidam ad Anaxagoram referunt.

53. UXORI muliebriter comploranti dicentique, Mi vir, innocens morieris: *b Quid*, inquit, *uxor, num me nocentem mori malles?* Mors bonorum ob hoc ipsum minus deflenda est, quod præter meritum occiduntur: bis vero deplorandi sunt, qui ob malefacta dant pœnas, sed longe miserius est, meruisse pœnas quam dedisse.

54. EO die quo Socrates bibiturus erat venenum, Apollodorus ei pallium multi precii ad solatium obtulit, ut eo indutus moreretur. At ille recusans donum: *c Quid*, inquit, *hoc meum pallium quod viventi convenit, mortuo non conveniet?* Damnans quorundam ambitionem, hoc miro studio providentium, ut quam honorificentissime efferantur ac sepeliantur.

55. NUNCIANTI quod quidam de ipso male loqueretur: *d Nimirum*, inquit, *non didicit bene loqui:* linguæ morbum non malitiæ tribuens, sed inscitiæ, nec ad se judicavit pertinere, quid de se dicerent, qui morbo animi non judicio loquuntur.

56. QUUM Antisthenes Cynicus pallium haberet pertusum, idque obvertens fissuram omnibus daret inspiciendam: *e Per fissuram*, inquit Socrates, *pallii tui video tuam inanitatem:* Eleganter notans, turpiorem esse ambitionem è vilitate cultus, quam ex amictu splendido. Atque utinam inter Christianos non sint multi Antisthenes, qui sub veste fusca, vili sordidaque plus celent gloriæ quam alii divites habeant in holosericis ac byssinis.

57. CUIDAM admiranti quod nihil in eum commoveretur, à quo conviciis incessebatur: *f Mihi*, inquit, *non maledicit, quandoquidem ea quæ dicit, mihi non adsunt, nec in me hærent* Atqui ob hanc causam hominum vulgus magis commovetur, si quid dicitur in im-

a *Mors inevitabilis.* b *Mors non deflenda.* c *Funeris cura.* d *Moderate.* e *Sordes gloriosæ.* f *Moderate.*

merentem. Boni quum male audiunt, sibi gratulantur quod puri sint ab his malis quæ ipsis impinguntur, nec in se dici interpretantur: nihilo magis quam si quis oculorum errore Platonem appellat Socratem, & in Socratem congerat maledicta, is non maledicit Platoni, sed ei quem existimat esse Platonem.

58. VETUS comœdia solet nominatim in cives dicteria jacere. Horum libertatem quum plerique metuerent, Socrates dicebat expedire, ut quis semet illis sciens ac volens objiceret: a *Nam si quid*, inquit, *dixerint in nos merito reprehendendum, admoniti corrigemus, & profuerint: sin falsum convitium in nos jaculabuntur, nihil ad nos.*

59. SOCRATES quum Xanthippen diu rixantem tulisset in ædibus, ac tandem fessus consedisset ante fores, illa magis irritata quiete viri, de fenestra perfudit eum lotio. Ridentibus qui præteribant, & ipse Socrates arridebat, dicens: b *Facile divinabam, post tantum tonitru sequuturam pluviam.*

60. ALCIBIADI demiranti quod Xanthippen supra modum rixosam domi perpeteretur: c *Ego*, inquit, *jam pridem his sic assuevi, ut non magis offendar, quam si rota qua aquam educit è puteo stridorem audiam.* Nam is stridor molestissimus est insuetis, eundem qui quotidie audit, adeo moleste non fert, ut se audire nesciat.

61. EIDEM simile quiddam dicenti: d *At tu*, inquit, Socrates, *nonne domi tuæ toleras gallinarum glottientium strepitum?* Tolero, inquit Alcibiades, sed gallinæ mihi pariunt ova pullosque. *Et mihi*, ait Socrates, *mea Xanthippe parit liberos.*

62. SUNT qui putent Socratem simul aluisse domi duas uxores, Myrtho & Xanthippen. Proinde demiranti cuidam in quem tandem usum aleret duas mulieres, præsertim rixosas, nec eas domo exigeret: e *Hæ*, inquit, *me domi docent tolerantiam, qua mihi in publico utendum est: harum moribus exercitatus, commodior ero ad alio-*

a *Maledicus prodest.* b *Lepide & leniter.* c *Assuetudo mitigat.* d *Uxor quare ferenda.* e *Lenitas.*

aliorum consuetudinem. Hunc percontatorem Aulus Gellius facit Alcibiadem.

63. Quum Xanthippe in publico pallium marito detraxisset, ac familiares admonerent, ut tantam injujuriam manu ulcisceretur. a *Pulchre*, inquit, *nimirum ut nobis colluctantibus acclametis, alius, Eja Socrates: alius, Eja Xanthippe.* Nam hujusmodi vocibus spectatores animant duos inter se commissos. Maluit autem vir sapiens, tolerantiæ exemplum de se præbere, quam ridiculum exhibere spectaculum viri cum uxore concertantis.

64. Percontanti cur Xanthippen moribus incommodissimis fœminam haberet domi, dicebat: b *Sic habendam consuetudinem cum morosis uxoribus, quemadmodum qui se ad studium equestre exercent, parant equos ingenii ferocioris, quos si subegerint, & perpeti possint, cæteris utuntur commodius:* Ita qui morosæ conjugis mores ferre didicerit, multo facilius cum quibuslibet habebit consuetudinem.

65. Cum Socrati Lysias orationem quam in ejus defensionem composuerat recitasset: c *Præclara*, inquit, *& elegans oratio est, sed non convenit Socrati.* Erat enim forensi instituto aptior quam Philosopho, ac tali Philosopho. Rursus Lysiæ percontanti, cur si bonam judicaret orationem, putaret sibi non convenire: *Nonne*, inquit, *fieri potest, ut amictus aut calceus elegans sit ac pulcher, qui tamen alicui non conveniat?* Hoc ipsum Valerius Maximus narrat odiosius minusque Socratice. Sic enim Lysiæ respondisse memorat: *Aufer quaso istam. Nam ego si adduci possem, ut eam in ultima Scythia solitudine perorarem, tum me ipsum morte multandum concederem.*

66. Cum judices inter se disceptarent, qua pœna dignus esset Socrates: d *Ego*, inquit, *ob ea quæ feci dignum me censeo qui publicitus alar in Prytaneo.* Nam hoc honoris haberi solet, qui præclare de Republica fuissent meriti. Marcus Tullius hoc refert libro De Oratore

 pri-

a *Lenitas.* b *Lenitas.* c *Decorum personæ.* d *Fiducia benefactorum.*

primo: *Erat*, inquit, *Athenis reo damnato, si fraus capitalis non esset, quasi pœnæ æstimatio.* Hæc ſententia quum judicibus daretur, interrogabatur reus, quam quasi æstimationem commeruiſſe ſe maxime confiteretur, quod quum interrogatus Socrates eſſet, reſpondit, ſe meruiſſe ut ampliſſimis honoribus & præmiis decoraretur, & ut ei victus quotidianus publice in Prytaneo præberetur: qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cujus reſponſo judices ſic exarſerunt, ut capitis hominem innocentiſſimum condemnarent.

67. XENOPHONTEM in angiportu quodam Socrates habuit obvium, quumque videret adoleſcentem rara indole, porrecto baculo vetuit ne præteriret: ubi conſtiterat: Rogavit, *ubi fierent venderenturque variæ merces, quibus vulgo utuntur homines:* Ad id quum prompte reſpondiſſet Xenophon, percontatus eſt, *ubi homines fierent boni:* Quum adoleſcens reſpondiſſet, ſe id neſcire: *a Me igitur ſequere*, inquit, *ut hoc diſcas.* Ex eo Xenophon cœpit eſſe Socratis auditor. Abſurdum eſt ſcire ubi parare queas honeſtam veſtem aut poculum, & ignorare unde tibi comparare poſſis animi cultum.

68. QUONDAM pro foribus deambulanti contentius uſque ad veſperam, quum prætereuntium quiſpiam dixiſſet. Quid agis Socrates? *b Obſonium*, inquit, *mihi comparo in cœnam:* de fame ſentiens, quam agitatione corporis excitabat. M. Tullius ſic explicat: *c Quo melius cœnem, obſono ambulando famem.*

69. AJEBAT *unguenta relinquenda fœminis, in juvenibus nullum unguentum melius olere quam oleum, quo inter exercendum utebantur.* Nam amaracino, aut foliato, protinus idem olent ſervus & ingenuus. Rogatus quid ſenes olere deceat, *probitatem*, inquit. Rogatus, ubi hoc unguentum venderetur, recitavit Theognidis carmen:

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι.

Id eſt:

Qui bonus eſt, ab eo bona diſcito.

Hujus generis quædam congerit Xenophon in Convivio.

70. QUUM

a *Cultus animi.* b *Frugalitas.* c *Tuſc. quæſt. lib. 5.*

70. QUUM dives quidam filium adoleſcentulum ad Socratem miſiſſet, ut indolem illius inſpiceret, ac pædagogus diceret, Pater ad te, ô Socrates, miſit filium, ut eum videres. Tum Socrates ad puerum: *a Loquere igitur*, inquit, *adoleſcens, ut te videam:* ſignificans ingenium hominis non tam in vultu relucere, quam in oratione, quod hoc ſit certiſſimum minimeque mendax animi ſpeculum.

71. DICEBAT muliebrem ſexum non minus eſſe docilem & ad diſciplinas, *b* & ad omnem virtutem, etiam fortitudinem, quæ tanquam viris propria, Græcis à viro dicitur ἀνδρία, ſi diligenter inſtituatur. Id collegit ex puella ſaltatricula, quæ inducta in convivium mira arte trochos duodecim in altum projectos excipiebat, ita temperato altitudinis ſpatio, numeriſque pedum, ut nunquam falleret: eadem inter acutiſſimos gladios, non ſine horrore ſpectantium, impavida ſaltaret.

72. QUUM iret ab Agathone vocatus ad convivium ſoleatus & unctus, idque præter morem, & ab amico quodam obvio rogaretur, cur eſſet ſolito nitidior, ludens dixit: *Ut pulcher eam ad pulchrum*, cum nullus eſſet ab hujuſmodi affectibus alienior.

73. EO die quo bibiturus eſſet venenum, quum detractis compedibus ex frictu ſenſiſſet voluptatem, dicebat amicis: *c Quam mire hoc natura comparatum eſt, ut hæ duæ res ſeſe invicem comitentur, voluptas ac dolor: niſi enim præceſſiſſet moleſtia, non ſentirem hanc voluptatem.*

74. CARCERIS miniſtrum porrigentem in poculo cicutam, interrogavit: *d Quomodo ſumendum eſſet hoc pharmacum, quod ejus artis eſſet peritus:* alludens ad ægrotos qui à medicis diſcunt quando & quomodo oporteat ſumere quod ab illis temperatum eſt, quumque puer reſpondiſſet, ſemel totum hauriendum ſi poſſet, deinde tantiſper inambulandum donec ſentiret gravedinem in cruribus, poſt in lecto decumbendum ſupino corpore, ibi pharmacum effecturum quod ſolet. Socrates rogavit, *liceret ne inde aliquid libare, quod in convivijs*

a *Oratio ſpeculum animi.* b *Fœmineus ſexus ad omnia docilis.* c *Voluptas doloris comes.* d *Hilaritas in re triſti.*

viviis mos sit, effusa vini portiuncula, nominatim alicui Deo libare: minister respondit, se tantum miscuisse quantum opus esset: hoc sermone innuens, nihil esse quod effunderetur. Tum Socrates, *sed & fas est & oportet orare Deos, ut felix faustaque sit hæc mea migratio.*

75. QUUM puer illum detexisset, quod illi jam frigerent præcordia: *a Debemus*, inquit, *ô Crito gallum Æsculapio, quem persolvere neglexeris:* perinde quasi sumpta potione medica convaluisset. Nam Crito hoc summis viribus egerat, ut Socrates vitæ suæ consuleret. Adeo inerat illi viro nativa quædam vis urbanitatis, ut moriens etiam jocaretur. Nam hanc ferunt illi fuisse supremam vocem.

76. DOCUIT: *b* animorum formam magis amandam quam corporum, eamque voluptatem quam in nobis gignit conspecta formosa facies, ad longe pulchriorem, sed latentem animi speciem esse transferendam. Verum ut hanc videamus, philosophicis oculis opus esse. Notabat φιλεῖν Græcam vocem ancipitem esse ad osculandum & amandum, quorum prius est corpus amantium, alterum mentem.

77. CRITONI vehementi studio suadenti, ut si vitam ipse suam negligeret, certe liberis etiamnum parvulis, & amicis ab ipso pendentibus se servaret incolumem: *c Liberi*, inquit, *Deo qui mihi eos dedit, curæ erunt: amicos hinc discedens inveniam vobis aut similes, aut etiam meliores: ne vestra quidem consuetudine diu cariturus, quandoquidem vos brevi eodem estis commigraturi.*

78. EOS: *d* Qui corpus tantum amarent, similes esse ajebat medicis, qui semper egerent, semper instarent aliquid flagitantes: rursus qui amici essent potius quam amatores, similes esse his qui proprium fundum possiderent, quem semper student reddere meliorem. Amator suam quærit explere voluptatem, amicus haudquaquam ad se spectans, hoc se putat ditiorem, quo meliorem reddiderit amicum.

79. IN convivio apud Xenophontem singulis dicere jussis,

a *Hilaritas in morte.* b *Amor castus.* c *Mors sancta.*
d *Amor castus.*

jussis, quo artificio quove bono sibi præcipue placerent: quum ordo venisset ad Socratem, joco dixit: *a Se maxime gloriari de lenocinio:* Sentiens se tradere veram virtutem, quæ potissimum commendat habentem, quæque tum privatim, tum publice conciliat homini benevolentiam & amorem.

80. PHYSIOGNOMON qui se profitebatur ex habitu corporis, *b* & oris lineamentis posse hominis ingenium certo deprehendere, inspecto Socrate pronunciavit, illum esse hominem bardum ac stupidum, tum mulierosum, ac puerorum amoribus impurum, vinolentum, & intemperantem. Quum amici vehementer indignati minarentur homini, Socrates illos cohibuit, dicens: *Nihil*, inquit, *mentitus est, omnino talis eram futurus, nisi me Philosophiæ gubernandum tradidissem.*

81. QUUM Aristippus Socratis discipulus ex quæstu, quem Socraticorum primus facere instituit, præceptori misisset viginti minas, remisit ilico Socrates ad illum pecuniam, dicens: *c Ipsius genium hoc nequaquam permittere.* Dicebat enim Socrates, *sibi peculiarem esse Dæmonem, à quo prohiberetur arcano signo, si quid tentaret parum honestum.* Genium autem illum opinor fuisse rationem. Atque interim civiliter indicavit Aristippo, sibi non probari, quod Philosophiam doceret mercede, eoque donum ceu sacrilegio partum rejecit.

82. SOCRATES è palæstra redeuntem Euthydemum casu factus obvius, *d* duxit ad cœnam. Illis autem inter se multa commentantibus, Xanthippe irata surrexit, multaque in maritum dixit convitia: quibus quum ille nihil commoveretur, tandem & mensam subvertit. Quum autem Euthydemus valde perturbatus surgens abire cœpisset, *Quid habes*, inquit Socrates, *nonne hoc idem accidit domi tuæ, ut gallina subvolans everterit quæ erant in mensa? Nos tamen ob id non indignabamur.*

83. QUUM in Aristophanis comœdia, cui titulus Nebulæ, multis & acerbis convitiis proscinderetur, &

 adstan-

a *Lenocinium.* b *Philosophia naturam mutat.* c *Pecunia contemptus.* d *Patientia.*

adstantium quidam diceret, Non hæc iniquo fers animo Socrates? *a Non per Jovem*, inquit, *ægre fero si in theatro, perinde ut in magno convivio, salibus mordeor.* Mos hic etiamnum durat apud quosdam Germanos, ut in celebribus conviviis adhibeatur dicax aliquis, qui in convivas jaciat scommata, quibus commoveri vehementer incivile habetur.

84. DICERE solitus est: *b Saltatione moventi corpus spaciosa domo opus esse ad exercendum sese: at qui cantu aut oratione sese exerceat, huic vel stanti, vel accumbenti quemvis locum sufficere.* Hoc dicto, probabat moderatas exercitationes, præsertim à cibo sumpto, turbulentiores improbabat.

85. SOCRATI acrius objurganti familarem quempiam in convivio, Plato dixit, Nonne satius erat hæc illi dixisse seorsum? Cui Socrates: *c Et an non tu quoque rectius fecisses, si hæc mihi seorsum dixisses?* Salsissime taxavit hoc ipsum reprehendendo committentem, quod reprehendebat.

86. SOCRATES in convivio videns adolescentem avidius vescentem obsonio, ac subinde panem in jus immergentem: *d O convivæ*, inquit, *quis vestrum pane utitur pro obsonio, obsonio pro pane?* Hinc orta inter convivas disputatione, sensit juvenis & erubuit, cœpitque moderatius obsonio vesci.

87. ROGATUS quæ esset præcipua juvenum virtus: *e Ut*, inquit, *ne quid nimium tentent.* Nam calor ætatis vix sinit illos servare modum. Huc Terentius spectavit in juvene Pamphilo.

88. LITERAS quas vulgus putat repertas juvandæ memoriæ, *f* dixit vehementer officere memoriæ. Olim enim homines si quid audissent dignum cognitu, non libris sed animo inscribebant: hac exercitatione confirmata memoria facile tenebant quicquid volebant: & quod quisque sciebat, habebat in promptu. Post reperto literarum usu, dum libris fidunt, non perinde studuerunt animo infigere quod didicerant. Ita factum

a *Comœdiæ libertas.* b *Exercitatio moderata.* c *Salse.* d *Deliciæ.* e *Modus.* f *Memoria.*

factum est, ut neglecto memoriæ cultu, minus vivida esset rerum cognitio, & pauciora quisque sciret: quandoquidem tantum scimus, quantum memoria tenemus.

89. QUUM jam tempus urgeret moriendi, rogatus à Critone, quo modo sepeliri vellet: *a Multam*, inquit, *O amici, operam frustra consumpsi. Critoni enim nostro nondum persuasi, me hinc avolaturum, neque quicquam mei relicturum. Verumtamen ô Crito, si me assequi poteris, aut sicubi nactus eris, utcumque tibi videtur, sepelito. Sed mihi crede, nemo me vestrum quum hinc excessero consequetur.* Sensit Socrates, animum esse hominem, corpus nihil aliud esse quam animi vel organum vel domicilium. Eoque stulte facere illos, qui soliciti sunt quomodo sepeliantur.

90. IDEM dicere solet: *b Mortem esse similem profundo somno, aut diutinæ peregrinationi.* Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquando in suum domicilium rediturus est.

91. IDEM dicere solet: *c Ut omnes omnium hominum calamitates in unum conferrentur, moxque singulis ex eo acervo portiones æque distribuerentur: ita fore, ut suas quisque calamitates recipere malit, quam æquam è communi portionem.* Hæc adversus vulgares hominum mores, qui alienæ invident, suam deplorant sortem.

92. DIDICIT fidibus canere jam natu grandior inter pueros, id admirantibus velut absurdum, negavit absurdum esse, quæ quis nesciret ea discere. Nulli enim vitio vertitur, ea sibi parare quibus opus est, si desint: nec hic spectanda est ætas, sed egestas.

93. DICEBAT: *Bene incipere, non esse pusillum, sed juxta pusillum.* Græca sic habent, εὖ ἄρχεσθαι, μικρὸν μὲν μὴ εἶναι, παρὰ μικρὸν δέ, quod Laërtii interpres ita reddidit: Bene incipere parvum non esse, sed maximum. Quanquam aliud exprimunt verba Socratis, sed sensit ni fallor, bene incipere non esse quidem parvum, sed parvi fieri. Aut recte incipere non esse pusillum, sed

a *Anima immortalis.* b *Mors & somnus.* c *Sua cuique sors displicet.*

ſed juxta puſillum. Paulatim enim incipiendum, eo quod qui in initio præproperi ſunt ſerius perveniunt ad finem, ut alludat ad Heſiodum jubentem, ut puſillum puſillo addamus. Dicti argutia eſt in Græcis vocibus, eaque Latine reddi non poteſt.

94. ADMONEBAT: *eſſe dandam operam Geometriæ, donec quis poſſit menſura terram & accipere & tradere.* Græca ſic habent, ἔσασκε δεῖν γεωμετρεῖν, μέχρι ἂν τις μέτρῳ δύνηται γῆν παραλαβεῖν τε καὶ παραδοῦναι. Opinor eum ſenſiſſe, moderatos agros eſſe parandos, quos & tibi commodum ſit à majoribus accipere & hæredibus tuis tradere. Nam immodicæ poſſeſſiones ut non ſine negocio parantur, ita non abſque lite perveniunt ad hæredes. Dicti argutia eſt in verbo γεωμετρεῖν, quod anceps eſt ad artem Geometricam, & ad agrorum menſores.

95. CUIDAM moleſte ferenti quod negligeretur, quo tempore triginta Tyranni Rempublicam occuparant: *Nunquid eſt*, inquit, *cujus te pœnitet?* Sentiens non moleſte ferendum, ſi quis contemnatur ab improbis, nec hoc nomine ſibi quemquam oportere diſplicere, ſed ſi quid commiſit ob quod merito & ſibi & aliis bonis diſpliceat. Malis enim diſplicere, laudis eſt.

96. QUUM in ſomnis quidam ipſi viſus eſſet dicere.

Ἤματι μὲν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο,
Ad Phthiam venias ſimul ac lux tertia ſurget.

Æſchini dixit: *Tertio die moriar*: Verſum Homericum pro oraculo interpretans: idque evenit. Phthia erat patria Achillis, & amici conati ſunt perſuadere Socrati ut in Theſſaliam fugeret, quod illic haberet bonos amicos.

97. DICEBAT: *Viros oportere civitatis parere legibus, uxores autem maritorum quibuſcum vivunt moribus.* Norma conjugis vir eſt, quæ recte vivit, ſi ille publicis legibus obtemperet.

98. ADMONEBAT: *Voluptates non aliter quam Sirenas eſſe prætereundas ei qui properat ut virtutem veluti patriam.*

patriam conspiciat. Allusit ad Ulyssem, qui cera obturatis auribus prænavigavit Sirenas, ut Ithacæ fumum subsilientem cerneret.

99. QUUM audiret recitari Lysidem Platonis: *Deum,* inquit, *immortalem, quam multa de me mentitur adolescens:* Sive quod ob modestiam non agnosceret laudes quas ipsi tribuebat Plato, sive quod in dialogo multa de Socrate fingeret.

100. ÆSCHINEM qui premebatur inopia solet admonere: *Ut à seipso sumeret mutuum sive usuram,* παρ' ἑαυτοῦ δανείζεσθαι, & addidit modum: *Sibiipsi subtrahendo cibaria:* Juxta illud, magnum vectigal parcimonia. Expeditissima ratio est augendi census, detrahere sumptibus.

101. INTERROGATUS de Archelao Perdiccæ filio, qui tum fortunatissimus habebatur, num eum beatum judicaret: *Nescio,* inquit, *nunquam cum eo collocutus sum.* Subjicienti, eadem opera de Rege Persarum dubitare potes an sit beatus: *Quid ni,* inquit, *quum nesciam quam sit doctus, aut quam vir bonus.* Socrates hominis beatitudinem veris animi bonis metiebatur. Refertur à Cicerone libro Tusculanarum quæstionum quinto, ex Gorgia Platonis.

ARISTIPPUS.

ARBITROR convenire ut discipulum & ætate & authoritate primum præceptori jungamus, quo nemo fuit inter Philosophos vel ingenii dexterioris, & ad omnem vitæ habitum accommodatioris, vel in dictis urbanior aut festivior, tametsi non præstitisse videtur eam morum sanctimoniam, quam in Socrate mirantur omnes.

1. INTER hunc & Diogenem Cynicum nonnulla fuit æmulatio ob diversum vitæ institutum, Diogenes Aristippum appellabat canem regium, quod Dionysium Siciliæ Tyrannum coleret. In quem vicissim Aristippus: a *Si Diogenes sciret uti Regibus, non vesceretur crudis holeribus.* Contra Diogenes, Si Aristippus didi-

a *Libertas.*

didicisset esse contentus crudis holeribus, non esset canis regius.

2. QUUM aliquando perdicem quinquaginta drachmis jussisset emi, cuidam detestanti luxum in Philosopho, *Et tu*, inquit Aristippus: a *Si Obolo venalis esset, non emeres?* Quum is respondisset, se empturum, *Et mihi*, inquit, *tanti sunt quinquaginta drachmæ.* Quod ille luxus nomine damnabat, hic detorsit ad laudem contemptæ pecuniæ. Siquidem qui precii magnitudine deterretur ab emendo, is non contemnit cibum, sed pluris facit pecuniam. At Philosopho nihilo pluris æstimantur quinquaginta drachmæ, quam illi obolus. Aristippus itaque obsonii cupiditate par, superior erat despectu nummorum.

3. QUUM Dionysius illi tres venustas meretrices obtulisset admonens, ut ex his quam vellet eligeret, omnes apprehendit, dicens: b *Ne Paridi quidem fuisse tutum, unam cæteris prætulisse:* ac puellas deduxit ad aulæ vestibulum, dimisitque, non minus in contemnendo facilis, quam in amplectendo.

4. STRATO, sivè ut alii tradunt, Plato dixit Aristippo, *Tibi uni & chlamydem & pannum ferre datum est.* Chlamys vestis est Satraparum, pannus mendicorum. Id notavit Horatius quum ait:

Omnis Aristippum decuit color.

Apud Dionysium saltavit in purpura, interdum vili pallio utebatur, semper tamen decori memor.

5. CONSPUTUS à Dionysio, æquo animo tulit: ob eam contumeliam indignantibus, *Piscatores*, inquit, *ut gobionem capiant, aqua marina se patiuntur aspergi, ego ut balneam capiam, non patiar me aspergi saliva?* Balenæ vocabulo Regem signans, quem sua patientia conabatur ad Philosophiæ studium allicere. Plurimum autem utilitatis ex Principum sapientia nascitur.

6. ROGATUS quid fructus cepisset ex Philosophiæ studio: c *Quod cum quibuslibet*, inquit, *libere loqui possim.* Nec enim metuebat potentes, nec fastidiebat humiles. Quoniam animum habebat spe pariter ac metu

a *Argute.* b *Lepidi.* c *Libertas.*

metu liberum, nemini serviebat, neque cuiquam assentabatur præter animi sententiam.

7. QUUM quidam illi probro darent, quod splendide exquisiteque viveret Philosophus: a *Id*, inquit, *si vitium esset, in celebritatibus Deorum nequaquam fieret.* In his enim & magnifice vestiri, & lautissimo ciborum apparatu solent uti: porro quum Dii sint infensi vitiis, non placarentur, sed irritarentur hujusmodi magnificentia, si ea cum vitio esset conjuncta. Sic ille quidem elusit convitium, non ostendit quid esset optimum.

8. PERCONTANTI Dionysio, quid eximium haberent Philosophi præ cæteris hominibus: b *Ut*, inquit, *etiam si omnes leges aboleantur, tamen æquabiliter victuri simus.* Vulgus legum præscriptis arcetur à peccando, Philosophus rationem habet pro legibus, non ideo quod rectum est faciens quia lex jussit, nec à scelere temperans quia lex vetuit: sed quia novit illud per se rectum esse, hoc per se turpe.

9. UTERQUE Dionysium coluit Aristippus & Plato, c sed Aristippus à deliciis aulicis quum adessent non abstinebat, Plato etiam inter regalem luxum frugalitatem servare nitebatur. Itaque cum Plato reprehenderet Aristippum, quod adeo lauticiis indulgeret: rogavit quid sentiret de Dionysio, num vir bonus videretur: quum respondisset, videri bonum: d *Atqui ille*, inquit, *me multo vivit lautius.* Proinde nihil vetat eundem & laute vivere & bene vivere.

10. PERCONTANTI Dionysio qui fieret, ut Philosophi divitum limina tererent, non contra: e *Quoniam*, inquit, *Philosophi norunt quibus egeant, illi nesciunt.* Philosophi sciunt absque pecunia vivi non posse, itaque petunt eos qui quod opus est dare possunt. Quod si divites æque intelligerent se egere sapientia, multo magis tererent Philosophorum limina. Miserior enim est egestas animi quam corporis: atque hoc miserius egeni sunt divites quod non intelligant, quam preciosa quamque necessaria re careant.

11. RO-

a *Argute.* b *Philosophiæ fructus.* c *Lepide.* d *Lepide.*
e *Philosophia necessaria.*

11. ROGATUS quo differrent docti ab indoctis: a *Quo*, inquit, *equi domiti ab indomitis.* Quemadmodum equus indomitus ad omnem usum incommodus est ob inscitiam ac ferociam: ita qui rapitur affectibus quos sola domat Philosophia, ad omnem vitæ consuetudinem inutilis est.

12. QUUM aliquando adiret scortum, sensit quendam ex adolescentulis qui aderant erubescere, quasi turpe esset Philosophum ingredi fornicem: ad hunc versus: b *Huc*, inquit, *ingredi turpe non est adolescens, sed egredi non posse turpe.* Sensit ignoscendum si quis moderate utatur Venere, non ignoscendum si quis addictus voluptati serviat. Hoc dictum illo seculo probari poterat, quo nulla lex vetabat cum scorto congredi, nunc præter argutiam nihil habet laudabile.

13. CUIDAM qui proposuerat ænigma, vehementer instanti ut solveret: c *Quid ô stolide*, inquit, *vis solvam, quod nobis etiam ligatum exhibet negocium?* Lusit ex ambiguo. Solvitur enim quæstio, & solvitur homo aut belua vincta. Stultum autem sit, furiosum hominem aut noxiam bestiam solvere, magis nocituram.

14. DICEBAT: d *Satius esse fieri mendicum quam indoctum, quod ille tantum pecuniis egeat, hic humanitate.* Nihilominus homo est, cui deest pecunia: at homo non est, cui deest eruditio. Et tamen cui deest pecunia, petit ab obviis: cui deest sapientia, nullum solicitat ut accipiat.

15. QUUM à quodam convitiis incesseretur, tacitus abiit. At quum maledicus insequeretur abeuntem dicens, cur fugis? e *Quoniam*, inquit, *tibi quidem potestas est male loquendi, mihi vero non audiendi.* Salsissime notavit hominis impudentiam, qui quum sibi jus sumeret male loquendi, non saltem hoc juris concederet alteri, ut subduceret sese, desineretque male audire: nam vox hæc, cur fugis? erat velut expostulantis de injuria.

16. QUIDAM multa destomachatus in Philosophos,

a *Philosophiæ fructus.* b *Venus moderata.* c *Lepide.* d *Eruditio utilis.* e *Maledico cedendum.*

phos, etiam hoc adjecit, quod conspiceret illos semper obsidere fores divitum: cui Aristippus: *a Et medici*, inquit, *ægrotantium domos frequentant*, *nemo tamen ægrotus esse mallet*, *quod medicus*. Scite retorsit in diversum convitium. Philosophi prædicant felicitatem, quam uni sapienti vindicant, & tamen assidue versantur apud divites aliquid venantes ab illis, unde colligebat divites esse beatiores quam Philosophos. Sed ille interpretatus est Philosophos ideo potissimum colere divites, quod ob luxum ac delicias cæteris mortalibus & stultiores & corruptiores, magis egerent præceptis sapientiæ: Philosophus autem animorum male habentium medicus est. Porro beatius est esse medicum quam ægrotum.

17. QUUM aliquando Corinthum navigasset, & orta tempestas naufragium minaretur, expalluit Aristippus: *b* Id animadvertens è vectoribus crassus quispiam militaris ac Philosophorum osor, sedata tempestate cœpit insultare: Quum inquiens vos Philosophi qui prædicatis mortem non esse formidandam expallescitis in discrimine, nos indocti non timemus? *Quoniam*, inquit Aristippus, *non de pari anima tibi mihique cura ac metus est*. A. Gellius hoc addit, Ego timeo animæ Aristippi, tu non times animæ nebulonis: quod tamen amarulentius dictum est, quam ut Aristippo conveniat, cujus urbanitas non tantum habet nigri salis. Rebus vilissimis minime timemus, unde proverbium, Hydria in foribus. Hinc lusit Aristippus, illum non expalluisse, non quod esset fortior, sed quod quum esset homo nihili, haberetque animum omni virtute vacuum, minimum erat detrimenti si periisset. Vir eruditus ac sapientia præditus non perit nisi gravi Reipublicæ dispendio.

18. CUIDAM jactanti se quod esset πολυμαθής, hoc est, multiplicis eruditionis, quasi nihil non didicisset: *c Quemadmodum*, inquit, *non hi qui plurimum edunt excernuntque*, *melius valent his qui sumunt quantum opus est*, *ita non qui plurima*, *sed qui utilia legerunt*, *studiosi & eruditi sunt habendi*. Graviter taxavit eos qui tumultuaria immo-

a *Philosophia medicina animorum*. b *Mortis metus*.
c *Varia lectio*.

immodicaque lectione ſemet ingurgitant; nec ea quæ legunt trajiciunt in animum, ſed tantum reponunt in memoria, quare nec doctiores evadunt, nec meliores.

19. ORATOR quidam Ariſtippum reum defendit in judicio, vicitque litem. Is cum velut artem ſuam præferens Philoſophiæ, diceret: Quid tibi profuit Socrates Ariſtippe: *a Hoc*, inquit, *quod oratio quam pro me dixiſti, vera fuit.* Defenderat ut virum bonum & innocentem. Ut autem talis eſſet, qualis ab oratore prædicabatur, Socrates præſtiterat, à quo Philoſophiam didicit. Orator non hoc efficit ut quis ſit vir bonus, ſed ut talis videatur judicibus, etiam ſi non ſit. Præſtantius igitur eſt quod præſtat Philoſophus, quam quod orator.

20. ARETAM filiam ſalubribus præceptis inſtituebat *b* conſuefaciens ut ubique quod immodicum eſſet, contemneret, quod mediocritas in omni re ſit optima, & in fœmina maximæ virtutis ſit temperare cupiditatibus.

21. CUIDAM percunctanti, qua re eſſet melior evaſurus filius, ſi eum curaret litteris erudiendum, *c Ut nihil aliud*, inquit, *certe in theatro non ſedebit lapis ſuper lapidem.* Amphitheatra gradus habebant marmoreos, in quibus ſedens populus ſpectabat. Lapidem autem vulgo dicebant hominem indoctum & elinguem.

22. QUIDAM cum Ariſtippo ajebat ut filium ſuum ſuſciperet erudiendum: *d* Sed cum Philoſophus pro mercede peteret quingentas drachmas, alter deterritus magnitudine pretii. Minoris, inquit emerem mancipium. *At heic*, inquit, *habebis duo.* Senſit eadem pecunia illum ſibi paraturum, & Philoſophum utilem, & filium obſequentem. Lepide taxavit vulgi judicium qui nuſquam parcior eſt quam in recte inſtituendis liberis, pluſque ſumptus impendit curandis equis quam filiis.

23. REPREHENSUS quod pecunias acciperet ab amicis, ait: *e Se non ideo accipere ut uteretur ipſe, ſed ut*

a *Philoſophia oratoria præſtantior.* b *Modus.* c *Eruditio utilis.* d *Inſtitutio recta.* e *Divitiarum uſus.*

ut illi discerent ad quas res utendum sit pecuniis. Vulgus enim divitum, aut in equos aut in operosas structuras, aut in luxum perdit pecuniam, cum ea bonis viris si egeant sit eroganda. Quin & aliter intelligas licebit. Aristippus non nisi ad vitæ necessaria pecuniis utebatur, ideoque à divitibus accipiebat, ut eis demonstraret bene utendi rationem: id non poterat, nisi illi materiam subministrassent. Veluti qui cupit artem scribendi discere, chartam & calamum porrigit docturo.

24. CUIDAM exprobanti quod in propria caussa oratore conductitio fuisset usus: a *Nil mirum*, inquit, *& cœnam apparaturus coquum conduco.* Alter videri volebat ob hoc oratorem præstantiorem Philosopho, quod ejus operam conduceret: ille retorsit in diversum, innuens inferiorem esse qui conducitur. Oratoris enim munus inferius est quam ut Philosopho conveniat.

25. JUSSUS est aliquando de sua Philosophia non nihil dicere, cumque detrectantem urgeret Dionysius: b *Ridiculum*, inquit, *siquidem me ut de Philosophia loquar rogas, & quando oporteat loqui ipse me doces.* Sensit hoc ipsum esse Philosophi, scire quando loquendum sit quando tacendum: at qui petit ut audiat aliquid ex Philosophia, declarat se Philosophiam a Philosopho velle discere: rursus qui cogit ad loquendum, is videtur ipso Philosopho doctior, ut qui melius norit loquendi tempus quam Philosophus ipse. Ob hoc Aristippi responsum indignatus Rex, jussit illum in convivio infimum omnium accumbere, heic Aristippus nihil offensus: c *Hunc*, inquit, *locum ô Rex illustrare vis ac honorificum reddere:* significans non locum reddere hominem viliorem, sed ex dignitate hominis honorem addi loco.

26. QUENDAM sibi vehementer placentem de natandi peritia non tulit Aristippus, *Et non te pudet*, inquit, *tam insolenter his de rebus jactare te, quæ Delphinum sunt propria?* Lepidus erat, si dixisset, ranarum. Decet hominem gloriari super his quæ sunt hominis propria.

Nihil

a *Philosophus oratore præstantior.* b *Libere.* c *Locum ornat bono.*

Nihil autem magis convenit homini, quam ratione pollere. Nullus tam peritus natator est, quin hic à Delphinis superetur.

27. PERCUNCTANTI qua re differt sapiens ab indocto: a *Mitte*, inquit, *ambos nudos ad homines ignotos, & videbis.* Significavit sapientem secum in pectore circumferre quo se commendet quibuslibet, Proinde si doctum & indoctum pariter nudos mittas in regionem peregrinam ubi ambo sint æque ignoti, sapiens proferens opes suas protinus & rem & amicos inveniet, nudus alter pro insano ridebitur, & fame periclitabitur.

28. JACTANTI cuidam quod multum biberet, nec inebriaretur: b *Quid*, inquit, *magni narras, cum idem faciat mulus.*

29. QUIDAM Aristippo vitio dabat, quod cum meretrice haberet consuetudinem. Hinc Socratica Isagoge sic contra refutavit: *Age dic mihi, num referre putas, utrum quis accipiat domum quam multi inhabitarint, aut quam nemo?* Cum negasset referre: *Quid*, inquit, *refertne utrum veharis navi quæ multos vexerit an quæ nullos?* Cum negasset & hoc: *Quid igitur interest*, inquit, *utrum consuetudinem habeas, cum muliere quæ multis sui fecerit copiam, an quæ nulli?* Et hoc dictum ut festivum probari potest apud illos, apud quos simplex stuprum non habetur pro crimine.

30. REPREHENSUS à quodam, quod Socratis discipulus contra Socratis morem pecuniam acciperet: c *Merito*, inquit, *hoc facio, nam Socrati plurimi divites amici mittebant triticum & vinum, è quibus pauca in usus necessarios reservans remittebat reliquum. Nimirum habebat ille dispensatores Atheniensium primores, ego vero Eutichydem servum meum empticium.* Significabat se nihilo minus contemnere pecuniam quam Socratem, sed illi fuisse largiores amicos. Hoc colore se possent & hodie quidam excusare, profitentes summum pecuniæ contemptum, cum apud amicos habeant depositam pecuniam, quod olim habebant benignos peni curatores,

a *Eruditio utilis.* b *Bibacitas.* c *Provisio necessariorum.*

tores, nunc esurituros satis, si nihil sit alicubi repositum nummorum.

31. HABUISSE dicitur consuetudinem cum Laide nobili scorto. Quo nomine cum vulgo male audiret, cuidam objicienti quod Philosophus haberetur à Laide: *Immo Lais*, inquit, *habetur à me*, *non ego à Laide:* significans non esse turpe uti concessa voluptate, sed ei servire deditumque esse, in turpibus habendum.

32. RURSUM objicienti quod cibis lautioribus uteretur, hac ratione occlusit os: a *Tu*, inquit, *hos cibos triobolo non emeres?* cumque is qui volebat lautitiarum videri contemptor annuisset: b *Ergo*, inquit, *non tam ego voluptati studio quam tu avaritiæ.* Siquidem usurus erat & ille lautitiis, si gratis aut minimo contigissent. Sic nationes quædam Germanis objiciunt bibacitatem, Anglis edacitatem, cum ipsis nihil sit voracius, si quando gratis datur indulgere gulæ. Avariores igitur illæ sunt, non temperantiores. Huic simillimum quod ante retuli de perdice.

33. DIONYSII quæstor, nomine Simus, natione Phryx, c ostendit Aristippo suas ædes undiquaque splendidas, etiam pavimento pretiosis tessellis constrato: omnibus circumspectis Aristippus sputum oris rejecit in barbam Simi: & ob id indignanti hoc colore se excusavit, quod in tota domo nihil videret ad excipiendum oris recrementum opportunius: innuens, in tota domo nihil esse fœdius aut immundius barbari facie, cum eam hominis partem oportuerit esse mundissimam. Quanquam hoc dictum magis quadrat in Cynicum aliquem quam in Aristippum, utcumque illi adscribitur.

34. DELECTATUS aliquando insigni unguento: *Male sit*, inquit; *malis cinadis*, *qui rem tam bellam infamarunt:* sentiens multa per se bona rejici culpa utentium male.

35. INTERROGATUS quo modo Socrates obisset diem, *Ut ego*, inquit, *optarim:* significans talem mortem quavis vita optabiliorem, nec potuit brevius

a *Lautitiæ.* b *Libere.* c *Splendide.*

felicem obitum describere. Dicti tamen argutia in hoc est, quod Philosophus aliud responderit, quam exspectabat percunctator. Ille quærebat de genere mortis, morbo perisset, gladio, veneno, an præcipitio: ille putans id nihil referre, respondit, illum feliciter esse mortuum.

36. SOPHISTA Polyenus ingressus ædes Aristippi, cum videret illic mulieres pulchre ornatas, ac magnifice instructum convivium, cœpit reprehendere tantum in Philosopho luxum. Aristippus dissimulata objurgatione, aliquanto post: a *Potesne*, inquit, *hodie nobiscum esse?* Cum ille non recusasset: *Quid igitur*, inquit, *incusas?* Videris enim non lautiorem mensam reprehendere, sed impendium. Nam si convivium ob hoc ipsum displicuisset quod esset lautius, recusasset esse conviva. Porro probare quidem apparatum, sed offendi sumptu, non frugalis sed avari hominis esse videtur.

37. VIX credibile est quod de illo refert Bion, cum famulus in itinere gestans pecuniam onere premeretur: b *Abjice*, inquit, *quod nimium est, & fer quod potes.*

38. QUODAM tempore navigans, ut intellexit navim esse piraticam, deprompsit aurum ac numerare cœpit, moxque abjecit in mare, & graviter ingemuit, fingens sibi imprudenti & invito excidisse. Hoc ingenio vitæ suæ consuluit, adempta piratis occidendi vinciendive materia. Sunt qui narrent illum & hæc dixisse: c *Satius est ut hæc per Aristippum, quam propter hæc pereat Aristippus.*

39. PERCUNCTANTI Dionysio, cur Aristippus venisset in Siciliam relicto Socrate: d *Vt*, inquit, *quæ habeo impartiam, quæ non habeo accipiam.* Sunt qui narrent illum sic respondisse, *Cum egerem sapientia, adii Socratem, nunc quoniam egeo pecunia, ad te veni.*

40. ARISTIPPUS Platoni objurganti quod multos pisces emisset, respondit se illos emisse obolo, cumque Plato dixisset, tanti & ipse empturus eram: e *Vides*, inquit, *igitur ô Plato, me non esse obsoniorum avi-*

a *Argute.* b *Philosophiæ studium.* c *Ingeniose.* d *Libere.* e *Argute.*

avidum, sed te pecunia amantem. Similia quædam ante commemorata sunt.

41. IDEM Æginæ in Neptunalibus consuetudinem habuit cum Phryne: cumque illi quispiam objecisset: quod tantum pecuniæ impenderet mulieri, quæ Diogenem Cynicum gratis admitteret: a *Ego*, inquit, *illi multa suppedito, ut ipse ea fruar, non ne quis alius.* Traditum est hoc de Phryne, quod cum esset formosissima, quibuslibet tamen sui copiam facere soleat, nullo delectu personarum, seu divites essent, seu pauperes, in neminem fastidiosa. Itaque turbam amatorum habuit. Huc respexit Horatius:

Me libertina, nec uno
Contenta Phryne macerat.

42. ARISTIPPUM cum Phryne consuetudinem habentem sic objurgavit Diogenes: Cum publica, inquit, muliere tibi res est Aristippe: aut igitur canem agas quemadmodum ego, aut desinas. Hunc inductione sic repulit Aristippus: b *Num absurdum tibi videtur Diogenes inhabitare domum, in qua prius habitarunt alii?* Cum negasset ille: *Quid*, inquit, *num vehi navi, qua multos antea vexerit?* Cum hoc quoque negasset absurdum esse: *Cur igitur*, inquit, *absurdum putas congredi cum muliere, qua plures sunt usi?* Hoc ante commemoratum est, nisi quod Athenæus hunc in modum retulit.

43. CUM prædium amœnissimum perdidisset, cuidam deploranti tam miserabilem illius casum: c *Quid*, inquit, *an nescis tibi unicum esse prædiolum, mihi vero tres agros superesse?* Cum annuisset alter: *Quin igitur tuam potius vicem deploramus?* Sentiens insipientis esse, dolere amissis potius quam gaudere relictis.

44. CUIDAM interroganti, num tu es ubique? ridens: d *Naulum*, inquit, *non perdo, si sum ubique.* Elusit Aristippus Sophisticam quæstionem, an idem corpus possit esse diversis locis, dum respondit non esse periculum, ne perdat naulum. Perdit enim naulum, qui

a *Candide.* b *Candide, Supra apopht. 92.* c *Relictis gaudendum.* d *Lepide.*

qui dato pretio non pervehitur eo quo vult. Poteſt & ſic accipi: *Ergo naulum perdidi.*

45. CONFUTATUS in diſputatione à quodam homine audaci, ſed eodem furioſo ac ſtolido, cum illum videret geſtientem inflatumque victoria: a *Ego quidem,* inquit, *redargutus ab eo, ſed ſuavius dormiturus te, qui redarguiſti.*

46. HELICON Cyzienus unus ex Platonis æqualibus Solis defectum prædixerat: qui poſtea quam accidit quemadmodum ille prædixerat, à Dionyſio argenti talento donatus eſt. Tum Ariſtippus ad reliquos Philoſophos. *Et ego rem miram habeo quam pœſsim prædicere:* Orantibus ut proferret: *Prædico,* inquit, *brevi inter Platonem ac Dionyſium futuram ſimultatem.* Senſerat enim Regem animum ſuum jam dudum diſſimulare.

47. ILLUD cum primis damnabat b in hominum moribus, quod in auctionibus vaſa diligenter inſpicerent prius quam emerent, vitam eorum non inſpicerent quos ſibi in amicitiam adjungerent. At major utilitas eſt à fidis amicis quam à vaſis, & plus damni eſt niſi deligas.

48. CUM Dionyſius in convivio juſſiſſet, ut ſinguli in veſte purpurea ſaltarent: purpura vero tum Regum erat geſtamen, nunc ſutoribus etiam communis: id Plato facere recuſavit his trimetris è fabula quapiam.

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν,
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος.

Id eſt:

Muliebri ego haudquaquam indui queam ſtola.
Vir natus ipſe, & ex virili germine.

Ariſtippus vero non recuſavit, ſed indutus purpura ſaltaturus, hos verſus recitavit ex tempore.

c Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Οὖσ᾽ ἥ γε σώφρων οὐ διαφθαρήσεται.

Id eſt:

Nam in Liberi patris ſacris
Mens quæ pudica eſt, neſciet corrumpier.

49. CUM aliquando Dionyſium interpellaret pro amico,

a *Moderate.* b *Amicus deligendus.* c *Comiter.*

amico, nec ille preces admitteret; proſtratus cœpit amplecti pedes Regis, & impetravit. Id factum cum quidam velut abjectius quam ut Philoſophum deceret reprehenderent: *a* *Non ego*, inquit, *ſum in culpa, ſed Dionyſius, qui aures habet in pedibus.* Ingenium juxta promptum & ad faciendum & ad excuſandum quidlibet.

50. IN Aſia comprehenſus eſt ab Artapherne ſatrapa. Id temporis cum quidam eum interrogaret, num & illic haberet ſolitam animi fiduciam: *b* *Inepte*, inquit, *quaſi unquam fuerim fidentiori animo quam nunc, alloquuturus Artaphernem.* Nimirum hoc illi præſtabat Philoſophia, ne quem hominem metueret, ſed cum omnibus libere ageret.

51. EOS qui liberalibus imbuti diſciplinis, *c* Philoſophiam negligerent, dicebat eſſe ſimiles procis Penelopes, quod hi cum Melanthone & Polydora ancillis rem habuerint, & omnia potius ſe habituros ſperaverint quam Dominæ nuptias. Senſit liberales diſciplinas eſſe velut pediſſequas Philoſophiæ moralis, quæ cumprimis ſit adhibenda, & cujus gratia reliqua diſcuntur omnia. Simile quiddam dixiſſe fertur & Ariſto de Ulyſſe, qui cum deſcendiſſet ad inferos, ait illum cum omnibus fere manibus fuiſſe colloquutum, cum ipſam Reginam ne videre quidem potuerit.

52. PERCUNCTANTI quæ potiſſimum adoleſcentibus eſſent diſcenda: *d* *Quæ viris*, inquit, *uſui futura ſunt.* Hoc dictum & aliis adſcribitur. Optima ſtatim diſcenda ſunt, nec rudis ætas, quæ maxime docilis eſt, ſupervacaneis eſt occupanda.

53. POSTEA quam Ariſtippus magnam pecuniarum vim ſibi comparaſſet, & admiratus Socrates diceret. Unde tibi tam multa? *e* *Unde*, inquit, *tibi tam pauca?* Non enim minus admirandum arbitrabatur, quod Socrates tantus Philoſophus, & qui tantos haberet amicos, pauper eſſet, quam quod ipſe dives.

54. SCORTO cuidam dicenti. Sum ex te gravida Ariſtippe: *f* *Iſthuc*, inquit, *nihilo magis ſcire poſſis,*

a *Preces abjecta.* b *Animus metu liber.* c *Philoſophia regina.* d *Optima primum.* e *Philoſophus dives.* f *Lepide.*

quam per densissimas spinas ambulans dicere. Hæc me spina pupugit.

55. INCUSANTE quodam quod filium sic abjiceret, negligeretque, quasi ex ipso natus non esset: *a An non*, inquit, *& pituitam & pediculos è nobis natos velut inutiles procul à nobis abjicimus?* Sensit eos non habendos pro filiis, qui nihil haberent alioqui quo se parentum affectui commendent, nisi quod ab ipsis progeniti sint. Ita senex in comœdia. Tantisper te volo meum, dum id quod te dignum est facis.

56. CUM Aristippus à Dionysio pecunia donatus esset, Plato libris: atque ob id à quodam carperetur, quasi ad rem attentior esset quam Plato: *b Quid*, refert, inquit, *mihi pecuniis erat opus, Platoni libris:* sentiens neutrum accusandum.

57. INTERROGATUS quam ob causam sic ipsum argueret Dionysius: *c Ob eandem*, inquit, *ob quam cæteri:* significans Philosophi libertatem omnibus esse molestam, non igitur mirandum si Regi: simul illud innuens Regis judicium nihil à vulgari differre, quod fortuna non addat sapientiam.

58. QUONDAM petiit talentum à Dionysio, cumque Rex redarguendi nactus occasionem, diceret. Nonne tu prædicabas, Philosophum non egere? *d Da*, inquit, *& postea de hoc disputabimus.* Cum accepisset pecuniam. *An non*, inquit, *recte dixi, Philosophum non egere?* Non eget qui cum opus est habet unde accipiat.

59. DIONYSIO recitanti versiculum ex Sophoclis tragœdia.

Πρὸς δὲ τὸν τύραννον ὅς τις ἐμπορεύεται,
Κεῖν' ἐστὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Id est:

Quisquis tyranni ad tecta sese contulit,
Fit servus illi, liber etsi venerit.

Aristippus correcto posteriore versiculo respondit:

Οὐκ ἔστι δοῦλος ἂν ἐλεύθερος μόλῃ.

Id

a *Liberi degeneres.* b *Avaritia non pecunia tantum est.*
c *Veritas odiosa.* d *Philosophus nullius eget.*

Id est:

Haud servus est, si liber illuc venerit.

Significans non esse vere liberum, a nisi cujus animum spe metuque liberavit Philosophia. Neque enim vere liber est, quisquis ingenuus natus est. Quidam hoc dictum adscribunt Platoni.

60. Cum inter Aristippum & Æschinem incidisset simultas, quidam autem diceret: Ubi nunc illa vestra amicitia? *Dormit*, inquit, *sed eam excitabo?* Itaque simultatem Aristippus commodo liberaque appellatione facile sustulit. Ne silentio malum, ut solet, incrudesceret, ultro adiit Æschinem: b *Non*, inquit, *quamprimum redibimus in gratiam, ac nugari desinemus? an potius exspectabimus, ut scurris inter pocula de nobis loquendi materiam praebeamus?* Cui cum Æschines respondisset, se lubenti animo rediturum in gratiam. *Memento igitur*, inquit Aristippus, *quod cum essem natu major, prior ad te venerim.* Tum Æschines. Næ tu profecto vir me longe melior es. Siquidem à me simultatis, abs te sarciendæ gratiæ fuit initium. Hoc pacto redintegrata est inter illos amicitia.

61. Quodam tempore cum civibus aliquot suis navigans naufragio ejectus est, cum in litore vidisset figuras Mathematicas in arena depictas: c *Salva*, inquit, *res est amici, hominum vestigia conspicio:* & ingressus civitatem proximam, investigavit quinam essent illic disciplinarum studiosi: cum his ubi congressus est, summa cum humanitate tractarunt non ipsum modo, verum & comites illius, atque etiam viaticum ad reditum subministrarunt. Tandem cum hi qui cum Aristippo venerant, pararent reditum in patriam, rogarentque illum ecquid vellet suis civibus renuntiari: d *Ut*, inquit, *studeant sibi hujusmodi parare opes, quæ naufragio non pereunt, sed simul cum possidente enatant.* Refert idem Vitruvius de Architectura libro sexto, addens Aristippum tunc venisse Rhodum.

62. Cum Socrates taxaret unguentis delibutos, & Cha-

a *Libertas vera.* b *Reconciliatio.* c *Vera bona animi.* d *Vera bona animi.*

Charondas, sive ut aliis placet, Phædon, percunctaretur, quis esset ille unguentis delibutus. Ego, inquit, infelix, & me infelicior Persarum Rex. a *At vide*, inquit, *ut quemadmodum hac parte nullo cæterorum animalium est superior, ita nec hominum ullo præstantior*. Sensit externis bonis hominem nihilo fieri meliorem: & equus sansucino oblitus idem oleret quod Rex, & mendicus unguento simili delibutus, non minus bene olet quam Summus Pontifex.

DIOGENES CYNICUS.

NON inconcinnus, ut arbitror, ordo videbitur, si post facetam Socratis sanctimoniam, post hilarem Aristippi libertatem, Diogenem Sinopensem commemoremus, qui dictorum omnijugi gratia longe superavit cæteros: quanquam omnes hos tres diversis quidem virtutibus, ex æquo tamen suspiciendos judico, ut licet dissimillimi fuerint, æquales tamen fuisse dicas.

1. PRIMUM Athenas profectus ad Antisthenem se contulit, à quo sæpe repulsus (nullum enim Discipulum recipiebat Antisthenes) non destitit tamen hærere: adeo ut cum aliquando baculum intentaret Antisthenes, ultro baculo caput subjecerit, dicens: b *Cæde si vis, at nullum invenies baculum tam durum, quo me abs te abigas, dum aliquid dixeris*. Insigne exemplum adamatæ sapientiæ.

2. CUM murem forte conspiceret in Megarico discurrentem, qui neque cavum quæreret, neque turbis terreretur, neque cibum appeteret: c *Bellum*, inquit, *libertatis exemplum*: moxque contemptis omnibus cœpit in dolio habitare.

3. DEMIRANTIBUS d quod nullas haberet ædiculas ubi cibum capere posset, ostendit Jovis porticum, aitque, Athenienses ipsi magnificam extruxisse aulam ubi vesceretur. Quod publicum erat, sibi quoque paratum interpretabatur. Neque potuit optare cœnationem splendidiorem.

4. Eu-

a *Libere*. b *Studium sapientiæ*. c *Libertas*. d *Facete*.

4. EUCLIDIS ſcholam quod arguta quidem, ſed ad recte vivendum inutilia docere videretur, χολὴν, *a* id eſt, bilem ac moleſtiam appellabat, cum ſchola Græcis ſonet otium & Platonis διατριβὴν, id eſt, exercitationem, κατατριβὴν, id eſt, contritionem voce depravata vocabat, quod à communi vita ſemotus diſputationibus inſeneſceret, cum Diogenes in publico vivens mallet philoſophice vivere quam diſputare.

5. DIONYSIACA certamina quæ Athenis in honorem *b* Bacchi magnis impendiis pompaque celebrabantur, appellabat magna ſtultorum miracula, quod in his nihil non ridiculum ageretur.

6. ORATORES *c* qui ſummo in pretio habebantur Athenis dicebat turbæ miniſtros, quod ad gratiam loqui cogerentur, ac ſerviliter adulari ſtolidæ multitudini. Coronas autem dicebat eſſe gloriæ poſtulas, ἐξανθήματα, qualia nonnullis progerminant in naſo vultuque ex bile.

7. QUOTIES *d* conſiderabat in hominum vita civitatum gubernatores, medicos aut Philoſophos, dicebat nullum animal homine ſapientius. Idem contemplans ſomniorum interpretes, conjectores, divinos, & hujus generis cæteros, aut qui gloriæ divitiiſque ſervirent, ajebat ſibi nihil homine videri ſtultius: indicans hominis ingenium ad res optimas accommodum ſi exerceatur: ſin ad vitia degeneret, longe eſſe infra mutas pecudes.

8. DICERE ſolitus eſt. *e* ſæpius in vita parandum λόγον ἢ βρόχον, id eſt, ſermonem quam laqueum. Qui deſponderunt animum, ad laqueum confugiunt, cum ad conſolatorium ſermonem potius ſit confugiendum. Nam animo ægrotanti medicus eſt oratio. Nec abſurdum fuerit ſenſus, ſi λόγον accipias pro ratione.

9. CUM in opiparo convivio videret Platonem nihil attingentem lautitiarum, ſed oleis dumtaxat veſcentem: *f* *Quid accidit*, inquit, *vir ſapientiſſime*,

a *Artes ſupervacaneæ.* b *Pompæ ineptæ.* c *Oratores.* d *Homo animal ſtultiſſimum.* e *Ratio.* f *Philoſophus aulicus.*

ut cum ob hujusmodi mensas in Siciliam profectus sis, heic à paratu abstineas? Ad hæc Plato, At Hercle, Diogenes, & in Sicilia hujusmodi fere cibo contentus eram, *Quid igitur*, inquit Diogenes, *necesse erat Syracusas navigare? An tum Attica non ferebat oleas?* Hoc dictum quidam adscribunt Aristippo.

10. DIOGENES aliquando Platoni occurrit caricas edens, eique offerens dixit: *a Licet participem esse:* cum acceptas edisset, *Participem esse dixi*, inquit, *non devorare*, μεταχεῖν εἶπον, ὀ καταφαγεῖν. Hic jocus ad rem seriam potest accommodari, videlicet in eos, qui Principis, præceptoris, aut parentum permissu abutuntur ad inconcessa. Veluti si quis admonitus, non esse inutile degustare Dialecticam totam vitam ei impendat studio. Dictum ita refertur à Laërtio ut dubites uter alteri obtulerit caricas.

11. PLATO frugalis quidem erat, sed tamen amans munditiei? contra, Diogenes sordidus. Itaque calcans Platonis culcitram præsentibus aliquot Dionysii amicis, quos Plato invitarat ad convivium, dixit: *b Calco Platonis ambitionem.* Mox Plato, At quanta superbia tumes ipse Diogenes, dum alienam superbiam te calcare putas? Hoc ipsum ab aliis narratur lepidius: Diogeni dicenti, *Calco fastum Platonis: Calcas*, inquit Plato, *sed alio fastu.* Nam hoc ipsum fastus erat, quod jactabat mundiciei contemptum: & qui sordidis gloriantur, non minus ambitiosi sunt quam qui splendide vestiuntur, sed aliter. Turpior est autem ambitio ex fuco virtutis laudem captans. Sotion tamen hoc non asscribit Diogeni, sed Platoni Cynico.

12. DIOGENES à Platone petierat vini paullulum, tunc & caricas. Plato misit lagenam: Cui Cynicus hunc in modum gratias egit: *c Cum interrogaris quot sint duo & duo, respondes viginti: ita nec secundum ea quæ rogaris das, nec ad ea quæ interrogaris respondes.* Notavit Platonem ut immodice loquacem, quod idem in illius scriptis notavit Aristoteles.

13. PER-

a *Concessis abuti.* b *Gloria tecta.* c *Liberalitas nimia.*

13. PERCUNCTANTI in qua parte Græciæ vidisset bonos viros: *a Viros, ait, nusquam, sed Lacedæmone vidi pueros.* Notans totius Græciæ corruptissimos mores, adeo ut apud Lacedæmonios, gentem incorruptissimam, tantum in pueris resideret prisca integritas. Simul illud innuit, in reliqua Græcia ne pueros quidem esse bonos: tum & illud, viros esse pueris deteriores, cum ab his oporteat pueros ad probitatem institui.

14. CUM aliquando de re seria disserens, nullum haberet auscultatorem attendentem, *b* cœpit ineptam cantionem canere, veluti saltaturis. Ubi jam plurimi concurrissent, objurgavit illos, quod ad stulta & inepta frequentes & alacres accurrerent, ad seria vero & ad bene vivendum utilia, nec alacriter convenirent, nec diligenter auscultarent. Huic simillimum est, quod Demostheni quidam adscribunt de umbra asini.

15. REPREHENDEBAT homines quod lucta, *c* calcitrando, aliisque his similibus semet exercerent ut periti evadant: nullos autem in hoc incumbere, ut probi & honesti evaderent.*e*

16. A NULLO denique hominum genere linguæ dicacitatem temperabat. Grammaticos ajebat se demirari, qui tanto studio mala Ulyssis perquirerent, sua ipsorum mala ignorarent. *d* Olim Grammatici potissimum versabantur in Homeri rhapsodiis, at is in Odyssea commemorat varios Ulyssis errores. Musicos item accusabat, quod in cithara diligenter aptarent chordas ad concentus, mores haberent inconcinnos. Reprehendebat & mathematicos, quod solem, lunam ac stellas intuerentur, non videntes ea quæ essent ante pedes. Oratores carpebat, quod studerent justa dicere, sed eadem facere negligerent. Avaros objurgabat, quod pecuniam verbis vituperarent, cum eam animo plurimi facerent. Est enim hoc avaris peculiare, quod nulli magis detestantur avaritiam quam ipsi.

17. TAXABAT hominum vulgus, quod bonos viros hoc nomine laudarent, quia pecunias contemnerent,

a *Pauci boni.* b τερετίζειν. c *Ridicula præferuntur salutaribus.* d *Cura præpostera.* e *Præpostera studia.*

rent, nec interim imitarentur quod laudibus extollerent vehementer, sed pecuniosos magis sequerentur, quos vituperabant. Destomachabatur in eos qui pro bona valetudine sacrificarent, & in ipso sacro epulis immodicis semet ingurgitantes, facerent bonæ valetudini contraria. Dicebat se mirari servos, qui cum viderent Dominos plus æquo voraces, non illis eriperent cibos. Nam hoc esse Dominorum valetudini consulere, & servis magis convenit edacitas.

18. HACTENUS dictum est, quos quibus nominibus, reprehenderit nunc audi quos laudarit: *a* Probabat eos, qui uxores ducturi non ducerent, qui navigaturi non navigarent, qui pueros alturi non alerent, qui ad Rempublicam accessuri non accederent, qui se ad convivendum præpotentibus componerent, nec tamen accederent: significans ab his omnibus abstinendum, eosque prudentes videri qui ad ea solicitati, tempestive vertissent sententiam, quod semel aggressis non sit integrum mutare consilium, etiam si pœniteat instituti. Qui duxit uxorem, jam sui juris non est: qui se mari commisit, ventorum arbitrio feratur oportet: qui semel accessit ad Rempublicam, scenæ serviat oportet, & ut cupiat, tutum non est ad privatam redire vitam.

19. ILLI tribuitur & hoc ænigma, manus non esse porrigendas amicis complicatis digitis: *b* innuens non satis esse si comes nos præbeamus amicis, sed comitati comitem adjungendam benignitatem. Qui comiter tractant amicos, dicuntur δεξιοῦσθαι, quasi dicas dextrare.

20. CUM captus venderetur in Creta, præconi roganti quid sciret, & quo titulo eum commendaret emptori: *c Dic*, inquit, *te vendere hominem qui sciat imperare liberis.* Quidam Xeniades Corinthius admiratus præconii novitatem, adiit Diogenem percunctans num sciret quod profiteretur: ubi ex sermone hominis comperit esse sapientem ac doctum, mercatus duxit domum: eique suos liberos erudiendos tradidit: quos ille susceptos liberaliter instituit, primumque artes liberales, mox

a *Quæ in vita fugienda.* b *Benigniter.* c *Educatio frugalis.*

mox docuit equitare, arcum tendere, fundam rotare, jaculari telum. In palæstra vero non permittebat, ut pædotriba illos gravioribus laboribus, in morem athletarum exerceret, sed hactenus quantum ad roborem bonamque corporis valetudinem conduceret. Curavit ut ex Poëtis aliisque scriptoribus optima quæque ediscerent, quod ea modo vere scimus quæ memoria tenemus: breviter totius doctrinæ summam illis redegit in compendium, quo & citius perciperent, & fidelius memoria complecterentur. Eoidem instituit, domi ministrare parentibus, cibo levi, vilique, & aquæ potu contentos esse: cumque cæteri cæsariem alant ad formæ commendationem, ille jussit illos radere comam: & si quando prodeundum esset in publicum, incomptos producebat absque tunicis, incalceatos ac tacitos. Quin & ad venatum illos instituebat, Lacedæmonios imitatus. His rebus factum est, ut à pueris observaretur, perque illos parenti commendaretur. Alii narrant Præconem Diogenis jussu ita prædicasse, *Estne quispiam qui velit emere Dominum ?*

21. CUM sederet in auctione, vetitus est sedere ac jussus est stare, ob id opinor, ut facilius inspiceret emptor quid emeret. At Diogenes: a *Quid*, inquit, *refert quando pisces, quocunque modo jaceant, emuntur:* notans vulgi stultitiam, qui empturi servum cavent ne quod corporis vitium fallant, nec simili cautione explorant mentis habitum. Is autem deprehenditur ex oratione.

22. AJEBAT sibi videri mirum, quod cum ollam aut operculum non emerent homines nisi pulsu ac tinnitu exploratum, in emendo homine solo adspectu essent contenti: significans hominem nulla ex re melius cognosci quam ex oratione. Ut igitur qui vas fictile teruntio parant emere, digito pulsant, atque ex tinnitu reddito dignoscunt, sitne integrum, probæ argillæ, ac bene coctum: ita prius quam minis aliquot emant hominem, oportebat ad dicendum provocare, atque ex oratione deprehendere qualis sit. Eodem pertinet dictum superius: Piscis mutus est, nec refert quo modo

a *Servo prudenti obtemperandum.*

jaceat, cum nihil aliud sit quam piscis: ita non refert quo corporis habitu emas hominem, si silentem emas.

23. XENIADÆ à quo fuerat emptus dicebat: a *Mihi licet servo obtemperes necesse est*, propterea quod qui nauclerum aut medicum habet servum, ei tamen parere cogitur, si velit ex eo capere utilitatem.

24. APUD hunc Xeniadem fertur consenuisse, & à suis Discipulis sepultus esse. Rogatus à Xeniade, quo modo sepeliri vellet: b *In faciem*, inquit: Percunctanti caussam: *Quoniam*, inquit, *paullo post futurum est ut inferiora fiant superiora:* huc alludens, quod id temporis Macedones rerum potirentur, atque ex humilibus fierent excelsi: quod si inverterentur omnia, fore ut cadaver etiam ex prono fieret supinum. Fortassis illud sensit, nihil referre quo statu corpus exanime sepeliatur, quia in re magna erat vulgi superstitio, porrectis in portam pedibus efferebantur, stantes cremabantur: & hodie stantes, ut audio sepeliuntur Judæi, certe supini sepeliuntur omnes Christiani.

25. IN foro quondam stans clamabat, *Adeste homines:* veluti concionaturus apud populum, cumque jam frequentes convenissent, nec ille desineret clamare, *Adeste homines:* quidam indignati. En adsumus, dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos, abigens, *Homines*, inquit, *adesse jussi*, *non sterquilinia.* Non putavit hominis cognomen competere in eos qui non viverent juxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus.

26. ALEXANDER Magnus cum esset Corinthi, adiit Diogenem pro dolio sedentem, cumque eo multa collocutus est, à quo digressus indignantibus amicis quod Rex illi cani tantum habuisset honoris, qui tanto Principi nec assurgere dignaretur: c *Immo*, inquit, *ni Alexander essem: Diogenes esse vellem.* Adeo demiratus est animum illum liberum, ac rebus humanis omnibus superiorem, ut nihil regno similius esse judicaret. Præcipua Regum felicitas est; quod nulli serviunt,

a *Servo prudenti obtemperandum.* b *Sepultura.* c *Homines pecudum similes.*

viunt, sed quidquid volunt facile efficiunt, tum quod nullius egeant: atqui hoc ipsum homini præstat Philosophia multo verius, quam regnum Monarchis. Quanquam Alexandrum esse, Alexander majus quiddam existimabat quam Regem esse.

27. NEGABAT illos debiles ac mancos appellandos, qui surdi essent aut cæci, *a* sed qui peram non haberent. Lusit autem affinitate vocum. Nam ἀνάπηρος Græcis dicitur mancus, aut mutilus, ἄπηρος qui pera caret: innuens opinor hominem ad omnem vitæ functionem inutilem esse qui expers sit Philosophiæ: Pera enim Cynicorum penus erat.

28. INGRESSUS aliquando juvenum convivium, capite semitonso, *b* non solum non comiter exceptus est, sed multis plagis onustus dimissus est. Quos ille hac ratione est ultus: Nomina juvenum à quibus fuerat cæsus albo inscripsit, itaque obambulabat soluto pallio: plagarum notæ loquebantur quid esset passus, & album prodebat auctores, hoc pacto juvenes inhumanos omnibus objurgandos ac reprehendendos exposuit.

29. QUONIAM Cynicus erat, *c* canis dictus est, & hoc vitæ genus multis laudabatur, nemo tamen imitabatur. Itaque dicere solitus est, se canem esse laudantium, sed laudatorum neminem cum laudato cane audere venatum ire.

30. JACTANTE se quopiam ac dicente, Viros supero in Pythiis: *d Equidem*, inquit, *viros, tu vero mancipia.* Lusit rursus affinitate vocum, quæ est inter ἄνδρας & ἀνδράποδα. Mancipia autem appellabat quicumque servirent cupiditatibus: has philosophia vincere pulchrius est, quam in Pythiis ludis vincere viros.

31. CUIDAM admonenti, ut jam senex quiesceret à laboribus: *e Quid*, inquit, *si in stadio currerem, utrum oporteret jam metæ vicinum cursum remittere, an magis intendere?* Recte sensit, virtutis studium hoc magis intendendum, quo minus superest vitæ, quod turpe sit tum ab honesto instituto refrigescere.

32. ALI-

a *Philosophia.* b *Vindincta civilis.* c *Virtus laudata tantum.* d *Servi veri.* e *Honesti studium intendendum.*

32. ALIQUANDO vocatus ad cœnam, negavit se venturum. Roganti caussam, *Quoniam*, inquit, *heri mihi non sunt acta gratiæ.* Vulgus hominum postulat sibi veluti pro magno beneficio gratias agi, si quem admiserint ad convivium. At Diogenes licet pauper, existimabat sibi deberi gratiam, quod non gravaretur interesse convivio, quia nusquam iret asymbolos, sed lautius Philosophiæ sermonibus pasceret convivatoris & convivarum animos, quam ille corpus epulis.

33. DEMOSTHENEM adolescentem aliquando in publico diversorio prandentem deprehendit, cum ille conspecto Diogene sese subduceret introrsum, *Tanto magis*, inquit, *in diversorio futurus es:* significans hoc illum magis fore convivarum fabulam, quod non solum ibi versaretur, sed etiam tanquam in re nefaria deprehensus sese subduxisset. Hoc enim memorabilius, quam quod illic potaret. Alii narrant hoc cuidam adolescenti dictum. Is potuit & Demosthenes esse, simplicior autem sensus est, ut accipiamus adolescentulum admonitum, ne intro fugeret, sed foras. Nam quo interius sese abdebat in popinam, hoc magis erat in popina.

34. HOSPITIBUS quibusdam celebrem illum Demosthenem videre cupientibus, porrecto medio digito: *a Hic est*, inquit, *ille Demosthenes Atheniensium orator.* Digitus pollici proximus index dicitur, quod hunc intendentes solemus aliquid commonstrare. Digitus autem medius apud priscos infamis habebatur ob caussam heic non referendam. Porro Demosthenes vulgo male audiebat, quasi parum vir esset. Id significans Diogenes, maluit illum medio quam indice demonstrare.

35. CUIDAM exciderat panis, cumque reliquit, *b* quod puderet recipere. Hunc castigare volens Diogenes injecto fune collo traxit urceum per ceramicum, hoc faciens in poculo, quod ille in pane facere erubescebat.

36. CUM multis videretur immodice Philosophus, respondit, *c* sese imitari chori magistros, qui tonum legiti-

a *Hic est ille.* b *Pudor inutilis.* c *Exempla insignia.*

legitimum excedere solent, ut alii congruum arriperent. Quod enim excedit modum, tametsi vitiosum est, tamen ad excitandam aliorum socordiam conducibile est. Ita pallium ac dolium Diogenis, divitibus suas delicias exprobrabant.

37. DICEBAT plurimos insanire præter digitum. Nam si quis assidue medium digitum intendat vice indicis, *a* vulgo habetur insanus: si quis indicem, sanus videtur. At plurimi sunt homines qui gravius insaniunt in rebus seriis, quam si digitum pro digito porrigant, & tamen hi vulgo non habentur insani. Quemadmodum & hodie parentes in liberis pro gravi peccato castigant, si læva pro dextra utantur: atqui non itidem castigant eos, cum turpia pro honestis eligunt.

38. TAXABAT & in hoc hominum insaniam, quod res pretiosas minimo emerent, *b* venderentque vilissimas plurimo. Statuam enim tribus nummum millibus emi, cum farinæ chœnix duobus æreis veniret. At statua nihil opus ad vitam, sine farina vivere non licet. Conveniebat igitur farinam multo statuis esse cariorem. Philosophus pretia rerum æstimabat usu naturali, vulgus æstimat stulta persuasione.

39. QUOD supra retulimus de Xeniade, quidam ita narrant: Cum esset emptus Diogenes, perinde quasi ipse Xeniadam emisset, dixit illi: *c* *Vide ut jussis meis pareas.* Cumque ille diceret ἄνω ποταμῶν, significans rem præpostere agi, si servus imperet hero, *Si medicum*, inquit Diogenes, *emisses æger, non illi præscribenti obtemperares an diceres*, ἄνω ποταμῶν. Si herus corpore male affectus auscultat servo Rei medicæ perito, multo magis decet animo ægrum auscultare servo Philosophiæ perito: quod enim ars medica præstat corpori, hoc Philosophia præstat animo: illa medetur febri, hæc pravis cupiditatibus. Quanto autem animus præstat corpori, hoc illius morbi sunt quam hujus graviores. Laërtius addit, cum à præcone rogaretur, quo titulo vellet prædicari, isque respondisset, se scire imperare liberis: ubi vidis-

a *Insaniæ genera.* b *Æstimatio præpostera.* c *Servus prudentior hero.*

vidiſſet prætereuntem quendam bene cultum, *Huic*, inquit, *me vende, nam is eget Domino.*

40. CUIDAM ambienti à Diogene in Philoſophiæ diſciplinam recipi, admiſſo explorandi gratia pernam in via ferendam dedit, ſeque juſſit ſequi. Ille præ pudore, abjecto quod geſtabat, furtim ſe ſubduxit. Aliquando poſt forte fortuna illi factus obvius, ridens: a *Tuam*, inquit, *ac meam amicitiam perna diremit:* indicans illum non eſſe idoneum Philoſophiæ diſcipulum, qui ſtultum pudorem non poſſet contemnere. Neque enim turpe eſt geſtare pernam, ſed ab honeſto recedere turpe eſt, Diocles hoc ipſum paulo ſecus narrat. Cum quidam ambiens eſſe Diogenis diſcipulus dixiſſet illi, Impera mihi Diogenes, admiſſo in famulicium caſei fruſtum portandum dedit. Id cum ille ob pudorem recuſaret: *Noſtram*, inquit Diogenes, *amicitiam paullulum caſei diremit.*

41. CUM aliquando vidiſſet puerum cava manu bibentem: b *Hic puer*, inquit, *me frugalitate ſuperat, qui ſupellectilem ſuperfluam mecum circumferam:* & eductum è pera poculum ligneum abjecit, *Neſciebam*, inquiens, *& in hoc nobis providiſſe naturam.* Cum alterum puerum vidiſſet vaſculo fracto, cavo panis excipere lenticulam, abjecit & catinum ligneum, ut ſupervacaneum. Hæc patiar videri ridicula, modo fateamur, immodicum ſimplicitatis exemplum in hoc utile: ut nos noſtri luxus pudeat.

42. SAPIENTI c nihil deeſſe colligebat hoc ſyllogiſmo, *Deorum omnia ſunt, Deorum autem amici ſunt ſapientes, & amicorum communia ſunt omnia, ſapientum igitur ſunt omnia.* Sed eodem ſyllogiſmo rejici poterat petens aliquid, cur petis habens omnia?

43. CUM vidiſſet fœminam Diis procumbentem, ita curvato corpore, ut à tergo quædam apparerent quæ nudari non decet oculis hominum, adiit illam dicens: d *Non vereris mulier, ne ſtante poſt tergum tuum Deo (nam illius plena ſunt omnia) parum decenter te geras?* Æſcula-
pio

a *Pudor inutilis.* b *Frugalitas.* c *Sapiens dives.*
d *Deorum ubique.*

pio percussorem consecrasse dicitur, qui accurrens procidentes in faciem contereret, hoc figmento deterrens homines à superstitione, qui credunt Deos non audituros, nisi ipsis indecore corporis gestu supplicent.

44. SOLITUS est joco dicere, sibi tragicas exsecrationes occurrisse, *a* quod esset ἀνέστιος, ἄπολις, ἄπατρις, πτωχὸς, ἀλήτης, καὶ ἡμερόβιος, id est, domo, civitate patriaque carens, pauper & erro: alludens ad locum aliquem è tragœdiis. De Oedipi exsecrationibus à nobis dictum in Chiliadibus.

45. QUIN & illud dixisse fertur, quod fortunæ opponeret animi fiduciam, *b* legi naturam, affectibus rationem, eo quod his tribus paratur ac servatur hominum tranquillitas. Adversus fortunæ procellas tuetur sapientem animus impavidus: naturam pro lege sequitur, cui si repugnet lex, contemnit eam: porro cupiditatem tumultus ratione compescit.

46. CUM Alexander Magnus inviseret Diogenem, reperit eum in cranio sedentem pro dolio, ac laceras schedas glutino committentem: postea quam Rex multa cum illo colloquutus pararet abire, diceretque, Cogita Diogenes quid à me velis petere, nam quidquid optaris feres. *Mox*, inquit, *de aliis, interim sede paullisper*. Cum Rex secessisset, putans illum velle deliberare, diutius silenti repetiit, Pete quod vis Diogenes. *Hoc*, inquit, *volebam, nam prius arcebas mihi solem ad id quod ago necessarium*. Alii narrant illum dixisse, *Ne mihi feceris umbram*, *quod vellet apricari*.

47. MEMORATUR & illud: Alexandrum ita fuisse loquutum: *c* Adsum ô Diogenes tibi subventurus, quandoquidem video te multis egentem: cui Diogenes, *Uter nostrum pluribus eget: ego qui ultra peram & pallium nihil desidero: an tu qui non contentus patrio regno, tot periculis temet objicis ut latius imperes: adeo ut vix totus Orbis tuæ cupiditati videatur satis futurus?*

48. QUODAM tempore cum diutissime legens tandem eo venisset ut videret chartam vacuam: *d Bono*, inquit,

a *Paupertas tragica.* b *Philosophi vita.* c *Philosophus paucis eget.* d *Lepide.*

inquit, *animo estote viri: terram video.* Alludens ad longa navigatione fessos, qui recreantur animo cum ipsis procul apparet portus.

49. CUIDAM sophisticis argutationibus colligenti, quod Diogenes haberet cornua: frontem ac tempora manu contrectans: a *Atqui*, inquit, *ego non video:* irridere maluit frivolum enthymema quam solvere.

50. CUM Zenon in scholis disserens, acutissimis rationibus probaret nullum esse motum, nec esse posset, Diogenes surgens cœpit inambulare. Id admiratus Zenon, Quid, inquit, agis Diogenes? *Confuto*, inquit, *tuas rationes.* Taxans interim inanem ingenii ostentationem.

51. SOPHISTA quidam volens apud Diogenem ostentare acumen ingenii, hunc in modum ratiocinatus est: Quod ego sum, tu non es. Cum annuisset Diogenes. Ego, inquit, sum homo, igitur tu non es homo. Tum Diogenes: b *A me*, inquit, *incipe, & recte collegeris.* Non dignatus est aperire, quid haberet vitii ratiocinatio, sed maluit irridere de tam frivolis nugis sibi placentem. Si sic sumpsisset, Tu es homo, sequebatur sophistam non esse hominem.

52. CUIDAM ad ostentationem ingenii multa de rebus cœlestibus disserenti: c *Quam nuper*, inquit, *de cœlo venisti?* Socratem in hoc retulit, cujus est illud: *Quæ supra nos, nihil ad nos.*

53. EUNUCHUS quispiam contaminatæ famæ inscripserat ædibus suis, μηδὲν εἰσείτω κακὸν, ne quid ingrediatur mali. Id videns Diogenes: d *Ædium*, inquit, *Dominus qua ingreditur?* Eunuchus boni ominis gratia posuerat titulum, ne quid infelicitatis attingeret domum, id Diogenes detorsit ad mala animi, quæ sola vera mala sunt.

54. NACTUS unguentum, eo pedes inunxit præter morum publicum. Id demirantibus dixit: e *Quoniam unguentum capiti infusum exhalatur in aerem, à pedibus*

a *Argutiæ frivolæ.* b *Argutiæ frivolæ.* c *Ignota loqui.* d *Mala vera.* e *Ridiculum.*

bus autem adſcendit ad nares. Similiter alius reprehendit publicam conſuetudinem, qua coronas capiti imponunt, cum magis conveniat infra nares ponere, quod fragrantiæ vapor non tam deſcendat quam adſcendat.

55. Athenienses hortabantur Diogenem, ut myſteriis initiaretur, addentes quod initiati apud inferos principatum tenerent. Ad quæ Diogenes: a *Perquam ridiculum eſt*, inquit, *ſi Ageſilaus & Epaminondas in cœno degunt, & Patecion fur ac viliſſimi quique homines, quod initiati ſint, in beatorum inſulis erunt.* Graviter taxavit Sacerdotum mores, qui quæſtus gratia blandiebantur hominum imperitorum ſuperſtitioni perſuadentes initiationem conferre felicitatem poſt hanc vitam, cum ea parata ſit his, qui piis & egregiis factis eam promeruerint, ſive ſint initiati, ſive non ſint.

56. Cum primum cœpiſſet Philoſophari, cum in dolio, ſicco mucidoque pane veſcens ſolus audiret totam urbem lætitia perſtrepentem, erat enim dies feſtus, ſenſit animo non nihil tædii, diuque ſecum de relinquendo vitæ inſtituto cogitavit. Sed cum tandem mures videret adrepentes, paniſque micas edere: b *Quid tibi diſplices*, inquit, *ô Diogenes? ſat magnificus es, ecce etiam paraſitos alis.*

57. Platoni ipſum ob vitæ ſordes canem appellanti: c *Sane*, inquit, *nam ad eos qui me vendiderant recurri.* Solent enim canes ſi vendantur, ad veteres Dominos recurrere. Non offenſus eſt convicio, ſed commode interpretatus eſt. Cum Æginam navigaret, interceptus eſt à piratis, atque in Cretam perductus, ibique venditus. Eos piratas puto fuiſſe Corinthios, aut Athenienſes, aut certe Æginetas.

58. Cum è balneis redeuntem quidam rogaſſent, d num illic eſſent multum hominum, negavit eſſe. Rurſus percunctatus, an illic eſſet multa turba, annuit, ſignificans hominis vocabulum in paucos competere.

59. Narratur & illud vix credibile: Plato ſic

a *Initiari non eſt ſatis.* b *Lepide,* c *Canis convicium.*
d *Homines non homines.*

sic definierat hominem. *a* Homo est animal bipes absque pennis. Ei definitioni cum discipuli Platonis applauderent, Diogenes gallum gallinaceum pennis ac plumis nudatum produxit in scholam. *En*, inquiens, *hic est homo Platonis.* Itaque definitioni adjectum est, latis unguibus, quod aves hujusmodi non habent.

60. PERCUNCTANTI qua quis hora prandere debeat: *b Si dives est*, inquit, *cum vult: si pauper, cum potest.*

61. APUD Megarenses cum videret arietes pellibus tectos adversus frigoris injuriam, ipsorum autem filios nudos: *c Satius est*, inquit, *Megarensis esse arietem quam filium*, Traditum est de Megarensibus, quod indiligenter habent filios suos.

62. QUIDAM in publico gestans longam trabem, per imprudentiam percusserat Diogenem, moxque ex more dixit. Cave, At Diogenes: *d Non me*, inquit, *vis iterum percutere?* Alii sic narrant: dicenti Cave, baculum impegit in caput, & post ictum adjecit, Cave, par pari referens. Nam ante læsionem dicendum erat, Cave.

63. QUODAM tempore lucernam accensam gestans obambulabat in foro clarissima luce, quærenti similis. Rogantibus quid ageret: *e Hominem*, inquit, *quæro*: notans publicos civitatis mores vix homine dignos.

64. CUM aliquando perfusus esset aqua, staretque toto distillans corpore, circumstantes aliquot, ut fit, commiserabantur hominem indigna passum. Quibus, Plato, nam & is forte tum aderat. *f* Si vultis, inquit, commiserari Diogenem, abite: notans in Philosopho gloriæ cupiditatem. Hoc igitur spectaculo quoniam delectabatur, felix erat potius quam miserandus: at si nullo teste perfusus fuisset, tum vere fuisset miserabilis.

65. COLAPHUM impingenti: *g Profecto*, inquit, *nesciebam me capite galeato ambulare:* Ludens manum

a *Ridiculum.* b *Festivum.* c *Educatio.* d *Sera monitio.* e *Homo rarus inventu.* f *Gloria tecta.* g *Moderate.*

num pronam galeam dixit. Nec aliter ultus est percussorem. Nisi forte legendum est: *Nesciebam capite galea tecto incedendum esse.*

66. AT non eadem patientia tulit Midiam, qui impacto illi colapho dixerat. Tria millia tibi in mensa sunt posita: per ludibrium illi gratulans, quod pro colapho tantum nummorum ex multa ad ipsum esset rediturum si lege ageret. At Diogenes postridie sumpto pugilum loro, eoque impacto Midiæ totidem verbis dixit: a *Tria millia tibi in mensa sunt posita.* A. Gellius narrat de quodam, qui pro delectamento habebat manu depalmare homines, moxque è erumena quam in hoc circumferebat, jussit numerari mulctam. At Diogenes declaravit non omnes esse ea patientia, ut mulcta contenti sint.

67. PHILOSOPHI vulgo hoc nomine male audiebant, quod Deos aut non crederent esse, aut contemnerent. Hoc innuens Lysias interrogabat Diogenem, crederetne esse Deos. Cui Diogenes: b *Qui convenit*, inquit, *ut non credam, cum persuasum habeam, te Diis invisum esse?* Hoc dictum quidam attribuunt Theodoto. Non respondit ad quæstionem, sed in contumeliose interrogantem retorsit sermonem.

68. CONSPICATUS quendam se religionis caussa aspergentem aquis fluvialibus: Nam hoc ritu prisci solent purificari, si quid piaculi commissum crederent: c *Infelix*, inquit, *cum erras in Grammatica, non absolveris aspersus: multo minus aspersio te liberabit à vita criminibus.* Recte notabat hominum superstitionem, qui crederent sensibili elemento purgari maculas animi, nisi pravas cupiditates amputassent.

69. EOS summopere reprehendebat, d qui si quid secus evenisset, fortunam incusarent, id quod vulgus hominum solet: dicens ipsos homines potius incusandos, qui postularent à fortuna, non quæ vere bona essent, sed quæ ipsis bona viderentur. Nam si permitterent Diis, quæ ipsi judicant optima, dare, darent: nunc acceptis his quæ flagitarunt, impudenter incusant Deos.

70. Su-

a *Par pari.* b *Salse.* c *Superstitio.* d *Vota stulta.*

70. SUPERSTITIONEM hominum qui in ſomniis terrerentur, hoc pacto deridebat: *Quæ vigilantes*, inquit, *agitis, ea non curatis: quæ vero dormientes ſomniatis, ſolicite perquiritis.* Ad felicitatem enim aut infelicitatem hominis non tam refert quid patiatur in ſomniis, quam quid agat vigilans. Ibi quoties aliquid turpe committit, oportebat metuere Deorum iram ac triſtem eventum, non ſi quid dormientibus ſit viſum.

71. IN Olympiis præconem ita pronuntiantem, Doxippus viros vicit., correxit Diogenes: a *Hic*, inquiens, *mancipia, ſed ego viros:* ſignificans eos qui certarent Olympia, non eſſe viros ſed gloriæ mancipia. Solus Philoſophus vincit viros. Simile huic eſt quod ſupra retulimus.

72. CUM Philippus exercitum haberet apud Chæroneam, venit eo Diogenes, & comprehenſus à militibus deductus eſt ad Regem: qui conſpecto Diogene ignoto iratus exclamavit: Explorator. Cui Diogenes: b *Prorſus*, inquit, *explorator, nam huc veni inſpecturus inſaniam tuam, qui non contentus Regno Macedonum, aliena captans temet in diſcrimen conjicis, ne & Regno & vita priveris.* Rex admiratus hominis libertatem, juſſit illum abire liberum.

73. ALEXANDER Macedonum Rex miſerat epiſtolam ad Antipatrum, per quendam nomine Athliam: cum id temporis forte adeſſet Diogenes, qui Cynico more dixit: *Athlius ab Athlio per Athliam ad Athlium.* Porro athlius Græce miſerum ſonat, multiſque laboribus afflictum, unde & athletis nomen. Senſit Philoſophus, Principes ob ambitionem aſſiduis bellis tumultuantes vere miſeros eſſe: æque miſeros qui illorum cupiditatibus inſervirent.

74. INVITATUS ut ad Alexandrum veniret, recuſavit: at Perdiccæ profecto minitanti necem ni veniret: c *Nil*, inquit, *magni feceris, ſiquidem & cantharis & phalangium idem poſſint.* Cantharis puſillum eſt infectum non diſſimile ſcarabeo, ſed præſentaneum habens venenum; phalangium aranei genus eſt nocentiſſimum.

Nec

a *Victoria pulchra.* b *Ambitio.* c *Libere.*

Nec dubitavit vicissim minitari Perdiccæ se feliciter victurum, si sine illo viveret; indicans infelices esse qui cum Perdicca viverent.

75. AJEBAT faciles esse Deos ad donandum hominibus vitam, *a* cæterum hanc ignorari ab his, qui quærunt dulciaria, unguenta, aliasque hoc genus delicias. His enim qui fruuntur, credunt se vivere, cum veram vitam, tranquillam ac suavem sola præstet sapientia. Non igitur Dii sunt incusandi, sed homines, qui per stultitiam non postulant ab illis vitam, sed voluptates.

76. CONSPICIENS delicatum quendam à servo calceari: *b Nondum*, inquit, *sat beatus es, nisi te etiam abstergat: id erit, si mancus fueris.* Visum est Diogeni non multo minus absurdum in calceatu abuti opera famuli, si quis ipse sibi hoc præstare valeat, quam si post exoneratam alvum adhibeat famulum abstergendo podici. Quanquam intelligi potest & de abstergendo naso, Philosopho ethnico prodigiosæ deliciæ videbantur ethnicum calceari à famulo: at ego novi Christianum, Sacerdotem, ac Theologum, cui cum nullum esset membrum mancum, tamen aditurus latrinam famulos accersebat qui solverent ligulas, item reversus qui alligarent. Id ego videns, sic mecum cogitabam. Utinam hic adesset spectator Diogenes.

77. CONSPICATUS Duci quendam, qui phialam ex ærario furatus sustulerat: Ducebatur autem à magistratibus quos illi ἱερομνήμονας appellant: *c Magni*, inquit Diogenes, *fures parvum ducunt.* Utinam hoc non possit vere dici in Magistratus aliquot Christianos, à quibus ad laqueum adigitur interdum, qui x. drachmas sustulit, ipsi impune magnis furtis, vel peculatu potius ditescunt.

78. VIDENS adolescentem lapides jacientem in crucem: *Euge*, inquit, *scopum attinges.* Innuens fore, ut aliquando in crucem ageretur.

79. CUM adolescentuli circumstantes Diogenem acclamassent, Canis: ac mox territi fugere cœpissent, roga-

a *Voluptas.* b *Deliciæ.* c *Salse.*

rogatique cur fugerent, dixiſſent, ne mordeas nos canis: *a Bono*, inquit, *animo ſitis filioli, canis non edit betulam.* Tecte illis exprobrans mollitiem.

80. CUIDAM ſibi placenti, quod leonis exuvio tectus incederet: *b Non tu deſines*, inquit, *virtutis ſtragula pudefacere?* Indecorum eſſe cenſuit, quod homo mollis Herculis amictum ſibi vindicaret. Idem dici poteſt iis qui prodigioſo amictu profitentur ſanctimoniam, vita non reſpondente.

81. PRÆDICANTIBUS beatum Calliſthenem Philoſophum, quod apud Alexandrum apparatu ſplendido exciperetur. *Immo*, inquit, *infelix eſt, quod illi prandendum cœnandumque ſit, cum Alexandro viſum fuerit:* ſentiens nihil eſſe beatum ſi abſit libertas. Hic eſt Calliſthenes Ariſtotelis diſcipulus, quem Alexander tandem conjecit in carcerem, ubi & periit. Quidam pro Calliſthene ſupponunt ipſum Ariſtotelem, cujus felicitatem prædicantibus quod cum Regis filio viveret: *Ariſtoteles*, inquit, *prandet cum vult Alexander, Diogenes cum vult Deogenes.*

82. SI quando egebat pecuniis, eas ab amicis accipiebat: at ſuggillantibus eum, quod præter Philoſophi dignitatem peteret, quod eſſet mendicorum: *c Immo*, inquit, *non peto, ſed repeto*, οὐκ αἰτῶ, ἀλλ' ἀπαιτῶ. Repetimus enim mutuum, aut depoſitum. Amicus autem egenti amico dans non donat, ſed reddit quod debebat. Quiſquis enim in tali caſu pecuniam ſervat, rem alienam detinet.

83. CUM adoleſcens quidam comptior Diogeni propoſuiſſet quæſtiunculam: *d Non tibi prius*, inquit, *reſponſurus ſum, quam ſublatis veſtibus oſtenderis utrum maſculus ſis an fœmina.* Ex cultu parum virili notavit illius mollitiem.

84. ALTERI cuidam adoleſcenti, luſum quendam amatorium eleganter in balneis exhibenti, quod Græci vocant κοτταβίζειν. Diogenes: *e Quo melius*, inquit, *hoc deterius:* damnans improbatam artem, qualis eſt

a *Salſe.* b *Hypocriſis.* c *Benignitas.* d *Mollities.* e *Canini mores.*

est & alea, cujus quo quisque est artifex melior, hoc vir est deterior.

85. CUM Diogenes adesset convivio, *a* qui accumbebant appellantes illum canem, ossa illi projiciebant, quod id canibus fieri consuevit: at ille discedens à tergo commingebat accumbentes: significans & hoc esse canum.

86. ORATORES ac cæteros omnia ad gloriam facientes appellabat τρισανθρώπους, id est, ter homines, ancipiti dicto. Nam ut vulgus hominem esse negat, qui nec doctus est, nec humanus: ita Philosophus hominem vocabat miserum, qui nihil haberet supra hominem. Siquidem juxta Homerum, nullum animal homine miserius. Proinde ter homines dixit, ter miseros, qui sua studia omnia conferrent ad rem inanissimam, ac populari multitudini, multorum capitum belluæ servirent servitutem.

87. DIVITEM quendam indoctum, sed splendide vestitum, χρυσόμηλον appellabat, hoc est, ovem aureo vellere. Nam tales fuisse proditum est à Poëtis, qui minimum valerent ingenio, ovillis moribus etiam proverbio dicebantur.

88. PRÆTERIENS prodigi cujusdam ædes inscriptionem habentes, venales: *b Facile*, inquit, *divinabam fore, ut præ immodica crapula domum evomeret.* Jam enim domum absumpserat ante quam venalem proscriberet. Vomitus igitur erat ille veritus quam venditio.

89. ADOLESCENTI conquerenti quod à multis perturbaretur: *c Define*, inquit, *& tu perturbationis indicia præ te ferre:* significans nulla re melius improbitatem lædentium finiri, quam si qui læditur, dolorem dissimulet. Etenim, qui ob id incessunt homines, ut illum discrucient, desinent, si viderint illum nihil commoveri. Et Græcis suspicor alium esse sensum. Cum enim adolescens quereretur sibi turbam esse molestam, παῦσαι γὰρ, inquit, καὶ σὺ τὰ δείγματα τῆς παχυ-

 πώνου,

a *Ter homines.* b *Profusio.* c *Dolor dissimulatus.*

πῶγλ@, περιφέρειν, id est, At desine tu quoque signa mollis & effœminati circumferre.

90. CITHAROEDUM imperitum, obesoque corpore, & ab omnibus vituperatum, solus Diogenes laudabat. Demirantibus quamobrem id faceret: *a Laudo*, inquit, *quod cum talis sit, maluerit se cithara quam latrociniis exercere:* significans illum corpore validum, ingenio rudem, latrociniis aptiorem esse quam musicæ, locus est ab inexspectato.

91. ALTERUM citharœdum, qui quoties caneret, ab auditoribus deserebatur, obvium ita salutabat, *b Salve galle.* Cum ille offensus salutationis novitate diceret, Quid ita? *Quoniam*, inquit, *cantu tuo excitas omnes.* Jocum captavit ex ambiguitate verbi Græci: ἀναγείρειν enim dicitur & qui excitat dormientem, quod solent galli gallinacei male canentes: & qui sedentem excitat ut surgat, quod ille solet.

92. CUM adolescentem quendam insigni forma plurimi intuerentur, Diogenes incurvato corpore sinum lupinis implebat. At hoc spectaculum conversis omnium oculis, ajebat, mirari se, cur adolescentulo dimisso, sese intuerentur: obiter notans illorum intemperantiam.

93. QUIDAM vehementer superstitioso, ac lemurum larvarumque terroribus obnoxio, necem ipsi minanti, dicentique unico ictu tibi perfringam caput: *c At ego*, inquit, *si id feceris, tibi sinister astans, ut contremiscas efficiam.* Significans se mortuum etiam illum terrere posse à quo vivus contemnebatur. Hic tamen affectus & hodie plurimos habet, qui cum sint adversus vivos feroces, adversus umbras sunt formidolosissimi.

94. AB Hegesia rogatus, ut ipsi libros aliquot commodato daret: *d Non sapis*, inquit, *Hegesia*, *qui cum caricas non pictas, sed veras eligas, vera exercitatione neglecta ad scriptam te conferas.* Hoc dicto notavit eos, qui per omnem vitam nihil aliud quam legunt Philosophorum libros, recte vivendi præcepta continentes, cum vir-

a *Salse.* b *Salse.* c *Superstitio.* d *Lectio mortua.*

virtus magis usu discatur quam lectione: γράφειν, Græcis anceps vox est adscribere & adpingere. Itaque virtus libris expressa, quodam modo picta virtus est. Absurdum autem videretur, in caricis habere delectum, in virtute non item.

95. CUIDAM illi probro objicienti quod exsularet à Patria: a *Miser*, inquit, *istius rei caussa philosophatus sum*, sive quod exsilium compulisset Diogenem ad philosophandum, sive quod ideo didicisset Philosophiam, ut exsilium similesque casus æquo animo perpeti posset.

96. ALTERI cuipiam per convicium dicenti, Sinopentes te exilio damnant. *At ego*, inquit, *illos mansione*: significans se quod solum vertere juberetur, nihilo infeliciorem esse his, qui in patria manerent, nec exsilium æquo animo pati possent. Tam enim miserum est manere coactum, quam exsulare coactum, Philosophus cui quævis terra patria est, si jubeatur ire exsulatum, unius tantum civitatis exsul est. At qui nusquam potest vivere nisi in patria, plurimarum regionum exsul est. Diogenes autem ob adulteratam, ut putant, monetam solum vertere jussus est. Erat autem Sinopensis. Hoc ita refert Plutarchus in bello de exsilio. Te Sinopensis Ponto exulem esse jusserunt. *At ego*, inquit, *illos hac damno pœna, ut in Ponto extremisque Euxini litoribus inclusi perpetuo maneant*. Diogenes mutarat patriam, sed in melius: exsulabant potius, qui infelici regioni erant adscripti.

97. CUM Olympionem, hoc est, in Olympiis certare solitum offendisset pascentem oves: b *Quam celeriter*, inquit, *O præclare ab Olympiis ad Nemea te contulisti*, ludens affinitate vocum. Nam νέμεα certamina dicuntur à loco, quemadmodum Olympia. Νέμω vero Græcis pasco sonat, & νομὸς pascua.

98. INTERROGATUS quamobrem athletæ nihil sentirent: c *Quoniam*, inquit, *suillis ac bubulis carnibus educati sunt*. Nam athletæ crassioribus cibis

I 3 enu-

a *Exilium utile*. b *Facete*. c ἀναισθησία. *Stupor animi*.

enutriuntur, qui corpori quidem robur conferunt, sed mentis acumen hebetant. Vocis autem ambiguitas dedit jocum. Nam ut Græcis *αἰσθάνεσθαι*, ita Latinis sentire, tam ad animum quam ad corpus pertinet. At percunctator ille quærebat quid esset caussæ, cur athletæ veluti sensu carentes non offenderentur plagis. Diogenes animorum stuporem notare maluit.

99. SOLITUS est interdum adire statuas, & aliquid ab illis petere. Demirantibus cur id faceret: a *Ut consuescam,* inquit, *non commoveri, si quando ab hominibus non impetro quod peto.*

100. POSTEA quam inopia compulsus cœpisset mendicare, his verbis solet aggredi: b *Si cui alteri dedisti, da & mihi: sin nemini, à me incipe.* Significabat se non inferiorem cæteris mendicis: itaque par esse ut qui daret quibuslibet, daret & Diogeni: qui vero tam parcus esset ut nemini quidquam daret, huic tempus esse ut aliquando dare incipiat.

1. INTERROGATUS aliquando à tyranno è cujusmodi ære potissimum oporteret fieri statuas: c *Ex eo*, inquit, *ex quo fusi sunt Harmodius & Aristogiton:* innuens illum esse tollendum, quod illi tyrannicidæ fuerint.

2. PERCUNCTANTI quo pacto Dionysius uteretur, amicis: d *Ut utribus*, inquit, *plenos suspendit, inanes abjicit:* significans à tyranno divites occidi, pauperes negligi.

3. QUIDAM gloriosum titulum inscripserat ædibus suis, e Jovis filius Callinicus Hercules heic habitat, ne quid introeat mali. Diogenes ex inscriptione stultitiam hominis deprehendens adjecit, *μετὰ πόλεμον ἡ συμμαχία*, id est, Post bellum auxilium: indicans seram esse malorum omnium deprecationem, postea quam talis immigrasset. Colebatur enim Hercules *ἀλεξίκακος*, malorum depulsor. Eum oportuit in ædes immigrare prius quam immigrasset Dominus ædium, qui ipse erat magnum malum.

4. Luxu-

a *Usus lenit molestiam.* b *Mendicitas.* c *Libere.* d *Salse.* e *Sero.*

4. LUXURIOSUM quempiam in diverſorio conſpiciens veſcentem oleis: *a Si ſic prandiſſes*, inquit, *non ita cœnares:* ſentiens non eſſe frugalitatis quod cœnaret oleas, ſed quod ſtomachus nimis lauto prandio gravatus, nihil appeteret in cœna. Nam tenue prandium optime condit cœnam.

5. DICERE ſolebat, *b* cupiditatem eſſe malorum omnium arcem μητρόπολιν, non procul abludens a ſententia Solomonis, qui dixit, cupiditatem radicem malorum omnium.

6. BONOS *c* viros dicebat eſſe Deorum ſimulacra. Deorum, quum ſint optimi natura, proprium eſt bene facere omnibus, nocere nemini. Hæc imago melius relucet in ſapientibus ac bonis viris quam in ſtatuis, quum Dii ſint incorporei.

7. AMOREM *d* dixit ocioſorum negocium, quod hic affectus potiſſimum occupet ocio deditos: ita fit ut dum ocio vacant, in rem negocioſiſſimam incidant, nec interim tamen quicquam bonæ rei agunt.

8. PERCONTANTI quid eſſet in vita miſerrimum: *e Senex*, inquit, *egenus*. Siquidem ubi naturæ præſidia deſtituunt hominem, extrariis rebus fulcienda eſt ætatis imbecillitas. Verum inter egenos habendus non eſt, qui bonas artes ac probos amicos ſibi paravit certiſſimum ſenectutis viaticum: ille infeliciſſime egenus eſt, qui nulla virtute præditus eſt.

9. INTERROGATUS quæ beſtia morſum haberet nocentiſſimum, *Si de feris*, inquit, *interrogas, obtrectator: ſi de cicuribus, adulator.* Nam obtrectator præ ſe fert odium, adulator ſub amici perſona multo etiam lædit gravius.

10. CONSPICIENS duos centauros pugnantes in tabula peſſime pictos: *f Uter*, inquit, *horum deterior eſt?* Notans pictoris imperitiam, quaſi dubitaret uter eſſet deterius pictus. Uſus eſt autem voce ambigua, nam χείρων & pejor dicitur, & in pugna inferior.

11. ORATIONEM *g* blandam non ex animo pro-

a *Luxus.* b *Avaritia.* c *Boni ſimiles Diis.* d *Amor turpis.* e *Senectus.* f *Salſe.* g *Blandiloquium.*

proficiſcentem, ſed ad gratiam compoſitam, dicere ſolet, melleum laqueum, quod blande amplectens hominem jugulet.

12. Luxuriosorum ventrem vitæ charybdim appellabat, quod omnia devoraret, nec ſatiaretur unquam. Charybdis tantum ea ſorbet quæ mari vehuntur, & revomit tandem quod abſorbuit: *a* at lurconum ventribus nec aër, nec terra, nec flumina, nec maria ſufficiunt, quin & domos & agros totos abſorbent, nec revomunt.

13. Quum quidam Diogeni referrent, Didymonem mœchum comprehenſum: *b Dignus eſt*, inquit, *ex ipſo nomine ſuſpendi.* Porro Didymi Græcis teſticuli dicuntur: ab his igitur unde nomen habebat, & quibus peccaverat, vult eum ſuſpendi.

14. Physicus quidam interrogavit Diogenem, quam ob cauſam aurum palleret: *c Quoniam*, inquit, *plurimos habet ſibi inſidiantes.* Pallent autem qui metuunt.

15. Quum videret mulierem in lectica, dixit: *d Caveam non convenire feræ:* notans tam efferum ac noxium animal ferrea cavea coërcendum. Lectica vero ſellæ genus eſt cancellatæ, ut aliquam caveæ ſpeciem præbeat: in hac divites ac delicatæ ſedere, atque etiam geſtari ſolent.

16. Servum fugitivum videns ad puteum ſedentem: *e Vide*, inquit, *adoleſcens ne excidas:* ambiguo verbo ludens. Nam excidit, qui in puteum decidit, & ἐκπίπτει, id eſt, excidit, qui de loco pellitur. Arbitror autem puteos olim fuiſſe ſacros; & ab his non fuiſſe fas quenquam vi detrahere, quemadmodum è templis aut à ſtatu Principis.

17. Quum in balneis vidiſſet λωποδύτην, id eſt, furem veſtium, dixit illi: *f Num ad unctiunculam, an ad aliud veſtimentum?* Rurſum luſit affinitate vocum, quæ Latine reddi non poteſt, Græce eſt, ἐπ' ἀλειμμάτιον ἢ ἐπ' ἀλλ' ἱμάτιον, dictiones minimo diſcrimine ſoni

a *Venter omnia devorans.* b *Adulterium.* c *Auri amor.* d *Deliciæ.* e *Ambigue.* f *Ambigue.*

soni inter se differunt. ἄλειμμα, ab ἀλείφω, unguentum est, unde & aliptæ dicti. Inde ἀλειμμάτιον diminutivum: ἄλλ' ἱμάτιον duæ dictiones, sed ob συναλοιφὴν propemodum una videtur, quam si removeas, est ἄλλο ἱμάτιον, id est, aliam vesticulam. In balneis enim olim ungebantur, & ibidem fures suum agebant negocium, quod positis vestibus lavare mos est. Notabat itaque furem, quod alibi furatus vestem, eo venisset alteram furaturus.

18. INGRESSUS aliquando sordidum balneum, dicebat: *a Qui hic lavant, ubi lavantur?* Significabat illic homines puros sordidari, & ibi lotis opus esse alio balneo quo mundentur.

19. QUUM aliquando vidisset mulieres ex oliva pendere laqueo præfocatas: *b Utinam*, inquit, *& cæteræ arbores similem ferrent fructum.* Erat enim Diogenes μισογύνης, id est, mulierum osor, eoque cupiebat omnes videre pensiles.

20. CERNENS quendam male audientem, quasi monumenta spoliaret, Homeri carmine compellavit:

c Τίπτε σὺ ὧδε φέριστε;
Ἤ τινὰ συλήσων νεκύων κατατεθνειώτων;

Id est:

Quid tu huc venisti vir præstantissime, num fors,
Ut spolies aliquem horum quos mors occupat atra?

21. INTERROGATUS num servum ancillamve haberet, negavit. Quumque percontator adjecisset, Quis igitur te efferet si moriaris? *d Cui domo*, inquit, *erit opus?* Multi superstitiose soliciti sunt, quomodo, & per quos efferantur. Hac cura prorsus vacabat Diogenes, non dubitans quin futurus esset aliquis, qui cadaver ejiceret, vel ob id, quo domum faceret vacuam. Quanquam illi contigit honorifica sepultura.

22. CONSPICIENS adolescentem quendam neglectius dormientem, baculo pungens illum, dixit carmen Homeri:

a Sordes. b Osor fœminarum. c Sacrilegium. d Sepultura.

Ἔγειρεο,

Μήτις σοι εὕδοντι, μεταφρένῳ ἐν δόρυ πήξῃ,

Id est:

Surge,

Ne quis dum dormis, à tergo infixerit hastam.

23. Ad eum qui obsoniis ac luxui plus æquo indulgebat, illud Homericum accommodabat.

Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι,

Id est:

a *Nate mihi fueris brevis avi:*

Significans illum sibi luxu mortem acceleraturum.

24. Platonis Ideas, id est, b formas risit & Aristoteles. Quodam igitur tempore quum Plato multa de Ideis dissereret & rem confictam confictis vocabulis explicare conaretur, subinde in ore habens mensitates & cyathitates, per quas voces intelligebat species mensæ & cyathi: Diogenes irridens subtiles nugas: *Mensam*, inquit, *ac cyathum video*, *mensitatem ac cyathitatem non video.* Tametsi sunt & hodie qui Sorteitatibus & ecceitatibus sibi videntur acuti. At Plato regessit dictum: Nec mirum, inquit, nam oculos habes quibus cernuntur cyathi ac mensæ, at mentem non habes, qua cernuntur mensitates ac cyathitates.

25. Interroganti quando ducenda esset uxor: c *Juveni*, inquit, *nondum, seni nunquam:* Græce jucundius μηδέπω, μηδέποτε: subindicans prorsus abstinendum à matrimonio. At percontator ille discere cupiebat, quo ætatis anno, aut qua anni parte expediret adsciscere conjugem: quemadmodum Aristoteles præscripsit puellæ decimum octavum, viro trigesimum quintum: & Romani Aprilem & Junium existimabant auspicatum nuptiis, Majum inauspicatum.

26. Percontanti quidnam vellet ut colaphum acciperet: d *Galeam*, inquit, & hic jocus est ab

a *Luxus.* b *Argutia nugatoria.* c *Matrimonium vitandum.* d *Jocus ab inexspectato.*

ab inexſpectato. Nam ille exſpectabat, quid mercedis peteret pro colapho.

27. QUUM videret adoleſcentem quempiam ſeſe ornantem: *a Si ad viros*, inquit, *fruſtra: ſi ad fœminas, injuſte.* Hoc dictum feſtivius eſt Græcis ob vocum affinitatem ἀτυχεῖς & ἀδικεῖς: Nam fruſtra ſe mas parat maſculo, inter quos non poteſt eſſe conjugium: & inique facit adoleſcens, ſi cultura formæ inſidiatur infirmo ſexui, quum uxor non lenocinio, ſed honeſtis moribus concilianda ſit.

28. ADOLESCENTI cuidam erubeſcenti, atque ob id perturbato: *b Bono animo es*, inquit, *fili, iſtiuſmodi eſt virtutis tinctura.*

29. QUUM audiſſet duos legum peritos inter ſe contendentes, damnavit ambos: *c quod alter furtum commiſiſſet, alter non perdidiſſet:* ſignificans utrumque dignum exitio. Argutia dicti in hoc eſt: qui furatur, lucrifacit aliquid: is vero cui res furto tollitur, damno afficitur. At hic abſurdum quiddam acciderat, alter alterius rem furatus erat, nec tamen is cui furtum eſt factum perdidit, quod hoc ipſe furatus eſſet, quod alter ſuſtulit.

30. PERCONTANTI quod vinum libentius biberet: *d Alienum*, inquit, *& hic τὸ ἀπροσδόκητον, addit gratiam dicto.* Aliud enim exſpectabat percontator, videlicet de genere vini ſentiens.

31. CUIDAM ipſi dicenti, plurimi te derident: *e At ego*, inquit, *non derideor.* Id autem videtur ἀδύνατον, ut aliquis te percutiat, tu tamen non percutiaris: ſed Diogenes negavit ſe derideri, ſive quod non eſſet deridiculus, ſive quod exiſtimaret hominum irriſionem nihil ad ſe pertinere.

32. DICENTI miſerum eſſe vivere: *f Non*, inquit, *vivere miſerum eſt, ſed male vivere miſerum eſt.* Vulgus miſeram appellat vitam, laboribus, doloribus, morbis, damnis, exiliis, multiſque hoc genus incommodis obnoxiam. At Philoſophus nihil malum aut

 miſe-

a *Mollicies.* b *Pudor.* c *Furacitas.* d *Aliena dulciora*
e *Neglectus injuriarum.* f *Vita miſera.*

miserum esse ducebat, nisi quod cum turpitudine conjunctum esset.

33. ERAT Diogeni servus nomine Manés, is quum profugisset à domino, admonuerunt amici ut fugitivum investigaret. *a At ridiculum*, inquit Diogenes, *si Manes absque Diogene vivat, Diogenes absque Mane vivere non possit.* At multi servos insequuntur ut ulciscantur, Diogenes spectabat suum. Melior autem Philosophus est qui paucioribus eget. Nolebat itaque hic servo videri deterior.

34. QUODAM tempore prandebat oleas, mox inductam placentam abjecit accinens illud è tragoedia:

Ὦ ξένε τυράννοις ἐκποδὼν χώριζε σοῦ,

Id est:

b Procul à tyrannis temet hospes auferas.

Idem illud Homericum, *ἄλλοτε μάστιξιν δ' ἐλάαν*, Id est: Interdum scuticis agitabat. Se tyrannum appellans, deliciarum contemptorem, quas procul abigi volebat.

35. DIOGENES vulgo canis dicebatur. Sunt autem canum multa genera, sunt enim venatorii, sunt aucupatorii, sunt custodes ovium & ædium, sunt qui habentur in deliciis. Ergo percontanti qualis ipse canis esset, lepide respondit: *c Esuriens*, inquiens, *Melitaeus, satur Molossus:* quod cibi appetens blandiretur, saturatus morderet.

36. INTERROGATUS an Philosophi placentis vescerentur: *d Omnibus*, inquit, *ut cæteri homines.* Rursus hic aliud respondit quam interrogabatur. Quærebat percontator an conveniret Philosophis frugalitatem profitentibus vesci placentis cibis delicatorum. Diogenes εἰρωνεύων ita respondit, quasi Philosophi non essent homines, & tamen vescerentur cibis humanis. Siquidem animalia bruta non vescuntur quibuslibet, bos comedit fœnum, leo nequaquam: oves amant frondes salicum, equi avenam. Quædam aves pascuntur granis juniperi, quædam carnivoræ.

a *Frugalitas.* b *Deliciæ spretæ.* c *Canis Diogenes.* d *Philosophus homo.*

nivoræ ſunt, quædam veſcuntur piſcibus. Huc alluſit Diogenes.

37. QUUM aliquando Diogenes in convivio placentam ederet, diceretque convivarum quiſpiam, quid comedis Diogenes? Suſpicans Cynicum Philoſophum neſcire quid ſit placenta: a *Panem*, inquit, *bene piſtum:* diſſimulans ſe ſcire quid eſſet, aliis erat placenta, Diogeni panis erat, qui non edebat voluptatis gratia.

38. PERCONTANTI cur cæteris mendicis benigne largirentur homines, Philoſophis non item: b *Quoniam*, inquit, *ſperant citius futurum ut claudi cæcive fiant, quam Philoſophi.* Qui miſerentur afflictorum, quales fere ſunt mendici, faciunt hoc contemplatione communis hominum ſortis: ita cæco opitulantur cogitantes, hoc ipſum mihi poterit accidere, de Philoſopho non item cogitant. Dictum feſtivius eſt, ob abuſum verbi, ſperant: ut Philoſophus fias ſperari poteſt, cæcitatem aut claudicationem nemo ſperat.

39. DIOGENES poſcebat aliquid ab homine avaro: quem ubi videret contantem ac negaturo ſimilem: c *O homo*, inquit, *ad cibum te poſtulo, non ad cyppum:* ut qua licet Græcarum vocum affinitatem reddam. Græcis enim & τροφὴ cibus eſt, & ταφὴ ſepultura.

40. CUIDAM objicienti, quod aliquando falſo ſignaſſet monetam, nam hanc ob rem, ut dictum eſt, juſſus eſt exulare: d *Fateor*, inquit, *fuiſſe tempus, quo talis eram qualis tu nunc es: qualis autem ego nunc ſum, tu nunquam futurus es.* Notabat eos qui juventutis errores in aliis reprehendunt, cum ipſi ne in ſenectute quidem corrigant ſuos.

41. ALTERI cuidam hoc ipſum opprobranti, crimen juventutis obtentu defendit, dicens: e *Tum celerius reddebam lotium, nunc non item.* Cynica circuitione notavit juvenilem ætatem, quæ facilius reddit humorem veſicæ, quum ſenibus moleſta ſit dyſuria.

42. MYNDUM aliquando profectus quum vide-

a *Diſſimulatio.* b *Salſe.* c *Contanter dare.* d *Error correctus.* e *Error juvenilis.*

ret portas amplas ac magnifice extructas, quum oppidum esset exiguum: *a Viri*, inquit, *Myndi, claudite portas ne civitas vestra egrediatur:* notans oppidum tam esse pusillum, ut per portas egredi posset.

43. CONSPICIENS furem purpuræ comprehensum, Homericum carmen in eum detorsit, ἔλλαβε, inquit, te

Πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή,

Id est:

b Te mors purpurea apprehendit, violentaque Parca.

44. CRATERUS Alexandri Magni præfectus, homo prædives, invitarat Diogenem ut ad se commigraret: cui respondit: *c Malo Athenis salem lingere, quam apud Craterum opipara frui mensa:* Sentiens libertatem quamvis inopem omnibus divitum deliciis præferendam, ubi minuitur libertas.

45. ANAXIMENES Rhetor obeso aqualiculo erat onustus, hunc adiens Diogenes ita loquutus est: *d Impartire nobis tenuibus & ventrem. Nam & ipse levaberis onere, & nobis commodabis.*

46. CUM oraret aliquando Anaximines, Diogenes prætendens pernam, auditores in se convertit: ob id indignatus Anaximenes obticuit, ab auditorio destitus. Tum Diogenes *e Anaximenis*, inquit, *disputationem oboli precium dissolvit:* significans, de rebus frivolis disseruisse, quæ non admodum attentos haberent auditores.

47. QUIBUSDAM objicientibus, quod in foro cibum caperet: *f Quid mirum*, inquit? *in foro esurio:* ratiocinatus à relative oppositis. Si fames non urgeret hominem in foro, fortassis absurdum esset in foro vesci. Sed eodem colore se tueri potuerat in foro dejiciens alvum, aut urinam reddens.

48. SUNT & qui illud ascribant Diogeni. Plato offendens illum lavantem olera, dixit illi ad aurem. Si Dionysio morem gessisses profecto non lavares olera. Diogenes vicissim Platoni in aurem dixit: *g Si tu*

a *Ridiculum.* b *Facete.* c *Libertas.* d *Obesitas.* e *Ridiculum.* f *Vesci in publico.* g *Libertas.*

tu lavares olera, Dionysio non inservisses. Verum hoc videtur effictum ad similitudinem illius quod ante retulimus de Aristippo, quemadmodum & hoc quod subjiciam.

49. CUIDAM dicenti, Multi te derident ô Diogenes: a *Et illos*, inquit, *fortassis asini.* Altero subjiciente. Sed illi non curant asinos. *Nihilo magis*, inquit, *ego ipsos.* Asinis irrisionem tribuit, quod subinde nudatis dentibus irrisionis speciem præbeant. Quin & deridentes quempiam, mota ab aure manu imitantur asininas auriculas. Videtur igitur & asinus motis auriculis irridere homines, nemo tamen ostenditur.

50. CONSPICATUS adolescentulum Philosophiæ dantem operam: b *Euge*, inquit, *corporeæ formæ amatores ad animi pulchritudinem avocas.* Sentiens illum hoc agentem, ut animum virtutibus & honestis disciplinis exornaret, hoc consecuturum, ut longe meliores amicos sit habiturus. Nihil enim sapientia pulchrius, nihil virtute amabilius.

51. SOLENT olim à periculis servati, in templis suspendere donaria, velut incolumitatem suam aliis acceptam ferentes. Proinde quum Samothracem profecto ostenderentur illi donaria, quæ è bello, morbo, navigatione, aliove discrimine servati dicarant: c *Atqui*, inquit Diogenes, *multo plura essent, si qui servati non sunt, ista dedicassent.* Sensit opinor eos qui servarentur, casu servari, non Deorum beneficio. Quod si Diis imputandum est, si quis servatur, iisdem imputandum est, quod plures pereunt quam servantur. Sunt qui hoc tribuunt Diagoræ Melio, impio. Samothraces autem magna in hisce rebus superstitione laborabant.

52. ADOLESCENTI formoso ad convivium eunti: d *Deterior*, inquit, *redibis.* Reversus à convivio adolescens, quum Diogeni dixisset, Ivi, nec redii deterior: inquit, χείρων μὲν οὖν: id est, *deterior igitur*, indicans, fieri non posse, quin adolescens è luxurioso temulentoque convivio redeat deterior.

53. DIO-

a *Irrisio contempta.* b *Animi cultus.* c *Anathemata.* d *Convictus improbus.*

53. DIOGENES ab Eurytio petiit quiddam magni, qui cum ex more his verbis negaret: Faciam si mihi persuadere possis: a *Si possim*, inquit Diogenes, *jam pridem tibi suasissem, ut te suspenderes.* Hic præter Cynicam libertatem nihil est quod mireris.

54. INVISERAT Lacedæmonem: inde Athenas reversum percontabantur, ut fit, quo iret & unde veniret: b *A viris*, inquit, *ad fœminas:* notans Atheniensium deliciis effœminatos mores, quum Lacedæmonii dure instituerentur.

55. REDEUNTEM ex Olympiis quidam interrogabant, vidissetne illic multam turbam: c *Turbam*, inquit, *plurimam, sed homines perpaucos.* Et hoc imitatum apparet ex eo quod supradictum de balneo.

56. EOS qui per luxum in coquos, nepotes, scorta, & adulatores facultates suas profunderent. d *Similes dicebat arboribus per præcipitia nascentibus quarum fructus homo non gustaret, sed à corvis & vulturibus ederentur:* sentiens eos qui gulæ ventrique serviunt, non esse homines.

57. GRÆCI si cui precantur exitium, jubent abire ad corvos, ἐς κόρακας. At Diogenes dicere solet: e *Multo periculosius esse incidere in assentatores quam in corvos.* Dicti jucunditas perit nobis, quæ est in Græcarum vocum affinitate. Nam illi κόρακας appellant corvos, & unica literula mutata κόλακας dicunt adulatores. Hoc dictum tribuitur & Antistheni.

58. PHRINE meretrix Delphis Venerem auream dicavit, eam videns Diogenes, adscripsit elogium. *Ex Græcorum intemperantia.* Arguebat enim Græcos supra modum libidini deditos esse, quod scortum è turpi quæstu tantum auri collegisset.

59. SUNT qui & illud illi attribuant. Cum Alexander Magnus ad Diogenem venisset, eumque salutasset, percontatus est Diogenes quis esset, quumque ille respondisset. Ego sum Alexander ille Rex. f *At ego*, inquit, *sum Diogenes ille canis:* non minus superbiens

a *Libere.* b *Deliciæ.* c *Homines pauci.* d *Profusio.* e *Adulatio.* f *Libertas.*

biens sua libertate, quam Alexander suo regno. Interrogatus ob quæ facta canis nomen vulgo sortitus esset. *Quoniam dantibus blandior*, inquit, *non dantibus oblatro, malos etiam mordeo.*

60. E ficu quadam fructus decerpenti Diogeni quum horti custos dixisset, ex ista arbore ante paucos dies homo quidam se suspendit: *a At ego*, inquit, *illum purgabo.* Arbitrabatur ille fore, ut Diogenes admonitus abstineret à funesta arbore, quæ gestasset cadaver. At ille liber ab omni superstitione, nihilo impuriores fructus arbitrabatur.

61. ANIMADVERTENS Olympionicem quendam oculos defigere in scortum, adeo ut præteritum capite reflexo intueretur: *b Ecce ut*, inquit, *aries Martius a puella publica obtorto collo vinctus abducitur.* Ridiculum existimabat, certare cum electis viris, & à vili puella veluti captivum trahi sine funibus.

62. *c* FORMOSA *scorta similia dicebat mulso lætalibus venenis temperato*, quod afferrent quidem initio voluptatem, sed quam perpetuus dolor consequeretur.

63. QUUM in publica via pranderet, multique cingerent illum ob spectaculi novitatem, ac subinde acclamarent. Canis canis: *d Imo*, inquit, *vos potius estis canes, qui prandentem circumstatis.* Nam id canibus cum primis familiare.

64. QUUM mentio fieret de puero stuprato, Diogenes interrogatus cujas esset, lusit ex ambiguo dicens: *e Tegeates*, nam Tegea civitas est Arcadiæ. Tegos autem interdum id quod lupanar, unde Tegeatem dixit Philosophus scortum publicum.

65. VIDENS quendam jam artem medendi profitentem, qui prius fuerat palæstrites, sed ignavus, dixit illi: *f An eos qui te hactenus dejecerunt, nunc vicissim dejicies?* Dejicit luctator quem superat, & dejicit medicus, quos in lectum conjicit, aut etiam in sepulchrum. Sensit autem Diogenes illum tam malum esse medicum, quam

a *Superstitio nulla.* b *Voluptas.* c *Scortum.* d *Libere.* e *Ambigue.* f *Medicus malus.*

quam fuerat ignavus palæstrites. Similis jocus est apud Martialem, de eo qui ex medico factus hoplomachus, non aliud faceret hoplomachus quam quod fecerat medicus.

66. AD puerum spurium ex meretrice natum, lapillos jacientem in populum. *Cave*, inquit, *ne patrem ferias.* Erat enim è scorto natus, atque ob id incerto patre.

67. QUIBUSDAM prædicantibus ejus benignitatem, qui Diogeni quiddam donarat: a *Quin & me*, inquit, *laudatis qui accipere merui?* Plus enim est meruisse beneficium quam dedisse, juxta illud Publii Mimi:

Beneficio dando accepit, qui digno dedit.

68. EI qui pallium à Diogene repetebat, lepidissime respondit:

Si donasti, habeo: si commodasti, utor:

Significans sibi non in animo reddere, sive dono, sive commodato accepisset. Turpe est reposcere quod dono dederis, & inhumanum est eripere, quo utenti est opus.

69. QUUM supposititius quidam de Diogene dixisset. Aurum habet in pallio: recte regressit in illum convitium. *Ideo*, inquiens, *supposito indormio.* Supposititii partus dicuntur, qui simulantur esse nati ex utero unde non prodierunt. Indormimus thesauro servandi gratia, & indormimus ei quod negligimus. Diogenes autem pallium habebat noctu pro culcitra.

70. PERCONTANTI quid lucri caperet ex Philosophia: b *Ut nihil*, inquit, *aliud*, *certe hoc quod ad omnem fortunam paratus sum.* Hoc dictum vix sapit Diogenem, quamquam illi asscribitur.

71. INTERROGATUS à quopiam, cujas esset, respondit *κοσμοπολίτης*, id est, civis mundi: c significans Philosophum ubicunque locorum agat, in sua patria vivere.

72. CUM aliquando stipem posceret, ita ἐρανάρχην id

a *Beneficium meritum.* b *Philosophus.* c *Omne solum forti patria.*

a id eſt, qui ſtipibus erogandis erat præfectus, Homerico carmine compellavit:

Τοὺς ἄλλους ἐνάριζ', ἀπὸ δ' Ἕκτορος ἴσχεο χεῖρας,

Deſpolia reliquos, teneas ſed ab Hectore dextram.

Dicti feſtivitas in hoc eſt, quod pro ἐράνιζε dixit ἐνάριζε, quorum prius eſt da ſtipem, alterum armis ſpolia: ſe Hectoris nomine ſignans. Spoliat autem, qui negat egenti. Et ſolet hoc hominum genus eſſe furax.

73. *b SCORTA dicebat eſſe Regum Reginas*, quod ab his quicquid collibuiſſet peterent & impetrarent. Nam ideo Regum Reginas appellabat, non quod eſſent pares uxoribus, ſed quod in ipſos Reges regnum exercerent. Reges à populo non ſemper obtinent quod exigunt: at ſcorto nihil negatur. Tales opinor olim fuiſſe Reges Barbaros.

74. ATHENIENSES per adulationem decreverunt, ut Alexander pro Libero patre haberetur & coleretur. Hunc honorem irridens Diogenes: *Et me*, inquit, *Serapin facite*. Ut enim Bacchus inter Satyros eſt, ita Serapis ab Ægyptiis ſpecie bovis colitur.

75. OBJURGATUS quod intraret loca ſpurca & parum honeſta: *c Et ſol*, inquit, *ſubit latrinas, nec tamen inquinatur.* Senſit probum virum non fieri deteriorem ob loci infamiam.

76. QUUM in phano cœnaret, eique panes ſordidi eſſent appoſiti, abjecit illos è phano dicens: *d In templum nihil oportere ingredi ſordidum.*

77. CUIDAM procaciter interroganti, cur quum nihil ſciret, ſe Philoſophum profiteretur: *e Si Philoſophum*, inquit, *ſimulo, hoc ipſum eſt philoſophari.* Subnotans Philoſophiam rem eſſe uſque adeo difficilem, ut eam vel ſimulare magna ſit Philoſophiæ pars. Quemadmodum multum Regis habet, qui ſcite Regis perſonam poſſit gerere. Et qui ſimulat imitatur, at imitari Philoſophos, eſt philoſophari, hoc eſt Philoſophiæ ſtudioſum eſſe.

78. QUIDAM abduxit puerum ad Diogenem, ut illius

a *Facete.* b *Scortum imperioſum.* c *Locus non contaminat.* d *Pura ſacra.* e *Philoſophiæ ſimulatio.*

illius doctrinæ fieret particeps: ut autem illum Philosopho commendaret, dixit eum excellenti ingenio optimisque moribus præditum esse. Hic Diogenes: *a Quid igitur eget mei?* Notavit immodicum laudatorem, qui hoc tribueret adolescenti, cujus adipiscendi gratia solent pueri tradi Philosophis. Satis erat, probam indolem bonamque spem in puero prædicare.

79. QUI de virtute loquerentur, nec recte viverent, eos dicebat, *b citharæ similes, quæ sono prodesset aliis, ipsa nec sentiret, nec audiret quicquam.* Hoc dictum non multum abludit à dicto beati Pauli de cymbolo tinniente.

80. QUODAM die quum populus theatrum egrederetur, ipse adversus populum nitens ingrediebatur: interrogatus cur id faceret: *c Hoc*, inquit, *in omni vita facere studeo:* sentiens hoc esse philosophari, in omnibus actionibus quam maxime à multitudine dissidere, propterea quod vulgus hominum cupiditatibus agitur, non ratione.

81. CONSPECTO adolescentulo, cultu gestuque parum virili: *d Non te pudet*, inquit, *qui pejus tibi velis quam ipsa natura voluit? Siquidem illa te virum fecit, tu teipsum refingis in fœminam.* Id in plerosque dici potest, quos quum natura crearit homines, ipsi sua sponte degenerant in pecudes.

82. QUUM videret cantorem quendam vecordem, ac moribus incompositis aptare psalterium: *e Non te tui pudet*, inquit, *qui sonos linguæ aptare noris, vitam ad rectam rationem componere nescias?* Et hoc apophthegma ex superioribus videtur effictum.

83. DICENTI cuidam, quem ad sapientiæ studium hortabatur, non sum idoneus Philosophiæ: *f Quid igitur vivis*, inquit, *si tibi nulla recte vivendi cura est?* non enim in hoc vivit homo, ut vivat tantum, sed ut discat recte vivere. Natura dat vivere, Philosophia dat recte vivere. Natura gignit ad virtutem dociles, doctos non gignit.

84. AD

a *Laus immodica.* b *Doctrina sine moribus.* c *Vulgo nihil recte placet.* d *Degeneratio.* e. *Optima negligimus.* f *Vita sine literis mors.*

84. AD eum qui patrem despiciebat: *a Non te pudet*, inquit, *eum contemnere, cui debes hoc ipsum quod tibi places?* Dicti gratia sita est in allusione contrariorum. Pugnant inter sese, despectui esse, & sibi placere.

85. AUDIENS adolescentem honesta specie, verbis parum honestis utentem: *b Non te pudet*, inquit, *qui ex eburnea vagina plumbeum educas gladium?* Ebur olim in summo erat precio. Animus corpore tegitur, is in oratione relucet.

86. QUUM illi quispiam probri vice objecisset, quod in caupona biberet: *c Et in tonstrina*, inquit, *tondeor*: significans nihilominus honestum bibere quam tonderi aut radi. Quemadmodum nemo reprehendit in tonstrina radi, quod is locus ei rei paratus sit, ita turpe videri non debet si quis bibat in caupona, modo bibat modice. Nam immodice bibere quovis loco turpe est.

87. OPPROBRANTI quod à Philippo Rege pallium accepisset, Homerico versiculo respondit:

Οὔτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,

Non sunt rejicienda insignia munera divum.

Quod Homerus de forma corporis, *d* quæ Deorum munus est, scripsit, hoc Diogenes detorsit ad pallium à Rege datum. Idem carmen & ipse possem occinere calumniantibus, quod interdum à Principibus, aut Episcopis accipio quæ dantur honoris gratia. Nullus est horum à quo quicquam unquam petii, nec aperte, nec oblique: quæ vero volentes deferunt, libenter accipio, non tam ut munera, quam ut testimonia, præsertim quum illorum facultates abundantiores sint, quam ut hoc damni sentiant.

88. DIOGENI de non irascendo accurate differenti, adolescens quidam protervus, veluti periculum faciens, an re praestaret ea quæ docebat, inspuit illi in faciem. Tulit hoc leniter ac sapienter: *e Non quidem*, inquit, *irascor, sed dubito tamen an irasci oporteat.*

89. CON-

a *Impietas.* b *Turpiloquium.* c *Vesci quovis loco.* d *Munera Regum.* e *Lenitas.*

89. CONSPICIENS quendam meretrici supplicem ut impetraret quod petebat: *a Quid*, inquit, *tibi vis miser? præstat non impetrare quod rogas.* A scorto rejici felicius est quam admitti. Et tamen plerique malum suum & ambiunt instanter, & magno emunt.

90. CUIDAM habenti capillos unguento delibutos: *b Cave*, inquit, *ne capitis, suaveolentia, vitæ malevolentiam adducat:* nam Græcarum vocum jucundam affinitatem utcunque reddere studuimus, εὐωδίαν & δυσωδίαν. Unguentum enim in viro arguit vitæ mollitiem. Fama porro velut odor est hominis. Simile quiddam dixit Martialis;

Nevole non bene olet, qui bene semper olet.

91. DICEBAT inter servos ac dominos malos præter vocabula nihil aliud interesse: *c Nisi quod mancipia servirent dominis, domini cupiditatibus:* significans utrosque esse servos, miseriorem tamen servire servitutem dominos quam mancipia, si sint improbi. Nam qui ducitur affectuum arbitrio, & multos habet dominos, & turpes & inclementes.

92. GRÆCI mancipia, præcipue fugitiva, vocant ἀνδράποδα, quæ dictio videtur composita ex viro & pede. Quum Grammatici variam reddant etymologiam. Quum igitur quidam improbus Diogenem interrogasset, quare mancipia fugitiva dicerentur ἀνδράποδα, *d Quoniam*, inquit, *pedes habent virorum, animum autem qualem tu nunc habes qui hoc percontaris:* sentiens illi esse mentem non hominis sed pecudis.

93. A prodigo petebat minam, Ille miratus improbam postulationem rogabat, cur quum ab aliis obolum petere soleas, à me minam petis? *e Quoniam*, inquit, *ab aliis iterum me accepturum spero, à te vero an unquam posthac accepturus sim*, θεῶν ἐν γούνασι κεῖται, id est, in Deorum genibus situm est. Attexuit enim hoc Homeri hemistichium. Significavit autem homini profuso periculum imminere, ne brevi redigeretur ad extremam inopiam, ut ne obolum quidem haberet reliquum.

94. QUI-

a *Scortator.* b *Unguenta.* c *Servitus vitiorum.* d *Salse.* e *Profusio.*

94. QUIBUSDAM Diogeni probro vertentibus quod peteret, quum id Plato non faceret: *a Imo*, inquit, *petit, & ille, sed*

Ἀγχισχὼν κεφαλὴν ἵνα πεύθοιαθ' οἱ ἄλλοι,

Id est:

Admoto capite, ne quisquam exaudiat alter.

Abusus est Homerico carmine, quod est Odysseæ α. quo significavit Platonem non minus esse petacem, nisi quod ille clam peteret, ipse palam.

95. ANIMADVERTENS quendam imperite jaculantem, proxime scopum consedit: cur id faceret interrogantibus: *b Ne forte*, inquit, *me feriat*: significans illum quidvis percussurum citius quam scopum. At alii spectatores quam possunt longissime sese à scopo semovent, ne feriantur.

96. QUI scopum non attingunt, hi vulgo ἀτυχεῖν, id est, frustrari dicuntur. At Diogenes negavit, *c illos frustrari, qui aberrarent à scopo, sed eos qui curas suas ad voluptatem velut ad scopum dirigerent*. Nam ab his petunt beatitudinem, quum per eas deveniant in summam miseriam.

97. INTERROGATUS num quid mali esset mors: *d Quo*, inquit, *pacto malum, quum præsentem non sentiamus?* Quod autem abest, nulli malum est. Dum sentit homo, vivit, nondum igitur adest mors: quæ si adsit, abest sensus. Malum autem non est, quod non sentitur. Hanc ratiocinationem quidam tribuunt Epicuro. Mors quidem mala non est, sed iter ad mortem miserum est. Id si metuimus, tota hominis vita quid aliud est quam iter ad mortem?

98. NARRANT Alexandrum Magnum adstantem Diogeni, quæsisse ab eo, num ipsum metueret. At ille: *e Quid es? bonum an malum?* Alexander respondit bonum. *Quis*, inquit, *timet bonum?* Convicit Regem non esse metuendum, nisi se malum esse profiteretur. Sed eodem enthymemate colligeret, Deum non esse timendum.

99. ERU-

a *Mendicitas.* b *Ridiculum.* c *Voluptas.* d *Mors an mala.* e *Argute.*

99. ERUDITIONEM omnibus hoc sermone commendabat, quod diceret, *a eam juvenibus adferre sobrietatem, senibus solatium, pauperibus divitias, divitibus ornamentum:* propterea quod ætatem suapte sponte lubricam coërceat ab intemperantia, senectutis incommoda honesto solatio mitiget, pauperibus sit pro viatico, non enim egent eruditi, divitum fortunas ornet.

100. DIDYMON qui vulgo audiebat adulter, curabat oculum virginis. Et Diogenes dixit: *b Vide ne corrumpas pupillam.* Hoc dictum apud nos perdit suam gratiam. Apud Græcos autem *κόρη* & virginem sonat & oculi pupillam. Lusit igitur ex ambiguo Diogenes.

1. ADMONITUS à quodam, ab amicis illi tendi insidias, ut caveret: *c Quid faciam*, inquit, *si similiter & cum amicis & cum inimicis habebimus consuetudinem?* Ab inimicis nobis cavemus, amicis fidimus. Quod si pariter ab utrisque nobis cavebimus, non est suave vivere.

2. INTERROGATUS quid esset in vita optimum: *d Libertas*, inquit, *At vere liber non est, qui servit vitiis; nec liber esse potest, qui multis eget;* plurimis autem eget avarus, ambitiosus ac deliciis deditus.

3. OLIM in scholis pingi solent Musæ, ceu studiorum præsides. Ingressus igitur scholam, cum videret multas Musas, discipulos admodum paucos, dixit Præceptori, *Cum Diis multos habes discipulos.* Ludens ex ambiguo sermonis. Nam Græci, cum Diis, dicunt, pro eo quod nos dicimus, faventibus Diis. Interdum *σὺν*, id est, cum, significat comitem: cum multis te defendi, id est, multi mecum te defenderunt.

4. QUIDQUID per se turpe non esset, id ne in publico quidem dicebat esse turpe. Hunc igitur in morem ratiocinabatur: *e Si prandere malum non est, nec in foro prandere malum est: sed prandere nihil mali est, ergo* nec

a *Eruditio.* b *Jocus ab ambiguo.* c *Amicis fidendum.* d *Libertas.* e *Turpe ubique turpe.*

nec in foro prandere malum est. Hactenus tolerari poterat Cynicus syllogismus. Verum quis ferat similiter colligentem? Exonerare ventrem, aut reddere lotium, aut habere rem cum uxore, aut exuere vestes, malum non est: ergo nec in publico malum est. Probis viris ubique placet verecundia.

5. DICEBAT usum atque exercitationem quemadmodum in actionibus extrariis, ita & in actionibus virtutis & animi tum celeritatem quandam, tum facilitatem parere.

6. DICEBAT, nec legem esse sine civitate, nec civitatem sine lege.

7. NOBILITATEM, *a* atque hoc genus alia fortunæ decora, dicebat nihil aliud esse quam velamenta malitiæ. Divites enim cum aliis nihilo sint meliores, tamen peccant licentius, juxta illud Flacci de divite. Et quidquid volet, hoc veluti virtute peractum, speravit magnæ laudi fore. Nobiles autem plerique & hodie sibi nihil non permittunt.

8. CUM Xeniadæ serviret, amici agebant de illo redimendo. At ille: *b Nequaquam*, inquit, *an nescitis leones non iis servire à quibus aluntur, sed altores potius servire leonibus?* Nam leo ubicumque est, semper leo est.

9. CUM à lethali somno esset experrectus, medicusque rogaret quid ageretur: *c Recte*, inquit, *nam frater fratrem amplectitur.* Alludens ad Homerum, qui θάνατον & ὕπνον germanos finxit, quod somnus mortis sit imago.

10. ROGATUS quo modo se vellet sepeliri, jussit cadaver abjici inhumatum. Tum amici, volucribusne & feris? *d Minime vero*, inquit, *sed bacillum prope me, quo illos abigam, ponite.* Rursus illi. Qui poteris: non enim senties. *Quid igitur*, inquit, *mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti?*

11. CUM Plato laudaret quendam hoc nomine, quod erga omnes esset humanissimus. *e Quid*, inquit,

K Dio-

a *Bona fortuna.* b *Libertas.* c *Jocus in morte.* d *Sepultura.* e *Lenitas mala.*

Diogenes, *illi tribuendum est, qui tot annos in Philosophia versatus, nullum hactenus affecit dolore?* Sentiens proprium Philosophi munus esse mederi vitiis hominum: id autem fieri non posse, nisi metu ac dolore: metu probri, dolore præsentis ignominiæ.

12. IDEM id Lacedæmone peregrinum quendam conspiciens sese studiose ad festum diem componentem: *a Quid facis*, inquit, *an non quilibet dies viro bono festus est?* Sensit hunc mundum esse fanum Deo dignum, in quo constitutus homo semper honeste velut in conspectu numinis omnia cernentis versari deberet. Detorsit huc proverbium, quo dicitur, pigris semper esse festum.

13. DICERE solet adolescentibus: *b Meretricum domos ingredere, ut perspicias quam viles res, quanto emantur pretio.* Huc allusit Terentius. Hæc omnia nosse salus est adolescentulis.

14. AD salutem opus esse dicebat, aut fidis amicis, *c* aut acribus inimicis, eo quod illi monent, hi redarguunt, utrique diversis quidem modis, sed pariter prosunt, dum per eos vitia nostra discimus. Hoc Laertius tribuit Antistheni, Plutarchus Diogeni.

15. INTERROGATUS à quodam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum. *d Si teipsum*, inquit, *probum & honestum virum præstiteris.* Hoc qui facit, & sibi prodest maxime; & inimicum maxime discruciat. Nam si fundum conspiciens bene cultum discruciatur inimicus, quid fiet si teipsum viderit veris ornatum bonis:

16. Cum Antisthenem morbo decumbentem inviseret, dixit: *e Nunquid amico est opus?* Significans in rebus afflictis potissimum fidis amicis utendum, qui vel re opitulentur, vel consolando molestiam mitigent.

17. AD eundem alias, quoniam acceperat illum amore vitæ *f* morbum ferre molestius, cum sica ingressus est: ad quem cum Antisthenes dixisset. Quis me hisce

a *Festum semper sapienti.* b *Scorta.* c *Objurgatio.* d *Vindicta optima.* e *Amicus consolator.* f *Mors liberat à cruciatu.*

hisce doloribus liberabit? Diogenes prolata sica: *Hac*, inquit, *contra Antisthenes*; *Doloribus*, inquit, *dixi*, *non vita*.

18. CORINTHUM profectus ludum ingressus est, quem ibi Dionysius regno pulsus aperuerat, audivitque pueros male canentes. Interim ingressus Dionysius, quoniam putabat Diogenem consolandi gratia venisse. Humaniter, inquit, facis Diogenes. Hæc est rerum humanarum volubilitas: *a Immo*, inquit Diogenes, *miror te etiamnum vivere*, *qui tantum malorum in regno patraris*: *& video nihilo meliorem esse ludimagistrum*, *quam fuisti Rex*.

19. IDEM dicebat cæteris mortalibus quibus res sunt prosperæ, vita jucunda est, mors odiosior: rursus infelicibus vita gravis est, mors optabilis. At horum utrunque tyrannis est molestius. Siquidem ut vivunt insuavius iis qui mortem vehementer optant, ita mortem perinde metuunt quasi vitam suavissime degant.

20. CUIDAM ostendenti horoscopon. *Bellum*, inquit, *hercle instrumentum*, *ne frustremur cœna*: sentiens inutiles esse artes Geometricas cum cæteris.

21. ALTERI cuidam jactanti Musices peritiam, respondit:

Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
Εὖ δ' οἶκος οὐ ψαλμοῖσι καὶ τερετίσμασιν.

Id est:

Prudentia urbes bene gubernat, at domus
Nec cantilenis, nec modis regitur probe.

22. CUM Speusippus paralysi resolutus vehiculo deportaretur in Academiam, ac Diogeni forte obvio dixisset χαίρειν: respondit. *At non tu sane*, *qui cum ad istum sis affectus modum*, *sustineas vivere*: sentiens esse veri Philosophi, sponte mortem adsciscere, postea quam desiit esse usui ad vitam humanam. Idque fecit postea Speusippus.

23. CUM puerum conspiceret indecore se gerentem, pædagogum illius baculo percussit dicens: *Cur sic instituis?* Indicans primæ ætatis formatoribus potissimum

K 2 mum

a *Qui malus ubique malus.*

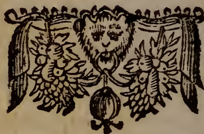
mum imputandum esse, si adolescentes evadant male morati, aut secus. Refert Aphthonius ac Priscianus.

24. CUIDAM probri gratia objicienti paupertatem, cum ipse esset scelerosus: a *Ob paupertatem*, inquit, *neminem vidi torqueri, ob malitiam multos.*

25. PAUPERTATEM appellabat virtutem αὐτοδίδακτον, id est, quæ per se discitur. Divitibus opus est multis præceptis ut frugaliter vivant, ut corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitioso cultu delectentur, aliaque innumera, quæ omnia seipsam docet paupertas.

26. LACEDÆMONIIS quibus merito prima laus debetur in Apophthegmatibus, subjecimus tres Philosophos, sed in hoc genere præcipuos, quibus addemus totidem Reges, qui civilium dictorum gratia præ cæteris celebrantur, ne lectorem turba rerum obruamus.

a *Paupertas.*

APOPH-

APOPHTHEGMATA PHILIPPI MACEDONIS.

LIBER IV.

X Græcorum Regibus, mea ſententia nullus fuit, quem cum Philippo Rege Macedonum Alexandri Magni patre conferamus, vel ingenii dexteritate, vel dictorum urbanitate.

1. Is dicere ſolet: *a Athenienſes ſibi magnopere beatos videri, qui quotannis invenirent decem quos belli Duces crearent, cum ipſe multis annis unum dumtaxat belli Ducem reperiſſet Parmenionem.* Significans inutile Reipublicæ ſubinde mutare Duces, ſed ſatius eſſe, quem idoneum ac fidum nactus ſis, eum non mutare. Tum in bello non referre quam multi ſint Duces, ſed quam bello gerendo accommodi.

2. Cum illi nuntium eſſet allatum, uno die multas res feliciter ac proſpere geſtas eſſe: nam eodem tempore, Tethrippo vicerat in Olympiis, & Parmenio Dardanenſes prælio fuderat, & Olympias ipſi maſculum fœtum erat enixa: porrectis in cœlum manibus exclamavit: *b Et ô fortuna*, inquit, *pro tot tantiſque bonis levi quopiam malo me affice.* Vir cordatiſſimus non inſolenter geſtiit ob rerum ſucceſſum, ſed fortunæ indulgentiam ſuſpectam habuit, cujus ingenium eſſe novit, ut quibus exitium molitur, his prius nova rerum proſperitate blandiatur. Huc pertinet quod de Polycrate Samiorum Tyranno refert Plinius.

3. Cum ſubactis Græcis quidam ipſi auctores eſſent ut civitates præſidiis contineret ne deficerent: *c Malo*, inquit, *diu bonus & commodus, quam brevi tempore Dominus appellari:* ſentiens regnum quod beneficiis ac benevo-

a *Bonum nactus ne mutet.* b *Invidia fortunæ.* c *Metus, malus diuturnitatis cuſtos.*

nevolentia teneretur, esse perpetuum: quod vi metuque, non esse diuturnum.

4. QUIDAM petulantioris linguæ, maledicta conjicere solet in Philippum: hunc amici hortabantur ut ejiceret in exilium. At ille negavit se hoc facturum, demirantibus quid ita: a *Ne*, inquit, *oberrans inter plures male de me loquatur.* Quod maledicum non egit in crucem, vel clementiæ erat quod ignovit, vel magnanimitatis quod contempsit; quod noluit expellere, prudentiæ, plus enim nocuisset.

5. SMICYTHUS Nicanorem deferebat apud Regem, quod sine fine de ipso male loqueretur: cumque suaderent amici ut hominem accersi juberet, deque eo supplicium sumeret, Philippus ita respondit: b *Nicanor non est Macedonum pessimus, videndum est igitur, necubi nos cessemus in officio.* Ut igitur cognovit vehementer afflictum inopia, & tamen à Rege neglectum fuisse, jussit donum aliquod ad illum deferri. Hoc facto cum rursus Smicythus diceret Regi, Nicanorem apud omnes sine fine prædicare laudes ipsius: *Videtis igitur*, inquit, *in nobis esse situm, ut bene aut male audiamus.* Immane quantum absunt ab hujus Principis ingenio, qui nunquam sibi videntur satis laudari, cum nihil faciant laudandum: nec student beneficiis sibi conciliare benevolentiam hominum, sed metui malunt quam amari, cumque sæpenumero faciant detestanda, idque palam, tamen periit quisquis ausus est hiscere.

6. AJEBAT se his qui in Republica Atheniensium administranda primores essent, plurimam habere gratiam, quod suis conviciis efficerent, ut ipse tum oratione, tum moribus evaderet melior: c *Dum conor*, inquit, *illos, dictis pariter ac factis mendacii convincere.* O vere philosophicum Principis animum, qui novit etiam ex inimicis capere utilitatem, nec, quod vulgus solet, hoc tantum spectare, ut maledicos afficeret malo, sed ut ipse minus malus redderetur illorum maledictis admonitus.

7. CUM

a *Maledictus contemptus.* b *In nobis est ut bene audiamus.* c *Conviciator utilis.*

7. CUM Athenienses, quotquot apud Cheroneam capti fuerant gratis dimisisset, illi vero etiam vestes stragulasque reposcerent, atque hac de causa Macedones in jus vocarent, risit Philippus, dicens: *a Quid? Nonne videntur Athenienses arbitrari, se à nobis in talorum ludo victos esse?* Tam civiliter tulit victor victorum ingratitudinem, qui non solum gratias non agerent, quod ipsi & incolumes & gratis fuissent dimissi, verum etiam criminarentur, quod non simul & amictus & stragulas redderent, quasi nescirent quale esset jus belli, quasique nihil aliud esset certare armis quam certare talis, qui ludus est puerorum.

8. CUM esset illi clavicula in bello fracta, ac medicus à quo curabatur, in singulos omnium dies aliquid poscceret: *b Sume*, inquit, *quantum voles, nam clavum habes:* ludens ancipiti voce: κλεὶς enim Græce & clavem sonat, qua aperitur scrinium aut ostium, & commissuram humeri cum pectore. Quid hoc animo civilius, cui & in dolore, & erga avarum medicum jocari libuit, nec ob cruciatum morosior, nec improbitate postulantis offensior.

9. DUO erant fratres, quorum alteri nomen Amphoteros, quod Græcis sonat ambo, alteri Hecateros, quod illis sonat uterque. Philippus itaque animadvertens Hecateron esse cordatum ac gerendis rebus accommodum, contra Amphoteron ineptum ac degenerem, invertit illis nomina, dicens: *c Hecateron esse, Amphoteron, Amphoteron autem esse Udeteron*; id est, neutrum. Significans alterum fratrum, videlicet Hecateron, duorum in se virtutes complecti, alteri nihil relictum. Itaque ei qui Amphoteros dicebatur, mutavit nomen in contrarium, ut οὐδέτερος diceretur, quasi nullius pretii.

10. QUIBUSDAM illi consulentibus ut cum Atheniensibus asperius ageret, respondit, illos absurde facere, qui homini cuncta ad gloriam tum agenti, tum patienti suaderent, *d* ut gloriæ suæ theatrum abjiceret: signi-

a *Ingratitudo tolerata.* b *Jocus in morbo.* c *Jocus ex vocabulis.* d *Clementer.*

significans sese hoc agere, non ut Athenas everteret, sed ut civitati celeberrimæ doctissimorum virorum copia florenti suas virtutes probaret.

11. DUO pariter scelerosi sese invicem accusabant cognoscente Philippo: *a* audita causa pronuntiavit, ut alter exsularet Macedonia, alter illum insequeretur. Hoc Græce sonat jucundius, quod φεύγειν & ad fugientem pertineat, & ad exsulantem: fugientem autem insequimur. Neutrum igitur absolvit Philippus, sed utrumque damnavit exsilio.

12. CUM appararet in loco pulchro castra metari, & moneretur illic non esse pabulum pro jumentis: *b* *Qualis*, inquit, *est nostra vita, si etiam ad asinorum commoditatem vivere cogimur.*

13. CUM arcem quandam ac præsidium capere destinasset, valde munitam, atque exploratores retulissent, prorsus esse difficile, atque adeo etiam impossibile: percunctatus est: *c* *Num usque adeo difficile esset, ut nec asinus auro onustus posset accedere:* significans, nihil esse tam munitum quod auro non expugnetur. Quod ipsum Poëtæ significarunt fabula Danaës à Jove stupratæ, sed Deo in aurum verso. Unde Flaccus, Aurum per medios ire satellites, & perrumpere amat castra potentius ferro.

14. CUM hi qui apud Lasthenem erant quererentur, indigneque ferrent, quod quidam ex Philippi Comitatu dicerent ipsos proditores, Philippus respondit. *d* *Macedones esse ingenio parum dextro, sed plane rusticanos, qui ligonem nihil aliud nossent vocare quam ligonem.* Alludens ad illud proverbium celebre, τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγω. Innuit autem illos re vera esse proditores. Rusticana veritas quamque rem suis nominibus appellat.

15. FILIUM Alexandrum admonere solet, *e* ut cum Macedonibus comiter haberet consuetudinem, vulgo interim conciliata benevolentia, vires ac robur sibi parans, dum liceret alio regnante esse humanum: pruden-

a *Facetum judicium.* b *Militia misera.* c *Auro nihil inexpugnabile.* d *Veritas.* e *Regum humanitas.*

prudenter intelligens, ut nulla re melius constabiliri imperium, quam civium benevolentia: ita difficillimum esse jam regnum administranti erga quoslibet esse humanum, non solum quod Regia potestas opposita sit invidiæ, verum etiam quod Respublica non possit esse incolumis, nisi scelera suppliciis coërceantur. Regibus enim hactenus temperanda est humanitas erga cives, ut interim Regiam tueantur auctoritatem. Nam immodica bonitas sæpe contemptum parit.

16. EIDEM suadebat, *a* ut eos qui in Republica pollerent auctoritate tum bonos, tum malos sibi conciliaret amicos, ac bonis quidem uteretur, malis vero abuteretur. Præcipua Regum ars est, nullum rejicere, sed ad publicam utilitatem omnium operam accommodare. Quemadmodum Deus unicus totius mundi Monarcha, malis geniis ac impiis hominibus abutitur ad utilitatem Ecclesiæ: ita Principes cordati norunt & probis & improbis uti: non quod ipsi per malos mali quippiam faciunt, sed quod per malos puniunt malos. At multi sunt Principes, qui præpostere bonis abutuntur, malis utuntur. Ad tyrannica negotia viros adhibent sanctitatis opinione celebres, quo vulgus esse rectum ac pium quod agunt existimet.

17. IDEM Philippus cum Thebis obses esset, Philonis Thebani hospitio usus est, multisque insuper ab eo beneficiis affectus. Is cum vicissim à Philippo nihil muneris vellet accipere. *b Ne me*, inquit Philippus, *beneficentia superatum hac laude spolies, quod hactenus à nemine beneficiis victus fuerim.* O animum imperio dignum: Pulchrius existimavit benefaciendo quam potentia vincere.

18. CUM multi bello capti venderentur, Philippus in auctione sedebat sublata veste parum decore. Quidam igitur eorum qui vendebantur exclamavit. Parce mihi Philippe, paternus enim tibi sum amicus. Philippo vero interrogante. *c Quo pacto & unde ô homo conflata est hac amicitia?* Tum ille. Volo, inquit, propius acce-

 dens

a *Bonis uti, malis abuti.* b *Beneficentia.* c *Admonitio grata.*

dens dicere: cum admiſſus eſſet, quaſi arcani quippiam dicturus. *Demitte*, inquit, *chlamydem aliquantulum*; *nam ad iſtum modum indecenter ſedes.* Mox Philippus: *Hunc*, inquit, *ſinite abire liberum*, *Neſciebam enim illum mihi vere benevolum & amicum eſſe.* Non offenſus eſt Rex tantus, nec ſimulatione, nec admonitione ignoti hominis, ſed ſimul & ſimulatione mutua ſimulationem texit, & tantillum officium magno libertatis præmio penſavit.

19. QUODAM tempore ab hoſpite quodam invitatus ad cœnam, *a* inter eundum plures forte obvios ſecum adduxit umbras. Ubi ſenſit hoſpitem turbari, quod tam multis non ſufficeret apparatus, præmiſſo ad ſingulos amicos puero, juſſit ut placentæ ſervarent locum: illi perſuaſi dum placentam exſpectant, paululum edebant, ita factum eſt ut cœna ſuffecerit omnibus. Faceto joco & eluſit amicos, & hoſpitis pudori ſubvenit.

20. HIPPARCHO Euboico vita defuncto, Philippus præ ſe ferebat quam illius mortem acerbe ferret. Itaque cuidam volenti dolorem ipſius mitigare, dicentique. Attamen ille tempeſtive deceſſit, jam natu grandis: *b* *Sibi quidem ipſi*, inquit Philippus, *tempeſtive deceſſit*, *ſed mihi præpropere. Mors enim illum anticipavit*, *prius quam à me beneficium acceperit*, *noſtra dignum amicitia.* Per quam rarum eſt Principem ſentire gratiarum affectus, ſed amicis plerique non aliter quam equis utuntur. Dum uſui ſunt curant, inutiles factos abjiciunt, eoſque ſpoliant citius quam beneficio juvant.

21. UBI reſcivit Alexandrum filium queri, quod pater ex pluribus fœminis gigneret liberos, ſic illum hortatus eſt: *c* *Ergo cum plures habeas regni competitores*, *da operam ut honeſtus ac probus evadas*, *ut non per me*, *ſed per teipſum regnum obtinuiſſe videaris.* Vir prudentia vere regia præditus, non conſolatus eſt filium, ſed metum illius auxit quo magis exſtimularet ad virtutem: indicans

a *Urbanum mendacium.* b *Gratitudo.* c *Regnum virtute ambiendum.*

cans illi non aliter ſpectandum paternum regnum, niſi ſe ſucceſſione dignum præberet, nec tam magnum eſſe regnum adipiſci, quam regnum promeruiſſe.

22. Eundem hortabatur, ut auſcultaret Ariſtoteli cui traditus erat inſtituendus, daretque operam Philoſophiæ: *a Ne*, inquit, *multa committas, quæ me feciſſe nunc pœnitet.* Perſpexit egregius Princeps, neminem Philoſophiæ expertem regno idoneum eſſe, nec puduit fateri ſe multa per errorem feciſſe perperam, quod à teneris unguiculis Philoſophiæ præceptis non fuiſſet imbutus. Nam qui experimentis diſcunt adminiſtrare regnum, licet ingenio feliciſſimo nati ſint, tamen & ſero & magno Reipublicæ malo tandem evadunt boni Reges. At qui Philoſophiæ præceptis præmunitus accedit, ſi adſit mens integra, vix poterit ab honeſto deflectere. Ubi ſunt interim qui literas ac Philoſophiæ ſtudium clamant ad Rempublicam adminiſtrandam prorſus inutile?

23. Ex Antipatri amicis quendam in judicum numerum adſcripſerat. Verum poſt ubi cognovit illum tingere barbam & capillos, ſubmovit eum dicens. *b Qui in capillis fidus non eſſet, eum in rebus gerendis non videri dignum cui fideretur.* Fuco utebatur in tingendis capillis, ubi non multum erat lucri: multo magis uſurus erat fuco in publicis negotiis, ubi dolus interdum ingens adfert emolumentum. Et hanc oportet Regum præcipuam eſſe curam, ut cognoſcendis cauſſis viros præficiant incorruptos. Id qui fieri poteſt, ubi venduntur judicandi munia & is deſignatur judex, non qui vir melior eſt, ſed qui ad dandum prior, aut largior. At apud Philippum nec Antipatri tantum valebat auctoritas, quin ſuſpectum è judicum ordine moveret.

24. Machetæ cujuſdam pro tribunali ſedens cauſam cognovit, ſed dormitabundus, nec ſatis attentus ad juris æquitatem, itaque ſententiam tulit adverſus Machetam. Verum cum is exclamaſſet, ſe ab ea ſententia appellare, Rex iratus: *c Ad quem?* inquit. Nam appel-

a *Philoſophia Regi neceſſaria.* b *Fuco non cedendum.*
c *Judex attentus.*

appellandi verbum Monarchis est invisum. Hic Machetes: Ad te ipsum ô Rex, si expergiscaris, & attentius audias causam. Ac tum quidem surrexit Rex. Cæterum postea quam causam apud se melius perpendisset intelligeretque Machetæ factam injuriam, judicata quidem non rescidit, sed pecuniam qua damnatus fuerat Machetes, ipse persolvit. In uno facto quot Regiæ virtutis argumenta. Non perseveravit irasci & provocanti, & somnolentiam publice objicienti, sed per otium rem suo cum animo accuratius consideravit, jam ab ira liber. Sit hoc civilitatis, regiæque moderationis: illud vero prudentiæ, quod ingenioso commento sic damnatum exemit damno, ut regiam tamen in judicando auctoritatem non proderet, mulctam privatim perinde quasi ipse damnatus esset, dissolvit.

25. INDIGNANTIBUS Philippi amicis quod Peloponnesii in Olympiacis ipsum sibilis deriderent, præsertim beneficiis à Rege affecti, hoc sermone Philippum exstimulantibus ad vindictam: *a Quid igitur*, inquit, *futurum est, si quid illis faciamus mali?* Urbanissime amicorum argumentum vertit in diversum. Si tam pravo ingenio sunt, ut eos irrideant, qui de ipsis bene meriti sunt: gravius nocebunt, si quis illos malefactis provocet. Hoc non solum moderationis & clementiæ, verum etiam eximiæ cujusdam magnanimitatis documentum fuit, ingratorum sibilos Regem negligere.

26. HARPALUS pro Cratere propinquo ac familiari suo qui injuriarum postulabatur, petiit à Philippo ut reus mulctam quidem solveret, sed à causa liberaretur, ne damnatus hominum maledictis exponeretur. Hic vero Philippus: *b Præstat*, inquit, *ut ipse male audiat, quam ut nos propter illum.* Indulgebat amicis, sed quatenus licebat integra judicis opinione.

27. IN exercitu cum multo tempore dormisset, experrectus: *c Tuto*, inquit, *dormivi, vigilavit enim Antipater.* Subindicans non esse regium indulgere somno, præsertim in bello: sed tamen hoc interdum absque periculo fieri, si Rex habeat fidum ac vigilantem

præ-

a Urbane. b Judex severus. c Præfectus vigilans.

præfectum. Ita cum laude amici suam excusavit somnolentiam.

28. RURSUS evenit, ut interdiu dormiente Philippo, Græci qui multi simul ad ostium convenerant, indigne ferrent, Regemque incusarent, quod ob illius somnolentiam non statim admitterentur ad colloquium: heic Parmenio sic Regi patrocinatus est. *a* *Ne miremini*, inquit, *si nunc dormit Philippus, nam cum vos dormiretis, hic vigilabat*. Significans Græcis negligenter rem gerentibus, Philippum illis fuisse præsidio.

29. QUEMADMODUM ipse fuit Urbanus, ita aliorum salse dictis delectabatur. Itaque cum cantorem inter cœnandum vellet reprehendere, deque pulsu chordarum loqueretur. Dii, inquit cantor, prohibeant, ô Rex, ne tu me melius hæc noris. *b* Civiliter & sibi vindicavit de arte judicium, & Regem non offendit, meliorem illum judicans quam ut cum musico de fidibus contenderet.

30. QUIN & asperius dicta, modo tempestive, æquo ferebat animo. *c* Nam cum dissidium haberet cum Olympiade uxore, cumque Alexandro filio. Demaratum Corinthium ad se venientem percunctatus est, quo modo inter Græcos invicem conveniret. Hic Demaratus: Scilicet, inquit, magnopere tibi curæ est Græcorum concordia, cum qui tibi sunt conjunctissimi, hujusmodi in te sint animo. Quid heic exspectas, nisi ut Rex offensus Demarati libertate, jubeat illum ab oculis suis abduci? Immo, quoniam Demarati sermo ab ira ad saniora consilia vocabat, Rex sese ad ejus objurgationem composuit, positaque ira rediit cum suis in gratiam.

31. ANUI cuidam pauperculæ *d* Philippum appellanti ut causam ipsius cognosceret, cum hac flagitatione frequenter obstreperet illi, respondit sibi non esse otium: cumque anus inclamasset. Proinde ne Rex quidem esse velis: Philippus admiratus aniculæ liberam vocem, non illi solum præbuit aures, verum etiam

 alios,

a Somnus excusatus. b De arte judicet artifex. c Admonitio libera. d Regum est audire omnes.

alios audivit. Hoc idem Latini tribuunt Hadriano imperatori.

32. PHILIPPUS cum audisset filium suum quodam in loco scite cecinisse, civiliter objurgavit, dicens: a *Non te tui pudet, qui noris tam belle canere?* significans alias artes esse Rege digniores.

33. IDEM in palæstra prolapsus, cum surgens in pulvere vidisset corporis vestigium: b *Papæ*, inquit, *ut minimam terræ partem natura sortiti, orbem appetimus universum?* Utinam hoc dictum inhæsisset animo filii, cujus ambitioni orbis fuit angustus.

34. PHILIPPUS Alexandrum filium objurgans, quod largitionibus Macedonum benevolentiam consectaretur: c *Quæ te malum*, inquit, *ratio in istam spem induxit, ut eos tibi putes fore fideles, quos pecunia corruperis? An tu id agis, ut Macedones te non Regem suum, sed præbitorem putent?*

35. ATHENIENSES legationem ad Philippum miserant. Ea benigne audita, ut humaniter dimitteret, jussit illos dicere, qua re gratum facere posset Atheniensibus. Heic Demôchares excipiens: Si te ipsum, inquit, suspendas. Is Demochares unus fuit è legatorum numero ob linguæ procaciam dictus parrhesiastes. Ob tam inhumanum responsum indignantibus Regiis amicis, Philippus compescuit eos, jussitque ut Thersitem illum incolumem dimitterent. Tum ad cæteros legatos conversus: d *Renuntiate*, inquit, *Atheniensibus multo superbiores esse, qui ista dicunt, quam qui impune dicta audiunt.* Tales demum animi regno digni sunt.

ALEXANDER MAGNUS.

1. IN Philippi dictis nihil erat, quod præter urbanitatem non etiam ad bonos mores conduceret: nec video quem Philippo jungamus congruentius quam filium Alexandrum. Is puer etiamnum, cum Philippus pater multa præclare feliciterque gereret, nequaquam eo gaudebat, sed ad pueros æquales ac collectaneos dice-

a *Artes Rege indignæ.* b *Ambitio.* c *Benevolentia virtute paranda.* d *Prudenter.*

dicebat: *Pater mihi nihil relicturus est.* Illis contra dicentibus. Immo hæc omnia tibi parat. a *Quid profuerit*, inquit Alexander, *si multa possidens agam nihil?* Jam tum cognoscas scintillam indolis ambitiosæ & irrequietæ.

2. Idem cum levitate corporis ac pedum celeritate polleret, patri hortanti ut in Olympiis stadium decurreret: b *Facerem*, inquit, *si Reges habiturus essem concertatores.* Et hic agnoscas excelsum, nec cuiquam facile cessurum in certamine laudis & imperii. Nondum erat Rex, & tamen non dignabatur nisi cum Regibus committi.

3. Cum puella multa nocte ad Alexandrum esset deducta, cum eo dormitura, rogavit Rex ubi fuisset tamdiu: illa respondente, se exspectasse donec maritus esset cubitum: ministros accitos acriter objurgavit: c *Reducite*, inquit, *hanc: parum enim abfuit, quin vestra culpa fuerim factus adulter.* Egregium castitatis exemplum, tum in juvene, tum in Rege. Nam apud illos simplex stuprum pro nullo crimine habebatur. Apparet autem tum fuisse morem, qui adhuc durat in Italia, ut uxores secubarent à viris, nisi si quando vocarentur.

4. Alexandro puero Diis largius facienti suffitum, ac subinde ad thus accurrenti. Leonides illius pædagogus, qui tum aderat. Heus puer, inquit, tum large facies suffitum, cum regionem deviceris quæ thus gignit. Post cum eam regionem obtinuisset, memor ejus dicti, hac sententia scripsit illi literas: d *Mitto tibi thuris & casiæ talenta aliquot, ne posthac parcus sis erga Deos, cum non ignores nos potitos regione odores gignente.*

5. Apud Granicum Martem experturus, hortabatur Macedones ut affatim pranderent, veluti postridie ex hostium commeatu cœnaturi. Præsens animus ac de belli eventu fidens ac securus.

6. Perillus unus ex amicorum Alexandri numero,

a *Indoles agilis.* b *Regem regia decent.* c *Adulterium.* d *Profusio.*

mero, filiabus suis ab Alexandro dotem petiit. Jussit Rex illum capere talenta quinquaginta: cumque is respondisset decem satis esse: a *Tibi quidem*, inquit, *satis est tantum accipere, mihi vero non satis est tantum dare.* Praeclare dictum, nisi virtutis indolem ambitio vitiasset.

7. ANAXARCHO Philosopho jusserat quaestorem dare quantumcumque ille postularet: cumque quaestor audita postulatione turbatus Alexandro indicasset, Philosophum petere centum talenta: b *Recte*, inquit, *facit, sciens se amicum habere, qui tantum dare & possit & velit.* Heic dubites utrum potius admirari oporteat, regiamne liberalitatem in donando, an Philosophi improbitatem in postulando, nisi malumus hanc vocari fiduciam.

8. MILETI cum vidisset multas statuas eorum qui in Olymphiis ac Pythiis vicerant, easque praegrandes: c *Et ubi*, inquit, *erant tam magna corpora, cum Barbari vestram urbem obsiderent.* Salse taxavit illorum stultam ambitionem, qui gloriarentur his, qui corporum magnitudine viribusque praestantes in ludicris certaminibus victoriam reportassent, cum in tantis periculis nulli fuissent, qui adversus Barbaros se tales praeberent.

9. CUM Regina Carum Adas illud haberet studio, ut assiduo mitteret Alexandro opsonia, bellariaque per talium rerum architectos coquosque magna arte parata, Alexander ait: d *Seipsum habere meliores opsoniorum artifices, ad prandium quidem, nocturnum iter: ad coenam vero: tenue prandium.*

10. QUODAM tempore cum omnibus ad praelium apparatis interrogaretur, numquid aliud praeter haec fieri vellet: e *Nihil*, inquit, *nisi ut Macedonum barba radantur.* Hoc dictum quid sibi vellet admirante Parmenione, *An nescis*, inquit, *in praelio nullam ansam meliorem esse quam barba?* Significabat cominus esse pugnandum, in quo genere certaminis barbae officiunt, quod his milites facillime possunt apprehendi.

11. DA-

a *Fiducia.* b *Liberalitas.* c *Fortitudo intempestiva.* d *Frugalitas.* e *Barba bello inutiles.*

11. DARIUS obtulit has conditiones Alexandro, ut ab ipso acciperet talentorum decem millia, & insuper Asiam secum ex æquo partiretur. Id cum recusaret Alexander. Ego, inquit, Parmenio accepissem si Alexander essem: *a Et ego*, inquit Alexander, *si Parmenio essem.* Dario vero hunc in modum respondit: *Neque terram duos soles, neque Asiam duos Reges ferre posse.* Et hic animi celsitudinem probare possis, nisi dictum impotentiam quandam dominandi saperet.

12. CUM in Arbelis de rerum summa periclitaturus esset, conflicturus cum mille hominum millibus ad pugnandum instructis, *b* adierunt illum milites aliquot ipsi bene volentes, deferebantque cæteros, quod in castris inter se miscerent sermones, conspirarentque ne quid prædæ in regium tentorium deportarent, sed ipsi totum in suum verterent lucrum. His auditis subrisit Alexander: *c Fausta*, inquit, *nuntiatis. Siquidem audio sermones virorum ad vincendum, non ad fugiendum animatorum.* Nec illum fefellit divinatio: plurimi namque milites Regem adiere dicentes. Bono animo esto Rex, neque metuas hostium multitudinem, ne pædorem quidem nostrum ferre poterunt.

13. IDEM instructa jam ad prælium acie, cum cerneret militum quendam id temporis amentum telo adaptantem, *d* ut inutilem submovit ab exercitu, qui tum demum appararet arma, cum his utendi tempus adesset. Hoc inter strategemata magis commemorandum erat, quam inter apophthegmata, quemadmodum & hoc quod subjiciam.

14. LEGEBAT Alexander epistolam à matre missam, *e* quæ arcana quædam & calumnias adversus Antipatrum continebat, simulque, ut solet, cum Rege legebat Hephæstion, nec eum Rex vetuit legere, sed perlecta epistola annulum signatorium è digito detractum ori illius appressit: hoc gestu admonens, ut arcana contineret. Exemplum insignis de amico fiduciæ, tum etiam humanitatis egregiæ, qui calumnias

a *Monarchia.* b *Interpretatio commoda.* c *Prædæ contemptus.* d *Serus apparatus.* e *Silentium.*

lumnias latius ſpargi noluerit, licet inviſum haberet Antipatrum.

15. In Ammonis templo cum à vate dictus eſſet Jovis filius: *a* *Nihil*, inquit, *mirum: nam Jupiter omnium quidem natura pater eſt, ſed ex his optimos quoſque peculiariter ſuos facit.* Modeſtiſſime interpretatus eſt oraculum: nam vates per adulationem dixit illum filium Jovis, quaſi ſic è Jove prognatus eſſet, quemadmodum Hercules creditus eſt eſſe Jovis filius. Alexander faſſus eſt. Jovem natura auctorem ac parentem eſſe omnium, ſed eos demum peculiariter pro ſuis filiis agnoſcere, qui virtute ac præclare geſtis proxime ad divinam naturam accederent. Ea eſt omnibus benefacere.

16. Cum in bello crus eſſet illi ſagitta vulneratum, multique accurrerent, qui ipſum frequenter Deum appellare conſueverant, exporrecta hilarique fronte ad Homeri carmen alludens, dixit: *b* *Hic ſanguis eſt quem videtis, liquorque qualis divis ſolet emanare beatis.* Nimirum irridens adulatorum vanitatem, cum ipſa res declararet ipſum nihil aliud eſſe quam hominem. Alluſit autem ad locum Homeri Iliad. ε. ubi narratur Venus à Diomede vulnerata.

17. Nonnullis Antipatri frugalitatem laudantibus, quod alienam ab omnibus deliciis, auſteramque vitam ageret: *Foris*, inquit, *Antipater albo utitur pallio, intus vero totus eſt purpureus.* Notans fictam illius parcimoniam, cum eſſet alioqui ambitioſiſſimus.

18. Cum hieme frigidoque cœlo apud amicum quendam convivio acciperetur, videretque foculum exiguum & ignis puſillum: *c* *Aut ligna*, inquit, *inferte, aut thus.* Subnotans convivatorem lignis ſuis parcere, perinde quaſi thus eſſent, cum in rigore tanto nec thuri parcendum eſſet: ſimul ſatis eſſe ignis ad faciendum ſuffitum Diis, at parum ad depellendum frigus.

19. Cum apud Antipatridem cœnaret, iſque ad cœnam formoſam pſaltriam induxiſſet, Alexander adſpectu motus in illam exarſit: mox rogavit Antipatridem, nunquid ipſe mulieris amore teneretur. Illo confiten-

a *Filii Deorum qui.* b *Modeſte.* c *Parcimonia.*

fitente. *a O scelefte*, inquit, *non tu protinus abduces è convivio mulierem?* Quantum ille animus aberat à constupranda aliena uxore, qui tantopere sibi metuit ab amica hospitis.

20. RURSUM cum Cassander Pythonem Euii tibicinis amasium per vim osculari vellet, idque Euium ægre ferentem sensisset Alexander, iratus exsiliit in Cassandrum clamans: *b Itane per nos, ne amare quidem quidquam licebit?* Non satis erat Regi, si se ipsum præstaret continentem, nisi & præfectos haberet sui similes. Quando autem passus fuisset à suis per vim constuprari filiam aut uxorem honesti civis, qui tibicini suos amores etiam ab osculo voluit esse inviolatos? Denique quod Duces peccarent, arbitratus est ad se pertinere.

21. CUM è Macedonum numero ad mare remitteret valetudinarios ac mutilos debilesque, proditus est quidam qui se inter ægrotos adscripserat cum non ægrotaret. Is cum ad Alexandri conspectum adductus esset, & examinatus fateretur, se morbum prætexuisse ob amorem Telesippæ, quæ ad mare fuerat profecta: percunctatus est Alexander, cui negotium retrahendæ ad exercitum Telesippæ delegaretur. Cæterum ut cognovit eam esse liberam: *c Persuadeamus igitur*, inquit, *ô Antigenes Telesippæ, ut nobiscum maneat. Nam vim admovere liberæ, non est nostrum.* Sic indulsit amori strenui militis, quem in exercitu retinere cupiebat, ut ingenuam mulierem redire nollet nisi persuasam.

22. CUM Græci qui apud hostes stipendium faciebant venissent in potestatem Alexandri, Athenienses quidem jussit in compedibus servari, quod cum ex publico stipendium haberent, tamen apud hostes metuissent, similiter & Thessalos, quod regionem optimam nacti, non eam colerent: Thebanos vero dimisit, dicens: *d His per nos nihil est reliquum, neque civitas, neque agri.* Ita moderatus est pœnam, ut mortem commeritis non indiceret nisi vincula, & culpam eorum qui necessitatem excusare poterant in se transtulit.

23. Ex

a *Continentia.* b *Continentia.* c *Civiliter.* d *Moderatio pœnæ.*

23. Ex Indis quendam ſagittandi arte cum primis celebrem, *a* adeo ut etiam per annulum ſagittam mittere diceretur, cum in bello cœpiſſet, juſſit artis ſuæ ſpecimen edere: recuſantem iratus Rex necari juſſit. Cum duceretur homo, dixit his à quibus ducebatur, ſe multis diebus non exercuiſſe artem, eoque timuiſſe ne aberraret. Id ubi renunciatum eſt Alexandro, quod non contumacia, ſed ignominiæ metu recuſaſſet, admiratus ingenium gloriæ ſtudioſum, dimiſit illum donatum, eo quod mortem oppetere maluiſſet, quam fama ſua videri indignum. Heic apparet non omnino vanum eſſe quod proverbio jactatum eſt. Simile ſimili eſſe amicum. Alexander gloriæ ſupra modum appetens ſimilem affectum in aliis amabat.

24. TAXILES unus è numero Regum Indiæ, occurrens Alexandro, ſic illum affatus eſt. Provoco te, inquit, non ad pugnam neque ad bellum, ſed ad aliud certaminis genus. Si inferior es, à nobis accipe beneficium: ſin ſuperior, nobis benefacito. Cui Alexander: *b Atqui*, inquit, *ob hoc ipſum inter nos certandum eſt, uter bene faciendo ſuperet alterum.* Et humaniſſime complexus illum, non ſolum non ſpoliavit ditione, ſed auxit etiam.

25. CUM audiſſet de rupe quadam apud Indos, quæ ob ſublimitatem velut avibus inacceſſa ἄορνος dicitur, quod ipſe quidem locus expugnatu difficilis eſſet, ſed qui eum teneret formidoloſus. *Nunc*, inquit, *locus captu facilis eſt:* ſignificans nihil prodeſſe munimenta, niſi vir fortis ea tueatur. Arx enim non tam foſſis ac muris tuta eſt quam viris.

26. CUM alius quidam rupem teneret inexpugnabilem ut putabatur, ſemet Alexandro dedidit: At Alexander non ſolum ejus ditionis Principem eſſe juſſit, verum etiam addidit, dicens: *c Hic homo mihi videtur ſapere, qui ſe maluit bono viro, quam loco munito concredere.*

27. RUPE capta cum amici dicerent illum egregiis

a *Gloria vita carior.* b *Certamen vere Regium.* c *Viri fortis fiducia.*

giis gestis Herculem superasse: a *At ego*, inquit, *meas res gestas in imperio, ne verbo quidem cum his qua gessit Hercules, arbitror conferendas.* Adulabantur illi, sed hujus animo nulla satis faciebat adulatio.

28. QUOSDAM b ex amicis mulctavit, quod in ludo aleæ sensisset eos non ludere. Siquidem multi sunt qui in hoc ludo velut in re maxime seria versantur. Non enim ludunt, qui fortunas suas omnes, interdum & liberos aleæ permittunt arbitrio.

29. INTER amicos quos habebat præcipuos ac potentissimos, omnium maxime videbatur honorare Craterum, sed omnium maxime diligere Hephæstionem. *Craterus enim*, inquit, *amat Regem, Hephæstion amat Alexandrum.* Id Græce jucundius dicitur, φιλοβασιλεὺς & φιλαλέξανδρος. Sentiens Craterum in his quæ ad Regiam dignitatem attinebant, præstare fidum amicum, Hephæstionem privato quodam affectu diligere Alexandrum. Pariter itaque licet dissimiliter amantibus diversa ratione persolvit præmium. Craterum ornavit dignitate, Hephæstionem ad intimam admisit familiaritatem.

30. XENOCRATI Philosopho quinquaginta talenta domo misit: ea cum ille recusasset accipere, dicens sibi non esse opus, interrogavit, an ne amicum quidem ullum haberet cui esset opus: c *Nam mihi*, inquit, *vix Darii opes in amicos suffecerunt.* Heic utrius animum magis admirari conveniat, nondum statui, Regisne tam ad liberalitatem propensum, an Philosophi qui tantum munus à tanto Rege ultro delatum remiserit.

31. PORUS Rex ab Alexandro devictus, cum ab eo post pugnam rogaretur dicente: d *Quo modo te tractabo?* Regaliter, ait: rursus subjicienti Alexandro, *Num quid etiam aliud?* Omnia, inquit Porus, complectitur hoc verbum, Regaliter. Alexander & prudentiam, & fortitudinem viri admiratus latiorem ditionem illi addidit ea quam prius obtinuerat: Supplici & ad pedes

a *Herculem contempsit Alexander.* b *Amicus.* c *Liberalitas.* d *Regaliter.*

des abjecto minus concessisset. Adeo diligebat animosus juvenis impavidos amicos. Quintus Curtius aliquanto secus narrat. Interrogatus Porus quid ipse victorem statuere debere censeret. Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es quam esset caduca felicitas. Submonuit Regem ut modeste sua fortuna uteretur, memor ipsi posse accidere, quod acciderat Poro.

32. CUM accepisset esse quendam qui convitiis ipsum impeteret: *a Regium est*, inquit, *cum facias bene, audire male*. Nihil hoc dicto generosius, quanquam idem & aliis adscribitur.

33. MORTI proximus ad amicos respiciens dixit: *Magnum epitaphium video futurum*: præsentiens res ab ipso gestas multorum eloquentia celebrandas. Nec eum sua fefellit divinatio.

34. CUM Darii filias haberet captivas, demissis oculis eas salutabat, idque raro, sibi metuens ab illarum insigni forma. Apud familiares autem dicere solet: *Dolores oculorum sunt Persicæ puellæ.*

35. EDICTO vetuit, ne à quoquam pingeretur præterquam ab Apelle, aut à quoquam ære sculperetur præterquam à Lysippo, *b* artificibus illius ætatis præstantissimis. Nam hoc quoque judicabat ad Principis dignitatem pertinere. Cum Cherylo Poëta pactus erat, ut pro unoquoque bono versu Philippicum acciperet aureum, pro malo colaphum.

36. IDEM interrogatur ubi suos reconderet thesauros: *c Apud amicos*, inquit: significans facultates nusquam reponi tutius. Cum enim res postulat, redeunt ad te cum fœnore.

37. CUM nuntius quidam gaudio gestiens, porrectaque manu accurreret, rem prospere gestam narraturus: *d Quid mihi bone vir magni nuntiabis, nisi nunties Homerum revixisse?* significans omnium præclare gestorum gloriam abolendam, nisi contingeret talis præco qualis fuit Homerus.

38. CIVITAS quædam ut ab armis Alexandri quie-

a *Animus vere Regius.* b *Artes.* c *Liberalitas.*
d *Præco rerum gestarum.*

quietem haberet, obtulit illi partem agrorum, & præterea rerum omnium dimidium. Cui sic respondit: *a Hoc animo veni in Asiam, non ut acciperem quod dedissetis, sed ut vos haberetis quod reliquissem.*

39. ALEXANDER habebat Eudæmonicum Philosophum, sed quovis parasito adulantiorem. Hic cum aliquando tonaret vehementer, adeo ut omnes expavescerent, dixit Alexandro. Quin tu tale quippiam facis Alexander fili Jovis? At ille non ferens tam abjecti Philosophi vocem, ridens ait: *b Nolo enim formidabilis esse quemadmodum tu me doces, qui Satraparum ac Regum capita me jubes super cœnam apponere.* Sic Athenæus, Plutarchus in vita secus aliquanto: *Quid mihi succenses, quod pisces apponam in convivio, ac non potius Satraparum capita?*

40. ALEXANDER cum hieme duceret exercitum assidens igni, recognoscere prætereunteis copias cœpit: cumque videret senem quendam horrentem frigore, & ad ignem stantem, considere loco suo jussit, dicens: *c Si in Perside natus esses, in regia sella sedere tibi capitale foret: in Macedonia nato conceditur.*

41. ALEXANDER etiamnum adolescens videns patrem Philippum equum præferocem, nec ullum sessorem tergo patientem, velut inutilem abjectum ire. *d Qualem*, inquit, *equum isti perdunt, dum illo per imperitiam ac mollitiem uti nesciunt.* Cumque mira arte sine verberibus tractasset equum tandem conscensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est: ac molliter flexis habenis cum equum reduxisset, descendentis caput exosculatus pater. Aliud, inquit; ô fili, tibi par regnum quære, quando jam te non capit Macedonia. Præsagiit vir prudens tam excelsæ indoli non suffecturam paternam ditionem. Sed equus ille nos admonet, multa bene nata ingenia perire vitio instituentium, qui fere nesciunt imperare, nisi ex equis generosis reddiderint asinos.

42. IDEM Aristotelem, cui puer formandus fuerat

a *Imperiose.* b *Adulatio.* c *Civiliter.* d *Indoles excelsa.*

rat traditus, summa veneratione prosequebatur dicens, *a* se illi non minus quam patri debere, quod à patre vivendi, à præceptore bene vivendi initium accepisset.

43. CUM pirata captus ad ipsum deductus esset, rogatus qua re fretus auderet infestare maria, compendio respondit: *b Ego*, inquit, *quoniam id unico navigiolo facio, pirata nominor: tu cum idem facias magna classe, Rex appellaris.* Alexander admiratus intrepidum animum, donavit illi vitam.

44. IDEM Delphos profectus cum Sacerdos negaret se consulturam Deum, quod dies essent nefasti: quibus ne oraculis quidem loqui fas esset: vi pertracta cum Sacerdote templum adscendit, cumque illa importunitate victa diceret: Invictus es ô fili: *c Satis*, inquit, Alexander, *oraculi est*: mulieris vocem responsi loco ducens.

45. POSTEA quam in expeditionem profectus regias opes pœne omnes in milites ac Duces distribuisset, roganti Perdiccæ. Quid tibi nunc Rex superest? *d Spes*, inquit. Heic Perdicca. Hæc, inquit, nobis commilitonibus tuis futura communis est: & prædium quod ipsi designarat Alexander, recusavit. Tanta erat fiducia bene successuram expeditionem.

46. IDEM initio cum in caussis capitalibus sederet judex, accusatori alteram aurem occludebat: rogatus cur id faceret: *e Alteram*, inquit, *integram servo reo.*

47. CUM Philoxenus classis præfectus Alexandro scripsisset, Tarentinum quendam Theodorum esse apud se pueros habentem insigni forma venales, si vellet emere: indigne tulit, apud æquales subinde clamitans: *f Quid in me Philoxenus tam obscenum animadvertit, ut mihi tantum probri conciliaret?*

48. IN Callisthenem nequaquam sese accommodantem aulæ Regiæ moribus, sed & dictis & gestu præ se ferentem nihil ibi placere, dixit hunc versiculum:

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Id

a *Pietas in præceptorem.* b *Animose.* c *Oraculum.* d *Fiducia eventus.* e *Judex incorruptus.* f *Integritas.*

Id est:

a *Sapientem ego odi, qui sibi sapit nihil.*

49. NISAM expugnaturus cum videret milites deterreri fluminis, quod civitatem præterlabitur, profunditate, exsiliit: b *O me omnium deterrimum*, exclamans, *qui natare non didicerim?* moxque clypeo pro subere innixus primus tranavit.

50. ILIUM profectus Achillis statuam coronans: c *O te felicem*, inquit, *Achilles, cui vivo talis amicus, mortuo talis contigerit præco.* De Patroclo loquens & Homero, quorum ille fidissimus Achilli fuit amicus, hic defunctum Iliade tota celebravit.

51. DUABUS potissimum rebus, cum Deus à multis prædicaretur, d se quod mortalis esset deprehendere dicebat, somno & coitu, quod hæc præcipue proderent humani corporis imbecillitatem, ad cætera invictus erat. Somnus enim mortis imago est, & coitus species est morbi comitialis.

52. DARII Regiam ingressus cum vidisset sublime cubiculum, & in eo stratum, mensas cæteraque omnia mirifico ornatu instructa: e *Hoccine*, inquit, *erat imperare?* Sentiens non esse Regium hujusmodi deliciis indulgere.

53. IDEM lectum ingressus excussis accurate palliis dicere solet: *Nunquid heic delicatum aut superfluum mater addidit?* Adeo adhorrebat à muliebribus deliciis.

54. CUM delato ad ipsum scriniolo, quo nihil inter opes Darii pretiosius pulchriusve repertum est, quæreretur in quem usum destinandum esset: aliis aliud suadentibus, dixit: f *Huic optime servandus dabitur Homerus:* sentiens nullum esse thesaurum illo pretiosiorem. Ita visum est juveni, qui se totum ad exemplar Achillis componebat.

55. IDEM hortante Parmenione, ut noctu hostem adoriretur, alioqui summum fore discrimen, si palam

a *Servire tempori.* b *Exemplum Ducis.* c *Præcipua bona.* d *Quæ nos admonent mortalitatis.* e *Deliciæ indignæ Principe.* f *Litterarum amor.*

cum tanta multitudine Martem experiretur. Siquidem ex fragore procul velut è pelago resonante, conjectabant immensum esse numerum: *a Non furor*, inquit, *victoriam:* recusans tenebrarum præsidio vincere.

56. CUM legisset prolixam epistolam ab Antipatro scriptam, in qua multæ inerant adversus Olympiadem calumniæ: *b Ignorare videtur*, inquit, *Antipater, quod una matris lachryma multas delebit epistolas.*

57. CUM sensisset sororem suam cum juvene quodam eleganti forma consuetudinem agere, nihil offensus est, sed dixit: *c Concedendum esse, ut illa quoque aliqua ex parte regno frueretur:* Multum dissentiens ab animo Cæsaris Augusti, qui nihil acerbius tulit, quam filiæ neptiumque lasciviam.

58. CUM audisset Anaxagoram differentem, innumerabiles esse mundos, illachrymasse dicitur. Rogantibus nunquid accidisset lachrymis dignum: *d An non videor*, inquit, *merito flere, qui cum mundi sint innumerabiles, nos nondum unius domini facti sumus?*

59. PHILIPPUS à Triballis in prælio vulneratus est femore lancea trajecto: opera chirurgi liberatus periculo mortis, dolebat claudicationis deformitatem contractam manere. Cui Alexander: *Ne verearis*, inquit, *in publicum prodire, sed gradum movens virtutis tuæ potius memineris.* Hoc & aliis adscribitur.

60. SI quando in colloquiis aut conviviis incidisset *e* contentio de carminibus Homeri, aliis alia præferentibus, hoc unice probavit Alexander.

f Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

Id est:

Dux bonus atque idem validus pugnator in armis.

Addebat Homerum hoc versu virtutem Agamemnonis prædicasse, Alexandri vaticinatum esse.

61. CUM transmisso Hellesponto Trojam viseret, veterum heroum res gestas animo revolvens, quidam, si vellet, pollicitus est se Paridis lyram daturum. Heic

a *Ingenue.* b *Matris lachryma.* c *Candide.* d *Ambitio insatiabilis.* e *Comparatio carminum Homericorum.* f *Iliad. γ.*

Heic Alexander: a *Minime*, inquit, *illa mihi est opus, cum Achillis lyram habeam*. Hac vir strenuus fortium virorum laudes canere consuevit, cum Paris sua lyra molles ac lascivos modulos incineret.

62. QUODAM tempore Darii mulieres invisit una cum Hephæstione. Hunc, cum esset eodem ornatu quo Rex, corpore etiam major: Syngambris Darii mater pro Rege adoravit. Eadem cum ex nutibus adstantium intellexisset errorem suum, perturbata denuo salutavit Alexandrum. Tum Alexander: b *Nihil est, ô mater, quod turberis. Nam & hic Alexander est*. Sentiens amicum esse alterum Alexandrum.

63. CUM in Hammonis templum venisset, Sacerdos grandævus illum salutavit. Salve fili, & hanc appellationem à Deo habeas, tum Alexander: c *Accipio eam, ô pater, & posthac patiar tuus dici, si mihi totius Orbis dominium concesseris*. Sacerdos recepit se intro, & quasi consulto Deo respondit, Jovem certo promittere quod peteret. Heic Alexander. *Scire cupio num quis super sit inultus eorum qui patrem meum interfecerunt*. Ad hæc Sacerdos, Philippi, inquit, interfectores omnes dedere pœnas, sed patri tuo nemo mortalium potest tendere insidias: significans illum esse Jovis, non Philippi filium.

64. CUM Darius numerosissimum exercitum instruxisset, Alexander profundissimo somno correptus est adeo, ut nec interdiu potuerit expergisci: tandem imminente periculo amici ingressi Regem excitarunt, qui cum dicerent, se mirari in eo rerum statu tantam Regis securitatem: d *Magna*, inquit Alexander, *animi molestia me Darius liberavit, qui vires suas omnes in unum contraxit, ut liceat uno die de summa rerum decernere*.

65. ALEXANDRO Magno Corinthii per legatos jus suæ civitatis detulerunt. Hoc officii genus cum risisset Alexander, quidam è legatis. Nulli, inquit, civitatem unquam donavimus præterquam tibi & Herculi. Hoc audito lubens accepit oblatum honorem,

a *Musica digna Duce*. b *Humanitas*. c *Adulatio*. d *Animose*.

quem illi commendabat partim raritas, partim cum Hercule laudatiſſimo viro ſocietas.

66. DUM in obſidione cujuſdam urbis infirmiſſima mœnium quærit, ſagitta ictus eſt, nec tamen ab inſtituto deſtitit: mox cum repreſſo ſanguine ſicci vulneris dolor creſceret, & crus equo ſuſpenſum paullatim obtorpuiſſet, coactus quod cœperat omittere, ac chirurgum accerſere. *Omnes*, inqut, *me prædicant Jovis eſſe filium, ſed vulnus hoc hominem eſſe me clamat.*

67. ZENOPHANTUS certis modis Alexandrum ad arma ſolet concitare. Eam Muſices vim admirantibus cunctis, quidam ait. Si tantus artifex eſt, incinat modulos quibus illum à bellis revocet. Sentiens non eſſe magnæ artis hominem eo perpellere, quo ſuapte natura pronus eſt.

ANTIGONUS *Rex Macedonum.*

1. ANTIGONUS in extorquendis pecuniis acer erat ac rigidus. Cuidam itaque dicenti. At non talis fuit Alexander: a *Merito*, inquit, *nam ille metebat Aſiam, ego culmos lego.* Sentiens opulentiſſimam Aſiam prius ab illo ſpoliatam, ſibi à ſpoliatis corradendum quod poſſet.

2. MILITES quoſdam videns thoracibus & galeis indutos ſphæra ludere, delectatus eſt hoc ſpectaculo, ac Duces illorum accerſi jubet, ut eos coram illis laudaret: verum ubi nuntiatum eſſet Duces bibere, b præfecturas illorum militibus dedit, qui ſphæra luſerant armati, ſimul & Ducum ignaviam puniens, & militum ſtrenuitatem honorans.

3. CUM omnes admirarentur quod cum initio regni durior fuiſſet, ſenex factus clementer ac placide regnum gubernaret. c *Prius*, inquit, *opus erat regno, nunc gloria & benevolentia:* ſentiens regnum armis & auſteritate frequenter parari, ſed non niſi honeſta opinione civiumque benevolentia retineri.

4. IDEM filio Philippo multis præſentibus percunctanti

a *Feſtiviter.* b *Severe.* c *Regni ſtabilitas.*

ctanti ac dicenti. Quando castra movebimus? *a Quid*, inquit, *num metuis ne solus tubam non audias?* Notans adolescentis imperitiam, qui hoc patrem multis audientibus percunctaretur, cum in bello cælanda sint consilia Principum: sed quoties castra movenda sunt, tum omnibus tuba dat signum.

5. CUM adolescens institisset, ut hospitium nansisceretur apud viduam treis habentem forma decente filias, accito hospitiis designandis præfecto: *b Non expelles*, inquit, *filium meum ex loci angustia?* Non prodidit adolescentis affectum, qui sciebat illum captare quod amaret, sed excusavit ædium angustiam in quibus vidua cum tribus filiabus ageret.

6. A GRAVI morbo postea quam convaluerat: *c Nihilo pejus est*, inquit, *siquidem hic morbus submonuit nos, ne animo efferamur cum simus mortales.* Quis docuerat ethnicum Regem philosophiam Christiano dignam animo? Deplorabant amici ceu magnum malum, quod tam graviter ægrotasset, ille interpretatus est ex morbo plus accessisse boni quam mali. Corpus extenuarat, sed animum reddidit modestiorem: corporis robori non nihil detraxerat, sed animo detraxit, insolentiam, morbum longe periculosissimum. Proinde non pessime res habet, cum levior morbus arcet pellitve majorem.

7. HERMODOTUS Antigonum in carmine scripserat Jovis filium. Is hoc legens: *d Istius*, inquit, *rei nequaquam mihi conscius fuit Lasanophorus ille:* perquam facete ridens poëticam adulationem parique modestia sui generis humilitatem agnoscens. Lasanum autem matula fictilis est. Quod si Jovis erat filius, ea res hactenus fefellerat & servum matulam in cubiculo ferre solitum, & Antigonum filium.

8. QUODAM dicente, omnia Regibus honesta justaque esse: *e Sunt per Jovem*, inquit, *Barbarorum dumtaxat Regibus: at nobis ea dumtaxat honesta sunt, quæ honesta sunt, & ea tantum justa, quæ justa sunt.* Graviter retudit adulatricem vocem, volentis omnia licere Regibus.

a *Silentium in bello.* b *Caste.* c *Morbus utilis.* d *Modeste.* e *Regibus honesta tantum licent.*

bus. Non enim Rex eſt honeſti juſtique regula, ſed honeſti juſtique miniſter eſt. Atque utinam ſimiles voces non audiant Chriſtianorum aures, aut ſi audiant, ſimili ſeveritate rejiciant. Quid enim aliud dicunt, qui occidunt. Quod Principi placuit, legis vigorem habet: qui negant Principem teneri legibus, qui tribuunt illi geminam poteſtatem, ordinatam & abſolutam: quarum altera poſſit quod leges, pacta, & fœdera poſtulant: altera quodcunque libuit.

9. FRATER Antigoni Marſyas litem habebat, ſed à Rege poſtulabat ut cauſa domi cognoſceretur. Cui Antigonus: *a Si nihil*, inquit, *præter jus agimus*, *melius fiet in foro*, *cunctiſque audientibus*. Non impetravit hoc à Rege fraternus affectus, ut vel tantillum de jure concederet. Ipſum autem hoc dilemmate conſtrinxit: ſi injuſtam cauſam habere te ſcis, cur litigas? Sin juſtam, cur fugis hominum conſcientiam, & ad domeſticas latebras rem fori pertrahis, non cariturus ſiniſtra civium ſuſpicione, etiam ſi bonam cauſam viceris?

10. CUM aliquando tempore hiberno compuliſſet caſtra transferri in locum ubi non erat rerum neceſſariarum copia, atque hac de cauſa milites quidam in Regem maledicta congererent, ignari ipſum eſſe in proximo, virga tentorii vela diduxit: *b Flebitis*, inquit, *ni longius ſemoti de me male loquamini.* Quid hac facetia clementius, aut quid hac clementia facetius? Simulabat ſe non indignari quod male de ipſo loquerentur, ſed quod tam vicini, ut exaudiri poſſent ab eo cui maledicebant.

11. ARISTODEMO qui unus ex amicorum regiorum numero fuit, è coquo, ut putabatur, prognatus, ſuadenti ut impendiis ac largitionibus aliquid detraheret: *c Verba tua*, inquit, *Ariſtodeme jus olent*. Subindicans coquorum eſſe parcimoniam, non Regum: proinde illum tali conſilio non meminiſſe cujus eſſet amicus, ſed quo eſſet patre natus.

12. CUM Athenienſes ſervum Antigoni honoris gratia perinde ut ingenuum in civium numerum adſcripſiſ-

a *Severe.* b *Lenitas.* c *Liberalitas Regum.*

psissent: *a Nequaquam,* inquit, *velim unum Atheniensium à me loris cadi:* significans per illos factum, ut unum civem Atheniensem posset loris cædere, quippe servum: sed Athenis esse plures uno commeritos, ut à Rege loris cæderentur, qui servum alienum, quod in ipsis fuit, manumitterent.

13. ADOLESCENS quidam Anaximenis Rhetoris discipulus, orationem à præceptore meditatam, & ad eam recitandam subornatus, coram Antigono habebat: cumque is inter audiendum quiddam scire cupiens sciscitaretur, moxque adolescens reticuisset: *b Quid ais,* inquit Antigonus, *num ista tibi sunt in tabulis descripta?* Quod ille in adolescente judicavit absurdum, hoc hodie magnificum habetur, ut senes etiam apud Principes orationem à Rhetore quopiam conducto sex mensibus elaboratam ediscant, eamque psittacorum more reddant. Nec raro fit, ut nemine etiam interpellante sibi excidant, cunctisque ridiculi sint.

14. ALTERUM quendam Rhetorem audiens ita loquentem, Hora nivium jaculatrix adveniens, regionem herbis defectam reddidit: *c Non desines,* inquit, *mecum ut cum turba agere?* Offensus est Rex oratione nimis elaborata, cujusmodi verborum apparatu solent se venditare Rhetores apud imperitam multitudinem. At idem apud Regem facere, erat illius abuti patientia. Quoniam autem affectata sermonis structura, Latine non perinde potest exprimi, Græca ponam χιονοϐόλος ἡ ὥρα γενομένη, λεπτοϐοτανεῖν ἐποίησε τὴν χώραν, pro χιονοϐόλος ἡ ὥρα dicere poterat hiems, & λεπτοϐοτανεῖν verbum est affectatum, vixque Poëtæ concedendum.

15. THRASYLLO Cynico petenti drachmam: *d Non est,* inquit, *munus Regium.* Cynico subjiciente. Talentum igitur da. *At non est,* inquit, *Cynicum tale munus accipere.* Utroque cornu repulit postulatoris improbitatem, quem existimabat nullo dignum beneficio.

16. CUM mitteret filium suum Demetrium cum numerosa classe magnaque militum vi ad Græcos libe-

a *Severe.* b *Oratio aliena.* c *Verba affectata.* d *Facete.*

randos, dicebat. *a* Gloriam à Græcia velut à ſpecula in orbem terrarum accendi: juvenem gloriæ ſtudio exſtimulans, uti ſtrenue rem gereret, quod ejus laudis rumor non intra Græciæ fines eſſet continendus, ſed ob Græci nominis celebritatem, per omnes mundi plagas dimanaturus.

17. ANTAGORAM Poëtam in tentorio congrum coquentem, atque ipſum patellum verſantem deprehendit Antigonus à tergo ſtans, eique dixit: *b Putaſne, ô Antagora, Homerum cum Agamemnonis res geſtas ſcriberet, coxiſſe congrum:* Contra hæc Antagoras. Et tu Rex, putaſne Agamemnonem cum illas res gereret, fuiſſe curioſum, ſi quis in exercitu congrum coqueret? æquo animo Rex tulit joci talionem, quaſi inter pares res ageretur.

18. IN ſomnis Antigonus aliquando viderat Mithridatem auream metentem meſſem, eoque ſtruebat illi inſidias, ut tolleret è medio. *c* Idque dum indicaſſet Demetrio filio, jurejurando adegit ut ſileret. Is vero juncto ſibi Mithridate deambulabat in litore maris, & infima haſtæ parte inſcripſit arenæ. Fuge Mithridates. Is intellecta re profugit in Pontum, atque illic perpetuo regnavit. Hoc cum non ſit apophthegma, videtur ab aliquo adjectum.

19. ANTIGONUS amicis ſuadentibus, ut ſi Athenas caperet validis illam præſidiis communiret, ne quando deficeret, ſummaque cura ut totius Græciæ baſim cuſtodiret, reſpondit, *d* ſe ſemper in hac fuiſſe ſententia, ut crederet nullum eſſe regni præſidium firmius, quam civium benevolentiam.

20. IDEM ubi audivit Reges in ipſius exitium conſpiraſſe, inſolentiſſime reſpondit, *e* ſe illos omnes velut aves ſemina legentes uno lapide unoque clamore diſturbaturum.

21. CUM Antigonus in arduis ac præruptis locis planitiei imminentibus exercitum haberet, Pyrrhus poſitis circa Napliam caſtris, poſtridie per caduceatorem,

a *Gloriæ ſtimulus.* b *Urbanitas.* c *Fides amici.* d *Clementer.* e *Inſolenter.*

rem, ut in campum descendens Martem experiretur provocavit. Antigonus vero respondit. *a Suam militiam non magis armorum quam temporum esse: Pyrrho si illum sua vita tadium cœpisset, satis multas ad interitum vias patere.*

22. ANTIGONUS interrogatus, quem è suæ ætatis Ducibus præstantissimum judicaret, respondit; *Pyrrhum si senesceret.* Non pronuntiavit optimum, sed optimum fore, si rerum experientiam ætas adjungeret.

23. IDEM videns militem quendam alioqui strenuum, *b* & ad pericula promptum, parum bene affecto corpore, rogavit quid palleret: illo confesso morbum occultum, jussit Medicis ut si qua fieri posset adhiberent remedia. At miles jam morbo liber cœpit detrectare pugnam, minusque prompte semet objicere periculis. Rex admiratus interrogavit illum quænam esset mutati animi causa? Tum miles. Tu ipse, inquit, in causa fuisti: cum afflicte viverem, non magnopere metuebam tali vitæ: nunc cum tua opera mihi vita facta est carior, magis caveo ne pereat.

24. ANTIGONUS senior Sophistæ cuidam librum de justitia conscriptum porrigenti: *c Desipis,* inquit, *qui cum me videas alienas urbes armis vexantem, tamen apud me de justitia differis.* Sensit eos qui ditionis ampliandæ, gloriæve causa bellum inferunt alienis civitatibus, non posse tueri justitiæ leges.

25. ANTIGONUS senior cum frequenter Biantem moleste flagitantem tulisset, tandem victus tædio: *Date,* inquit, *Bianti talentum, vel vi.* Sentiens beneficium non impetratum, sed improbitate extortum.

26. ANTIGONUS cum nocte quadam quosdam è militibus suis exaudisset omnia mala imprecantes Regi qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum induxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant: eos cum ignorantes à quo adjuvarentur explicuisset. *Nunc,* inquit, *maledicite Antigono, cujus vitio in hac miserias incidistis:*

a *Non semper pugnandum.* b *Felicitas timidos facit.* c *Bellum injustum.*

sed ei bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Hac vindicta contentus erat Regis vere excelsus animus.

27. IDEM cum in parvulo quodam castello Græci obsiderentur, ac fiducia loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigoni jocarentur, & nunc staturam humilem, nunc collisum nasum deriderent: *Gaudeo*, inquit, *& aliquid boni spero, quando in castris meis Silenum habeo.* Cum hos dicaces fame domuisset, quod captis facere mos est, videlicet ut qui bello sunt utiles, in cohortes describantur, cæteri preconio subjiciantur, negavit se vel id facturum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam. Hoc idem arbitror esse cum eo quod refert Plutarchus, nisi quod aliter commemoratur à Seneca.

28. IDEM cum accepisset instrumentum prægrandibus literis descriptum: *a Hæ*, inquit, *vel cæco perspicua sunt:* jocans in vitium oculorum. Erat enim luscus. Idem alius magno capitis sui periculo dixisset, quod usu venit Theocrito Chio, de quo postea dicetur.

29. ANTIGONUS Rex cum renuntiatum esset filium Alcyoneum in acie cecidisse, demisso vultu paulisper apud se cogitavit, mox erupit in hanc vocem. *O Alcyonee serius quam oportuit vitam morte commutasti, qui tam audacter in hostes insilieris, neque tuæ salutis, neque meorum monitorum ullam habens rationem.* Putavit non esse deflendum qui sua culpa perisset, sibique calamitatem accersisset. Refertur ex Plutarcho.

30. IDEM conspiciens filium suum eos, in quos habebat imperium, ferocius tractantem atque insolentius: *b An ignoras*, inquit, *fili, regnum nostrum esse splendidam servitutem?* Nihil dici potuit cordatius. Nam Princeps non minus observire cogitur populo, quam populus Principi, nisi quod Princeps id facit cum dignitate, alioqui re vera mutua servitus est.

31. JAM ut cum Græcis utcunque paria faciamus, Alexandro Julium Cæsarem, Philippo Augustum, Antigono M. Tullium objiciemus.

OCTA-

a *Jocari in seipsum.* b *Regnum servitus.*

OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.

1. CUM in convivio Rhœmitalces Thracum Rex, qui ab Antonio ad Augustum desciverat, insolentius jactaret sua erga Cæsarem merita, ac sine fine exprobrans belli societatem, molestus esset, Cæsar dissimulata illius petulantia, alteri cuidam Regum propinans dixit: *a Proditionem amo, proditores non laudo.* Significans his qui proditione profuerunt, nihil deberi gratiæ: licet enim officium quod præstant pro tempore gratum est, ipsi tamen habentur pro malis ac fœdifragis.

2. CUM Alexandrini post urbem vi captam extrema se passuros existimarent, *b* Augustus suggestum conscendit, adjuncto sibi Ario Alexandrino, dixit se civitati parcere, primum propter ipsius magnitudinem ac pulchritudinem, dein propter Alexandrum Magnum ejus urbis conditorem, postremo in gratiam Arii amici. Raræ cujusdam clementiæ fuit, non diripere civitatem quæ pertinacissime rebellarat: sed non minus laudis merebatur illa civitas, quod hujus beneficii gratiam non sibi vindicavit, sed unam præcipuamque partem ipsi concessit urbi, alteram tribuit Alexandro, cujus memoriam sciebat apud Alexandrinos esse gratiosissimam; tertiam transtulit in Arium, ejus civitatis civem, amicum tanto titulo suis commendans.

3. CUM ad Augustum delatum esset, *c* Erotem Ægypti Procuratorem emisse coturnicem, in pugna superantem omnes, prorsus invictam, eamque assam devorasse: jussit acciri hominem, & discussa caussa confessum malo navis affigi jussit, vita judicans indignum, qui ob tantillam gulæ voluptatem non pepercisset avi, quæ pugnando diu multisque potuisset esse voluptati: præterea quæ læto quodam omine Cæsari perpetuam in bellis prosperitatem portenderet.

4. IN Sicilia pro Theodoro Arium præfectum instituit, *d* sed cum Cæsari quidam libellum porrexisset, in quo scriptum erat, Calvus Theodorus Tarsensis fur

a *Proditio grata.* b *Clementer.* c *Severe.* d *Lepide.*

erat, quid tibi videtur? lecto eo, nihil aliud subscripsit quam *Videtur.*

5. ATHENODORO Philosopho caussatione senectutis flagitanti ut sibi liceret redire domum, Augustus concessit. At cum ille Cæsari dixisset, Vale, volens aliquod Philosopho dignum monumentum apud illum deponere, adjecit Cæsar, cum fueris iratus, ne quid dixeris feceris ve, prius quam Græcarum literarum XXIV. nomina apud te recensueris. Cæsar autem Philosophi dexteram amplexus: a *Adhuc*, inquit, *te præsente mihi opus est:* totumque etiam annum apud se detinuit, dicens illud Græcorum proverbium, *Silentii sunt tuta fidi præmia:* sive approbans Philosophi dictum, quod tutum esset iram premere ne prorumpat in verba, sive sentiens Philosopho profuturum fuisse, si hoc dictum non addidisset jam abiturus. Quanquam tam salubris admonitio magnificum aliquod præmium merebatur.

6. CUM audisset, quod Alexander natus annos triginta duos postea quam plerasque mundi regiones peragrarat, b dubitasset quid in reliquum vitæ tempus esset facturus, demirabatur si Alexander non judicasset majus opus, bene gubernare partum imperium, quam amplam ditionem comparasse. Recte notavit inexplebilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem Rege dignam existimasset, quam proferre ditionis terminos; cum multo tum pulchrius tum difficilius sit, regnum quod contigit, rectis legibus, sanctisque moribus exornare, quam armis regno regnum addere.

7. AUGUSTUS legem tulerat de adulteris, quo modo judicandi essent de hoc crimine delati, & quo modo puniendi convicti, post iræ impotentia irruit in adolescentem delatum, quod cum Julia Augusti filia commercium habuisset, eumque manibus verberavit. At cum adolescens exclamasset: c *Legem tulisti ô Cæsar:* adeo facti pœnituit Cæsarem, ut eo die recusaret cœnam capere. Crimen per se grave erat, tum admissum

a *Ita remedium.* b *Parta tueri maximum.* c *Princeps legum observator.*

sum in Cæsaris filiam. Quis Princeps ibi dolori suo temperaret: Aut quis ibi legum judiciorumque mores expectaret? At tantus Princeps sibi adeo displicuit, ut à seipso pœnas sumeret quod legi quam aliis prodiderat, nón per omnia paruisset.

8. CUM Cajum ex filia nepotem, *a* in Armeniam mitteret, optabat à Diis, ut illum Pompeji benevolentia, audacia Alexandri, ipsius autem fortuna comitaretur. Quod in singulis erat præcipuum, id optabat uni contingere. Illud autem singularis cujusdam erat modestiæ, quod vir ingenio,doctrina, consilioque præstans, sua præclara gesta fortunæ adscribebat.

9. DICEBAT se Romanis eum imperii successorem relicturum, *b* qui nunquam eadem de re bis consultasset: de Tyberio sentiens.

10. CUM juvenes nobiles ac dignitate claros inter se tumultuantes vellet compescere, nec auscultarent illi, sed tumultuari pergerent: *c Audite,* inquit, *juvenes senem, quem juvenem senes audierunt.* Augustus enim adolescens ad Rempublicam admotus est, summaque fuit auctoritate: hac sola voce illos coërcuit, nec aliud supplicium ob concitatum tumultum exegit.

11. CUM populus Atheniensium videretur deliquisse quiddam, scripsit ex urbe Ægina: *d Non arbitror vos latere quod vobis irascor. Neque enim Æginæ sum hibernaturus.* Nec aliud illis neque dixit, neque fecit, satis habens illis comminatum esse, ni desisterent.

12. CUM quispiam ex Euclidis accusatoribus, *e* assatim & ad satietatem usque dicendi libertate utens, eo tandem provectus esset ut tale quiddam diceret, Hæc si tibi non videntur magna, jube ut mihi reddat septimum Thucydidis librum. His offensus Cæsar jussit illum duci. Cæterum ut audivit illum ex Braside posteris reliquum esse, ad se venire jussit, ac moderate correptum dimisit.

13. PISONI domum à fundamentis usque ad extremam contignationem accurate ædificanti: *f Ut bono,* in-

a *Votum.* b *Præsens Consilium.* c *Auctoritas.* d *Clementer.* e *Clementer.* f *Commoda interpretatio.*

inquit, *sim animo facis ô Piso, qui sic ædificas, quasi Roma futura sit perennis:* Non offensus est immodico structuræ apparatu, sed quod alius fuisset suspicatus ad tyrannidem spectare, ille vertit in lætum Romani Imperii auspicium. Hactenus Plutarchus.

14. SCRIPSERAT Augustus tragœdiam cui titulus erat Ajax, eam post, quoniam displicebat, spongia delevit. Itaque cum Lucius tragœdiarum scriptor interrogaret quid ageret ipsius Ajax, Cæsar admodum festiviter: *a In spongiam,* inquit, *incubuit:* alludens ad argumentum fabulæ, in quo Ajax cum rescivisset quæ dixisset, fecissetque per insaniam, gladio incumbens sibi necem consciuit.

15. CUIDAM ipsi libellum trepide porrigenti qui manum nunc proferret, nunc retraheret: *b Quid*, inquit, *An putas te assem dare elephanto?* Solent enim pueri inimicos nummos elephanto porrigere, quos ille non sine spectatorum admiratione proboscide sic corripit, ut pueri manum non lædat. Sic videmus pueros & in ursorum rictum manum inserere, non sine metu. Molestum erat optimo Principi quod timeretur.

16. CUM ab eo Pacinnius Taurus munus peteret, diceretque populari rumore sparsum, pecuniam haud parvam ipsi à Cæsare datam: *c Sed tu*, inquit, *noli credere:* lepido joco significans se non daturum. Alter exspectabat futurum ut Cæsar ipsius pudori succurreret, ne si compertum esset rumorem esse vanum, ipse ludibrio haberetur. Cæsar aliud indicavit remedium, sineret homines loqui quæ vellent, modo ne ipsi quod erat falsum persuaderent.

17. ALTER præfectura equitum submotus, insuper & salarium ab Augusto postulare est ausus, hoc colore, ut diceret se non lucri caussa salarium petere, sed ut tuo, inquit judicio videar impetrasse munus, & ita credar non ab officio submotus, sed officium deposuisse: *d Tu*, inquit Augustus, *apud omnes prædica te accepisse, ego non negabo.* Si nihil movebat petitorem, nisi

a *Lepide.* b *Princeps aditu facilis.* c *Lepide.* d *Lepide negare.*

nisi metus ignominiæ, via commonstrata est, qua nihilominus honori suo consulere posset, quam si pecuniam accepisset.

18. HERENNIUM adolescentem vitiis corruptum Cæsar castris excedere jusserat: cumque ille dimissus supplex ac plorabundus apud Augustum hac deprecatione uteretur, Quo ore redibo in patriam, quid dicam patri meo: *a Dic*, inquit, *me tibi displicuisse.* Quoniam pudebat adolescentem fateri quod ipse Cæsari displicuisset, Cæsar permisit ut sermonem inverteret & culpam in ipsum conferret.

19. MILES quidam in expeditione saxo percussus, notabilique in fronte cicatrice deformatus, quoniam honesto vulnere erat insignis, immodice sua facta jactabat, ejus insolentiam Augustus leniter castigavit. *b At tu*, inquit, *cave ne quando fugiens post te respexeris.* Subindicans fieri posse, ut vulnus de quo nimium se venditabat, non in prælio, sed in fuga accepisset.

20. GALBA corpus habens gibbo deforme, de quo vulgo jactatum est. Ingenium Galbæ male habitare, cum apud Cæsarem causam agens subinde diceret, Corrige me Cæsar, si quid in me reprehendendum videris: *c Ego*, inquit, *Galba*, *monere te possum, corrigere non possum.* Corrigitur quod reprehenditur, corrigitur quod ex distorto fit rectum.

21. CUM plerique rei, quos Severus Cassius accusabat, absolverentur, & is cui Cæsar forum exstruendum locarat, diu traheret illum operis exspectatione: *d Vellem*, inquit, *Cassius & forum meum accusasset.* Jocatus est ambiguo verbo. Nam absolvitur quod perficitur, & absolvitur qui à causa liberatur: absolvit opus architectus, & reum judex absolvit.

22. OLIM erat magna sepulchrorum religio, eaque pars agri quæ sepulchro erat dicata, non proscindebatur aratro. Vectius itaque cum nihil hac religione deterritus, patris monumentum exarasset, Augustus facete jocatus est: *e Hoc*, inquiens, *est vere patris monumentum colere.*

a *Jocose.* b *Salse.* c *Salse.* d *Lepidea* e *Jocus ex ambiguo.*

colere. Rurſus luſit ancipiti verbo: Colimus ea quæ veneramur, & colitur ager, aut aliud ſimile. Gemina fuiſſet amphibologia, ſi pro monumento dixiſſet memoriam quod ab illo dictum arbitror. Siquidem eorum memoria nobis ſacroſancta dicitur, quos vita defunctos veneramur, & memorias ad Græcorum imitationem vocamus defunctorum monumenta.

23. CUM Herodianæ crudelitatis rumor ad Auguſtum perveniſſet, quod in Syria pueros omnes qui bimatum non exceſſiſſent juſſiſſet interfici, & in his etiam ipſius periſſe filium: *a Præſtat*, inquit, *Herodis eſſe porcum quam filium.* Herodes Judæus erat & Judæi mira religione abſtinent ab eſu ſuillæ.

24. MÆCENAS vir alias laudatus in ſtylo laſciviebat, verbis affectatis & compoſitioni inſolenti frequenter indulgens: Auguſtus contra verbum inſolens quaſi ſcopulum fugiendum eſſe dicebat. Ad alios itaque ſcribens, ſtylo ſimplici conſuevit uti. Mœcenati vero, quem familiariter amabat, ſcribens, Mœcenatem imitari ſolet, adeo ut in quadam epiſtola, multa liberius ac diſſolutius jocatus, hanc adjecerit clauſulam: *Vale mel gentium, metuelle, ebur ex Etruria, laſer Aretinum, adamas Supernas, Tyberinum margaritum, Cilneorum ſmaragde, jaſpis figulorum, Berille Porſennæ, carbunculum habeas, ἵνα συντέμνω πάντα, μάλαγμα, mœcharum.* Sic irriſit parum viriles amici in ſcribendo delicias. Ejuſdem μυροβρέχεις cincinnos jocis exagitare conſuevit, voces ac ſententias ineptas fœtores appellare conſuevit. Sermonem amabat purum & elegantem, qui ſententiam quam apertiſſime declararet. Nec Tyberio pepercit, interdum reconditas & exoletas voces aucupanti. Marcum Antonium increpabat, velut ea ſcribentem quæ homines mirentur potius quam intelligant. Quin & Agrippinæ neptis ingenium collaudans, hoc adjicit: *Sed opus eſt dare te operam, ne moleſte loquaris.*

25. POTITUS Alexandria multis vitam donarat in gratiam Arii Philoſophi, *b* Softratum tamen promptiſſimæ quidem linguæ virum, ſed qui Cæſari diſpli-

a. *Crudelitas.* b *Extorta venia.*

displiceret, quod temere Academicus haberi vellet, rejecit. At is squalidus promissaque cana barba cœpit Arium quocumque iret insequi, versiculum illum in ore habens:

Σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὦσιν σοφοί.

Id est:

a *Sapientes sapientes servant, si fuerint sapientes.*

Hac arte coëgit Cæsarem ignoscere.

26. Cum jam quadragesimum excessisset annum, ageretque in Gallia, delatum est ad illum, L. Cinnam adolescentem nobilem ac Pompeji nepotem insidias illi struere: dictum est ubi, quando, & quo modo aggredi vellent. Decreverant enim sacrificantem interficere. Dictabatur proscriptionis sententia, sed Augusto interim varias edente voces, ingressa Livia uxor, Fac, inquit, quod Medici solent, qui ubi usitata remedia non procedunt, tentant contraria: severitate adhuc nihil profecisti, ignosce. Cinna deprehensus vitæ tuæ nocere non potest; famæ tuæ prodesse potest. Protinus jussit accersi Cinnam solum ad colloquium, venienti alteram cathedram poni jussit. *Hoc*, inquit, *Cinna primum abs te peto, ne me loquentem interpelles: dabitur tibi loquendi tempus.* Hic commemoratis pluribus in Cinnam beneficiis, quod servasset repertum in castris hostium, quod patrimonium omne concessisset, quod insuper ornasset Sacerdotio, rogavit quare putarit ipsum occidendum: perturbato Cinna sic finiit objurgationem. *Vitam tibi Cinna iterum do, prius hosti, nunc insidiatori ac paricidæ. Ex hodierno die inter nos incipiat amicitia, contendamus utrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu mihi debeas.* Et consulatum obtulit. Vis exitum? Cinnam habuit perpetuo amicissimum, solus illi fuit heres. Nullis amplius insidiis ab illo petitus est.

27. Augustus nulli fere ad convivium vocanti negare solitus est. Exceptus igitur à quodam cœna perparca, ac pœne quotidiana, cum à convivatore dimitteretur, hoc illi tantum insusurravit: b *Non putabam me tibi tam familiarem.* Alius tam jejunum apparatum con-

a *Clementer.* b *Civiliter.*

contumeliam fuiſſet interpretatus, ille etiam pudori conſuluit invitatoris, familiaritati tribuens, idque in aurem, ne cæteri putarent exprobratam parcimoniam. Quid hac comitate amabilius in tanto Monarcha, qualem nunc vix triginta Reges æquent?

28. PURPURAM Tyriam empturus, de obſcuritate querebatur: cumque venditor diceret. Erige altius & ſuſpice: *Ergone*, inquit, *ut me populus Romanus dicat bene cultum in ſolario ambulaturus ſum?*

29. HABEBAT Auguſtus nomenclatorem obliviosum, cum hoc genus hominum oporteat in primis valere memoria, Is ad forum iturus rogat Cæſarem, nunquid eo mandaret: a *Accipe*, inquit, *commendatitias, nam illic neminem noſti.* Atqui hoc eſt proprium nomenclatorum munus, omnium nomina, cognomina, tituloſque dignitatum tenere, quo heris cum opus eſt ſuggerant. Unde illis etiam nomen eſt inditum, è Græco Latinoque conflatum.

30. AUGUSTUS etiamnum adoleſcens lepide tetigit Vatinium: ſiquidem is podagræ obnoxius, videri ſtudebat diſcuſſiſſe vitium, ac jam mille paſſus ambulare ſe gloriebatur: b *Non miror*, inquit Cæſar, *dies aliquanto ſunt longiores*: ſignificans illum nihilo magis liberum eſſe à podagra, ſed dies longiores factos.

31. EQUITE Romano quodam defuncto compertum eſt, illum tantum habuiſſe æris alieni, ut ſumma ducenties nummum excederet, idque dum viveret cælaverat. Cum igitur res illius auctioni ſubjicerentur, ut ex pecunia creditoribus ſatis fieret, Auguſtus juſſit ſibi emi culcitram illius cubicularem: ac mirantibus hoc præceptum: c *Habenda eſt*, inquit, *ad ſomnum mihi conciliandum illa culcitra, in qua ille tanto ære alieno obſtrictus, ſomnum capere potuit.* Nam Auguſtus ob ingentes curas ſæpe maximam noctis partem ducebat inſomnem.

32. QUODAM die forte venit in ædes, in quibus habitarat Cato Uticenſis, heic cum Strabo quo Cæſari adula-

a *Obliviosus nomenclator.* b *Lepide.* c *Culcitra obærati.*

adularetur, Catonis pervicaciam accuſaret, quod ſibi manus adferre quam Julium victorem agnoſcere maluiſſet: a *Quiſquis*, inquit Auguſtus, *præſentem Reipublicæ ſtatum mutari non vult, is & civis & vir bonus eſt.* Unico dicto & Catonis memoriam tutatus eſt, & ſibi conſuluit, deterrens ne quis in poſterum affectaret res novas. Nam præſens ſtatus non is tantum dicitur, qui tum erat cum hæc loqueretur Auguſtus, ſed is quoque qui fuerat tempore conſpirationis in Julium: Siquidem hæc dictio, præſens, apud Latine loquentes, ad tria tempora pertinet, præteritum, præſens & futurum, ut Præſentibus non erat contentus: & præſens vita quæ nunc agitur: & præſens in tempus omittat, id eſt, in futurum oportunitatem.

33. QUEMADMODUM Auguſtus gaudebat jocis liberalibus in alios ludere, ita in ſe jactos aut retortos interdum liberius, patientiſſime tulit. Adoleſcens quidam Provincialis Romam venerat, oris ſimilitudine tam mirifice referens Auguſtum, ut in ſe populi totius oculos converteret. Cæſar hoc audito juſſit ad ſe perduci, eumque contemplatus, hunc in modum percunctatus eſt: b *Dic mihi adoleſcens, fuit ne aliquando mater tua Romæ?* Negavit ille, ac ſentiens jocum retorſit, adjiciens. Sed pater meus ſæpe. Auguſtus ludens ſuſpicionem intendebat in matrem adoleſcentis, velut ab ipſo ſtupratam: at adoleſcens protinus eam ſuſpicionem retorſit in matrem Cæſaris, aut in ſororem. Nam oris ſimilitudo non magis arguebat illum eſſe Cæſaris filium quam fratrem aut nepotem.

34. TEMPORIBUS triumviralibus cum Octavius, c Lepidus & Antonius rerum potirentur, Auguſtus in Pollionem ſcripſerat Feſcenninos, ludibrii cauſſa. Tum Pollio, At ego, inquit, taceó: Non eſt enim facile in eum ſcribere, qui poteſt proſcribere: notans Auguſti tyrannicam potentiam, nec ea libertate offenſus eſt Auguſtus.

35. CURTIUS eques Romanus deliciis diffluens,

cum

a *Graviter.* b *Jocus in Principem retortus.* c *Libere.*

cum apud Cæſarem cænaret, *a* macrum turdum ſuſtulit è patina, eumque tenens interrogavit Cæſarem, liceret ne mittere: cumque is reſpondiſſet, Quid ni liceat? ille protinus avem miſit per feneſtram, jocum arripiens ex ambiguitate verbi. Nam cibus è convivio dono mittitur amicis, quod apud Romanos erat ſollemne: & mittitur quod abjicitur. Nec hoc joco Cæſar offenſus eſt.

36. IDEM æs alienum cujuſdam ſenatoris, *b* quem carum habebat, non rogatus diſſolverat, ac pro eo numerarat quadragies nummum. Senator autem ea re cognita, pro gratiarum actione nihil aliud ſcripſit Cæſari, 'quam mihi nihil: joco velut expoſtulans etiam, quod cum numeraſſet omnibus creditoribus, ipſi nihil numeraſſet. Hunc jocum moroſior aliquis ingratitudinem fuiſſet interpretatus, Cæſar familiaritatis fiducia delectatus eſt.

37. LICINIUS Cæſaris libertus ſolet patrono novum aliquod opus inchoanti magnas conferre pecunias. *c* Quem morem ſequutus Licinius novum opus aggreſſuro centies promiſit per libellum, in quo poſt expreſſam pecuniæ ſummam, quæ virgula ſuperducta ſignabatur ſpatium erat vacuum. Hac occaſione Cæſar uſus priori ſummæ quam ſcripſerat libertus, alterum centies adjecit, ſua quidem manu ſpatio quod vacabat diligenter expleto, ſed affectata literarum ſimilitudine. Itaque duplum accepit pecuniæ, diſſimulante liberto. Cæterum ubi Cæſar rurſus novum opus inchoaret, libertus hoc factum illi leviter objecit, dato tali libello, Confero tibi Domine ad novi operis impenſam, quod videbitur: non expreſſit ſummæ modum, ut illi liberum eſſet ſcribere quantum vellet, quandoquidem priorem ſummam duplicaſſet.

38. CUM Cenſoris munus gereret Auguſtus, eques quidam Romanus apud illum delatus eſt, quaſi facultates ſuas imminuiſſet. *d* At ille citatus probavit ſeſe auxiſſe. Mox eidem objectum eſt, quod legibus contrahere

a *Libere.* b *Ingratitudo.* c *Faceta exprobratio.* d *Libertas innocentia.*

trahere matrimonium jubentibus non paruiſſet. Ille docuit ſe ex uxore trium liberorum eſſe patrem. Nec ſatis erat equiti dimitti, ſed Cæſari credulitatem exprobrans addebat, Poſthac Cæſar in honeſtos viros inquirens, honeſtis mandato. Satis aperte pronuntians, eos non fuiſſe viros bonos, qui manifeſto falſa ad ipſum detuliſſent, obiter & ipſum criminans, qui vices ſuas mandaret ſycophantis. Et hanc libertatem innocentiæ condonavit Cæſar.

39. IN villa quadam inquietas noctеis agebat, interrumpente ſomnos ipſius noctuæ cantu. *a* Miles aucupii peritus curavit apprehendendam noctuam: ſpeque ingentis præmii ad Auguſtum pertulit: laudato Imperator mille nummum dari juſſit. Ille auſus eſt dicere, Malo vivat, avemque dimiſit. Quis non miretur hanc contumaciam impune ceſſiſſe militi?

40. VETERANUS quidam cum vocatus in jus periclitaretur, *b* adiit in publico Cæſarem, rogans ut ſibi vellet adeſſe: Cæſar è comitatu ſuo ſelectum ilico dedit, eique litigatorem commendavit. Hic miles vociferans, At non ego Cæſar periclitante te Actiaco bello vicarium quæſivi, ſed pro te ipſe pugnavi, ſimulque detexit cicatrices. Erubuit Cæſar, atque ipſe deſcendit in advocationem, veritus ne non modo ſuperbus, verum etiam ingratus videretur.

41. DELECTATUS inter cœnam fuerat ſymphoniacis Turonii Flacci mangonis, eoſque frumento donarat, cum alios auditos ſoleret largiter donare nummis. Eoſdem cum poſtea Cæſar inter cœnam requireret, Turonius ſic excuſavit. Ad molas, inquit, ſunt: exprobrans illi frumentarium munus. Et hoc impune tulit, quod dixerat non miles, ſed mango.

42. CUM ſublimis ex Actiaca victoria reverteretur, *c* occurrit inter gratulantes quidam corvum tenens doctum hæc verba ſonare, Ave Cæſar victor. Hac ſalutatione delectatus Auguſtus, avem ſex millibus nummum emit. Socius opificis ad quem nihil ex ea libera-

a *Lenitas Principis.* b *Gratitudo Principis.* c *Lenitas.*

beralitate pervenerat, indicavit Cæſari, eundem & alium habere corvum, quem ut afferre cogeretur rogavit: allatus verba quæ didicerat expreſſit. Ave victor Imperator Antoni. Auguſtus nihil exaſperatus, tantum juſſit, ut munus cum delatore partiretur.

43. SALUTATUS ſimiliter à pſittaco, & hunc emi juſſit. Idem miratus in pica, & hanc mercatus eſt. Hoc exemplum tenuem quendam ſutorem ſolicitavit, ut corvum inſtitueret ad hujuſmodi ſalutationem. Qui cum impendio exhauriretur, ſubinde ad avem non reſpondentem dicere ſolet, Opera & impenſa periit. Tandem pervicit aſſiduitate, ut corvus ſonaret dictatam ſalutationem. Ea cum Auguſtum prætereuntem ſalutaſſet, Cæſar: *a Satis*, inquit, *iſtiuſmodi ſalutatorum habeo domi.* Tum corvus memor & illorum verborum quæ toties audierat, ſubtexuit, Opera & impenſa periit. Ad hoc arridens Auguſtus juſſit avem emi quanti nullam adhuc emerat.

44. GRÆCULUS quidam ita captare ſolitus eſt Cæſarem Auguſtum: deſcendenti à palatio honorificum aliquod epigramma porrigebat. Id cum fruſtra ſæpe feciſſet, nec deſtiturum videret Auguſtus, epigramma bene Græcum manu ſua deſcripſit, & Græculo ad ſe venienti obviam miſit, veluti carmina carminibus penſaturus. Græcus acceptum legit: ac non ſolum voce, verum etiam vultu geſtuque corporis laudavit carmen, miratuſque eſt. Deinde cum acceſſiſſet ad ſellam qua Cæſar vehebatur, demiſſa in pauperem crumenam manu pauculos denarios protulit, Cæſarique obtulit his verbis, *ὀ κατὰ τύχην τὴν σὴν σεβαστὲ, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδουν*, id eſt, non juxta fortunam tuam Auguſte, ſi plus haberem plus darem. Sequuto omnium riſu, diſpenſatorem Cæſar vocavit, & ſeſtertium centum millia Græculo numerari juſſit. Bene ceſſit Græculo palam exprobrata Principi parcimonia.

45. JULIA Auguſti filia cum patrem ſalutaret, ſenſerat illius oculos licentiore cultu offenſos, licet ille diſſimularet: itaque poſtero die mutato cultu patrem com-

a *Solerter.*

complexa eſt. Tum Cæſar, qui pridie dolorem ſuum continuerat, gaudium continere non potuit: *a Et quanto magis*, inquit, *iſte cultus decet Auguſti filiam!* Tum illa. Nimirum hodie me patris oculis ornavi, heri viri.

46. IN ſpectaculo gladiatorum converterant in ſe populi oculos Livia & Julia, *b* comitatus diſſimilitudine: Liviam cingebant viri graves, Juliam juvenes luxurioſi comitabantur. Pater Juliam admonuit ſcripto, videret quantum inter duas principes fœminas intereſſet. Illa reſcripſit, Et hi mecum ſenes fient. Hoc commode interpretanti, lepide: incommode, procaciter dictum videri poteſt.

47. EADEM mature canos habere cœperat. Subitus autem Cæſaris interventus oppreſſit comtrices, filiæ canos ſublegentes, deprehenſis ſuper veſtes earum pilis, quos evulſerant. Id diſſimulavit Auguſtus, ætatis ſermonibus extracto tempore tandem induxit gratis mentionem, Hac occaſione rogavit filiam. *c Utrum poſt aliquot annos cana eſſe mallet, an calva.* Cumque illa reſpondiſſet: Ego pater cana eſſe mallem. *Cur ergo*, inquit, *iſtæ te calvam ante tempus ſtudent facere?* Lepido commento coarguit illam mendacii.

48. CUIDAM gravi amico ſuadenti, ut ſe ad exemplum paternæ frugalitatis componeret, ſatis procaciter Julia, ille, inquit, oblivifcitur ſe Cæſarem eſſe, ego memini me Cæſaris eſſe filiam.

49. AUGUSTUS duobus pantomimis inter ſe commiſſis, ut alternis geſtibus certarent, alterum dixit ſaltatorem, alterum interpellatorem, quod ille immodice geſticularetur, alter non geſticulari, ſed ſaltantem interpellare videretur.

50. TARRACONENSIBUS pro læto oſtento nuntiantibus, quod in ejus ara palma eſſet enata: *d Apparet*, inquit, *quam frequenter accendatis.* Quod illi Diis tribui volebant, ille tribuit illorum negligentiæ, qui nunquam in ara Cæſaris adolerent incenſum.

51. IDEM

a *Solerter.* b *Convictus arguit mores dominæ.* c *Calvitium accerſitum.* d *Adulatio repulſa.*

51. IDEM cum Galli donassent ei torquem aureum centum pondo, ac Dolabella per jocum tentans illum, tandem huc produceret jocum ut diceret, Imperator, torque me dona! *a Malo te*, inquit, *civica donare.* Festiviter submovit postulatoris impudentiam, qui nunquam in bello fuisset, eoque magis illi conveniebat corona, quæ civica ex quernis ilignisque frondibus fieri consuevit, quemadmodum triumphalis ex auro. Quanquam & castrensis & muralis & navalis ex auro fieri solet. Qua de re vide A. Gellium lib. 5. cap. 6. Civicam autem Augustus ut honorificentiorem per jocum obtulit. Nam Suetonius refert eum inter dona militaria aliquanto facilius phaleras & torques, & quidquid auro argentoque constaret, dare solitum quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent. Hoc nisi scias, friget Augusti jocus. Tametsi de materia coronarum variant Gellius & Suetonius.

52. CUM urbem Romam multis modis & ornasset & communisset, atque etiam in posterum, quod quidem in ipso fuit, tutam reddidisset, non sine caussa glorians dicere solet: *b Romam latericiam accepi marmoream relinquo.* Nihil Principi magnificentius, quam si ditionem, quam accepit, reddat statu meliore.

53. CUM miles quidam ab ipso impudenter peteret, ac Martianum videret accedentem, quem & ipsum aliquid improbe petiturum suspicabatur: *Non magis*, inquit, *faciam Commilito quod petis, quam quod Martianus a me petitus est.*

54. LEX erat, ut qui patrem occidisset, culeo insueretur: nec hæc pœna sumebatur nisi de confesso. Ab hujus pœna atrocitate Cæsar ut liberaret manifesti paricidii reum, sic interrogavit: *c Certe patrem tuum non occidisti?* ansam porrigens infitiandi. Tanta erat Principis in judicando lenitas.

55. DICERE solet, nihil minus in perfectum Ducem convenire, *d* quam festinationem ac temeritatem, crebroque illud jactabat, σπεῦδε βραδέως ἀσφαλής

c *Festiva negatio.* b *Principis est ornare ditionem.*
c *Clementer.* d *Festina lente.*

λῆς γάρ ἐστιν ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης. Qua de re satis dictum est nobis in Chiliadibus.

56. Liviæ uxori pro quodam Gallo petenti civitatem, *a* negavit, immunitatem obtulit, dicens se facilius passurum fisco suo detrahi, quam honorem civitatis Romanæ vulgari: nimirum Reipublicæ dignitatem anteferens privato commodo.

57. Cum pro concione multos videret pullatos, sive ut legendum arbitror, palliatos, indignabundus: *b En*, inquit, *Romanos rerum dominos gentemque togatam.* Adeo studebat priscos revocare mores, ut habitum quoque vestitumque doluerit immutatum.

58. Populo de inopia vini caritateque querenti dixit: *c A genero suo Agrippa perductis pluribus aquis satis provisum, ne sitirent homines.* Fuit autem Agrippæ vigilantissimum studium undique prospiciendi urbi de aquarum copia. Augustus autem severe populum ad aquas à vino revocavit.

59. Timagenes historiarum scriptor, *d* multa petulanter in Cæsarem, multa in uxorem, multa in totam illius domum dixerat. Cæsar illum admonuit, ut moderatius lingua uteretur. Cum perseveraret male loqui, nihil aliud quam domo sua illi interdixit. Timagenes autem libros quos scripserat, acta Cæsaris continentes recitavit, & combussit, in odium Cæsaris, quasi rerum ab illo gestarum memoriam abolere cupiens. Hunc tamen palam & pertinaciter inimicitias exercentem, cum Cæsare, nemo civium Romanorum ab ædibus suis exclusit, in domo Pollionis Asinii consenuit. Nunquam tamen Augustus cum hospite inimici sui expostulavit, nisi quod quodam tempore illi dixit, θηριοτροφεῖς, id est, alis bestiam, sive viperam. Mox Pollionem parantem excusare se, interpellavit, dicens; *Fruere mi Pollio, fruere.* At cum Pollio nondum securus diceret; Si jubes Cæsar, protinus illi interdicam domo mea. *An istud*, inquit Augustus, *me facturum putas, qui vos redegerim in gratiam?* Fuerat enim antea Timageni

M iratus

a *Dignitas vilescit in plures diffusa.* b *Cultus.* c *Frugalitas.* d *Lenitas mira.*

iratus Pollio, nec aliam habebat deſinendi cauſam, niſi quod illi Cæſar iraſci cœperat. Utriuſque malevolentiam boni conſuluit Principis clementia.

60. COENABAT Auguſtus apud Atedium ſive Vedium Pollionem: fregerat quidam è ſervulis vas cryſtallinum, illico juſſus eſt ab Atedio rapi, & murænis objici. Puer ad Cæſaris pedes confugit nihil aliud petiturus, quam ut aliter periret, Cæſar motus novitate crudelitatis, & puerum dimitti, & cryſtallina omnia ante ſe frangi juſſit, & his pro puero compleri piſcinam. Amicum autem graviter increpavit: *a E convivio*, inquiens, *rapi homines imperas, & navi generis pœna lacerari. Si calix tuus fractus eſt, viſcera hominis diſtrahentur? Tantumne tibi placebis, ut ibi aliquem Duci jubeas, ubi Cæſar eſt?*

61. IN cognitione quadam, cum Æmilio Eliano Cordubenſi inter cætera crimina illud vel maxime objiceretur, quod male loqueretur de Cæſare, converſus ad accuſatorem: *b Velim*, inquit, *hoc mihi probes, efficiam ut Elianus ſciat me quoque linguam habere, plura enim viciſſim de eo loquar.* His minis contentus, nihil poſtea de illo inquiſivit.

62. TYBERIO frequenter per literas iracunde querenti de his qui de Auguſto male loquerentur, reſcripſit, ne ea in re nimium indulgeret ætati ſuæ: *c Satis enim eſt*, inquit, *ſi hoc habemus, ne quis nobis male facere poſſit.*

63. FILIOS ſuos nunquam populo commendavit, niſi cum hac exceptione: *d Si merebuntur.* Honorem non auctoritati, ſed meritis tribui volens.

64. JULIAS filiam ac neptem relegarat, poſt etiam Agrippam prius adoptatam, *e* poſt ob ſordidum ac ferox ingenium abdicatum. Ad omnem horum mentionem ſolet exclamare verſu Homerico:

Αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τε μένειν, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.

O utinam cœlebs vixiſſem, orbuſque periſſem.

Nec aliter illos appellabat, quam tres vomicas, ſeu tria car-

a *Sævitia caſtigata.* b *Levitas.* c *Lenitas.* d *Modeſte.* e *Liberi mali.*

carcinomata sua. Suorum enim mortem levius ferebat quam dedecora. Quin & testamento cavit, ne si quid accidisset Juliæ & nepti, sepulchro suo inferrentur.

65. INDIGNE ferebat aliquid de se componi nisi serio, *a* & à præstantissimis: admonebatque prætores ne paterentur nomen suum commissionibus mimorum aut histrionum obsolefieri: hac quidem in parte Alexandrum Magnum referens. Decet ubique Principis auctoritatem sartam tectam præstare.

66. INSULAM quandam Capreis vicinam, in quam è Comitatu Cæsaris secedere solent, *b* qui cuperent otiari, solitus est *ἀπραγόπολιν* appellare *ἀπραγία* enim sonat negotiorum vacuitatem.

67. CUM sentiret imminere mortem, admissos amicos percunctabatur, ecquid ipsis videretur mimum vitæ sat commode transegisse, sentiens de fabula vitæ peracta, & adjecit carmen peractis comoediis accini solitum:

Δότε κρότον, καὶ πάντες ἡμῖν μετὰ χαρᾶς ἐπιτπήσατε.

C. JULIUS CÆSAR.

1. C. JULIUS CÆSAR cum Syllam fugeret etiamnum adolescens, incidit in piratas Cilices: ac primum ubi pro redemptione summam quam ab eo peterent pronuntiassent, derisit prædones, velut ignaros, quem cepissent, seque duplum daturum pollicitus est. *c* Deinde cum asservaretur donec adferretur pecunia, imperavit illis ut silerent, nec sibi dormienti obstreperent. Eisdem orationes & carmina quæ scribebat recitare solet, quæ cum illi non satis probarent, stupidos ac barbaros appellabat, cumque risu minitabatur se illos acturum in crucem, quod & perfecit. Apportatis enim pecuniis quas piratæ pro redemptione pacti fuerant dimissus, contractis ex Asia viris ac navibus, comprehendit eosdem prædones, ac suspendit: sed prius jugulatos, ne severitas careret clementia. An non heic statim agnoscis indolem Alexandri Magni, cui nihil mediocre satis esse posset?

 2. CUM

a *Majestas nominis.* b *Otium.* c *Indoles excelsa.*

2. CUM Romæ Maximi Pontificis dignitatem ambiret, competitore Quinto Catulo primæ apud Romanos dignitatis ac potentiæ viro, matri ipsum ad fores deducenti: *a Hodie*, inquit, *ô mater, aut Pontificem Maximum habebis filium, aut exsulem.* Excelsa indoles, omnisque repulsæ impatiens.

3. POMPEJAM uxorem, quod sinistra fama laboraret, quasi cum Clodio rem habuisset, repudiavit quidem. Cæterum cum Clodius hoc nomine reus perageretur, Cæsar citatus testis, nihil mali de uxore dixit. At cum accusator diceret. Cum igitur cum illa fecisti divortium? *b Quoniam oportet*, inquit, *Cæsaris uxorem etiam à calumnia puram esse.* Præter argutiam responsi laudari potest & civilitas, quod repudiatæ conjugis famæ pepercit.

4. CUM Alexandri Magni res gestas legeret, non tenuit lachrymas: atque ad amicos: *c Hoc*, inquit, *ætatis qua nunc sum, Alexander devicit Darium: mihi vero ad hunc usque diem nihil præclari facinoris gestum est.* Suetonius tradit id accidisse cum prætor jure dicundo conventus obiens, apud Gades in templo Herculis vidisset Alexandri Magni statuam. Utinam hoc ingenium ad moderati potius quam ad maximi Principis æmulationem properasset.

5. CUM in Alpibus oppidulum quoddam frigidum præteriret, ambigentibus amicis, an illic etiam essent seditiones, contentionesque de principatu, substitit, ac secum aliquandiu cogitavit, mox: *d Mallem*, inquit, *hic primus esse, quam Romæ secundus.* Hoc nimirum est quod à Lucano poëta scriptum est, nec Cæsarem potuisse pati priorem, nec Pompejum potuisse ferre parem.

6. FACINORA quæ quoniam periculo obnoxia sunt & magna *e* gerenda esse dicebat: at de his non consultandum, quod ad hæc perficienda plurimum habeat momenti celeritas. Expensio vero periculi revocat hominem ab audacia.

7. CUM

Fiducia sui. b *Civilitas.* c *Ambitio.* d *Principatus amor.* e *Adulatio.*

7. CUM ex Gallia Provincia adversus Pompejum tenderet, Rubicone amne transmisso, dixit, *Omnis jacta sit alea:* significans se de summa rerum velle periclitari. Is enim fluvius Galliam ab Italia dirimit.

8. CUM Pompejus relicta Roma perfugisset ad mare, Metellus ærario præfectus, Cæsari volenti illinc pecunias tollere, obstitit, & ærarium clausit. At Cæsar illi mortem minatus est. Ea vox cum Metellum reddidisset attonitum: a *Hoc*, inquit, *ô adolescens, dictu mihi difficilius fuit quam factu.* Sentiens se vel nutu posse quem vellet occidere, cum secum duceret armatas cohortes.

9. DYRRACHII exspectabat ut illuc è Brundisio milites mitterentur: id cum tardius fieret, clam omnibus conscensa scapha exigua tentavit transmittere Pelagus, cum navigium undis obrueretur, gubernatori jam animum despondenti, quis esset aperuit, dicens: b *Confide fortunæ sciasque te Cæsarem vehere.* Tanta erat animi præstantia, quasi fortunam ac Deos in manu haberet. Ac tum quidem tempestate ingravescente vetitus est quod instituerat peragere. Milites autem ubi rescivere factum, concursum fecerunt ad Cæsarem, graviterque ferebant si alias exspectaret copias, velut ipsis diffisus.

10. CÆTERUM commissa pugna Pompejus vicit, sed victoriam non est persequutus, verum sese recepit ad exercitum. Tum Cæsar: c *Hodie*, inquit, *penes hostes erat victoria, at non habent ducem qui victoria sciat uti.*

11. CUM Pompejus instructam aciem apud Pharsalum inibi consistere, & hostem operiri jussisset: d Cæsar dixit illum errasse, qui vim, impetum, ac divinum afflatum animorum ad incursionem paratorum mora relaxasset. Adeo Cæsari non modo certamen erat cum Pompejo de fortuna belli, verum etiam de bellandi peritia.

12. CUM Pharnacem primo congressu vicisset, ami-

a *Mina potentum.* b *Amicus imperterritus.* c *Uti victoria.* d *Mora noxia.*

amicis scripsit: *a Veni, vidi, vici*, summam rei gestæ celeritatem indicans.

13. POSTEA quam milites qui Scipionem in Africa sequebantur fugissent, & Cato victus sibi necem Uticæ consciisset, *Invideo*, inquit Cæsar, *ô Cato tibi mortem istam, quando tu mihi salutem tuam invidisti.* Cæsar existimabat sibi summæ gloriæ futurum, si vir tantus, cum bello victus esset, ipsi vitam deberet. At Cato maluit honestam mortem, quam oppressa publica libertate cuiquam servire. Proinde mortis illius gloriam Cæsar invidebat Catoni, quod is Cæsari servati Catonis laudem invidisset.

14. NONNULLI quoniam suspectos habebant Antonium ac Dolabellam, monebant ut ab illis sibi caveret. At ille: *b Non istos*, inquit, *metuo rubicundos & obesos, sed graciles illos ac pallidos*, ostenso Bruto & Cassio. Nec fefellit illum suspicio: ab illis enim occisus est.

15. CUM inter cœnandum ortus esset sermo, quod genus mortis esset optimum, incunctanter respondit, *Inopinatum*, & quod optimum judicavit, ipsi contigit.

16. IN prælio quodam, Martiæ legionis aquiliferum jam ad fugam conversum, faucibus apprehensum in contrariam retraxit partem, dextraque ad hostem porrecta: *Quorsum*, inquit, *tu abis? Illic sunt cum quibus dimicamus.* Ac manibus quidem unum militem correxit, voce tam acri legionum omnium trepidationem discussit, vincique paratas vincere docuit.

17. IDEM postea quam Publius Mimus in scena superasset omnes, & in his Laberium, ita pronuntiavit: *Favente tibi Cæsare victus es Liberi à Syro.* Publius enim conditione servus, natione Syrus erat. Longe à tergo relinquitur, qui favente judice superatur.

18. CÆSAR cum Romæ videret peregrinos quosdam locupletes, canum ac simiarum catulos in gremio circumferentes, eosque habere in deliciis, percunctatus est. *c* Num apud illos fœminæ parerent liberos: sentiens nullos catulos esse jucundiores infantibus. Refert

Plu-

a *Celeritas conficiendi.* b *A crassis minus periculi.*
c *Liberis pro simiis.*

Plutarchus in vita Periclis: tametsi non indicat cujus Cæsaris hoc dictum sit, suspicor esse Augusti.

19. CUM milites suos videret exspectatione hostium perterritos, pro concione dixit: *a Scitote paucissimis his diebus Regem adfuturum cum* X. *legionibus, equitum* XXX. *levis armaturæ* CM. *elephantis* CCC. *Proinde desinant quidam quærere ultra, aut opinari, mihique qui compertum habeam credant, aut quidem vetustissima navi impositos, quocunque vento, in quascumque terras jubebo avehi.* Nova ratio terrorem excutiendi, non infitiando minuendove, sed amplificando terroris materiam, ut certi de gravi periculo sumerent animos tanto periculo dignos.

20. PROFERENTIBUS in medium, quod Sylla dictaturam deposuisset, cum Cæsar perpetuam gereret, quod minimum aberat à tyrannide, respondit: *b Syllam nescisse litteras, eoque dictaturam deposuisse.* Dictant grammatici discipulis, cum praeunt, aut recitant scribenda, huc alludens dixit illum nescisse litteras.

21. CUM triumphans subsellia tribunicia præteriret, Pontius Aquila non assurrexit unus omnium: id adeo indigne tulit, ut proclamarit: *c Repete ergo Aquila a me Rempublicam tribunus:* nec deinde per continuos aliquot dies cuiquam quidquam pollicitus est, nisi sub hac exceptione, *Si tamen per Pontium Aquilam licuerit.*

22. POPULO per adulationem Regem ipsum salutanti, *d Cæsar*, inquit, *sum, non Rex.* Maluit privatum nomen, quam regium invidiæ obnoxium.

23. QUIDAM è turba statuæ Cæsaris coronam lauream imposuerat, *e* candida fascia præligatam: at cum tribuni detracta fascia hominem in vincula duci jussissent, Cæsar graviter increpitos eos potestate privavit, idque ne regnum affectare videretur, caussatus est, per illos sibi recusandi gloriam fuisse ademptam.

24. QUONIAM Cæsar multos exteros in senatum allegarat, *f* libellus propositus est: Bonum factum, si

M 4 quis

a *Audacia ex periculis.* b *Potestas abdicata.* c *Honos negatus.* d *Modeste.* e *Caussatio.* f *Scomma.*

quis Senatori novo curiam monstrare velit. Significabat quisquis is fuit, peregrinos illos ne viam quidem ad curiam nosse nisi commonstraretur.

25. QUIDAM Bruti statuæ subscripsit, Utinam viveres: *a* quod opera Bruti Tarquinius Rex urbe depulsus esset. Cæsaris statuæ subscripserant hos versiculos:

Brutus quia Reges ejecit, consul primus factus est:
Hic quia consules ejecit, Rex postremus factus est.

26. CUM undique viderentur imminere insidiæ, atque admoneretur ut sibi caveret, respondit: *Satius subire semel quam semper cavere.* Significans eum non vivere, qui vivit in perpetuo mortis metu.

27. C. CÆSAR post attritos Tigurinos, ad urbem quandam sociorum proficiscens, cum audisset Helvetios in itinere occurrere, in locum quendam munitum se recepit. Ibi congregatis copiis, instructaque acie, equus illius cui solet insidere adductus est: *b Hoc*, inquit, *post victoriam utar in persequendis hostibus*; & pedes aggressus est Helvetios.

28. CÆSARE jam palam multa vi præterque leges agente, Considius admodum natu grandis libere dixit, ideo non venire Senatores, quod illius arma timerent. Huic cum Cæsar dixisset: *c Quin igitur tu eodem metu te domi contines?* Me, inquit, Considius, senectus intrepidum facit. Cum enim vitæ pauxillum superlit, non est cur magnopere sim solicitus.

29. C. CÆSAR Pomponio militi vultus ostentanti ore exceptum in seditione Sulpiciana, quod se passum pro Cæsare pugnantem gloriabatur? *d Ne unquam fugiens respexeris*, inquit. Tale quiddam Macrobius adscribit Augusto Cæsari, Quintilianus C. Cæsari.

30. IDEM cum testis ad exaggerandam injuriam diceret, femina sua à reo ferro petita: *e Quid enim faceret*, inquit, *cum tu galeam & loricam haberes?* Non ignorabat cur illam partem potissimum vulnerare voluisset,

a *Tyrannis.* b *Animose.* c *Senectus animosa.* d *Salse.* e *Salse.*

luisset, sed hoc dissimulato jocari maluit. Galea & lorica omnia tegit præter femina.

31. IDEM Metello obsistenti ne pecunias ab ærario tolleret, ac leges id fieri vetantes proferenti: *a Non idem*, inquit, *armorum ac legum tempus est. Quod si hæc pati non potes, nunc quidem hinc abscede, ac postea quam peractis fœderibus arma deposuerimus, tunc si videbitur, & plebis patronum age.*

32. IDEM dicere solitus est, sibi idem esse consilium adversus hostem, *b* quod plerisque Medicis contra morbos corporum, fame potius quam ferro superandi. Nam Medici non nisi tentatis omnibus ad sectionem descendunt. Hic mos & hodie manet apud Italos, adversus omne morbi genus indicunt inediam. Huic simile est, quod dicere solet Domitius Corbulo, hostem dolabra, id est, sensim esse vincendum. Securis statim incidit, dolabra paullatim idem efficit.

33. CONFLAVIT Cæsari magnam invidiam, quod quidam ex his quos Romam miserat, stans in Senatu, simul atque cognovit Cæsari Senatum non dare prorogationem, manu capulum percutiens: *c At hic*, inquit, *dabit*. Vim Reipublicæ minitans.

34. SYLLA præturam adeptus comminatus est Cæsari, se sua in illum potestate usurum: *d Jure*, inquit Cæsar ridens, *tuam potestatem appellas, quam tuo ære mercatus es*: notans Syllam quod eum Magistratum largitionibus sibi parasset.

35. MARCUS TULLIUS libro de Officiis tertio scribit, Cæsarem hos versus ex Euripidis Phœnissis semper habuisse in ore:

e Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι,
Κάλλιστον ἀδικεῖν, τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Hos ipse vertit hoc pacto:

Nam si violandum est jus, regnandi gratia
Violandum est, aliis rebus pietatem colas.

36. CUM Africam petens, in egressu navis pro-

M 5 lapsus

a *Arma nesciunt leges.* b *Fame vincere.* c *Vis pro jure.* d *Potestas empta.* e *Imperium nescit pietatis jura.*

lapſus eſſet, omen ſiniſtrum vertit in melius; dicens: *Teneo te Africa.* Frontinus id factum putat in conſcenſu navis, eumque dixiſſe: *Teneo te terra mater.* Huc opinor alludens, quod cum quodam ſomnio perturbatus eſſet, quo ſibi viſus conſtuprare matrem, conjectores interpretati ſunt, portendi totius orbis imperium.

POMPEJUS MAGNUS.

1. CN. POMPEJUS cognomento Magnus, tam carus fuit populo Romano, quam pater fuerat inviſus. Is etiamnum adoleſcens, totum ſe Syllanæ factioni addixit: cumque nec Magiſtratus eſſet, nec Senator, magnum tamen ex Italia contraxit exercitum. Hunc cum Sylla ad ſe venire juſſiſſet. *a Non abſque ſpoliis*, inquit, *nec incruentas Imperatori copias exhibebo.* Nec prius ad illum venit, quam multis conflictibus hoſtium Duces ſuperaſſet. Jam tum egregii Principis, & ad res magnas nati. Specimen dedit. Noluit adducere numerum, ſed militem virtute ſpectatum.

2. JAM vero creatus Imperator cum à Sylla miſſus eſſet in Siciliam, *b* non ſtrenuum modo, verum etiam juſtum Ducem agere cœpit. Cum enim audiſſet milites in profectionibus ab itinere deflectentes, vim facere ac rapere, temere palantes ac circumcurſitantes ſupplicio affecit: quos vero præmiſiſſet ipſe, horum gladiis anuli ſignum impreſſit, ne quem in via læderent.

3. MAMERTINOS, quod hoſtium partibus adhæſiſſent, univerſos interficere ſtatuerat. *c* At Sthenius ejus civitatis Princeps Pompejum adiit his verbis. Non æquum facis Pompei, qui propter unum noxium multos innoxios occidere pares. Atqui ego ipſe ſum ille, qui & amicis perſuaſi, & inimicos coëgi Marianas ſequi partes. Heic Pompejus viri fortem animum admiratus, dixit ſe ignoſcere Mamertinis à tali perſuaſis viro; qui patriam ſuæ ipſius vitæ antetulerit: ſimul & civitatem & Sthenium liberavit. In Sthenio habes exemplum, quem

a *Indoles excelſa.* b *Militis innoxii.* c *Amor Patriæ.*

quem animum erga Rempublicam oporteat gerere principem, si periculum incidat: in Pompejo placabilitatis documentum, qui pietati maluerit habere honorem, quam indulgere iræ?

4. Cum in Lybiam adversus Domitium transisset, eumque ingenti prælio superasset, militibus ipsum Imperatoris titulo consalutantibus, negavit se eum honorem admissurum, quoad hostium vallum staret erectum. *a* Hoc audito milites, licet ingens obstaret pluvia, impetu facto hostium castra adorti expugnarunt. Recusavit honorem nondum factis emeritum.

5. Ab ea victoria reversum Sylla cum aliis honoribus excepit, tum Magni cognomen ipse primus illi detulit. At cum Pompejus his non contentus vellet triumphum agere, non passus est Scylla, eo quod nondum esset ordinis senatorii. Cæterum cum Pompejus iis qui aderant dixisset, ignorare Syllam, *b* quod plures adorarent solem orientem quam occidentem. Sylla exclamavit, Triumphet. Horruit juvenis animum, & indies crescentem gloriam, nec dubitavit illi cedere, quem videbat nemini cedere posse.

6. Interim Servilius vir inter optimates clarus indignabatur Pompejo concessum triumphum, atque etiam milites complures constabant ne triumphus ageretur: non quod inviderent Pompejo, sed munera quædam poscebant, quasi largitionibus ab ipsis esset emendus triumphus. Alioqui milites minabantur se direpturos pecuniam quæ in triumpho ferretur, eoque Servilius Glauciaque suadebant, ut eam potius inter milites divideret quam diripi sineret. Verum ubi Pompejus respondit, se citius omissurum triumphum, quam militibus blanditurum, simulque laureatos fasces eis objecit, ut illinc inciperent direptionem. *c* Nunc, inquit Servilius, te Pompei vere magnum video, dignumque triumpho. Non judicabat esse speciosum triumphum, nisi qui citra ambitum, citraque largitiones benefactis redderetur.

7. Romæ mos erat, ut equites qui legitimum

M 6 tem-

a *Honor promeritos juvat.* b *Sol orient.* c *Animose.*

tempus militassent, equum in forum deducerent ad duumviros quos censores appellant, & commemoratis expeditionibus ac Ducibus sub quibus meruissent, pro meritis aut collaudarentur aut vituperarentur. Itaque Pompejus cum esset consul, ipse equum ad censores Gallium ac Lentulum deduxit: quibus ex more percunctantibus, an omnia militaria munia obisset: *a Omnia*, inquit, *sub me ipso Imperatore.* Significans se sic gessisse Ducem, ut nihilo secius omnes militis partes gnaviter præstaret. Idem & Imperator bonus, & miles strenuus, qua laude nulla Principi potest major contingere.

8. CUM Sertorii litteras in Hispaniis intercepisset, in quibus erant inclusæ complurium Ducum epistolæ, *b* Sertorium ad novandas res statumque civitatis immutandum Romam invitantium, exussit omnes, ut improbis daret pœnitentiæ locum, & in melius mutandi consilia facultatem. Hoc ut inter moderate prudenterque facta merito recenseretur, ita non video quid faciat inter apophthegmata. Quanquam ejusmodi multa reperiuntur in Plutarchi collectaneis. Si prodidisset nomina, jam metu pœnæ sese ad vim manifestam parassent. Simulque deferens silentium hostium litteris, docuit quantum sit crimen, alienas resignare literas, aut quod tibi per litteras obsignatas creditum est, sub dium efferre.

9. PHRAATI Parthorum Regi per legatos ab ipso postulanti, ut Euphratem Romanæ ditionis terminum esse vellet: *c Immo*, inquit, *illud magis postulandum, ut Romanorum fines à Parthorum regno justitia dirimat.* Significans Romanis non esse præscribendum quousque debeant proferre imperium, à quo propagando non montes aut flumina debeant arcere: sed ibi demum fore fines Romanæ ditionis, ubi jus non esset ulterius procedere.

10. CUM Lucius Lucullus post obita militiæ munia sese voluptatibus dederet, ac sumptuose viveret, Pompejum interim reprehenderet, quod præter ætatem multis

a *Dux & idem miles.* b *Clementer.* c *Justitia dirimit fines.*

multis negotiis appeteret implicari: *a Magis*, inquit, *præter ætatem est*, *senem deliciis vacare*, *quam imperium gerere.* Graviter taxavit illorum sententiam, qui putant senibus nihil agendum, cum decorum sit Rempublicam gubernantem, vel stantem mori. Luxus autem & otium in juvenibus stultitia est, in senibus crimen.

11. ÆGROTANTI Pompejo medicus præscripserat ut turdis vesceretur. Cumque hi quibus datum erat negotium negarent inveniri, non enim erat tempus quo genus hoc avium capi solet, admonuit aliquis, apud Lucullum inveniri posse, qui turdos toto anno soleat alere: *b Itane*, inquit Pompejus, *nisi deliciis deditus esset Lucullus*, *nequaquam viveret Pompejus?* Contemptoque medico, cibis parabilibus usus est. O vere masculum animum, qui ne vitam quidem deliciis acceptam ferre sustinuit.

12. CUM ingens rei frumentariæ Romæ esset penuria, Pompejus titulo quidem annonæ Procurator, re autem vera maris terræque Dominus declaratus, in Africam, Sardiniam ac Siciliam navigavit, multaque frumenti vi collecta properabat ire Romam: verum cum ingenti tempestate oborta naucleri detrectarent navigationem, ipse primus navem ingressus jussit ancoras tolli, clamans: *c Ut navigemus urget necessitas*, *ut vivamus non urget.* Significans patriæ periclitantis habendam rationem potius quam privatæ incolumitatis. Siquidem Reipublicæ sublevandæ curis immori pulchrum est, at patriam in extremo discrimine nostra cessatione deseri, turpissimum est. Heic monemur non animalia bruta tantum omissa libertate venire in servitutem, verum etiam homines indomitos fame domari. Docemur item, publicæ saluti privatam incolumitatem posthabendam esse.

13. CUM jam detecta esset Pompeji cum Cæsare simultas, ac Marcellinus, ut Plutarchus, aliorum judicio Marcellus, unus ex eorum numero quos Pompejus evexisse putabatur, à Pompejo ad Cæsarem transtulisset

 ani-

a *Otium turpe.* b *Deliciarum contemptus.* c *Patria vita carior.*

animum, adeo ut non veritus ſit in Senatu multa in Pompejum dicere: hunc ita compeſcuit Pompejus: a *Non te pudet*, inquit, *Marcelline ei maledicere, cujus beneficio ex muto factus es facundus, ex famelico eo productus, ut vomitum non teneas?* Graviter objecit ingratitudinem homini, qui hoc ipſum quod habebat dignitatis, auctoritatis & eloquentiæ, abutebatur in eum cui debebat acceptum ferre. Nam hoc turpiſſimum ingratitudinis genus eſt, ſed tamen heu nimium vulgare.

14. CATONI acerbius inſectanti Pompejum, quod cum ipſe ſæpius prædixiſſet potentiam Cæſaris indies creſcentem nulli bono fore populari civitatis gubernationi, ſed potius ad tyrannidem tendere: Pompejus ita reſpondit: b *Tua*, inquit, *Cato, magis accedunt ad divinationem, at mea magis accommoda ſunt amicitiæ.* Sentiens Catonem incerta loqui, quod nemo poſſit rerum humanarum exitum liquido præſcire: ſe vero ea ſequutum, quæ tum temporis amicitia quæ ſibi cum Cæſare intercedebat, poſtulabat. Certum erat quid debebatur amico: incertum erat an amicus illi futurus eſſet inimicus. De amico vero humanius eſt bene ſperare, quam divinare pejora.

15. DE ſe libere profitebatur, quod omnem Magiſtratum quem geſſerat, c & citius eſſet nactus quam ipſe exſpectaſſet, & citius depoſuiſſet quam ab aliis exſpectatum eſſet. Quod cito ſuſcepiſſet Imperium, vel fortunæ fuit, vel præmaturæ virtutis: quod mature depoſuit, animi moderati erat, non ad tyrannidem ſpectantis, ſed ad Reipublicæ commodum.

16. POST prælium in Pharſalicis campis habitum, in Ægyptum profugit: cumque è triremi deſcenſurus eſſet in ſcalmum piſcatorium ab Ægypti Rege miſſum, converſus ad uxorem ac filium, nihil aliud dixit quam illud Sophocleum:

Πρὸς δὲ τύραννον ὅστις ἐμπορεύεται,
Κεῖν' ἐστι δοῦλος κἂν ἐλεύθερος μόλῃ.
Quiſquis Tyranni ad tecta demigraverit,
Fit ſervus illi, liber etſi venerit.

Præ-

a *Ingratitudo.* b *Divinatio futurorum.* c *Moderate.*

Præſagiſſe videtur imminens exitium. Ubi deſcenderat in ſcapham ictus gladio, ſemel tantum emiſit ſuſpirium & ob voluto capite præbuit ſe occidendum.

17. POMPEJUS impatiens Tullianæ dicacitatis, inter amicos dicere ſolet: a *Cupio ad hoſtes tranſeat Cicero, ut nos timeat.* Notavit illius ingenium, quo dicitur hoſtibus fuiſſe ſupplex, in amicos contumax. Hoc Pompeji dictum ita refert Quinctilianus. *Tranſi ad Cæſarem, & me timebis.*

18. IDEM rebus infœliciter geſtis adverſus Cæſarem, & ad ſummam deſperationem redactus, in tentorium venit attonito ſimilis, nec aliam vocem emiſit quam hanc, οὐκοῦν ἐς παρεμβολήν, *Ergo in caſtra:* ſumptaque veſte præſenti fortunæ accommoda, clam profugit.

19. COMPOSITO Siciliæ tumultu, ac civitatibus quæ defecerant placide receptis, ſoli Mamertini poſtulabant audiri, recitantes leges quaſdam ipſis olim à Romanis conceſſas: b *Non deſinetis,* inquit, *nobis accinƈti gladiis recitare leges?* Significans jure agere volentibus non eſſe opus armis.

20. IDEM cum ex litteris Senatus intellexiſſet, omnia quæ Sylla armis obtinuerat, in ipſius poteſtatem eſſe tradita populi ſuffragiis centuriatis, percuſſo femore dixit: c *Pro nunquam finienda pericula, quanto ſatius erat obſcurum naſci, ſi a militaribus curis nunquam dabitur recedere, nec hac exuto invidia licere cum uxore ruri vitam degere.* Magnam potentiam ambit inexpertus, odit expertus: ſed deponere tutum non eſt.

21. QUIBUSDAM ſe videre negantibus quo modo poſſet Cæſaris impetum ſuſtinere, hilari vultu vetuit illos hac de re eſſe ſolicitos: d *Nam ſimul ac,* inquit, *ſolum Italiæ pede pulſavero, exſilient affatim equeſtres pedeſtreſque copiæ.* Præſens quidem animus, ſi fortunæ reſpondiſſet.

Jam ſi nondum te cepit hujus convivii ſatietas, addemus ex oratorum numero aliquot eximios.

PHO-

a *Moleſta dicacitas.* b *Armatæ preces.* c *Tædium gloriæ.* d *Fiducia fallax.*

PHOCION *Atheniensis.*

1. PRIMUM igitur accipe Phocionem Atheniensem genere, sed Lacedæmonium & morum integritate, & orationis breviloquentia. Socratem in hoc referebat, quod nunquam visus est cuiquam neque flere, neque ridere, tanta erat animi constantia. Huic in concione sedenti quidam dixit; Videre cogitabundus ô Phocion: *a Recte*, inquit, *conjectas. Cogito enim si quid queam detrahere his quæ dicturus sum apud Athenienses:* Alii soliciti sunt ut quam plurima dicant; quo videantur diserti: illi diversa erat cura, nimirum ut quæ ad rem faciebant, verbis quam paucissimis complecteretur.

2. CUM oraculum proditum esset Atheniensibus, in ea civitate unum esse virum qui cunctorum sententiis adversaretur, ac populus vociferans juberet illum inquiri, Phocion semet prodidit, dicens: *b Ego sum ille, quem designat oraculum. Nam uni nihil placet omnium quæ vulgus vel facit, vel dicit.* Quid heic primum admireris, impavidumne viri animum, an clementiam, qui non passus sit suspicionem ad innocentem aliquem devolvi: an singularem sapientiam, qua perspexit inconditam multitudinem, quoniam affectibus agitur, nihil sani nec agere, nec loqui.

3. QUODAM die orationem habens apud Atheniensem populum placebat omnibus, cumque videret ab omnibus pariter sermonem approbari, conversus ad amicos. *Quid*, inquit: *Nam mali quippiam dixi imprudens?* Adeo persuasum habebat, nihil placere vulgo, quod à recto judicio proficiscitur.

4. CUM Athenienses ad sacrificium quod apparabant, ex more peterent à civibus ut conferrent aliquid, ac cæteris conferentibus, frequenter esset appellatus Phocion: *c Puderet*, inquit, *si vobis adderem, & huic nihil redderem:* ostenso creditore. Plerique sunt qui putent optime collocatum, quod impenditur templis ac sacri-

a *Sententiosa breviloquentia.* b *Vulgi nihil sanum.*
c *Quod superest, sacris impendendum.*

ſacrificiis epuliſve Divorum: at vir ille perſpicax ſenſit, multo ſanctius eſſe, reddere quibus debeas: quid ſenſurus de his, qui fraudata conjuge ac liberis exſtruunt ſacrificiis ſtructuras regias, & horum otio alendo magnam facultatum partem impendunt?

5. DEMOSTHENI Rhetori dicenti; Occident te, Phocion, Athenienſes, ſi quando cœperint inſanire, hunc in modum reſpondit: a *Me quidem, ſi inſanire cœperint, at te ſi ad ſanam mentem redierint.* Demoſthenes enim pleraque ad gratiam apud populum loquebatur, & blanda potius quam ſalubria.

6. CUM Ariſtogiton calumniator jam condemnatus in carcere moriturus eſſet, rogaretque Phocionem ut ſe inviſeret, amicis non ſinentibus ut ad hominem iret: b *Et ubi quis*, inquit, *libentius Ariſtogitoni loquatur?* Amicorum argumentum argutiſſime torſit in diverſum: ſignificans ſe non ire ut ſceleroſo patrocinaretur, ſed ut ejus merita calamitate frueretur.

7. CUM Byzantiis iraſcerentur Athenienſes, quod Charetem, qui cum exercitu ſubſidium ſuæ civitatis miſſus eſſet adverſus Philippum, noluiſſent recipere: ac Phocion dixiſſet, non eſſe iraſcendum ſociis diffidentibus, c ſed Ducibus quibus fides non haberetur, ipſe Dux electus eſt: atque ipſi fidentibus Byzantiis effecit, ut Philippus re infecta diſcederet: Diffidentiam Byzantiorum in Charetem Ducem rejecit, qui talis erat, ut non videretur tutum ſeſe illius fidei committere, Prudentiæ eſt in fido diffidere: at Phocioni probatæ opinionis viro non dubitarunt ſeſe credere.

8. ALEXANDER Macedonum Rex centum talenta dono miſerat Phocioni: is vero percunctatus eſt eos qui pecuniam adferebant: d *Quid ita, cum eſſent Athenienſes permulti, ſibi uni illa mitteret Alexander?* Illis reſpondentibus. Quoniam unum te judicat virum & honeſtum & bonum. *Ergo ſinat*, inquit, *me talem & haberi, & eſſe.* Ut ſcite arreptum ab illis argumentum torſit ad occaſionem recuſandi muneris: Jam quis heic non

a *Pulchre retortum.* b *Malos inviſere in carcere jucundum.* c *Fides in Duce.* d *Corruptela munerum.*

non admiretur incorrupti pectoris sinceritatem? pauper erat Phocion, nec doni magnitudine quidquam movebatur. Simul autem indicat illos qui cum Rempublicam administrent, tamen à capiundis muneribus non temperant, nec bonos esse viros, nec tales haberi debere.

9. CUM Alexander ab Atheniensibus posceret sibi triremes exhiberi, ac populus nominatim flagitaret adesse Phocionem ut quid consuleret proferret, surgens inquit: *a Consulo igitur, ut aut armis superetis eos, aut superantium amici sitis.* Compendio suasit nihil Alexandro negandum, nisi confiderent se iratum posse armis opprimere. Quibus si ille videretur superior, non esse provocandum animosum juvenem, & repulsæ impatientissimum.

10. RUMOR incerto auctore obortus erat de morte Alexandri, *b* moxque Rhetores prosilierunt, hortantes ne cunctarentur, sed ilico bellum susciperent. Phocion exspectare jussit, donec certius aliquid cognosceretur. Nam si, inquit, hodie mortuus est, & cras & perendie mortuus erit. Graviter oratorum præcipitem temeritatem coërcuit.

11. CUM Leosthenes civitatem Atheniensium ad bellum perpulisset, *c* magnificis spebus ad nomen libertatis ac principatus erectam. Phocion illius verba dicebat esse cupressis similia, quæ sublimes cum sint ac pulchræ, fructum non habent. Nihil potuit dici accommodatius in sermonem splendide magnificeque pollicentem, sed infrugiferum: quemadmodum cupressus arbor sublimi compositoque in conum vertice procul egregium quiddam polliceri videtur, ad vix ulla sterilior.

12. CÆTERUM cum initia belli cessissent feliciter, ac civitas ob secundum nuntium Diis sacrificans grataretur: rogatus Phocion, an hæc ita gesta nollet: *d Hæc quidem,* inquit, *gesta vellem, sed illa decreta.* Sentiens etiam inconsulta consilia nonnunquam feliciter cede-

a *Idem faciendum erat de Turcis.* b *Præcipitatum consilium.* c *Magnifica promissa, sed inania.* d *Optima decernenda.*

cedere: id quoties accidit, gratulandum quidem esse Reipublicæ, non tamen ideo non semper utendum optimis consiliis. Fortassis & illud sensit Phocion, non esse protinus fidendum primis successibus, sed totius negotii eventum declaraturum, quale fuisset ipsius consilium.

13. Cum Macedones irrupissent in Atticam, ac maritima illius depopularentur, Phocion eduxit juvenes ætate florentes: quorum multis ad ipsum concurrentibus, hortantibusque ut colle quodam occupato ibi collocaret exercitum: a *ô Hercules*, inquit, *quam multos video Duces, milites vero perpaucos*: notans juvenilem temeritatem, quæ Duci præire conaretur, cum militis sit, non dare consilium, sed ubi res postulabat bonam navare operam. Attamen commisso prælio vicit, & Nicionem Macedonum Ducem superavit. At non multo post tempore bello devicti Athenienses, ab Antipatro accepere præsidium.

14. Cum vero Menillus præsidii Dux, Phocioni pecunias dare vellet, indignatus Phocion dixit: b *Nec illum Alexandro meliorem esse, & causam deteriorem ob quam nunc accepturus esset, cum tunc non accepisset.* O nullis muneribus expugnabilem animum.

15. Antipater dicere solet, cum duos haberet Athenis amicos, neque Phocioni unquam persuasisse, ut acciperet, neque Demadem unquam dando explevisse. Hic erat Demades, qui valebat extemporali dictione, cum Demosthenes non nisi de scripto diceret.

16. Phocion Antipatro petenti, ut in gratiam suam faceret quiddam pugnans cum justitia. *Non potes*, inquit, *ô Antipater, Phocione simul & amico & adulatore uti.* Amicus obsecundat quousque patitur æquum & honestum. Nec enim amicus ab amico quod injustum est petere debet. Adulator autem ad quidvis obsequitur.

17. Cum populus Atheniensis flagitaret ut Phocion copias in Bœotiam educeret, eamque rem Phocion

a *Militis officium.* c *Incorruptus animus.*

cion non fore è Republica judicaret, edixit ut quotquot essent in civitate ab ephebis usque ad sexagenarios se sequerentur. Heic reclamantibus senioribus, & ætatem excusantibus. *Nihil*, inquit, *absurdi meo edicto continetur, cum ipse natus annos octoginta una cum ipsis Dux profecturus sim.* Hac arte temporarium multitudinis calorem retudit.

18. POST Antipatri obitum, cum Atheniensium Respublica ad gubernationem populorem redisset, Phocion in concione capitis damnatus est. Atque hujus quidem amici cæteri qui simul cum illo damnati fuerant flentes ducebantur, Phocion autem tacitus ibat. Cui ex inimicis quispiam factus obvius, post convicia in faciem exspuit. Tum Phocion ad Magistratus respiciens: a *Non hunc*, inquit, *compescet aliquis indecore se gerentem?* Vir sanctissimus etiam moriturus publicæ disciplinæ curam habebat. De tam atroci contumelia questus non est, nec flagitavit vindictam adversus eum qui præter leges sæviret in hominem damnatum, tantum cohiberi jussit exemplum bonis moribus adversum, & immane facinus non aliud quam indecentes mores appellavit.

19. Ex his qui cum Phocione erant morituri, quidam indignans complorabat sortem suam. Quem ita consolatus est Phocion: b *Non tibi*, inquit, *Euippe*, sive ut quidam legunt Thudippe, *satis est cum Phocione mori?* Phocion non tantum innocens, verumetiam præclare de Republica meritus ducebatur ad mortem. Magnum itaque solatium oportebat esse cum Phocione innocente mori innocentem.

20. DENIQUE cum illi poculum cicuta temperatum porrigeretur, percunctatus est quispiam, si quid filio vellet dicere. Nam is aderat. *Ego*, inquit, *tibi fili præcipio, atque etiam obsecro, ne quid ob hujus rei memoriam Atheniensibus male velis.* Cæteris morientibus præcipuum solatium esse solet spes vindictæ, huic illud curæ fuit, ne filius patris injustam necem ulcisceretur, maluitque illum in patriam quam in patrem servare pietatem.

21. NI-

a *Patientia.* b *Solatium mortis.*

21. Nicocli petenti, ut sibi ante Phocionem venenum haurire liceret: *a Tametsi durum hoc*, inquit Phocion, *tamen concedendum est ei cui nihil unquam in vita negavi*. Phocion Nicoclem inter amicos fidissimum unice adamarat, eoque molestum erat videre illum morientem. Eam molestiam ut vitaret Nicocles, petebat ut ipse prior biberet. Et hac in re commodavit amico.

22. Cum bibissent omnes, solusque Phocion superesset, consumpto ab aliis veneno, carnifex negabat se daturum nisi numerarentur duodecim drachmæ: tanti enim venire cicutæ unciam. Phocion itaque ne per illius contentionem mora fieret morti, accito ad se cuidam ex amicis: *b Quandoquidem*, inquit, *Athenis ne mori quidem gratis licet, quæso dato huic pretium.*

23. Cum Demosthenes multa maledicta faceret in Alexandrum, jam Thebis imminentem. Homerico versu ex Odysseæ *α*. illum corripuit:

Σχέτλιε τίπτ' ἐθέλεις ἐρεθιζέμεν ἄγριον ἄνδρα;
Cur libet irritare virum miserande ferocem?

M. TULLIUS CICERO.

1. M. Tullius, cum ob Ciceronis cognomen dicteriis incesseretur, ab amicis admonitus ut aliud sibi cognomen adsciseret, respondit, *c* se Ciceronis nomen illustrius effecturum, quam esset Catonum, Catulorum, aut Scaurorum. Nam hæ familiæ cum primis illustres erant apud Romanos, cum Tullius esset novus homo. Cognomen autem ideo patebat cavillis, quod à cicere vilissimo legumine dictum videretur. Quasi vero non & Fabii à fabis, & Lentuli à lente cognomen habuisse viderentur. Parum illustris est, qui præter imagines & cognomen nihil habet nobilitatis: pulcherrimum autem nobilitatis genus est, quam sibi quisque propriis virtutibus conciliat. Nec fefellit M. Tullium. Ciceronis enim nomen hodie decantatius est, quam trecenti Catuli aut Scauri cum suis stemmatis, statuis & imaginibus.

2. Cum

a *Amicitia.* b *Empta mors.* c *Nobilitas virtute parta.*

2. CUM poculum argenteum Diis dicaret, prænomen ac nomen literis signavit, *a* sed pro Cicerone, ciceris figuram insculpsit, nihil refugiens cavillatorum interpretationem.

3. ORATORES qui inter dicendum vociferantur, dicebat claudis esse similes, *b* qui sic ad clamorem, ut illi ad equos confugerent. Hoc genus homines & hodie videre est, qui cum sentiunt se causa inferiores, ad furiosa jurgia confugiant, ut quoniam rationibus persuadere non possunt, improbitate metuque extorqueant.

4. CUM Verres, qui filium habebat parum pudice flore ætatis utentem, Ciceronem ut parum virum ac cinædum incesseret conviciis. *c Ignoras*, inquit, *quod liberis intra fores conviciandum sit.* Significans hoc convicium non in ipsum competere, sed in conviciatoris filium. Parentum autem est objurgare liberos, sed intra domesticos parietes, nec ea convicia sunt eliminanda. Eliminat autem, qui aliis impingit, quod ipsius domi committunt liberi.

5. METELLO nepoti objicienti quod Cicero testimonio suo plures occidisset, quam patrocinio servasset: *d Plus enim*, inquit, *mihi fidei est quam eloquentiæ.* Mira solertia convicium retorsit in laudem. Siquidem in teste spectatur fides, in patrono valet eloquentia.

6. RURSUM Metello percunctanti Ciceronem, quis ipsius esset pater, nimirum ignobilitatem exprobrans. *e Ad istam*, inquit, *percunctationem ut respondere sit difficilius, mater effecit tua.* Nam Metelli mater audiebat parum pudica. Quin & ipse Metellus matrem referens, levior erat & inconstans, & affectibus serviens. Cicero convicium à patre ad matrem transtulit. Tum enim incertus est pater cum mater non cum uno consuetudinem habet.

7. IDEM Metellus cum Diodoro, quo Rhetori-

ces

a *Cicer pro Cicerone.* b *Clamosus orator.* c *Salse retortum.* d *Retortum in laudem convicium.* e *Salse retortum.*

ces magiſtro fuerat uſus, defuncto ſepulchro ejus corvum lapideum impoſuiſſet: a *Juſtum*, inquit Cicero, *præmium retulit*. Nam volare ipſum docuit, non dicere: notans Metelli levitatem & inconſtantiam. Corvus avis eſt ἄμουσος.

8. Vatinium inimicum, & alioqui ſceleratum M. Tullius audierat obiiſſe diem: poſt cum audiſſet illum vivere: *Male pereat*, inquit, *qui male mentitus eſt*: ſignificans Vatinium indignum qui diutius viveret. Omne quidem mendacium malum, ſed hoc mendacium bis erat malum, quia bonos viros in falſum gaudium conjecerat. Dictum tamen erat ambiguum, quod dici poterat & de illo quem mori nolles.

9. Cum orante M. Tullio quidam creditus Afer genere diceret. Non audio: hoc ſermone negans ſe probare quod dicebatur. *Atqui*, inquit Cicero, *aurem habes perforatam*. Solet enim ea gens habere perforatas aures, unde ſuſpenderet anulos ac gemmas, quæ nunc collo digitiſque geſtamus. Ea foramina quo modo fiant docet Celſus.

10. C. Popilius qui juriſperitus videri volebat, cum indoctus eſſet ac ſtupidus, citatus in controverſia quadam teſtis reſpondit ſe nihil ſcire. Tum Cicero: b *Putas*, inquit, *fortaſſis te de jure interrogari*.

11. Hortensius orator defenſionis mercedem à Verre acceperat Sphingem argenteam. Is cum M. Tullio obliquius quiddam & involutius loquuto dixiſſet. Non didici ſolvere ænigmata: c *Atqui*, inquit Cicero, *Sphingem habes domi*. Nota eſt fabula de monſtro Sphinge, quæ præmiis propoſitis edebat ænigmata, non ſolventibus mors erat præmium.

12. Cum Voconium forte obvium haberet cum filiabus tribus inſigniter deformibus, tacite ad amicos dixit verſiculum Græcum:

d Φοίβου ποτ' οὐκ ἐῶντος ἔσπειρεν τέκνα.

Phœbo haud ſinente hic ſeminavit liberos.

Sentiens illum invito Apolline liberis operam dediſſe, ſive

a *Salſe.* b *Nihil ſcire.* c *Sphinx domi.* d *Deformitas exprobrata.*

ſive quod Apollo pulcher à Poëtis fingitur, ſive quod oriente ſole fœtus exiſtiment concipi feliciores.

13. Cum Fauſtus Syllæ filius, ob æris alieni magnitudinem ſupellectilem ſuam proſcripſiſſet: *a Hanc*, inquit, *proſcriptionem magis approbo, quam paternam.* Luſit ambiguo verbi. Proſcribuntur res, quæ in auctione vænum exponuntur, & proſcribuntur homines, à quovis jugulandi: quo crudeliſſimo genere Sylla quam plurimos cives proſcripſerat.

14. Pompejo ac Cæſare inter ſe diſſidentibus, Cicero: *b Quem fugiam*, inquit, *ſcio: quem ſequar, neſcio:* ſentiens ambos non pro Reipublicæ libertate, ſed pro principatu dimicare.

15. Pompejo vitio dabat, quod civitate deſerta Themiſtoclem potius quam Periclem fuiſſet imitatus, cum illis res nequaquam pares eſſent, his eſſent. Themiſtocles enim fugit ad Perſas, Pericles manſit Athenis.

16. Cum ad Pompejum veniſſet, ac veniſſe pœniteret, rogatus ubi Piſonem generum reliquiſſet: *c Apud tuum*, inquit, *ſocerum.* Cæſarem deſignans. Perinde quaſi notatus eſſet Cicero, quod à genero ſuo disjunctus eſſet, retaxavit illum quod ipſe cum ſuo ſocero bellum gereret.

17. Cum quidam à Cæſare ad Pompejum transfugiens, *d* diceret ſe feſtinandi ſtudio equum reliquiſſe, Cicero dixit, illum melius de equo quam de ſe ſtatuiſſe: ſentiens longe rectius facturum fuiſſe, ſi & ipſe manſiſſet apud Cæſarem.

18. Cuidam nuntianti, Cæſaris amicos eſſe triſteis: *e Hoc dicis*, inquit, *illos Cæſari male cogitare.* Irriſit adulantem nuntium, quaſi Cæſariani rebus ſuis diffiderent, metuerentque Pompejum.

19. Post Pharſalicum conflictum cum fugiſſet Pompejus, Nonius quidam dicebat, ſeptem adhuc aquilas ſupereſſe, proinde bono animo eſſent hortabatur: *f Recte*, inquit Cicero, *hortareris, ſi nobis cum graculis*

a *Jocus ex ambiguo verbi.* b *Neutra pars placet.* c *Salſe.* d *Argute.* e *Interpretatio.* f *Bellum cum graculis.*

nalis bellum esset. At ille aquilas dixit, vela Romana aquilis insignita.

20. CUM Cæsar rerum potitus Pompeji statuas dejectas honorifice reposuisset: *a Cæsar*, inquit Cicero, *dum Pompeji statuas reponit, suas stabilit:* sentiens illum hoc non in Pompeji gratiam facere, sed ut sibi clementiæ simulatione favorem apud cives conciliaret, atque hoc pacto suum regnum constabiliret.

21. ADEO vero solicitus erat M. Tullius benedicendi, *b* tamque anxium huic rei studium impendit, ut cum causam oraturus esset apud centumviros, jamque dies instaret, Erota servum manumiserit, eo quod nuntiasset cognitionem in posterum diem fuisse prorogatam. Et hoc aliquis inter apophthegmata adjecit, cum non sit.

22. CUM Cicero in Pompeji castra venisset, dicentibus: Sero venisti: *c Minime*, inquit, *sero, nam nihil heic adhuc parati video.* Allusit ad eos qui sero veniunt ad convivium. Jocus est ex ambiguo. Sero venit qui tarde venit, & sero qui post tempus.

23. CUM Pompejus Gallum quendam quod ad ipsum à Cæsare transfugerat, civitate Romana donasset: *d Hominem*, inquit, *bellum qui Gallis civitatem promittit alienam, cum nostram nobis non possit reddere.*

24. POST Cæsaris victoriam interrogatus Cicero, cur in electione partium errasset: *e Præcinctura*, inquit, *me fefellit:* sentiens se non sperasse, victoriam à molli & effœminato staturam. Cæsar enim ita toga præcingebatur, ut laciniam trahens mollium in morem incederet: unde Sylla Pompejum admonere solet, caveret a puero male præcincto.

25. IDEM apud Damasippum cœnans, cum convivator mediocre vinum apposuisset, idque convivis à vetustate cupiens commendare diceret. Bibite Phalernum hoc, quadraginta annorum est: *f Bene*, inquit, *fert ætatem.* Hoc modo de homine loqui solemus, cujus

N formæ

a *Clementia simulata.* b *Benedicendi studium.* c *Nihil parati.* d *Apertum convicium.* e *Male præcinctus.* f *Vinum vetus.*

formæ viribuſque non multum detrahit ætas. At ridiculum erat vinum ab immodica vetuſtate commendare.

26. Cum Lentulum generum ſuum, exiguæ ſtaturæ hominem prælongo gladio videret accinctum: *a Quis*, inquit, *alligavit generum meum gladio?* Videbatur homo gladio alligatus, non gladius homini.

27. Cum Quincti fratris clypeatam imaginem in provincia quam is rexerat ingentibus lineamentis, à capite uſque ad pectus, ex more vidiſſet: *b Frater*, inquit, *meus dimidius major eſt quam totus.* Erat enim Quinctus puſillæ ſtaturæ.

28. Cum Tullia Ciceronis filia concitatius incederet quam deceret fœminam. Contra Piſo gener lentius quam deceret virum, ambos eodem dicto taxavit, filiæ præſente genero dicens: *c Ambula ut vir.*

29. In Vatinium qui paucis diebus conſul fuit, ita jocatus eſt: *Vatinii anno magnum oſtentum fuit, quod eo conſule nec bruma, nec ver, nec æſtas, nec autumnus fuiſſet.* Nam his horis annus totus diſtinguitur, quarum unaquæque tres menſes occupat. Neſcio an hoc ipſum ſit quod aliter refert Pollio in Marino tyranno. Conſul qui ſex pomeridianis horis conſul fuerat, joco Ciceronis aſperſus eſt. Conſulem habuimus tam ſeverum tamque cenſorium, ut in ejus Magiſtratu nemo pranſus ſit, nemo cœnaverit, nemo dormierit. Niſi forte videtur hoc magis ad Caninium Revilum pertinere.

30. Rursus expoſtulanti Vatinio, quod Cicero gravatus eſſet ipſum languentem inviſere: *d Volebam*, inquit, *in tuo conſulatu venire, ſed me nox occupavit.* Hæc talio videri poterat. Nam antea Vatinius Ciceronem gloriantem, quod ipſum Reſpublica ſuis humeris reportaſſet, ita taxarat: *Unde ergo tibi varices?* Varices enim non ſedentium, ſed ſtantium aut ambulantium crura ſolent occupare.

31. Caninius Revilus unico tantum die conſul fuit: is roſtra cum adſcendiſſet, pariter & honorem iniit conſulatus & pejeravit: in quem fertur illud Ciceronis, λογο-

a *Nulla proportio.* b *In puſillum.* c *Inceſſus decorus.* d *Vatinius in Ciceronem.*

λογοθεώρητος *est Caninius consul.* In eundem jecit illud: *a Hoc consequutus est Revilus, ut quæreretur quibus consulibus consul fuerit.* Solet enim annorum numerus consulum nominibus designari. Revilus autem & consul fuit nec ullum habebat annum. Rursus illud: *Vigilantem habemus consulem, qui toto consulatu suo somnum non vidit.*

32. C. CÆSAR multos in senatum legerat eo ordine indignos, & in his Laberium ex equite Romano mimum. Hic cum in senatu M. Tullium præteriret, sedem quærens: *b Recepissem*, inquit Cicero, *te, nisi anguste sederem.* Simul & illum respuens, & in novum senatum jocatus, cujus numerum Cæsar supra quam fas erat auxerat. Nec hoc dicterium inultum tulit Laberius. Demiror, inquit, si sedes anguste, qui soleas duabus sedere sellis: objiciens illi levitatem, quod lubricæ fidei nunc his nunc illis partibus adhæreret.

33. IDEM cum ab hospite suo P. Manlio rogaretur ut decurionatum privigno ipsius expediret: assistente frequentia civium dixit: *c Si jus habebit Pompejus, difficile est:* Cæsaris in legendo senatum notans facilitatem.

34. AB Androne quodam Laodiceno salutatus, cum adventus causam percunctatus intellexisset illum pro patriæ libertate legatum ad Cæsarem venisse, græcis verbis expressit publicam servitutem: ἐὰν ἐπιτύχῃς, καὶ περὶ ἡμῶν πρέσβευσον, id est: *d Si impetras, etiam pro nobis legatus esto, sive pro nobis orato.*

35. CUM M. Lepidus in senatu dixisset, patribus conscriptis, ne dicam circumscriptis: *e Ego*, inquit Cicero, *non tanti fecissem* ὁμοιόπτωτον. Affectavit Lepidus schema vocum similiter desinentium quod Rhetores ὁμοιόπτωτον vocant. At satius erat schema perdere, quam senatum offendere. Quanquam in his verbis non tantum est ὁμοιόπτωτον, verum etiam παρονομασία schema priore jucundius.

36. CUM quidam candidatus, qui coquo patre natus credebatur, coram Cicerone suffragium ab illo peteret:

a *Consulatus brevis.* b *Duabus sedere sellis.* c *Obliquus jocus.* d *Libertas oppressa.* e *Schema male affectatum.*

ret: *a Ego quoque*, inquit, *tibi favebo.* Ex quo colligitur, coce à coco & quoque conjunctionem, aut eodem, aut simillimo fuisse sono.

37. Cum accusator Milonis ex argumento temperis colligens, Clodio à Milone structas insidias, subinde rogaret, quo tempore occisus esset Clodius, Cicero respondit: *b Sero:* voce ancipiti significans, è Republica fuisse futurum, si Clodius multo ante fuisset interfectus.

38. Cicero nuntiata morte Vatinii, cum ejus rumoris parum certus esset auctor: *c Interim*, inquit, *usura fruar:* sentiens se temporario gaudio de morte Vatinii fruiturum, quemadmodum qui pecuniam mutuo accepit, ad tempus ea perinde ac sua fruitur.

39. M. Coelium melius objicientem crimina quam defendentem, *d* bonam dextram, malam sinistram habere dixit: huc alludens, quod in pugna dextra gladium tenemus, sinistra clypeum: gladio ferimus, clypeo defendimus.

40. Jubium Curtium, quo junior videretur, multa de annis ætatis suæ mentientem, ita redarguit: *Ergo*, inquit, *cum una declamabamus, non eras natus.*

41. Fabiæ Dolabellæ dicenti, se triginta annos habere: *e Verum est*, inquit. *Nam hoc jam viginti annos audio.* Volebat illa junior videri, quam erat. Itaque Cicero elusit illam simulata assensione, significans interim illam esse quinquagenariam.

42. Objurgantibus quod homo sexagenarius puellam virginem duxisset: *f Cras*, inquit, *mulier erit.* Jocans hoc probrum mox eluendum. Nam postridie non poterat objici quod virginis esset sponsus.

43. Idem *g* in Curionem semper ab ætate sumentem orationis exordium ita lusit, ut diceret, illum quotidie facilius habere procemium, videlicet ætate in dies magis ingravescente.

44. Rursus in Vatinium qui cum pedibus æger esset,

a *Jocus ex similitudine.* b *Sero.* c *Gaudium temporarium.* d *Melior dextra.* e *Assensio simulata.* f *Virgo mulier.* g *Exordium ab ætate.*

esset, volebat tamen videri commodioris valetudinis factus, dicebatque jam se bina millia passuum ambulare: a *Dies enim*, inquit, *longiores sunt.* Hoc Fabius tribuit Ciceroni, Macrobius Augusto. Narratur & hodie quiddam non minus facetum, si modo accederet vetustatis commendatio. Miles quidam in convivio jactabat sibi balistam esse, quæ jaculum excuteret ad spatium nulli credibile, reclamantibus convivis omnibus, affirmabat famulum suum id vidisse factum. Accersito famulo percunctatus est illum, an non ipse vidisset quod narraret. Tum famulus: Verum, inquit, narras here, sed tum vento secundo miseras sagittam.

45. CICERO audito falso rumore de Vatinii morte, cum Ovinium libertum ejus interrogasset: b *Rectene omnia*, atque ille respondisset: Recte, *Mortuus est*, inquit. Significans non omnia recte habere si ille viveret.

46. IDEM cum testis, Sexti Annalis reum legisset, & instaret identidem accusator rei. Dic Marce Tulli si quid potes de Sexto Annali: protinus recitare cœpit versus ex Ennii sexto Annalium libro: c *Qui potes ingentis causas evolvere belli.* Scripsit enim Ennius Annales, & accusator dicebatur Sextus Annalis.

47. RURSUS in Accium hominem callidum & versutum, cum is in causa quadam suspectus esset, senarium ex vetusto quopiam Poëta torsit. Nisi qua Ulysses rate evasit Laërtius. d *Ulysses vafer navi & Charybdim & Scyllam evasit, sic Accius astutia sua è judicii periculo elapsus erat.*

48. SIMILITER lusit in quendam, qui cum prius habitus esset stultissimus, post adeptam hæreditatem primus rogabatur sententiam. *Cujus*, inquit, *hæreditas, quam vocant sapientiam.* In versu pro facilitas, mutavit, hæreditas. Apud Poëtam enim versus sic habet: Cujus facilitas, quam vocant sapientiam. Significavit autem hæreditatem illi pro sapientia contigisse, & ob hæreditatem jam habitum sapientem.

a *Podagra.* b *In Vatinium.* c *Ab inexspectato.*
d *Versus detortus.*

49. CUM mater M. Bruti Servilia pretiosum ære parvo fundum abstulisset à Cæsare, qui bona civium subjiciebat hastæ, ita jocatus est Cicero: *a Et quidem*, inquit, *quo melius emptum sciatis, emit hunc fundum Servilia tertia deducta.* Serviliæ autem filia dicebatur Junia Tertia, eademque C. Considii uxor, lasciviente dictatore tam in matrem quam in filiam. Ex ambiguo jocatus est Cicero: potuit enim intelligi tertia pars pretii detracta. Deducitur autem uxor aut scortum.

50. IDEM ænigmate lusit in matrem Pletorii, qui Fontejum accusabat: *b* dicens eam dum viveret, ludum, mortuam Magistros habuisse: notans quod dum viveret, infames ad eam fœminæ commeare solent, post mortem ejus bona veniebant. Sermo videtur & absurdus, & præposterus. Nam qui ludos habent, ipsi Magistri sunt, & discipulos habent. Magistri autem dicuntur non solum qui docent, verum etiam qui regunt.

51. IN *c* nomen Verris jocatus est, quasi sic dictus esset, quod omnia verreret, hoc est, nihil reliqui faceret homo furax. Quo genere jocandi quidam furem pro Tullio Tollium dixit; nec defuerunt qui pro Tiberio dixere Biberium.

52. DE C. Cæsare dicere solet: *d Quoties hujus astutiam & ambitionem video sub humanitatis specie latitantem; metuo Reipublicæ tyrannum: rursum cum comas molliter fluentes, & ipsum uno digito scalpentem caput intueor, vix animum inducere possum, ut tantum facinus animo concipiat.*

53. IDEM objicientibus quod à reo pecuniam accepisset, qua magnificas quasdam ædes esset empturus: *e Fatebor*, inquit, *accepisse me, si emero.* Eas cum esset mercatus, exprobrantibus vanitatem. *An nescitis*, inquit, *boni patrisfamilias esse, dissimulare si quid constituerit emere?*

54. CICERONI cum Crasso simultas erat. Cum igitur alter è Crassi filiis non dissimilis cuidam nomine Digno, atque hinc populi suspicio in Crassi uxorem, quasi

a *Tertia deducta.* b *Salse.* c *Jocus ex nomine.* d *Ingenium varium.* e *Mendacium illusum.*

quasi cum Digno rem habuisset, in senatu præclaram habuisset orationem, rogatus Cicero, qualis ei videretur: *a Dignus*, inquit, *Crasso:* tecte alludens ad nomen Digni: jocus lepidior est, si more Græcorum dicas, Dignus Crassi, ut intelligas duos esse Crassos, alterum adulterum, alterum illi similem Crassi filium.

55. CICERO Munatio reo patrocinatus fuerat, atque ille absolutus. Post cum Munatius Sabinum Ciceronis amicum rerum perageret, iratus Cicero exprobravit illi beneficium: *b An tu*, inquit, *Munati illud judicium tua opera effugisti, an potius mea, qui multum caliginis tribunalibus effudi?*

56. CUM Marcum Crassum pro rostris laudasset magno populi applausu, & eundem post ex eodem loco acribus convitiis incesseret. Quid, inquit Crassus, an non me nuper ex hoc ipso loco laudasti? *c Laudavi*, inquit, *sed exercendi gratia argumentum infame declamans.* Solent enim Rhetores tractare materias ἀδόξȣς, velut cum laudant Busyridem, aut febrim quartanam, aut ingratitudinem.

57. IDEM cum Crassus dixisset, Neminem Crassorum Romæ vixisse diutius annis L X. deinde pœnitens ejus sermonis diceret. Quid mihi accidit ut hoc dicerem? M. Tullius: *d Sciebas*, inquit, *Romanos hoc libenter audituros, & ista via venisti ad Rempublicam gubernandam:* duo significans, & Crassiorum nomen invisum esse Romanis, & illum non virtute, sed blandiendo provectum ad honores.

58. CRASSO dicente, Stoicorum esse dogma, virum bonum esse divitem: *e Vide*, inquit Cicero, *ne magis hoc sentiant, sapientis esse omnia.* Tecte notans Crassi avaritiam, cui nihil esset satis.

59. CRASSUS in Syriam profecturus, malens Ciceronem amicum quam inimicum relinquere, officiose salutato dixit, se apud illum velle cœnare, quem Cicero alacriter excepit. Post aliquot dies quidam amicorum

 ege-

a *Jocus ex nomine.* b *Eloquentia victor non causa.*
c *Ex eodem ore frigidum & calidum.* d *Acerbe.*
e *Avaritia.*

egerunt apud Ciceronem, ut cum Vatinio quoque rediret in gratiam: a *Num*, inquit, *& Vatinius mecum cœnare vult?* Significans illum cœnam ambire potius quam amicitiam.

60. RURSUS in Vatinium qui ſcrophas habebat in cervice, id eſt morbi genus, cum cauſam quandam ageret: b *Tumidum*, inquit, *habemus oratorem*. Aſiatici dicti ſunt tumidi.

61. CÆSAR ſtatuerat agros Campanos militibus dividere: id cum complures in curia moleſte ferebant, tum L. Gellius, homo extremæ ſenectutis, dixit hoc non futurum ſe vivo: c *Exſpectemus*, inquit Cicero, *non enim poſtulat longam dilationem*: ſignificans illum eſſe morti proximum.

62. ADOLESCENS quidam accuſatus quod patrem placenta venenata ſuſtuliſſet, cum ſtomachabundus minaretur ſe probris laceraturum Ciceronem: d *Hoc*, inquit Cicero, *Malim quam placentam*: ancipiti dicto parricidium illi objiciens.

63. P. SEXTIUS Ciceronem cum aliis aliquot ad cauſæ patrocinium adhibuerat: cumque ipſe vellet omnia dicere, nec cuiquam dicenti locum daret, ubi jam conſtaret illum à judicibus abſolvendum, ferreturque ſententia: e *Utere*, inquit Tullius, *hodie tempore, nam cras privatus eris*: notans hominem quod in cauſa ſuo arbitratu ſolus egiſſet omnia.

64. CUM M. Appius in proœmio diceret, ſe magnopere rogatum ab amico, ut in cauſa clientis adhiberet curam, eloquentiam & fidem: hic Cicero: f *Adeone ferreus homo es, ut ex tam multis quæ rogavit amicus, nihil præſtes?*

65. M. AQUILIUM duos habentem generos, ſed ambos exſules, Adraſtum appellavit, quod ſolus locum tueretur: alludens ad Græci nominis etymologiam.

66. L. COTTA cenſore, qui vini avidiſſimus habebatur, cum Cicero conſulatum petens ſitiſſet, bibiſ-

ſetque

a *Reditus in gratiam.* b *Morbus exprobatus.* c *In ſenem.* d *Tectum crimen.* e *Loquacitas.* f *Eriſio.*

ſetque ſeptus undique amicis: *a Recte*, inquit, *timetis ne cenſorem habeam inſenſum, quod aquam bibo.* Simulavit Cicero ſe credere, ob id circumſtare frequentes amicos, ne cenſor videret illum bibentem aquam. Simile enim ſimili amicum.

67. CUM M. Cœlius, qui credebatur è parentibus non liberis natus, epiſtolam apud ſenatum clara firmaque voce recitaſſet: *b Ne miremini*, inquit Cicero, *nam hic unus ex his eſt, qui proclamarunt:* ſignificans illum fuiſſe præconem, & hoc uſu contigiſſe ut eſſet vocalis. Solent autem ſervi venales voce præconis commendari.

68. MEMMIO cuidam vituperanti Catonem Uticenſem, dicentique quod totas noctes ebrius eſſet: *c At illud*, inquit Cicero, *non addis, eum totos dies aleam ludere:* civiliter excuſans Catonem, qui totum diem Reipublicæ negotiis dabat, nocturnas aliquot horas ſumebat laxando animo.

69. C. CÆSARI in ſenatu enixè defendenti cauſam filiæ Nicomedis beneficiaque Regis in ſe commemoranti: *d Remove*, inquit, *iſthæc oro, quoniam notum eſt quid ille tibi, quid tu illi dederis.* Jocus eſt ex ambiguo verbi. Nam dat qui confert beneficium, & dat mulier quæ ſui facit copiam. Unde illud Martialis. Vis dare, nec dare vis.

Male audiebat Cæſar, quod in Bythinia Nicomedi Regi fuiſſet obſequentior, quam pudicitiæ leges poſtulant.

70. M. CALLIDIUS Gallum accuſavit, M. Tullio defendente: cumque accuſator affirmaret, ſe teſtibus, chirographis, quæſtionibus probaturum, ſibi à reo fuiſſe præparatum venenum: ſed interim rem tam atrocem, remiſſo vultu, languida voce, ac reliquo geſtu parum concitato pronuntiaret. M. Tullius; *Tu*, inquit, *niſi fingeres M. Callidi, ſic ageres?* Ex actione ſic colligens, illum non ex animo loqui.

71. IDEM in Iſauricum ita luſit: *e Miror quid ſit,* quod

a *Cenſor bibulus.* b *Vocalitas.* c *Jocus ex addito.*
d *Scomma ex ambiguo.* e *Scomma ex ambiguo.*

quod pater tuus homo constantissimus te nobis varium reliquerit. Jocus ex ambiguo vocis: nam varius dicitur parum animo constans: varius item qui vestigiis plagarum notatus est. Vulgatum autem erat, hunc Isauricum aliquando à patre cæsum loris, inde illud M. Cœlii prætoris non dictum, sed factum, cujus cum sellam curulem consul Isauricus fregisset, alteram posuit loris intentam, tacite minitans illi atque exprobrans, quod à patre loris cæsus esset.

DEMOSTHENES *Orator.*

1. PYTHEAS Demostheni objecit, quod ipsius enthymemata *a* lucernam olerent: significans illum non nisi descripto, & ad lucernam elucubrata dicere. Quod dictum ita retorsit Demosthenes, ut diceret, non eodem pretio sibi & illi constare lucernam: notans quod ille nocturnis conviviis indulgeret, plus impendens luxui quam ipse studio.

2. ALIIS immodicum eloquentiæ studium objicientibus, ita respondit: *b Eloquentiæ studium declarare hominem popularem: contra negligere studium eloquentiæ, esse eorum qui dominari populo quærerent, ut qui hoc agerent, non ut persuaderent dicendo, sed ut vi cogerent.*

3. DE PHOCIONE quoties in concione dicturus assurgeret, *c* ad amicos proximos dicere solet Demosthenes, rationum ipsius securim surgere. Nam Phocion erat in dicendo brevis, sed acutus. Solet autem fere à Demosthene dissentire.

4. POPULUS Atheniensium à Demosthene flagitabat ut quendam accusaret: id cum recusaret, cœpit populus in illum, ut solet, vociferari. Tum surgens: *d Vos me viri Athenienses, consultorem habetis vel inviti, calumniatorem autem non habebitis etiamsi velitis.*

5. DEMOSTHENES *e* unus fuerat ex decem quos Athenienses legatos ad Philippum Macedonem miserant. Itaque postea quam Æschines & Philocrates, quos præcipue fuerat complexus Philippus, à legatione reversi,

a *Lucernam olet.* b *Eloquentia popularis.* c *Sermo brevis.* d *Consultor non calumniator.* e *Laudes depravatæ.*

reversi, cum aliis multis nominibus prædicarent Regem, tum his præcipue, quod esset formosus, facundus, & ad bibendum strenuus, Demosthenes ita cavillatus est, ut diceret, in his laudibus nihil esse dignum Rege. Nam primam esse fœminarum, alteram sophistarum, tertiam spongiarum.

6. DEMOSTHENES clypeo suo literis aureis inscripserat, ἀγαθῇ τύχῃ, id est, *a* bona fortuna. Attamen cum ad pugnam ventum esset, illico projecto clypeo aufugit. Id cum illi probro daretur, quod ῥίψασπις esset, elusit vulgato versiculo:

Ἀνὴρ δ᾽ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Id est:

Vir qui fugit, rursum integrabit prælium.

Indicans utilius esse patriæ, fugere quam in prælio mori. Mortuus enim non pugnat, at qui fuga quæsivit salutem, potest in multis præliis patriæ usui esse.

7. CUM Alexander pacem hac lege deferret Atheniensibus; si cives octo sibi dederent, inter quos erat Demosthenes: Demosthenes apologum retulit de lupo, qui hac lege pacem obtulit ovibus, si canes dederent: lupi nomine signans Alexandrum: canum, eos qui tum populi rem curabant, ovium, plebem Atheniensium. Addidit & illud: *b* *Ut mercatores*, inquit, *exiguum frumenti in paropside specimen deferunt, per hoc ingentes acervos vendere cupientes: ita vos si traditis.*

8. CUM ab Areopagitis damnatus, elapsus è carcere fugeret, & haud procul ab urbe obvios habuisset aliquot diversæ factionis homines, primum abdere sese voluit: sed cum illi nominatim Demosthenem appellantes juberent esse bono animo, & viaticum insuper offerrent, graviter ingemuit, dicens: *c* *Qui possum hunc urbem relinquere, in qua tales habeo inimicos, quales amicos vix in alia sum inventurus?*

9. INTER fugiendum fertur subinde respiciens ad arcem Palladis, sublatis manibus dixisse: *d* *ô Pallas urbium domina, cur tribus infaustissimis bestiis delectaris, no-*

N 6 ctua,

a *Fuga excusata.* b *Pauci pro omnibus.* c *Patriæ desiderium.* d *Populus nocentissima bestia.*

ctua, dracone, & populo? Noctua cum sit avium inauspicatissima, tamen Palladi sacra est: quemadmodum & draconem habet pro gestamine: populus autem bellua est multorum capitum, pessimam gratiam referre solita optime de se meritis, velut Socrati, Phocioni, Scipioni, & aliis compluribus.

10. AD juvenes quos habebat familiares, dicere solet: *a Sibi gnaro jam quantum invidiæ, metus, calumniæ ac discriminis sit exspectandum ad Rempublicam accedenti, si ex duobus alterum sit eligendum, citius in exitium iturum, quam ad suggestum aut tribunal.*

11. CUM exsularet in Arcadia, Pytheasque pro Macedonibus dixisset, ut domum in quam lac venale importatur aliquid habere mali suspicamur, ita civitatem esse morbidam, ad quam mitteretur Atheniensium legatio: Demosthenes eam sententiam ita retorsit: *b Ut lac pro sanitate ægrotantium importatur, ita Athenienses pro salute civitatum adesse*, dicens. Id ubi rescivit populus Atheniensium, protinus illum ab exilio revocarunt.

12. CUM redeunti ab exilio navis esset missa, multique Magistratus ac cives obviam issent, sublatis in cœlum manibus dixit, *c* sibi in patriam reditum honorificentiorem contigisse quam Alcibiadi, quod ille coactis civibus redisset, ipse persuasis.

13. POSTEA, quam Demosthenes metu Antipatri profugisset in Calauriam insulam, seque in Neptuni templo contineret, & Archias ex tragœdiarum histrione potens, illi blandis sermonibus persuadere conaretur, ut sese in Antipatri fidem committeret, non modo nihil passurum mali, verum etiam amplissimis muneribus honorandum: *d In scena*, inquit, *mihi nunquam placuisti histrio, neque nunc persuadebis orator.* At ubi commotus Archias minaretur, se detracturum illum è templo: *Tandem*, inquit, *oracula Macedonica aperuisti. Nam prius histrionum more simulabas.*

14. FERTUR aliquando Corinthum navigasse Demosthenem, illectum fama nobilissimi scorti Laidis, ut

a *Rempublicam fuge.* b *Exul in patriam pius.* c *Spontanea grata.* d *Acerbe.*

ut & ipse famoso amore potiretur. *a* At cum illa pro noctе stipularetur drachmarum decem millia, deterritus magnitudine pretii, mutavit sententiam, dicens: οὐκ ἀγοράζω τοσούτου μεταμεληθῆναι, id est, *non emo tanti pœnitere:* significans inhonestæ voluptati paratam esse comitem pœnitentiam.

15. CELEBRE est Pytheæ dictum, orationes Demosthenis olere lucernam, quod noctu scriberet, meditareturque quæ dicturus esset. In id cum alius quispiam, qui ob furti suspicionem vulgo male audiebat, petulantius inveheretur: *b Scio*, inquit Demosthenes, *nos tibi molestos esse, qui noctu lucernam accendimus.* Fures enim amant tenebras.

16. IDEM adversus Demadem clamantem, Demosthenes me corrigere vult, sus Minervam: *c An ista*, inquit Demosthenes, *Minerva anno superiore in adulterio deprehensa fuit.* Adulterium objecit Demadi, cum Minervam Poëtæ faciant virginem.

17. IDEM Atheniensibus flagitantibus ut consuleret, obstitit dicens, οὐ συντέταγμαι, id est, *d Non sum coactus in ordinem.* Significans se non servire populi affectibus, sed suo arbitratu facere quod faciendum judicasset.

18. ANCILLA quædam depositi nomine pecuniam acceperat à duobus hospitibus, hac conditione, ut eam utrisque simul redderet. Horum alter post tempus aliquod lugubri veste & squalidus socii mortem simulans, decepta muliere nummos abstulit. Eo facto supervenit alter, & depositum repetere cœpit. Cum mulier anxia de laqueo cogitaret, Demosthenes ei patronus adfuit, qui ut in advocationem venit, sic aggressus est petitorem: *e Mulier*, inquit, *parata est depositi fidem solvere, sed nisi socium adduxeris, facere id non potest: quoniam ut ipse prædicas, hæc dicta lex est, ne pecunia alteri sine altero numeretur.* Hoc ingenio servavit miseram, elusitque nebulonum conspirationem, qui hoc egerant, ut eandem pecuniam bis acciperent.

19. QUIDAM percunctanti, quid esset in eloquen-

a *Magno empta voluptas.* b *Salse.* c *Acerbe.* d *Fortiter.* e *Callide.*

tia præcipuum, respondit: *a Hypocrisis*, hoc est, actio. Roganti quid proximum, respondit: *Actio*. Roganti quid tertium, nihil aliud respondit quam *Actio*: tantum tribuens pronuntiationi, ut in ea totum situm existimaret. Actio autem multa complectitur, vocis moderationem, oculorum vigorem, vultus habitum, & totius corporis gestum.

20. CUM Athenienses gestirent Harpalo ferre suppetias, jamque in Alexandrum armarentur, derepente apparuit Philoxenus, quem Alexander maritimis negotiis præfecerat: heic cum populus metu attonitus consilesceret: *b Quid facerent*, inquit Demosthenes, *si solem videant, qui non possunt obtueri lucernam?* Ita populo temerarios motus exprobravit.

21. QUIBUSDAM arbitrantibus Demadem jam desiisse malum: *Jam enim*, inquit, *saturum videtis, veluti leones.* Erat pecuniarum avidus Demades, leones autem mitiores sunt saturi.

22. CUM à quodam convitiis incesseretur: *c Committor*, inquit, *in certamen, in quo qui superior evaserit, inferior est & qui vicerit, victus est.*

23. IDEM cum audiret oratorem quendam immodice vociferantem. *Non*, inquit, *quod magnum est, bene est: sed quod bene est, magnum est.* Hoc & aliis adscribitur. Sunt qui & convivia prolixa, ac plurimis instructa missibus existiment lauta.

a. *Actio totum.* b *Temeritas.* c *Graviter.*

APOPH-

APOPHTHEGMATA VARIE MISTORUM.

LIBER V.

EQUIDEM statueram aliquot selectis, quos superioribus libris retuli, esse contentus: sed quoniam invitabat arridens undique dictorum memorabilium copia, simulque veniebat in mentem, quam avidum ac famelicum hujusmodi deliciarum convivam accepissem, visum est quintum missum addere, repetito ordine, quem Plutarchus sequutus est.

CYRUS *Major.*

PERSÆ amant homines adunco naso, quos Græci gryphos appellant, eosque pulcherrimos esse putant, eo quod Cyrus, quo non alius Regum populo fuit carior, ejusmodi specie nasum habuerit. Est autem duplex pryphorum genus, unum cui statim à fronte nasus insurgit, quod Aristotelès putat esse signum impudentis animi, & ad corvos refert: alterum, cui curvatura nisi à fronte separata est, sed circa medium intumescit, & ad extremum tendens unci speciem præbet: id Aristoteles putat esse notam magnanimitatis, & ad aquilam pertinere.

1. CYRUS autem dicebat: *Qui sibi nollent prodesse, cogi ut aliis sint usui:* significans servili animo natos, sibique inutiles eo imperio adigendos, ut aliorum commodis inserviant. Vulgus autem putat homines aquilino naso, & ad suum commodum cum primis attentos, & imperio magis quam servituti natos, unde & Poëtæ veteres aquilæ regnum in omne avium genus tribuunt. Sed idem dicebat: a *Neminem debere suscipere* prin-

a *Princeps qui virtute præcellit.*

principatum, nisi melior his in quos susciperet. Sentiens hoc esse principis unicum munus, aliis prospicere, & publicis consulere commodis: id autem non potest, nisi qui sapientia, vigilantia animique integritate cæteris antecellit. Hoc vero non præstat nativitas, sed institutio recta & rerum usus.

2. CUM Persæ, quoniam regionem habebant montuosam asperamque, cuperent eam campestri ac molliore commutare, non passus est Cyrus, dicens: *a Quemadmodum plantas ac semina, sic hominum mores ad regionis habitum immutari.* Sentiens se velle duros homines & laboribus accommodos. Nam mollis & fertilis regio molles & ignavos gignit homines

3. CYRUS abstinebat à conspectu Pantheæ: & Araspo dicenti mulierem esse insigni forma, dignam Regis oculis: *b Ob isthuc ipsum,* inquit, *magis est ab illa abstinendum. Etenim si nunc tuo obtemperans consilio illam adiero cum vacat, fortassis illa mihi persuasura est ut ad ipsam frequenter commeem, etiam cum non vacabit, eique assideam neglectis serius negotiis.* Scite retorsit argumentum, regiæ functionis memor.

DARIUS.

4. DARIUS Xerxis pater, in sui laudem dicere solet, *c* sese præliis ac rebus asperis reddi prudentiorem. Atqui talis prudentia nimio constat Reipublicæ. Præstat Principem è philosophiæ præceptis haurire sapientiam potius, quam experimentis miseram, ut vocant, colligere prudentiam.

5. IDEM cum tributum indixisset subditis, accersitos provinciarum Præfectos percunctatus est, cum aliis de rebus, *d* tum de tributis, essentne gravia: cum illi respondissent esse mediocria, jussit ut singuli dimidium exigerent. Quod præfectis moderatum videbatur, Regis æquitati visum est dimidio plus satis. Maluit enim suos beneficio sibi conciliare, quam exarmatos subigere. Strategematis autem gratia in hoc sita est, quod duplum

a *Deliciæ emolliunt.* b *Caste.* c *Fortuna adversus prudentes facit.* d *Favor arte captatus.*

duplum imperavit ejus quod destinarat accipere. Si dimidium imperasset, nec quidquam remisisset, latuisset benignitas: nunc exacta dimidians, effecit ut omnes sentirent beneficium.

6. CUM aperuisset prægrandum malum punicum, & quidam ab eo sciscitaretur, cujus rei tantum numerum habere optaret, quantus illic inesset granorum, respondit, *Zopyrorum.* a Is erat vir bonus ac Dario fidus amicus. Significans Regi nihil prius aut carius esse debere probis ac fidis amicis. Tametsi Herodotus libro quarto refert hoc fuisse dictum de Megabyze.

7. IS Zopyrus sibi nares & aures præcidit, itaque dissimulans quis esset, ad Babylones transfugit, fingens se à Dario crudelissime tractatum. Babylonii persuasi commiserunt illi præfecturam. Ille nactus occasionem Dario civitatem tradidit. Postea Darius sæpenumero dicere solet: b *Se malle unum Zopyrum integrum, quam centum Babylones capere.* Erat opulentissima civitas Babylon, tamen unum amicum centum Babylonibus antepos uit. Ab hoc animo quantum absunt Principes quidam, qui sannionem, aut equum, aut canem pluris faciunt, quam probum, fidelem, ac doctum amicum? Hujus factum damnans Rex dicebat, quod turpissimo facto pulcherrimum nomen imposuisset. Videbatur enim mira fides in Regem, cum illum summa afficeret tum jactura tum molestia.

SEMIRAMIS.

8. SEMIRAMIS regina, quæ Babylonem condidisse dicitur, monumento quod sibi pararat inscripsit: c *Quisquis Rex pecuniæ eguerit, aperto monumento quantum voluerit capiat.* Darius potitus ea civitate, titulo credens saxum ingens quo claudebatur monumentum, vix amolitus, nihil quidem invenit pecuniarum, sed ex altero saxi latere hoc inscriptum reperit: *Ni vir malus esses, & pecuniæ inexplebilis, haudquaquam mortuorum loculos*

a *Amico fido nihil pretiosius.* b *Fidus amicus.* c *Avaritia delusa.*

lo: moveres. Quanquam hoc aptius inter ſtrategemata, ſives inter γελοῖα commemorandum erat.

XERXES *Alter.*

9. INTER Xerxen Darii filium & Arimenem fratrem de regno erat contentio. Itaque cum Xerxes intellexiſſet fratrem ex Bactrianorum regione deſcendere, miſit illi munera, & iis quibus ea mandarat perferenda, juſſit ut ipſius verbis illi dicerent: a *Hu in præſentia te honorat frater tuus Xerxes: quod ſi Rex fuerit declaratus, eris apud ipſum omnium primus.* Hac humanitate delinitus Arimenes contentionem remiſit, ac fratri regnum adepto protinus adorationis honorem exhibuit, eique diadema impoſuit. Xerxes autem illi proximum ab ſe locum dedit. Nec hoc video cur inter apophthegmata debeat recenſeri, cum Plutarchus recenſeat. Simile quiddam de Jacob & Eſau legitur in Hebræorum literis. Ira contentioque melius ſolvitur blandis verbis & benignitate, quam repugnando.

10. IDEM iratus Babyloniis, quod à ſe defeciſſent, poſtea quam illos in poteſtatem ſuam redegerat, b interdixit ne ferrent arma, ſed pſalteriis tibiiſque canerent, ſcorta alerent, cauponas haberent, ac ſinuoſis tunicis uterentur, quo voluptatibus evirati non molirentur denuo defectionem. Nec hoc inter apophthegmata commemoraturus eram, ni Plutarchus recenſuiſſet.

11. CUM importarentur ad illum Atticæ caricæ venales, negavit ſe illas eſurum, donec regione potitus eſſet quæ illas ferret. Tam ingens erat excelſi pectoris c fiducia ſui.

12. CUM vidiſſet univerſum Helleſpontum navibus ſuis conſtratum, omnia litora atque Abydenorum plana hominibus referta, jactavit ſe beatum, moxque fudit lachrymas. Tam ſubitam mutationem admiratus Artabanus Regis patruus, qui diſſuaſerat eam expeditionem, auſus eſt rogare cauſam. Tum Xerxes. *Subiit*, inquit,

a *Humanitas plus valet quam vis.* b *Deliciæ.* c *Fiducia ſui.*

inquit, *animum meum cogitatio, quam brevis ſit hominum vita, quando ex tam numeroſa multitudine poſt annum centeſimum nemo ſuperfuturus eſt.*

13. IDEM Græciæ bellum indicturus, convocatis omnibus Aſiæ principibus dixit. *Ne viderer meo tantum conſilio hoc aggreſſus contraxi vos: cæterum mementote mihi parendum magis quam ſuadendum.* Vox bis tyrannica, & quod Principum conventu pro fuco abuteretur, & quod negotium multo periculoſiſſimum ſua unius cupiditate verius quam conſilio ſuſciperet.

14. IDEM cum à trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas vexatus eſſet, *a* tantum militum ducens multitudinem, hoc ſe deceptum ajebat, quod multos quidem homines haberet, milites autem perpaucos. Sentiens nos perinde referre quam multos educas, ſed quam exercitatos.

15. GRÆCORUM exploratores in exercitu comprehenſos nullo affecit malo, quin potius juſſos *b* omnem luſtrare exercitum illæſos dimiſit. Sit & hoc ſingularis fiduciæ exemplum: cur apophthegma dici debeat non video.

ARTOXERXES.

16. ARTOXERXES Xerxis filius, cognomento Longimanus, quod alteram manum haberet longiorem, dicere ſolet: *c Regalius eſſe addere quam adimere.* Sentiens Principe dignius eſſe, honorem & opes eorum quibus imperant augere potius quam imminuere.

17. IDEM permiſit, ut ex his qui ſecum venabantur, qui poſſent ac vellent, ante Regem jaculum emitterent. *d* Sit hoc comitatus exemplum: quid ad apophthegma pertineat non video.

18. AT is quam in venatu fuit comis, tam erat mitis in diſciplina militari. *e* Nam Ducibus qui deliquiſſent, pro eo quod ſolent flagris cædi corpora, juſſit ut pro corporibus veſtes illis detractæ cæderentur, utque pro eo quod ſolet illis velli caput, tiara depoſita velleretur.

a *Turba inutilis.* b *Fiducia.* c *Liberalitas Regum.* d *Comitas in venatu.* e *Clementer.*

retur. Nec hoc quidem ad apophthegmatum sodalitatem pertinet.

19. Cum Satibarzanes Artoxerxis à cubiculis quiddam minus justum ab ipso peteret, sentiretque Rex illum hoc facere solicitatum triginta Daricorum millibus, quæstori ærarii sui mandavit, ut Daricorum triginta millia ad se deferret, ea dedit Satibarzani dicens: a *Accipe*, inquit, *ô Satibarzanes. Nam hac tibi cum dedero non ero pauperior, injustior futurus, si tua quæ petebas fecissem.* Commentus est Rex egregius, ut nec amicum contristaret, nec à justo deflecteret.

CYRUS *Junior.*

20. Cyrus Junior Lacedæmoniis ut secum societatem inirent potius quam cum fratre, hac oratione sese commendavit: *Ajebat sibi cor longe gravius esse quam fratri, plus illo meri bibere, meliusque ferre quam illum.* Nam illum vix in venatu posse in equo sedere, ut non excutiatur in rebus acerbis, ne in sella quidem. Sciebat enim Lacedæmoniis invisos esse molles ac timidos. Hortatur insuper ut viros ad se mitterent, polliciens se peditibus daturum equos, equitibus currus, agrum possidentibus se daturum vicos, vicos qui haberent eos, se facturum urbium dominos: cæterum auri argentique vim tantam, ut non possent numerare, sed pendere cogerentur. Nimirum hoc erat quod dixit Artoxerxes, regalius esse addere quam adimere. Si quis Princeps nunc talia polliceretur, vereor, ne totam Germaniam brevi visuri simus vacuam.

21. Cyro conflicturo cum hoste loco qui dicitur Cunax, Clearchus suasit, ut se post Macedones contineret, nec sese in belli discrimen conjiceret: b *Quid ais*, inquit, *Clearche? jubesne ut cum regnum appetam, regno me indignum ostendam?*

22. Phocais ex Ionia, parentibus honestis orta, ingenueque educata, ad Regis cœnam cum aliis mulieribus admissa, Regios jocos ac lusus hilariter excipientibus, nec refugientibus ab illo tangi, sola tacite in-

a. *Juste & comiter.* b *Animose.*

ingressa ad lectum constitit, nec vocanti Cyro paruit. Cubiculariis autem tentantibus illam adducere. Flebit, inquit, quisquis herum mihi manus admoverit. Ob hæc cum à cæteris agrestis & incomis haberetur, Cyrus gaudens, & cum risu versus ad illum qui mulieres adduxerat: a *Non intelligis*, inquit, *te hanc unam ingenuam & incorruptam adduxisse?* Postea ad hanc in primis adjecit animum, uniceque adamavit, sapientem appellans. Apud Barbaros, mulieres attigisse, constuprasse erat.

ARTOXERXES *Alter.*

23. ARTOXERXES hujus Cyri frater, cognomento Memor, non solum seipsum affatim præbuit adire volentibus, b verum uxorem legitimam jussit sublatis curris aulæis vehi, ut iis qui eam conventam vellent, etiam in itinere pateret aditus. Laudo quidem affabilitatis exemplum, sed quid hæc ad apophthegmata?

24. IDEM cum pauper quispiam insigni magnitudine malum obtulisset, hilariter accipiens: *Per Mithram*, inquit, (sic enim Persæ solem appellant) *hic mihi talis videtur esse, ut si quis ei committat civitatem, possit eam ex parva magnam reddere.*

25. RUSTICUS quidam videns ad Regem varia deferri donaria, c nec aliud habens quod largiretur, utraque cava manu haustam è proximo flumine aquam illi obtulit vultu alacri. Rex lætatus, jussit illi dari phialam auream, ac mille Daricis donavit hominem.

26. IN fuga quadam cum direpto illius commeatu, aridis ficis & hordeaceo pane vesceretur: d *Dii boni*, inquit, *cujusmodi voluptatis hactenus inexpertus fui?*

27. CUM Aclides Japson multa in Regem licenter, & contumeliose diceret, e hactenus tum ultus est maledicum, ut per tribunum militum denuntiaret, ei licere

a *Pudice.* b *Affabilitas.* c *Munus in tempore.* d *Fames condimentum.* e *Maledicere Regi, non tutum.*

licere in Regem quæ vellet dicere, sibi vero in illum licere quæ vellet & dicere, & facere.

28. TERIBAZUS in venatu Persicam vestem dilaceratam ostendit, consulens quid faciendum esset: respondente Rege, aliam induendam. Tuam igitur, inquit, mihi tradas oportet. Rex suam tradidit, dicens: *a Dono do tibi hanc vestem, sed gestare prohibeo.* Teribazus vir minime quidem malus, sed levis præcipitisque consilii, neglecta Regis monitione vestem induit, mulieribus etiam ex auro donis quæ à Rege acceperat exornatam. Hoc cæteris omnibus indigne ferentibus, nam ridere nefas erat, Rex effuse ridens. *Tibi,* inquit, *ut mulieri aurum, ut insano Regium amictum jus potestatemque concedimus.*

29. ARTOXERXI jam siti deficienti, Peribarzanes eunuchus cum aliud non liceret, *b* à rustico quopiam sordidum utrem detulit, putris aquæ cotylas octo continentem. Eam aquam cum Rex totam ebibisset, rogatus, ecquid illi placuisset ille potus: Deos testatus est, se nunquam vinum potasse jucundius, nec ullam aquam quamvis purissimam sibi visam suaviorem. Ac post nactus eum hominem qui eunucho aquam dederat, è paupere divitem fecit. Tanti refert in tempore dare munus.

30. PARYSATIS Cyri & Artoxerxis mater præcipere solet, *c* ut Rex palam ac libere loquuturus, verbis byssinis uteretur, *d* hoc est, magnificis ac mollibus, quo sermonis blandities rei mitigaret asperitatem. Reges bysso vestiuntur, sed talem decet esse Regis orationem, qualis est amictus.

ORONTES.

31. ORONTES Artoxerxis Regis gener, cum irato Rege rejectus & condemnatus esset: *e Quemadmodum,* inquit, *supputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc unum tantum possunt ponere: sic Regum amici nunc*

a *Fatuis omnia licent.* b *Munus in tempore datum.* c *Diffident interpretes.* d *Severitas verbis temperata.* e *Favor Regum temporarius.*

nunc quidvis pollent, nunc quam minimum. Olim digitis subducebatur ratio, quemadmodum nunc calculis.

MEMNON *Dux.*

32. MEMNON quo tempore bellum gerebat adversus Alexandrum pro Dario Rege, militem quendam mercenarium multa convitia petulanter jacientem in Alexandrum hasta percussit: *a* *Ego*, inquiens, *te alo, ut pugnes cum Alexandro, non ut illi maledicas.*

ÆGYPTII.

33. ÆGYPTIORUM Reges, juxta regionis illius consuetudinem, *b* judices ad jusjurandum adigebant, ut etiam si quid Rex juberet eos judicare, quod justum non esset, ne judicarent. Tanti referre putabant, ut populus justos haberet judices. Porro potentiæ ferociæque Regiæ opposita est jurisjurandi religio: quod adactum videri non poterat, cum ab ipsis Regibus exigeretur. At qui fieri potest, ut civitas judices habeat incorruptos, ubi judicandi potestatem magno vendit Princeps?

POLTYS.

34. POLTYS Traciæ Rex Trojani belli tempore, *c* cum Trojani pariter & Græci legationem ad ipsum misissent, auditis utrisque pronuntiavit, ut Alexander redderet Helenam, & à se pro una duas formosas abduceret uxores. Sapuisset Paris si hoc fecisset. Nam una satis fruitus habuisset duas novas, & patriæ consuluisset. Quis autem non miretur Græcorum humanitatem, quibus sat erat futurum, si tantum redderetur quæ cum adultero tamdiu dormierat?

TERES.

35. TERES Sitalci pater dicere consuevit: *d* *Quoties esset in otio, nec militia exerceretur, se nihilo meliorem esse equisonibus.* Hæc vox quid aliud sonat, quam barbaricam

a *Maledicentis.* b *Judices incorrupti.* c *Amor insanus.* d *Belli studium.*

ricam immanitatem, quasi pacis tempore desit quod agat bonus Princeps?

COTYS *Thraciæ Rex.*

36. COTYS ei qui dono miserat pardalim, *a* vicissim dono misit leonem, malam bestiam æque mala re pensans.

37. CUM *b* esset natura celer ad iram, sævusque castigator eorum qui in ministerio deliquissent, hospes quidam ad illum detulit vascula fragilia tenuiaque, sed scite curioseque cælata, tornoque elaborata. At is hospiti quidem dedit munera, cæterum vascula omnia confregit, demirantibus cur id faceret. *Ne*, inquit, *sæviam in eos qui fracturi erant.* Prudentis est, naturæ suæ morbum agnoscere, & vitio materiam præripere.

38. IDEM ubi cognovit quod Athenienses honoris gratia, civem ipsum suæ civitatis declarassent, pro auxilio quod illis adversus Darienses impenderat, gratiam reponere studentes. *Per Jovem*, inquit, *& ego illis vicissim mea gentis jus dabo.* Sentiens nihilo minus honorificum esse Thracem, quam Atheniensem appellari.

IDATHYRSUS *Scytha.*

39. IDATHYRSUS Scytharum Rex, in quem arma movit Darius, suasit Ionum regibus, *c* ut Histrici pontis junctura soluta fugientes sese in libertatem vindicarent: qui cum id facere recusarent, ne violarent fidem qua Dario erant obstricti, vocavit illos frugi mancipia, & ἀδρασαι, hoc est, qui fugere nollent. Nam hæc non minima laus est servorum, nolle fugere si liceat: at nolle tyrannicam servitutem commutare libertate, si detur opportunitas, animi servilis est.

ATEAS *Scytha.*

40. ATEAS hunc in modum scripsit Philippo: *d Tu quidem imperas Macedonibus bellandi peritis, at ego Scythis, qui & cum fama & cum siti pugnare valeant.* Signi-

a *Par pari.* b *Ira subducenda occasio.* c *Servitus grata.* d *Miles durus.*

Significans hac parte Scythas ad bellum esse magis idoneos.

41. IDEM *a* cum fricaret equum suum præsentibus Philippi legatis, percunctatus est illos, num idem faceret Philippus. Sentiens se tanto meliorem bello quam esset Philippus.

42. IDEM cum Ismeniam tibicinem optimum in bello cepisset, *b* jussit illum canere, ac cæteris admirantibus ipse juravit per ventum & Acinacen, sibi jucundius esse, audire hinnitum equi.

SCYLURUS *Scytha.*

43. SCYLURUS octoginta liberos masculos habens, cum esset moriturus fasciculum jaculorum singulis porrexit, jussitque rumpere. Id cum singuli recusassent eo quod videretur impossibile, ipse singula jacula exemit, atque ita facile confregit omnia, filios admonens his verbis: *c Si concordes eritis, validi invictique manebitis: contra, si dissidiis & seditione distrahemini, imbecilles eritis & expugnatu faciles.* Non potuit Scytha magis Scythice rem ob oculos ponere.

GELO *Syracusanus.*

44. GELO Siciliæ Tyrannus, debellatis apud Imeram Carthaginensibus, *d* in pacis fœdere compulit illos & hoc acceptis conditionibus adscribere, ne posthac filios suos Saturno immolarent. Solet enim ea gens infantes suos æneæ Saturni statuæ cavæ, & intus incensæ, in sinum ponere, qui velut in Dei complexu enecabantur. Id ut Saturno gratum putarent effecit fabula, quæ narrat illum omnes uxoris filios devorare solitum. Nam & Jovem devoraturus erat, nisi pro puero saxum suppossuissent.

45. IDEM Syracusanos frequenter ad *e* agriculturam educere solet, sed non aliter instructos, quam si ad bellum irent, quo simul & agri meliores redderentur cultura, nec ipsi deteriores fierent otio.

O Et

a *Rex equum fricans.* b *Scytha ἄμουσος.* c *Concordia fratrum.* d *Pietas.* e *Agricultura militaris.*

Et hoc ſtrategema dici meretur potius quam apophthegma.

46. Exigebat pecuniam à ſuis civibus, quos ubi videret tumultuantes, *a* ait ſe petere mutuo, quippe redditurum. Ita volentes dederunt, atque ille peracto bello reddidit. Hoc artificio perfecit, ut pecunia non deeſſet ad bellum neceſſaria, nec cives haberet minus benevolos.

47. In convivio cum lyra circumferretur, cæterique ordine canerent: *b* nam id apud Græcos honeſtum habebatur, ipſe equum juſſit induci in convivium, facileque ac leviter in illum inſiliit: ſignificans hoc eſſe regalius quam lyra canere.

48. Cum Athenienſes conditiones pacis à Gelone delatas recuſarent, multaque de ſuæ gentis antiquitate præſtantiaque jactarent, Gelo reſpondit oratori. *Hoſpes Athenienſis, apud vos qui præſint habetis, qui ſubſint non habetis.* Proinde quando totum retinere mavultis quam partem cedere, quam ocyſſime hinc abire, renuntiaturi Græciæ, ver illi ex anno inaruiſſe: ſignificans optimam ac florentiſſimam copiarum partem illis defuturam. Suum enim exercitum veris nomine ſignavit.

HIERON.

1. Hieron qui Geloni ſucceſſiſſet in regnum, *c* neminem qui libere apud ſe loqueretur importunum aut moleſtum eſſe dicebat: cæterum qui arcanum efferrent, eos exiſtimabat etiam illos lædere, apud quos effutirent, eo quod odimus non ſolum illos qui efferunt, verum etiam eos qui audierunt quæ nollemus illis audita eſſe.

2. Quidam exprobrabat illi oris graveolentiam. *d* At ille cum uxore expoſtulavit, quod id ſibi nunquam indicaſſet. Tum illa: Putabam, inquit, viros omnes ad eundem olere modum. Eximium pudicitiæ argumentum, quæ nulli viro tam vicina fuerit, ut oris halitum ſentire poſſet, præterquam uni marito.

3. Xenophani Colophonio de paupertate ſua que-

a *Solerter.* b *Artes Regiæ.* c *Garruli.* d *Pudicitia.*

querenti, quod ægre duos aleret famulos: a *At Homerus*, inquit, *quem tu carpis, etiam mortuus alit plusquam decem hominum millia, & tu qui illo videris doctior, unus non alis duos?* Erant illis quoque temporibus qui carpendis illustrium virorum operibus gloriam aucuparentur.

4. IDEM Epicharmo comico Poëtæ, quod præsente ipsius uxore dixisset quiddam inhonestum, mulctam dixit. b Epicharmus Siculus erat, juxta regionis naturam plurimi joci. At Rex tantum judicavit esse tribuendum reverentiæ conjugio, ut crimen existimaret, audiente uxore jocari lascivius.

5. IDEM cum aliquot è familiaribus occidisset, paucis post diebus Epicharmum vocavit ad cœnam, cui ille minimum libere: c *At nuper*, inquit, *cum immolares amicos, non me vocabas.* Solent qui sacrificant splendidum epulum apparare, adque id rogare amicos. Periculosa libertas, quæ plus laudis adfert ferenti quam dicenti.

DIONYSIUS.

1. DIONYSIUS cum Magistratus per literas sorte crearentur, d & ipsi contigisset litera M. dicenti cuidam per jocum μωρολογεῖς, id est, Morio es Dionysi: *Immo*, inquit, μοναρχήσω, *Monarcha ero.* Et adeptus Magistratum protinus Imperator electus est à Syracusanis. Magni erat animi, quod illo joco non offenderetur, contentus omen literæ secus interpretari.

2. CUM autem in initio regni regia ipsius obsideretur, conjuratis in illum civibus, & amici auctores essent ut imperium deponeret, ni mallet captus interfici: ille conspiciens bovem à coquo mactatum illico concidere, dixit: e *Cum mors adeo brevis sit, an non absurdum sit nos metu mortis tale regnum relinquere?* Quanta regnandi libido pectus illius occuparat, qui principatum morte bene emi putarit?

3. CUM intellexisset filium cui principatum relicturus

a *Carptores alienæ famæ.* b *Caste.* c *Libertas stulta.*
d *Omen commode interpretatum.* e *Regnandi dulcedo.*

ćturus erat, ingenui viri conjugem adulteraſſe, iratus interrogavit, an unquam tale quidquam in patre comperiſſet. Hic adoleſcens. Tu enim, inquit, non habebas patrem Regem: *a Nec tu*, inquit Dionyſius, *filium Regem habiturus es, ni talia perpetrare deſinas.* Tyrannis in filio dignum exhæredatione crimen judicabat adulterium, qui hodie magnatum ludus eſt.

4. RURSUS cum ad filium ingreſſus conſpexiſſet vaſculorum aureorum & argenteorum magnam vim, exclamans: *b Non eſt*, inquit, *in te regius animus, qui his poculis quæ à me tam multa accepiſti, neminem tibi amicum feceris.* Sentiens abſque civium benevolentia regnum nec parari, nec teneri. Benevolentiam vero maxime conciliat benignitas. At juvenis rerum imperitus, putabat eſſe felicius habere argentum & aurum quam amicos.

5. EXEGERAT pecunias à Syracuſanis, deinde cum videret illos lamentantes, obſecrantes, ac negantes ſe habere quod darent, indixit alteram exactionem, idque iterum ac tertio fecit. At poſtea quam ubi majorem ſummam imperaſſet, audiret illos in foro obambulantes ridere, & ſcommata in Regem jacere, juſſit præfectos ab exigendo quieſcere: *c Nunc enim*, inquit, *nihil habent, poſtea quam contemnunt nos.*

6. MATRI ſuæ præter ætatem nubere cupienti: *d Civilia*, inquit, *ô mater jura violari poſſunt, natura jus nequaquam.* Significans contra naturam eſſe, ſi vetula quæ jam parere non poteſt, nubat. At hodie nubunt ſeptuagenariæ.

7. CUM in aliorum ſcelerum patratores ſevere animadverteret, *e* veſtium furibus parcere ſolet, ut Syracuſii cœnare inter ſe & inebriari deſinerent. Solent enim lopodytæ, id eſt, veſtium fures in balneis frequentibuſque conviviis venari. Quemadmodum autem in balneis veſtes deponuntur, ita in conviviis ſummæ veſtes abjici ſolent, ut togæ, palliaque.

8. HOS-

a *Adulterium in Regis filio.* b *Liberalitas regia.*
c *Nudus non metuit.* d *Nuptiæ intempeſtivæ.*
e *Temulentia caſtigata.*

8. HOSPES quidam ajebat se velle cum Dionysio privatim colloqui: Demonstraturum enim quo modo posset præscire quinam ipsi molirentur insidias. Rex admisit hominem, jussitque dicere semotis arbitris. At ille: a *Da mihi*, inquit, *talentum, ut existimeris à me audisse insidiatorum indicia.* Dedit, ac simulavit sese audisse, admiratus hominis commentum. Nam fucus ille vehementer utilis erat ad deterrendas insidias. Sunt qui narrant Maximilianum Cæsarem simili arte simulasse magicas artes, indusia, gladiosque fortunatos, genios anulis inclusos, quo facinorosis & hostibus esset formidabilior.

9. CUIDAM percunctanti num esset otiosus: b *Absit*, inquit, *ut hoc mihi unquam accidat.* Sensit turpissimum esse Regi vacare unquam à Reipublicæ negotiis. Ubi sunt igitur qui bonam diei partem alea nugisque transigunt.

10. CUM ad eum delatum esset, c duos adolescentes inter pocula multa convitia tum in ipsum, tum in ejus tyrannidem dixisse, ambos vocavit ad cœnam, & animadvertit alterum largius potum multa nugari, alterum raro cauteque bibere: illum dimisit, ut qui natura vinolentus per temulentiam maledicus fuisset: hunc interfecit, ut qui studio malevolus & hostis esset. Præclarum exemplum prudentissimi Principis, sed quid hoc ad apophthegmata?

11. EXPOSTULANTIBUS quibusdam, quod honore dignaretur, cæterisque præferret hominem improbum ac civibus invisum: d *Volo*, inquit, *esse quem me magis oderint.* Agnovit ingenium multitudinis, si sit in quem invidiam odiumque derivent, mitiores sunt in Principem. Eoque videas nonnullos Monarchas quibusdam, quos tamen ex animo non ament, plurimum dignitatis & auctoritatis permittere, ut ipsi tutiores sint à furore multitudinis: qui si exstiterit, habent victimam qua civium iram mitigent.

12. CORINTHIORUM legatis ad se missis donaria prout mos est obtulit: quæ cum illi negaret se acce-

a *Fucus utilis.* b *Otium Rege indignum.* c *Ebrietati condonatur.* d *Invidia in alium derivata.*

accepturos, eo quod lex esset apud ipsos vetans, ne legatione fungentes munera acciperent à Principe: *a Rem,* inquit, *absurdum facitis, qui quod unum bonum habet tyrannis, hoc tollitis, dum docetis etiam beneficium à Tyrannis accipere periculosum esse.* Ille gravem contumeliam judicabat oblata recusare munera, cum hac una re Tyranni se possint aliis commendare. Tyrannidem enim adeptis superest ut potentiæ invidiam munificentia comitateque leniant.

13. CUM audisset quendam è civibus *b* aurum habere domi defossum, id ad se deferri jussit. Verum postea quam is suffuratus auri paullulum in aliam urbem commigrasset, ibique mercatus esset agrum, revocato Dionysius totum aurum reddidit, ut qui jam divitiis uti cœpisset, desiissetque rem utilem inutilem reddere. Satis declaravit, se non aurum alienum appetisse, sed hominis morbum sanare voluisse: simul usum auri legitimum demonstravit, si in agriculationem impendas potius quam in usuram.

14. DIONYSIUS dicere solet, *c* se à sapientibus amicis sibi cavere quando certum haberet, ne ex his quidem esse quenquam, qui imperare mallet quam servire.

15. IDEM cum intra Regiam sacrum ex more perageretur, præcoque, sicut consuevit precaretur, ut per multa tempora inconcussum duraret imperium: *d Non tu desines,* inquit, *abominanda nobis imprecari?* Sentiens potius à Diis optandam bonam mentem, quam ea quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.

16. TESCHA Dionysii soror nupta Polyxeno, *e* postea quam maritus metu tyranni profugerat, & Rex sororem accusaret, quod conscia fugæ mariti non indicasset. Adeone, inquit, Dionysi me vilem abjectique animi fœminam judicas, ut si sensissem illum moliri fugam, non me illi navigationis & omnium fortunarum comitem additura fuerim?

17. EGRE-

a *Tyrannidem mitigat liberalitas.* b *Auro bene uti.* c *Sapientes invisi Tyrannis.* d *Quid optandum à Deo.* e *Vxor casta.*

17. EGREGIUM quendam citharœdum magnificis promissis ad se pellexit, jubens ut quam optime caneret. Nam quo scitius caneret, hoc plus laturum præmii. Cum ille per dies aliquot accurate cecinisset, nec quidquam daret Rex, cœpit flagitare mercedem. Tum Dionysius asseverat, se mercedem quam pollicitus fuerat, bona fide solvisse. Qui, inquit ille, ne nummus quidem mihi datus est. a *At dedi*, inquit Dionysius, *voluptatem pro voluptate.* Neque enim ego te minus delectavi spe, quam tu me cantu.

18. IDEM admiratus egregiam fidem Damonis & Pythiæ: b *Rogo*, inquit, *ut me quoque in vestram amicitiam recipiatis.* Alteri Tyrannus destinarat diem necis, cumque is pauculos dies petiisset rerum domesticarum ordinandarum gratia, hac lege impetravit, ut alter vas amici fieret ea conditione, ut si ille non redisset ad diem præscriptum, hic plecteretur. Rediit autem ad diem, mori malens quam amicum fallere. Ita servatus est uterque ac Regis amicitia decoratus. Tantum valet egregia virtus etiam apud Tyrannos.

19. SACRILEGIA sua solet facetis dictis obtegere. Locris Proserpinæ templum spoliarat: mox cum classis illius secundo vento navigaret: c *Videtis*, inquit, *quam prospera navigatio à Diis immortalibus detur sacrilegis?* Ex hoc colligens, aut non esse Deos, aut illis non esse molestia sacrilegia.

20. JOVI Olympio detraxit magni ponderis aureum amiculum, quo cum Hieron è manubiis Carthaginensium ornaverat, proque detracto aureo laneum illi pallium injecit, ita cavillans: d *Aureum amiculum æstate grave est, hyeme frigidum, laneum ad utrumque anni tempus accommodatius esse.*

21. EPIDAURI Æsculapio barbam auream detraxit, quod negaret decorum, patrem Apollinem imberbem, ipsum vero barbatum conspici. Æsculapius fingitur Apollinis filius. Apollinem autem semper imberbem facit Theologia Poëtica, Æsculapium

 barba-

a *Par pari.* b *Amicorum fides.* c *Impietas felix.* d *Faceta rapacitas.*

barbatum: *a* significans in Medico multarum rerum usum.

22. MENSAS aureas atque æreas Diis dicatas è fanis sustulit. *b* Has inscriptio ex more Græcorum testabatur esse bonorum Deorum, ne quis manum admoliretur. At ille cavillatus est se Deorum bonitate uti. Nam boni Dii dicuntur, quod omnibus bene faciant.

23. IDEM victorias aureas, pateras, & coronas: *c* quæ simulachra porrectis manibus sustinebant; velut offerentia, tollebat dicens, se oblata accipere, non eripere: addens, perabsurdum esse, à quibus quotidie bona flagitamus, ab his ultro porrigentibus nolle accipere.

DIONYSIUS *Junior.*

1. DIONYSIUS Junior dicere solet, se multos alere Sophistas, non quòd illos admiraretur, sed quod per illos admirabilis esse studeret. Sciebat populum de illis tanquam de viris doctis magnifice sentire, hac persuasione callide abutebatur ad conciliandum sibi multitudinis favorem. Eadem arte fortasse Principes quidam alunt in palatiis suis viros eruditionis & sanctitatis opinione venerabiles, ut populus arbitretur horum consiliis geri pleraque.

2. CUM Pollyxenus dialecticus Dionysio diceret. Ego te convinco: *d Nimirum verbis*, inquit, *at ego te reipsa convinco, qui tuis relictis me meaque colas.* Significans illum à schola ad aulam, à Philosophis ad Tyrannum transisse, non facturum nisi hanc vitam illa judicasset beatiorem.

3. POSTEA quàm regno fuit expulsus, cuidam dicenti. Quid tibi Plato & Philosophia profuit: *e Ut tantam*, inquit, *fortunæ mutationem facile feram.* Neque enim sibi manus admovit, quod alii solent, sed Corinthi ludum literarium aperuit.

4. PER-

a *Barbati Medici.* b *Anathemata.* c *Ludibrium sacrilegio additum.* d *Res verbis efficacior.* e *Philosophia in adversis.*

4. PERCUNCTANTI qui factum esset, ut cum pater ipsius tenui fortuna ac privatus sibi Syracusanæ civitatis principatum paraverit, ipse Regis filius, & regnum hæreditate acceptum amiserit: *a Quoniam*, inquit, *pater rerum potitus est, cum jam in odium venisset popularis gubernatio: ego, cum invidia laboraret tyrannis, principatum suscepi.*

5. ALTERI cuidam hoc ipsum percunctanti, compendio respondit. *Pater*, inquit, *mihi regnum suum reliquit, non fortunam.* Non omnia omnibus æque feliciter cedunt.

AGATHOCLES.

1. AGATHOCLES figulo patre natus fuit. Is vero cum Sicilia potitus esset, Rexque declaratus, solitus est in mensa fictilia pocula juxta aurea ponere, eaque juvenibus ostendens dicere: *b Cum antea talia fecerim*, commonstratis fictilibus, *nunc per vigilantiam ac fortitudinem talia facio*, commonstrans aurea. Non puduit pristinæ, sed gloriosius existimavit regnum virtute partum, quam si hæreditate obvenisset. Nam Regem nasci nihil magni est, at regno dignum se præstitisse maximum est.

2. CUM obsideret urbem quandam, quibusdam è muro convitia in ipsum jaculantibus, dicentibusque. Figule, unde militibus tuis persolves stipendium? Ille placidus ac ridens respondit: *c Cum hanc cepero.* At cum urbe vi potitus esset, venderetque captivos. *Si me*, inquit, *denuo convitiis affeceritis, apud heros vestros querar de vobis:* civiliter illis exprobrans & intempestivam maledicentiam, & servitutem maledicentiæ præmium.

3. ITHACENSIBUS nautas ipsius apud eum deferentibus, quod ad insulam appellentes pecora quædam abegissent: *d At noster*, inquit, *Rex cum venisset ad nos, non modo pecudibus abreptis, verum ipso etiam pastore exoculato recessit.* Alludens ad fabulam de Ulysse, qui Cyclopem Polyphemum excæcavit.

a *Prudenter.* b *Dignitas industria parta.* c *Maledicentia.* d *Lepide.*

DION.

1. DION qui Dionysium regno expulit, cum accepisset Calippum, cui & inter hospites & amicos suos fidebat maxime, sibi molire insidias, non potuit inducere animum ut illum convinceret, dicens. *Mori satius esse quam vivere, si non ab hostibus tantum, verum etiam ab amicis cavendum esse.* Dignus erat optimis amicis, qui mori prius habuerit, quam amico diffidere.

2. IDEM exsul cum Preodoti Magarensis opera opus haberet, & ad ædes illius veniens videret illum ob negotiorum magnitudinem ægre quenquam admittere, amicis ob id indignantibus dixit: *a Quid hunc incusamus? Nonne & ipsi cum Syracusis essemus eadem faciebamus?*

ARCHELAUS.

1. AB Archelao in convivio quodam familiaris quidam, sed parum humanus petiit sibi dari poculum. Archelaus autem illico mandavit puero, ut hoc poculum daret Euripidi. Id factum admiranti postulatori: *b Tu quidem,* inquit, *dignus eras qui peteres, nec acciperes: at hic dignus erat qui acciperet vel non petens.* Significans alteri hoc tribuisse regiam familiaritatem ut auderet quidvis petere: at Euripidis boni viri pudorem hoc mereri, ut ultro donaretur aliquid.

2. IDEM tonsori garrulo subinde roganti, quomodo te rado, ô Rex? *c Silendo*, inquit. Alter aliud responsum exspectabat, & hinc dicti lepos. Quidam sunt in curatione morosi. Archelao satis erat si sileret. Nobis autem interdum etiam cum ebriis pariterque loquacibus res est.

3. CUM Euripides in convivio formosum illum Agathonem amplecteretur, deosculareturque, cui jam barba provenire cœperat, Archelaus amicis dixit: *d Ne miremini: nam pulchrorum etiam autumnus pulcher est.* Civiliter excusavit amicum apud amicos.

4. TI-

a *Modeste.* b *Ab altero petitum, alteri datum.* c *Garrulitas.* d *Civiliter.*

4. TIMOTHEUS citharœdus cum ingens præmium ab Archelao speraſſet, *a* ac minus ſperatis accepiſſet, palam illum incuſabat: proinde aliquando canens hanc particulam. Tu vero terræ filium argentum laudas: nutu Regem denotavit, at Archelaus ſuccinuit: *Tu vero petis.* In Græcis verbis plus eſt gratiæ ob vocum affinitatem, *αἰνεῖς, αἰτεῖς*, id eſt, laudas, petis. Turpiter petit, qui non probat quod petit.

5. CUM à quodam aqua conſperſus eſſet amicis illum adverſus eum qui hoc fecerat inflammantibus: *b Immo*, inquit, *non me conſperſit, ſed eum quem me eſſe putavit.* Quid hac moderatione civilius? Hoc exemplo facile decet ignoſcere, qui licet in præpotentem, tamen imprudentes delinquunt.

PTOLEMÆUS *Lagi filius.*

1. PTOLEMÆUS Lagi filius plerumque apud amicos & cœnare ſolet & dormire. *c* Quod ſi quando illos viciſſim acciperet cœna, amicorum rebus utebatur, commodato ſumens ab illis pocula, aulæa & menſas. Ipſe vero ſibi non parabat plura quam exigeret neceſſitas, ſed regalius eſſe dicebat ditare, quam divitem eſſe.

2. IDEM cum peragranti Ægyptum, comitibus non conſequutis, cibarius in caſa panis datus eſſet, negavit ullum cibum unquam ſibi viſum ſuaviorem. Aderat enim optimum *d* condimentum fames.

3. CUM grammaticum notaſſet inſcitiæ, quærens ab eo quis eſſet Pelei pater, viciſſimque audiſſet, dic tu prius quis ſit Lagi pater: amicis invitantibus ad tantæ improbitatis vindictam. *e Si regium eſt*, inquit, *non pati ut à quoquam dicto attingatur, nec illud regium eſt, quenquam dicto laceſſere.* Inique petit vindictam qui prior laceſſivit, cujuſcunque dignitatis fuerit. Nec ſuæ dignitatis meminiſſe debet qui referitur, cum ejus prærogativam laceſſendo depoſuerit.

a *Apte retortum.* b *Leniter.* c *Frugalitas regia.* d *Fames condimentum.* e *Lenitas Regia.*

XENOPHANES.

1. Xenophanes Lagi filius, cum ipsi Hermoneus timiditatem objiceret, quod nollet secum tesseris ludere: *a Fateor*, inquit, *me non solum meticulosum, verum etiam vehementer meticulosum, sed adversus inhonesta.* Honesta formidolositas est, quæ deterret à turpibus.

DEMETRIUS *Antigoni filius.*

1. Cum Rhodum obsideret Demetrius, & in suburbio cepisset tabulam quandam Protogenis clarissimi pictoris opus, in qua pinxerat Jalysin, id est, Bacchum, Rhodiis per caduceatores obsecrantibus ut tabulæ parceret, respondit: *b Se citius patris imagines quam eam picturam aboliturum.* Tantum honoris habuit arti Rex.

2. Idem fœdere cum Rhodiis icto, helepolim, id est, machinam quandam à capiendis urbibus ita dictam, *c* apud illos reliquit, quæ simul & Regis magnificentiam, & illorum fortitudinem testaretur. Nec hoc inter apophtegmata recensendum erat. Cæterum monumentum illum admonebat, Rhodum à Demetrio magnifice oppugnatam, ac Rhodios fortiter patriam defendisse.

3. Athæniensium qui defecerant urbem cum cepisset, eaque graviter rei frumentariæ penuria laboraret, protinus convocata concione dilargitus est illis frumentum gratis. Cumque his de rebus loquens apud populum barbarismum commisisset, vocem quampiam secus quam oportuit pronuntians, & quidam è consessu quomodo sonanda fuisset dictio loquentem interpellans admonuisset: *d Pro hac*, inquit, *correptione altera quinquaginta medimnorum millia vobis addo.* Utrum in hoc potius miremur benignitatem in eos qui modo fuerant hostes: an civilitatem, qui corrigentis officium non tantum boni con-

a *Timiditas laudata.* b *Honos arti habitus.* c *Helepolis.* d *Victor benignus.*

consuluit, verum etiam tanta mercede dignum existimavit?

4. DEMETRIUS cum Megaram occupasset, *a* Stilbontem Philosophum accersitum rogavit, num quis militum aliquid rerum abstulisset: Nullus, inquit, Neminem enim vidi qui scientiam raperet. Sentiens sola animi bona non esse bellorum violentiæ obnoxia.

5. RURSUS cum Demetrius abductis omnium civium servis Stilbonti diceret: *b* *Civitatem vestram liberam vobis relinquo.* Recte, inquit Stilbon, nullum enim in civitate servum relinquis.

6. LISIMACHO Demetrium impetente conviciis, dicenteque: *c* Lamiam sibi visam meretricem de scena tragica prodeuntem, hæc erat amica Demetrii magnifice culta. Demetrius respondit, meretricem Lamiam esse modestiorem, meliusque moratam, quam ipsius Penelopen: conjugem illius notans.

7. CUM Legatis à Demetrio ad Lysimachum missis, Lysimachus per otium narraret aliquando, quo modo coactus ab Alexandro cum ferocissimo leone colluctatus fuisset, & cicatrices ostenderet in cruribus ac brachiis è feræ ungulis relictas, legati dixerunt. *d* Et noster Rex graves feræ Lamiæ morsus in collo gestat: notantes suaviorum amatoriorum vestigia, simul alludentes ad Lamiam belluam.

8. NEMO Demetrio fuit utraque fortuna exercitatior. Itaque solet in fortunam illud Æschyli dicere:

e. Σύ τοι μ' ἔφυσας, σύ με καταθεῖν μοι δοκεῖς.

Id est:

Tu me extulisti, tu ipsa rursus dejicis.

9. CUM Erasistratus Demetrio Antiochi filii mentem qua mori destinarat, indicasset, simulque fassus esset, hujus affectionis causam esse amorem: Demetrius qui adolescentem unice adamabat, per omnia multis cum lachrymis cœpit obtestari, ut illius incolumitati consuleretur: *f* Cum Erasistratus addidisset, immedicabile

O 7

a *Philosophus bonus habitus.* b *Salse.* c *Lamia meretrix.* d *Lamia Regis* e *Fortunæ vicissitudo.* f *Pietas mira in filium.*

cabile malum esse, quod in ipsius uxorem deperiret: hoc audito Demetrius multo vehementius cœpit obtestari, ut ob salutem filii cederet illi suam conjugem. Ista, inquit, ô pater, tibi facile dicuntur, sed aliud diceres, si tuam conjugem Stratonicem adamaret. Heic cum Rex Deos comprecaretur, ut liceret amorem filii commutare, & à medici conjuge in suam transferre nihil se non facturum, si modo liceret servare filium: Erasistratus patris dextram amplexus. Nihil est, inquit, ô Rex, in quo jam Erasistrato indigeas. Etenim cum & pater sis & maritus & Rex, optimus eris tuæ familiæ medicus. Non enim in conjugem meam, sed in Stratonicem tuam Antiochus deperit. Post hæc Demetrius edixit, ut Antiochus Rex, Stratonice quam filio cessit, Regina nominaretur.

10. In machinis bellicis in tantum ingenio arteque præcelluit, ut merito de illo jactatum sit, Demetrii machinas magnitudine sua etiam amicis stuporem, pulchritudine vero etiam hostibus adferre voluptatem.

ANTIGONUS *Secundus.*

1. Antigonus secundus, *a* cum Demetrius pater esset captus, ipsique per amicum in hoc missum mandasset ne curaret, si quid scriberet à Seleuco compulsus, neque civitates illi cederet, ultro scripsit ad Seleucum, cedens illi totam ditionem, seque obsidem offerens, si Demetrius pater dimitteretur. Heic pietas certabat cum pietate. Pater sui negligens, volebat parci filio, filiique regno: filius contra patris libertatem & regno & seipso priorem habuit.

2. Cum pugnaturus esset adversus Ptolemæi milites, gubernatorque admoneret plures esse naves hostium: *b Pro quot*, inquit, *navibus supputas quod ego heic præsto sum?* Sentiens ad victoriam plurimum habere momenti, si strenuus Imperator præsens regat exercitum. Ptolemæus autem tum suis non aderat.

3. Cum aliquando cederet hostibus imminentibus, ajebat

a *Pictas in patriam.* b *Oculus domini.*

a ajebat se non fugere, sed utilitatem à tergo sitam persequi. Sentiens non esse turpe fugere, quoties magis expedit hosti dare locum quam conserere manus. Dicti gratia in hoc est, quod cum fugere & persequi sint contraria, ille fugiens interpretabatur se persequi magis quam fugere. Persequimur enim hostem, & persequimur id quod studiose expetimus.

4. ADOLESCENTI cuidam qui patrem habuerat fortem, quanquam ipse non admodum ut videbatur, bonus erat miles, postulanti ut patris stipendia caperet: b *At ego*, inquit, *ô adolescentule, non ob patrias, sed ob proprias cujusque viri virtutes mercedem ac munera dare soleo.* Hoc sermone juvenem extimulans, ut patris fortitudinem æquaret, si quantum ille capere solet, vellet accipere. Apud Græcos major est dicti gratia ob vocum affinitatem, ἀνδραγαθίας παραγαθίας, quæ vox posterior ad prioris imitationem efficta est.

5. ZENONE defuncto, quem unum ex Philosophis maxime suspiciebat, dicere solet, c gestorum suorum theatrum esse sublatum, quod ad illius viri judicium potissime componeret suas actiones, quem unum pro multis hominum millibus habebat.

LYSIMACHUS.

6. LYSIMACHUS in Thracia superatus à Dromacheta, cum ob sitis impatientiam tum se, tum exercitum dedisset, postea quam bibit jam factus captivus. *O Dii*, inquit, *quam brevis voluptatis gratia me ex Rege feci servum.*

De Philippo quod heic habebatur, referetur suo loco: neque enim hoc est apophthegma Lysimachi, sed Philippi.

7. IDEM offensus libertate Theodori, dixit illi: d *Quoniam istis eras moribus, patria te ejecit.* Sane, inquit, quod me ut Semele Bacchum ferre non posset. Sentiens se majorem esse quam ut à malis ferri posset, à quibus tamen non tam suo quam ipsorum malo pulsus esset,

a *Fuga excusata.* b *Sua quisque virtute commendetur.*
c *Placere bonis.* d *Exilium excusatum.*

esset. Semele Bacchum conceperat ex Jove fulminante, cumque fœtum igneum ferre non posset, infans exsectus est, & Jovis femori insutus.

ANTIPATER.

8. ANTIPATER cum didicisset Parmenionem ab Alexandro interfectum, dixit: a *Si Parmenio struxit insidias Alexandro, cui fidendum est? Si non struxit, quid agendum?* Erat Parmenio velut alter Alexander in rebus militaribus. Si tantus amicus fefellit, non est tutum cuiquam amico fidere: si Alexander nihil commeritum sustulit, præstat à Regum negotiis abstinere.

9. DE Demade Oratore jam grandævo dicere solet: b *Demadis ut immolatæ victima, nihil superesse præter linguam & ventrem.* Nam venter ex hostia abjiciebatur, & lingua dabatur præconi. Ita senex Orator tantum loquebatur. Loquacitas enim crescit cum ætate. Tradunt autem Demadem luxui gulæ fuisse deditum, unde & Phocionis reprehendit frugalitatem.

ANTIOCHUS *Tertius.*

10. ANTIOCHUS tertius scripserat civitatibus, c ut si quid per literas juberet, quod adversaretur legibus, ne curarent, perinde quasi ipso nescio scriptum esset. Interdum enim Principes dum metuunt quosdam offendere, scribunt quæ fieri nollent. Quidquid autem pugnat cum legibus, hoc velut insciente Principe tentatum haberi decet, cum ipse nihil aliud sit quam legum Minister.

11. IDEM cum Dianæ Sacerdotem vidisset supra modum eleganti forma, d continuo solvit Epheso, veritus ne vis amoris aliquid ipsum facere compelleret, quod fas non esset. Immane quantum absunt ab hujus ethnici Principis religione Christiani milites, qui Deo dicatas virgines constuprare pro ludo ducunt.

AN-

a *Amicitia Regum.* b *Venter & lingua.* c *Justè.* d *Pudicè.*

ANTIOCHUS *Quartus.*

12. ANTIOCHUS cognomento Accipiter, *a* cum fratre Seleuco pro regno bellum gerebat. At ubi Seleucus à Galatis victus, nuſquam appareret: ſed interfectus in prælio crederetur, depoſita Antiochus purpurea, pullam veſtem induit: rurſus paullo poſt cum audiſſet illum eſſe incolumem, pro læto nuntio Diis immolavit, fecitque ut civitates ipſi ſubditæ coronas geſtarent. Solent fratrum iræ, ſi quando inciderint, eſſe acerrimæ, ſolet regni cupiditas nihil impium aut nefarium ducere. At hic hac moderatione regnum ambiit, ut fratrem vellet incolumem. Quanquam non video cur debeat hoc inter apophthegmata recenſeri.

EUMENES.

13. EUMENES inſidiis petitus à Perſeo, credebatur extinctus. Is rumor cum Pergamum eſſet perlatus, Attalus ejus frater impoſito ſibi diademate, ductaque fratris uxore, regnum occupavit. Cæterum cum audiſſet illum vivum, ut ſolet, profectus eſt illi obviam una cum ſatellitibus haſtam geſtans. Eumenes autem amanter illum amplexus dixit in aurem: *b Ne feſtines ducere prius quam me mortuum videris:* nec præterea per omnem vitam ullam offenſi animi ſignificationem vel dicto vel facto dedit: quin etiam moriens fratri & uxorem & regnum reliquit. Cujus animi memor Attalus, cum multos ex ſe liberos haberet, nullum tamen regno educavit, ſed Eumenis filio poſtea quam adoleviſſet, adhuc vivens principatum tradidit.

PYRRHUS.

14. PYRRHUS Epirotarum Rex cum à filiis etiamnum pueris interrogaretur. Cui noſtrum relinques regnum? *c Quicumque,* inquit, *veſtrum acutiorem habuerit enſem:* ſignificans ſe non ætati daturum principatus ſucceſſionem, ſed virtuti. Hoc ſtimulo liberos omnes ad certamen fortitudinis excitavit.

15. IN-

a *Pietas in fratrem.* b *Humanitas fratrum.* c *Virtus ſuccedit.*

15. INTERROGATUS uter melior tibicen videretur, Python ne an Charisius: *a Polysperches*, inquit. Is erat egregius Dux exercitus. Contempsit artem imbellem, & utrique prætulit strenuum Ducem.

16. BIS cummisso cum Romanis prælio vicerat, sed desideratis compluribus amicis ac Ducibus: heic Pyrrhus: *b Si uno*, inquit, *adhuc prælio Romanos vicerimus, actum fuerit de nobis.* Quod victi solent dicere, hoc dicebat victor, declarans victoriam magno emptam non esse victoriam, sed calamitatem.

17. CUM è Sicilia solveret, frustratus ejus videlicet potiundæ spe conversus ad amicos: *c Cujusmodi*, inquit, *palæstram reliquimus Romanis & Carthaginensibus*: significans se certamen hoc cruentum & operosum libenter aliis cedere. Interdum felicius est non assequi, quam nimio mercari quod ambis.

18. PYRRHUS ei cui delectum militum commiserat, dixisse fertur; *d Tu grandes elige, ego eos forteis reddam.* Significans institutione fieri bonum militem. Fertur autem Pyrrhus disciplinæ militaris optimus fuisse magister.

19. IDEM dicere solet, plures urbes Cineam oratione subegisse, quam ipse cœpisset armis. Erat autem Cineas Thessalus, vir magni ingenii, qui audito Demosthene ad illius æmulationem se contulerat, sed vim præcipue exprimens. Confirmatum est itaque quod dicit Euripides:

e Πᾶν ἐξαιρεῖ λόγος,
Ὅ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν.

Id est:

Cuncta sermo conficit,
Quæcunque ferrum efficere possit hostium.

20. CUM rebus feliciter gestis domum redisset, & à suis aquila diceretur: *f Per vos*, inquit, *aquila sum. Cur enim non essem, cum vestris armis veluti pennis sublever?*

a *Ars imbellis.* b *Victoria magno empta.* c *Magno paranda.* d *Institutio.* e *Eloquentiæ vis.* f *Aquila in nubibus.*

levet? Modestissime gloriosi cognominis laudem in suos milites transferens, vitavit invidiam.

21. IN Ambracia cum amici suaderent, ut quendam maledicum multa in ipsum blaterantem expelleret: a *Satius est*, inquit, *ut heic apud paucos nobis maledicat quam apud omnes obambulans.*

22. CUM Athenas venisset, & ingressus arcem Palladis rem divinam fecisset, eodem die descendens ex arce, collaudavit quidam Atheniensium erga se fiduciam, cæterum admonuit, si saperent, ne posthac cuiquam Regum portas aperirent. b Significans omnibus Regibus natura invisam populi libertatem.

23. METON quidam, cum in concione Tarentini tractarent de bello suscipiendo, deque Pyrrho adsciscendo, sumpta corona & lucerna, præcedente tibicine velut ebrius commessabundus venit in forum, atque ut fit, aliis applaudentibus, aliis ridentibus, nonnullis etiam ad canendum hominem invitantibus, processit in concionem, ac tanquam cantaturus adstitit. Silente vero turba dixit: c *Recte facitis viri Tarentini, qui jocari ludereque dum licet, qui velint, permittitis. Atqui si sapitis, omnes hac ludendi libertate fruemini prius quam Pyrrhus adveniat. Nam tum non nostro, sed illius arbitrio vivendum erit.*

24. CINEAS ut Pyrrhum à bellandi studio revocaret, sic per otium cum illo colloquutus est, Romani feruntur bellacissimi, sed his superatis quid dein agemus Pyrrhe? d *Tum Italiam*, inquit Pyrrhus, *totam occupabimus.* Heic denuo Cineas, quid Italia subacta? *Sicilia*, inquit Pyrrhus, *proxima est.* Tum Cineas. Num hic erit militiæ finis? *Nequaquam*, inquit Pyrrhus, *sed hac tantum præludia sunt ad res majores: Superest Lybia & Carthago.* Recte, inquit Cineas: nam his potitus facile & Macedoniam recipies, & Græciæ dominaberis. Sed deletis omnibus quid tandem faciemus? Hic arridens Pyrrhus: *Tum*, inquit, *otium agemus, ô beate, & quotidie Cothon erit, mutuisque sermonibus nos invicem delecta-*

a *Moderate.* b *Reges non admittendi.* c *Sapiens sub stulti persona.* d *Consilium prudens.*

lectabimus. Tum Cineas: At quid vetat, ô Rex, quo minus nunc jam isto otio, isto Cothone & mutuis sermonibus perfruamur? Nunc enim citra negotium suppetit nobis ea facultas, quam per sanguinem, per molestias, per pericula tum nostra tum aliorum sequimur, incerti an assecuturi.

25. CUM Pyrrhus Rex falsas adventus sui causas prætexens Laconicam invasisset, diripuissetque: Lacedæmoniorum legatis expostulantibus quod non indicto bello Laconicam invasisset: a *Nec vos*, inquit, *Spartani, quod facturi estis, prius aliis denuntiatis.*

IN victoria Tarentina Romanorum militum virtutem ac Ducum prudentiam admiratus exclamavit. *O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Rege Romanis.* Ita Florus in Epitomis lib. 1.

ANTIOCHUS.

26. ANTIOCHUS ille qui bis exercitum duxit adversus Persas, cum in venatu quodam feram insequitur, aberrans ab amicis ac famulis in casam pauperum quorundam, quibus ignotus erat, introiit: atque inter cœnam injecta mentione Regis audivit quod cætera quidem probus esset, sed plerasque functiones mandaret amicis improbis, ipse ad eorum facta connivens: tum quod immodico venandi studio frequenter necessaria negligeret. Ad hæc tum temporis nihil respondit, nec quis esset prodidit: verum ubi diluculo satellites venissent ad casam, jamque agnosceretur, allata purpura, simul cum diademate: b *Age*, inquit, *ex quo vos indui, heri primum vera de meipso audivi.* Nam fere hoc studio est his qui vivunt in aulis Principum, ne quid audiant nisi blandum auribus.

27. IDEM cum urbem obsideret Hierosolymam, c Judæis ad maximum illud festum celebrandum septem dies petentibus, non solum eos concessit, verum etiam tauros auratis cornibus adornatos, magnamque thymia-

a *Inexspectato.* b *Reges raro verum audiunt.* c *Benignitas in hostes.*

miamatum & aromatum vim usque ad portas urbis cum pompa solemni deduci jussit, traditaque illorum Sacerdotibus hostia ipse in castra rediit. Judæi vero Regis benignitatem admirati, protinus à festo peracto in fidem illius sese dederunt. Hoc ut bellum est strategema, ita nihil habet apophthegmatis, unde probabile est à studioso quopiam adjectum in Plutarcho.

28. ANTIOCHUS cum à L. Scipione ultra Taurum montem submotis imperii finibus, Asiam provinciam, vicinasque ei gentes amisisset, gratias egit populo Romano, quod magna parte curarum per eos liberatus esset. Intellexit vir prudens, unius hominis animum quamvis vigilantem, non posse tot negotiis parem esse.

GRÆCORUM DUCUM APOPHTHEGMATA.

THEMISTOCLES.

1. THEMISTOCLES cum esset adolescens, in compotationibus ac mulierum amoribus volutabatur. At postea quam Miltiades factus Imperator apud Marathonem devicisset Barbaros, jam nullus offendit illum quidquam agentem præter decorum. Percunctantibus autem unde sic esset repente mutatus: *a Miltiadis*, inquit, *trophæum non patitur me dormire, neque cessare:* Gloriæ studium excussit amorem voluptatum clavuum, ut ajunt.

2. INTERROGATUS utrum Achilles esse mallet, an Homerus: *b Dic ipse prius*, inquit, *utrum malles esse victor in Olympiis an præco, qui victores pronuntiat:* sentiens multo præstantius esse res egregias gerere, quam gestas celebrare, Homerum præconi conferens.

3. CUM Xerxes ingenti illa classe descenderet in Græciam, *c* Themistocles metuens ne Epicydes Demagogus, homo turpiter lucri avidus ac formidolosus, si na-

a *Gloriæ studium.* b *Præcones Poëtæ.* c *Corruptela munerum.*

si nactus esset imperium perderet civitatem, pecunia data illi persuasit, ut à militari præfectura abstineret. Nec hoc quidem video cur inter apophthegmata debeat commemorari.

4. ADIMANTUS abhorrens à pugna navali, ad Themistoclem qui Græcos huc hortaretur incitaretque ita loquutus est. O Themistocles, qui in certaminibus ante alios prosiliunt, mos est flagris cædere. Cui Themistocles: *a Sic est Adimante, ut dicis, sed nec eos, qui se subducunt, coronat quispiam.* Adimantus notavit in Themistocle præcipitem audaciam, ille vicissim illum insimulavit formidolositatis, qui cum oportunitas invitaret, detrectaret pugnam.

5. CUM Eurybiades baculum sustulisset in Themistoclem obstrepentem *b Percute*, inquit, *sed tamen audi:* præsens animus, & suo fidens consilio.

6. IDEM cum Eurybiadi non persuaderet, ut in angustiis committeret, navale prælium, clam ad Barbarum misit qui illum hortaretur, ne formidaret Græcos fugam adornantes. *c* Persuasus Rex prælio superatus est, nimirum pugna commissa loco Græcis commodissimo. Post hæc denuo misit ad illum qui monerent ut quam posset ocyssime fugeret ad Hellespontum, Græcos enim de solvendo ponte cogitare: hæc callide, quo cum hoc ageret ut Græcos servaret, Regis incolumitati prospicere videretur. Hoc ingenio Græciam à Barbaris liberavit non minore gloria, quam Miltiades retulerat ex Marathonia victoria.

7. SERIPHIO cuidam objicienti, quod non ex sese, sed ob urbis nobilitatem celebris esset: *d Vera*, inquit, *prædicas. Neque enim ego si Seriphius essem, clarus essem, neque tu si Atheniensis:* non infitiatus est urbis celebritatem nonnihil facere ad illustre nomen, sed illum esse tam ignavum, ut etiam si fuisset natus Athenis, nihilominus fuisset obscurus futurus.

8. ANTIPHATES adolescens qui prius Themistoclem amantem fugerat ac fastidierat, ubi vidit illum gloria

a *Retortum crimen.* b *Fiducia.* c *Exsul in patriam pius.* d *Obscuritas.*

gloria celebrem potentiaque magna pollentem, ultro adiit illum blandiens: cui Themistocles: a *O adolescens, sero quidem ambo, sed tamen sapere cœpimus:* sentiens illum non arripuisse occasionem sese offerentem, sibi vero non vacare per negotia talibus affectibus indulgere.

9. SIMONIDI petenti ut in negotio quodam sententiam injustam pronuntiaret: b *Neque tu,* inquit, *bonus Poëta fueris si præter musicæ modulos caneres; neque ego Princeps bonus, si contra leges pronuntiem.*

10. FILIUM quem mater adamabat atque in deliciis habebat, plurimum omnium Græcorum posse colligebat hunc in modum: c *Athenienses,* inquit, *dominantur Græcis, ego Atheniensibus, mihi mater, matri filius.*

11. CUM ex procis filiæ virum probum diviti prætulisset, quibusdam hoc admirantibus: d *Malo,* inquit, *virum absque pecunia, quam pecuniam absque viro.* Vir strenuus facile parabit pecuniam, ignavo pecunia inutilis est.

12. CUM prædium venderet, jussit præconem hoc addere, e quod bonum haberet vicinum: sentiens juxta Hesiodum, ex bono vicino plurimum esse utilitatis, ut contra, ex malo noxæ plurimum.

13. ATHENIENSIBUS ipsum contumelia afficientibus: f *Quid tumultuamini,* inquit, *adversus eos, à quibus sæpenumero fuistis affecti commodis?* Ajebat autem se similem platanis, sub quarum umbra accurrunt homines afflicti tempestate, & easdem simul ut rediit serenitas vellunt, convitiisque petunt: sentiens hunc esse populi morem, ut in belli periculis implorent opem fortium virorum, in pace contemnant ac vexent eosdem.

14. IN Eretrienses ita cavillari solet, ut diceret eos similes piscium, qui gladioli vocantur, quippe qui gladium quidem haberent, cor autem non haberent: notans

a *Occasio neglecta.* b *Juste.* c *Affectus privati.* d *Vir pecunia potior.* e *Vicinus bonus.* f *Ingratitudo.*

tans illorum ignaviam, *a* quod armatis non adesset animus.

15. POSTEA quam Themistocles primum Athenis, mox tota Græcia depulsus, ad Persarum Regem confugisset, admissus jussus est dicere: at ille respondit, orationem similem esse picturatis stragulis. *Nam quemadmodum*, inquit, *illa dum extenduntur, ostendunt imagines, dum contrahuntur, celant easdem & abolent: itidem fit in oratione.* Petiit autem anni spatium, ut interim Persicam linguam suo arbitrio perdisceret, ne Regi per interpretem cogeretur, ea quæ sentiret explicare. Diffisus est interpreti, qui dum quædam omittit, quædam addit, quædam aliter narrat, perdit orationis gratiam. Ubi vero multis muneribus à Rege est honoratus, citoque factus dives, dixit suis: *O pueri, perieramus, nisi periissemus.* Perire videtur qui cogitur exsulare, at Themistocli feliciter cessit exilium.

16. CUM Xerxes expugnatis Thermopylis crudeliter tractasset Astum, *b* & hac fama perterriti classiarii cogitarent de repetenda domo, idque plerique suaderent, solus Themistocles obstitit, dicens eos universos hostibus fore pares, dispersos vero perituros. Ita Probus Æmylius.

17. THEMISTOCLIS pædagogus dicere solet. *c* Nihil, inquit, mediocre futurus es ô puer. Nam aut magnum bonum eris Reipublicæ, aut magnum malum. Generosa indoles, si accedat recta institutio, magno bono est patriæ: sin ad vitia degeneret, ingens adfert malum.

18. QUONIAM *d* adolescens feroci mutabilique ingenio videbatur mirantibus mutatos mores dicere solet, asperos & indomitos pullos in optimos equos evadere, si quis illis adhibeat disciplinam rectamque institutionem.

19. AD Olympiæ celebritatem profectus cum in stadium processisset, omnes neglectis certaminibus oculos in ipsum intenderunt, in eoque contemplando diem

a *Armata timiditas.* b *Conjuncta vires.* c *Nil medium.* d *Institutio.*

diem totum consumpserunt, ac Themistoclem illum cum plausu & admiratione peregrinis ostenderunt. *a* Ea re lætus vir gloriæ cupidissimus dixit amicis, se eo die laborum quos pro Græcia suscepisset, omnium fructum amplissimum reportasse.

20. IDEM facilitate morum multos civium sibi conciliarat, atque hinc popularem potentiam adeptus. Itaque cuidam ipsum admonenti, bene principatum gèr‑es Athenis, si cunctis æqualis & communis esse voles, respondit: *b Nunquam ei sellæ insederim, unde nihilo plus à me ferrent amici quam alieni.*

21. IDEM ludum præteriens in quo diceretur esse professio, rogavit quid is profiteretur: cum responsum esset, artem memoriæ, dicens: *c At ego malim artem obliviscendi.* Vox hæc digna fuit eo qui linguam persicam intra annum potuit ediscere. Et sunt, quorum oblivio nobis gratior sit quam memoria. Facile meminimus quæ volumus, at non licet oblivisci quæ volumus.

22. CUM aliquando theatrum peteret, interroganti cuidam cujus vocem esset libentissime auditurus. *Ejus*, inquit, *à quo artes meæ quam optime canerentur.* Ingenue fassus, se magno gloriæ studio teneri. Solent autem olim musici in publico virorum illustrium laudes canere.

23. CUM aliquando ad mare visendi cadavera gratia accessisset, ac torques armillasque passim disjectas videret, ipse quidem præteriit, sed amico qui sequebatur dixit: *d Collige tu tibi, nam tu Themistocles non es.* Ne tam obvia quidem præda commoveri potuit, ut quidquam ageret indignum egregio Duce, cui gloria debet esse satis magnum virtutis præmium.

24. CUM apud Andrum argentum peteret: *e Duos*, inquit, *ad vos adduco Deos: Vim ac Suasionem:* Significans si minus impetraret suadendo, se vi erepturum. At illi responderunt apud se quoque duas magnas esse Deas. Inopiam & impossibilitatem, per quas non liceret dare quæ petebat.

a *Gloria Ducis.* b *Æqualitas.* c *Memoria.* d *Præda contempta.* e *Dii, Vis & Suasio.*

25. AB Artabano Regis Persarum satrapa rogatus, quem Græcorum diceret advenisse. *a Hoc*, inquit, *ante Regem nemo sciet Artabane.* Senserat Artabanus è colloquio non esse vulgarem hominem: Themistocles autem ignotus esse studuit, donec se Regi suapte oratione commendaret. Rex audito Themistocle precatus est Deum suum Arimenium, eam mentem immittere pergeret hostibus suis, ut hujusmodi viros à se expellerent.

ARISTIDES.

1. ARISTIDES cognomento justus, semper suo unius præsidio fretus Rempublicam administrabat, à sodalitatibus abhorrebat, velut ab amicorum potentia, quæ ad injuriam aliis inferendam adderet animum. *b* Quantum ille vir abhorruit ab omni factione, qui non ob aliud vitabat amicitias, quam ne per illas adigeretur ad aliquid faciendum quod justum non esset, aut cogeretur abstinere ab eo quod judicasset Reipublicæ conducere. Nunc mundus undique plenus est sodalitatibus, sed titulis plausibilibus ac religionis lenocinio commendatis. Nec his fortasse dedisse nomen expedit viris insigni virtute præditis, eo quod major pars, quæ fere deterior est, sæpe cogit facere quod nollent, aut absistere ab eo quod erat factu optimum.

2. CUM Athenienses eo concitati essent, ut Aristidem ostracismo, id erat damnationis genus quod testulis peragebatur, in exilium agerent, ac rusticus quidam illiteratus testulam ad eum deferens jussisset ut Aristidis nomen inscriberet: *c Nostine*, inquit Aristides, *Aristidem?* Cum ille negasset se nosse, moleste tamen ferre, quod justus cognomine diceretur: siluit Aristides, & nomen suum inscripsit testulæ, ac reddidit. Tam leni animo ferebat injustam damnationem. Gravissimum autem vitæ innocenter actæ testimonium, è tanta multitudine neminem exstitisse qui aliud objiceret quam Justi cognomen, quod ipse tamen sibi non imposuerat.

3. ERAT

a *Optimi ejiciuntur.* b *Factiones & fidelitates.* c *Lenitas.*

3. ERAT illi ſimultas cum Themiſtocle. Huic cum delectus eſſet collega ad peragendam legationem: *Vis*, inquit, *Themiſtocles ut in his montibus ſimultatem deponamus? Nam ſi videbitur, reverſi illam reſumemus.* Privatos affectus publicæ poſthabuit utilitati. Ex his enim fere omnis humanæ vitæ pernicies naſcitur.

4. CUM Græcis tributa indixiſſet, tanto pauperior rediit, quantum abſumpſerat in peregrinatione. *a* Atqui in tali genere functionis ſolent alii meſſem opimam metere. Eo magis ille cavit, ne quid ſuſpicionis ejuſmodi conflaret ſibi: proinde ſuis impendiis rem geſſit.

5. CUM hi verſus, quod de Amphiarao ſcripſit Æſchylus, in theatro recitarentur:

b Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ᾽ εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος:
Ἀφ᾽ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

Id eſt:

Neque enim videri, at eſſe ſtudet vir optimus,
Segetem profundam mente ſtudioſa colens,
Conſilia quando hinc germinant ſalubria.

Totus populus in Ariſtidem vertit oculos, agnoſcens hoc laudis in eum competere.

6. E CONCIONE quadam, in qua fruſtra Themiſtocli obſtiterat, diſcedens clara voce teſtatus eſt, *c* res Athenienſium incolumes eſſe non poſſe, niſi & ipſum & Themiſtoclem in barathrum conjicerent: prius habens in carcerem ire, quam ob duorum ſimultatem minus recte conſuli publicis commodis.

7. QUENDAM reum egerat: *d* at cum judices poſt Ariſtidis accuſationem nollent audire reum, ſed protinus ad ſuffragia, quibus eum damnarent, properarent, Ariſtides ſupplex pro reo interceſſit apud judices, ut eum juxta legum præſcripta diligenter audirent. Tanta erat in viro legum æquique obſervatio.

8. CUM inter duos privatos cauſam cognoſceret, & alter quo Ariſtidem irritaret in adverſarium, extra

a *Integritas.* b *Sanctitas non ficta.* c *Simultas Magiſtratuum.* d *Æquitas.*

causam multa commemoraret, quibus ille læsisset eum, Aristides interpellans hominem: *a Ista nunc*, inquit, *missa fac bone vir, & si quid te læsit eloquere: tibi enim in præsentia, non mihi judex sedeo.*

9. FUIT & procurator fisci, quod munus cum sanctissime gessisset, tamen à Themistocle delatus est, ac repetundarum damnatus. Sed optimatum favore non solum illi mulcta remissa est, verumetiam eidem redditus est muneri: quod per simulationem sic administravit, ut omissa pristina severitate, lenem se, facilemque præberet iis qui publico malo gaudent ditescere. Horum opera factum est, ut populus tertio munus summis favoribus idem deferret Aristidi. Tum ille: *b Ob integre gestum munus damnastis, nunc quoniam præter æquum multa concessi civitatis expilatoribus, honore dignum judicatis. Hoc igitur honore delato, plus mihi dedecoris afferri puto, quam damnato ac mulctato irrogastis.* Norat quibus artibus posset fieri gratiosus apud populum, nisi maluisset justus esse quam plausibilis. Simile quiddam apud Terentium facit Demea.

10. CUM iret exulatum sublatis in cœlum manibus Deos comprecatus est, *c* sic prosperarent res Atheniensium, ut illis Aristides nunquam veniret in mentem. In rebus enim afflictis solet populus ad egregios viros confugere, id quod evenit. Siquidem tertio post anno cum Xerxes Atticam adoriri statuisset, Aristides ab exilio revocatus est.

11. THEMISTOCLES in concione dixit, se reperisse consilium quod summopere pertineret ad dignitatem Atheniensium, sed id ejus esse generis, ut proferri non expediret: populus censuit ut uni Aristidi indicaret, si is probaret, probaturos omnes. Cum igitur Themistocles indicasset Aristidi, se de incendenda Græcorum navali statione cogitare: sic enim fore, ut Athenienses toti Græciæ dominarentur. Aristides ad populum prodiens dixit: *d Themistoclis consilio nihil esse utilius, sed eodem nihil inhonestius.* Hac audita voce, populus

a *Extra causam.* b *Damnata integritas.* c *Vindicta neglectus.* d *Auctoritas.*

pulus vetuit ne ſuper ea re in poſterum verba faceret Themiſtocles. Heic certe populus quiddam Philoſophicum præſtitit, repudians utilitatem cum turpitudine conjunctam: ſimulque declaravit quanta ſit ſpectatæ virtutis auctoritas, qui non dubitarit Reipublicæ fortunam unius judicio committere.

12. Cum Themiſtocles irrideret Ariſtidis conſilium, hoc agentis ut ſenſus eſſet in tuto, dicens eam laudem non eſſe viri, ſed ſcrinii tuto ſervantis aurum: deinde ſummam boni Ducis laudem definiret, ſcire ac præſentire hoſtium conſilia. *Et iſthuc*, inquit, *ô Themiſtocles faciendum eſt, ſed in primis oportet habere manus abſtinentes, atque hæc egregii Ducis præcipua laus eſt.* Hoc ſermone taxavit Themiſtoclis rapacitatem.

13. Cum Ariſtides duceretur ad ſupplicium, quidam inimicus expuit illi in faciem: ille nihil aliud quam abſterſit faciem, & ſubridens ait Magiſtratui comitanti: *Admone iſtum, ne poſtea tam improbe oſcitet.* Huic ſimillimum eſt quod adſcribunt Phocioni.

14. Marcus Imperator triduum commoratus Smyrnæ, quoniam nondum videret Ariſtidem, miſit Quinctilios qui illum ſtipatum adducerent. Cur, inquit Cæſar, te ſero videmus? *Quoniam*, inquit, *conſideratio quædam me impediebat.* Tum Cæſar hominis ſimplicitate delectatus. Quando, inquit, audiam te? *Hodie*, inquit, *propone, & cras audi. Non enim ſumus de numero vomentium, ſed exacte loquentium, licetne, ô Imperator, adeſſe familiares dictioni?* Licebit, inquit Cæſar, eſt enim negotium publicum. Rurſus Ariſtides. *Concedatur*, inquit, *illis tum acclamare, tum applaudere quantum poſſunt.* Heic arridens Cæſar. Iſtuc, inquit, in te ſitum eſt.

15. Idem dixit, Arimaſpas eſſe cognatos Philippi, quod ea gens gignat unoculos.

MYRONIDES.

16. Myronides creatus Dux exercitus adverſus Bœotos, edixit ut Athenienſes exirent. Cum autem adeſſet congrediendi tempus, Duceſque monerent

rent nondum omnes adesse: *a Adsunt*, inquit, *qui pugnaturi sunt.* Hos itaque cum videret promptos, hostem aggressus vicit: sic interpretans eos qui ob ignaviam non studuissent tempestive adesse, ne in pugna quidem bonam operam navaturos.

PERICLES.

17. PERICLES quotiescumque belli Dux creatus esset, chlamydem induens apud se dicere consuevit: *b Attende Pericles, quod gesturus es Imperium in liberos, in Græcos & in Athenienses.* His dictis se vir cordatissimus hortabatur ut moderate gereret principatum. Magni ingenii est imperare liberis: at Græci plusquam liberi tum erant: postremo inter Græcos liberrimi Athenienses.

18. SUADEBAT Atheniensibus ut Æginam tollerent, veluti Pyrei pituitam, *c* quod inde suspicaretur bellum oriturum. E corpore malos humores tollere medicorum est.

19. AMICO roganti ut pro se falsum diceret testimonium, cui adjunctum erat jusjurandum, hoc est, perjurium, respondit. *d Se quidem amicum esse usque ad aram:* sentiens aliquousque gratificandum amicis, sed citra violationem religionis.

20. MORITURUS hoc nomine sibi gratulabatur, *e* quod ipsius causa nullus Atheniensium pullam vestem induisset: significans se nulli causam mortis fuisse, nec ulli diem ab ipso capitis dictum. Pullati sunt, qui mortuum lugent: & olim capitis reum amici pullati pullatum comitabantur.

21. PRÆTOR collegam sortitus est Sophoclem Poëtam: cumque simul navigarent, ac Sophocles conspecto formoso puero dixisset. En quam speciosus puer: *f Decet*, inquit, *ô Sophocles prætorem non modo manus, sed & linguam habere continentem.*

22. CUM Thucydides vociferaretur apud populum adversus Periclem, quod in picturas ac statuas summorum,

a *Ignavi non exspectandi.* b *Imperium in liberos.* c *Noxia tollenda.* d *Usque ad Aras.* e *Potentia innoxia.* f *Pudice.*

rum artificum profunderet Reipublicæ census, ipse assurgens rogavit populum. *a Videreturne multum impendisse?* quo respondente plurimum. *Age*, inquit; *sint igitur hæc mihi impensa, non vobis, atque ipsis donariis Deorum meum tantum nomen inscribam.* Hæc vox subito mutavit animum populi, jussitque ut publicis impendiis pergeret, nec ullis parceret sumptibus. Tantum valuit animus præsens, & sermo aculeatus.

23. CUM devictis Samiis Athenas reversus pro concione laudasset eos qui in bello ceciderant, cæteræ matronæ redeuntem è concione coronis ac vitris decorarunt. *b* Elpinice Cimonis soror propius accedens dixit illi, Præclara sunt ista quæ gessisti, & coronis decoranda, qui nos tot fortibus viris spoliasti. Ad hæc aliaque convicia nihil commotus Pericles, tantum arrisit, nec aliud respondit quam versiculum Archilochi:

Οὐκ ἂν μύροισι γραῦς ἐοῦσ' ἀλείφεο.

Id est:

Unguento anus cum sis caveto inungier.

Significans publica negotia non esse curanda vetulæ. Tam enim hoc indecorum quam turpe foret eam unguentis uti. Aut sensit indecorum esse jam anui mariti desiderio teneri.

24. SUBITO oborto solis defectu cum Pericles videret alios multos, sed præcipue classis gubernatorem, vehementer perturbatos, chlamyde sua texit gubernatoris faciem interrogavitque: *c Numquid hoc horrendum ostentum existimaret:* illo negante. *Quid interest*, inquit, *igitur, nisi quod clamyde majus est id quod nunc tenebras inducit.* Sensit vir prudens interventu lunæ nobis abscondi solem, quemadmodum opposita chlamys impediebat aliorum aspectum: nullum autem esse ostentum, quod natura fit.

25. PERICLES Ariphroni volenti publico præconio quæri Alcibiadem, quod adolescens clam domo egressus ad amicum Democratem se contulerat, obstitit dicens: *d Si forte nobis insciis perit, præconio nihil aliud*

a *Gloriæ stimulus.* b *Aliena curare.* c *Animose.* d *Civiliter.*

agetur quam ut uno tantum die citius manifestum fiat illum interiisse: sin salvus, ne per omnem quidem vitam salvus esse poterit. Civiliter exclusit Pericles adolescentis infamiam, quam nunquam potuisset eluere.

26. PERICLES *a* cum à populo vocaretur frequenter, non auscultavit dicens: *ἀσυντακτός εἰμι.* Sentiens se non esse cogendum in ordinem, nec pro quolibet è media plebe habendum.

ALCIBIADES.

1. ALCIBIADES etiamnum puer, cum in palæstra nexu quodam constrictus esset, unde se non posset explicare, manum colluctatoris mordicus arripuit: illo dicente, Mordes Alcibiades ut fœminæ solent. *b Immo*, inquit, *ut leones.* Hoc de Lacone quodam ante commemoratum est, sed in diversam sententiam. Jam tum agnoscere erat animum cedere nescium.

2. HABEBAT canem quendam insigni pulchritudine, emptum drachmarum septem millibus: huic amputavit caudam, ac per urbem obambulare passus est. Demirantibus cur id faceret: *c Ut hoc*, inquit, *de me loquantur Athenienses, nec alterius rei sint curiosi.* Norat ingenium populi: de claris viris libenter loquimur male, illi morbo suppeditavit materiam leviorem.

3. PUER ludum literarium ingressus poposcit Iliadem Homeri, *d* cumque ludimagister negasset sibi esse quidquam Homeri, impegit illi pugnum, & abiit: declarans impudenter eum docere literas, qui non semper Homerum haberet in sinu. Quid ille facturus erat, si pro Homero quis porrexisset illi Michaëlem Modistam aut Floristam?

4. CUM aliquando Periclem inviseret, & accepisse illi tum non esse otium, propterea quod perpenderet quo pacto posset Atheniensibus reddere rationem: *e Nonne satius fuerit*, inquit, *cogitare qui fieri possit ut non reddat rationem?* Notans ita rem gestam, ut non facile possit reddi ratio: proclivius autem

a *Auctoritas.* b *Utcumque vincere.* c *Fabulæ populi.* d *Ludimagister.* e *Ratio reddita populo.*

autem esse in totum effugere rationem, quam bene reddere.

5. ACCITUS ab Atheniensibus è Sicilia ut diceret causam capitis, abdidit sese, dicens, eum esse fatuum, qui vocatus in jus quærat elabi cum liceat vitare ne eat. a Sentiens consultius esse non committere se periculo, quam dare operam ut ingressus periculum temet expedias. Dictum Græcis sonat jucundius ob vocum affinitatem, φυγεῖν & ἀποφυγεῖν. Græcis autem ἀποφυγεῖν δίκην dicitur, qui judicum sententiis absolvitur: φυγεῖν, qui vitat aut fugit.

6. CUIDAM autem dicenti. Non fidis patriæ de te judicaturæ? b *Ego sane*, inquit, *ne matri quidem: vererer enim ne insciens pro albo calculo nigrum immitteret.*

7. NUNTIANTI quod ipse cum comitibus morte damnatus esset Athenis: c *At nos*, inquit, *demonstrabimus illis Alcibiadem vivere:* simulque sese ad Lacedæmonios contulit, ac bellum Decelicum, ab urbe Decelia cognominatum, excitavit in Athenienses.

8. IMBUTUS Philosophiæ præceptis voluptates ac artes indecoras aspernatus est, disciplinas liberales semper amplectebatur. Lyram hoc argumento rejiciebat, quod vocem hominis imitaretur: ex quo colligere licet, olim qui lyra canebant, simul & voce cecinisse: plectrum, quod habitum formamque liberalem immutaret in illiberalem: tibiam duplici nomine damnabat, & quod sic mutaret oris habitum, ut vix à familiarissimis agnosceretur qui caneret, & quod homini propriam adimeret vocem, loquendique facultatem eriperet. Nemo enim potest simul & inflare tibiam & loqui: d *Cantent igitur*, inquit, *Thebanorum filii, qui dicere nesciunt: nobis autem Atheniensibus, ut à majoribus accepimus, gentis Princeps est Pallas & Apollo, quorum illa fistulam confregit, hic tibicinem excoriavit.* Proditum est priscorum fabulis, Palladem ad speculum tibia canentem, offensam oris deformitate, projectam comminuisse tibiam, Apollo Marsyam canando victum excoriavit.

a *Periculum vitare satius.* b *Diffidentia.* c *Vindicta.* d *Amor ob malum.*

TIMON *Athenienſis.*

9. TIMON Athenienſis, quem μισάνθρωπον appellat Lucianus, cum erga cæteros eſſet inhumaniſſimis moribus, fugeretque conſuetudinem hominum, ſolum Alcibiadem adamabat, *a* exoſculabaturque. Id admiranti Apemanto, cauſamque roganti, reſpondit, ideo ſibi carum eſſe adoleſcentem, quod perſpiceret illum aliquando magno malo fore Athenienſibus.

10. APUD hunc cum cœnaret Apemantus, nam & ipſum ob morum ſimilitudinem admittebat, diceretque pulcherrimum ô Timon, hoc noſtrum convivium: reſpondit Timon: *b Ita ſane, ſi tu non adeſſes.*

11. IDEM aliquando prodiit in concionem, factoque ſilentio cum omnes magnum quiddam exſpectarent, quod inſolens eſſet Timonem concionari, dixit: *c Viri Athenienſes, poſt ædes meas hortulus eſt, in eoque ficus, unde multi jam ſeſe ſuſpenderunt. Eo in loco conſtitui ſtructuram ponere: proinde viſum eſt hoc publicitus denuntiare, ut ſi qui etiam velint ſe ſuſpendere, maturent prius quam arbor excidatur.*

LAMACHUS.

22. LAMACHUS caſtigavit quendam è Ducibus, qui deliquerat neſcio quid: & cum ille dixiſſet. Non iterum iſthuc committam. *Ne poſſis quidem*, inquit, *in bello peccare bis.* Error enim in bello mors eſt.

IPHICRATES.

13. IPHICRATES quod ſutore patre natus exiſtimaretur erat contemptui, ac tum primum opinionem ſibi paravit, poſtea quam ipſe ſaucius, hoſtem una cum armis correptum vivum in triremem ſuam deportavit. Is cum in amicorum ac ſociorum agris haberet exercitum, ac nihilo minus & vallum jaceret, & foſſam foderet accurate, cuidam dicenti. Quid metuimus? ait: *d Peſſimam eſſe Ducis vocem; haudquaquam putaram.*

a *Inhumaniter.* b *Inhumaniter.* c *Cautio adverſus omnia.* d *Contemptus.*

ram. Significans in tranquillissimis rebus interdum existere periculum, quod nullus exspectasset. Adversus inopinatos igitur casus prospexit suis copiis, ne si quid accidisset, dicere cogeretur, non putaram. Hoc Latini transferunt ad Scipionem.

14. CUM instrueret aciem adversus Barbaros, *a* dicebat se vereri ne hostes non nossent Iphicratem, quo nomine solet alios hostes terrere. At alii dant operam, ne quis norit Ducem.

15. CAPITIS postulatus dixit calumniatori qui litem intendebat: *b Quale est quod facis homo, cum instet bellum, Reipublicæ persuades ut de me consultet, ac non potius mecum?* Sentiens id temporis maxime opus esse civitati consilio operaque Iphicratis.

16. HARMODIO prisci illius Harmodæ abnepoti, generis probrum per convicium objicienti: *c Meum,* inquit, *genus à me habet originem, tuum vero in te desiit.* Hoc imitatus est Cicero.

17. ORATORI cuidam in concione hunc in modum ipsum interroganti. Quis es ut tam sublimes geras spiritus? num eques, aut sagittarius, aut scutatus, aut pedes? *d Nihil horum,* inquit, *sed qui his omnibus imperare didici.* Sentiens pulchrius esse bonum præstare Ducem, quam quemvis militem.

18. IDEM censebat, *e* militem & divitiarum & voluptatum avidum esse oportere, dicens illum audacius pericula subiturum, quo suis cupiditatibus suppeditaret.

19. IDEM in causa obrutus eloquentia patroni qui Aristophontem defendebat: *f Adversariorum,* inquit, *melior est histrio, sed mea fabula melior.* Ut fabula nonnunquam exploditur vitio histrionis, ita sæpe melior causa vincitur à pejore patroni infantia stultitiave.

XENÆNETUS.

20. XENÆNETUS Dux civibus exprobrantibus, sibi quod Imperator exercitus fugisset in bello:

a *Nomen habet momentum.* b *Intempestiva.* c *Nobilitas vera.* d *Dux bonus.* e *Miles dives.* f *Eloquentia victrix.*

a *At vobiscum*, inquit, *ô capita:* probrum cum exprobrantibus communicans, neque enim Dux persistere potest absque militibus. Et turpiter objicit alteri vitium, à quo ipse non est immunis.

TIMOTHEUS.

21. TIMOTHEUS dicebatur Dux fortunatus. Huic invidentes nonnulli pinxerant civitates ultro se reti implicare ipso dormiente. Hac contumelia nihil offensus Timotheus civiliter respondit: b *Si tantas urbes capis dormiens, quid facerem vigilans?*

22. AUDACE quodam milite vulnus Atheniensibus ostentante. c *Et me*, inquit, *puduit, quod cum ego in Samo Dux vester essem, catapultæ telum prope me ceciderat.* Significans hoc vulnus illi non factum in prælio cominus pugnanti, sed procul. At bono Duci adeo cavendum, ut ne prope quidem jaculum ullum possit accidere. Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, telo factum catapultæ, indiligentiæ signum est.

23. CUM oratores Charetem commendarent, censentes, talem creari debere Atheniensium Ducem: d *Non Ducem*, inquit, Timotheus, *sed qui Duci suas stragulas portet.*

CHABRIAS *Dux*.

24. CHABRIAS dicere solet eos optime Ducis munere fungi, qui res hostium quam maxime cognitas haberent.

25. IDEM proditionis accusatus est una cum Iphicrate. Cum autem ab Iphicrate objurgaretur, quod cum esset in periculo, tamen ad gymnasium itaret, solitaque pranderet hora: e *Ergo*, inquit, *si quid secus de nobis statuerint Athenienses, te squalidum ac famelicum, me vero, pransum & unctum occident.*

26. QUIN & illud dicere solet. f *Formidabiliorem esse cervorum exercitum duce leone, quam leonum duce cervo.*

a *Probrum commune.* b *Scomma contemptum.* c *Cautio.* d *Magnus non fortis.* e *Miser ante tempus.* f *Dux egregius.*

cervo. Sentiens totam belli fortunam pendere à virtute prudentiaque Ducis.

HEGESIPPUS.

27. Cum Hegesippus cognomento Crobelos, Athenienses in Philippum irritaret, quidam è concione succlamavit. Itane bellum nobis invehis Hegesippe? *a Nae per Jovem*, inquit, *& pullas vestes, & publicas exequias, & orationes funebres, si victuri sumus liberi, nec imperatis Macedonum parebimus*. Significans libertatem bene emi magno, nec sine negotio posse servari.

28. Pytheas cum adhuc esset adolescens, accessit in concionem contradicturus decretis quæ tum de Alexandro condebantur. Huic cum quidam dixisset. Tu cum sis juvenis audes de rebus tantis loqui? *Atqui*, inquit, *quem vos suffragiis vestris Deum facitis, me junior est*.

PISISTRATUS.

29. Pisistratus Atheniensium Tyrannus, cum aliquot amici qui ab ipso defecerant Phylen occupassent, venit ad illos stragulas in sarcinam colligatas ipse portans. Cæterum illis quid sibi vellet percunctantibus: *b Ut*, inquit, *si persuasero, reducam vos, si non persuasero, maneam vobiscum: ob hoc enim veni cum sarcinis*. Egregius animus, qui nollet sine amicis nec regnare, nec vivere.

30. Cum mater apud ipsum esset delata, quod adolescentem quendam deamaret, furtimque cum eo congrederetur, & quidem frequenter præ metu Pisistrati negante sui copiam, adolescentem vocavit ad cœnam: peracta cœna rogavit quo modo habitus esset, cum ille respondisset: Suaviter: *c Hæc*, inquit, *tibi contingent quotidie; si matri meæ placueris*. Admodum civiliter & maternis indulsit affectibus, & adolescentem omni terrore liberavit.

31. Thrasybulus Pisistrati filiam amabat, eamque cum haberet obviam, in publico osculatus est: ob id uxori maritum in Thrasibulum irritanti:

a *Libertas magno emenda*. b *Solerter*. c *Civiliter*.

a Si illos, inquit Pisistratus, *qui nos amant habemus odio, quid faciemus iis qui nos oderunt?* Ac virginem adamantem Thrasybulo dedit uxorem.

32. COMESSATORES quidam in Pisistrati uxorem inciderant multaque lascive in illam tum fecerant, tum dixerant. Postero vero die jam decocta temulentia Pisistratum adierunt cum lachrymis orantes veniam. Tum Pisistratus: *b Vos quidem in posterum date operam ut sitis sobrii, uxor vero mea heri nequaquam usquam prodiit ex aedibus.* Humanitatis erat, quod ignovit adolescentibus: pietatis, quod uxoris honori consuluit, negans tale quidquam in illam factum esse.

33. CUM alteram uxorem ducere statuisset, liberis ipsum percunctantibus nunquid in ipsis haberet de quo quaereretur: *c Nequaquam*, inquit, *immo ob id potius alteram duco, quod collaudem vos, cupiamque mihi & alios istiusmodi liberos nasci.*

34. DEMETRIUS Phalereus Ptolemaeum Regem adhortari solet, sibi pararet libros, de regno, deque militari imperio gerendo tractantes, eosque evolveret, propterea quod ea de quibus amici non audent admonere Reges, in libris scripta habeantur.

35. CUM exularet, ac Thebis inglorius humilisque viveret, audissetque. Craterem Philosophum, qui ipsum inviseret, multa placide prudenterque de moderate ferendo exilio disserentem: *Male sit*, inquit, *negotiis ac occupationibus, per quas hactenus talem virum non licuit cognoscere.*

NICOSTRATUS *Dux.*

36. NICOSTRATUS Argivus, cum ab Archidamo solicitaretur, tum ingenti promissa pecunia, tum cujuscunque vellet Lacaenae conjugio, ut Cromnum traderet, respondit: *d Archidamum non ducere genus ab Hercule, quod Hercules obiens orbem soleat improbos afficere supplicio, ipse contra ex probis faceret improbos.* Lacedaemonii

a *Civiliter.* b *Civilitas prudens.* c *Retortum mire.*
d *Degeneres.*

monii vero hoc nomine potissimum gloriantur, quod originem ducunt ab Hercule.

EPAMINONDAS.

1. SUB Epaminonda Thebano Duce nunquam evenit, *a* ut exercitum invaderet tumultus Panicus, qui subito præter causam interdum oboriri solet: eum quoniam à Pane Deo credunt immitti, Panicum appellarunt.

2. DICERE solebat, pulcherrimum esse genus mortis in bello mori, *b* quod hæc mors primum cum laude fortitudinis conjuncta sit, modo bellum geratur pro patria: deinde brevis, non diu crucians hominem, aut paullatim extabefaciens.

3. IDEM dicere solet, *c* militum quibus arma gerenda sunt corpus exercitatum esse oportere, non solum athletice, verumetiam militariter. Nam athletæ tantum hoc agunt, ut corpore sint robusto: at militem oportet corpus habere expeditum & agile. Unde & vehementer obesis infensus erat, adeo ut hujusmodi quendam expulerit ab exercitu, dicens, quod vix clypei tres quatuorve tegerent ipsius ventrem, per quem nunquam vidisset sua pudenda.

4. IPSE tam tenui victu utebatur, ut aliquando vocatus ad cœnam à vicino, cum reperisset bellariorum, opsoniorum & unguentorum apparatum, confestim abierit, dicens: *d* *Ego te sacrificare putabam, non deliciari & illudere.*

5. CUM coquus collegis Epaminondæ de impendiis aliquot dierum rationem redderet, *e* non alia de re indignabatur quam tantum fuisse consumptum olei: demirantibus autem collegis, negavit se offendi sumptu, sed moleste ferre tantum olei exceptum intra corpus hominum. Sentiens oleum esse natum foris unguendo corpori, non intus explendo. Inunctum reddit corpus firmius & injuriæ patientius: infusum in viscera, reddit delicatius ac segnius.

6. CUM

a *Providentia.* b *Mors in bello.* c *Obesus miles.* d *Frugalitas.* e *Frugalitas.*

6. CUM festum diem celebraret civitas, omnesque compotationibus & libidini indulgerent, Epaminondas cuidam è familiaribus factus est obviam squalidus & cogitabundus. Admirante illo roganteque quid tandem esset rei, quod solus ad eum affectus modum obambularet: a *Ut vobis*, inquit, *omnibus ebrios ac socordes esse liceat.* O vocem Principe dignam. Tum maxime vigilandum est Principi, cum populus maxime indulget genio. At non oportet ipsi unquam vacare genialiter vivere.

7. HOMINI contempto qui leve quiddam admiserat Pelopida pro eo deprecante, b non ignovit, sed amica pro illo rogante dedit veniam: dicens ejusmodi munera à scortillis accipi oportere, non à militibus. Paratus erat ad ignoscendum, sed quemadmodum non quævis damus omnibus, ita spectandum est cui in qua causa gratificemur.

8. CUM Lacedæmonii copias in Thebanos educerent, variaque Thebanis ferrentur oracula, quorum alia victoriam illis pollicebantur, alia diversa prædicebant, jussit bene promittentia ad dextram tribunalis poni, contraria ad lævam. Atque omnibus hunc in modum dispositis, surrexit, dixitque: c *Si volueritis parere Ducibus, & conglomerati in hostem tendere, hæc vobis sunt oracula*, ostensis melioribus: *quod si ad conflictum segnes timidique fueritis, hæc oracula vobis reddita sunt*, ostensis deteriora pollicentibus. Mire nec oraculorum contempsit auctoritatem, nec animos militum his dejici passus est: sed interpretatus est Deum prospera polliceri strenuis, infausta timidis, quasi à nobis pendeat rerum eventus.

9. RURSUM cum copias admoveret castris hostium, tonitru facto, militibus percunctantibus quid putaret portendere Deum: d *Attonitos*, inquit, *esse hostes, quod cum tales agros haberent in propinquo, in talibus castra metarentur.* Solertia Ducis non solum terrorem

a *Sobrius Princeps.* b *Personæ respectus.* c *Oracula à nobis pendent.* d *Ostentum commode interpretatum.*

rem exemit animis militum, verum etiam commoda interpretatione addidit alacritatem.

10. Ex omnibus quæ præclare & honeste gessisset in vita, illud sibi dicebat esse jucundissimum, quod utroque parente vivo Leuctrica pugna vicisset Lacedæmonios. Vir pius non tam sibi gratulatus est eam obtigisse gloriam, *a* quam hanc voluptatem ex se contigisse his quibus vitam suam acceptam ferebat.

11. Cum alias solitus esset uncto corpore hilarique vultu prodire in publicum, postridie ejus diei, quo feliciter pugnatum est in Leuctris, processit squalidus ac summissus. Amicis autem sciscitantibus, ecquid illi molesti accidisset: *b Nihil*, inquit, *sed heri sensi me plus æquo mihi placuisse, ejus gaudii intemperantiam hodie castigo.* Adeo metuit arrogantiam vir Bœotus ac militaris, & nos non idem faciemus, quoties secunda fortunæ aura res nobis succedunt.

12. Cum videret hoc agere Lacedæmonios, ut eam calamitatem tegerent, *c* Epaminondas ut palam faceret quanta fuisset illius cladis magnitudo, non quibuslibet permisit cadavera tollere, sed ut quæque civitas sua auferret. Ita factum est ut appareret plusquam millenos Lacedæmonios interiisse. Hoc strategema pro apophthegmate forsitan adjecit aliquis.

13. Jason Thessalorum Rex venerat Thebas, belli socius futurus. Is cum Epaminondæ vehementer egenti aureorum duo millia misisset, aurum non recepit, sed ipsum Jasonem intuitus: *d Injustis*, inquit, *imperias ipse deterior.* Ipse vero quinquaginta drachmis à cive quodam acceptis mutuo, pro viatico exercitus, invasit Peloponnesum. Sentiebat iniquas esse divitias, quæ possessorem reddunt deteriorem: at viri fortes gloria virtutis præmio contenti sunt.

14. Rursus cum Artoxerxes Persarum Rex ipsi tria Daricorum millia misisset, Diomedontem Cyzicenum asperius increpuit, si tantam navigationem suscepisset corrupturus Epaminondam, eumque jussit hæc verba

a *Pietas.* b *Secundis moderate gaudendum.* c *Gloria.*
d *Gloria potior.*

verba ad Regem referre: *a Si favet commodis Thebanorum, habiturus est Epaminondam amicum gratis: sin minus, hostem.* Quid hoc animo incorruptius, non alio spectante quam ad patriæ commoda?

15. CUM Argivi Thebanorum essent socii, Atheniensium oratores in Arcadiam missi vituperarunt utramque gentem, & Callistratus Rhetor Orestem & Oedipodem civitatibus exprobrabat. Nam Orestes Argivus fuit, Oedipus Thebanus. Interim surgens Epaminondas: *b Fatemur*, inquit, *apud nos fuisse qui patrem occiderit, apud Argivos qui matrem necarit, sed eos qui hoc patrarunt nos expulimus, Athenienses receperunt.* Tanto compendio convicium retorsit in auctores.

16. IN Spartanos qui multa magnaque crimina Thebanis objiciebant: *c Hi nimirum fecerunt*, inquit, *ut breviloquentia uti destiteritis.* Solent Lacedæmonii de breviloquentia gloriari, sed à Thebanis multis affecti calamitatibus multa dicere coacti sunt, de illis conquerentes.

17. POSTEA quam Alexandrum Pheræorum Tyrannum Thebanis infensum, Athenienses sibi fecissent amicum ac socium, isque polliceretur illis se perfecturum ut minam carnium emerent semiobolo, videlicet significans se tantum pecudum ac jumentorum adducturum è præda: Epaminondas subjecit: *d At nos*, inquit, *Atheniensibus ad coquendas istas carnes ligna gratis suppeditabimus. Nam silvas ipsorum succendemus, si se plus satis admisceant nostris negotiis.*

18. CUM studeret Bœotos, otio dissolutiores, continenter in armis habere, simul ut Bœotiæ creatus est Imperator, his verbis illos adhortatus est: *e Posthac consultate viri, nam si ego militiæ præfectum agam, vobis militandum est:* adimens illis spem otii sub tali Imperatore.

19. REGIONEM quandam supinam & campestrem belli orchestram appellabat, veluti theatrum unde late pateret prospectus. *f* Eam dicebat obtineri non posse,

a. *Patriæ commoda.* b *Integre.* c *Misera multiloquia.* d *Mna.* e *Militia laboriosa.* f *Vigilantia.*

posse, nisi manum semper scuti loro insertam haberent. Nam quæ montibus cincta sunt, minore negotio tuemur. Campestris Regio quoniam pater omnium incursionibus, armis tuenda est.

20. CUM Chabrias circa Corinthum paucos Thebanos sub mœnibus avidius pugnantes prostravisset, atque ob id trophæum erexisset, Epaminondas deridens hominem dixit: a *Heic sane decebat non trophæum, sed Hecatæum erectum esse.* Veteres enim ante portas in triviis congruenter Hecates imaginem statuere solent, vel ad indicandam viam, vel in gratiam sepultorum.

21. CUIDAM nuntianti, quod Athenienses exercitum novis instructum armis in Peloponnesum misissent: b *Quid*, inquit, *num igitur gemit Antigenidas, si Tellis novas habet tibias?* Tellis autem erat tibicen pessimus, Antigenidas optimus. Significabat Athenienses frustra novis armis instructos, cum his nescirent uti.

22. SCUTATUM militem senserat à captivo quodam magnam pecuniarum vim accepisse. Huic Epaminondas: c *Mihi*, inquit, *redde clypeum, tibi vero cauponam emito, in qua vitam degas.* Posthac enim noles eodem modo subire periculum, quippe jam unus de numero divitum ac beatorum. Recte judicavit, timidum, ut est in proverbiis, esse Plutum. Magis enim metuit mortem, qui domi habet unde possit suaviter vivere.

23. INTERROGATUS quem arbitraretur Ducem præstantissimum, seipsumne an Chabriam an Iphicratem: d *Id*, inquit, *judicatu perdifficile est donec vivimus.* Alludens ad illud Solonis, neminem dicendum beatum ante obitum. Quandiu vivit homo, potest & ad meliora proficere, & ad deteriora degenerare.

24. CUM è Lacedæmone reversus, cum suis collegis capitis postularetur, ut qui præter legem, Bœoticæ præfecturæ menses quatuor adjecisset, jussit, ut Duces in ipsum rejicerent crimen tanquam vi compulsi. Ipse autem pro se dixit, se non habere sermones factis meliores: sentiens ipsas res gestas reo patrocinari debere.

Quod

a *Trophæum ridiculum.* b *Arma indigna viri.* c *Miles ditatus.* d *Finis vitæ spectandus.*

a Quod si, inquit, *omnino dicendum est aliquid apud judices, peto ut cum me occiderint, columnæ damnationis titulum inscribant, quo Græci videant, quod Epaminondas Thebanos nolentes coëgerit Laconicam, quæ per quingentos annos capi non poterat, ac Messenam incoluerat annis* CCXXX. *igni ferroque populari, tum Arcades inter se conciliare, resque illorum componere, denique Græcos libertati restituere.* Nam hæc illo tum Imperio gesta sunt. His auditis judices discesserunt multum ridentes, ac ne calculos quidem de illo colligere voluerunt. Quod totius causæ periculum à Ducibus in se unum recepit, dubites humaniusne factum sit an animosius: simul autem docuit quantam fiduciam homini præstet egregiorum meritorum conscientia.

25. IN suprema pugna apud Matineam sauciatus, *b* delatusque in tentorium, vocavit ad se Daiphantum, post illum Iollidam, ubi audivit eos viros interisse, jussit omitti bellum cum hostibus, quandoquidem jam exercitus Duces non habebat: ac verbis ipsa res testimonium præbuit, quod Epaminondas optime nosset cives suos. Et hoc videtur apophthegmatibus adjectum.

26. MENECLIDES invidens Epaminondæ gloriæ, suasit populo ut pacem haberent bello potiorem. Cui Epaminondas: *c Fallis*, inquit, *cives tuos, qui otii nomine eos ad servitutem vocas.* Pax enim bello paratur, nec eam tueri licet, nisi cives sint ad bellum instructi.

27. EIDEM exprobranti quod non duxisset uxorem: *d Nullius*, inquit, *consilio, ô Meneclida, hac in re minus uti velim quam tuo.* Notans illum quod uxorem haberet parum secundæ famæ.

28. RURSUS eidem objicienti quod Agamemnonis gloriam æmularetur: *e Falleris*, inquit, *nam ille totius Græciæ præsidiis usus decem annis vix unam cepit urbem, ego unius hujus urbis præsidiis, uno die profligatis Lacedæmoniis totam Græciam liberavi.*

29. CIVIUM suorum injurias patientissime ferebat,

a *Fiducia meritorum.* b *Ducis præcipua victoriæ spes.* c *Pax bello parta.* d *Morsus tectus.* e *Agamemnone major.*

bat, dicens, *esse nefas irasci patriæ:* quemadmodum parentum injurias ulcisci pietas vetat.

30. PELOPIDÆ increpanti quod nullos tolleret liberos, male in hoc consulens patriæ: *a Vide*, inquit, *ne tu pejus consulas, qui talem patriæ filium relicturus sis.* Habebat enim Pelopidas filium improbum & infamem. *Mihi*, inquit, *Leuctrica pugna pro liberis erit, nunquam interitura.* In hoc enim suscipiuntur liberi, ne pereat nostri memoria. At hoc melius præstant egregia facinora: nam liberi frequenter offuscant parentum gloriam.

31. CUM sentiret vulnus esse lethale, non prius ferrum eduxit, quam audisset Thebanos vicisse: *b Tum satis*, inquit, *vixi, invictus enim morior:* & educto ferro protinus efflavit animam.

32. VALERIUS narrat illum quæsisse, an ipsius clypeus esset salvus: ut audivit salvum, rogasse an hostes essent devicti. Cum audisset penes Thebanos esse victoriam, ita loquutum militibus. *Non finis commilitones vitæ meæ, sed melius & altius initium advenit. Nunc enim vester Epaminondas nascitur, quia sic moritur.*

33. CUM illi per invidiam & contumeliæ gratia sordidus quidam & contemptus. *c* Magistratus delegatus esset à populo Thebano, non aspernatus est dicens, non solum Magistratum ostendere virum, sed virum vicissim ostendere Magistratum: itaque gessit, ut deinceps tanquam honestum munus à multis ambiretur, cum antea nihil aliud fuerit, quam cura sordes & stercora ex angiportis ejiciendi.

34. IDEM cuidam egeno mandavit, ut à quodam ex amicis ipsius talentum peteret, petiit & accepit. Amico percunctanti cur id jussisset: *d Quoniam*, inquit, *ille cum vir sit probus, inopia premitur: tu vero dives es, multa de publico depeculatus.* Epaminondas ipse pauper hac ratione subvenit egenti. Bonorum enim probrum est, virum probum egere necessariis.

35. TEMPORE belli Leuctrici cum accepisset quen-

a *Benefacta pro liberis.* b *Mors generosa.* c *Vir Magistratum ornat.* d *Benigniter.*

quendam ſtrenuum virum periiſſe morbo, per jocum dixiſſe fertur: *a Unde fuit illi moriendi otium in tantis negotiis?* Frequenter autem non minima morbi pars eſt imaginatio metuſve morbi. Hunc languorem ſolet excutere negotiorum ardor.

PELOPIDAS.

1. PELOPIDAS in præfectura rei militaris Epaminondæ collega, cum amici dicerent illi rei neceſſariæ, videlicet colligendi pecunias, nullam eſſe curam: *b Ita per Iovem*, inquit, *neceſſaria, ſed huic Nicomedi:* oſtendens hominem claudum ac mancum. Senſit fortibus viris nihil eſſe opus pecunia.

2. UXORI quæ ipſum ad bellum proficiſcentem rogabat muliebriter ut ſervaret ſeipſum: *c Alii*, inquit, *ut iſthuc faciant monendi ſunt.* Nam Princeps ac Dux hortandus eſt potius ut ſervet cives. Vox Imperatore digna, cujus eſt civium multorum ſalutem ſuæ unius incolumitati anteponere.

3. CUM è militibus quiſpiam qui videret Lacedæmonios per anguſtias montium adventare, dixiſſet Pelopidæ, incidimus in hoſtes: *d Qui potius nos in illos*, inquit, *quam in nos illi?*

4. AB Alexandro Phæreorum Tyranno præter fœdera captus ac vinctus Pelopidas, convitia congeſſit in fœdifragum: ut autem iratus ille dixit, Mori properas: *e Admodum*, inquit, *quo magis in te exaſperentur Thebani, tuque citius des pœnas violati fœderis, Diis pariter atque hominibus inviſus.*

5. THEBE Tyranni uxor adiit Pelopidam, dixitque ſe mirari quod vinctus eſſet tam hilaris: *f At ego*, inquit, *magis te miror, quod non alligata feras Alexandrum.*

6. POSTEA quam Epaminondas Pelopidam liberum reduxiſſet, ajebat ſe gratiam habere Alexandro, per quem experimento comperiſſet, ſe non tantum ad bellum, ſed etiam ad mortem bene animatum eſſe.

7. CUM

a *Otium.* b *Pecunia contempta.* c *Dux aliorum ſervator.* d *Animoſe.* e *Libere.* f *Mortis contemptus.*

7. Cum Pharsali congressus esset cum Alexandro Pheræorum Tyranno, milites admonuerunt, duplo plus Thessalorum esse cum Alexandro, quam ipse Thebanos haberet: a *Tanto*, inquit, *melius nobis erit*, *plures enim vincemus*. Hoc & alteri cuidam adscribitur.

8. De eo Plutarchus Symposiacon libro secundo refert quiddam per quam festivum. Convivium agitans cum collegis Ducibus, in fine convivii bibit acetum. Percunctantibus num id conduceret ad sanitatem: b *Nescio*, inquit, *illud scio*, *bonum esse ad hoc*, *uti quis meminerit domestica diæta*, *sive domesticorum negotiorum*, sentiens conducere adversus crapulam, & conferre sobrietati: simul indicans se domi parcissimo victu agere solitum.

MANIUS CURIUS.

9. Manius Curius nonnullis arguentibus quod ex c agris bello partis partem exiguam unicuique militum distribuisset, magnam vero Reipublicæ, optavit à Diis, ne quando existeret quisquam Romanus, cui ager exiguus videretur, qui posset alere dominum. Sentiens eum non esse Romano dignum nomine, qui plus appeteret quam quod ad victum frugalem satis est.

10. Samnites postea quam ab illo fuerant devicti, venerunt ad Manium Curium, ac magnam auri vim offerebant, atque id temporis forte rapula coquebat illis fictilibus. Respondit autem Samnitium legatis huncin modum: d *Nihil opus est auro talem cœnanti cœnam*: *sibi vero potius esse aurum possidentibus imperare*, *quam aurum habere*.

C. FABRITIUS.

11. C. Fabritius cum audisset Romanos à Pyrrho devictos, ad Labienum versus: e *Pyrrhus*, inquit, *non Epirota vincerunt Romanos*. Sentiens unius Ducis ingenio victoriam acceptam ferri oportere, non virtuti militum. Hoc pacto Romani nominis ignominiam

a *Generositas*. b *Frugalitas*. c *Agri modus*. d *Aurum spretum*. e *Dux egregius*.

niam elevavit, qui cum Epirotis essent virtute superiores, hoc solo erant inferiores, quod non haberent Ducem Pyrrho similem.

12. CUM Pyrrhus pro redimendis captivis multum auri misisset, aurum quidem non accepit Fabritius. Postridie vero Pyrrhus maximum elephantum emisit, qui ignaro Fabritio à tergo subito barriens appareret. Id ubi factum est, respiciens Fabritius ac ridens: *a Me*, inquit, *nec aurum heri, nec hodie bellua fecit attonitum*. Sensit Pyrrhum hoc de industria egisse, ut quoniam auro bonisque verbis deliniri non poterat, immani voce belluæ terreretur. Sed expertus est Pyrrhus animum undiquaque inexpugnabilem.

13. PYRRHO vero hortanti ut Fabritius apud se ageret, Imperii socius futurus: *b Ne tibi quidem isthuc expedierit*, inquit: *Nam si Epirotæ nostrum utrumque pernorint, mihi Regi quam tibi parere mallent.*

14. FABRITIO jam consuli misit epistolam Pyrrhi medicus, qua promittebat se Regem veneno necaturum si juberet. At eam epistolam auctore non prodito ad Pyrrhum remisit, jubens illum sibi cavere, qui pessimus esset judex, tum amicorum, tum hostium. *c* Sentiens eum eos habere pro hostibus quos amplecti debebat si satis novisset, & hos pro amicis ducere, qui pejus illi vellent quam hostes.

15. CÆTERUM ubi compertis insidiis Pyrrhus medicum egisset in crucem, *d* Fabritio captivos gratis remisit. At Fabritius noluit eos gratis recipere, sed parem captivorum numerum remisit, ne à Pyrrho proditi veneficii mercedem accepisse videretur, negans se hoc indicium fecisse Pyrrhi causa, sed ne Romani viderentur dolis hostem occidere, ut qui viribus superare non possent.

16. FABIUS Maximus quoniam cum Hannibale confligere detrectabat, sed mora copias illius & pecuniarum & commeatus egentes attenuebat, sequens illum per aspera montuosaque, ac subinde obiter sese oppo-

a *Animus inexpugnabilis.* b *Fiducia sui.* c *Fides in hostem.* d *Nihil gratis.*

opponens, à nonnullis per ludibrium dicebatur, Hannibalis pædagogus: hoc convitio nihil commotus pergebat suum institutum sequi, dicens apud amicos: *a Qui dicteria convitiaque metuat, eum sibi videri timidiorem his qui fugiunt hostes.* Sensit hoc turpius esse timiditatis vitium, quo levius est periculum. Nihil autem levius dictis, quæ qui formidat, quo modo substinebit impetum hostium?

17. CUM de Minutio illius collega, quoniam nonnullos hostes dejecerat, *b* multus esset ortus rumor, tanquam de viro nomine Romano digno, ait, se magis secundam Minutii fortunam, quam adversam pertimescere. Sentiens illius temeritatem periculosissimam esse Reipublicæ, quam si rerum successus attolleret, in extremum discrimen adducturum universum populum Romanum, sed adversis casibus futuram moderationem.

18. PAULO post cum Minutius hostium insidiis septus in summo esset periculo, ne cum suis copiis periret, Fabius è monte movens exercitum venit illi auxilio, multisque trucidatis hostibus ipsum eripuit. *c* Hoc facto Hannibal ad suos dixit. Nonne vobis sæpenumero prædixi fore, ut illa montana nubes nobis aliquando tempestatem immitteret? Hoc Hannibalis non Fabii dictum huc aliunde suspicor adscriptum.

19. POST calamitatem quam Romani acceperant apud Cannas, creatus Imperator cum Claudio Marcello *d* viro audaci, semperque gestienti cum Hannibale confligere Fabius potius sperabat futurum, ut si pugna abstineret, Hannibalis exercitus dictu temporis deficeret. Id sentiens Hannibal, dixit, se magis formidare Fabium à pugna quiescentem, quam Marcellum pugnantem. Nec hoc est Fabii apophthegma, sed Hannibalis.

20. MILES quidam Lucanus delatus erat Fabio, quod noctu frequenter è castris clam excederet, amore cujusdam fœminæ, Fabius cum audisset illum alioqui in

Q

a *Convitia contempta.* b *Temeritas.* c *Facete.* d *Cunctatio.*

in rebus belli præclarum esse virum, jussit clam apprehensam mulierem quam amabat miles, ad se perduci, quæ simul ut adducta est, jussit accersi virum, ad quem ita locutus est: a *Haud clam nobis fuit, te præter legem militarem abnoctare à castris: at ne id quidem prius nos latuerat te probum esse militem, proinde errata ante bene gestis condonamus, cæterum posthac eris nobiscum: nam habeo fidejussorem.* Et productam mulierculam illi commendavit.

21. TARENTINOS Hannibal præsidio imposito tenebat arce excepta: Fabius itaque dolo quam longissime exercitum suum abduxit ab urbe, quam ubi cepisset diripuissetque, scribæ percunctanti, quid de templorum simulachris statuisset: b *Relinquamus*, inquit, *Tarentinis Deos iratos.*

22. CUM M. Livius sibi postularet acceptum ferri, quod Fabius cepisset urbem Tarentinam, videlicet quod in arce præsidium habuisset: cæteris jactantiam hominis deridentibus: c *Vera*, inquit Fabius, *narras: nam nisi tu civitatem amisisses, nequaquam ego recepissem.*

23. FABIO jam sene filius illius consul factus est, qui cum publicitus multis audientibus habuisset orationem, Fabius conscenso equo præcedebat. Cum autem juvenis lictorem misisset, qui patrem juberet equo descendere, alii quidem factum hoc aversati sunt: at Fabius ab equo desiliens, non habita ætatis ratione accurrit, ac filium complexus: d *Euge*, inquit, *fili, sapis qui intelligas quibus imperes, & quam magnum magistratum susceperis.*

24. CUM Minutius gloriaretur, ipsius opera multum majestati Fabianæ dignitatis decessisse: e *Si saperes*, inquit Fabius, *Minuti, reputares tibi cum Hannibale certamen esse potius quam cum Fabio.*

25. DICEBAT absurdum videri, si cum equos & canes venaticos familiaritate ciboque cicuremus potius quam catenis ac verberibus: homines feroces animo, non humanitate ac beneficiis nobis conciliemus, sed

a *Error meritis condonatus.* b *Facete.* c *Jactantia elusa.* d *Consulatus majestas.* e *Graviter.*

ſed aſperiores in illos ſimus quam agricolæ ſunt in caprificos ac malos ſilveſtres & oleaſtros, qui has non protinus excidunt, ſed inſitione docent miteſcere.

26. FABIUS Maximus congiariorum exiguitatem notans, *a* dixit non eſſe congiaria, ſed heminaria. Congiaria dicuntur dona quæ dantur populo. Congius autem menſuræ genus eſt, qua multo minor eſt hemina. Ad menſuram igitur alludens, negavit eſſe congiarium, ſed heminarium.

HANNIBAL.

27. HANNIBAL à Minutio quem inſidiis obſederat, per Fabii copias depulſus, ubi rediſſet in caſtra, dixiſſe fertur: *b Eo prælio victum à ſe Minutium, ſe autem à Fabio fuiſſe ſuperatum*, videlicet ex eadem pugna victus & victor rediit. Perierat enim Minutius, ni Fabius ſuccurriſſet.

28. CUM Marcellus aliquot diebus continenter cum Hannibale conflixiſſet vario Marte, dixit Hannibal, *c* ſibi rem eſſe cum hoſte, qui nec victus nec victor noſſet quieſcere.

29. CùM Fabius ſimili arte recepiſſet Tarentum, quali Hannibal ceperat: *d Et Roma*, inquit Hannibal, *ſuum habet Hannibalem.*

30. CUM Romanorum Legati conditiones pacis retuliſſent apud Carthaginenſes, & Giſco quidam auſus eſſet ſuadere bellum cum Romanis redintegrandum, Hannibal indigne ferens, hominem imbellem de rebus arduis loqui, adhuc dicentem è ſuggeſto deturbavit. Hoc factum tam violentum in libera civitate demirante & indignante multitudine, Hannibal conſcenſo ſuggeſto dixit: *e Neminem mirari debere, ſi qui à primis ſtatim annis Carthaginem reliquiſſet, interim ætatem omnem in bellis & armis tranſegiſſet, minus noſſet urbanas conſuetudines:* hoc præfatus pacem ſuadere cœpit, & perſuaſit.

31. CUM adeſſet dies quo primam penſionem exigebant

a *Humanitas cicurat optime.* b *Victor & victus.* c *Pertinacia vincit.* d *Dolus dolum vincit.* e *Militaris ferocia.*

gebant à Pœnis Romani, *a* totus populus ad tributi mentionem ingemuit, at Hannibal interim effuse risit. Ea de re increpatus ab Hasdrubale Hedo, negavit eum risum fuisse gaudentis, sed aliorum feras & inanes lachrymas deridentis, quæ nunc in leviore malo manarent, cum antea potius manare debuerint, quo tempore Romani classes, arma & amplissimarum victoriarum spolia Pœnis detraherent, ac Leges victis imponerent.

32. CUM Hannibal apud Cannas felicissime pugnasset, amicis suadentibus ut fugientem hostem insequens in urbem irrumperet, non obtemperavit. Quam rem Barcha Carthaginiensis adeo indigne tulit, ut exclamarit: *b Vincere scis Hannibal, victoria uti nescis.* Hoc dictum Titus Livius tribuit Maharbali.

33. HANNIBAL Gisconi nuntianti sibi admirabilem videri Romanorum instructorum ad pugnam numerum: *c Immo aliud*, inquit, *mirabilius te fugit.* Quidnam hoc esset sciscitanti Gisconi. *Quod ex tam numerosa*, inquit, *hominum multitudine, nullus appellatur Gisco.* Is Ducis jocus multum timoris detraxit, multumque alacritatis addidit militibus.

34. IDEM profugiens apud Antiochum Regem agebat. Is ostendit illi suum exercitum Barbarico apparatu magnifice instructum, sed ad prædam magis quam ad bellum. Hæc omnia cum diligenter esset contemplatus Hannibal, rogavit Antiochus, num hæc omnia satis essent futura Romanis. Tum Hannibal: *d Plane satis arbitror, etiam si avarissimi sint Romani.* Lusit Pœnus ab inexspectato: Rex de prælio sciscitabatur, iste respondit de præda. Quid enim aliud est miles imbellis, auro, argento, cæterisque rebus ad prædam invitantibus instructus?

35. IDEM adhuc puer, *e* cum quæreretur de finiendo odio inter Romam & Carthaginem, pedem infixit solo, ac pulvere suscitato tum demum finem belli fore dixit, cum altera pars in habitum pulveris esset

a *Lachryma fera.* b *Uti victoria.* c *Ridicule.* d *Exercitus præda aptus.* e *Odium pertinax.*

esset redacta. Agnoscas ingenium exitio Romanæ gentis natum.

36. INTER Scipionem Africanum & Hannibalem ortus est sermo de præstantia Ducum. Cumque Scipio rogasset quem primum esse censeret, respondit: *a Alexandrum Magnum*, quem secundum, *Pyrrhum Epirotarum Regem*: quem tertium, seipsum nominavit. At quid, inquit Scipio, si me vicisses? *Tum*, inquit, *me neque secundum, neque tertium, sed omnium primum censuissem.*

37. HANNIBAL bibiturus venenum quod in eum usum paratum habebat, dixit: *b Solvamus ingenti cura populum Romanum.* Aut ut Livius refert. *Solvamus diutina cura populum Romanum, quando mortem senis exspectare longum censet.* Id postremo male habebat hominem, quod Romanis jam non posset aliquo pacto molestus esse.

38. POST victoriam Cannensem, si Hannibal recta petisset Romam, poterat in Capitolio prandere: sed frui quam uti victoria maluit, Campaniam ac Tarentum peragrans: ubi mox & ipse & exercitus ardore adeo elanguit, ut verissime dictum sit, Capuam Hannibali fuisse Cannas. *c* Siquidem invictum apibus, indomitam armis, Campania sole, & Bajæ fontibus calidis tepentes subegerunt. Refert Florus.

SCIPIO MAJOR.

1. SCIPIO senior si quando vacans à negotiis bellicis in literis versaretur, dicere solet, *d* se nunquam minus esse otiosum, quam cum esset in otio. Sensit se id temporis non dare animum otio in voluptatibus, sed de Reipublicæ commodis multa suo cum animo tractare.

2. POSTEA quam Carthaginem Novam quæ erat Hispanorum, armis ceperat, milites quidam virginem eleganti forma captam adduxerunt, eique tradiderunt. Heic ille: *e Libenter acciperem*, inquit, *si privatus essem,*

a *Præstantia.* b *Odium pertinax.* c *Voluptas emollit indomitos.* d *Otium sapientis.* e *Imperator castus.*

sem, non Imperator. Juvenis insigni puellæ forma corrumpi non potuit, quo minus meminisset quid deceret Imperatorem. At multi sunt hodie, qui ob hoc ipsum sibi credunt tum licere, tum decora esse omnia, quod sunt Imperatores.

3. Rursus cum obsideret oppidum humili loco situm, prominente illic Veneris templo, jussit illuc profiteri vadimonia, tanquam tertio post die jus ibi redditurus. *a* Et quod se facturum prædixit, fecit urbe capta: tanta erat fiducia victoriæ.

4. In Sicilia percunctanti cuidam, qua re fretus classem educere pararet in Africam, ostendit viros armatos trecentos sese exercentes, præterea turrim excelsam mari imminentem, & ait: *b Nullus horum est qui non conscensa turri semet in mare præcipitaturus sit, si jussero:* sentiens non perinde referre quam numerosam educas multitudinem, modo fortis Dux educat exercitatos & dicto audientes.

5. Ubi trajecit in Africam, ac terra potitus hostium castra concremasset, Carthaginenses missis Legatis fœdus cum Scipione pepigere, pollicentes se & elephantos camelosque, & naves, & pecunias daturos. *c* Cæterum postea quam Hannibal abnavigasset ex Italia Carthaginem, cœpit illos conventorum pœnitere, eo quod jam animum recepissent. Id audiens Scipio, negavit se etiam si ipsi vellent, pacta servaturum, nisi prius imperatis adderent talentorum quinque millia, hoc nomine quod Hannibalem accersissent.

6. At postea quam Carthaginenses vi adacti Legatos de fœdere ac pace ad Scipionem misissent, jussit eos qui venerant protinus abire, tanquam non auditurus eos prius quam L. Terentium ad se perduxissent. Erat autem Terentius Romanus, *d* vir probus & humanus, qui in bello captus à Pœnis detinebatur. Quem ut adduxerant, Scipio pro tribunali sedens hominem apud se collocavit: moxque auditis Legatis bellum dissolvit. Porro Terentius tanti beneficii memor triumphan-

a *Fiducia eventus.* b *Miles dicto audiens* c *Animus præsens.* d *Humaniter & grate.*

phantem Scipionem sequebatur pileatus, velut illius libertus: quin & Scipione mortuo ad exequias multum exhibuit, aliaque ad funeris celebritatem pertinentia studiose procuravit. Sed de his posterius. Heic in Scipione quidem habes exemplum beneficii candide simul & honorifice collati, in Terentio vero memoris animi specimen.

7. POSTEA quam Romani trajecerant in Asiam adversus Antiochum Regem, isque Legatos ad Scipionem de pace misisset: a *Id*, inquit Scipio, *prius factum oportuit, non nunc cum & frenum & sessorem recepisti.* Allusit ad Apologum de equo & sessore, notiorem quam ut heic sit commemorandus.

8. SENATUS decreverat ut pecunias sumeret ex ærario: at cum quæstores ærarii negarent se eo die aperturos: b *Ipse*, inquit, *aperiam, quando mea causa clauditur, qui tanta pecuniarum vi repleverim ærarium.* Vacua non clauduntur, eo Scipio per jocum dicebat, sibi hoc laboris suscipiendum ut aperiret, qui fuisset in causa ut tam diligenter clauderetur, ut quæstores diei spatium quærerent ad recludendum. Exemplum ingentis fiduciæ meritis quæsitæ.

9. CUM à petiliis tribunis plebis, multis nominibus accusaretur apud populum Romanum, nihil ad crimina respondit, tantum hoc dixit: c *Hoc die, Quirites, Hannibalem & Carthaginem devici: proin ipse sumpta corona in Capitolium ascendo, Jovi Optimo Maximo sacrificaturus: si quis de me suffragium ferre velit, ferat.* Hæc locutus ascendebat ad Capitolium relictis accusatoribus, nondum perorata causa. Tantum valet egregiorum in Rempublicam meritorum fiducia, ut repente judicii rigor versus sit in ovationem, & reus pro supplice egerit triumphantem.

10. SCIPIO Africanus quibusdam calumniantibus, quod parum strenuus pugnator esset: d *Imperatorem*, inquit, *me mater, non bellatorem genuit.* Significans in Imperatore plus habere momenti so-

a *Frenum receptum.* b *Fiducia meritorum.* c *Fiducia meritorum.* d *Generose.*

lertiam ac prudentiam in consiliis, quam vires in præliis.

11. IDEM dicere solebat, *a* hosti non solum esse dandam viam fugiendi, verum etiam muniendam: docens moderandam esse victoriam, nec sæviendum in eos qui contra ferre arma destitissent.

12. IDEM militi cui scutum erat elegantius ornatum. *b* *Non miror*, inquit, *quod scutum tanta cura ornaris, in quo plus habeas præsidii quam in gladio:* significans illum ignavum militem. Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est. Quanquam hoc idem de altero Scipione narratur inferius.

13. IDEM dicere solet, *c* ii quibus sunt equi ferociores tradunt eos domitioribus, ut his facilioribus possint uti. Sic homines secundis rebus effrenatos, sibique præfidentes tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportere, ut perspecta rerum humanarum imbecillitate, varietateque fortunæ, reddantur moderatiores.

14. DICERE solet, in re militari turpe verbum esse. *d* Non putaram: quod aliis in rebus interdum locus datur male instituta posterioribus consiliis melioribus corrigere: cæterum quæ ferro peraguntur, ea non oportet temere aggredi, quod hic error fere est inemendabilis. Idem dictum locum habet & in his, quæ semel facta mutari non possunt, ut in ducenda uxore, in sacris ordinibus.

15. CUM hoste dicebat non esse confligendum, *e* nisi aut invitaret occasio, aut urgeret necessitas: quod incogitantis sit, oportunitatem oblatam negligere, & extremæ ignaviæ sit, tum non præstare fortem animum, cum audacia spem præbet incolumitatis, formidolositas nihil aliud quam certum promittit exitium.

T. QUINCTIUS.

1. T. QUINCTIUS ab ipso protinus initio clarus fuit, ut prius quam esset ædilis, aut tribunus militum,

a *Clementer.* b *Ignavia.* c *Graviter.* d *Providentia.* e *Quando bellandum.*

tum, aut prætor, consul factus sit. Porro missus Imperator adversus Philippum, suasit ut veniretur in colloquium. At cum Philippus posceret obsides, eo quod ille multis Romanis comitatus esset, ipse vero solus: *a Ut solus sis*, inquit Quinctius, *ipse fecisti, qui amicos & cognatos tuos occideris.*

2. UBI Philippum bello vicerat, in Isthmiis præconio jussit evulgari, se Græcos suæ libertati suoque juri permittere. *b* Quotquot autem Romani temporibus Hannibalis capti serviebant apud Græcos, cum horum singulos Græci quingentis drachmis emissent, gratis Quinctio donarunt: qui & ipsi Romæ triumphantem Quinctium secuti sunt pileati, quod facere solent è servitute manumissi. Et hoc miror à Plutarcho inter apophthegmata commemorari.

3. ACHÆOS meditantes expeditionem adversus insulam Zacynthiorum, monuit ut caverent, *c* ne more testudinum caput extra Peloponnesum proferentes, venirent in periculum. Testudo enim intra testam tutissima est.

4. CUM Antiochus Rex cum numeroso exercitu venisset in Græciam, omnesque reddidisset attonitos & militum numerus & armaturæ varietas, Quinctius hoc sermone metum ademit Achæis: *d Cum*, inquit, *essem in Chalcide cœnam apud hospitem meum, mirabar carnium copiam, cum essent omnia tecta nive:* at hospes respondit, ea omnia nihil aliud esse quam suis domesticæ carnes, tantum apparatu & conditura diversa. *Ne vos igitur*, inquit, *admiremini Regis copias, cum auditis hastatos, cataphractos, pedites, equites & sagittarios.* Nam hi omnes Syri sunt, armatura inter se differentes.

5. IN Philopœminem Achæorum Ducem, qui multos haberet equites & armatos, sed pecuniarum indigus, ita ludebat: *e Philopœmen*, inquiens, *manus habet & crura, ventrem non habet.* Ac tali quidem speciæ corporis erat Philopœmen. Quinctius autem equites ac pedites armatos, manus & crura Ducis appellabat, sed quo-

a *Libere.* b *Clemens victor.* c *Tutum consilium.* d *Ostentatio inanis.* e *Salse.*

quoniam non haberet quo aleret militem, negabat illum habere ventrem.

C. DOMITIUS.

6. C. DOMITIUS, sive ut Livius lib. 7. Decad. 4. Cn. Domitius, *a* quem Scipio major pro se Lucio fratri in bello adversus Antiochum Legatum dederat ubi contemplatus esset hostium phalangem, exercitus præfectis hortantibus ut confestim aggrederetur, negavit tempus sufficere ad hoc, ut tot millibus trucidatis ac direptis impedimentis, in castra reversi sua curarent corpora. Sed hoc ipsum postridie se tempestive facturum dixit. Ac postero die congressus, quinquaginta millia trucidavit. Vir strenuus non dubitavit de victoria, spatium modo temporis gerendæ rei par eligebat.

P. LICINIUS.

7. P. LICINIUS consul, *b* Imperator equestri pugna superatus à Perseo Macedonum Rege, bis mille & octingentos milites amisit, partim interfectos, partim captos. Ubi vero post pugnam Perseus mitteret Oratores acturos de fœdere, ac pace, Licinius qui victus erat, victori præscripsit, ut si pacem vellet, quæ haberet in sua potestate, daret in fidem Romanorum. Ne calamitas quidem fortissimi viri spiritus potuit imminuere. Ne ignoravit Perseus quibus cum viris ipsi res esset, eoque fecit victor quod victi solent facere.

PAULUS ÆMILIUS.

8. PAULUS ÆMILIUS cum iterum peteret consulatum, repulsam tulit: cæterum cum bellum adversus Perseum, *c* ac Macedones, imperitia segnitieque Ducum in longum duceretur, eidemque consulatum detulissent, negavit se illis habere gratiam: non enim se ob id tum designatum Imperatorem, quod ipse desideraret imperium, sed quod ipsi Imperatorem.

9. EFORQ domum reversus cum filiam puellam nomi-

a *Fiducia eventus.* b *Animose.* c *Necessitate delatus honor.*

nomine Tertiam reperisset lachrymantem, rogavit quid haberet. Illa respondente, Perseus nobis interiit: Id erat nomen catelli, quem puella habebat in deliciis: *Sit felix*, inquit, *ô filia, omen accipio*: moxque in bellum profectus pulcherrimum de hoste triumphum egit.

10. IN exercitu vero cum multam confidentiam *a* ac loquacitatem comperisset militum officia Ducum sibi vindicantium, resque non necessarias curantium, jussit illos quiescere, nec aliud quidquam agere, quam ut enses suos acuerent, cætera sibi fore curæ. Nocturnas autem excubias jussit illos sine lanceis & gladiis agere, quo nimirum adempta spe depellendi hostem, tanto acrius pugnarent cum somno.

11. CUM per loca prærupta irrupisset in Macedoniam, vidissetque instructam hostium aciem, exhortante Nasica ut protinus invaderet hostem. *b Facerem*, inquit, *si tua essem ætatis, sed multarum rerum experientia prohibet, ne ex itinere statim cum instructa acie congrediar.*

12. DEVICTO Perseo, cum epulum exhiberet victoriale, *c* dicebat, ejusdem esse artis & aciem bene instruere, & convivium exhibere, illam, ut hostibus sit quam maxime formidabilis, hoc, ut amicis sit jucundissimum.

13. CUM Perseus captivus deprecaretur, ne in triumpho duceretur: *d Isthuc*, inquit, *in te situm erat*: significans illi licuisse in bello perire, aut certe vincere.

14. Ex pecuniarum infinita vi reperta in castris hostium, ipse quidem nihil sibi sumpsit. *e* Tuberoni tamen genero phialam pondere quinque drachmarum, fortiter gestæ rei præmium dedit. Atque hoc primum ajunt argenteum vasculum in Æliorum domum fuisse ingressum. Meminit hujus Plinius libro 33. cap. 11. Quanquam ait fuisse duo pocula, nec Tuberonem nominat, sed Cajum Ælium.

15. Ex quatuor liberis masculis quos susceperat,

 duos

a *Disciplina militaris.* b *Dux usu rerum callidus.* c *Ars convivii.* d *Severe.* e *Frugalitas.*

duos antea dederat in adoptionem. a Ex duobus autem qui remanſerant in familia, alter quinque ante triumphum diebus interiit, annos natus quatuordecim: alter quinto poſt actum triumphum die, annos natus duodecim. Ob id populo luctum ac mœrorem cum illo jungente, ipſe prodiens ad multitudinem, dixit ſe poſt tam continuos rerum ſucceſſus aliquid magni mali à fortuna exſpectaſſe: ſe vero nunc de patriæ incolumitate ſecurum eſſe factum, nihilque timere periculi, poſtea quam fortuna proſpere geſtarum rerum invidiam in ſuam domum impingente, ipſe pro omnibus dependiſſet.

16. UXOR erat illi Papyria, Maſonis viri conſularis filia, quam cum longo tempore domi habuiſſet, exque ea pulcherrimam ſobolem ſuſtuliſſet, inclytum illum ac maximum Scipionem Æmilianum, repudiavit: & amicis divortium vehementer diſſuadentibus, porrexit calceum, dicens: b *Hic calceus nonne novus eſt? nonne pulcher eſt? at nemo veſtrum novit, qua pedem meum torqueat.*

17. PERSEO ſeſe ad victoris pedes abjicienti, voceſque degeneres emittenti: c *Cur*, inquit Paulus, *fortunam crimine liberas, ſic te gerens, ut ſuperiore etiam fortuna videaris indignus? Cur meam dedecoras victoriam ac rerum à me geſtarum gloriam obſcuras, tam abjectum te demonſtrans, ut indignus appareas, quem populus Romanus haberet hoſtem.*

18. IDEM dicebat, Imperatorem, d ſi minus ætate, certe moribus ſenem eſſe oportere: ſentiens non eſſe præcipitanda conſilia, quod ſolent juvenes, ſed moribus utendum eſſe ſenilibus.

CATO SENIOR.

1. CATO SENIOR in concione ſuaſurus de frumento viritim dividendo, ita præfatus eſt: e *Perdifficile eſſe ad ventrem auribus carentem verba facere:* ventrem dixit quod ageretur de populi victu.

2. AJE-

a *Patria caritas.* b *Calceus qua torqueat.* c *Temeritas.* d *Generoſe.* e *Venter ſurdus.*

2. AJEBAT se mirari, quo modo servari possit ea civitas, *a* in qua pluris veniret piscis, quam bos. Præcipuus luxus olim erat in piscibus, unde legimus mullum sex millibus emptum.

3. OBJURGANS aliquando summam uxorum impotentiam: *b* *Omnes*, inquit, *homines uxoribus dominantur, nos omnibus hominibus, nobis autem uxores*: hoc modo colligens, mulieres esse rerum omnium dominas.

4. DICERE solet, se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, *c* quam pro maleficio perpetrato non dare pœnam. Significans nihil esse periculosius impunitate, quæ semper ad deteriora invitat.

5. IDEM dicebat, se omnibus peccantibus ignoscere, præterquam sibiipsi. *d* Multum dissimilis illi Mævio, qui carpens alios sibi condonabat omnia. Sibi ignoscit, quem non pœnitet admissi: de se pœnas sumit, qui cura pensat quod incogitantia commissum est.

6. EXHORTANS autem Magistratus ad sumendas pœnas de his qui delinquerent, dicebat eos qui maleficos prohibere possent nec facerent, lapidandos esse: sentiens illos de universo populo pessime mereri, quod ad scelerum licentiam invitarent improbos.

7. AJEBAT sibi magis placere, *e* juvenes qui rubescerent quam qui pallescerent, quod rubor arguat probam indolem, pallor non item.

8. DICEBAT *f* sibi invisum esse militem, qui ambulans moveret manus, pugnans moveret pedes, clariusque sterteret quam inclamaret, pessimum autem Imperatorem, qui sibi non posset imperare.

9. MAXIME existimabat: oportere unumquenque seipsum revereri, quod nullus unquam à seipso discedat. Ita fieret, *g* ut quidquid aliis testibus non auderemus facere, idem solos facere puderet.

a *Luxus.* b *Uxorum imperium.* c *Impunitas mala.* d *Severus in seipsum.* e *Pudor.* f *Miles bonus.* g *Sibi quisque testis.*

10. CONSPICIENS multorum erigi statuas. *a Malim*, inquit, *ut de me quærant homines, quamobrem Catoni non sit posita statua, quam quare sit posita:* sentiens se malle res præclaras gerere, ut olim scientes illum promeruisse statuam, mirentur non esse positam.

11. ADMONEBAT ut qui potentes essent, *b* parce uterentur sua potestate, quo semper uti possent: sentiens potentiam clementia comitateque fieri diuturnam, ferocia brevem.

12. QUI virtutem honore suo fraudarent, *c* eos dicebat ipsam virtutem à juventute auferre: sentiens præmiis animos juvenum ad virtutem accendi, quæ si detrahas, ipsa virtus elanguescit.

13. MAGISTRATUM aut judicem dicebat, *d* nec pro justis orandum, nec pro injustis exorandum. Sensit culpam esse judicum, si ut justis æqui sint, orandi sunt, cum oporteat ultro favere bonis: pro injustis orare fortassis humanitatis est: at exorari, est à justitia deflectentis.

14. INJURIAM etiam si facienti nihil adferat periculi, universis tamen periculosam esse dicebat: *e* sentiens impunitæ injuriæ exemplum omnibus minari injuriam. Etenim si liceat impune lædere, nullus erit tutus ab improborum violentia.

15. SENECTUTI cum multa adsint probra, dicebat non esse addendum malitiæ dedecus: *f* sentiens senectutem multis nominibus vulgo male audire, veluti cum audit deformis: edentula, lusciosa, imbecillis, obliviosa, indocilis. Hæc ferre satis est, ut non accedat crimen improbæ vitæ, quod omnibus quidem fœdum, sed seni fœdissimum. Alii narrant hoc ab illo dictum in senem obvium vitæ contaminatæ. *Ne ætatis tuæ malis addas turpitudinem.*

16. IRATUM *g* ab insano nulla alia re differre dicebat, quam mora temporis: sentiens iram brevem esse infinitam.

17. EOS

a *Statuarum gloria.* b *Potestas moderata.* c *Honor virtutis.* d *Justitia.* e *Impunitas.* f *Senectus.* g *Ira.*

17. EOS qui fortuna moderate, sobrieque uterentur, dicebat minime peti invidia: *a Non enim*, inquit, *nobis sed bonis quæ nos circumstant, invident homines.* Externa bona extra hominem sunt, at insolenter utendi vitium intra hominem est, qui eo sibi conflant invidiam, vere sint invidiosi.

18. QUI in rebus ridiculis seriam operam ponerent, *b* eos dicebat in seriis fore ridiculos: significans assuetos ridiculis, ob habitum collectum, in seriis negotiis ita se gerere, ut non solum rideantur, sed etiam derideantur.

19. PRÆCLARAS actiones ajebat præclaris verbis occupandas, ne à gloria defluant. Argutius est quod vertit Philelphus, aliud, ut opinor, exemplar sequutus. Honestas actiones, honestis actionibus occupandas, hoc est, benefacta benefactis addenda, ne si desinamus bene facere, obsolescat priorum benefactorum memoria.

20. CIVES incusabat, quod semper iisdem committerent Magistratum: *c Videmini enim*, inquit, *aut vilem habere Magistratum, aut judicare paucos esse dignos Magistratu.* Quorum alterum erat male sentire de publica potestate: alterum, male sentire de civibus.

21. QUENDAM qui agros mari vicinos ob luxum vendere coactus est, *d* ajebat se mirari, quasi plus posset quam ipsum mare: quod enim illud vix paullatim alluebat, ille facile devorarat.

22. CENSURAM petens, cum cæteros competitores videret supplices, *e* populoque blandientes, ipse clamabat populo opus esse medico austero, validisque remediis: proin eligendum, non qui jucundissimus esset, sed qui inexorabilis. Atque hæc dicens, ante omnes censor creatus est. Agnovit populus morbum suum, eoque Cato plus valuit objurgando, quam cæteri blandiendo.

23. QUANDO docebat juvenes intrepide pugnare, sæpenumero dicebat, verba plus quam gladium, & voces

a *Invidia quo modo vitetur.* b *Ridiculis assuescere.* c *Honos non semper iisdem* d *Lurco.* e *Severitas.*

voces plus quam manum hostes in fugam vertere, attonitosque reddere. a Nolebat militem in prælio mutum esse, sed atrocibus dictis, clamore, vultusque truculentia terrere hostem.

24. BELLUM gerens cum his qui Bœtim fluvium accolunt, b cum in discrimen adductus esset propter hostium multitudinem, & Celtiberi quidem offerrent suppetias, si darentur talenta ducenta: Romani vero non sinerent illum mercede pacisci cum barbaris: dixit errare Romanos, eo quod si vicissent, reddituri fuerint non de suo, sed de bonis hostium: sin victi fuissent, jam non fore, nec à quibus peteretur, nec qui peterent.

25. QUAMVIS autem complures urbes cepisset, c tamen ajebat se hisce diebus quos inter hostes egit, nihilo plus sumpsisse quam quæ ex hostium agris comedisset, bibissetque.

26. CUM cuique militum argenti libram distribuisset, ait: d *Satius esse multos habentes argentum, quam paucos habentes aurum è militia domum redire.* Nam Duces non alia re quam gloria auctos è provinciis redire oportere. Sensit rem sat feliciter gestam, si tanta militum multitudo redeat incolumis, ut ex distributis manubiis exigua portio ad singulos redeat, potius quam si multis desideratis pauci redeant ex præda locupletiores. Quoniam autem rerum prospere gestarum gloria redit ad Duces, hac portione par est illos esse contentos, sive multum sit prædæ, sive parum.

27. IN militia quinque servos habebat, quorum unus tria captiva corpora emit. e Quod ubi sensit rescisse Catonem, prius, quam in ejus conspectum veniret, seipsum laqueo præfocavit. Adeo quæstum oderat in milite, adeo veniam desperabat qui peccaverat. Nec hoc videtur apophthegma.

28. HORTANTE Scipione Africano, ut Achæorum exsulibus opitularetur, quo illis in suam patriam redire liceret: simulabat ejus rei sibi nullam esse curam.

a *Vox in bello.* b *Argute.* c *Abstinentia Ducis.* d *Reditus è bello.* e *Severitas.*

ram. Cæterum in ſenatu cum hac de re multa verba fierent, aſſurgens ait: *a Perinde quaſi nihil habeamus quod agamus, ſedemus de ſeniculis aliquot Græcis diſputantes, utrum à noſtris an illius regionis veſpillonibus efferantur.*

29. CUM Poſthumius Albinus hiſtoriam Græce conſcripſiſſet, & ob id veniam peteret ab auditoribus, Cato irridens. *b Danda*, inquit, *erat venia, ſi Amphyſtionum decreto coactus Græce ſcripſiſſet.* Hoc aliquanto ſecus narrant Gellius & Macrobius.

30. POPULUM Romanum gregi pecudum conferre ſolebat, quæ ſingulæ nemini obtemperant, univerſæ autem gregis ducem ſequuntur. *c Sic & vos*, inquit, *quos nemo veſtrum privatim in concilium adhibere vellet, ab his heic congregati vos agi ducique ſinitis.* Notans populum, quod deterrimis committeret Magiſtratus.

31. AJEBAT populum Romanum non tantum purpuræ, verum etiam virtuti plurimum conducere, *d* Quemadmodum enim tinctores eum potiſſimum colorem inducunt, quo vident homines maxime delectari: ita juventus ad ea ſtudia potiſſimum incumbit, quibus populus defert honores. Honos enim non ſolum alit artes, verum etiam virtutem. Hoc pacto monebat populum, ut Magiſtratus his demum committerent, qui de ſe virtutis ſpecimen dediſſent, ita fore ut quam plurimi ſeſe ad egregia ſtudia conferrent.

32. HORTABATUR juvenes ut qui virtute & æquitate ad dignitatem perveniſſent, *e* ne turpiter ad deteriora degenerarent: ſin ambitu ac violentia, ad meliorem frugem ſe referrent: ita futurum ut & illi gloriam augerent, & hi benefactis maculam abolerent.

33. QUI Magiſtratum eundem frequenter ambirent, *f* eos dicebat velut ignaros vitæ, ne aberrarent lictores qui præcederent ſemper quærere. Solent enim lictores præire Magiſtratum, non ut viam oſtenderent, ſed honoris gratia.

34. IN

a *Senes neglecti.* b *Latinus Græce.* c *Populus qualis.* d *Honos alit virtutem.* e *Conſilium optimum.* f *Modus in honoribus.*

34. IN inimicum quendam probrosæ vitæ: *a Hujus*, inquit, *mater cum Deos orat ut sibi filius sit superstes, non precatur, sed imprecatur:* sentiens illam & sibi & Reipublicæ precari magnum malum.

35. CUM Eumenes Rex Romam venisset, & à senatu honorifice exceptus, clarissimorum civium frequentia stiparetur, Cato non dissimulabat tantum Romanorum erga illum studium sibi suspectum esse; ipse vitans Regis consuetudinem. Hoc quibusdam admirantibus ac dicentibus. Eumenem virum esse probum, ac amico in populum Romanum animo. *b Sint ista vera*, inquit, *attamen illa bellua, natura ferox canis est*: sentiens omnes Reges, utcumque pro tempore simulent, natura tyrannos esse, ac Democratiæ infensos. Romæ autem Regis nomen erat invisissimum.

36. DICEBAT ideo sibi ab inimicis conflari invidiam, quod quotidie noctu surgens rei familiaris rationibus neglectis Reipublicæ consuleret: *c* notans ingratitudinem populi.

37. CUM tres essent designati qui Legati proficiscerentur in Bithyniam, quorum unus podagra teneretur, alter caput haberet vulneribus confossum, tertius vecordia laborare videretur, Cato ridens dixit: *d Populi Romani legationem nec pedes habere, nec caput, nec cor.*

38. CUM impetratum esset de restituendis Achæorum exsulibus, Polybius & hoc ad senatum retulit, ut restitutis apud suos pristini honores ac Magistratus redderentur. Hic Cato rogatus sententiam dixit: *e Polybius idem facere videtur quod fecit Ulysses, qui Cyclopis speluncam repetere voluit, quo pileum & cingulum quæ illic per oblivionem reliquerat, reciperet:* significans abunde multum esse, quod exulibus datus esset in patriam reditus, essetque periculum ne dum pristinos honores repetunt, etiam à reditu excludantur.

39. AJEBAT stultos prudentibus plus adferre utilitatis quam prudentes stultis. *f* Prudentes enim dum

a *Filius improbus.* b *Rex infensus Democratiæ.* c *Pietas in patriam.* d *Salse.* e *Pusilla curare cum periculo.* f *Nova sententia.*

dum facile vident errata stultorum, eaque vitant, fieri cautiores: at stultos non item quæ à prudentibus recte fiunt, quia non vident, posse imitari.

40. VIDENS *a* quendam vehementer obesum, mirabatur cui usui tale corpus esse posset Reipublicæ, cujus inter guttur & inguen omnia venter occuparet.

41. LURCONI cuidam ambienti inter Catonis familiares recipi, negavit, dicens, se cum eo non posse vivere, *b* qui plus saperet palato quam corde.

42. AMANTIS animum dicebat in alieno corpore vivere: quod hodie quoque celebratur, animam illic potius esse ubi amat, *c* quam ubi animat.

43. TRIA per omnem vitam accidisse dixit, *d* quorum pœnituisset: primum, si quid arcani fœminæ credidisset: secundum, si quopiam navigio vectus esset quo pedestri itinere pervenire licuisset: tertium, si quis dies ipsi per negligentiam absque fructu effluxisset.

44. AD tribunum plebis qui veneficii infamia laborabat, iniquam ferentem legem: *e Adolescens*, inquit, *nondum scio utrum haurire quod temporas, an approbare quod scribis deterius sit*: sentiens & legem quam parabat, exitiosam esse Reipublicæ.

45. A QUODAM multis nominibus infami vexatus: *f Impar mihi*, inquit, *tecum certamen est. Nam ut tibi & male audire & maledicere facillimum ac promptissimum est, ita mihi maledicere insuave, male audire insolitum.*

46. APUD Athenienses cum quæcumque Cato brevissimo sermone expedierat, ea vix longo verborum ambitu redderet interpres, dictum est, Græcis orationem è labiis, Romanis ex corde proficisci.

47. ADOLESCENS quidam patris vita defuncti inimicum mox in jus vocavit, ultusque est, quem Cato obvium comiter amplexus. *g Sic oportet*, inquit, *non agnis hadisve, sed è malorum lachrymis ac damnationibus parentum exsequias celebrare.*

48. CUM

a *Obesus.* b *Palato sapere.* c *Amor.* d *Pœnitenda.* e *Salse.* f *Maledicentia.* g *Pietas in patrem.*

48. CUM quidam Catoni dixiſſet. Eamus deambulatum: & adoleſcens quidam interpellaſſet dicens. Quid opus erat de? *a Immo*, inquit Cato, *quid opus erat te?* Una litterula mutàta, ſignificavit ipſum potius eſſe ſupervacaneum in vita, quam de, in verbo.

49. CATO percuſſus ab eo qui arcam ferebat, cum bajulus diceret, Cave, rogavit nunquid ferret præter arcam. Nam quod ad arcam attinebat, *b* ſerum erat dicere, Cave. Simulavit itaque ſe moneri de alio quopiam onere quam de arca, unde cavendum eſſet. Simile eſt quod de Diogene trabe icto retulimus.

50. CATO ſenior quibuſdam efferentibus hominem inconſulte audacem, & in rebus bellicis ſtrenuum, ait plurimum referre, utrum quis virtutem magnam magno æſtimet, an vitam non magni faciat: *c* ſentiens non eos ſtatim eſſe fortes, qui quovis modo vitam contemnunt, ſed qui tanti faciunt virtutem, ut hujus gratia vitam alioqui caram negligant. Nam ſemet in vitæ diſcrimen conjicere, aut infelicium eſt, & quos vitæ jam tædet, aut immanium & belluis ſimilium.

51. CATO in Albidium qui luxu facultates prodegerat, denique & ædes devorarat, *d* noviſſime conſequutum incendium, quod reliquum erat abſumpſit, ita jocatus eſt, ut diceret eum feciſſe proterviam. Id erat priſcum ſacrificii genus, in quo ſi quid ſuperfuiſſet, ſervari religio erat, ſed igni cremabatur.

52. CATULUS Cenſor Catonem ſibi arctiſſima junctum neceſſitudine rogavit, ut quendam ipſius judicio obnoxium, erat enim quæſtor, miſſum faceret. Ille hunc in modum reſpondit: *e Turpe eſt nos qui juventuti recte inſtituendæ auctores eſſe debemus, à lictoribus irrideri noſtris.* Negavit aſperius quod injuſte petebatur.

53. DE ſpe ſic prædicaſſe narratur auctore Plutarcho, quod quæ magna eſſent, puſilla faceret, quæ puſilla, prorſus nulla: ſentiens, opinor, de periculis. *f* Victoriæ ſpes extenuat omnia quæ ſolent à bello deterrere.

54. COM-

a *Curare frivola.* b *Admonitio ſera.* c *Fortitudo vera.* d *Profuſio.* e *Severe.* f *Spes fallax.*

54. COMMEMORANTUR ejusdem quædam velut oracula de re rustica. Dicebat fortissimos viros ac strenuissimos milites, & agricolis gigni, minimeque male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re rustica operæ parcas, in agro emendo minime. Quod male emptum est; semper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum vim & vicinum. Æstimare oportet quo modo niteant contermina. Malus est ager cum quo dominus luctatur. De bono domino melius emitur fundus. Agro ut homini quamvis quæstuosus, si idem sumptuosus sit, non multum superesse. Idem interrogatus quis esset certissimus quæstus, respondit: *Si bene pascat*, quis proximus: *Si mediocriter pascat*: quid tertium: *Si bene vestiat*: quid quartum, respondit: *Arare*. Cuidam autem subjicienti quid fœnerare: *Quid*, inquit, *hominem occidere?* Dixit agricolam oportere vendacem esse non emacem. Fundum in adolescentia sine cunctatione conserendum, non nisi consito agro ædificandum, ac tum quoque cunctanter: optimum esse aliena insania frui. Eum qui bene habitet, sæpius ventitare in agrum, frontemque domini plus prodesse quam occipitium. Hunc agri modum servandum, ut neque fundus villam quærat, neque villa fundum. Satius esse minus serere, & minus arare. Latifundia perdidere Italiam. Villicum quam proximum domino cordi esse debere, & tamen sibimetipsi non videri. Coli rura ergastulis pessimum esse, ut quidquid agitur à desperatis. Nihil minus expedire, quam agrum optime colere.

55. CUM Catoni causam in foro agenti. Lentulus attracta pingui saliva in mediam frontem quantum poterat exspuisset, abstersit Cato faciem ac dixit: a *Affirmabo omnibus Lentule, falli eos qui te negent os habere.* Os habere negantur quos nihil pudet: id cum eo facto maxime declarasset Lentulus, tamen Cato ludens profitetur illi esse os, non quod erubesceret, sed quod ore multam purulentiam ejacularetur.

56. QUIDAM mane surgens reperit caligas à soricibus

a *Patienter.*

cibus arrosas: hoc ostento, turbatus, consuluit Catonem quid mali portenderetur. Ille vero: a *Non est*, inquit, *ostentum, quod sorices arroserunt caligas, sed si caligæ arrosissent sorices, id demum fuisset ostentum.*

57. DICERE solet, pecuniam pedibus compensari: sentiens, ni fallor, sumptuosum esse ad villam procul dissitam crebro proficisci, sed hoc impendii pedibus pensari, si dominus impiger pedes invisat fundum suum. Refert M. Tullius in oratione pro L. Flacco.

CATO UTICENSIS.

1. CUM Catoni qui post dictus est Uticensis, etiamnum puero vitio daretur taciturnitas: nec enim cum pueris exercebatur, nec à quoquam audiri volebat, ait: b *Carpant taciturnitatem, modo vitam probent.* Et addidit: *Tum demum abrumpam hoc meum silentium, cum ea loqui potero, quæ sunt indigna silentio.*

2. CUM partes in conviviis sortirentur, nec illi favisset sors, amicis hortantibus ut primus omnium caperet, c οὐ καλῶς, inquit, ἔχει ἀκούσης ἀφροδίτης, id est, *non decet in vita Venere.* Tam natura justus erat, ut præter sortem amicorum favore noluerit uti. Veneris jactus felix erat in talis.

3. CUM M. Tullius Murenam defendens, multa salse diceret in paradoxa Stoicorum, ridentibus cæteris tandem & Cato exhilaratus, proximis dixit: d *Dii boni, quam ridiculum habemus consulem.* Stoicorum philosophiam Cato præcipue sequebatur, puer nactus hujus sectæ præceptorem.

4. CUM in senatu de Catilinæ conjuratione tractaretur, redditæ sunt Cæsari literæ. Id ubi sensit Cato, suspicans à conjuratis venire, clamare cœpit ut palam recitarentur. Id ne fieret, Cæsar Catoni literas tradidit. Erant autem ab Servilia Catonis sorore, amatoriæ parumque pudicæ. Eas ubi legit Cato rejecit in Cæsarem dicens: e *Accipe ebrie.* Nec aliud loquutus rediit ad sermonem intermissum.

5. HOR-

a *Superstitio irrisa.* b *Taciturnitas.* c *Juste.* d *Consul ridiculus.* e *Leniter.*

5. HORTENSIUS à Catone petiit, ut Portiam filiam suam Bibulo nuptam sibi traderet in matrimonium, pollicens se marito, *a* redditurum simul atque ex ea prolem suscepisset. Id cum multis rationibus illi persuasisset, Cato respondit, se quod ad ipsum attineret, libenter gratificaturum amico, verum hoc non audere à Bibulo petere. Tum Hortensius nudans animum suum, petiit Martiam ipsius Catonis uxorem. Jam enim sibi Cato ademerat mariti prætextum. Assensus est Cato, ut id fieret volente patre conjugis. Ipsoque Catone præsente facta sunt sponsalia.

6. IN forum veniens cum Thermo conspicatus Castoris templum armatis occupatum, omnesque fori aditus à gladiatoribus obsideri, ipsumque Metellum una cum Cæsare: *b O timidum*, inquit, *hominem, qui adversus unum tantam armavit multitudinem.*

7. POMPEJUS quo suam factionem redderet firmiorem, per Munatium petiit, ut Cato neptium duarum alteram filio suo daret. Cato jussit reversum Munatium Pompejo renuntiare: *c Se quidem per mulieres capi non posse, benevolentiam tamen illius sibi gratam esse: amicitiam etiam, quæ quavis affinitate firmior esset, polliceri, si quæ Reipublicæ conducerent, sequeretur. Cæterum adversus Rempublicam nunquam daturum obsides.* Neptes in matrimonium datas, obsidum nomine signans. Sunt qui narrent non neptes, sed filias in matrimonium à Pompejo petitas.

8. MUNATIO quærenti quod in Cypro Catonem adire cupiens parum civiliter repulsus esset, *d* cum nihil esset negotii, sed intus cum Canidio fabularetur, sic se purgavit, ut diceret se vereri, ne juxta Theophrasti sententiam nimia amicitia causam aliquando daret odio.

9. LAUDATUS à senatu quod populi tumultum oratione sua prorsus sedasset. *At ego*, inquit, *vos P. C. nequaquam laudo, qui me prætorem in tanto periculo deseruistis.*

10. CATO ipso die comitiorum quendam è sponsoribus

a *Prolis amor.* b *Auctoritas.* c *Factio vitata.* d *Nimia familiaritas.*

ſoribus damnavit, ac pecuniam illi traditam in alium tranſtulit. At populus admiratus Catonis juſtitiam, damnato pœnam remiſit dicens: a *Satis dediſſe pœnarum, quod à Catone damnatus eſſet.*

11. MULTIS P. Sulpitii ingratitudinem incuſantibus, quod Catoni de ſe optime merito oppoſuiſſet competitorem, Cato ſic excuſavit, dicens: b *Minime mirandum, ſi quod quis maximum bonum duceret, id alteri nollet concedere.*

12. CUM Cæſar Ariminium occupaſſet, & ad Pompejum ſumma rerum in urbe tranſlata eſſet, Cato dixit: c *Si mihi iſta prædicenti credidiſſetis P. C. nec unum nunc timeremus, nec ab uno ſpes noſtræ penderent.*

13. CUM Pompejo res infeliciter cederent, & ad Cæſarem inclinaret victoria, d Cato dicebat in rebus divinis multum eſſe caliginis, quod Pompejo præter jus agenti fuiſſent omnia proſpera, cauſam Reipublicæ tuenti nihil ſuccederet.

14. CUM deploratis rebus amici hortarentur Catonem, ut ad Cæſaris clementiam confugeret, reſpondit: e *Victorum eſſe, & eorum qui deliquiſſent ſupplicare, Catonem, nec victum, nec captum eſſe, qui ſe per omnem vitam invictum præſtitiſſet, ac Cæſarem honeſtate juſtitiaque longe ſuperaſſet: Cæſarem potius victum captumque eſſe, qui bellum quod diu negaſſet ſe moliri, adverſus patriam nunc id egiſſe convictus eſſet. Proinde pro ſe Cæſarem orarent qui vellent, pro Catone neminem orare debere.*

15. CUM M. Octavius duas habens legiones haud procul ab Utica, à Catone poſtularet ut inter ipſos de Imperio ſtatueretur, Cato Legatis nihil reſpondit: verum ad amicos converſus: f *Quis jam miretur*, inquit, *rem male geſtam eſſe, cum in ipſa morte in noſtris videatis dominandi cupiditatem?* Significans ambitione Ducum bellum infeliciter ceſſiſſe.

16. CUM in ſenatu pro victoria quam Cæſar ex Uſipetis Tencteriſque Germanis retulerat, de ſupplicatione decernenda ageretur, ſententiam dixit: g *Cæſarem hoſtibus eſſe*

a *Grave damnari à probis.* b *Civiliter.* c *Providentia.* d *Dei conſilia arcana.* e *Animoſe.* f *Ambitio.* g *Libere.*

esse dedendum, quo Romana civitas à perfidia expiaretur, deinde exsecrationes in auctorem verterent.

17. RURSUS cum in senatu Pompejo, cui parum alioqui favebat, decerneret Imperium, dixit: *a Talium virorum esse, ingentia Reipublicæ inferre mala, eademque depellere:* tempori consilium accommodans.

SCIPIO MINOR.

1. SCIPIONEM minorem narrant annis quinquaginta quatuor quibus vixit, *b* nihil emisse nihil vendidisse, nihil ædificasse, libras autem argenti triginta treis, auri duas in ampla domo reliquisse, idque cum potitus esset Carthagine, militesque ditasset, plus cæteris Ducibus omnibus.

2. POLYBII sequens præcepta, dabat operam ne quando è foro rediret domum, prius quam sibi quocunque modo quempiam eorum in quos incidisset, *c* familiarem & amicum reddidisset: sentiens, nullam esse homini possessionem meliorem.

3. JUVENIS etiamnum tantam habebat opinionem fortitudinis & prudentiæ, *d* ut Cato Senior interrogans de his qui apud Carthaginem militarent, in quibus erat & Scipio junior, Homerico versu responderit:

Ille sapit solus, volitant alii velut umbræ.

De Tiresia dictum est, apud Homerum Odysseæ κ.

4. CUM Romam venisset, *e* revocatus est ab exercitu, non ut ipsi gratificarentur, sed quod per illum cito Carthaginem se capturos esse crederent.

5. POSTEA quam sese intra muros urbis receperat, *f* Carthaginiensibus ex arce sese defendentibus, ac Polybius suaderet ut in mari, quod interjacebat non valde profundum, murices spargeret ferreos, aut tabulas aculeatas injiceret, ne transmisso mari hostes pro aggeribus pugnarent: ajebat esse ridiculum, cum mœnia tenerent, & intra urbem essent, dare operam ne cum hostibus confligerent.

a *Prudenter.* b *Frugalitas.* c *Amici.* d *Catonis testimonium.* e *Utilitas.* f *Fortiter.*

6. UBI civitatem comperit ſtatuis Deorum Græcanicis, *a* ac monumentis è Sicilia deportatis differtam, per præconem edixit, ut qui illarum eſſent urbium agnoſcerent illa, ac referrent domum. De pecuniis vero nec ſervum nec libertum paſſus eſt quidquam capere, ac ne emere quidem, cum alioqui quilibet paſſim ferrent, agerentque.

7. C. LÆLIO, quem inter amicos maxime carum habebat, *b* conſulatum ambienti cum faveret percunctatus eſt Q. Pompejum nepotem, an & ipſe conſulatum peteret. Credebatur autem is Pompejus tibicinis eſſe filius: cum Pompejus negaſſet ſe petere, quin etiam polliceretur ſe Lælium ambientem deducturum ac ſimul cum illo ambiturum ſuffragia: dum credunt promittenti, & hunc exſpectant, decepti ſunt. Renuntiatum eſt enim ipſum in foro circumire candidatum, ac civium prehenſare dextras. Ob id cæteris indignantibus, Scipio ridens: *Næ*, inquit, *nos egregie ſtulti ſumus, qui perinde quaſi Deos precaturi ſimus, non homines, jam dudum tempus terimus, tibicinem exſpectantes.* Solet enim in ſacris tibicen dare ſignum comprecandi Deum, quaſi jam adeſſet.

8. AP. CLAUDIO, qui Scipioni in ambienda cenſura competitor erat, jactante ſe quod ipſe citra nomenclatorem cives omnes nominatim ſalutaret, cum Scipio propemodum noſſet neminem: *c Vera narras*, inquit Scipio, *non mihi ſtudio fuit, non ut noſſem multos, ſed ne cuiquam eſſem ignotus.* Nomenclatorum laus eſt, quamplurimos noſſe: at egregii Ducis eſt ob egregia in Rempublicam merita, nulli civium ignotum eſſe, juſſitque cives cum bellum eſſet cum Celtiberis, à quibus ambo fuerant in bellum miſſi, vel legatos, vel tribunos militum teſtes ac judices utriuſque virtutis ſtatuerent, qui ei bello interfuiſſent.

9. CENSOR creatus adoleſcenti cuidam equum ademit, quod eo tempore quo Carthago oppugnabatur, ſplendide cœnatus libum in urbis ſimilitudinem figuratum, cui Carthagini nomen indiderat, convivis diripiendum propoſuiſſet. Juvene vero cauſam ſciſcitante, cur

a *Honos arti habitus* b *Facete.* c *Nobilitas vera.*

cur equo privatus esset: *a Quoniam*, inquit Scipio, *me prior Carthaginem diripuisti.*

10. C. LICINIUM prætereuntem cum vidisset: *b Hunc*, inquit, *virum scio pejerasse, verum quoniam nullus illum defert, non possum simul & accusator esse & judex.* Sit hoc in censore moderationis & justitiæ exemplum.

11. CUM jam tertium à senatu fuisset emissus, quo, ut tradit Clitomachus, Urbes atque homines cernat bene legibus actas, utque gentium, civitatum *c* ac Regum inspector esset: postea quam pervenit Alexandriam, navique egressus capite pallio tectus incederet, Alexandrini undique accurrentes flagitabant, ut caput nudaret, faciemque id desiderantibus ostenderet. Cum se nudasset, clamore, & plausu testati sunt gaudium suum: cumque Rex Alexandriæ vix interim ob delicias ac mollitiem corporis æquaret Romanos incedentes, Scipio, voce submissa Panætio insusurravit in aurem. *Jam*, inquit, *Alexandrini, nonnihil ex nostra peregrinatione fructus ceperant, quibus per nos contigit videre Regem ambulantem.* Nam Athenæus ex auctoritate Posidonii scribit, Ptolomæum perquam obeso corpore, nunquam antea pedibus ambulasse.

12. ERAT illi peregrinationis comes unus amicus Panætius Philosophus, *d* famuli quinque, quorum uno peregre defuncto, quoniam alium nolebat emere, è Roma accersiit qui defuncti locum impleret.

13. CUM Numantini viderentur inexpugnabiles, ut qui multos Romanorum Duces superassent, populus Scipionem iterum consulem fecit ad suscipiendum hoc bellum. *e* Cæterum cum multi gestirent exire in militiam, idque senatus fieri vetuisset quasi Italia futura esset deserta, ac ne pecunias quidem ex ærario sumere passus est, sed vectigales proventus, quorum tempus nondum excesserat, assignavit. At Scipio pecuniis quidem sese negavit egere, suas enim & amicorum satis futuras. De militibus negatis questus est, bellum enim esse difficile. *Quod si priores*, inquit, *ob hostium fortitudinem toties*

a *Gloria.* b *Judex non accusat.* c *Rex segnis.* d *Frugalitas.* e *Pecunia contempta.*

victi fuerunt, difficile bellum est; quia cum talibus pugnandum erit: sin ob civium nostrorum ignaviam, aque difficile est, quia talium opera in bello sumus usuri.

14. POSTEA quam venit in castra, multamque illic licentiam, lasciviam, superstitionem ac luxum offendisset, divinos ac sacrificos cum lenonibus protinus ejecit: quin & vasa omnia jussit amoliri excepta olla, veru & poculo fictili. a Ex argenteis poculum librarum non amplius duarum permisit, si quis habere vellet: balneis uti vetuit. Qui ungerentur, jussit ut ipsi sese fricarent. Jumentis enim, quia manibus carent, opus esse alio à quo fricentur. Edixit ut milites stantes prandérent obsonium non igni coctum, cœnarent autem discumbentes, panem aut pultem solam, & carnes assas sive elixas. Ipse vero sago circumtectus obambulabat per exercitum, dicens, se lugere exercitus dedecora.

15. CUM Memmii cujusdam tribuni militum jumenta intercepisset, vasculis lapideis refrigerando vino paratis, ac poculis Tetricleis, hoc est, operose factis onusta: b *Mihi quidem*, inquit, *ac patria dies triginta, tibi ipsi vero per omnem vitam, cum talis sis, teipsum inutilem reddidisti.* Significans bellum quod pro patria gerebatur mensem fortasse duraturum. Parum autem esse quod tum militem præstaret inutilem, sed multo gravius, quod si pergeret esse talibus moribus, perpetuo civis inutilis esset futurus.

16. ALTERI cuidam scutum pulchre ornatum ostentanti: c *Scutum quidem*, inquit, *ô juvenis, bellum est, at decet virum Romanum in dextra potius quam in sinistra spem collocare.* Clypeus sinistra geritur, gladius dextra.

17. CUIDAM vallum gestanti, qui se dicebat onere vehementer premi: d *Nihil mirum*, inquit, *quando isti ligno magis quam gladio fidis.* Significans ideo vallum plus habere ponderis, quia plus apud illum valeret. Quod si gladiis fiderent milites, nihil esset opus vallis.

18. CUM videret hostes despondere animum, e ajebat sese ut tuto vinceret, mora temporis emisse, addens bonum

a *Disciplina militaris.* b *Luxus damnatus.* c *Spes in clypeo.* d *Valli fiducia.* e *Vincere sine cade.*

bonum Ducem perinde ut Medicum, nonnisi in extrema curatione ferrum adhibere. Nihilominus per occasionem adortus Numantinos, terga illos dare compulit.

19. CUM seniores Numantini victis suis ignaviam exprobrarent, *a* qui nunc eos fugissent, quos toties in fugam verterant, Numantinus quidam respondisse fertur: Nunc quidem oves eædem sunt, sed alius pastor: significans Scipionem Ducem esse causam mutatæ fortunæ bellicæ, licet iidem essent milites.

20. NUMANTIA capta, cum iterum triumphasset Scipio, incidit illi controversia cum Cajo Graccho, tum pro Senatu tum pro belli sociis. Id moleste ferens populus, tumultuabatur: Scipio vero conscenso suggesto: *b Me*, inquit, *nec astrorum vociferatio unquam terruit, nec tumultus hominum terrebit, quibus Italiam scio non matrem esse, sed novercam:* significans eos qui publicis patriæ commodis obstreperent, non esse vere Italos, sed alienigenas, Valerius refert illum dixisse. *Nunquam eos metuam solutos, quos huc alligatos adduxi.* Denotans eos adductos fuisse captivos, qui in victorem ferocirent.

21. IIS vero qui Graccho aderant vociferantibus occidendum esse Tyrannum. *Merito*, inquit Scipio, *qui patriam oppugnant, me prius volunt è medio sublatum: Neque enim Romam posse cadere stante Scipione, neque Scipionem vivere, collapsa Roma.* In hoc catalogo multa admissa sunt, quæ non sunt apophthegmata.

22. SCIPIO Africanus consulatum appetebat; *c* verum ubi sensit Pompejum amicum aliis favere candidatis, ipse à petitione destitit, dicens eum consulatum sibi non tam gloriæ futurum si adipisceretur, quam molestum & inauspicatum, si refragante Pompejo consequeretur. Maluit consulatum cedere, quam amicum perdere. Vide num hoc dictum sit de Scipione Africano, Metello, & Cn. Pompejo.

23. CUM in Africa Pompeji partes sequutus res parum prospere gessisset, & Hispaniam petens intellexisset navim qua vehebatur ab hostibus captam, gladio præcordia sua transverberavit. Deinde Cæsarianis militibus

a *Dux omnia facit.* b *Libere.* c *Moderate.*

litibus quærentibus ubi eſt Imperator? *Imperator*, inquit, *bene habet.* Suprema vox, morientis declaravit animum meliore fortuna dignum. Et hoc dictum videtur de Scipione ultimo, cognomento Metello.

CÆCILIUS METELLUS.

1. CÆCILIUS Metellus, cum loco munito cogitaret admovere exercitum, *a* ac centurio dixiſſet ipſi: Si decem modo hominum jacturam facere velis, capies locum. Interrogavit eum, num ipſe de numero decem unus eſſe vellet. Hoc & alteri tribuitur.

2. TRIBUNO militum cuidam è junioribus percunctanti Metellum quid eſſet facturus: *b Si ejus rei*, inquit, *ſcirem mihi tunicam eſſe conſciam, exutam in ignem conjeciſſem.*

3. CUM Scipioni viventi fuiſſet inimicus, *c* mortem tamen illius graviter tulit, juſſitque filios ut ſubeuntes pheretrum funus Scipionis efferrent, addens, ſe Romanæ civitatis nomine gratiam habere Diis, quod Scipio apud alios non eſſet natus. Sentiens Romam non futuram fuiſſe incolumem, ſi talem Ducem habuiſſent hoſtes. Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

C. MARIUS.

4. C. MARIUS obſcuro genere natus, *d* facinorum militarium commendatione ad Rempublicam acceſſit. Ac primum majorem petiit ædilitatem. Ubi ſenſit ea ſpe fruſtrari ſeſe, eodem die minorem ambiit: & hac fruſtratus, haud tamen deſperavit, ſe Romanæ civitatis primatem fore: docens quantum in rebus humanis valeat improbitas.

5. CUM in utroque crure varices haberet, *e* nullis vinculis alligatus præbuit ſeſe medico ſecandum, ac nec ſuſpirio emiſſo nec adductis ſuperciliis, chirurgi curationem pertulit. Cæterum cum medicus ad alterum crus tranſiret ſecandum, vetuit dicens, curationem non eſſe tanto dignam cruciatu.

6. LU-

a *Argute.* b *Silentium Ducis.* c *Simultas à rogo depenenda.* d *Improbata cura.* e *Curatio morbo gravior.*

6. LUSIUS Mario ex sorore nepos, cum Marius iterum consul esset, *a* vim admonuit militi cuidam adolescenti, nomine Trebonio: at is Lusium interfecit. Id factum multis incusantibus, non infitiatus est adolescens se Ducem suum interfecisse, sed causam addidit ac probavit. Marius itaque cum jussisset adferri coronam, pro facinore in bello præclare gesto dari solitam, Trebonio imposuit: gravi exemplo monens cæteros, ne simili modo tentarent adolescentium pudicitiam, quando non solum absolvit, verum etiam coronavit eum, qui & Imperatoris cognatum & Ducem suum ferro necasset.

7. CUM castrametatus esset adversus Teutonas, in loco qui minimum habebat aquæ, militibus dicentibus se sitire, ostendit illis flumen proxime hostium vallum labens: *b Illinc*, inquit, *vobis potus sanguine venalis est.* At illi jusserunt, ut se quo vellet duceret, donec liquidum haberent sanguinem, nec totus adhuc præ siti diriguisset.

8. MILLE Camerinos, *c* qui se in bello adversus Cimbros, strenuos viros præstitisent, honore Romanis æquavit, idque præter omne jus. Ad eos vero qui factum hoc reprehendebat, respondit, se ob armorum strepitum legum vocem exaudire non potuisse.

9. IN bello civili cum fossa cinctus obsideretur ab hostibus, continuit sese, tempus exspectans oportunum. Propedio autem Siloni dicenti: Si magnus es Imperator ô Mari, descende in conflictum: *d Immo tu*, inquit, *si magnus es Imperator, coge me nolentem ad certamen venire.*

CATULUS LUCTATIUS.

10. CATULO LUCTATIO in bello Cimbrico juxta flumen Athesim exercitum habente, *e* cum Romani viderent Barbaros transire conantes, retrocesserunt, quandoquidem illorum impetum sustinere non poterant: ipse celeriter ad fugientium primos contulit, ut

a *Severe & pudice.* b *Sitis.* c *Arma non audiunt leges.* d *Retortum.* e *Callide.*

ut non hostes fugere, sed Ducem sequi viderentur. Hoc strategema est, non apophthegma.

C. POPILIUS.

11. C. Popilius missus erat ad Antiochum Regem, epistolam ferens à senatu, a qua jubebatur, exercitum ex Ægypto abduceret, nec Ptolomæi filios orphanos regno spoliaret. Cum vero Rex illum per medium exercitum ad se accedentem procul humaniter salutasset, non resalutato Rege literas reddidit: quibus lectis cum Antiochus diceret se consultaturum, daturumque responsum. Popilius virga quam tenebat, ducta linea cinxit Regem, dicens: *Heic igitur stans consulta & responde.* Omnibus viri spiritum admirantibus, postea quam Antiochus spopondisset se facturum quæ Romanis viderentur, ita demum salutavit illum & amplexus est Popilius.

LUCULLUS.

12. Lucullus cum in Armenia cum decem millibus armatorum, & mille equitibus adversus Tigranem tenderet, centum quinquaginta hominum millia habentem in exercitu, pridie nonas Octobris, quo die prius Scipionis copiæ delectæ fuerant, quodam admonente, quod Romani diem illum ut nefastum & inauspicatum metuerent: b *Ergo*, inquit, *hodie alacriter pugnemus, ut hunc quoque diem ex nefasto funestoque Romanis hilarem & auspicatum reddamus.*

13. At cum Romani cataphractos præcipue formidarent, bono animo illos esse jussit: plus enim negotii futurum in spoliandis illis quam in vincendis. Significans plenam armaturam nihil profuturam hosti in pugna, cum esset ignavus; sed victori profuturam ad prædam. Cumque primus in collem ascendisset, speculatus hostium tumultus exclamavit: c *Vicimus commilitones*: simulque impetu facto in hostes, cum nemo irruentis impetum sustineret, quinque tantum Romanos qui ceciderant, amisit, hostium vero centum millia trucidavit.

14. Lu-

a *Animose.* b *Superstitionis contemptus.* c *Fortiter.*

14. LUCULLUS Imperator ad direptionem incitantibus, *a* dixit se malle unum militem Romanum ex hostium manibus eripere, quam universas hostium fortunas sibi vindicare.

15. ARCHELAO qui iterum à Mithridate defecerat, asseveranti, si in Ponto Lucullus conspiceretur, fore ut omnia subderentur Imperio Romano: respondit Lucullus: *b* *Non cedo Archelae venatoribus audacia, ut relictis feris ad vacua illorum lustra progrediar.* Jam enim Mithridates Pontum reliquerat.

16. ROMANI cum in pugna cum Tigrane, *c* hostium peditum centum millia trucidassent, paucis equitum fuga servatis, cum ex ipsis non amplius centum essent vulnerati, interfecti quinque, dicebant sese erubescere, quod in tam vilia mancipia strinxissent ferrum.

17. CUM œconomus Lucullo cœnam modicam apparasset, accersitum objurgavit, illo dicente. Non putabam sumptuoso apparatu opus esse cum solus esses cœnaturus. *d* *Quid ais*, inquit Lucullus, *an ignorabas apud Lucullum hodie cœnaturum Lucullum?*

18. CUM Græcos quosdam per dies aliquot magnifice tractasset, atque illi dicerent, se mirari quod tantùm impendiorum sua causa faceret: *e* *Nonnihil, ô hospites, vestra causa, sed maxima pars Luculli gratia.*

SYLLA.

19. SYLLA cognomento Felix, inter felicitates suas, duas præcipuas ducebat, alteram quod Pium Metellum haberet amicum, *f* alteram quod urbem Athenarum non subvertisset.

20. CUM Sylla defectus necessariis cogeretur etiam Diis dicata tangere, Caphin amicum Delphos miserat, ut pecunias ac donaria ad se perferret. Quibusdam vero dicentibus intra templum auditum citharæ sonitum, quod ostentum interpretabantur, quasi Apollo citharœdus indignaretur, Caphis audita per-

a *Cura militis.* b *Animose.* c *Hostis pudendus.* d *Splendide.* e *Splendide.* f *Felicitas.*

scripsit Syllæ, cui facete rescripsit Sylla: *a Quin tu Calphi potius interpretaris istud esse signum gaudentis & exultantis Dei, quam indignantis? Itaque perinde ut Deo hilariter tribuente, tu quoque bono animo pecunias accipe.*

21. Cum ad sociale bellum magnis cum copiis missus esset circa Limernam, *b* è vasto terræ hiatu magnus ignis emicuit cujus flamma ad cœlum perveniens constitit. Id vates interpretati sunt quod vir bonus, adspectu eximius & admirandus, principatum adeptus præsentibus turbis civitatem liberaturus esset. Hoc audito Sylla. *Ille*, inquit, *ego sum.* Nam illi erat peculiare, comam habere auream, ignique concolorem: nec se ait suæ virtutis pudere, qui res tam multas tamque præclaras gessisset.

22. Cum milites in bello sociali Albinum virum prætorium fustibus mactassent, *c* Sylla tam atrox facinus impunitum reliquit, dicens se illis posthac promptioribus usurum in præliis, dum peccatum fortiter gerendo rem studebunt pensare.

23. Cum Athenienses ad Syllam duos tresve misissent de pace tractaturos, atque illi nihil adferrent quod ad incolumitatem civitatis faceret, sed Theseum, Eumolphum, & res adversus Medos gestas verbis inanibus jactarent: *d Abite*, inquit, *ô beati, istasque orationes nobiscum referte: non enim discendi cupidus huc missus sum à populo Romano, sed ut rebelles subvertam.*

24. Apud Orchomenum cum milites longius evagarentur, ordinibusque perturbatis fugam caperent, Sylla ex equo desiliens, arrepto vexillo in hostem convolat, ita vociferans: *e Mihi quidem, ô Romani milites heic pulchrum est mori: vos interrogati quo loco Ducem vestrum amiseritis, memineritis dicere, apud Orchomenum.* Hac voce suos revocavit.

25. Cum Mithridates Syllæ processisset obviam, dextramque porrexisset, Sylla non resalutavit, sed percunctatus est, num à bello desisteret his conditionibus, quas cum Archelao pactus esset. Obticescente Mithridate.

a *Ostentum commode interpretatum.* b *Fiducia sui.* c *Sceleroso uti.* d *Militariter.* e *Animose.*

date. *a Quibus pace opus eſt*, inquit Sylla, *eos priores loqui convenit, victori ſilere ſatis eſt.* Rurſus cum Mithridates variis coloribus excuſaret quæ geſta fuerant. *Olim*, inquit, *audivi, nunc experior te ſingulari eloquentia præditum, qui tam nefariis factis colorem invenire potueris.*

26. LUCIUS Sylla cognomento Felix, cum cogitaret de occidento C. Cæſare, amicis ne id faceret dehortantibus, indignum enim eſſe talem necare puerum: *b Decipitis*, inquit, *ſi in hoc puero non videtis multos ineſſe Marios.* Deprehendit in eo excelſam indolem nullis honoribus ſatiandam, ut qui vixdum pubeſcens ſacerdotium ambierit. Idem populum Romanum ſubinde monere ſolet, caverunt puerum male præcinctum.

M. ANTONIUS.

1. M. ANTONIUS filium habebat ex Fulvia. Is puer Philotæ dederat ingentem vaſorum vim: quæ cum ille recuſaret accipere, *c* metuens ne pater tantam filii liberalitatem non probaret. Quid times, inquit, puer, accipere? An neſcis eum qui dat, filium eſſe Antonii?

2. IPSE Antonius cum eſſet prodigioſe profuſus, dicere ſolet: *d Amplitudinem Imperii Romani non per ea quæ acciperet, ſed per ea quæ daret illuſtrari.* Ea vox excelſi animi videri poterat, niſi ab Antonio fuiſſet profecta.

3. GEMINIUS in Græciam profectus ad Antonium, quoniam ſuſpectus erat Cleopatræ, quod eo veniſſet Octaviæ cauſam acturus, diu repulſus ac variis modis deluſus, tandem in convivio juſſus cauſam adventus dicere, ita reſpondit: *e Cætera*, inquit, *Antoni, ſobria ſunt orationis, nec hujus temporis, verum illud unum & ſobrius & ebrius ſcio, bene ſucceſſura omnia ſi Cleopatra remittatur in Ægyptum.* Moxque Romam ſe recepit, metuens ſibi ab Antonio. Nam Cleopatra in convivio gratias egit, quod rem aperte dixiſſet, nulla uſus circuitione. At ſic agere gratias, erat minari malum. Sciebat Geminius quam eſſet illis inviſa veritas.

4. CUM Antonius appararet claſſe cum Cæſare confige-

R 6

a *Victor ferox.* b *Providentia.* c *Filius patri ſimilis.* d *Liberalitas.* e *Libere.*

fligere, *a* quidam tribunus militum vir fortis, & armis exercitatus Antonio prætereunti corpus ſuum multis cicatricibus inſignitum oſtendit, dicens, ô Imperator, cur his vulneribus aut huic gladio parum fidis, in lignis fragilibus ſpem reponis? Sine Phœnices & Ægypti claſſe pugnent, nobis Romanis terram da, in qua conſuevimus vel hoſtem vincere, vel mortem oppetere.

5. CLEOPATRA metuens Antonii ſævitiam confugit in monumentum demiſſis cataractis, miſitque qui dicerent, illam ſpontanea morte periiſſe. Id credens Antonius, & ipſe ſibi parans adferre vim, dixit. *b ô Cleopatra, non doleo quod te caream, nam mox una futuri ſumus, ſed quod ego tantus Imperator fortitudine victus ſum à fœmina.* Victum ſe putabat, quod illa prior ſpontaneæ mortis gloriam occupaſſet.

6. CUM Auguſtus eam inviſeret, exigeretque ab illa rationes, Seleucus unus è procuratoribus ipſius indicavit aliquid eſſe ſubtractum ab ipſa. Illa in procuratorem inſiliit, & arrepto hominis crine crebris ictibus pulſavit os. Hæc cum Auguſtus ridens conatus eſſet inhibere, illa: *c* An non, inquit, permoleſtum eſt, ô Cæſar, cum tu me digneris inviſere, ſervos meos heram incuſare, quod nonnihil muliebrium ornamentorum ſubtraxerim, non ea quidem mihi, ſed ut Octaviæ & Liviæ munuſcula dem? Hoc commento perſuaſit Cæſari ſe de vita cogitare, cum mori decreviſſet.

CASSIUS.

7. CASSIUS etiamnum puer, Fauſtum Syllæ filium, inter æquales de patris Monarchia gloriantem non tulit, ſed colaphos impegit. Ejus rei cognitionem cum Pompejus ad ſe recepiſſet, accitis ambobus pueris, Caſſius auſus eſt dicere: *d Eja Fauſte, aude rurſus coram hoc ea verba proferre, quibus irritatus in te fui, ut iterum tibi percellam os.* Inerat Caſſio nativum quoddam odium Tyrannidis, ut jam tum appareret illi non defuturum animum ad interficiendum Cæſarem.

8. IDEM.

a In terreſtri prælio apparet virtus. b Mors ſpontanea. c Callide. d Indoles in puero mira.

8. IDEM cum Rhodum insulam vi cepisset, & in ingressu salutaretur Rex atque Dominus: *a Nec Rex sum,* inquit, *nec Dominus, sed Regis ac Domini interfector.*

M. CRASSUS.

1. M. CRASSUS ille dives, *b* magnam servorum turbam domi alebat, quorum præcipuam agebat curam, discentibus adstans, interdum & ipse docens eos; dicens hanc oportere præcipuam esse patrisfamilias solicitudinem, quod sint rei familiaris animata instrumenta. Idem sensit Aristoteles.

2. HÆC vox probata est, *c* sed illa damnata, quod negabat quenquam pro divite habendum, qui non posset privatis facultatibus legionem alere.

3. ÆGRE ferens Pompejo Magni cognomen delatum, decretumque triumphum, Romano cuipiam dicenti. Jam aderit Pompejus Magnus: *d Quantus tandem?* inquit: sentiens illum corpore cæteris parem, animo nihilo majorem.

4. CUM Pompejus & Crassus in consulatu collegæ decessuri essent Magistratu, Cneus Aurelius quidam subito in forum procurrens clamavit sibi visum in somnis Jovem jussisse, ne prius se Magistratu abdicarent, quam in gratiam redissent. Idem flagitante populo Pompejus nihil motus est, at Crassus surgens ultro collegæ dextram porrexit, dicens: *e Nihil, ô Quirites, me indignum facturus mihi videor, si prior cum Pompejo in gratiam rediero, quem vos etiamnum impuberem Magnum cognominastis, cuique prius triumphum decrevistis, quam in Senatum allectus esset.*

5. IN Parthos proficiscens cum Deiotarum extremæ jam senectutis, novam urbem condere videret. *f Quid est,* inquit, *ô Rex hoc rei, quod cum hora diei jam adsit duodecima, novam urbem exstruere institueris?* Ad hæc arridens Deiotarus. Immo quid tibi in mentem venit Imperator, ut cum haudquaquam sis, ut videtur,

a *Tyrannidis osor.* b *Servorum cura.* c *Divitiæ immodicæ.* d *Invidia elevat.* e *Reconciliatio.* f *Senex ædificator.*

matutinus, tamen in Parthos cum exercitu properes? Nam id temporis Craſſus ſexageſimum agebat annum. Hora quæ nobis duodecima eſt in meridie, olim erat extrema diei.

6. CUM Parthi per legatos denuntiaſſent, ut ſuæ ætati conſulens à bello abſtineret, inſolenter reſpondit: *a In Seleucia iſtis mandatis reſponſum dabimus.* Hic Agiſſis legatorum unus ſublata manu mediam palmam oſtendens, Prius, inquit, in hac manu naſcentur ſetæ quam tibi Seleuciam conſpiciendi ſit futura poteſtas.

7. CONFLICTURO tum Parthis exta è manibus deciderunt: hoc cæteris ut inauſpicatum oſtentum interpretantibus, ac prælium diſſuadentibus: *b Hujuſmodi*, inquit, *incommoda, multa nobis ſenectus adfert. At arma mihi nunquam è manibus ceciderunt.*

8. CUM Publius Craſſi filius fortiſſimè in bello & pugnaſſet & cecidiſſet, hoſtes caput juvenis haſtæ impoſitum geſtantes proxime ad Romanos accedebant, inſultantes roganteſque quo genere juvenis ille fuiſſet ortus, neque enim fieri poſſe, ut ex patre tam ignavo & imbelli talis filius naſci poſſet. Hoc tam triſti ſpectaculo nihil commotus Craſſus, per omnes ordines concionatus eſt clamans: *c Meus hic privatus dolor eſt Romani, mea hæc calamitas, meus hic peculiaris luctus, cæterum publica civitatis ſalus & gloria in veſtra incolumitate veſtraque virtute ſita eſt.*

9. MARCELLO ac Domitio Pompejum in Senatu rogantibus, num proximis comitiis petiturus eſſet conſulatum. *d Forte*, inquit, *petam, forte non petam.* Rurſus idem percunctantibus. *A bonis*, inquit, *civibus petam, à malis nequaquam.* Cum hæc reſponſa ut ambigua ac ſuperba multos offenderent, Craſſus idem percunctantibus reſpondit. *Si è Republica fore judicavero, petam: ſin minus, à petendo abſtinebo.*

SERTORIUS.

10. SERTORIUS cum Pompei milites varie diſpulſos ſuperaſſet multis occiſis, audiviſſetque adventare

Me-

a. *Militaria.* b *Senex bellator.* c *Fortiter.* d *Ingenue.*

Metellum cum aliis copiis, diremit prælium, revocatisque suis dixit: *a Ego puerum hunc nisi supervenisset anus illa, verberibus castigatum domum remisissem:* Pompejum pueri nomine signans, Metellum vetulum anus.

11. IDEM sæpe victor ad Pompejum Metellumque misit, offerens se paratum redire in urbem si sibi permitteretur: *b* dixitque malle se Romæ ignobilissimum civem, quam exulem omnium aliarum civitatum Imperatorem nominari.

12. ADMONERE solet suos ne quid in convivio, *c* præter decorum vel fieret vel diceretur, præsertim à jurgiis & obscœnitate temperare. Nec ipse quidquam tale sustinebat vel audire, vel videre.

M. BRUTUS.

1. M. BRUTUS rebus in summam desperationem addactis, *d* cum è Ducibus atque amicis paucos apud se haberet, sublatis oculis in cœlum stellis plenum, dixit hunc versiculum Græcum è tragœdia quapiam.

Ζεῦ μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὅς αἴτιος κακῶν.

Id est:

Ne te latuerit, ô supreme Jupiter,
Horum malorum quisquis auctor exstitit.

Velut imprecans Cæsari vindictam à Diis. Volumnius narrat illum & alterum dixisse carmen, sed negat se meminisse.

2. QUODAM ex his qui aderant præcipue monente ut illinc fugeret Brutus: *e Prorsus,* inquit, *fugiendum, sed manibus, non pedibus:* significans morte spontanea vitandam Cæsarianorum tyrannidem.

3. CUM inter conjuratos deliberaretur, *f* an una cum Cæsare occidendus esset Antonius, Brutus dissuasit, dicens, hoc negotium quod pro legibus ac jure susciperetur, oportere omni carere injuria. Noluit vir optimus cædem in plureis proferri. At hæc clementia male cessit illis.

4. UL-

a *Vetulus Dux.* b *Patria dulcis.* c *Convivia pudica.* d *Ultio Deorum.* e *Mors destinata.* f *Clementer.*

4. ULTIMUM prælium initurus, dehortantibus quibusdam ne se tanto discrimini committeret. *a Hodie*, inquit, *aut recte erit; aut nihil curabo.* Significans se aut victorem fore aut non victurum. Mors autem adimit omnium malorum sensum.

5. HUJUS *b* uxor Portia Catonis filia, postea quam sensit conspiratum de Cæsare interficiendo, ea nocte quæ præcessit diem in quo Cæsar occisus est, egresso cubiculum Bruto, cultellum tonsorium velut unguium resecandorum gratia poposcit, eoque quasi forte de manibus elapso seipsam graviter vulneravit. Mox Brutus clamore ancillarum in cubiculum revocatus, objurgare eam cœpit, quod tonsoris præripuisset officium. Heic illa clam marito. Noc hoc, inquit, temere feci: nam experiri volui, si quod constitutum est, parum cesserit ex sententia, quam æquo animo me ferro sim peremptura.

6. IDEM dixit, sibi videri eum ætatis florem male collocasse qui nihil negaret. Inutilis est verecundia, quæ obstat quo minus negemus obsequium ad inhonesta vocanti.

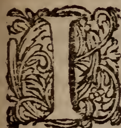
a *Aut vincere aut mori.* b *Fides uxoria.*

APOPH-

APOPHTHEGMATA VARIE MISTORUM.

LIBER VI.

N his quæ ſequuntur, clariſſime adoleſcens, miraberis quædam dicta, nec Scythis nec Cyclopibus digna: ſed memento tum exceptis aliquot non homines, ſed mera portenta, rerum ſummam tenuiſſe, ſive quod tales militum temeritas adſciſceret, ſive quod immodica poteſtas, niſi adſit animus Philoſophiæ præſidiis diligenter præmunitus, tales reddat. Quanquam & ab illis prodigioſe malis quædam dicta geſtaque ſunt non indigna imitatione. Poſtremo turpitudinis alienæ ſpecies velut in theatrum producta, deterret à vitiis, & ad virtutis ſtudium exſtimulat ingenia non omnino deplorata. Hunc igitur poſtremum librum puta eſſe menſæ ſecundæ bellaria, in quibus quædam apponuntur ut tollas, quædam ut guſtes, nonnulla ut ſpectes tantum. Malo enim te ſuaviter affectum, quam ſaturum onuſtumque dimittere. Quod ſi quædam apponentur levia ridiculaque mimorum, coquorum, equiſonum, ſcurrarum ac meretricum, decet omne convivium hilaritas: ſed præcipue menſas ſecundas. Quanquam & à leviſſimis perſonis nonnunquam dicuntur, quæ nemo ſapiens contemnat. Nec ignoras, olim moriones, ſaltatriculas, & ſimios ſub convivii finem induci ſolere. Non laboro ſi adſit hilaritas, modo abſit omnis obſcœnitas. Fortaſſis exiſtet qui deſideret ordinem, & hoc & ſi quid aliud videbitur reprehenſione dignum, excuſabit ſecundarum menſarum libertas.

TIBERIUS CÆSAR.

1. TIBERIO Cæſari cunctanter & ægre ſuſcipienti

pienti delatum Imperium, *a* quidam in os ausus est dicere. Cæteri quod pollicentur, tarde præstant: tu quod præstas, tarde polliceris. Notata est illius simulata cunctatio, detrectantis quod cupiebat.

2. CUIDAM à quo fuerat Dominus appellatus, denuntiavit, *b* ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Quanta modestia in tanto Principe? Nunc quidam nihil audire possunt, nisi sacras majestates, gratiosas celsitudines, & reverendissimas dominationes.

3. IDEM dicentem, sacras tuas occupationes interpellavit, *c* jussitque non sacras dicere, sed laboriosas. Rursum alterum dicentem, se ipso auctore adisse Senatum, correxit, auctore mutans in suasore.

4. CUM jocis, conviciis, famosis carminibus ac rumoribus frequenter impeteretur, amicis ad ultionem hortantibus respondit. *d In civitate libera linguam mentemque liberas esse debere.*

5. QUIN & Senatu de hujusmodi criminibus ac reis flagitante: *e Non tantum*, inquit, *habemus otii, ut implicare nos pluribus negotiis debeamus.* Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis.

6. DIOGENES grammaticus sabbatis Rhodi disputare solitus. *f* Tiberium ad se venientem ut ipsum extra ordinem audiret, non admisit, sed per servulum suum in septimum distulit diem. Is cum Romam venisset, & pro Cæsaris foribus adstaret, cupiens illum salutare, Tiberius jussit ut post septimum annum rediret. Nec alia pœna tantam grammatici superbiam ultus est.

7. PRÆSIDIBUS onerandas tributo provincias suadentibus scripsit: *g Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere*: hoc est, lanam non pellem detrahere.

8. QUONIAM tyro in castris avidius bibebat vinum, *h* militari joco pro Tiberio, Claudio, Nerone, dictus est, Biberius, Caldius, Mero.

9. THEODORUS Gadareus Tiberii in rhetoricis præ-

a *Libere.* b *Modeste.* c *Modeste.* d *Leniter.* e *Leniter.* f *Civilis ultio.* g *Exactio moderata.* h *Jocus ex depravatione.*

præceptor, *a* animadvertens in puero ſanguinarium ingenium ſub ſpecie lenitatis latitans, ſubinde inter objurgandum appellavit illum πηλὸν αἵματι συμπεφυρμένον, id eſt, lutum ſanguine maceratum. Hic initio principatus miram lenitatem præ ſe tulit, ſed progreſſu temporis ad immanem crudelitatem devenit.

10. CUM audiſſet quendam è reis nomine Carvilium ſibi mortem conſciſſe prius quam eſſet damnatus, exclamavit: *b Carvilius me evaſit.* Adeo leve ſupplicium eſſe judicabat mortem.

11. CUM cuſtodias recognoſcentem quidam rogaret ut ſupplicium maturaret, reſpondit: *c Nondum tecum redii in gratiam.* Humanitatis officium ducens, ſi damnatum cito occidiſſet.

12. TIBERIUS perſpecto Caligulæ ingenio, *d* fero ac malefico, ſubinde prædicabat, ſe natricem Reipublicæ & Phaëtontem orbi terrarum educare. Natrix ſerpentis genus eſt.

13. TIBERIUS Cæſar & illud dixiſſe fertur, *e* eum hominem ſibi videri ridiculum, qui ſexageſimum prætergreſſus annum, manum porrigeret Medico. Sentiens hominem tam grandem, oportere jam ſcire quo modo ſibi mederi debeat. Porrigunt manum Medico, qui conſulunt illum, explorantem pulſus venarum.

C. CALIGULA.

1. COMMENTARIOS ad matris fratrumque ſuorum calumnias pertinentes, *f* ne cui poſtmodum delatori teſtive maneret ullus metus, convectos in forum, & ante clare teſtatus Deos, neque legiſſe ſe neque attigiſſe quidquam, concremavit. Quin & libellum de ſua ſalute oblatum non recepit, contendens ſibi nihil admiſſum cur cuiquam inviſus eſſet. Negavit ſe delatoribus aures habere. Hæc boni Principis videri poterant, niſi fingerentur.

2. CUM audiret, forte Reges qui officii cauſa in urbem

a *Crudelitas tecta.* b *Crudelitas.* c *Crudeliter.* d *Indoles malefica.* e *Medicina.* f *Surdus delatori.*

urbem advenerant, inter se super cœnam de nobilitate generis concertantes, exclamavit Caligula: a *De Cælo venit nobis Rex:* & adjecit carmen Homericum:

Εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς.

Id est:

Unus Dominus sit, unus Rex.

Nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret.

3. LIVIAM Augustam proaviam suam appellare consuevit: b Ulyssem stolatum, vafritiem ac fraudulentiam illius notans, hoc tantum interesse, quod ut fœmina stolam gestaret.

4. DICEBAT se nihil magis in sua natura probare, quam ἀδιατρεψίαν, hoc est, inverecundiam: c Pudor enim ut multis ad honestas actiones obstat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus revocat. Vox carnifice quam Imperatore dignior.

5. ANTONIÆ aviæ pro sua auctoritate monenti ut quædam secus ageret: d *Memento*, ait, *mihi omnia in omnes licere.* Talia portenta tum Principum titulo pertulit mundus: quæ non commemorarem, nisi ut ex his Principibus prodigiosæ feritatis horror incutiatur.

6. CUM destinasset interficere fratrem suum, eumque suspicaretur sese medicamentis præmunire, ita locutus est: e *Antidotum adversus Cæsarem?* Timebat ille venenum, quasi Cæsar non posset alio quovis modo trucidare, quem vellet exstinctum.

7. VIR quidam prætorius valetudinis causa secesserat in Anticyram petito à Cæsare commeatu. f Is cum sæpius peteret prorogari commeatum, mandavit interfici, & adjecit, necessariam sanguinis esse missionem, cui tamdiu non profuisset helleborum. Solent enim Medici in morbis validioribus venarum incisione uti. Et in Anticyram navigabant quibus opus erat purgatione.

8. IL-

a *Tyrannica vox.* b *Versutia.* c *Imprudentia.* d *Vox Tyrannica.* e *Crudeliter & impie.* f *Crudeliter.*

8. ILLUD è tragœdia ſubinde jactabat. *a Oderint dum metuant.* Hanc ne quis miretur, ejuſdem vox fuit: *Utinam populus Romanus unicam cervicem haberet.* Hanc emiſit infenſus turbæ faventi Venetæ aurigarum factioni, cum ipſe faveret Praſinæ.

9. Luxu prodigioſo utens, ut calidis frigidiſque unguentis lavaretur, pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet, convivis ex auro panes & obſonia apponeret, nummos non mediocris ſummæ è faſtigio baſilicæ Juliæ per aliquot dies ſpargeret in plebem. Liburnicas naves gemmatis puppibus, verſiculoribus velis fabricaretur, ſubinde dicebat: *b Aut frugi hominem eſſe oportere, aut Cæſarem.*

10. IN auctione Apronius quidam vir prætorius dormitans capitis motu nutabat. *c* Id animadvertens Caligula, præconem admonuit ne illum ſibi nutantem præteriret, nec hoc monere deſiit, donec ignoranti tredecim gladiatores ſeſtertium nonagies addicerentur.

11. ALEAM ludens, plus mendacio, *d* atque etiam perjurio lucrabatur: & quodam tempore proximo colluſori demandata vice ſua, progreſſus in atrium domus, cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes, ſine mora corripi confiſcarique juſſiſſet, exultabundus in domum rediit, glorians ſe nunquam proſperiore alea uſum.

CLAUDIUS CÆSAR.

12. GRÆCULUS quidam cauſam agens apud Claudium Cæſarem, *e* inter altercandum per calorem hanc vocem in illum emiſit, *καὶ σὺ γέρων εἶ καὶ μωρὸς*, id eſt, *& tu ſenex es & ſtultus.* Uſque eo ſumma poteſtas ob ſtultitiam & paſſim, & propalam eviluerat, ut hæc in os dixerit, non ſenator, ſed ignotus Græculus, & dixerit impune.

13. CUM cenſor equites recognoſceret, & in his reperiſſet juvenem probris coopertum, ſed quem pater probiſſimum affirmabat, ſine ignominia dimiſit. Id amicis

a *Hoſtis populi.* b *Profuſio.* c *Jocus inſanus.* d *Rapacitas.* e *Libere.*

amicis mirantibus: *a Habet*, inquit, *censorem suum*. Auctoritatem suam in parentem transtulit.

14. ALIUM corruptelis adulteriisque famosum nihil aliud quam monuit, ut aut parcius ætatulæ indulgeret, aut certe cautius, addiditque: *b Quare enim ego scio quam habeas amicum?* ô censorem gravem.

15. NARCISSUM ab epistolis, & Pallantem à rationibus sic adamavit, ut eos non solum amplissimis præmiis, *c* verum etiam quæstoriis prætoriisque ornamentis decreto senatus ornari libenter passus sit: ad hæc tantum rapere & acquirere, ut illi querenti de fisci exiguitate quidam non absurde dixerit. Abundaturum fiscum, si à duobus libertis in consortium reciperetur. Hos Plinius fatetur & Crasso fuisse ditiores.

16. CUM cuidam notam oppositam deprecantibus familiaribus, ademisset: *d Litura tamen*, inquit, *exstat*. Sentiens etiam remissa culpa manere tamen infamiæ prioris vestigium. Alludens ad scripturam, quæ licet spongia deleatur, aut graphio radatur, relinquitur tamen lituræ rasuræque vestigium.

17. HIC temulentus aliquando dixit, sibi fatale esse ut conjugum flagitia ferret, deinde puniret. *e* Ea vox terrorem non mediocrem injecit Agrippinæ.

SEXTUS NERO.

1. IN Cn. Domitium Sexti Neronis atavum, *f* cui cognomen fuit Ænobardo, L. Crassus orator dicebat, non esse mirandum quod æneam haberet barbam, cui os ferreum, cor plumbeum esset. Os ferreum objiciens propter summam impudentiam, cor plumbeum ob ingenii stuporem. Quidam illum pro Nerone Ænobarbum appellarunt, atque hoc erat unum è duobus convitiis quæ indignissime tulit: alterum erat, quod increpitus esset malus citharœdus.

2. CUM ex more cujusdam capite damnati causæ subscripturus esset Sextus Nero. *g Utinam*, inquit, *literas*

a *Pater judex.* b *Lenitas prava.* c *Peculatus dissimulatus.* d *Infamia non deletur.* e *Ebrietas loquax.* f *Jocus ex nomine.* g *Clementer.*

teras nescirem. Vox parcimoniam humani sanguinis promittens, si ex animo prodisset. Seneca lib. De clementia 2. refert fuisse Burrum cohortium præfectum, qui cum esset animadversurus in duos, petiit ut Nero subscriberet, qui cum cunctaretur & recrastinaret, Burrus instans protulit chartam: tum Nero: *Vellem,* inquit, *nescire literas.* At hæc indoles clementiam pollicens, in prodigiosam crudelitatem evasit.

3. PUERUM Sporum exsectis testibus in muliebrem naturam transfigurare conatus est. Addita dos, additum flammeum, addita celeberrima nuptiarum solennitas. Quid multis? palam pro uxore habuit. Hinc fertur cujusdam non inscitus jocus. Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius Neronis pater talem habuisset uxorem. Sentiens exitio totius orbis natum Neronem. Is nunquam fuisset natus, si pater Spori similem habuisset vice conjugis.

4. NUNQUAM cuiquam officium delegavit, nisi hæc adjiceret: *a Scis quibus mihi est opus, & hoc agamus, ne quis quid habeat.* Vox prædone quam Principe dignior.

5. QUODAM in colloquio proferente Græcum versiculum:

Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθείτω πυρί.

Id est:

Me mortuo terra misceatur incendio.

Subjecit: *b Immo, ἐμοῦ καὶ ζῶντος*, id est, *me etiam vivo.* Quibus portentis aliquando committitur Respublica?

6. CUM nihil flagitiorum sibi non permitteret, *c* elatus tanto rerum successu, dicebat neminem Principum ante ipsum scisse quid sibi liceret. Verum qui hoc dixit, sensit tandem quid vicissim liceat populo in malum Principem.

7. CUM incendisset urbem, spectabat, dicens se flammæ pulchritudine delectari, atque interim suam canebat Halosin, hoc est Trojanæ urbis excidium, quod descripserat.

8. ISIDORUS Cynicus transeuntem in publico clara

a *Rapacitas.* b *Crudeliter.* c *Licentia Principis.*

clara voce corripuit, *a* quod Naupli mala bene cantaret, sua bona male disponeret. Nauplius erat Palamedis pater, qui filii præter meritum damnati necem magno Græcorum exitio est ultus. Solet autem Nero tragœdias cantare.

9. Notatus est & à Dato Attellanarum histrione, qui recitans canticum quoddam, ὑγίαινε πάτερ, ὑγίαινε μῆτερ, *b* ita demonstravit, ut bibentem natantemque faceret, exitium C. Claudii & Agrippinæ significans. Nam Nero C. Claudium veneno sustulit, Agrippinam naufragio. Et in clausula cantici recitans, Orcus vobis ducit pedes, gestu senatum notavit histrio, subindicans illis a Nerone imminere perniciem.

10. A Mathematicis audierat fore, ut aliquando dejiceretur Imperio, eoque Græcum Iambicum dimetrum identidem usurpabat: τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει. Id est: *Terra quævis artem alit.* Putans se tantum profecisse in arte canendi, ut etiam si exigeretur, in quavis regione ob Musices peritiam posset haberi in pretio. Cumque imminentibus qui illum insequebantur de salute desperans, cogitaret sibi vim adferre, subinde dicebat: *Quantus artifex pereo.*

11. Quondam theatro clam illatus, *c* Scenico cuidam populo placenti invidit, eique nuntium misit qui diceret, illum abuti Cæsaris occupationibus.

12. Quondam ex annonæ caritate quidam ditescebant aulici, *d* multum & hinc invidiæ Neroni conflatum est: Cum forte accidisset, ut in publica fame diceretur Alexandrina navis appulisse, jactatum est illam advexisse pulverem luctatoribus aulicis. Quo dicto simul notatum est, in Cæsare rerum scœnicarum studium, & monopolia quorundam per Cæsaris favorem publico damno lucrantium.

13. Statuæ ejus à vertice currus appositus est cum inscriptione Græca. *e* Nunc demum agon est, trahe tandem. Notatum est in Cæsare aurigandi studium, simulque denuntiatum periculum.

14. Al-

a *Libere.* b *Libere.* c *Scenicus Princips.* d *Monopolia fœda.* e *Princeps auriga.*

14. ALTERI cuidam ſtatuæ & aſcopera alligata eſt cum hoc titulo. *a* Ego quid potui? Sed tu culleum meruiſti. Solent olim parricidæ culleo inſui, & Nero matrem occiderat. Culleus itaque ſeſe excuſans dicit. Ego quid potui? paratus ſi quis te inſuat: ſed ſive inſuaris, ſive non, tu tamen culleum meruiſti. Poteſt hoc & ad Reipublicæ perſonam accommodari.

15. COLUMNIS ſtatuarum illud adſcriptum eſt, *b* Galli te cantando excitarunt. Indigniſſime tulerat Galliarum defectionem, proinde decreverat Gallos omnes Romæ agentes contrucidare, provinciamque exercitui diripiendam tradere.

16. NOCTU quidam ſimulabant ſe ſævire in ſervos, *c* petebantque vindicem. Vindex autem erat defectionis in Neronem Dux. Et hoc joco notabatur jam non ferenda Cæſaris Tyrannis.

17. CUM ex oratione Neronis qua in Vindicem perorabat, recitaretur in ſenatu, daturos pœnas ſceleratos, ac brevi dignum exitium facturos, exclamatum eſt ab univerſis: *d Tu facies Auguſte.* Quæ vox bifariam poteſt accipi. Tu facies ut dent pœnas, aut tu dabis pœnas.

18. IN Oedipode fabula, *e* quam Nero noviſſimam recitavit, in verſu decidiſſe legitur:

Θανεῖν μ' ἄνωγε σύγγαμος μητὴρ, πατήρ.

Id eſt:

Juſſit mori me mater, & pater.

Nam & Oedipus patrem occiderat inſciens, matrem uxorem duxerat. Ita Nero ſciens Claudium patrem occiderat, matrem conſtupratam interfecerat, & Octaviam uxorem indignis tractarat modis.

19. DESPERATIS rebus noctu adiit hoſpitia ſingulorum de fuga conſulturus: cum fores omnium occluſas reperiſſet, reverſus in cubiculum comperit & cuſtodes diffugiſſe direptis etiam ſtragulis, & amota veneni pyxide, quam in extremum caſum paraverat: mox Mirmillonem nomine Spiculum requiſivit, vel alium

S quem-

a *Parricidium exprobratum.* b *Salſe.* c *Salſe.* d *Ambigue dictum.* e *Omen exitii.*

quemlibet, cujus manu periret: ac nemine reperto: *a Ergo ego*, inquit, *nec amicum habeo, nec inimicum?* Decretum erat eam belluam publico orbis odio immolare.

20. IN fuga cum Phaon libertus hortaretur, *b* ut in ſpecum egeſta harena conderetur, negavit ſe vivum ſub terram iturum.

21. AQUAM è lacuna villæ cuidam ſubjecta potaturus manu hauſit: *c Et hic eſt*, inquit, *Neronis decocta*. Nam repererat ut aqua decocta gratiam haberet crudæ, immiſſa in poculum nive.

22. UBI ſenſit equites appropinquare, quibus mandatum erat ut illum vivum attraherent, verſum Homericum protulit:

Ἵππων ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπος οὔατα βάλλει.

Id eſt:

Simulque ferrum jugulo adegit.

23. INGRESSUS Centurio cum ſemianimem reperiſſet, & penula ad vulnus appoſita ſimularet ſe veniſſe in auxilium, nil aliud reſpondit quam, *d Sero*, &, *Hæc eſt fides*. Sermo ambiguus eſt: poteſt intelligi ſero veniſſe, qui jam ad morientem venerat: & ſero venit, qui in hoc venit ut vivum attraheret. Item hæc eſt fides, poteſt eſſe expoſtulantis de fide amicorum. At Nero ſenſit, ſe nihil illius verbis credere, ejuſque rei argumentum eſſe vulnus in jugulo lethale.

24. CUM genethliaci Chaldæi Agrippinæ matri Neronis reſpondiſſent, imperaturum quidem filium, ſed occiſurum matrem: *e Occidat*, inquit, *modo imperet*. Tam impotens erat in fœmina dominandi ſitis, & habuit quod optavit.

25. EADEM cum juſſu Neronis occideretur, ac Centurio ferrum in mortem diſtringeret, ventrem oſtendens clamabat: *f Hunc percute, hic eſt ferro fodiendus, qui portentum illud genuit.*

26. NERO in magna erat invidia, quod Burrum Prin-

a *Deſtitutus undique.* b *Sepultura vivi.* c *Deliciæ verſæ in amatorem.* d *Neronis extremæ voces.* e *Ambitio.* f *Fortiter.*

Principem virum crederetur occidisse, veneno faucibus illito, quasi remedium adhiberetur. Ad hunc cum Nero visendi gratia venisset, aversatus est illum Burrus cui scelus jam erat intellectum, multaque percunctanti nihil aliud respondit quam: *a Ego bene me habeo.* Mira etiam in moriente lenitas.

27. IDEM in Claudii stultitiam subinde jocabatur productione syllabæ, cum diceret: *b Postea quam desiit inter vivos morari*, prima syllaba producta. Moros enim Græce fatuum sonat, inde finxit morari pro stultum agere, quemadmodum nos à Poëta poëtari, à juvene juvenari.

28. SUNT qui putent hoc clam & inscio etiam Seneca fuisse decretum, *c* ut occiso Nerone occideretur & Piso, mox Imperium Senecæ deferretur. Interea vulgabantur verba Flavii, qui dixerat. Ad dedecus nihil referre si citharœdus dimoveretur, & tragœdus succederet. Nero cithara, Piso tragico ornatu canebat. Sensit utrumque pariter indignum Imperio.

29. CUM de conjuratis agerentur quæstiones, *d* Subrius Flavius tribunus interrogatus à Nerone, quibus caussis adductus ad oblivionem sacramenti processisset. Oderam te, inquit, nec quisquam tibi fidelior militum fuit dum amari meruisti: odisse cœpi, postquam paricida matris & uxoris, auriga & histrio & incendiarius exstitisti. Negant in ea conjuratione quid quam accidisse Neroni gravius, qui ut ad patranda facinora promptus erat, ita audiendi quæ patraret insolens.

30. EODEM tèmpore Sulpitius Asper Centurio percunctanti Neroni cur in cædem suam conspirasset. *e* Non aliter, inquit, tot flagitiis tuis subveniri poterat.

31. VESTINUS consul, cum eodem die omnia munia consularia obisset, *f* è convivio repente ad mortem raptus est. Convivæ nihil aliud quam exitium exspectabant. Horum pavorem irridens Nero, dixit illos satis supplicii luisse pro epulis consularibus. Dicas

a *Leviter.* b *Jocus in mortuum.* c *Salse.* d *Libere.* e *Libere.* f *Jocus crudelis.*

hoc à Clemente dictum, si cætera Neronis facinora spectes.

32. NERO matrem occiderat, unde Africanus quidam ita consolatus est hominem. Orant te Cæsar Galliæ tuæ, ut felicitatem tuam fortiter feras.

OTHO.

1. OTHO Sylvius Imperator, cum in augurando tempestas esset orta, atque ipse graviter prolapsus, identidem obmurmurasse dicitur, *a* τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς, id est, *quid mihi cum longis tibiis?* sentiens se frustra sacrificiis & piaculis conari placare manes Galbæ. Sed de hoc plura nobis dicta sunt in Chiliadibus.

2. IDEM ubi jam mori destinasset, sensit eos qui ab ipso deficere & abire cœptabant, pro desertoribus corripi ac detineri: vetuit ne cuiquam fieret injuria dicens: *b Adjiciamus vitæ & hanc noctem*, & in profundam vesperam usque patente cubiculo, si quis adire vellet, potestatem sui conveniendi fecit.

3. MULTIS Othonem rogantibus, *c* ne deposito Imperio exercitum ac Rempublicam desereret, quidam è gregariis militibus sublato ense dixit, Scito Cæsar sic pro te omnes animatos esse, moxque seipsum jugulavit.

4. OTHO jam destinata morte Coccejum fratris filium ad se vocatum sic adhortatus est extremis verbis: *d O fili habuisse te patruum Cæsarem, nec prorsus obliviscaris; nec admodum memineris.* Noluit illum prorsus oblivisci, ne desereret curam suorum: rursum noluit valde meminisse, ne mortem patrui ulcisceretur.

VESPASIANUS *Pater.*

1. FLAVIO Vespasiano cum adolescens quidam gratias ageret pro impetrata præfectura, quoniam unguento fragabat, & nutu contemptus est, & graviter increpitus: *e Mallem*, inquit Vespasianus, *allium oboluisses:* mox & literas concessas revocavit.

2. DE

a *Omen exitii.* b *Mors destinata.* c *Fides in milite.* d *Moderate.* e *Unguentum olere.*

2. DE jurgio quodam inter senatorem & equitem Romanum ita pronuntiavit, *a* ut diceret non oportere maledici senatoribus, remaledici civile fasque esse. Prærogativam enim dignitatis ipse sibi ademit qui lacessivit.

3. IDEM de Licinio Mutiano notæ impudicitiæ viro, clam apud communem amicum conquerens, addidit clausulæ: *b Ego tamen vir sum:* Notans obtrectatorem esse parum virum. Simile est illud Maronis:

Parcius ista viris tamen objicienda memento.

4. SALVIUS Liberalis, *c* cum in defensione divitis rei oblique mordens dixisset. Quid ad Cæsarem, si Hipparchus sestertium millies possidet? Notans Vespasianum velut inhiantem rei facultatibus. Cæsar non modo non offensus est, verum etiam dictum approbavit, quasi simpliciter prolatum.

5. QUONIAM rapacissimum quemque promovere solet, *d* ut mox ditatos condemnaret, vulgo dictus est officiarios suos habere pro spongiis, quod veluti spongias & siccos madefaceret, & humentes exprimeret.

6. RUSTICUS quidam quoniam gratuitam libertatem suppliciter petens à Cæsare, *e* repulsus est, non veritus est clare dicere. Vulpes pilos mutat, non mores: exprobrans illi naturæ rapacitatem, quasi mercede data concessurus fuisset, quod gratuito negabat.

7. A CONSULARI viro Menstruo Floro monitus plaustra potius quem plostra dicenda, *f* postridie illum pro Floro Flaurum salutavit: civiliter alludens ad illius curiosam admonitionem. Veteres in quibusdam pro diphthongo sonabant o, ut Clodius pro Claudius.

8. MULIER quædam dixerat se deperire amore Vespasiani, ei perductæ cum pro concubitu sestertia quadraginta donasset, rogante dispensatori quo titulo vellent eam summam rationibus inferri, dixit: *g Vespasiano adamato.*

a *Venia lacessito.* b *Leniter.* c *Leniter.* d *Rapacitas.* e *Avaritia in Principe.* f *Lepide.* g *Festive.*

9. IN quendam proceræ ſtaturæ, ſed improbius natum, *a* torſit illud carmen Homericum:

Μακρὰ βιβὰς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

Id eſt:

Longam haſtam quatiens, diductis paſſibus ibat.

10. IN Cerylum libertum, ſed prædivitem, qui ut aliquando ſubterfugeret jus fiſci Imperialis, *b* cœpit ſe pro ingenuo ferre, eoque mutato nomine pro Cerylo dici voluit Laches, torſit verſiculos ex fabula quapiam ut opinor:

——— ὦ Λάχης Λάχης,
Ἐπ' ἂν ἀποθάνης, αὖθις ἔσῃ Κήρυλος,

Id eſt:

——— ô *Laches Laches,*
Ubi mortem obieris, rurſum eris tum Cerylus.

Significans illi nihil profuturum immutatum nomen.

11. QUIDAM è caris Veſpaſiani miniſtris apud ipſum pro quodam, *c* quem fratrem ſuum eſſe ſimulabat, intercedebat, ut illi procuratio committeretur. Id ſentiens Cæſar, candidatum ſolum ad ſe vocavit, exegitque pecuniam quam ille ſuffragatori ſuo pepigerat, ea accepta mox ordinavit. Hujuś rei ignarus miniſter, rurſus interpellavit pro fratre. Cui Veſpaſianus: *Alium*, inquit, *tibi fratrem quære, hic quem tuum putas meus eſt.*

12. IN itinere quodam mulio deſiliit quaſi calceaturus mulas, *d* ſed revera, ut adeundi litigatori ſpatium moramque præberet. At Cæſar dolum ſuſpicatus, interrogavit mulionem quanti calceaſſe, pactuſque eſt lucri partem. Hoc ſi fecit ut ſuos corrigeret, civilitas fuit: ſin ut eo emolumento fieret ditior, ſordidum erat.

13. INSTITUERAT vectigal è lotio. Super hoc à filio monitus diſſimulavit, donec prima penſio eſſet ſoluta. Eam pecuniam admovit ad filii nares, ſciſcitans num odore offenderetur. Negante illo: *e Atqui hæc*, inquit, *è lotio eſt.*

14. LEGATIS nuntiantibus, decretam illi publice

blice

a *Jocus ex Homero.* b *Lepide.* c *Avare.* d *Sordide.*
e *Sordide.*

blice non mediocris ſummæ ſtatuam, juſſit ut eam continuo ponerent, & cavam oſtendens manum: *a Ecce*, inquit, *paratâ baſis.* Significans ut eam pecuniam quam in ſtatuam decreviſſent impendere mortuo, vivo darent in manum.

15. CUM Cæſarum mauſoleum repente patuiſſet, *b* tum ſtella crinita apparuiſſet, alii interpretantibus Cæſaris interitum portendi, ille facete interpretatus eſt, prius oſtentum ad Juliam Calvinam pertinere, quod ea eſſet de gente Auguſti: poſterius ad Parthorum, ſive ut Aurelius victor tradit, Perſarum Regem, qui capillatus eſſet.

16. CUM morbus ingraveſſeret, dixit: *c Puto Deus fio:* ſignificans ſe moriturum. Solent enim extincti Cæſares publicis cæremoniis in Deorum cœtum referri.

17. CUM vehementer angeretur vitiatis inteſtinis, nihilo ſecius Imperatoriis muneribus fungebatur, adeo ut lecto decumbens audiret legationes, & amicis hortantibus ut ſibi parceret, reſpondit: *d Imperatorem ſtantem mori oportere.*

TITUS, *Veſpaſiani filius.*

1. VESPASIANUS filius cum admoneretur ab amicis, quod plura polliceretur interpellantibus quam præſtare poſſet, reſpondit: *e Non oportet quenquam à Cæſaris colloquio triſtem diſcedere.*

2. SUPER cœnam aliquando recordatus, quod eo die nemini quidquam præſtitiſſet, memorandam illam meritoque laudatam vocem edidit: *f Amici diem perdidi.*

3. IDEM dicere ſolet, *g* ſe maximum falſarium eſſe potuiſſe, quod omnium chirographa quæ vidiſſet facillime imitaretur.

4. CUM febre correptus lectica à loco in quo tum erat transferretur, dimotis plagulis cœlum ſuſpexit, queſtuſque eſt ſibi immerenti vitam eripi, *h* cum nul-

a *Avare.* b *Oſtentorum interpretatio.* c *Jocus in morte.* d *Stantem mori.* e *Cæſaris affabilitas.* f *Benignitas.* g *Dexteritas.* h *Cæſar innocens.*

lum per omnem vitam exſtaret factum cujus pœniteret, uno dumtaxat excepto. Id cujuſmodi fuerit, nec ipſe prodidit, nec quiſquam conjectare potuit. O Cæſarem longiſſima vita dignum.

DOMITIANUS.

5. DOMITIANUS Cæſar initio principatus quotidie ſibi ſecretum horarium ſumere conſuevit, *a* nec interim aliud quam muſcas captare, eaſque ſtilo præacuto configere: ut cuidam interroganti, eſſetne quis intus cum Cæſare, Vibius Criſpus lepide reſponderit. Ne muſca quidem.

6. JUSSERAT edicto excidi vineas, quod ſtudio colendi vineta, negligerentur arva. *b* Hoc edictum revocavit ob ſparſos libellos, in quibus habebantur hi verſiculi:

Κἄν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
Ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Hoc Epigramma fertur in hircum arrodentem vitem: Hircus autem Baccho immolabatur, quod admorſu lædat vineam. Ad Cæſarem accommodarunt, pro σοὶ τράγε mutantes καίσαρι.

7. NOTANS Metium quendam ſibi immodice placentem, dicere ſolitus eſt: *c Vellem tam formoſus eſſe quam Metius ſibi videtur.*

NERVA COCCEJUS.

8. QUONIAM ſub Nerva Coccejo bono Cæſare multorum nomina falſo deferebantur: *d* Fronto conſul palam dixiſſe fertur: malum eſſe eum imperare, ſub quo nemini quidquam conceſſum ſit: ſed longe pejus ſub eo vivere, ſub quo maxima ſit licentia quibuſlibet, inhumanitatis eſt, ſi Princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus, ſed perknicioſum eſt, illis licere quidquid libet.

TRAJANUS.

9. TRAJANUS aliquando in convivio propoſuit amicis,

a *Lepide.* b *Mina in Principem.* c *Lepide.* d *Princeps indulgens.*

amicis, ut decem nominarent, quibus crederent rerum summam recte delegari posse. Cum illi silerent: *a Decem*, inquit, *à vobis posco, ego unicum habeo Severianum.* Solum illum Imperio dignum judicans.

HADRIANUS CÆSAR.

1. MORIENS dixit illud vulgatum: *b Turba medicorum Cæsarem perdidit.* Arbitror illum huc detorsisse Græcorum proverbium:

Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν,
Πολλοὶ δ' ἰατροὶ τὸ βασιλῆ ἀπώλεσαν.

Quanquam & hodie verum est, turbam medicorum multis causam esse mortis.

2. IN senatu frequenter dicere solet, *c* se sic gesturum principatum, ut sciret rem populi esse, non suam privatam. Nimirum attigit hoc, quod unum distinguit Regem à Tyranno.

3. IMPERATOR creatus adeo contempsit inimicos, ut uni quem habuerat capitalem, forte obvio dixerit, *d Evasisti.* Principibus in privatis offensis debet esse satis, potuisse ulcisci.

4. IN colloquiis etiam humillimorum mire civilis erat, *e* eosque detestari solet, qui hanc humanitatis voluptatem ipsi inviderent hoc prætextu, quod dicerent, Principis majestatem ubique servandam.

5. DIONYSIUS Milesius Sophista insignis, *f* in Heliodorum quem Hadrianus Cæsar unice amabat, torsit hoc dictum. Cæsar potest honorem ac pecunias largiri, rhetorem facere non potest. Cæsar enim Heliodorum studio verius quam judicio fecerat Magistratum epistolarum.

6. ROMÆ cum in spectaculo populus clamore flagitaret, ut aurigam qui placuerat, liberum esse juberet, per tabellam respondit: *g Iniquum esse quod peterent.* Si enim servum alienum libertate donaret, fieret injuria domino. Dicas hunc abhorruisse ab omni violentia.

a *Unus eximius.* b *Medicorum turba.* c *Princeps.* d *Clementia.* e *Affabilitas.* f *Animi bona.* g *Juste.*

7. SEVERIANUM & Fuſcum hujus nepotem, eo quod moleſte ferre viderentur Commodum Lucium Imperii ſucceſſorem deſignatum, juſſit occidi: quorum ille nonagenarius erat, hic annos natus decem & octo. Senex autem cum eſſet jugulandus, popoſcit ignem, incenſoque thure dixit: a *Vos Dii teſtor me nihil ſceleris commiſiſſe, nec aliud imprecor Adriano, niſi ut cum volet mori, non poſſit.* Idque evenit, adeo ut Barbarus conductus qui ferro mortem pro beneficio daret, aufugerit.

8. QUIDAM caneſcens ab eo quiddam petierat, & repulſus eſt. Is cum aliquanto poſt idem peteret, ſed capillitio nigro (nam id tinctura fecerat) Cæſar agnoſcens faciem: b *Jam iſthuc,* inquit, *negavi patri tuo.*

9. QUODAM tempore cum ſervum ſuum videret inter duos ſenatores ambulantem, miſit qui illi colaphum impingeret, diceretque: c *Noli inter eos ambulare, quorum adhuc potes eſſe ſervus:* ſimul ſenatoriæ dignitati conſulens, & ſervi caſtigans inſolentiam, quam de Cæſare hero ſumpſerat.

10. COMMODUM Ælium Verum iterum conſulem fecerat, eumque Imperio deſtinaverat: quem cum cerneret nec animo nec corpore ſatis validum, dicere ſolet: d *In caducum parietem nos inclinavimus, ac perdidimus quater millies H-S. quod populo ac militibus pro adoptione dedimus.* Vere præſenſit Commodum inutilem Imperio, ſed ſero.

11. FLORUS hos verſiculos ſcripſerat in Cæſarem:

e *Ego nolo Cæſar eſſe,*
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.
Cui Cæſar reſpondit:
Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Sen-

a *Vota morientis.* b *Lepide.* c *Servi Principum elati.* d *Impar principatui.* e *Honeſti labores.*

Sentiens se honestas occupationes præferre inutili turpique otio.

12. DICERE solitus, sibi molestum esse, si quem videret tristem, *a* cum tamen omnes doctos vexaret quæstiunculis, sed vexatos donavit aliquo munere.

13. CUIDAM uxor sua per literas exprobrarat, *b* quod lavacris ac voluptatibus detentus ad se redire nollet. Id per frumentarios resciverat Imperator. Itaque commeatum petenti, exprobravit & lavacra & voluptates. Tum ille: Num & tibi ô Cæsar scripsit uxor mea quod mihi? Notans curiositatem Principe indignam.

14. SUB mortem his versibus lusisse dicitur:

c *Animula, vagula, blandula,*
Hospes comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles dabis jocos.

15. AJUNT illum ex Matheseos peritia præscisse futura, ac Verum non fore longævum Virgiliano carmine prædixisse:

d *Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra*
Esse sinent.

16. CUIDAM illos Virgilii versus ad Verum accommodanti. Manibus date lilia plenis, &c. cum irrisione respondit: *e* *Ego mihi divum adoptavi, non filium.* Huc alludens, quod Imperatores referri soleant in numerum divorum, sed à rogo.

17. AD alterum ipsum consolari volentem hoc argumento, quod diceret genesim Veri non esse recte collectum, eoque spem esse illum diu victurum: *f* *Isthuc*, inquit, *tu facile dicis, qui patrimonii tui non Reipublicæ quæris hæredem.* Sentiens magni referre, ut bonus Princeps quam diutissime vivat.

18. TRANSEUNTEM mulier quædam appellavit: Audi me Cæsar. Is cum respondisset:

S 6 Non

a *Princeps nulli molestus.* b *Curiositas.* c *Lusus in morte.* d *Præscientia.* e *Brevis ævi.* f *Principis delectus.*

a Non est otium: Illa clamavit. Noli ergo Imperare. Ad hanc vocem restitit, & audivit mulierem. Hoc & alii tribuitur, neque quidquam vetat, idem à pluribus vel dici, vel fieri.

COMMODUS ÆLIUS VERUS.

1. ÆLIUS cum esset peregrinis voluptatibus deditus, uxori conquerenti dixit: *b Patere me per alias exercere cupiditates meas.* Uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.

2. CUM morbo gravaretur, *c* sæpe dicere solet, *Principem sanum mori debere, non debilem*, quod superiores Imperatores plerique violenta morte periissent, eamque mortem ut brevem simul & inexspectatam C. Cæsar optavit & obtinuit.

ANTONINUS PIUS.

3. AURELIUS Commodus M. Antonini filius cum in extremis à parente moneretur, ne Barbaros jam attritos sineret vires recipere, respondit: *Ab incolumi quamvis paullatim, negotia perfici posse, à mortuo nihil.* Vera quidem sententia, sed vox impia erat parentis extrema monita contemnentis, ac morienti velut insultantis. Refert Sext. Aurelius Victor.

4. ADAMABAT illam Scipionis celebratissimam sententiam, subinde dicens: *Se malle unum servare civem, quam mille hostes occidere:* pacem videlicet bello præferens, & in ipso bello sentiens hanc oportere primam esse Ducis curam, ut quam minima civium jactura paretur victoria.

5. CUM Apollonius Rhetor è Chalcide accitus ad Tybeberinam domum, in qua tum Cæsar habitabat, à Cæsare vocatus ut ilii M. Antoninum traderet instituendum, dixisset: Non magister ad discipulum, sed discipulus ad magistrum venire debet: risit hominis magniloquentiam, dicens: *d Facilius fuit Apol-*

a *Libere. Hoc superius tribuitur Philippo Macedoni pag. 221. apoph. 31.* b *Uxoris reverentia.* c *Mors Principis.* d *Magniloquentia irrisa.*

Apollonio è Chalcide venire Romam, quam ex ædibus suis in palatium. Merces Apollonium attraxerat Romam, non Reipublicæ studium.

6. CUM M. Antonius fleret educatorem suum mortuum, & adolescens ab aulicis ministris revocaretur à declaratione pietatis erga nutricium: a *Permittite*, inquit Antonius, *prius illi ut homo sit, neque enim vel Philosophia vel Imperium tollit affectus.*

7. QUONDAM cum Omuli visens domum, ac miratus columnas porphyreticas, b quæsisset unde eas haberet, Omulus ei respondit. Cum in ædes alienas veneris, & surdus & mutus esto. Sentiens eum in alieno privato non oportere esse curiosum. Hoc tam libero joco non est offensus Imperator.

8. M. ANTONINI uxor Faustina male audiebat vulgo. Itaque hortantibus amicis, ut eam repudiaret, si nollet occidere, respondit: c *Si uxorem*, inquit, *dimittimus & dotem.* Dotis nomine signans Imperium, quod ab socero volente Hadriano adoptatus acceperat.

9. NIHIL solitus est agere nec in bellicis negotiis, nec in civilibus, de quo non prius conferret cum gravibus viris, dicens: d *Æquius est, ut ego tot talium amicorum consilium sequar, quam ut tot tales amici meam unius sequantur voluntatem.* Multum abhorrens à quorundam ingenio, qui consulto pileo suo, dicunt. Vos sedulo consulitis, sed aliud mihi suadet pileum meum.

10. CASSIUM senatorium virum occidi passus est, non jussit occidi: post etiam extinctum doluit, dicens: e *Voluisse se sine senatorio sanguine Imperium transigere.* Mira clementia in affectatorem Imperii.

18. BIDUO prius quam moriretur, admissis amicis aperuit sententiam suam de filio, eandem quam Philippus de Alexandro dicens: f *Se æquo animo mori, cum filium relinqueret.*

S 7 12. ALIO

a *Humane.* b *Libere.* c *Dos regnum.* d *Consilium multorum.* e *Clementer.* f *Filius solatium mortis.*

12. ALIO quodam die dixit amicis: *a Quid me fletis, ac non magis de communi morte pestilentiaque cogitatis?* Philosophia docuerat hominem & mortem contemnere, & res humanas ridere. Parentibus autem abire dixit: *Si jam me dimittitis, vale vobis dico, vos praecedens.* Facete petiit ab amicis discedendi veniam, ac veluti peregre profecturus jussit illos valere: submonens interim fore, ut illi praecedentem sequerentur.

13. ROGATUS cui filium commendaret: *b Vobis*, inquit, *si promeretur, & Diis immortalibus.* Favorem noluit suae auctoritati tribui, sed filii meritis.

SEVERUS *Imperator.*

1. DE Severo sic judicavit Senatus, illum aut nasci non debuisse, *c* aut non debuisse mori, quod cum crudelis esset, tamen Reipublicae videretur admodum utilis ob alias virtutes.

2. CUM milites Bassianum Severi filium, qui post Antonius Caracallus dictus est, Augustum consalutassent, eo quod pater pedibus æger bellum moraretur, jussit se deferri ad tribunal, simulque adesse omnes tribunos, centuriones, Duces & cohortes, quibus auctoribus hoc acciderat, sisti deinde & filium qui Augusti nomen non recusarat. *d* Hic cum in omnes ejus facti auctores jussisset animadverti, excepto filio, omnesque ante tribunal prostrati rogarent veniam; Severus manu caput contingens: *Tandem*, inquit, *sentitis caput imperare, non pedes.*

3. CELEBRATUR & hoc illius dictum: *e Omnia fui, sed nihil expedit:* sentiens sese ex humili per literarum ac militiæ officia plurimis gradibus favore fortunæ ad Imperii fastigium fuisse perductum, sed nihil feliciter cessisse, aut nulla in re sibi placuisse.

4. ULTIMA verba dicuntur hæc fuisse: *f Turbatam Rempublicam ubique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo. Senex & pedibus æger firmum Imperium Antoninis meis relinquens si boni erunt, imbecillum si mali.*

5. SYM-

a *Mors peregrinatio.* b *Modestè.* c *Natura varia.* d *Auctoritas.* e *Omnia expertus.* f *Virtus Principis.*

5. SYMBOLUM tribuno dari jussit: *a Laboremus.* Pertinax ad Imperium adscitus dederat, Militemus. Illi placuit belli omen, huic pacis. Sublato namque bello reditur ad agricolationem & opificia. Otium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus.

6. EPIGRAMMA quod in laudem Pescennini Nigri fuerat adscriptum illius statuæ ad vivum effictæ, cum præfecti suaderent eradendum, Severus noluit, dicens: *b Si talis fuit, sciant omnes qualem vicerimus: si talis non fuit, putent nos omnes talem vicisse.*

PESCENNINUS NIGER.

1. PESCENNINUS Niger consiliariis addidit salaria, ne gravarent eos quibus assidebant, dicens: *c Judicem nec dare debere, nec accipere.* Utinam hoc exemplum imitentur hi, qui vendentes officia spoliant judicem, assessoribus interim rapto vivendum est.

2. IN Ægypto cum limitanei milites vinum ab Imperatore peterent: *d Nilum*, inquit, *habetis & vinum quæritis?* Ajunt enim aquam Nili tantæ esse dulcedinis, ut accolæ vina non desiderent.

3. CUM milites qui à Saracenis victi fuerant, dicerent: Vinum non accepimus, pugnare non possumus: *e Erubescite*, inquit Cæsar, *illi qui vos vincunt, aquam bibunt.* Nam Saracenis etiam hodie gustare vinum nefas est.

4. PALÆSTHINIS rogantibus ut ipsorum censitio levaretur eo quod regio esset gravata, satis inclementer respondit: *f Vos terras vestras levare vultis, ego etiam aërem vestrum censere cuperem.*

5. IMPERATORI creato, cum quidam ei panegyricum in ipsius laudem conscriptum recitare vellet, dixit: *g Scribe Marii laudes, vel Hannibalis, aut alterius Ducis egregii vita functi ut eum nos imitemur.* Nam vivos laudare irrisio est, præsertim Imperatores, à quibus speratur, qui timentur, qui possunt necare, qui possunt

a *Industria.* b *Moderate.* c *Integre.* d *Aqua pro vino.* e *Severe.* f *Dure.* g *Vivi docendi non laudandi.*

ſunt proſcribere. Adjecit illud: *Se vivum placere velle, mortuum etiam laudari.*

6. ROGATUS quid ſentiret de Scipionibus, *a* reſpondit, illos ſibi videri felices magis quam fortes, quod uterque domi juventutem parum ſanctè tranſegerat: ſentiens Imperatorem per omnem vitam in Reipublicæ negotiis verſari debere, nec à domeſticis deliciis ad Imperium accerſi.

ANTONINUS CARACALLUS.

7. ANTONINI Caracalli noverca, cum eſſet pulcherrima, veluti per imprudentiam corpus magna ex parte nudavit. Cumque dixiſſet Caracallus: *b Vellem ſi liceret:* Si libet, inquit illa, licet. An neſcis te Imperatorem eſſe, & leges dare, non accipere? Ea mulieris vox Caracallum ad deteſtabile facinus pertraxit.

8. CUM Antoninus Caracallus ambitioſe ſibi multa cognomina aſſereret, *c* Germanici, Parthici, Arabici, & Alemanici nomen adſcriberet, Helvius Pertinax filius Pertinacis belle jocatus fertur. Adde etiam, inquit, ſi placet, Geticus Maximus, quod Getam fratrem occidiſſet.

9. BASSIANUS præfectus ſuadebat Caracallo, ut ad mitigandam invidiam parricidii, fratrem Getam appellaret divum: *d Sit*, inquit, *divus, dum non ſit vivus*, & fratrem in divos retulit. Neſcit pietatis jura regnandi cupiditas.

ANTONINUS GETA.

10. CUM Antonini Getæ pater Severus deſtinaſſet omnes diverſarum partium occidere, inter ſuos dicere ſolitus eſt: *Hoſtes vobis eripio adeo conſentiente Baſſiano, ut liberos etiam illorum ſuaderet necari.* Geta puer interrogavit quantus eſſet occidendorum numerus: cum pater edidiſſet, rogavit num iſti haberent parentes ac propinquos: cum reſponſum eſſet, habere, & quidem multos: *e Plures ergo*, inquit, *in civitate triſtes futuri ſunt, quam læti*

a *Graviter.* b *Licentia Principum.* c *Salſe.* d *Impie.* e *Prudenter.*

lati quod vicimus. Valuiſſet cordatum pueri dictum, niſi quorundam crudelitas obſtitiſſet.

11. BASSIANO tum joco tum ſerio dicenti, omnes cum liberis occidendos, Geta puer dixit: *a Tu qui nulli parcis potes etiam fratrem occidere.* Id dictum tunc contemptum eſt, poſt cognitum eſt fuiſſe vaticinium. Nam parricidium poſtea commiſit.

ANTONIUS HELIOGABALUS.

12. SÉNATUM adeo contempſit, *b* ut eos interdum appellaret togata mancipia, veluti qui priſtinæ dignitatis præter togas nihil retinerent.

13. AMABAT ſibi pretia rerum quæ menſæ apparabantur majora dici quam eſſent, *c* hanc eſſe dicens convivio orexim, quod magis illa juvant quæ pluris emuntur, ut ait Satyricus.

14. HUIC privato cum quidam luxum illius admirans diceret. Non times ne fias pauper? *d Quid*, inquit, *melius, quam ut ipſe mihi hæres ſim & uxori meæ?*

ALEXANDER SEVERUS.

1. ET urbem, & provincias, & aulam ſuam purgavit hominibus non neceſſariis, dicens: *e Malum pupillum eſſe Imperatorem, qui ex viſceribus provincialium homines non neceſſarios, nec Reipublicæ utiles aleret.*

2. IN templis argenti minimum, auri ne guttulam quidem aut bracteolam poſuit, ſubinde repetens illud Perſianum: *f Dicite Pontifices in ſanctis quid facit aurum:*

3. NEGABAT ſe paſſurum, *g* ut ipſius diſpoſitiones ab aulicis ſuis venderentur, id quod ſolent aliorum Principum liberti & eunuchi. Eoque nunquam illum fefellit quod propoſuerat.

4. ASSESSORIBUS deſignavit ſua ſalaria, *h* quanquam dicebat illos potiſſimum promovendos, qui per ſe Rempublicam gerere poſſent, non per aſſeſſores.

a *Libere.* b *Tyrannice.* c *Cara.* d *Profuſio.* e *Supervacua officia.* f *Aurum in templis.* g *Conſtanter.* h *Vicarii graves.*

ſores. Unumquemque hoc agere debere quod noſſet. Prudentiſſimus juvenis ſenſit, hoc eſſe præcipuum hulcus omnium Rerumpublicarum, quod omnia munia per vicarios adminiſtrantur, interdum alteros ac tertios. Præfectus urbis habet vicarium, & is vicarius rurſus alterum, & hic rurſus alium. Ac frequenter is qui & honore & ſalario fruitur, minime omnium idoneus eſt ad functionem obeundam. Annotent hoc Principes, qui ſubinde coguntur exactionibus gravare populum.

5. DESCRIPTUM habebat, quid cui præſtitiſſet: qui nihil aut minimum petiſſent, eos appellabat, dicens: *Quid eſt cur nihil petis? An me tibi vis fieri debitorem? pete, ne privatus de me queraris.* Agnoſcebat Principem debere recte ſuo fungentibus officio, nec æquum judicabat ut probe ſuo defunctus officio, privatus egeret.

6. MILITIBUS diligenter proſpexit, de commeatu, dicens: a *Se magis ſervare milites quam ſeipſum, quod in his ſita publica ſalus eſſet.* Facilius eſt enim invenire novum Imperatorem, quam novum & exercitatum militem.

7. OVINIUS Camillus antiquæ familiæ ſenator, homo delicatiſſimus rebellionem moliebatur Tyrannidem affectans. Id cum Alexandro renuntiatum eſſet, ſtatimque probatum, ad palatium eum rogavit, eique gratias egit, quod Reipublicæ curam quæ bonis viris recuſantibus imponi ſolet, ſponte reciperet. Mox ad ſenatum proceſſit, ac tanti ſceleris conſcientia trepidum, conſortem Imperii appellavit, in palatium recepit, ornamentis Imperialibus, & melioribus quam utebatur ipſe, decoravit, profectionis comitem adhibuit. b Cumque Imperator ipſe pedibus iter faceret, invitavit & Ovinium deliciis aſſuetum ad laborem, quem poſt quinque millia paſſuum cunctantem equo ſedere juſſit. Cumque poſt duas manſiones equo etiam fatigatus eſſet, carpento impoſuit. Hoc quoque reſpuentem, ac Imperium tædio laborum recuſantem, denique & mori paratum dimiſit, ac militibus à quibus Cæſar præcipue dili-

a *Militum cura.* b *Clementer.*

diligebatur, commendatum ad villas suas tuto abire jussit. Sic illi commonstravit, quid esset gerere Imperium.

8. HONORES juris & gladii nunquam vendi passus est, dicens: a *Qui emit & vendat necesse est.* Hoc ethnicus & juvenis, quid jam decet Principes Christianos?

9. CUM Christiani locum quendam qui publicus fuerat occupassent, contra popinarii dicerent, eum sibi deberi, rescripsit: b *Melius esse, ut quomodocumque illic Deus coleretur, quam popinariis dederetur.*

10. IN expeditionibus si quis de via in alicujus possessionem deflexisset, pro qualitate loci fustibus aut virgis cœdebatur, aut alioqui condemnabatur. Si dignitas personæ tales pœnas non recipiebat, gravissimis contumeliis afficiebatur, cum diceret: c *Vellesne hoc in agro tuo fieri quod facis in alieno?* Clamabat sæpius quod à Christianis audierat, idque per præconem quoties aliquem emendabat, dici jubebat. *Quod tibi fieri nolis, alteri ne feceris.* Quid nunc dicemus de militibus Christianis, qui sive quo eant, sive redeant, furantur, rapiunt, constuprant, pulsant, abigunt pecora, pertusis vasis sinunt effluere vinum? Quid multis? Crudelius tractant suos quam hostes. Et hoc hodie, si superis placet, appellatur jus militare, & ad hæc connivent Principes.

11. VIGILANTER providit ne tribuni Ducesve quidquam fraudarent de stipendiis militum, dicens: d *Miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula:* sentiens militem cum aliquid habet, metuere ne perdat, sed mendicitas ad omnem desperationem vocat armatum.

12. CUM Antiochiam venisset, ac milites qui lavacris ac muliebribus deliciis vacaverant, in vincula duci jussisset, orta seditione ab ea legione cujus socii erant in vinculis, tribunal adscendit, ac vinctis omnibus ad tribunal adductis, circumstantibus militibus & quidem armatis, graviter illos admonuit ut meminissent Romanæ

a *Sancte.* b *Pie.* c *Miles innoxius.* d *Militum cura.*

manæ disciplinæ. Cum loquentem milites tumultu interpellarent, nihil conterritus, jussit ut tales voces ederent adversus hostes, non adversus Imperatorem, minatus exauctorationem, nisi quiescerent. Ad hæc cum vehementius etiam fremerent, ac ferro quoque minarentur: *a Deponite*, inquit, *dexteras, contra hostem erigendas si fortes estis, me ista non terrent.* Cum non desinerent fremere, exclamavit. *Quirites, discedite atque arma deponite.* Mox omnes non armis tantum, sed & sagulis militaribus depositis recesserunt, non in castra, sed in varia diversoria. Post tamen ejus legionis militibus fidelissimis usus est.

13. FURTI suspicione infames nec intueri sustinebat, adeo ut cum Septimius Arabinus, qui famosus crimine furtorum sub Heliogabalo fuerat liberatus, inter senatores Principem salutatum venisset, exclamarit: *b O numina, ô Jupiter, ô Dii immortales: Arabinus non solum vivit sed etiam in Senatum venit: fortassis de me sperat, tam fatuum, tam stultum me esse judicat.*

14. DICERE solet, solos fures de paupertate conqueri, dum ita student scelera vitæ suæ tegere. Jactabat & sententiam notam furibus, ὁ πολλὰ ἠλέψας, ὀλίγα δοὺς ἐκφεύζεται. Id est: *c Qui multa tulerit, pauca dederit, effugit.* Notans quosdam, qui tantum furantur, ut sit quo corrumpant judicem aut auctorem.

15. CUM Mammea mater uxorque Memmia objicerent quod nimia civilitate redderet potestatem molliorem, respondit: *d Sed securiorem, atque diuturniorem:* significans malum diuturnitatis custodem esse metum.

16. VERONIUM Thurinum familiarem, *e* quod his qui petebant aliquid à Cæsare, vendidisset suum patrocinium, mentiens interim multa, convincendum curavit, & convictum damnatumque in stipite alligari jussit, suppositio igni ex humida materia,

a *Severe.* b *Odium furum.* c *Corruptela.* d *Regni stabilitas.* e *Fumi venditor.*

-ria, præcone clamante: Fumo punitur, qui fumos vendidit.

17. GEMMAS omnes quas reperit, in palatio, vendidit, & aurum in ærarium contulit, dicens: *a Viris gemmas usui non esse, matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona in qua sacrificarent, & unico pallio auro sparso, & cyclade, quæ plus sex unciis auri non haberet.* Hic cultus hodie vix sufficit negotiatorum uxoribus.

18. CURSORE nunquam utebatur nisi servo suo, dicens: *Ingenuum currere nisi in sacro certamine non debere:* cocos item, piscatores, fullones, & balneatores non habuit nisi servos suos: nolens quenquam ingenuum sordidis ministeriis dehonestare.

19. AMICOS & cognatos, si malos comperisset, puniebat. Id si vetus amicitia aut necessitudo non patiebatur, à se dimittebat: dicens. *b His carior est mihi tota Respublica.* Significans privatos affectus ûtilitati publicæ posthabendos.

MAXIMINUS.

1. MAXIMINUS accepta legione, nullum laborem defugere solet, dum milites exercet, eisque prospicit. Cum autem tribuni quidam eum reprehenderent, dicerentque. Quid tantopere laboras, cùm ejus loci jam sis ut Ducatum possis accipere? *c Ego vero,* inquit, *quo major fuero, hoc magis laborabo.*

2. EXERCEBAT lucta milites suos, multos ad terram prosternens. Itaque cunctis invidentibus, tribunus quidam vasti corporis notæque virtutis, atque ob hoc ferocior, dixit: Quid magni facis, si tribunos tuos milites vincis? Tum Maximinus: *d Vis ne congrediamur?* Cum prodisset, palma pectori impacta supinum rejecit, continuoque dixit: *Date alium, sed tribunum.*

3. CUM nimium fideret corporis viribus, quidam in theatro ipso præsente Græcos versus recitavit, quorum hæc est sententia: *e*

Ele-

a *Cultus Augustarum.* b *Reipub. prima cura.* c *Industria.* d *Robur corporis.* e *Libere.*

Elephas grandis est, & occiditur,
Leo fortis est, & occiditur,
Tigris fortis est, & occiditur,
Cave multos, si singulos non times.
Qui ab uno non potest occidi, à multis occiditur.

4. MAXIMUS senior nunquam ad oscula pedum quenquam admisit, dicens: a *Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oscula figat.* Et ubi sunt interim, qui non solum ingenuos, verum etiam summos Monarchas ad oscula non pedum, sed calceorum, non dicam admittunt, sed invitant & quodammodo cogunt?

GALIENUS.

1. GALIENUS provinciarum defectionem, quasi levissimarum rerum jacturam joco solet eludere. Cum enim nuntiatum esset Ægyptum defecisse: b *Quid,* inquit, *sine lino Ægyptio esse non possumus?* Cum vastatam Asiam Scytharum incursionibus accepisset. *Quid,* inquit, *sine aphronitris esse non possumus?* Perdita Gallia arrisit, dixitque. *Non sine trabeatis sagis tuta Respublica est?* Pessimi Principis voces, cui quidquam carius est Republica. Aphronitrum aut est spuma nitri, quod in Asia laudatissimum concrescebat.

2. JUNIOR patris mortem inultam reliquit. c Itaque cum Rex Persarum quasi captivus per pompam duceretur, quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligentissime scrutantes omnia, & cujusque vultum mira inhiatione contemplantes. Qui interrogati quid agerent: Patrem inquiunt, Principis quærimus: notantes à Galieno neglectum fuisse. Id ubi delatum est ad Principem, scurras vivos exuri jussit. Exemplum impietatis in Cæsare, periculosæ libertatis in scurris.

3. CUM taurum ingentem in arenam misisset, prodissetque ad eum feriendum venator, d neque productum decies potuisset occidere. Cæsar coronam venatori misit: mussitantibus cunctis quid rei esset, quod homo igna-

a *Modeste.* b *Reipublica neglectus.* c *Libertas exitiabilis.* d *Lepide.*

ignavissimus coronaretur, Galienus per curionem dici jussit. *Taurum toties non ferire difficile est.* Ludens significavit, grave discrimen toties tauro occurrere, etiam si non ferias.

4. Quidam hujus uxori gemmas vitreas pro veris vendiderat, re comperta mulier flagitavit vindictam. Cæsar jussit hominem corripi, quasi leoni objecturus. Dein in caveam, dum impostor & populus exspectat terribilem leonem, prosiliit capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per curionem dici jussit: *a Imposturam fecit, & passus est.* Eadem opera fefellit impostorem, & irrisit uxorem.

5. Cum patrem Valerianum audisset extinctum, vocem laudatissimam sine laude usurpavit, dicens: *b Sciebam patrem meum esse mortalem.*

MARIUS.

1. De Mario Tyrannorum septimo dictum est, *c* quod uno die factus est Imperator, alio visus est imperare, tertio interemptus est à milite, qui percussurus illum dixerit. Hic est gladius quem ipse fecisti. Fuerat enim opifex ferrarius. Allusit autem interemptor ad illud proverbium:

Tuo te gladio jugulo.

SATURNINUS.

2. Saturninus Tyrannorum XXI. cum milites illi peplum Imperiale imposuissent, advocata concione de seipso dixit: *d Commilitones, bonum Ducem perdidistis, & malum Principem fecistis.* Ante fuerat Dux egregius, sed quoniam in Imperio fuerat severior, ab iisdem à quibus Imperator factus fuerat, interemptus est. Non quivis ad quodvis munus idoneus est.

ZENOBIA.

3. Zenobia XXVIII. mulier variis nominibus merito laudata, cum ab Aureliano capta in conspectum illius ducta fuisset, isque dixisset. Quid ô Zenobia ausa es no-

a *Pœna ridicula.* b *Impie.* c *Imperium breve.* d *Ingenue.*

es nobis insultare Romanis Imperatoribus? *a Imperatorem*, inquit, *te agnosco qui viceris, Galienum, Aureolum, reliquosque Principes non putavi.*

AURELIANUS.

4. Cum Tyanam venisset, eamque occlusam reperisset, iratus dixit: *b Canem in hoc oppido non relinquam.* Hac voce milites erecti sunt in spem prædæ, & Heradamon Tyanensis, metu ne cum cæteris occideretur, prodidit civitatem. Qua capta Aurelianus Heradamonem patriæ proditorem occidit. Militibus ex Cæsaris promisso direptionem oppidi flagitantibus respondit: *Agite, canem me negavi relicturum, canes omnes occidite.* Hoc pacto & proditori mercedem rependit, & militum avaritiam elusit. Videtur autem hic sermonis color sumptus ab Hebræis, in quorum literis Reges qui minantur internecionem, negant, se quenquam relicturos, usque ad mingentem ad parietem: canem hac periphrasi significantes.

DIOCLETIANUS.

5. Diocletianus adhuc privatus dicere solet: *c Nihil esse difficilius quam bene imperare.* Id Flavius Vopiscus in Aureliano tradit se audivisse à patre suo, & addunt causam. Colligunt, inquit, se quatuor aut quinque, simul consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt, dicunt quid probandum sit. Imperator qui domi clausus est, vera non novit, cogitur hoc tantum scire quod illi loquuntur: facit judices, quod fieri non oportet: amovet à Republica quos debebat retinere. Ita, ut dixit Diocletianus, bonus, cautus, optimus venditur Imperator. At vulgus ad Imperatoris titulum satis esse putat nasci, aut eligi: nasci, utcunque: eligi, emptis suffragiis, ac solemnibus cæremoniis confirmari.

TACITUS.

6. Tacitus Imperator fratri petierat consulatum,

a *Animose.* b *Clementer.* c *Imperare difficile.*

tum, nec impetravit. Ea repulsa adeo non fuit offensus, ut vehementer etiam lætatus sit, dicens: a *Scit senatus, quem Principem fecerit.*

PROBUS.

7. PROBUS cum multa Barbarorum loca purgasset latrociniis, ubi pervenisset ad Isauros, dixit, ab illis locis facilius arceri latrocinia quam tolli. Sentiens esse dandam operam ne latronibus illuc esset aditus, b neve juvenes latrocinari discerent. Itaque loca omnia quæ angustum haberent aditum veteranis concessit addens ut eorum filii ab anno decimo octavo ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari discerent quam militare. Hoc tum recte Probus, cum multum interesset inter militiam & latrocinium, nunc frivolum est.

8. NON patiebatur militem esse otiosum, sed multa opera militari manu perfecit, dicens: c *Annonam gratuitam militem comedere non debere.*

9. IDEM dixisse fertur: *Brevi milites necessarios non habebimus.* Sperabat tantam pacem, ut nihil opus esset exercitu. Hanc mentem utinam Deus immittat omnibus nostri seculi Principibus.

FIRMUS.

10. FIRMUS Imperator vini patientissimus fuisse legitur, d citra ebrietatem. Quondam à Barbaro vexillario provocatus ad bibendum, duas vini situlas hausit, & postea toto convivio sobrius fuit. Cum vero Barbarus diceret. Cur non & fæcem ebibisti? *Stulte*, inquit, *terra non bibitur.*

BONOSUS.

11. BONOSUS Imperator prodigiose bibax fuisse legitur, de quo Aurelianus sæpe dicere solet. *Non ut vivat natus est, sed ut bibat.* Sobrietas in primis decet Principem.

a *Leniter.* b *Sancte.* c *Miles otiosus.* d *Vini patiens.*

APOPHTHEGMATA VARIE MISTA.

1. MILITES aliquot Tarentini inter cœnandum multa liberius dixerant in Pyrrhum Regem. Res ad eum delata est: acciti sunt juvenes, ac periclitabantur omnes, cum factum nec negari posset, nec defendi. Tum unus illorum dexterioris ingenii: *a Immo*, inquit, *Rex*, *& ista diximus*, *& longe acerbiora dicturi fueramus*, *nisi nos lagena defecisset*: linguæ petulantiam in temulentiam rejiciens. Ac mox ira Principis in risum versa dimissi sunt. Quis neget hoc dictum fuisse bene collocatum?

2. LONGUS Sulpitius insigniter ipse fœdus, eum contra quem in judicio liberali aderat, dixit, ne faciem quidem habere liberi hominis. Cui respondens Domitius Afer: *b Næ tu ex animi mei sententia longe*. Qui malam faciem habet, liber non est. Si ideo liber non erat cujus agebatur causa, quod deformis esset: nec ipse Sulpitius habendus erat pro libero cum esset fœdissimus.

3. JUNIUM Bassum hominem cum primis dicacem, *c* vulgus asinum album appellabat, quod feliciter esset stupidus ac ridiculus. Alba enim veteres felicia vocabant.

4. PHILIPPUS orator in male olentem: *d Video*, inquit, *me à te circumveniri*: sentiens se malo odore undique oppleri, cum circumvenire dicatur qui dolo fallit.

5. CESELLIUS consultori dicenti. Navim dividere volo: *e Perdes*, inquit. Ille de pretio navis mercibusque consulebat, hic aliud respondit. Nam ipsam dividere navim, est navim perdere. Macrobius ita refert. *Si dividis*, *nec tu nec socius habebitis*. Erat autem duorum negotiatorum communis navis.

6. VECTIUS Valens cum à Claudio Cæsare immine-

a *Dextre.* b *Retortum.* c *Albus asinus.* d *Maleolus.* e *Libere.*

mineret periculum, atque interim Silius cum Messalina domi vindemiæ simulacrum omnium lasciviarum genere celebrarent, conscendit prealtam arborem, & in ea prospectantis specie stabat: interrogantibus quid adspiceret, respondit: a *Tempestatem ab Ostia atrocem*. Id sive joco dixit, sive forte lapsa vox est, in præsagium vertit. Mox adsunt à Cæsare nuntii qui vindictam parant. Is Silius erat adulter, cui clam nupserat Messalina, quam Cæsar dissimulanter confirmatis nuptiis supplicio affecit.

7. FAVORINUS Philosophus in adolescentem priscarum & jam obsoletarum vocum affectatorem: b *Curius*, inquit, & *Fabritius dilucide cum suis fabulati sunt neque Auruncorum, Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi Italiam incoluisse leguntur, sed ætatis suæ verbis locuti sunt: tu vero perinde quasi cum matre Euandri nunc loquaris, verbis jam olim desitis uteris. Quod si intelligi non vis quæ loqueris, non hoc abunde consequeris tacens?*

8. FICUS Philemoni paratas, & in conspectu ejus positas asellus comedebat, puer inclamatus ut asinum abigeret, sero venit, itaque consumptis omnibus: c *Quoniam*, inquit, *tam tardus fuisti, da nunc merum asello.* Interim risus obortus hominem senem præfocavit.

9. C. JULIUS Helio mancipi sæpius obstrepenti sibi dixit: *Etiam ostendam qualis sis:* & Helio instanti ut ostenderet qualis esset, Julius digito demonstrabat Gallum in Mariano scuto Cimbrico depictum, nodis distortum, ejecta lingua, buccis fluentibus, cui manceps tum simillimus est visus. Taberna autem erat apud forum, ac scutum illud signi gratia positum. Ingens omnium risus consequutus est. Exspectarant enim ut aliquid in mores illius objiceret.

10. JUBA querenti quod ab illius equo esset aspersus: d *Quid tu*, inquit, *an me hippocentaurum putas?* Deridens eum qui quod equus commiserat, domino sessori imputaret, quasi idem animal esset equus & sessor, quales finguntur hippocentauri.

 11. C. CRAS-

a *Periculum prævisum.* b *Obsoletorum affectatio.* c *Risus interimens.* d *Jocose.*

11. C. CRASSUS militem videns ſine gladio currentem: *a Heus*, inquit, *commilito, pugno bene uteris*: feſtiviter taxans inermen militem, cui pro gladio pugno ſit utendum.

12. PUBLIUS videns Publium Mucium hominem malevolum & invidum, ſolito triſtiorem: *b Aut Mutio*, inquit, *aliquid accidit mali, aut alteri cuipiam aliquid boni*: ſentiens illum non minus alienis commodis, quam ſuis incommodis uri.

13. PUBLIUS natione Syrus, cum herus ipſius ſervum hydropicum in area jacentem increpans interrogaret quid illic ageret, lepide pro ſervo reſpondit: *c Aquam calefacit.*

14. IDEM cum ſuper cœnam eſſet orta jocoſa quæſtio, quodnam eſſet moleſtum otium, & alius aliud opinaretur, reſpondit: *d Podagrici pedes.* Otium ut rem ſuaviſſimam expetunt omnes, ſed otium podagrici cum ſummo cruciatu conjunctum eſt.

15. FAUSTUS Syllæ filius, in ſororem quæ eodem tempore cum duobus adulteris haberet conſuetudinem, Fulvio Fullonis filio, & Pompejo cognomine Macula, facetiſſime luſit: *e Miror*, inquit, *ſororem meam habere maculam, cum fullonem habeat.*

16. SERVILIUS Geminus cœnans apud Lucium Mallium qui Romæ pictor inſignis habebatur, cum videret filios illius deformes: *f Haud ſimiliter*, inquit, *Malli fingis ac pingis.* Et Mallius: *Non mirum*, inquit, *in tenebris enim fingo, luce pingo.*

17. M. VOTACILLUS Pitholaus in C. Servilium, qui uno tantum die conſul fuit, ita luſit: *g Ante Flamines, nunc conſules diales fiunt.* Abuſus eſt voce, diales, quaſi à die deducta ſit, ac non magis à Jove, cui Flamines inſtituebantur.

18. LAPIDATUS à populo Vatinius gladiatorum munus editurus, impetrarat ab ædibus edictum, ne quis quid in arenam mitteret, niſi pomum. Per id tempus forte

a *Miles ſine gladio.* b *Invidia.* c *Hydropicus.* d *Otium moleſtum.* e *Jocus ex nomine.* f *Pingere, fingere.* g *Brevis poteſtas.*

forte Cæselius consultus à quodam num nux pinea pomum esset: a *Si in Vatinium*, inquit, *missurus es, pomum est.* Nam ea nux, & dura & gravis pro lapide esse poterat. Martialis pineam nucem appellat pomum hoc disticho:

Poma sumus Cybeles, procul hinc discede viator,
Ne cadat in miserum nostra ruina caput.

19. CUM Publius Clodius diceretur iratus Decimo Valerio, quod ipsi mutuum petenti non dedisset: b *Quid*, inquit, *mihi amplius facturus es, nisi ut Dyrrhachium eam ac redeam?* Exprobrans illi Ciceronis exilium, ab ipso procuratum, quod tamen populi ac bonorum virorum studio brevius fuit quam volebat Clodius.

20. CUM Brutus junior fundos ædesque paternas luxu prodegisset, & in his etiam balnea, & in sermone quodam diceret se frustra sudare: c *Non mirum*, inquit Crassus, *nuper enim exiisti è balneis.* Lusit ex ambiguo: exit è balneo qui lavit, & exit qui vendidit, alterique cedit.

21. JAM Brutus cum in accusatione C. Planci duos lectores excitasset, & alteri de Colonia Narbonensi Lucii Crassi, qui reo Bruti aderat, orationem legendam dedisset, alteri de lege Servilia, ex his demonstrans, illum sibi pugnantia scribere: Crassus vicissim tres Bruti patris de jure civili libros tribus legendos dedit, in quorum primo erat. Forte evenit ut in Privernate essemus. Heic Crassus: *Audis Brute, pater testificatur se tibi fundum Privernatem reliquisse.* In secundo libro scriptum erat: In Albano eramus ego & Marcus filius. Heic rursus Crassus: *Norat hanc gurgitem, metuebat, ne cum is nihil haberet, nihil esse ei relictum putaretur.* Tum ex tertio recitatum est. Cum in Tiburti assedimus ego & Marcus filius. Tum Crassus: *Ubi sunt hi fundi Brute, quos tibi pater publicis commentariis consignatos reliquit? Quod nisi puberem te jam haberet, quartum librum composuisset, & se etiam in balneis lotum cum filio scriptum reliquisset.* Ita Crassus duos lectores adversum se à Bruto

a *Nux pinea.* b *Morsus rectus.* c *Profusio.*

excitatos, tribus adversus ipsum productis ultus est. Hoc urbanitatis exemplum refert M. Tullius, quod non adstringitur paucis verbis, sed per orationem fusum est.

22. PHILIPPUS causam agens, cum pusillus testis prodisset: *a Licetne,* inquit, *rogare?* Cum quæstor properans dixisset: Licet, modo breviter. Heic Philippus. *Non accusabis, per pusillum rogabo.* Primum in testem risus obortus est, sed mox in judicem Lucium aurificem conversus, qui sedebat ipso teste brevior.

23. VARGULA cum eum candidatus A. Sempronius cum Marco fratre suo complexus esset: *b Puer,* inquit, *abige muscas:* levitatem ac molestiam complectentium significans, sed ridicule magis quam urbane.

24. NERO quidam in servum furacem ita jocatus est, *c* ut diceret solum esse cui domi nihil sit, nec signatum, nec occlusum. Id si de frugi servo dicas, laus est: si de furaci, jocus. Intelligimus enim illi nec seras nec signa obstare quo minus furetur. Scrinia claudimus, olim & cadi lagenæque solent obsignari.

25. SPURIO Carvilio graviter claudicanti ex vulnere ob rem publicam accepto, & ob claudicationis vitium in publicum prodire verecundanti, mater dixit: *d Quin prodis, mi Spuri, & quotiescumque gradum facis, toties tibi tuarum virtutum venit mentem.*

26. DE Calvino Glaucia claudicante dixit quidam: *e Non claudicat, sed clodiat.* Veteres Clodium dixere pro Claudio. Hinc jocus in eum qui Clodio favebat.

27. PUBLIUS Blessus Junium hominem nigrum, *f* macilentum & repandum, fibulam ferream appellavit ob colorem, duritiem, & incurvati corporis similitudinem.

28. VATINIUS reus à calvo accusatore in invidiam vocatus, quod candido sudario frontem tergeret: *g Quanquam,* inquit, *sum reus, tamen & panem candidum*

a *Jocus ex ambiguo.* b *Muscas abige.* c *Furax.* d *Claudicatio honesta.* e *Clodicare.* f *Resupini.* g *Delicatus reus.*

dum edo : crimen diluens ut duplicaret. Solent autem rei prodire ſqualidi.

29. CUM in triumpho C. Cæſaris oppida eburnea fuiſſent circum lata, ac paucis poſt diebus in triumpho Fabii Maximi lignea deportarentur, Chryſippus ludens dixit eas eſſe thecas oppidorum Cæſaris. Solent enim res pretioſæ ligneis thecis muniri.

30. EMPEDOCLES cum in arena Mirmillonem retiarius ſequeretur, nec feriret. *Vivum*, inquit, *capere vult.* Sic in venatu qui cupit animal vivum, cavet ne vulneret.

31. AUGUSTUS videns equitem in ſpectaculis bibentem, miſit qui illi ſuis verbis diceret : a *Ego ſi prandere volo, domum eo.* Reſpondit eques : *Tu enim non times ne perdas locum.* Auguſtus ſenſit indecorum eſſe illic in publico bibere. Eques per jocum ſic interpretatus eſt, Cæſarem ſine damno poſſe diſcedere è theatro, quod locus ipſi ſervetur non item equiti.

32. MANIUS Curius Campatium de theatro exeuntem interrogavit, num ſpectaſſet, Campatius ſtultitiam hominis ſic irriſit : b *Non*, inquiens, *ſed in orcheſtra pila luſi.* Quid aliud feciſſet in theatro, niſi ut ſpectaret: Quaſi quis è balneo exiens rogetur an laviſſet. Sed multo abſurdius eſt, in orcheſtra pila ludere.

33. JUNIUS Baſſus Domitiæ Paſſanii querenti, quod ei ſordes objiciens dixiſſet, illum veteres calceos vendere : c *Nunquam mehercule*, inquit, *iſtuc dixi, ſed dixi emere ſolere.* Atqui multo ſordidius eſt emere quam vendere veteres calceos. Sic irriſit mulierem, ut pro eo quod objiciebatur, ſubjiceret aliud illo moleſtius.

34. EQUES Romanus objicienti Auguſto quod patrimonium devoraſſet : d *Meum*, inquit, *putavi.* Simulans errore factum quod criminabatur, ac ſentiens interim non eſſe crimen, ſi quis ſua ſuo profundat arbitrio.

35. CASSIUS Severus cum objurgaretur à prætore, quod ejus advocati Lucio Varo Epicureo Cæſaris amico

a *Libere.* b *Jocus ab abſurdo.* c *Convitium mutatum in pejus.* d *Libere.*

amico convitium fecissent: *Nescio*, inquit, *qui convitiati sint, & puto Stoicos fuisse:* huc alludens, quod inter Epicureos & Stoicos maximum dissidium est. Nam Epicurei felicitatem hominis voluptate metiuntur. Stoici præter honestum nihil dicunt in bonis.

36. IDEM cuidam objicienti, quod Proculejus ei domo interdixisset: *a Nunquid*, inquit, *ego illuc accedo?* Elusit objectionem: nam in jus vocari solent, qui contra prætoris interdictum adeunt locum, non is qui paret interdicto: simul innuens, se nequaquam teneri domus illius desiderio.

37. TRACHALUS Suellio cuidam inter argumentandum dicenti: *b Si hoc ita est, is in exilium:* per jocum subjecit: *Si non est, redis.*

38. CATULUS Philippo oratori dicenti. Quid latras, respondit: *c Furem video:* convitium latrandi in ipsum retorquens, notans hominis rapacitatem.

39. CATULUS cum orator quidam malus, qui in epilogo se putabat movisse misericordiam, postquam assedit, rogaret hunc, videreturne movisse misericordiam: *d Ac magnam quidem*, inquit. *Neminem enim esse puto tam durum, cui non oratio tua miseranda visa sit.*

40. THEODOTUS Regis Ægypti præceptor, aliis censentibus esse recipiendum Pompejum, aliis non recipiendum: neutris assentiens dixit, recipiendum, sed occidendum: addens jocum: *e Mortuos non mordere.* Atque hujus sententia vicit, tuta suadens magis quam honesta.

41. SCIPIO in Nevium quendam. *Quod hoc*, inquit, *Nevio ignavius?* Lusit è contrario mutata litterula.

42. M. SCIPIO Maluginensis ex sua centuria renuntiarat Acidinum consulem, cumque præco dixisset. Dic de L. Manlio. *Ego*, inquit Scipio, *virum bonum egregiumque civem esse arbitror.* Præco exspectabat suffragium pro Manlio, Scipio respondit, quasi de moribus illius interrogatus. Nescio an hic Acidinus, nomine & prænomine dictus sit L. Manlius, cumque Scipio postre-

a *Salse.* b *Irrisio.* c *Retortum dictum.* d *Depravatum.* e *Mortui non mordent.*

ſtremum ad nomen tantum expreſſiſſet, præco admonuit, & illa addenda. Hinc Scipio jocandi occaſionem arripuit.

43. SCIPIO major Corinthiis pollicentibus ſe illi ſtatuam poſituros eo loco quo erant aliorum Imperatorum, *a* reſpondit ſibi diſplicere turmales. Sentiens in turba occultari quod additur. Turma proprie equitum eſt in bello. Id tranſtulit ad ſtatuas armatas.

44. SCIPIO Æmylianus apud Numantiam iratus C. Metello, dixit: *b Si quintum pareret mater ejus, aſinum fuiſſe parituram.* Tarditatem mentis ac deformitatem corporis illi, fratribuſque ejus exprobrans.

45. SCIPIO cum ei M. Flaccus multis probris objectis P. Mucium judicem tuliſſet: *c Ejero*, inquit, *iniquus eſt.* Huic voci cum eſſet admurmuratum. *Ah*, inquit, *patres conſcripti, non ego mihi illum iniquum ejero ſed omnibus.* Exſpectabatur ut purgaret quod dixerat, ſed aggravavit. Licet rejicere judicem reo inimicum ſeu iniquum, hoc eſt, male volentem, ſed multo magis eum qui nulli æquus eſt.

46. CUM Africano illi majori corona ſæpius in convivio impoſita rumperetur. Licinius Varus accommodanti dixit: *d Noli mirari ſi non convenit, caput enim magnum eſt.* Sentiens hominem eſſe præpotentem, cui non quævis corona congrueret.

47. DOMITIUS Afer Manlium Suram, multum in agendo diſcurſantem, ſalientem, manus jactantem, *e* togam dejicientem ac reponentem, non agere dixit, ſed ſatagere. Actio enim oratoris eſt. Satagit autem qui fruſtra miſereque conatur.

48. AFER Didio Gallo, qui provinciam ambitioſiſſime petierat, mox impetrata ea querebatur quaſi coactus eſſet: *f Age*, inquit, *aliquid & pro Republica elabora.* Jocus eſt ab ironia, ſimulque alluſum illuc eſt, quod Magiſtratum magno ſtudio ambiſſet.

49. AFER orator egerat cauſam adverſus libertum Claudii Cæſaris, Quidam ex adverſo conditionis

T 5 cjuſ-

a *Turmales.* b *Contumelioſe.* c *Excuſatura in pejus.* d *Apta.* e *Agere ſatagere.* f *Ironia.*

ejusdem, cujus erat litigator cui adversabatur Afer, exclamavit: *a Itane tu semper in libertos Cæsaris dicis:* videlicet illi metum injicere cupiens ex nomine Cæsaris: subjecit Afer: *Nec me Hercule quidquam proficio.* Notans illum post alios libertos existere, contra quem dicere cogeretur.

50. IDEM in quendam patronum imperitum, sed splendido vestitu se venditantem litigatoribus, lepide dixit: *b Homo in agendis caussis bene vestitus.* Lusit ab inexspectato. Nam auditor pro vestitus exspectabat, instructus aut exercitatus.

51. IDEM cum qui diversam partem agebant, *c* subinde repeterent, Celsinam hoc dicere: cum probe novisset fœminam præpotentem, tamen simulans se credere, Celsinam virum esse, rogavit quis esset ille Celsina: obiter notans illorum ineptiam, qui tantum auctoritatis, opum gratia tribuerent fœminæ, ut illius dicta toties citarent pro testimoniis.

52. DOMITIUS Afer cum haberet ingratum litigatorem, ipsius conspectum vitanti, ne cogeretur agnoscere patroni beneficium, in foro per nomenclatorem dixit illi: *d Amasne me quod te non vidi?* Tecte exprobrans ingratitudinem, cui gratum esset non videri à benemerito, ne cogeretur illi gratias agere.

53. IDEM dispensatori qui cum ad reliqua non responderet, dicebat subinde: Panem non comedi, & aquam bibo: *e Pasce*, inquit, *& redde quod debes.* Non agebatur quid edisset, aut bibisset, sed quid deberet. Permisit igitur ut se quo modo vellet, pasceret, modo solveret quod debebat.

54. IDEM candidato dicenti, semper domum tuam colui: *f Credo*, inquit, *& verum est, cum posset palam negare.* Candidatus enim hoc ad gratiam fingebat.

55. L. GALBA Scurra cuidam pilam negligenter petenti: *g Petis*, inquit, *tanquam Cæsaris candidatus.* Hujus competitores negligentius ambiebant, vel quia metue-

a *Salse.* b *Ab inexspectato.* c *Dissimulanter.* d *Ingratitudo.* e *Aliena à causa.* f *Confessio per ironiam.* g *Ex ambiguo.*

metuebant Cæsarem repulsæ impatientem, vel quia desperabant se assequuturos tali competitore, vel quia sic illi blandiebantur. Jocus est ex ambiguo, petitur pila quæ repercutitur, & petitur Magistratus.

56 IDEM cui cœnaculum perpluebat, cuidam commodato roganti penulam dixit: a *Non possum commodare, nam domi maneo.* Significans domi maxime opus esse penula. Solent alii secus excusare, non possum commodare penulam, ipse exeo.

57. ITEM alteri roganti usum penulæ: b *Si non pluit*, inquit, *non est tibi opus: si pluit*, *ipse utar.* Dilemmate excusavit officium.

58. IDEM Mæcenatem acceperat convivio, cumque sentiret illum velle ad ipsius uxorem ludere, simulavit se dormire, quo magis liceret Mæcenati quod libebat. Interea cum accessisset aliquis volens quædam è mensa tollere, ibi Galba: c *Infelix*, inquit, *huic dormio, non tibi.* De quo plura retulimus in Chiliad.

59. GALBA quodam jactante quod in Sicilia murænam quinque pedes longam emisset victoriato. d *Nihil*, inquit, *mirum: nam ibi tam longe nascuntur, ut his piscatores pro restibus utantur.* Mendacium evidentiore mendacio derisit.

60. IN Galbam oratorem eloquentia clarum, e sed gibbo deformem ita lusit M. Lælius, ut diceret ingenium Galbæ male habitare. Nam animi domicilium est corpus.

61. IN eundem acerbius etiam Orbilius grammaticus, qui prodierat testis contra reum cui Galba aderat. Hunc ut Galba confunderet, finxit se nescire quod grammaticus esset, & convitio locum captans interrogavit. Quid artium facies? f *In sole*, inquit Orbilius, *fricare gibbos soleo.*

62. MANIUM Curium accusator ejus ad concitandam invidiam in Sipario, id est velaminis genus, pinxerat omnibus locis, aut in nervo nudum, aut ab amicis redemptum ex alea, hoc agens ut omnibus persua-

a *Ex absurdo.* b *Excusatio.* c *Dissimulatio.* d *A mendacio manifesto.* e *Deformis ingeniosus.* f *Retortum.*

suaderet quam is esset perdite deditus aleæ. Hoc crimen ridicule infitiatus est Manius. *Ergo*, inquit, *nunquam vici.* Alter intelligi volebat, Curium assidue lusisse aleam. Curius eo torsit, quasi infelicitas esset opprobrata. Non est verisimile, qui frequenter ludit tesseris, nunquam vincere. Refert Fabius.

63. QUIDAM humiliori liberius adversus ipsum multa loquenti: a *Colaphum*, inquit, *tibi dicam*, *& formulam scribo, quod caput durum habeas.* Pro diem tibi dicam, dixit colaphum tibi dicam: & in capite duro lusit amphibologia. Siquidem durum caput habet pervicax, & durum caput habet qui offendit manum percutientis. Allusit autem ad morem eorum qui quempiam in jus vocant, quorum est & diem reo præscribere, & cur in jus vocetur misso libello exprimere.

64. QUIDAM interrogatus quid sentiret de eo qui fuerat in adulterio deprehensus: b *Tardus*, inquit, *mihi fuisse videtur.* Ludens ab inexspectato, significansque quod non fugisset in tempore.

65. QUIDAM deploranti quod uxor sua se de ficu suspendisset: c *Rogo*, inquit, *des mihi surculum ex illa arbore ut inseram*: per suspicionem ludens, cum vellet intelligi sibi molestam esse uxorem.

66. QUIDAM mirantibus quod humile candelabrum emisset. *Pransorium erit*, inquit: eludens jocoso mendacio, ne parcus videretur. In conviviis utimur humilioribus candelabris, ut exactius pervideamus quæ sunt apposita.

67. DIGNUS erat nominari, qui de quodam illaudato veluti laudans dixit: d *Quid huic abest, nisi res & virtus?* Similis jocus hodie apud Gallos vulgatissimus fertur, cum ajunt. Sum totus tuus, excepto corpore & bonis.

68. SYBARITA quispiam iter faciens per agros, cum videret quosdam fodientes, dixit se spectando illos fodientes rupturam capere. Ad hanc vocem auditam quidam ita respondit. *At mihi! te audienti latus dolet.*

Tanta

a *Ridicule.* b *Ab inexspectato.* c *Uxor molesta.*
d *Exceptio jocosa.*

Tanta erat Sybaritarum mollities, ut nullum opificium in civitatem admitterent, quod cum strepitu exerceretur, quod genus sunt fabrorum ferrariorum & lignariorum. Atque adeo ne gallum quidem gallinaceum in civitate fas erat alere, ne quid esset quod illis somnum interrumperet. Jocus autem in hoc erat; quod agricola probabilius dixit, sibi ex tam stulta voce dolere latera, quam Sybarita dixerat, se ex fossorum ligone sentire rupturam. Latera dolent loquenti, non audienti: & rupturam patitur graviter laborans, non spectator. Commemorat hoc Athenæus in duodecimo.

69. CUM testis qui se dicebat à reo vulneratum, interrogaretur an cicatrices haberet, ingentem in femore cicatricem ostendit: tum adversarius: *a Latus*, inquit, *erat oportunius:* significans illum vulnere lethaliore dignum.

70. SICULO cuidam Scipio prætor patronum causæ dederat hospitem suum, hominem nobilem, sed egregie stultum. Hic Siculus: *b Quæso*, inquit, *prætor, adversario meo da hunc patronum, deinde mihi neminem dederis.* Sentiens illum tam insigniter stultum, ut illo diversam partem adjuvante, posset etiam nullo patrocinante vincere.

71. QUIDAM videns Favonium, cum nulli adessent famuli, Pompejo per omnia inservientem, usque ad pedum lotionem, pronuntiavit Græcum versiculum:

c Φεῦ τοῖσι γενναίοισιν ὡς ἅπαν καλόν.

Id est:

Claris viris ut est decorum quidlibet?

72. QUI Scipionis gloriæ invidebant, dicere solent; illum esse egregiorum facinorum histrionem. Lælium vero collegam illius gestorem. Alludentes huc quod alius est actor fabulæ, alius auctor. Sentiebant Scipionem præclaras res gerere, *d* sed Lælii consiliis.

73. IN Metiochum nimis in Republica sedulum, nihilque non agentem, illa jactata sunt:

a *Salse.* b *Patronus malus.* c *Obsequium humile.* d *Consiliarius.*

a Μητίοχος μὲν στρατηγεῖ, Μητίοχος δὲ τὰς ὁδοὺς,
Μητίοχος δ' ἄρτους ἐποπτᾷ, Μητίοχος δὲ τ' ἄλφιτα,
Μητίοχος δὲ πάντα κεῖται, Μητίοχος δ' οἰμώξεται.

Id est:

Metiochus Dux est, at idem Metiochus curat vias,
Metiochus molit farinas, Metiochus panes coquit,
Metiochus fit cuncta solus, Metiochus ploraverit.

Est aliquid pauca bene agere. Notat Martialis quendam ardelionem qui nihil non faciebat belle, cum nihil faceret bene.

74. QUIDAM Atheniensis indisertus, sed factis strenuus & artis peritior, cum alius oratione facunda meditataque multa præclare polliceretur: *b Viri*, inquit, *Athenienses, quæ iste magnifice disseruit, ego re efficiam.*

75. SYLLA cum Præneste oppidum armis cepisset, decrevissetque quidquid erat civium trucidare, hospitem suum jussit excipi, hoc beneficio pensare volens hospitii communicati gratiam. At ille contra libere: *c Nolo*, inquit, *patriæ meæ extinctori debere vitam:* simulque turbæ civium sese admiscuit, & cum illis trucidatus est.

76. IDEM cum ipsi libellum malus Poëta de populo subjecisset, quod in eum epigramma fecisset, tantummodo versibus alternis longiusculis, statim ex his rebus quas tum vendebat, jussit ei præmium tribui, sub hac conditione, ne quid postea scriberet. Existimabat ille etiam mali Poëtæ operam aliquo dignam præmio. Simul autem & silentium redemit ab eo qui scribere nesciret: quemadmodum facetus quidam apud nos si quando incidisset in malum tonsorem, dabat duplum pretium, hac lege ne rediret.

77. SERVUS quidam ab hero Chio negotiatore profugerat. Rogatus cur fugisset: *d Quoniam*, inquit, *cum adsint bona, mala quærit.* Solet enim herus ille vinum mustum primæque suavitatis vendere, ipse interim non bibens nisi subacidum ac vapescens.

78. SER-

a *Ardelio.* b *Facere præstantius, quam dicere.* c *Patriæ caritas.* d *Parsimonia sordida.*

78. SERVUS quidam interrogatus quid ageret dominus: *a Exspectat*, inquit, *donec vinum fiat acidum.* Habebat herum perparcum, qui non prius sinebat bibi vinum quam acuisset. Ita fiebat, ut familia semper acidis ac vapidis vinis uteretur.

79. QUIDAM servum fugitivum insequens, cum ille in pistrinum se proripuisset: *Ubi*, inquit, *alibi te reperire maluissem?* Servi maxime oderunt pistrinum, eoque detruduntur ob gravissima peccata.

80. THESSALUS quidam interrogatus, quinam essent Thessalorum deterrimi: *b Qui*, inquit, *à bellicis negotiis otium agunt.* Barbari nesciunt uti pace.

81. EQUISO quidam interrogatus, quid maxime saginaret equum: *c Oculus*, inquit, *Regis.* Sentiens equum optime curari, si dominus frequenter adsit. Idem vult illud celebre. Frons occipitio prior est.

82. NESTOR apud Sophoclem ad Ajacem se convitiis incessentem ita loquitur:

d Οὐ μέμφομαί σε, δρῶν γὰρ εὖ κακῶς λέγεις.

De te queror nil, male loquens facis bene.

Aliquid concedendum est viris fortibus, deque Republica bene meritis: & bene pensat linguæ vitium, qui factis egregius est.

83. CUM Ægyptii qui diu fuerant in præsidio, nec à quoquam dimittebantur, conspirassent ut in Æthiopiam se conferrent, ac Psammetichus Rex eo cognito, consecutus eos obtestaretur, ne patrios Deos, uxores ac liberos desererent, quidam illorum ostenso membro genitali, respondit: *e Ubicunque hoc esset, ibi & liberos & uxores fore.*

84. OLIM in divitum epulis apud Ægyptios unus quispiam cadaver ligneum, sed quam proxime ad verum effictum ostendit singulis, dicens: *f In hunc intuens pota & oblecta te, talis post mortem futurus.* Dubites quo animo id fecerint, utrum ut moderatius fruerentur volupta-

a *Parsimonia sordida.* b *Otium.* c *Domini præsentia.* d *Vitia pensata.* e *Crassa veritas.* f *Mortis memoria.*

luptatibus, conditionis suæ memores, an avidius, utpote mox obituris.

85. PUER quidam apud Platonem educatus, cum ad patrem ex intervallo rediisset, eumque vidisset effusius ridentem, admiratus dixit: *a Se tale nihil unquam apud Platonem vidisse.* Tanta res est, jam inde à teneris virtuti assuescere.

86. RHODIUS quidam ministro Romani Imperatoris multa vociferanti ferociter: *b Non curo*, inquit, *quid eis dicas, sed quid ille taceat.* Loquacitas caret affectu, taciturnitas habet certiora consilia.

87. ÆGYPTIUS bajulus gestans quiddam velis opertum, cuidam sciscitanti quid portaret: *c Ideo*, inquit, *obvelatum est, ne scires, tu vero cur curiose vestigas quod occultatum est?* Solent vectigalium redemptores explorare sarcinas. Ægyptii autem dicti sunt ἀχθοφόροι.

88. BYZANTIUS quidam cum mœchum in uxore deformi deprehendisset: *d Miser*, inquit, *quid opus erat Sapragoræ dote?* Significans fœminæ tam deformi non futurum fuisse qui concumberet, nisi dote conductum. Nunc nacta esset gratis adulterum, quid opus erat Sapragoræ marito dare dotem, cum esset qui gratis hoc faceret?

89. QUIDAM somniarat se videre ovum ex lecti cubicularis fascia pendens illigatum. Id somnum retulit ad conjectorem. Is jussit ut eo loco foderet, defossum enim esse thesaurum. Fodit & invenit, & argenti paullulum detulit ad conjectorem, de auro dissimulans. Tum conjector. *e Quid? nihilne de vitello?* Somniator invenerat aurum argento circumdatum in ovi speciem, nec id latuit conjectorem.

90. PHILOSOPHUS quidam Pythagoricus à sutore emerat phecassia, calceamenti genus, non præsentibus nummis. Paucis post diebus redit ad tabernam redditurus pretium, cumque clausam diu pulsaret januam, fuit qui diceret. Quid perdis operam tuam?

a *Assuescendum optimis.* b *Minæ inanes.* c *Gloriositas.* d *Adulterium.* e *Nihil de vitello.*

Sutor ille quem quæris, elatus combustus est: & addidit jocum in Pythagoricum: *a Id nobis quidem molestum est, qui in æternum nostros amittimus: tibi minime, qui scis futurum ut renascatur.* His auditis Pythagoricus treis denarios invita manu domum retulit, subinde manu concutiens, velut de lucro gestiens. Post cum hunc animi affectum reprehendisset, redit ad tabernam, & ait sibi: *Ille tibi vivit, ut redde quod debes:* simulque per clostrum qua se commissura laxaverat, treis denarios in tabernam immisit, pœnas à seipso exigens improbæ cupiditatis, ne assuesceret alieno. Prudenter ille quidem qui morbo suppullulanti statim occurrit.

91. VOPISCUS in divo Aurelio refert apophthegma scurræ cujusdam, qui dixerit: *b In uno annulo bonos Principes omnes sculpi posse.* Sentiens, esse magnum Imperatorum numerum, sed in his perpaucos bonos.

92. REX quidam, cujus nomen supprimitur, nominari alioqui dignissimus, cum ipsi porrigeretur diadema, tenuit aliquandiu manu dixitque: *c O nobilem magis quam felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat, quam multis periculis, solicitudinibus ac miseriis sit refertus, ne humi quidem jacentem tollere dignetur.*

93. PROCONSUL quidam Romanus in Sicilia conspicatus quendam adolescentem admodum sui similem, rogavit similitudinis causam, cum pater suus nunquam adisset Siciliam: *d At meus*, inquit, *Romam frequenter accessit.* Jocum retorsit Siculus, nihil veritus secures ac virgas proconsulis. Simillimum huic dictum in Augusto.

94. QUIDAM dixit eum qui primus populo Romano dedit epulum & congiarium, *e* exitii causam illi fuisse. Unde Cæsar Augustus cogitavit aliquando de tollendis hujusmodi largitionibus. Insincerus favor est, qui donis emitur, quæ si minuas, ingens murmur: si tollas, seditio gravis oritur.

95. PHILIPPUS Macedonum Rex, quoniam

a *Lucri aviditas.* b *Bonorum paucitas.* c *Principatus solicita res.* d *Retortus jocus.* e *Largitio.*

niam pleraque dando perfecit potius quam bellando, jactatum est in illum: *a Non Philippum, sed Philippi aurum subegisse Græciam.* Ita Plutarchus in vita P. Æmilii.

96. ROMULUS primus urbis Romanæ conditor, legitur vini fuisse parcissimus. Is ad cœnam vocatus, cum ibi minimum bibisset, eo quod postridie negotium haberet, dicunt illi familiares: *b Si ad istum modum bibant omnes homines, vinum esse vilius.* Ille respondit. *Immo vero carius, si quantum quisque volet bibat, nam ego bibi quantum volui.*

97. PORSENA demiratus egregium animum Mutii Scævolæ, qui iratus dextræ suæ in stringendo ferro errasset, foculo impositam eam exuri passus est, dixit illi: *c Revertere ad tuos Muti, eisque refer, te, cum vitam meam petieris, à me vita donatum.*

98. TARQUINIUS Superbus jam exul factus dixisse fertur. Se tum denique cognovisse quos habuisset amicos fidos, quos infidos, cum neutris gratiam referre posset. Qui commodi gratia sunt amici, sublata commodi spe deserunt amicitiam. Sed amicos secundæ res parant, adversæ probant.

99. HORATIUS rediens ad suos, trium Curiatiorum fratrum quos occiderat, spolia gestabat, quorum uni desponsa fuerat Horatii soror virgo. Illa agnoscens sponsi paludamentum quod ipsa manibus suis confecerat, solvit crines, ac fletu sponsum mortuum inclamat. Horatius sororem gladio transfigit, dicens: *d Abi hinc cum tuo præpropero amore, oblita fratrum mortuorum, vivique, oblita patriæ.* Tantum valuit amor laudis & patriæ gloria.

100. CUM Collatinus cum paucis familiaribus ad Lucretiam venisset à Sexto Tarquinio vi stupratam, quærenti viro ex more, Satin salvæ? *e Minime*, inquit Lucretia, *quid enim salvi mulieri amissa pudicitia? Vestigia alieni viri Collatine in lecto sunt tuo. Sed corpus tantum violatum est, animus insons est, mors testis erit:* his dictis cul-

a *Auro pugnare.* b *Sobrietas.* c *Clementer.* d *Amor gloriæ.* e *Pudicitia conjugalis.*

cultrum quem abditum habebat in corpore infixit, & collapsa est moribunda.

1. C. PLAUTIUS consul de Privernatibus qui à Romanis desciverant, ad senatum retulit: ac variantibus sententiis, quidam privernatum legatos percunctatus est, quam pœnam viderentur meruisse: *a Eam*, inquit, *è legatis unus, quam merentur qui se libertate dignos censent.* Hic consul. Quid, inquit, si vobis pœnam remittimus, qualem vobiscum pacem habituri sumus? *Si bonam dederitis*, inquit, *& fidelem & perpetuam, si malam, haud diuturnam.*

2. A PAPYRIO Cursore viro impigro equites ausi sunt petere, ut pro re bene gesta relaxaret aliquid laboris. Quibus ille: *b Ne nihil, remissum dicatis, remitto, ne utique dorsum demulceatis cum ex equis descenderitis.* Hoc non erat remittere laborem, sed equo curando aliquid adimere. Nisi forte sensit quosdam milites delicatiores, post equitandi laborem jubere solitos sibi defricari tergum. Hóc operæ Papyrius suis remisit.

3. ROMANI dicebant prima Gallorum prælia plusquam virorum esse, *c* postrema minus quam fœminarum: quod primo impetu feroces essent, mox demitterent animos.

4. CUM exercitus Romanus terga daret Samnitibus, M. Attilius consul equo prævectus ad portam castrorum edixit, ut quicumque miles ad vallum tenderet, sive Samnis esset, sive Romanus, pro hoste haberetur. *d Quo pergis*, inquit, *miles? Heic arma & viros invenies, nec vivo consule tuo nisi victor castra intrabis. Proinde elige, cum cive an cum hoste pugnare malis.*

5. SAGUNTO a Pœnis contra fœdus oppugnato, Romani legatos misere Carthaginem, in quibus erat Q. Fabius, exploraturos an id publico consilio factum esset. Ad id cum quidam Carthaginensium Princeps ferocius respondisset, Romanus sinu ex toga facto: *e En*, inquit, *vobis bellum & pacem apportamus, utrum placet sumite:* cum Pœni ferocius reclamarent, daret utrum vel-

a *Libere.* b *Severe.* c *Prima coitio.* d *Severe.*
e *Animose.*

vellet, Romanus effuso sinu. *Bellum*, inquit, *damus*. Responderunt pœni, se accipere, eoque animo gesturos, quo ille daret.

6. MARTIUS Coriolanus in bello adversus Volscos, cum rogaretur ut labore ac vulneribus æger sese in castra reciperet: *a Non est*, inquit, *victoris laborare:* moxque hostem fugientem insectatus est. Victoriæ dulcedo excutiebat omnem molestiæ sensum.

7. CUM ob bene navatam operam ante prædæ divisionem è singulis rebus, equis, & captivis, denos sibi eligere juberetur, insuper & equo pulcherrimo donatus à consule: *b Lætor*, inquit, *à consule laudari: equumque fortitudinis præmium lubens accipio, cætera non tam decora quam mercedem non accipiam:* fuitque communi reliquorum sorte contentus. Nec aliud extra ordinem petiit, quam ut Volscus quidam vir probus & æquus, quo hospite & amico fuerat usus Coriolanus, non venderetur captivus, sed suæ libertati relinqueretur. Huic animo contemptori pecuniæ, & hospitis memori, magis applausum est quam victoriæ.

8. CUM Coriolanus merito iratus ingrato populo Romano, exitium urbi moliretur, nec a legatis, nec à sacerdotibus exorari posset. Veturia mater una cum uxore filii ac liberis in castra venit. In cujus complexum cum accurreret Coriolanus: *c Sine*, inquit illa, *prius sciam, utrum ad hostem an ad filium venerim, & utrum captiva an mater in castris tuis sim.* Hæc aliaque cum dixisset, matrem complexus. *Expugnasti*, inquit, *& vicisti iram meam. Patria te mihi quamvis merito invisam, hujus precibus dono.*

9. ATTILIUS Regulus, qui fuit primo bello Punico bis consul, ajebat. *d Neque fœcundissimis locis agrum insalubrem parandum, neque effœtis saluberrimum.* Frustra salubris est locus, ubi peritur fame. Et frustra fertilis est, ubi non licet vivere.

10. T. MANLIUS Torquatus consulatum magno consensu recusavit, excusans adversam valetudinem ocu-

a *Victoria dulcis.* b *Honor potior mercede.* c *Pietas.* d *Salubritas juncta fœcunditati.*

oculorum, sed instautibus cunctis: *a Alium*, inquit, *Quirites, quærite, cui mandetis istum honorem. Nam si me suscipere coëgeritis, nec ego mores vestros ferre, nec vos meum Imperium perpeti poteritis.*

11. C. FIGULUS in petitione consulatus repulsam passus est. Id eo gravius tulit, quod patrem haberet bis consulem. Ad hunc cum postridie comitiorum complures venissent consulendi gratia (nam erat juris civilis peritissimus) omnes dimisit, ita præfatus: *b Omnes consulere scitis, consulem facere nescitis.*

12. M. DRUSUS tribunus plebis, non contentus L. Philippum consulem præcipitasse in carcerem, quod se loquentem ausus esset interpellare, cum senatus ad eum misisset ut veniret in curiam: *c Cur non potius*, inquit, *senatus ad me venit ut Hostiliam rostris propinquam?* Quid consecutum? Tribunus senatus auctoritatem despexit, senatus tribuni verbis paruit.

13. C. FIMBRIA procurarat ut Scævola in funere C. Marii jugularetur, quem ut cognovit ex vulnere recreatum, apud populum deferre instituit. Rogantibus quid optimo innocentissimoque viro esset objecturus: *d Objiciam*, inquit, *quod parcius corpore telum recepit*: quasi hoc ipsum crimen esset non perisse.

14. CUM M. Tullius in senatu dixisset incendium à Catilina excitatum: *e Sentio*, inquit Catilina, *idque si aqua non potuero, ruina extinguam.* Vox non hominis, sed furiæ.

15. MANLIUS Torquatus cum è Macedonia venissent legati, graves querelas deferentes de filio ejus Decio Syllano, qui eam provinciam obtinuerat, à senatu petiit ne quid ea de re statuerent, prius quam ipse causam cognovisset. Cum senatus illi cognitionem detulisset, domi sedit solusque utrique parti per totum biduum vacavit, tertio die pronuntiavit in hanc formam: *f Cum Syllanum filium pecunias à sociis accepisse probatum sit,*

a *Severe.* b *Ingratitudo.* c *Arrogantia felix.* d *Improbitas.* e *Vox impia.* f *Severitas.*

ſit, & Republica eum & domo mea indignum judico, protinuſque è conſpectu meo abire jubeo.

16. AULUS Fulvius filium ingenio, literis & forma florentem, quoniam in Catilinæ caſtra properabat, ex itinere retractum occidit, dicens: a *Ego te non Catilinæ adverſus patriam, ſed patriæ adverſus Catilinam genui.*

17. M. CASTRITIUS Placentiæ Magiſtratum gerens, Cn. Carboni conſuli jubenti decretum fieri, quo ſibi obſides à Placentinis redderentur, non paruit atque adeo minitanti dicentique. Multos habeo gladios, reſpondit: b *Et ego annos*; declarans ſe ſenectutis præſidio fretum, non metuere gladios.

18. CESELIUS cum nec triumviris obtemperaret, & multa libere de C. Cæſaris temporibus loqueretur, admonentibus amicis ut ſibi caveret: c *Duæ*, inquit, *res ſunt, quæ cæteros reddunt formidoloſos, mihi maximam ſuppeditant fiduciam, ſenectus & orbitas.* Senex cito periturus eſt etiam ſi nemo occidat. Et orbus nec habet quos curet, nec habet quibus timeat. Solet enim ultio in liberos propagari.

19. CUM navis qua Granius prætorius quæſtor vehebatur, in Scipionis Metelli poteſtatem veniſſet. Scipioque cæteris direptis quæſtori ſalutem polliceretur, quæſtor ita reſpondit: d *Cæſaris milites ſalutem dare, non accipere ſolent.* Tantum locus pugione ſeſe confodit. Hos animos Cæſar ſuis inſpiraverat.

20. GRANIUS præco patrono malo cum dicendo vocem obtudiſſet, ſuaſit ut ſimul ac domum rediſſet, frigidum mulſum biberet: cum is reſpondiſſet. Perdam vocem ſi id fecero: e *Melius eſt*, inquit Granius, *perdere vocem quam reum.*

21. IDEM cum P. Naſica tum conſul, cujus juſſu juſtitium in medio foro edixerat præco Granius, rogaret eum domum deſcendentem, quid triſtis eſſet, an quod auctiones eſſent: *Immo vero*, inquit Granius, *quod legiones*: notans eum quod armis rem gereret. Libera ſane vox præconis in conſulem,

ſed

a *Severitas patris.* b *Fiducia ſenectutis.* c *Fiducia ætatis & orbitatis.* d *Animoſe.* e *Patronus malus.*

ſed eximiæ moderationis exemplum, hoc impune licuiſſe præconi.

22. IDEM Druſo tribuno plebis homini potentiſſimo, ſed multa in Rempublicam molienti, cum ab eo, ut fit, ſalutaretur his verbis. Quid agis Grani? *Immo vero* inquit, *tu Druſe quid agis:* Utrumque refertur à M. Tullio in oratione pro Cn. Plancio.

23. M. LUCULLUM quod Bruti & Caſſii partes ſequutus fuerat, M. Antonius occidit. Hujus mortem cum Volumnius, qui vivum familiariter coluerat, ſine fine deploraret, ad Annium pertractus ait: *a Jube me protinus ad Luculli corpus ductum occidi. Neque enim illi extincto ſupereſſe debeo, cum ei infelicis militiæ auctor exſtiterim.*

24. C. FURIUS Creſinus è ſervitute liberatus, cum è parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet quam ex ampliſſimis vicini, in magna invidia erat, quaſi fructus pelliceret veneficiis. Quamobrem illi dicta dies eſt à Sp. Albino Curuli. Reus metuens damnationem cum in ſuffragium oporteret ire tribus, omnia inſtrumenta ruſtica in forum attulit, adduxit & filiam validam bene curatam ac veſtitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderoſos, boves ſaturos, poſtea dixit: *b Veneficia mea, Quirites, hæc ſunt, nec poſſum vobis oſtendere, aut in forum producere lucubrationes vigiliaſque & ſudores.* Omnium ſententiis abſolutus eſt. Meminit hujus & Plinius lib. 18. cap. 6.

25. Q. FLAVIUS apud populum reus actus accuſante C. Valerio, *c* cum quatuordecim tribuum ſuffragiis damnatus eſſet, proclamavit ſe innocentem opprimi, cui Valerius æque clara voce reſpondit, nihil ſua referre nocens an innocens periret. Ea vox tam violenta reliquas tribus reo conciliavit, itaque reus quem proſtratum credebat, abſolutus eſt.

26. POMPONIUS Atticus in funere matris quam extulit nonagenariam, *d* ipſe natus annos ſexaginta ſeptem, gloriatus eſt, quod nunquam cum matre in gratiam

a *Amice.* b *Induſtria lucroſa.* c *Ira impotens.* d *Tranquillitas.*

tiam rediſſet, nunquam cum ſorore fuiſſet in ſimultate, quam prope æqualem habuit. Hanc vocem ſe ab ipſo audiſſe ſcripſit Cornelius Nepos. Plus autem eſt non rediſſe in gratiam quam non fuiſſe in ſimultate. Matrem nunquam offenderat: inter ipſum & ſororem etiamſi quid incidit offenſarum, nunquam exierunt in ſimultatem, quæ tamen inter fratres & ſorores frequenter acerrime ſolent exiſtere.

27. AMISSA claſſe circa Siciliam. Pœni de pace cum Romanis ineunda conſultabant: Amilcar negabat ſe audere ire ad conſules, ne idem accideret ipſi à Romanis, quod Pœni fecerant Cornelio Aſinæ conſuli, cui legato catenæ ſunt injectæ. Hanno melius ſentiens de fide Romana, profectus eſt. Cui liberius exponenti cauſam tribunus militum minitans dixit: *a Et illi poſſe accidere, quod accidiſſet Cornelio conſuli.* Hic uterque conſul tribuno ſilere juſſo. *Iſto*, inquit, *metu Hanno te fides noſtræ civitatis liberat.*

28. SAMNITIBUS conſultantibus quid de legionibus Romanis apud furcas Caudinas incluſis fieri deberet, Herennius Pontius ſuaſit, ut inviolatæ dimitterentur. Poſtero die eadem de re conſultus, reſpondit ad unum uſque delendas: *b* Sentiens aut clementer magno beneficio demerendos hoſtes, aut irreparabili jactura vires illorum comminuendas. Neutrum ſequutus eſt exercitus, ſed ſub jugum miſſus contumelia magis illos in ſe provocavit.

29. M. BIBULUS in Syria duos egregiæ indolis filios amiſit à Gabinianis militibus Ægypti occiſos. *c* Horum interfectores Cleopatra ad illum vinctos miſit, ut in eos pro arbitratu ſuo animadverteret: at ille eos protinus intactos ad Cleopatram reduci juſſit, dicens ejus vindictæ poteſtatem non ſuam, ſed ſenatus eſſe debere.

30. C. SULPITIUS Gallus uxorem repudiavit, quod aperto capite fuiſſet foris: *d Lex*, inquiens, *tibi*

meos

a *Fides hoſtium legatis ſervata.* b *Hoſtis aut perdendus, aut demerendus.* c *Moderate.* d *Severitas in uxorem.*

meos unius præfinit oculos, quibus formam tuam approbes, his ornamenta comparato, his esto speciosa, aliis velle videri formosam, in suspicione & in crimine hæreat necesse est.

31. TIBERIO senatum ingrediente, surgens adulator quidam exclamavit, esse libere loquendum, nec reticenda quæ ad Rempublicam attinerent. Erectis ad hanc vocem omnibus, ipso etiam Tiberio attento; a *Audi*, inquit Cæsar, *in quo te reprehendimus omnes, licet nullus audeat palam fateri. Impendis teipsum nobis, corpus tuum diurnis nocturnisque laboribus & curis pro Republica conficiens.* Hujusmodi multa cum diceret, sub libertatis prætextu turpiter adulans, C. Severus subjecisse fertur. *Ista tanta libertas hunc hominem dabit exitio.*

32. CUM in senatu variantibus sententiis Cato censeret perpetuam dictaturam, ut Tyrannicam potentiam è Republica tollendam, Bibulus cum esset Pompejo inimicus, primus in senatu rogationem tulit, ut unicus consul Pompejus decerneretur. b *Aut enim*, inquit, *Respublica ab imminente procella per illum liberabitur, aut optimo parendum erit.* Egregius animus qui privatam simultatem posthabuit Reipublicæ commodis. Eam sententiam Cato dixit se ab alio dictam comprobare, licet ab ipso non debuerit proficisci.

33. RUTILIUS cum aliquando Romæ adiisset Musonium, rogavit, Dic mihi, Musoni, Jupiter Servator quem tu imitaris num fœneratur? Notans illius inopiam, qui cogeretur interdum accipere mutuum. Ad hoc arridens Musonius. *At ne fœnerat quidem Rutili.* Turpius est ad fœnus dare quam accipere. At Rutilius, cum ipse faceret quod gravius est, objecit illi quod erat levius.

34. VALERIO Publicolæ Jovis ædem dicanti, jamque ex more postem tenenti, Marcus illius frater, derepente funestum nuntium ingessit dicens. O consul, filius tuus morbo periit in castris. Ob eum nuntium mœstis omnibus, Publicola nihil commotus: c *Cadaver*, inquit, *quolibet abjicite:* simulque dedicationem sollemni ritu peregit. Nec tamen verum erat perisse

a *Adulans libertas.* b *Decorum personæ.* c *Fortiter.*

filium, sed data opera factum est, ut à dedicatione revocaretur, atque is honos ad alium transiret. Quanquam Livius libro ab urbe condita secundo hoc aliquanto diversius narrat.

35. CESETIUS eques Romanus, cum à Cæsare filium abdicare juberetur, quod is tribunus plebeis cum Marullo collega ei invidiam movisset regni affectati: *a Citius*, inquit, *Cæsar tu mihi omnes filios meos accipies, quam ego ex his unum nota pellam mea.*

36. TITUS Labienus equiti strenuo de præda Gallica aurum donavit. Id videns Scipio dixit equiti: *b Habebis donum viri divitis.* Hac voce audita, eques aurum ad pedes Labieni adjecit. Idem cum audiret Scipionem dicentem, Imperator te armillis argenteis donat, alacer gaudio abiit. Miles aurum contempsit, honorem amplexus est.

37. Q. FABIUS Minutius, hortante filio ut locum idoneum paucorum jactura caperet: *c Visne*, inquit, *tu ex illis paucis esse?* Admonens non esse boni Ducis, ullius militis incolumitatem contemnere.

38. FABRITIUS Cineæ Epirotarum legato, magnam auri vim dono offerenti, recusavit accipere, dicens: *d Se malle imperare aurum habentibus quam habere aurum.*

39. M. LIVIUS fuso Hasdrubale, nonnullis suadentibus ut hostes ad internecionem insequeretur. *e Aliqui*, inquit, *& supersint, qui de victoria nostra nuntium hostibus perferant.*

40. VARRO Paulli collega, quoniam ex Cannensi pugna quæ Romanis fuit infelicissima, *f* superfuit, honores à populo delatos recusavit, dicens felicioribus Magistratibus opus esse Reipublicæ. Cum animum gereret inculpatum, fortunæ suæ Reipublicæ ultro pœnas dare voluit, vir ob hoc ipsum summis dignus honoribus.

41. CURIUS devictis Sabinis cum ex senatus consulto

a *Pietas in filium.* b *Honor pretio prior.* c *Vitam nemo contemnit.* d *Auri contemptus.* e *Clementer.* f *Virtus infelix.*

fulto ei ampliaretur agri modus, *a* quem consummati milites accipere solent, recusavit, & gregalium portione contentus fuit, dicens, esse malum civem, cui non esset satis id quod cæteris esset satis.

42. HORTENSIUS orator ob cultum mundiorem, ac gesticulationes in dicendo molliores, crebro male audiebat in ipsis etiam judiciis. Sed cum Lucius Torquatus, homo subagrestibus & infestivis moribus, cum apud concilium de causa Syllæ queretur, non jam histrionem illum diceret, sed gesticulatricem, Dionysiamque notissime saltatriculæ nomine compellaret: tum voce molli demissaque Hortensius: *b Dionysia*, inquit, *Dionysia malim equidem esse, quam quod tu Torquate* ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος. Id est: *inelegans*, *agrestis*, *aditu difficilis*. Periculose maledicit alteri, cui vel idem vel simile, vel diversum, sed deterius vitium potest objici.

43. IDEM gloriari solet, quod nunquam bello civili interfuisset, refert M. Tullius epistola ad Cœlium lib. 2.

44. L. CRASSUS orator de Menenio homine prælongo dixit, *c* quod quoties in forum descenderet, caput ad Fabii fornicem offenderet. Jocus est ab hyperbole. Nam arcus Romæ tam alti sunt, ut vix hasta possis contingere curvaturæ summum.

45. IDEM Censor Cn. Domitio collegæ exprobranti quod ob muraenam in vivario mortuam lachrymasset: *d At tu*, inquit, *cum uxores tres extuleris*, *nullam emisisti lachrymam*. Scite retorsit convitium. Notavit illum quasi curasset uxorum mortem. Et alioqui turpius est, in uxoris funere non flere, quam ob muraenam emittere lachrymas.

46. IDEM Cn. Domitius L. Crasso collegæ exprobravit quod censor tanti hobitaret, eo quod in porticu domus haberet columnas hymetias, pro domo ejus millia nummum identidem promittens. Crassus ut erat præsenti ac festivo ingenio, rogavit collegam quanti ipse

a *Æqualitas.* b *Affabilitas.* c *Prælongi.* d *Retortum.*

domum ſuam æſtimaret. Is reſpondit: Sexagies ſeſtertio. Rurſum Craſſus. a *Quanto igitur*, inquit, *eam minoris æſtimas, ſi decem arbuſculas ſuccidero?* Eæ fuerunt loti patula ramorum opacitate laſcivæ; cum Domitius reſpondiſſet, tricies ſeſtertio: *Uter*, inquit Craſſus, *noſtrum luxurioſior, egone, qui decem columnas centum milibus nummum emi, an tu qui decem arbuſcularum umbram tricies ſeſtertium æſtimas?* Ita eſt ingenium hominum, ad aliena vitia perſpicax, ad ſua cæcum.

47. LUCIUS Philippus conſul L. Craſſo ſummæ dignitatis & eloquentiæ viro, manum injici juſſerat, eo quod vocem illius indigne ferret, qua dixerat, ſibi alio ſenatu opus eſſe. At Craſſus rejecto lictore: b *Non es*, inquit, *mihi tu Philippe, conſul, quando ego tibi non ſum ſenator.*

48. L. CRASSUS Mummium cognomento Diviſorem, c dixit ita ſibi nomen inveniſſe in campo Martio, quemadmodum Neoptolemus invenerat ad Trojam.

49. L. CRASSUS cuidam roganti num moleſtus eſſet illi futurus ſi bene mane ante lucem ad eum veniret, cum reſpondiſſet. Non eris moleſtus, & ille ſubjeciſſet. Jubebis igitur te ſuſcitari? Craſſus: d *At tu certe negaras te fore moleſtum.* Venire non erat moleſtum, ſed ſuſcitari moleſtum. At percunctator hoc ipſum quærebat, an ſi mane veniret conſulturus, futurus eſſet moleſtus. Craſſus per jocum ſic interpretatus eſt, ut ſi veniret mane, ne moleſtus eſſet.

50. IDEM apud Perpennam judicem defendebat Aculeonem, quem accuſabat L. Ælius Lamia homo deformis. Is cum interpellaret odioſe: e *Audiamus*, inquit Craſſus, *pulcellum puerum.* Huic dicto cum eſſet arriſum. *Ingenium*, inquit Ælius, *ipſe mihi fingere potui, formam non potui.* Tum Craſſus, *Audiamus igitur*, inquit, *diſertum.* Multo arriſum eſt vehementius.

51. L. PORCIUS Naſica cum ex more conceptis verbis à Catone cenſore rogaretur. Habeſne uxorem ex animi

a *Crimen retortum.* b *Poteſtas ſpreta.* c *Ex nomine jocus.* d *Feſtiviter.* e *Irriſio.*

animi tui sententia? *a Habeo*, inquit, *at hercle non ex animi tui sententia.* Verum ob eum jocum intempestivum mulcta illi dicta est.

52. SCIPIO Nasica cum ad Poëtam Ennium venisset, eique ab ostio quærenti Ennium, ancilla dixisset eum domi non esse, Nasica sensit illam hoc domini jussu dicere, & illum intus esse. Ac tum quidem dissimulans abiit. At paucis post diebus cum ad Nasicam venisset Ennius, eumque à janua quæreret, exclamat ipse Nasica, se domi non esse. Tum Ennius. Quid? Ego, inquit, non agnosco vocem tuam? Hic Nasica: *b Næ tu homo es impudens, ego cum te quærerem ancillæ tuæ credidi, tu mihi non credis ipsi?*

53. IDEM Nasica quibusdam dicentibus, res Romanas jam in tuto esse, extinctis Carthaginiensibus, & Græcis in servitutem redactis: *c Immo*, inquit, *nunc demum summo in periculo sumus, postea quam nulli supersunt, quos vel timeamus, vel revereamur.* Sensit inimicos per occasionem utiles esse nobis, per quos non licet impune secureque negligentes esse.

54. IDEM cum ædilitatem curulem adolescens peteret, *d* ac ut candidati solent, manum cujusdam operæ duratam prensaret, rogavit hominem, num manibus ambularet. Hoc dicto rusticanæ tribus suspicantes sibi exprobratam paupertatem, effecerunt ut repulsam ferret. Tantum obfuit jocus intempestivus.

55. IN Gallico triumpho, milites hos versiculos jactabant in Cæsarem:

e Urbani servate uxores, mœchum calvum adducimus.
Auro in Gallia stuprum emisti, heic sumpsisti mutuum.

Notabant quod in provincia agens alienas uxores auro corruperit, Romæ non emerit, sed mutuum sumpserit, quod uxor ipsius male audiret de Clodio. Nisi forte quiddam obscœnius intelligi voluerunt. Nam Suetonius aliquanto post commemorat, quod Curio pater in oratione quadam appellat illam, omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem.

V 3 56. C. GRAC-

a *Jocus intempestivus.* b *Lepide.* c *Otium inutile.*
d *Jocus intempestivus.* e *Impudicitia.*

56. C. GRACCUS ad quendam Corneliæ matri obtrectantem: *a Tu*, inquit, *Corneliam vituperare audes quæ Tiberium peperit?* Et adjecit: *Qua fronte te Corneliæ comparas, an tu peperisti ut illa? Atqui nemo civis ignorat, diutius illam sine viro fuisse, quam te virum.* Is in quem hæc dicebantur, male audiebat de mollitie.

57. POPULUS Romanus Carbone pollicente quippiam, *b* & addente jusjurandum cum exsecratione, populus vicissim juravit se illi non credere. Probis viris & injuratis habenda fides, levibus ne juratis quidem. Refertur ad id versus Menandricus:

Τρόπος ἐσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος.

Id est:

Suadet loquentis vita, non oratio.

58. SILENUS senex, à Mida captus, rogatus est quid esset homini optimum: diu silentium tenuit, tandem adactus ut diceret, respondit: *c Optimum esse nunquam nasci, proximum quam ocyssime aboleri*, atque hoc pretio dimissus est. Hujus dicti præter alios meminit Ovidius lib. Metamor. 11.

59. JULII Drusi ædes Publicolæ pluribus ex partibus patebant vicinorum prospectui. Hoc incommodum faber se quinque talentis correcturum pollicebatur, effecturumque ne pars aliqua esset obnoxia prospectui. Tum Drusus: *d Decem*, inquit, *dabo, si talem reddas domum meam, ut undiquaque pateat omnium oculis, quo non vicini tantum, sed omnes cives perspicere possint qui modo domi meæ vivatur.*

60. M. SERVILIUS dissuasurus legem quam ferebat M. Pinarius: *e* Dic mihi M. Pinari, inquit, si contra te dixero, num mihi maledicturus es, ut cæteris soles? *Ut sementem*, inquit Pinarus, *feceris, ita & metes:* per allegoriam minitans illum male auditurum, si malediceret.

61. LIBO cum Servilio Galbæ dixisset, quando tandem Galba exibis de triclinio tuo? mox audiit.

a *Pietas in matrem.* b *Diffidentia.* c *Vita misera.* d *Vita pura.* e *Maledicus male audit.*

a *Cum tu de cubiculo alieno.* Libo notavit Galbam, quod L. Scribonio tribuno plebis judices ferret familiares ſuos, & conviviis corruptos. Galba viciſſim illum notavit adulterii.

62. CELEBRATUR & Glauciæ dictum in Metellum. *Villam habes in Tiburto, cortem in palatio.* At cors villæ ſolet eſſe contigua. Notavit autem illum, quod multos ſibi cibo largitionibuſque devinciret, quod idem aliis verbis Libo objecit Galbæ. In corte aluntur animalia domeſtica.

63. CUM Sextus Titius ſe Caſſandram eſſe diceret, ob conjecturam opinor, quod illa eſſet fatidica: b *Multos*, inquit Antonius, *poſſes Ajaces tuos Oileos nominare:* notans illius impudicitiam. Nam Ajax Caſſandram de templo Palladis raptam vi conſtupravit.

64. CUM Gallus qui teſtimonium ferebat contra Piſonem, dixit innumerabilem pecuniam Magio præfecto datam: idque Scaurus tenuitate Magii redargueret: c *Erras*, inquit, *Scaure, ego enim Magium non conſervaſſe dico, ſed tanquam nudus nuces legeret, in ventrem abſtuliſſe.* Correxit ſermonem ſuum Gallus, ſed ita ut crimini corruptelæ crimen adderet luxus.

65. M. CICERO, M. Tullii pater dicebat Italos ſimiles eſſe Syrorum venalium, quorum ut quiſque ſciret optime Græce, ita eſſe nequiſſimum. d Sentiens una cum literis Græcorum mores ad Latinos demigrare. Unde quod M. Tullius fuit iniquior Græcæ nationi, propemodum videri poſſit illi fuiſſe hæreditarium.

66. TESTIO Penario mos erat in dicendo mentum intorquere. Is cum adverſarium urgeret, ut diceret, ſi quid vellet. e *Dicam*, inquit, *ſi nucem fregeris.*

67. HUIC ſimillimum eſt quod de Veſpaſiano patre narrat Suetonius, cum ſcurram multa in alios jacientem, provocaſſet ut in ſe quoque diceret aliquid: f *Dicam*, inquit, *ubi ventrem exonerare deſieris:* alludens

a *Retortum convitium* b *Jocus è fabula.* c *Correctum in pejus.* d *Græcorum mores.* e *Ridicule.* f *Jocus ex ſpecie corporis.*

dens ad formam Cæſaris, qui faciem habebat nitentis. In cujuſmodi hominem jocus extat Martialis.

Utere lactucis, ac mollibus utere malvis,
Nam faciem duram Phœbe cacantis habes.

68. C. FABRITIUS P. Cornelium hominem ut putabatur avarum & furacem, ſed egregie fortem ac bonum Imperatorem ſuo ſuffragio fecerat conſulem. Huic cum Cornelius ex more gratias ageret, quod immemor ſimultatis ipſum feciſſet conſulem, bello præſertim magno & gravi: a *Nihil eſt,* inquit, *quod mihi gratias agas, ſi malui compilari quam venire.* Compilamur furto, veneunt bello capti. Proinde inimico favit, cujus dexteritate ſperabat fore, ne Romani venirent in manus hoſtium.

69. SCÆVOLA Septumulejo Anagnino, cui pro capite C. Gracci, aurum erat repenſum, roganti ut ſe in Aſiam præfectum duceret: b *Quid tibi vis,* inquit, *inſane? tanta malorum eſt multitudo civium, ut tibi hoc confirmem, ſi Romæ manſeris te paucis annis ad maximas pecunias eſſe perventurum.* Notavit avaritiam hominis, præfecturam non ob aliud ambientis, niſi ut ſpoliaret Provinciales, ac ludens finxit, id citius conſequuturum Romæ. Hoc dictum Pannius in Annalibus adſcribit Africano Æmiliano, qui dictus fuerit Iron.

70. Q. SCÆVOLA Publii filius, cum poſtulaſſet ut fundus cujus emptor erat, ſibi ſemel indicaretur, idque feciſſet venditor, dixit ſe pluris æſtimare, & adjecit pretio centum millia. c Exemplum integritatis vix hoc ſeculo credibile.

71. C. PUBLICIUS ſolitus eſt dicere P. Mummium, cuivis tempori hominem eſſe. Sentiens illum dexteritate facilitateque ad omnem vitæ ſtatum eſſe accommodum. Eodem ſenſu Pollionem Aſinium omnium horarum hominem legimus. Et Tiberius Cæſar duos familiarius ab ipſo dilectos, omnium horarum amicos vocare ſolet.

72. AFRICANUS cenſor tribu movebat Centurionem, qui in Paulli pugna non adfuerat: ille cum dice-

a *Compilari Venire.* b *Furax magiſtratus.* c *Juſte.*

diceret se custodiæ causa in castris remansisse, rogaretque cur ab eo notaretur. *Non amo*, inquit Africanus, *nimium diligentes.* Dissimulavit Centurionis ignaviam, & accusavit nimium diligentem custodiam.

73. LIVIUS Salinator cum Tarentum amisisset, arcem tamen retinuit, multaque ex ea prælia præclare gessit. Cum autem post aliquot annos Fabius Maximus id oppidum recepisset, rogavit eum Salinator, ut meminisset se opera ipsius. Tarentum recepisse: a *Quid ni*, inquit Maximus, *meminerim: Nunquam enim ego recepissem, nisi tu perdidisses.* Jocus hinc est, quod Maximus diversum ex alterius verbis excepit, quam ille volebat. Refert M. Tullius lib. de Oratore. 2. Plutarchus in vita Fabii Maximi, tametsi hic M. Lucium appellat, nec addit Salinatoris cognomen.

74. IDEM cum bellum adversus Asdrubalem gesturus urbem egrederetur, monitus est à Fabio Maximo ne prius cum hoste consereret, quam vires animumque illius cognosceret. Is respondit se primam quamque occasionem pugnæ arrepturum. Percunctantibus, quid ita properaret: b *Ut quam celerrime*, inquit, *aut gloriam ex hostibus victis aut ex civibus prostratis gaudium capiam.* Virtus & ira sermonem hominis inter se partitæ sunt, illa triumphi avida, hæc injustæ damnationis memor.

75. MANCIA cum audisset Antonium censorem, cui male volebat, à M. Duronio de ambitu postulatum: c *Aliquando*, inquit, *tibi tuum negotium agere licebit.* Censores in aliorum mores inquirunt, at qui reus est, habet ex se quod agat.

76. Q. OPINIUS consularis cum esset adolescentulus, male audivit. Is Ægilio homini festivo, qui videbatur mollior, nec erat, sic exprobravit mollitiem: d *Quid tu Ægilia mea, quando ad me venies cum tua lana & colo?* Lepide retorsit Ægilius. *Non pol*, inquit, *audeo, nam me ad famosas vetuit mater accedere.* Alter simulabat

V 5 ora-

a *Ex verbis aliter exceptis.* b *Ultio.* c *Salse.* d *Ab imitatione personæ.*

orationem velut ad fœminam, alter accepta persona simulationem vertit in irrisionem.

77. INTER falsa commemorat & illud M. Tullius ex Nevio apud quem filius dicit patri. Quid ploras pater, isque respondet: *a Mirum ni cantem, condemnatus sum.* Indignatus senex submorosus rogari cur ploraret, quasi damnatus magis cantare debuisset. Perinde quasi quis interroget ægrotum: cur suspiras, aut cur decumbis?

78. SCAURUS accusabat Rutilium ambitus, cum ipse consul esset factus, ille repulsam tulisset, & in tabulis ejus ostendebat literas A F P R. easque sic interpretabatur, actum fide P. Rutilii. Contra Rutilius dicebat illis significari, ante factum, post relatum. Tum C. Caninius eques, qui Rutilio aderat, exclamabat. Neutrum illis literis declarari. Cum Scaurus, dixisset. Quid igitur? festiviter in ipsum torsit: *b Æmilius fecit, plectitur Rutilius.* Probabilius enim erat illum ambitum commisisse qui obtinuerat, quam qui repulsus erat, simile quiddam memoratur de Beda, quem Venerabilem dicunt. Huic Romam profecto cum ostendisset has literas saxo insculptas S. P. Q. R. quibus significari volunt, Senatus populusque Romanus, ac velut hospes rogaretur, quid sibi vellent illæ literæ, dissimulans dixit. *Stultus populus quærit Romam.*

79. M. SCAURUS cum pro rostris accusaretur, quod à Rege Mithridate ad prodendam Rempublicam pecuniam accepisset, ita causam suam egit: *c Iniquum est, Quirites, cum inter alios vixerim, apud alios me rationem vitæ reddere. Sed tamen audebo vos interrogare: Varius Sucronensis ait M. Æmilium Scaurum mercede corruptum populum Romanum prodidisse, M. Æmilius Scaurus huic culpæ se affinem esse negat, utri creditis?* Nominato tantum actore & reo populus accusationem repulit.

80. C. MEMMIUS cum accusaret Bestiam reum, cui patronus erat Scaurus, ac forte funus quod-dam

a Submorosus jocus. b *Literarum interpretatio.* c *Auctoritas personæ.*

dam duceretur: *a Vide*, inquit, *Scaure*, *mortuus rapitur*, *si potes esse possessor*: notans Scaurum, qui male audiebat quod Phrygionis Pompeji bona sine testamento possideret.

81. CUM Silus testis læsisset Pisonem reum, cui Crassus aderat, prolato crimine, quod se in eum dictum audisse dicebat. *Potest fieri Sile*, inquit Crassus, *ut is unde te audisse dicis*, *iratus dixerit*. Annuit Silus. *b Potest etiam*, inquit, *fieri*, *ut tu non recte intellexeris*. Cum id quoque toto capite annuisset Silus, ut se Crasso daret, subjecit Crassus: *Potest etiam fieri*, *ut omnino quod te audisse dicis*, *nunquam audieris*. Hoc adeo præter exspectationem, ut Silum testem omnium risus obrueret.

82. C. LÆLIUS cuidam malo genere nato, objicienti sibi quod indignus esset suis majoribus: *c At Hercule*, inquit, *tu tuis dignus es*. Id si dicas bono viro ex bonis prognato, laus est: sin malis ex malo prognato, grave convitium est.

83. M. CINCIUS quo die legem de donis ac muneribus tulit, C. Centoni prodeunti, ac satis contumeliose interroganti. Quid fers Cinciole? *d Ut emas*, inquit, *si uti velis*: notans illum quod donatis & commodaticiis rebus uti gauderet. Allusit autem ad illud decantatum imprimis. Emere malo quam rogare. Ad hæc, amphibologia est in verbo ferre: fert enim qui promulgat legem, & fert qui portat aliquid venale.

84. M. LEPIDUS cum in campo sese exercentibus ipse in herba recubuisset: *e Vellem*, inquit, *hoc esset laborare*. Hujus generis est Terentianum illud. Quam vellem mos esset amicis etiam noctu operam dare. Optat enim adolescens quod fieri non potest.

85. CUM M. Lepidus censor M. Antistio Pyrgensi equum ignominiæ causa ademisset, & amici vociferantes quærerent, quid ille patri suo responsurus esset, cur ademptum sibi equum diceret, cum optimus colonus, parcissimus, modestissimus ac frugalissimus esset. *Dicat*,

a *Hæredipetæ.* b *Ab inexspectato.* c *Ex iisdem verbis retortum.* d *Irrisio retorta.* e *Ab impossibili.*

cat, inquit, *me nihil horum credere.* In simili argumento lusit Augustus, sed civilius. *Dic me tibi displicuisse.*

86. POMPONIUS vir insignis multis vulneribus in bello acceptis, cum ad Mithridatem adductus ab eo quæreretur, an si curaret eum, vellet sibi esse amicus. *a Si tu*, inquit, *Romanis amicus fueris, me quoque amicum habebis.*

87. SPURINA haruspex admonuit C. Cæsarem, caveret discrimen ingens quod ultra Calendas Martias non proferretur. Eo die cum iret in senatum, Spurinæ forte obvio. *b Quid ais*, inquit, *nonne venere Calendæ Martiæ? Venere*, inquit, *sed nondum præteriere.* Nam eodem die cæsus est Cæsar.

88. SPARTACO in Crassum omnes moventi copias, quidam equum dono obtulit. At ille: *c Si vicero*, inquit, *plurimos ex hoste equos habiturus sum. Si victus fuero, nec hic mihi futurus est usui:* simulque cum dicto equum gladio transverberatum interemit.

89. CUM Pompejus gravi laboraret invidia propter immodicam potentiam, & ob vulnus fascia linea tibiam vinctam haberet, dixit aliquis: *d Quid refert ubi gestet diadema, in capite an in crure?* Nam candidum amiculum olim erat insigne Regum.

90. QUONIAM Fabius cunctando eludebat hostem, cum Marcellus viribus urgeret Hannibalem, *e* ille dictus est clypeus Romanorum, hic ensis: quod illi præcipuum studium fuit, ne quid cladis acciperent Romani, alteri ut hostem perimeret.

DIVERSORUM GRÆCORUM APOPHTHEGMATA.

91. ANYTUS amicorum Alcibiadis unus, cum ad cœnam rogarat: ille recusavit, *f* sed domi bene potus cum famulis commissabundus irrupit, stansque ad ostium cœnaculi jussit famulos vasa diripere, & ad suas ædes deferre, qui fere dimidium asportarunt: aliis convivis

a *Fides erga patriam.* b *Divinatio.* c *Barbarice.* d *Potentia invidiosa.* e *Clypeus Rom. Fabius.* f *Amicitiæ fiducia.*

viris Alcibiadis violentam superbiam criminantibus, Anytus dixit, illum humaniter egisse, cui cum totum auferre licuerit, dimidium ipsi reliquisset.

92. HIPPOMACHUS aliptes cum aliquando videret adolescentes quos exercebat, è foro carnes efferentes, dicebat, se procul agnoscere suos esse discipulos: *a* quod institutio reluceat in omnibus dictis ac factis hominis.

93. QUIBUSDAM laude vehentibus procerum quempiam, ac prælongis manibus hominem, tanquam ad pugilum certamen idoneum. *Sane*, inquit, *si pendens in alto corona esset detrahenda.*

94. DEMADES orator vita defuncto Alexandro dixit: *b Se videre exercitum Macedonum Principe orbatum Cyclopi similem.* Sentiens turbam militum, nisi adsit Dux cordatus ac vigilans, nulli esse usui, quemadmodum Polyphemus adempto oculo, frustra vastum corpus ac vires habebat immanes.

95. IDEM quæstor, populo huic persuaso ut iis qui ab Alexandro desciverant, triremes auxiliares mitterent, jubentique ut illico pecunias depromeret: *c Paratæ sunt*, inquit, *pecuniæ, ô viri Athenienses, quas in congios deposueram, ut singuli minæ dimidium acciperetis, verum si has mavultis in hunc usum erogari, per me quidem ut vestris sicuti libet utamini licet.* Hoc sermone fregit impetum populi, nolentis illa distributione spoliari. Sic interdum ut indomitæ belluæ, arte ad meliora consilia avocandus est populus.

96. PRANDENS apud Phocionem, cum apparatum admodum tenuem videret: *d Demiror*, inquit, *ô Phocion, te Rempublicam administrare, cum possis ad istum prandere modum.* Bis errans, & quod lucri tantum causa putaret adeundam Rempublicam, & quod luxum probaret in eo, cui maxime conveniebat sobrietas: Sed Demades alios è suis moribus æstimabat. Erat enim & pecuniarum avidus, & luxui deditus.

97. CUM vidisset Philippum largius potum cum

 ami-

a *Institutio.* b *Turba sine Duce.* c *Arte tractata plebs.* d *Sobrietas.*

amicis saltasse per mediam captivorum turbam, eisque petulanter exprobrasse suam calamitatem, libere dixit: a *Cum ô Rex fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, non pudet te factis agere Thersiten?* Ea vox totum Regem in diversum vitæ genus immutavit.

98. CUM Athenienses vellent Alexandro divinos honores decernere: b *Videte*, inquit, *ne dum cœlum custoditis, terram amittatis.* Alexander enim ambiebat monarchiam. Absurdum autem erat eos sic alium donare cœlo, ut ipsi terra sua pellerentur.

99. JOCARI solet in Demosthenem, c quod cæteri quidem oratores dicerent ad aquam, ipse vero & scriberet: taxans eum quod nunquam nisi de scripto diceret, tum esset ὑδροπότης. Contra Demades ut largius bibebat, ita valebat extemporali dictione. Rhetores olim dicebant ad clepsydram.

100. ONOMADEMUS Chius posteaquam adversam factionem superasset. d quibusdam censentibus omnes diversæ factionis urbe pellendos: negavit expedire, dicens se vereri, ne omnibus inimicis ad unum ejectis, inter amicos existerent dissidia. Sentiens sic esse multorum ingenium, ut si desint inimici in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

1. SIMONIDES Pausaniæ Lacedæmoniorum Regi subinde de rebus à se gestis glorianti, tandem & Simonidem per irrisionem hortanti, ut aliquid sapienter ipsum admoneret: e *Moneo*, inquit, *ut te memineris hominem esse.*

2. IDEM reprehendentibus quod ad quæstum scriberet, jocari solet, sibi duas arcas esse domi, f alteram pecuniæ, alteram gratiarum: priorem se reperire plenam, alteram semper vacuam.

3. IDEM cum cæteros laudando venaretur, ut aliquid darent, interrogatus cur non & Thessalos captaret: g *Stupidiores sunt*, inquit, *quam ut à me falli possint.* Qui quærunt cui imponant, ad stupidos eunt. At qui tam erant stupidi, ut non sentirent ingenium poë-

ma-

a *Libera monitio.* b *Libere.* c *Lepide.* d *Inimici utiles.* e *Libera admonitio.* f *Mercedis amor.* g *Stupidi.*

matum illius, nec tangerentur amore nominis in posteros transmittendi, non poterant ab illo falli.

4. IDEM interrogatus quam ob rem, cum esset extremæ senectutis, tamen attentus esset ad rem: *a Quoniam*, inquit, *malim moriens inimicis relinquere, quam vivus carere amicis:* taxans instabiles hominum amicitias, qui consequuti quod volunt, negligunt amicum, iidem dum sperant, observiunt.

5. LYCURGUS orator objiciente quodam, quod se pecunia redemisset à calumnia, non est infitiatus, sed clarissima voce populum appellans: *b Bene habet*, inquit, *viri Athenienses, quandoquidem tot annos in Republica versatum dedisse me, non accepisse pecuniam criminantur obtrectatores.*

6. THUCYDIDES ab Archidamo Lacedæmoniorum Rege interrogatus, uter esset in palæstra superior, ipse an Pericles: *c Postea quam*, inquit, *ego hominem pugnando dejeci, ille se negat cecidisse:* itaque vincit, & spectatores à sua sententia dejicit: sentiens se bonis rationibus esse superiorem, sed Periclem eloquentia vincere, & quocunque vellet agere multitudinem. Nam Thucydides vir præpotens diu in administranda Republica adversatus est Pericli. Eam contentionem Archidamus palæstram appellavit.

7. DARIO totius regni viribus subinde impetum faciente, *d* Scythæ paullatim cedentes, ad ultimas solitudines pervenerant. Interrogati tandem ab eo quem fugiendi finem essent facturi, responderunt se nec agros, nec villas, nec urbes pro quibus dimicarent habere: cæterum cum ad parentum suorum monumenta perventum esset, tum denique sciturum Darium, quo modo Scythæ soleant præliari.

8. ALEXANDER statuerat Lamsacum diruere. Ad id tendenti cum Anaximenes Alexandri præceptor veniret obviam extra muros deprecaturus suæ civitatis perniciem, Alexander suspicans quid esset petiturus: *e Juro*, inquit, *me non facturum quod petit* Anaxi-

a *Callide.* b *Integritas.* c *Eloquentiæ certamen.*
d *Pietas in parentes.* e *Ingeniose.*

Anaximenis. Tum Anaximenes: *Peto*, inquit, *ut Lampsacum diruas.* Captus erat Alexander, & jurejurando compulſus eſt ſervare, quos demoliri ſtatuerat.

9. ALEXANDER conſulto oraculo monitus eſt, ut eum qui ſibi portam egreſſo primus occurriſſet, interfici juberet: occurrit Agaſo, juſſus eſt arripi. Roganti quid commeruiſſet, reſponſum eſt ita juſſiſſe Deum: *a Si ita eſt*, inquit, *ô Rex, alium deſignavit oraculum.* Nam aſinus tibi prior occurrit. Agaſo enim ſequitur aſinum ut impellat, alioqui non ſecuturum. Alexander delectatus hoc commento, aſinum pro homine occidit.

10. AMASIS Ægypti Rex ab amicis admonitus, quod perfunctus negotiis forenſibus potaret, omnique voluptatum genere ſolveretur, reſpondit: *b Qui arcus habent, eos non intendere niſi cum opus eſt:* quos ſi ſemper intendant, rumpendos eſſe, ac ne tum quidem fore uſui, cum exigit uſus. Ita qui nulla relaxatione curas ſuas ſolvunt, aut mente captos, aut corpore male affectos evadere.

11. CONSPICIENS quendam amiſſo filio lugentem: *Si tunc*, inquit, *cum nondum eſſet, non dolebas: ne nunc quidem doleas cum non eſt.*

12. PSAMMENITUS Ægyptiorum Rex à Cambyſe regno pulſus eſt. Ejus filiam ancillari veſte indutam cum aliquot nobilium virginibus Cambyſes mitti juſſerat ad hauriendam aquam, ut hoc ſpectaculo parentum captivorum animos diſcruciaret. Cæteris indigne ferentibus, ſolus Pſammenitus demiſit oculos. Mox juſſit Duci filium illius cum aliis plurimis ejuſdem ætatis, vinctis cervicibus & ore frenato. Atque hoc etiam ſpectaculo ſolus Pſammenitus ad lachrymas commotus non eſt. Idem cum vidiſſet familiarem quendam exutum opibus mendicantem obambulare, hoc ſpectaculo adeo commotus eſt, ut ingenti fletu hominem amicum compellans, caput ſuum barbarico more cæderet. Ea re cognita, cum Cambyſes per nuntium cauſam ſciſcitaretur, cur in liberorum calamitate tacitus, unius ſeniculi cala-

a *Solerter.* b *Relaxandus animus.*

calamitatem tam impotenter ferret, respondit: *a Fili Cyri, domestica mala graviora sunt, quam ut lachrymas recipiant: at amicus deplorandus erat, qui è multis opibus ad summam inopiam redactus est, idque in extremo senectutis limine.*

13. CROESUS Lydorum Rex à Cyro captus, *b* hoc argumento pacem bello prætulit, quod pacis tempore filii sepelirent patres, in bello contra patres sepelirent liberos.

14. IDEM cum videret Cyri milites per urbem captam discurrentes, percunctatus est Cyrum, quid agerent. Cumque is respondisset. Diripiunt urbem tuam, opesque tuas populantur: *c Nequaquam*, inquit, *ô Rex, nihil jam heic meum est, tuum est quod diripiunt.* Ea vox commovit Cyrum, ut suos à direptione revocaret.

15. CUM Cambyses se cum patre Cyro conferret, *d* amicis illum patre præstantiorem affirmantibus, Crœsus respondit, illum nondum patri æquandum, qui nondum reliquisset filium. Sentiens & hoc esse non infimum erga Rempublicam meritum, si non solum ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquem tui similem gignas educesque patriæ.

16. MEGABYZES cum apud Hellespontios agens audisset quod Chalcedonii decem & septem annis urbem condidissent ante Byzantios, *e* dixit Chalcedonios id temporis fuisse cœcos, qui cum adesset locus urbi condendæ multo commodior, deteriorem elegissent. Hoc dicto scribit Herodotus Megabyzen apud Hellespontios immortalem sui memoriam reliquisse. Quod si verum est, erat tum temporis mira dictorum charitas.

17. SIMONIDES interrogatus utra res esset optabilior, divitiæ an sapientia: *f Dubito*, inquit, *ut qui videam sapientes frequentare divitum fores:* innuens Philosophos verbis quidem contemnere divitias, sed re tamen eas captare.

18. EU-

a *Fortiter. Amanter.* b *Pax bello potior.* c *Prudenter.* d *Proles debetur patriæ.* e *Locus eligendus urbis.* f *Divitiæ,*

18. EURIPIDES, cum populus Athenienſis tumultuaretur, *a* offenſus ſententia quadam in illius tragœdia quæ tum agebatur, & auctorem efflagitaret ut eam mutaret, progreſſus in ſcenam dixit ſe ut populum doceret, non ut ab eo diſceret, fabulas ſolere componere. Eruditio ſibi conſcia contempſit multitudinis judicium.

19. IDEM apud Alceſtidem tragœdiarum ſcriptorem aliquando queſtus eſt, quod ſummo tridui labore adnixus non potuiſſet niſi tres verſus abſolvere. Contra Alceſtidi glorianti quod ipſe perfacile centum abſolviſſet uno die: *b At tui*, inquit, *ad triduum modo, mei in omne ævum duraturi ſunt.*

20. EURIPIDES cuidam dicenti, Carmen condidiſti ex modis ad tripudium accommodis, alio dictum hoc ridente: *c Ni ſtupidus eſſet*, inquit, *non riſiſſet, quod res ſerias Lydiis modis temperarim.* Lydii modi laſciviores ſunt. Porro quæ per ſe triſtia ſunt, ea decet arte exhilarare. Refert hoc Plutarchus in libello περὶ τοῦ ἀκούειν. Cum Euripides choream agentibus ſuccinuiſſet cantionem quandam modulatam, unus illorum riſit. Cui Poëta. *Ni ſtupidus eſſes & expers affectuum, haudquaquam riſiſſes me canente Mixolydium.*

21. ALEXIS Poëta Callimedontem rhetorem, ut deliciis deditum taxavit his verſibus:

d Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει,
Ὑπὲρ δὲ μήτρας, Καλλιμέδων ὁ κάραβος.
Pro patria vel quilebet velit mori,
At metræ amore, Callimedon ſolus cupit.

Perit Latinis joci gratia, nam πάτρα patriam ſignificat, μήτρα non matrem, ſed vulvam vel piſcem ſonat. Piſces olim erant in deliciis.

22. CUIDAM videnti ipſum jam ſenio feſſum ægre lenteque incedere, ac roganti quid ageret. *Paullatim*, inquit, *morior, ſive pedetentim morior.* Significans ſenes non vivere: ſed lente mori.

23. MENANDER centum & quinque fabulas ſcri-

a *Fiducia artis.* b *Fiducia artis.* c *Temperantia.* d *Luxus.*

ſcripſiſſe traditur, ex quibus tantum octo vicit. Itaque cum à Philemone longe impari, favore populi ſæpenumero vinceretur, forte illi factus obviam dixit: *a Quæſo Philemon, bona venia dic mihi, cum me vincis non erubeſcis.* Victi ſolent erubeſcere, at ſic vincere Menander judicabat erubeſcendum.

24. PHILOXENUS Poëta cum audiſſet ſuos verſus à laterariis perperam recitari, lateres ipſorum comminuit dicens. *Vos mea corrumpitis, ego viciſſim veſtra.*

25. PHILIPPIDES Poëta comicus Lyſimacho cum primis carus fuit ac familiaris: cui cum Lyſimachus offerret liberalitatem ſuam, diceretque. Quid vis tibi impartiam rerum mearum? *b Quodcumque voles*, inquit, *modo ne arcani quippiam:* ſignificans eſſe periculoſum noſſe magnatum arcana, quorum ſi quid effutias, actum eſt de capite: quanquam & alioqui ſolent odiſſe conſcios eorum quæ nolint efferri.

26. ACTIUS Poëta interrogatus cur non ageret cauſas, cum in tragœdiis optime tractaret argumenta: *c Quoniam*, inquit, *in tragœdiis ea dicuntur quæ ipſe volo, in foro adverſarii dicerent quæ minime vellem.* Idem fit in dialogis, ubi qui ſcribit opus, unicuique tribuit orationem qualem putat eſſe commodam, in judiciis ſecus fit.

27. ANTIGENIDES Thebanus Iſmeniæ diſcipulo cum ſcite canens populo minus probaretur: *d Mihi*, inquit, *cane & Muſis:* admonens prorſus eſſe contemnendum imperitæ multitudinis judicium, cum artis abunde magnum præmium ſit ipſa conſcientia.

28. LEO Byzantius cum à civibus accuſaretur, adhortantibus nonnullis ut ad hoſtes confugeret, in concionem prodiens: *e Ego*, inquit, *à vobis cives mei, quam vobiſcum interfici malo.*

29. CUIDAM objicienti oculorum infirmitatem, cum exprobrator eſſet gibbo deformatus: *f Humanum*, inquit, *opprobraſti vitium, cum ipſe Nemeſim in tergo portes.*

a *Populi judicia.* b *Secreta Regum.* c *Poëtica fictio.* d *Fiducia artis.* e *Pietas in patriam.* f *Recriminatio.*

portes. Nemesim appellavit vitium, quo vicissim ipse possit redargui.

30. ÆSCHYLUS Poëta Tragicus aliquando spectans Isthmia certamina, cum alter pugilum esset cæsus, totumque theatrum exclamaret. O Chium Jovem fudisti: *a Vide,* inquit, *cujusmodi sint hominum mores, cæsus silet, & spectatores vociferantur.* Solent icti ob dolorem exclamare. Hic contra, qui dolebat, silebat, qui læsi non erant, clamabant.

31. PYTHO rhetor Byzantius cum esset supra modum obeso corpore, prodissetque in concionem suasurus concordiam Byzantiis seditione civili tumultuantibus, statim populi risus obortus est ex ipso corporis habitu. At ille risum vertit in rem seriam: *b Ridetis,* inquit, *cives? Cum tale corpus habeam, uxorem habeo multo me obesiorem, & tamen concordes quodvis grabatulum capit ambos, discordes ne tota quidem domus.* Hoc procemio usus, ingressus est orationem.

32. PYTHO Atheniensibus ob res feliciter gestas ipsum admirantibus ac prædicantibus quod Cotyn Regem interemisset: *c Diis,* inquit, *habenda est gratia, quibus auctoribus hoc facinus præclare gestum est. Nam ipse nihil aliud quam manum & operam meam commodavi.* Eventus rei in manu Dei est, & huic debetur gratia si quid feliciter cesserit. Sed interim vult nostram operam accedere.

33. LYSANDER Lacedæmonius militem qui de via deflexerat castigavit. Ei dicenti ad nullius rei rapinam se ab agmine recessisse: *d Ne speciem quidam,* inquit, *rapturi præbeas volo.*

34. THRASYBULUS cum moliretur exigua manu civitatem Atheniensium à triginta tyrannorum dominatu liberare, cuidam è consciis dicenti, Quantas gratias tibi debebunt Athenæ per te libertatem consequutæ? *e Dii faxint,* inquit, *ut quantas ipse illis debeo, videar retulisse.* Significans neminem patriæ parem referre gratiam, etiamsi vitam impendat.

35. CUM

a *Præposteri mores.* b *Concordia.* c *Deo debetur gratia.* d *Integritas militis.* e *Pietas in patriam.*

35. CUM Gorgias ſophiſta recitaret in Olympicis udis apud Græcos orationem de concordia, Melanthus quidam: a *Hic*, inquit, *de concordia totius Græciæ diſſe- it, qui ſibi, uxori & ancillæ tribus dumtaxat ut concorditer vivant nondum perſuaſit.*

36. THEODORUS Athenienſis cognomento ἄθεος, dicere ſolitus eſt, ſe doctrinam auditoribus dextra porrigere, ſed illos ſiniſtra accipere. Sentiens illos benedicta in malam accommodare partem.

37. STRATOCLES Athenienſis cum de parta victoria nuntium accepiſſet, protinus ad populum retulit, utque ſupplicatio Diis immortalibus decerneretur perſuaſit. Aliquanto poſt cum certior nuntius adferretur acceptæ cladis, populo indignante quod deluſus eſſet: b *Ecquis*, inquit, *veſtrum quidquam damni accepit, quod totum hoc triduum mea opera hilares latique fuiſtis.*

38. THERAMENES unus triginta Tyrannorum, domo in qua multi accumbebant in cœnantes illapſa, ſolus incolumis evaſit. Hanc ob rem cum ab aliis felix prædicaretur, ille magna exclamans voce: c *O fortuna*, inquit, *cui me occaſioni ſervas?* Senſit vir prudens ſe non eſſe ſervatum, ſed majori malo reſervatum. Nam aliquanto poſt interfectus eſt.

39. IDEM cum juſſu Tyrannorum porrectam veneni potionem fortiter hauſiſſet, quod ex ea ſuperfuerat ſic illiſit ſolo, ut clarum ſonum ederet, reddenſque ſervo publico qui eam tradiderat: d *Critia*, inquit, *propino. Vide igitur ut hoc populum continuo ad illum perferas.* Erat is Critias è triginta Tyrannis crudeliſſimus.

40. CELEBRATUR Jaſonis Theſſali dictum, quo ſe purgare ſolet iis quibus moleſtiam aut vim attuliſſet. Qui magnis in rebus ſe juſtitiæ cultorem habere velit, eum in parvis interdum illam violare oportet. Velut in bello quo tuta ſit Reſpublica, agri aut ædificia quorundam civium interdum perduntur.

41. CLEON poſtea quam Reipublicæ adminiſtratio-

a *Pax domeſtica.* b *Voluptas temporaria.* c *Fortuna.* d *Fortiter.*

tionem capessere destinasset, *a* testatus est se jam omnium amicitiarum vincula velle solvere, quod amici plerumque obstant, ne liceat ubique rectum tenere clavum.

42. INTER Neronem & Thraseam graves intercedebant inimicitiæ, verum cuidam multa criminose jactanti de Thrasea, dicentique causam ab illo perperam esse judicatam, obstitit Nero exclamans: *b Utinam me tam Thrasea diligat, quam est judex rectus & æquus.* Hostis hosti testimonium perhibuit, de fama periclitanti: nullum autem gravius testimonium, quam inimici de inimico.

43. NERO sibi compararat aulæum quoddam insigne, tum pretio, tum pulchritudine. Id videns Seneca: *c Declarasti,* inquit, *te esse pauperem.* Causam rogante Nerone. *Quoniam si isthuc amiseris*, inquit, *non poteris aliud parare simile.* Evenit ut illud aulæum naufragio periret. In hoc autem profecerat Senecæ admonitio, ut Nero jacturam adamatæ rei ferret moderatius. Qui nummum habet unicum, quo amisso non queat alterum promere, pauper est. Tutissimum igitur est mediocribus ac parabilibus delectari.

44. SERVUS Dolabellæ cum interrogaretur an dominus ejus auctionem proposuisset, *Domum*, inquit, *vendidit.* Luxum heri notans, cum id falsum esset. Qui domum vendidit, non opus habet ut servum exponat auctioni.

45. PLANCUS cum in causa quadam adesset amico, velletque testem molestum perturbare, interrogavit quo se artificio tueretur. Sciebat enim illum esse sutorem. At ille lepide retorquens in Plancum: *d Gallam*, inquit, *subigo.* Id quidem sutorium habetur instrumentum, sed tecte exprobrabat illi adulterium cum Mevia Galla, quo nomine Plancus male audiebat.

46. POST Mutinensem fugam, percunctantibus quid ageret Antonius, quidam è familiaribus ejus respondisse fertur: *e Id quod canis in Nilo, bibit & fugit.*

a *Privatus affectus.* b *Testimonium inimici.* c *Mediocritas.* d *Arte retortum convitium.* e *Bibit & fugit.*

it. Constat enim in Ægypto canes è Nilo currentes ibere: nimirum metu crocodilorum eo in flumine egnantium.

47. LUCIUS Cæcilius, cum C. Cæsar aliis qui ecum pila lusitabant centum sestertia daret, illi uni jus summæ dimidium? a *Quid*, inquit, *num ego una nanu ludo ac non duabus?* Si officium erat colludere, non minus præstiterat ille quam cæteri.

48. LABERIUS ex equite Romano factus mimus, annos jam natus sexaginta, huc adigente Cæsare, n actione quadam induxit habitum Syri, qui veluti flagris cæsus, ac proripienti se similis exclamabat: b *Porro Quirites libertatem perdidimus.*

49. AC PAULLO post adjecit. *Necesse esse multos timeat, quem multi timent.* Ad has voces populus universus oculos & ora convertit in Cæsarem, intelligens illius impotentiam his dictis lapidatam. Hoc modo qua licuit Laberius ultus est sortem suam.

50. TITIUS quidam studiose pila ludere solet, sed idem noctu signa sacra frangere putabatur, hunc cum gregales in campo desiderarent, c Vespa Terentius hoc colore excusavit, ut diceret illum fregisse brachium. Nam Divorum imagines brachiis gestabant donaria. Huc allusit Vespa.

51. PYLADES histrio Augusti temporibus celebris, cum Hylas discipulus, quem ad æqualitatis contentionem provexerat, in scena canticum quoddam saltaret, cujus clausula erat, d τὸν μέγαν Ἀγαμέμνονα, id est, *magnum illum Agamemnonem*, ac sublimem veluti metiretur, è cavea proclamavit, σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς, id est, *tu longum facis non magnum.* Tunc populus efflagitavit ut Pylades idem canticum saltaret iterum. Cumque ad locum venisset quem reprehenderat, expressit Agamemnonem cogitabundum: nihil magno Duci magis convenire ratus quam pro omnibus cogitare. Ea res magnum Ducem facit, non proceritas corporis.

52. IDEM Hylam negligenter saltantem Oedipodem

a *Lepide.* b *Libere.* c *Ex ambiguo teste.* d *Rex cogitabundus.*

dem hac voce caſtigavit, σὺ βλέπεις, id eſt, *tu vides:* a cum ille Oedipodem jam cœcum exprimere debuerit.

53. IDEM Pylades cum ſaltans Herculem furentem nonnullis inceſſum hiſtrioni convenientem minus ſervare videretur, depoſita perſona ridentes increpuit dicens: b μωρῇ μαινόμενον ὀρχοῦμαι, id eſt, *ſtulti furentem ſalto.* Significans hoc ipſum quod videbatur indecorum, maxime decorum eſſe.

54. APPIUS homo dicax uſque ad ſcurrilitatem, Cajo Sextio dixit: c *Cœnabo apud te, nam uni locum eſſe video:* notans illum quod luſcus eſſet. Cui Sextius ex tempore. *Manus,* inquit, *lava & cœna:* tecte objiciens illi impudicitiam, aut certe rapacitatem.

55. APPIUS major cum in ſenatu ageretur de agris publicis, ac premeretur Lucilius ab his qui à pecore ejus depaſci publicos agros dicerent: *Non eſt,* inquit, *Lucilii pecus illud, erratis.* Hactenus defendere videbatur, ſed adjecit: *Ego liberum puto, qua lubet paſcitur:* Jocus eſt ab inexſpectato. Exſpectabatur enim ut probaret hoc pecus non eſſe Lucilii, ſed alterius cujuſpiam, ac reum ſublevaret, nunc irriſum gravabat.

56. APPIUS populo Romano exprobrabat, ſibi acceptum ferri debere quod ex muto & elingui facundum haberet conſulem: de L. Volumnio collega ſentiens. Ibi L. Volumnius: d *Quam mallem,* inquit, *tu à me ſtrenue facere, quam ego abs te ſcite loqui didiciſſem.*

57. APPIUS Claudius dicere ſolitus eſt: e *Populo Romano longe melius committi negotium quam otium.* Sentiens multitudinem bellis excitari ad virtutem, in pace defluere ad voluptates ac luxum, ex quibus naſcitur Rerumpublicarum ac regionum exitium.

58. ISCHOMACHUS mimus cum primis celebris, medico percunctante ruſticum qui ob ingurgitationem male habebat, num ad vomitum cœnaſſet: e *Nequaquam,* inquit, *ſed in ventrem.* Jocus Græcis feſtivior eſt, quod εἰς ſonat pariter & in, & uſque ad, εἰς ἔμετον, εἰς κοιλίαν.

59. ITEM

a *Imitatio mala* b *Decorum.* c *Ab inexſpectato.* d *Facta dictis potiora.* e *Otium inutile.* f *Ridicule.*

59. ITEM cum mendica quædam ventris tormina pateretur, ac medicus percunctaretur, num haberet in ventre: *a* *Qui potest*, inquit, *cum triduo nihil comederit?* Et hujus dicti festivitas jucundior est Græcis, quibus in ventre habere dicitur quæ fert uterum. Nam id medicus percunctabatur, an esset gravida.

60. ANTIOCHO cui cognomen erat ἐπιφανὴς, id est, *b* *illustris*, Polybius invertit nomen, appellans illum ἐπιμανῆ, id est, *insanum*, quod cum infimis quibusdam plebejis atque etiam cum hospitibus præter regiam dignitatem voluptatibus indulgeret.

STRATONICUS.

1. STRATONICUS citharœdus, natione Atheniensis, non minus festivis dictis quam arte musica celebris, ad quietem iturus assidue jubebat puerum sibi infundere vinum, *c* non quod sitiam, inquit, sed ne sitiam.

2. IDEM cum se contulisset Corinthum, anicula quædam diu attente illum inspexit, nec dimovebat ab illo oculos admiranti similis: cumque ille dixisset. Quid vis mater, & quam ob causam me sic adspicis? *d* *Demiror*, inquit, *si te mater decem menses pertulit in utero, cum hæc civitas unicum tantum diem habens te doleat.*

3. IDEM navigarat in Pontum ad Regem Berisadem, ubi diu moratus voluit illinc in Græciam aufugere: cum id Rex videretur non passurus: *e* *Bene*, inquit Stratonicus, *cogitas ô Rex, qui statueris heic manere:* suam fugam subindicans, ac Regis consilium probans, quasi & ille de migrando cogitasset, & ipse nonnisi gravibus caussis commotus pararet abitum.

4. IDEM Byzantii cum citharœdus quispiam belli cecinisset procœmium, cætera minus feliciter, surrexit, *f* ac præconis in morem pronuntiavit, quisquis indicarit citharœdum qui bene cecinisset procœmium, drachmas accipiet mille.

5. IDEM interrogatus, quinam essent in Pamphylia miserrimi: *Phaselitæ*, inquit, sed addebat, *in toto*

a *Ab ambiguo.* b *Nominis depravatio.* c *Sitim prævenire.* d *Moleste.* e *Facete.* f *Initum bellum.*

orbe miserrimos esse Sidetas. Utraque gens est in Pamphylia. Phaselitarum sordes proverbio notatæ sunt, Phaselitarum sacrificium: quod salsis pisciculis sacrificarent Diis. Miseros dixit parcos.

6. IDEM interrogatus utri essent barbariores. *a* Bœoti an Thessali, nominavit Elæos: significans hos utrisque barbariores, cum illi haberentur barbarissimi. Hoc erat lepidius, si ab Elæo fuisset proposita quæstio, ut forte fuit.

7. IDEM aliquando trophæum cum erexisset, hunc inscripsit titulum: *b Adversus male canentes cithara.* Notans tales ubique quam plurimos esse quos ipse vicisset.

8. IDEM percunctanti quod navigiorum genus esset tutissimum, longorum an contra, *c* respondit, ea quæ subducta sunt. Significans nullum vectorem in ulla navi tutum esse, nisi cum navis protracta est in siccum, quod olim hybernis mensibus fieri solet.

9. IDEM Rhodi cum artis suæ specimen edidisset, neque quisquam plausu aliove gestu signum favoris dedisset, abscessit illinc dicens: *d Cum id quod nullo constet impendio non præstetis, qui sperem me à vobis præmium accepturum?*

10. IDEM Ptolomæo Rege de musica cum ipso contentiosius differente: *e Aliud est*, inquit. *O Rex sceptrum, aliud plectrum.* Significans non esse regium de Musica cum Musico disputare.

11. IDEM invitatus aliquando, ut audiret citharœdum canentem, postea quam audierat, recitavit illum versiculum Homeri:

f Τῷ δ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατὴρ, ἕτερον δ' ἀνένευσεν.

Id est:

Huic dedit hoc pater altitonans, verum abnuit illud.

Cuidam roganti, quo pacto? exposuit:

Male cithara canere dedit, bene canere negavit.

12. IDEM cum trabes delapsa quendam è convivis occidisset, dixit, *g* ἄνδρες δοκῶ εἰσὶ θεοὶ, εἰ δὲ μὴ εἰσὶ, δοκῶ

a *Barbaries.* b *Citharœdi mali.* c *Ab inexspectato.* d *Applausus.* e *Decorum.* f *Alius alio præstat.* g *Ex vocum affinitate.*

δοκῶ εἰσί. Id Latine reddi non poteſt: Jocus eſt ex amphibologia: δοκῷ ſonat trabi, ſi ſubſcribas jota, & ſine hac ſonat opinor. *Viri opinor Dii ſunt, quod ſi non ſunt, trabi ſunt*, niſi forte δοκώ legendum acuto accentu, ut intelligas, trabes ſunt.

13. IDEM Seriphi agens, hoſpitem ſuum percunctatus eſt, ob quam cauſam illic homines juberentur vertere ſolum: cum ille reſpondiſſet, flagitioſos apud Seriphios exilio multari: *a Quin tu quoque*, inquit, *aliquid flagitii committis, ut ex his locorum anguſtiis emigres?* Notans regionem eſſe incommodam, & oppidum frigidum.

14. IDEM cum Rhodi ageret, taxans ejus gentis luxum delitiaſque, *b* dicebat illos ædificare perinde quaſi eſſent immortales, obſonare quaſi breve tempus victuros. Avidius enim fruimur his quæ brevi ſcimus auferenda.

15. DE Phaone malo tibicine dixit, quod non caneret harmoniam, ſed Cadmum. Phaon autem cum ſe gereret pro tibicine, jactaretque ſe Megaris habere chorum: *c Nugaris*, inquit Stratonicus, *non habes, ſed haberis:* Significans illum diſcipulum eſſe potius quam Magiſtrum, aut chorum ipſo doctiorem eſſe.

16. IDEM Stratonicus ajebat, *d* ſe vehementer demirari Satyri Sophiſtæ matrem, quæ illum decem menſes tuliſſet, quem nulla civitas decem dies ferre poſſet.

17. IDEM cum Satyrum accepiſſet apud Ilium peregrinari, feſtiviter in illum retorſit illud proverbio jactatum, *e In Ilio ſemper mala:* Ludens ex ambiguo vocis. Aliter enim mala dicuntur quæ miſera triſtiaque ſunt, aliter homines mali.

18. IDEM Minnaco fabro, ut opinor, ſecum de muſica diſceptanti: *f Non animadvertis*, inquit, *te ſupra malleum loqui.* Simillimum eſt huic illud Apellis. Ne ſutor ultra crepidam.

19. IDEM cum quendam ſibi notum haberet obvium calceis pulchre exterſis, ſpecie laudantis vituperavit: dicens: *g Nunquam calceos tam belle potuiſſe abſtergi, niſi abſterſiſſet ipſe.*

X 2 20. IDEM

a *Exilium optabile.* b *Luxus.* c *Citharœdus malus.* d *Moleſti.* e *Ilio mala.* f *Vltra malle.* g *Laudando vituperare.*

20. IDEM cum forte veniſſet Miletum, quæ tum à convenis inhabitabatur, vidiſſetque omnia ſepulchra titulos habere peregrinorum: *a Abeamus*, inquit, *hinc puer, nam heic hoſpites videntur mori, civium nullus.*

21. IDEM Zetho de muſica differenti, *b Te unum*, inquit, *nequaquam oportet de muſica loqui, qui tibi nomen omnium à Muſis alieniſſimum elegeris, teipſum pro Amphione appellans Zethum.* Amphion, ut eſt in fabulis, cantu citharæ condidit Thebas; at Zethus frater ruſticus fuit. Apparet illum ſibi mutaſſe nomen.

22. IDEM cum doceret Macedonem quendam, nec ille quidquam proficeret exaſperatus in diſcipulum: *c In Macedoniam*, inquit, pro eo quod alii dicunt *εἰς μακαρίαν*, ſi cui precantur exitium. Obiter notavit & Macedonicæ gentis barbariem.

23. IDEM cum videret ſacellum malo ſordidoque balneo vicinum, anathematibus pulchre exornatum, poſtea quam è balneo exiit male lotus: *d Non miror*, inquit, *hic multas pendere tabulas.* Quiſquis enim hic lavit, illic ſuſpendit tabulam veluti ſervatus. Indicans magnum eſſe, ſi quis è tali balneo exiſſet incolumis. Alluſit autem ad morem nautarum ac militum è mari belloque ſervatorum.

24. IDEM cum egrederetur Heracleam civitatem, portas ac mœnia circumſpiciebat: percunctanti vero cuidam quid circumſpiceret: *e Pudet*, inquit, *ſi videar exire è lupanari:* notans corruptos ejus civitatis mores. Sunt ejus nominis civitates multæ, ſed de Heraclæa Thraciæ ſenſit opinor.

25. IDEM in eum, qui cum prius fuiſſet olitor, poſtea factus muſicus de arte ſecum contenderet: pronuntiavit ſenarium Græcum vulgo celebrem:

Ἄδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Id eſt:

Quam quiſque novit artem, eam canat licet.

Mutato verbo detorſit ad jocum quod eſt in proverbio, ἔρδοι τις, &c.

26. IDEM

a *Convenæ.* b *A nomine.* c *Macedonia.* d *Balneum ſordidum.* e *Civitas Lupanar.*

26. IDEM cum in Maronia potaret cum quibusdam, dicebat se posse scire ad quem locum spectaret civitatis, si recta facie ipsum ducerent. Cum duxissent, rogassentque quo spectaret. a *Ad cauponam*, inquit. Sentiens totam civitatem nihil aliud esse quam cauponam. Itaque quocunque verteretur tectis oculis, sciebat se spectare cauponam. Maronia Ciconum civitas est dedita negotiationi.

27. IDEM cum in Arcadia malam terram, ac salsam aquam balneator exhiberet, jocatus est, se terra marique obsideri. Apparet in balneis terræ fuisse usum, qui nunc est fullonibus.

28. IDEM cum apud Sicyonios vicisset adversum se cithara certantes, consecravit in Æsculapii templo trophæum cum hac inscriptione. *Stratonicus à male citharæ canentibus.* Hoc si idem est cum eo quod paullo ante memoravimus, miror ab eodem authore eodem in loco bis idem referri; referuntur enim hæc apud Athæneum.

29. IDEM quendum qui male cecinerat rogavit, cujus esset cantio: cum ille respondisset: Carcini b *Multo magis*, inquit, *quam hominis*. Carcinus enim Græce cancrum sonat. Est autem eadem vox cantoris cujusdam nomen, quem notant Græcorum proverbia.

30. IDEM cum puer illius in balneo cum balneatore litigaret de pecunia. Nam mos erat, ut hospites pluris lavarent quam cives: c *Scelerate*, inquit, *puer ob æs me propemodum Phaselitem reddideras*. Nam hoc accedit in Phaselide, de qua gente male sentiebat tanquam sordida. Proin ministrum objurgans, notat gentis malitiam.

31. IDEM cuidam laudanti ipsum, ut aliquid ab eo acciperet: d *Ego*, inquit, *major mendicus sum*: sentiens non esse musicorum dare laudanti, sed accipere à laudatis.

32. IDEM cum doceret in civitatula per quam exigua, jocatus est mutatione literæ. Non est πόλις, sed μόλις, id est: e *Non est civitas, sed vix*. Sentiens vix dignam nomine civitatis.

a *Antverpia*. b *A nomine*. c *Phaselita*. d *Mendicus à mendico*. e *Depravatio nominis*.

33. IDEM cum esset Pallæ, & ad puteum descendisset, rogavit num esset aqua potabilis: cum dixissent qui aquam hauriebant. Nos istam bibimus: *a Non est igitur*, inquit, *potabilis:* quod illos videret pallidos luridosque. Nam id interpretabatur malæ valetudinis argumentum, quam ex aqua contraxerant.

34. IDEM cum audisset nixus matris Timothei Regis, *b Si*, inquit, *opificem peperisset, non Deum, quales emisisset voces?* Irridens quorundam fœdam adulationem, qui Regum filiis tribuebant divinitatem, vox parientis Regem æque miserabilis sit ac parturientis quemlibet plebejum. Ipse autem Stratonicus filius erat opificis.

35. IDEM Polyidæ glorianti quod discipulus ipsius Philopas canendo vicisset Timotheum: *c Miror*, inquit, *si ignoras, quod discipulus tuus condit decreta, Timotheus autem leges.* Jocum captans ex ambiguo vocis. Nomos enim Græcis & legem sonat, & modulos cantionis. Itaque periculosum est Regem vincere.

36. IDEM Psaltæ cuidam molestius obstrepenti, *ψαλλ' ἐς κόρακας* dixit pro *βαλλ' ἐς κόρακας*, *d* abi ad corvos: ludens unius literæ mutatione,

37. IDEM cum vidisset Propin citharœdum Rhodium, corpore quidem magnum, sed arte pusillum, percunctantibus qualis videretur, respondit proverbiali dicto: *e Nullus, malus, magnus, piscis.* Singulis verbis hypostigme separatis, alium efficiens sensum, de quo dictum est in Chiliadibus.

38. IDEM cum in ludo suo haberet pictas Musas novem, Apollinem unum, discipulos autem tantum haberet duos, rogatus à quodam quot haberet discipulos: *f Cum Diis*, inquit, XII. De hujus joci genere nobis alibi dictum est.

39. IDEM versans apud Malissam cum videret templa multa, homines paucos, stans in medio foro, clamavit: *g Adite templa.*

40. IDEM apud Abderitas agens, conspicatus illic singu-

a *Res verbis contraria.* b *Regum nativitas.* c *Certare cum Rege.* d *Ex mutata litera.* e *Magnus stultus.* f *Cum Diis.* g *Templa vacua.*

ſingulis civium ſingulos eſſe præcones, adeo ut propemodum major eſſet præconum numerus quam civium, à cœna cœpit per civitatem ſummis pedum digitis ingredi, demiſſis in terram oculis. Percunctantibus autem Abderitis, quid mali repente accidiſſet illius pedibus, ita reſpondit: a *Cætera quidem belle valeo toto corpore, & ad cœnam curro celerius ipſis adulatoribus: illud unum metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam.* Sentiens illic præconum plena omnia.

41. IDEM cum in ſacrificio malus quidam tibicen eſſet cantaturus: b *Bene ominandum eſt*, inquit, *libantes precemur Deos.* Significans opus Deorum auxilio ut bene caneret.

42. CITHAROEDUS quidam malus Stratonicum excipiebat convivio, atque ſuper cœnam oſtentabat illi autem ſuam. Erat autem apparatus ſplendidus. Itaque Stratonicus cum illo canente non haberet, qui cum loqueretur, confregit poculum & popoſcit majus. Id cum accepiſſet cum multis cyathis, ſoli calicem oſtendit, moxque ſeſe vino ingurgitavit & obdormiit. Cum forte ſuperveniſſent aliquot commiſſabundi, cantori qui convivium exhibebat noti, Stratonicus expergeſcens factus eſt ebrius. At illi cum intellexiſſent, quod multum aſſidueque bibendo fuiſſet inebriatus, Stratonicus compendio reſpondit. *Hic inſidiator & ſceleratus cantor, me veluti bovem ad præſepe, dum cœna accipit, occidit.* Boves multo cibo ſaginantur priuſquam mactantur.

43. IDEM in citharœdum imperitum, cui nomen erat Cleon, ſed vulgo dicebatur bos: c *Olim*, inquit, *aſinus lyræ dictum eſt, nunc bos eſt lyræ.*

44. IDEM Rhodios cum videret deliciis diſſolutos, & calido potu utentes, appellavit albos Cyrenæos, & civitatem illorum appellavit procorum civitatem, quod colore quidem differrent à Cyrenæis, qui nigri ſunt, luxu & voluptatum ſtudio ſimiles. Sic hodie quidam appellant albos Mauros. Ejuſdem feruntur & alia libere ſalſeque dicta, in quibus dicitur imitatus Simonidem & Philoxenum. Si rogas quod libertatis præmium

a *Præconum turba.* b *Citharœdus malus.* c *Bos lyra.*

tulerit, offenſo Nicocle Cypriorum Rege, venenum bibit & mortuus eſt. Hic primus fertur auxiſſe chordarum numerum, & harmonias docuiſſe, & diagramma reperiſſe.

45. PHOENICIDES cum apponeret piſces in convivio, ſed his dumtaxat qui dediſſent ſymbolum, dixit: *a Mare quidem eſſe commune, ſed piſces in eo natos eorum eſſe qui emiſſent.*

46. THEOCRITUS Chius poſteaquam Diocli lurconi periſſet uxor, & in funebri cœna quam illi parabat, nihilo ſecius opſonia voraret, flens interim. *b Deſine miſer,* inquit, *nihil profeceris, opſoniis indulgens.* Sentiens illi ſemper flendi fore materiam, ſi pergeret deliciari. Olim veſci piſcibus pro deliciis habebatur, & infami vocabulo dicebantur opſophagi. Nunc ea res magna eſt ſanctimonia.

47. IDEM cum Anaximenes eſſet dicturus, ita præfatus eſt: *c Incipit verborum flumen, mentis gutta:* ſignificans illum eſſe multiloquum, ſed minime ſapientem.

48. IDEM cum duceretur Antigonum Regem, atque hi qui ducebant, juberent hominem bono eſſe animo, fore enim incolumem ſimul atque veniſſet ad oculos Regis: *d Omnem,* inquit, *ſpem ſalutis mihi adimitis:* mordens Regem quod luſcus eſſet. Rex audito joco, juſſit hominem agi in crucem

1. CHIROSOPHUS Dionyſii adulator, cum videret Regem cum aliquot familiaribus ridentem, ipſe quamquam longo abeſſet intervallo, nec audiret, pariter riſit. Rogavit Dionyſius num audiret quæ dicerentur: negavit. *e Cur igitur,* inquit, *rides? Quoniam perſuaſum habes quidquid iſthuc eſt quod inter vos agitis, eſſe aliquid ridiculum.* Ridicula Græcis dicuntur interdum non deridenda, ſed feſtiva.

2. ARCADION adulator odio Philippi Macedonis ſponte deſeruit patriam. Evenit autem, ut Philippo Delphis agente adeſſet. Eum Rex accerſitum rogavit, quo-

a *Empta.* b *Luxus.* c *Loquacitas.* d *Jocus intempeſtivus.* e *Ex ambiguo.*

quousque fugies Arcadion? *Donec*, inquit, *pervenero, ubi nemo norit Philippum.* Quis non miretur eam libertatem in adulatore? Sed hac libertate delectatus Rex, vocavit illum ad cœnam, itaque cum eo in gratiam rediit. Quanquam libertati suberat adulatio, subindicans Philippum nusquam non esse celebrem.

3. MELANTHUS Alexandri Pheræi parasitus, interrogatus quomodo fuisset interfectus Alexander: *a Per coxam*, inquit, *in meum ventrem.* Sentiens idem vulnus etiam suo inflictum ventri, cui jam erat esuriendum, mortuo qui consueverat alere.

4. IN Archippum Atheniensium Ducem, contractis & incurvis humeris, jecit scomma, dicens eum, οὐ προεστάναι τῆς πόλεως ἀλλὰ κεκυφέναι. Nam jocus Latinis verbis reddi non potest. Quanquam legendum arbitror προκεκυφέναι. Id est, *non antestetisse, sed antecubuisse.* Stat enim qui erecto est corpore, προκύπτει qui se ante alium incurvat.

5. INTERROGATUS quid sentiret de tragœdia Diogenis, *b* negavit se vidisse, quod esset obtecta verborum involucris. Notans ambitiosa verborum copia rem obscurari. Refert Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν.

6. AGIS Argivus adulator videns Alexandrum ingentia munera dedisse cuidam ridiculo, exclamavit: *c O rem vehementer absurdam.* Quum Alexander hac voce excitatus dixisset. Quid tu ais? *Fateor*, inquit Agis, *me pati non posse, quum videam vos è Jove prognatos omnes pariter assentatoribus delectari. Siquidem & Jupiter Vulcanum habet pro morione, & Hercules Cercopibus, & Bacchus Silenis delectari consuevit. Tales videmus & apud te magni fieri.* Pestilentissimum adulationis genus, sub libertatis imagine blandiri.

7. SEVERUS Imperator quum è Britannia rediret, non solum victor, sed etiam in æternum pace fundata, volvens animo quid ominis sibi occurreret, Æthiops quidam è numero militari, claræ inter scurras famæ, ac jocorum celebrium, cum corona è cupressu

a *Ventris studium.* b *Verborum ampullæ.* c *Libertas adulatrix.*

facta ei occurrit. Cæſar & coloris, & coronæ tactus omine, nam cupreſſus funebris eſt, iratus juſſit hominem ſubmoveri. At ſcurra diſcedens pejus omen addidit lingua, dicens: a *Totum fuiſti, totum viciſti, jam Deus eſto victor.* Scurræ jocus vaticinium erat, nam Cæſar aliquanto poſt periit.

8. PRAXASPES Cambyzen Regem admonuit, ut parcius vino indulgeret. Turpem enim eſſe in Rege ebrietatem, in quem unum omnium eſſent conjecti oculi, cui Rex? b *Ut ſcias,* inquit, *quam mihi nunquam excidam, approbato etiam poſt vinum & oculos & manus in officio eſſe.* Bibit deinde ſolito largius, jamque vinolentus jubet objurgatoris filium produci, allevataque ſupra caput ſiniſtra manu ſtare: tunc in cor adoleſcentis figit ſagittam, nam id dixerat ſe petiturum: reciſoque pectore jaculum cordi infixum oſtendit patri, rogans num ſatis certam haberet manum. *At ille negavit Apollinem potuiſſe certius mittere.*

9. NICESIAS Alexandro abigenti muſcas, quod ab illis diceret ſe morderi: c *Magis,* inquit, *ab aliis quæ plus tui habent, guſtato ſanguine.* Adulatores notavit, ut omnibus muſcis plus ſurgentes.

10. CLISOPHUS Athenienſis adulator, Philippo increpanti cur ſemper aliquid peteret: d *Obliviſcor,* inquit. Lepidus jocus, ſed pugnans cum laudatiſſima ſententia, beneficii accepti meminiſſe, dati obliviſci oportet.

11. IDEM à Philippo donatus equo ſaucio, vendidit, & ab eo poſt interrogatus, ubinam eſſet equus: e *Ex vulnere,* inquit, *illo confectus eſt.* Ludens ex ambiguo. Nam πέπρακται, ſonat venditus eſt & confectus eſt.

12. IDEM Philippo jacienti in ipſum ſcommata, & admodum hilari: f *Ergo poſthac,* inquit, *te non alam:* lepide invertens rem. Nam Reges in hoc alunt paraſitos ut illorum dictis exhilarentur. Quod ſi ipſi Reges per ſe norint ludere, & in alios ridicula dicere, nihil opus ſit paraſitis, quum ipſi norint paraſitos agere. Alio-

a *Omen.* b *Impius adulator.* c *Muſca Regum.* d *Petax.* e *Petax.* f *Ex inverſione.*

Alioqui parasiti magis alunt Reges, quam Reges parasitos. Quanquam Plutarchus in Symposiacis, ita refert, οὐκ ἐγώ σε τρέφω, id est, *a non ego te alo.* Notans Regem quod versa rerum vice, pro Rege ageret motionem. Tu me alis, ut ridiculis dictis te exhilarem, non ego te.

13. BITHYS parasitus quum Lysimachus Rex vesti ipsius curasset affigendum scorpium ligneum, aut ut Plutarchus ait, rubetam, pulchre assimilatum vero, perturbatus resiliit. Ridentibus omnibus ubi dolum sensit: *b Et ego,* inquit, *te vicissim terrebro Rex.* Quum ille dixisset fac, *Da mihi*, inquit, *talentum:* exprobrans Regi sordes & parsimoniam.

14. PHILOXENUS, cui cognomen Pternocopis, patria Corinthius, orto sermone quod turdi magno venderentur, quum forte adesset Corydus, qui male audiebat, quod corpus suum ad quæstum prostituisset: *c Atqui ego*, inquit, *memini fuisse tempus, quo Corydus obelo parabatur.* Ludens ex ambiguo. Nam Corydus etiam aviculæ nomen est.

15. IDEM opinor, dixit: *d Eas esse jucundissimas carnes quæ carnes non sunt, & suavissimos pisces qui pisces non sunt.* Idem dixit. *Amœnissimam esse navigationem juxta terram, & ambulationem juxta aquam.*

16. PHILOXENUS Poëta Dionysio recitante sua carmina, quum alii per assentationem laudarent, exclamavit: *e Abducite me in lapidicinas.* Subindicans hoc esse tolerabilius quam audire laudareque tam mala poëmata: nam antea Rex offensus miserat illum in lapidicinas.

17. IDEM interrogatus quum in tragœdiis induceret mulieres malas, quum Sophocles eas induceret bonas, argutissime respondit: *f Quoniam*, inquit, *ille tales inducit, quales esse deberent, ego quales sunt.*

18. IDEM apud Pythonem prandens appositis oleis, quum paulo post inferretur patina piscium, percusso vasculo quod habebat oleas, Homericum hemistichium

X 6 dixit,

a *Salse.* b *Parsimonia exprobrata.* c *Ex nomine.* d *Mediocritas grata.* e *Libere.* f *Argute.*

dixit, μάστιξεν δ' ἐλάαν, id est, *a scutica incitavit, ut traherent.* Nam de auriga dictum est. Sensit autem Philoxenus oleas quamprimum auferendas, alludens interim ad Græcam vocem ἐλαιῶν, quæ sonat olearum, & ἐλάαν quod sonat trahere currum aut aliquid simile.

19. IDEM vocatus ad convivium, quum esset appositus ater panis. *Cave*, inquit, *multos apponas, ne facias tenebras.* Nigra enim obscurant: & atras tenebras dicimus, quum color albus plurimum habeat lucis, unde & oculis noxius.

20. CORYDUS parasitus compotante ipsi meretricula, cui nomen erat Gnome, quum vinum deficeret, ipse jussit *Imponi duos supra centum obolos, Gnomen autem conferre quantum populo videretur*: notans illam è populo quæstum facere.

21. IDEM quum Plyctor citharœdus lentem sorberet, ac lapidem lenti admixtum manderet. *O miser*, inquit, *etiam lenticula te ferit.* Significans illum dignum qui ab omnibus lapidaretur, posteaquam lens illi lapidem incusserat.

22. IDEM quum apud Ptolemæum Mattya, cibi laudatissimi genus circumferretur, sed apud Corydum semper deficeret: b *Utrum*, inquit, *Ptolemæe sum ebrius, an videor mihi videre ista circumferri?* Admonens se nihil aliud quam spectatorem esse Mattyæ. Ebriis autem omnia videntur versari in gyrum.

23. IDEM Chærephonti parasito dicenti, non possum ferre vinum: c *Ne id quidem*, inquit, *quod in vinum.* Sentiens illi non esse quod impenderet in vinum. Fert autem qui tolerat, & fert qui confert pretium.

24. IDEM quum Chærephon nudus in convivio distenderetur: d *O Chærephon*, inquit, *nunc te veluti Lecythos intueor, quousque plenus sis.* In Lecythis vitreis apparet, quousque plenæ sunt, si eximantur è thecis. Ita in cute illius apparebat expletio totius corporis.

25. IDEM quum Demosthenes ab Harpalo poculum

a *A carmine Homeri.* b *Spectator convivii.* c *Ex ambigue.* d *Voracitas.*

lum ingens dono accepiſſet: *a Hic*, inquit, *alios Acrocothonas, hoc eſt, bibulos appellat, quum ipſe magnam pateram attraxerit.* Cothon cyathus eſt fictilis. Attrahit qui accipit donum, & attrahit vinum qui bibit.

26. IDEM ſolitus nigros panes inferre in convivium, quum alius intuliſſet nigriores, dixit, *b illum non inferre panes, ſed panum umbras*, ob immodicam nigredinem.

27. PAUSIMACHUS in paraſitum qui ab anicula alebatur, dicebat, *c illi qui cum anu conſuetudinem habebat, diverſum quiddam accidere atque ipſi vetulæ. Nam illum ſemper aliquid ventre concipere, illam nunquam.* Sentiens illum ſubinde fieri ſaturum, illam manere ſterilem.

28. CINESIAS videns Alexandrum magnum à pharmaco quod ſumpſerat vehementer turbatum: *d Quid*, inquit, *nobis faciendum eſt, quum vos Dii talia patiamini?* Quum Alexander ægre ſuſtuliſſet oculos: *Quales*, inquit, *Dii ſumus, metuo ne Dii inviſi.*

29. PANTALEON in Arſinoen Lyſimachi uxorem vomere ſolitam, torſit hunc verſiculum:

e Κακῶν κατῆρχες, τὴν δ' ἐμῶσαν εἰσάγων,

Id eſt:

Dominare pravis, qui hanc vomentem induxeris.

Quod ubi reſcivit Lyſimachus, in muſtelæ cavea incluſit hominem, ac tanquam feram circumferri juſſit, aluitque uſque ad mortem. Huic certe bonum dictum male ceſſit.

30. ARCESILAUS quum Apellem Chium ægrum inviſens etiam egere ſenſiſſet, poſtridie reviſit illum decem drachmas ſecum adferens & proxime aſſidens. Hic nihil eſt, inquit, præter Empedoclis elementa, ignem & aquam, terram, atque volubilis ætheris orbes. Ac ne cubas quidem, inquit, ſatis commode, ſimulque moto cervicali, furtim ſubjecit pecuniam. Hanc quum anicula quæ ægrotanti adminiſtrabat, reperiſſet, & Apelli narraſſet, ille ridens: *f Diſpeream*,

 inquit,

a *Munera.* b *Umbra.* c *Vetulæ concubinus.* d *Dii miſeri.* e *Libertas infelix.* f *Benigne.*

inquit, *nisi hoc Arcesilai furtum est*, *κλέμμα* à *κλέπτω*, quod Græcis & cœlo significat & furor.

31. APELLES quum vidisset tabulam à Protogene pictam, quam Demetrius in bello servarat deprecantibus Rhodiis, aliquandiu præ stupore tacitus eam est contemplatus, tandem in hanc vocem erupit: a *Ingens labor ac mirandum opus, desunt tamen Gratiæ, quæ hoc aliaque ejusdem auferant, atque in cœlo reponant.* Eam tabulam Protogenes nondum absolverat.

32. QUUM Megabyzes aliquando in officinam Apellis venisset, cœpissetque nescio quid de pingendi arte loqui. Appelles non ferens Regem de his judicantem quæ non didicerat: b *Quamdiu*, inquit, *silebas, omnes te ob aurum, purpuram, ac diadema venerantes magnum virum esse putabant: nunc pueri mei qui colores terunt, ob inscitiam te rident.* Plinius pro Megabyze ponit Alexandrum Magnum.

33. PICTORI parum perite de celeritate glorianti, & ostensa tabula dicenti, hanc modo pinxi: c *Etiam si tacuisses*, inquit Apelles, *res ipsa loquitur quod eam ex tempore subito pinxeris.*

34. APELLES quum Laidem adhuc virginem vidisset ex Piræo ferentem aquam, admiratus insignem formam, duxit illam in convivium sodalium. Cæterum irrisus ab illis quod pro meretrice virginem adduxisset in convivium: d *Ne miremini*, inquit, *ego eam alo, ut aliquando fruar. Nam priusquam totum excesserit triennium, eam formosam reddam.*

35. IDEM dicere solet: e *Sibi cum Protogene omnia esse paria, aut illi etiam meliora, uno se præstare, quod ille manum de tabula nesciret tollere.* Sentiens Protogenem peccare nimia diligentia, quam morosam appellant, quæ frequenter officit, non pictori tantum, sed & oratori. Huic vitio affinis fuit vir eximie doctus Paulus Æmylius Veronensis, qui sibi nunquam satisfaciebat, sed quoties recognoscebat sua, mutabat pleraque: di-

ceres

a *Opus immortalitate dignum.* b *De arte artifex.* c *Celeritas inepta.* d *Spes boni futuri.* e *Morosa diligentia.*

ceres opus non correctum, sed aliud: idque subinde faciebat, quæ res in causa fuit, ut citius elephanti pariant quam ille quicquam edere posset. Nam historiam quam edidit, plus quam triginta annis habuit præ manibus. Et suspicor huc adactum ut evulgaret. Nec multum abfuit ab hoc vitio Thomas Linacrus Anglus, vir undequaque doctissimus.

36. NUNQUAM tam occupatus fuit, ut diem prætermitteret, in quo nihil omnino pingeret artem exercens. Unde subducens sese à negotiis dicere solet: *a Hodie nullam lineam duxi.* Quæ vox abiit in proverbium, de quovis officio prætermisso.

37. IDEM tabulas in pergula proponere solet, postque eas latitans, quid prætereuntes reprehenderent auscultabat. Sutor quidam reprehendit, quod in crepidis pauciores una intus fecisset ansas: tulit hoc tacitus Apelles: postridie cum idem circa crus aliquid notaret, Apelles indignatus prospexit denuncians illi: *b Ne sutor ultra crepidam judicaret.* Quod & ipsum in proverbium venit.

38. PROTOGENES Rhodi vivebat. Eo Apelles videndi ejus causa profectus est, continuoque petit officinam, in qua tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ anicula quædam custodiebat. Ea Protogenem negavit esse domi, rogavitque à quo quæsitum diceret reverso. *c* Ab hoc, inquit Apelles, arreptoque peniculo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reverso Protogeni quæ gesta erant anus indicavit. Ac lineam ille contemplatus, continuo dixit. Profecto Apelles Rhodum venit. Nec enim in alium cadit tam absolutum opus. Mox induxit alio colore lineam illa subtiliorem, anuique mandavit, ut si rediret hospes, diceret ostensa linea. Hic est quem quæris. Reversus Apelles, & vinci erubescens, tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. Protogenes victum se confessus in portum devolat, hospitem quærit, domumque ducit victus.

a. *Artis exercitatio.* b *Judicare de arte aliena.* c *E linea judicare.*

victus victorem. Ex minimo vestigio artifex agnoscit artificem.

39. AGATHARCHUS pictor sese jactabat de pingendi celeritate, quum Zeuxis diutius immoraretur operi. At Zeuxis respondit: *a Ea quæ cito fiunt, cito perire: contra, quæ paulatim exacta cura absolverentur, ætatem ferre.* Juxta Valerium ita respondit. Diu pingo, quia pingo æternitati. Cito nata, cito pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem. Beta cito nascitur, buxus paulatim.

40. ZEUXIS certamen artis exercuit cum Parrhasio. Quum enim Zeuxis tam scite effinxisset uvas, ut in scenam aves advolarent, Parrhasius detulit linteum pictum ita veritate repræsentata, ut Zeuxis alitum judicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam. Mox intellecto errore: *Vicisti*, inquit, *Parrhasi. Nam ego aves fefelli, tu artificem.* Rari candoris inter artifices exemplum.

41. IDEM postea pinxit puerum uvas ferentem, ad quas cum aves advolassent, processit iratus operi: *b Uvas*, inquit, *melius pinxi quam puerum. Nam si hoc consummassem, aves puerum timere debuerant.* Ingenuitatis exemplum. At aves viderunt in puero nullum esse motum, itaque aut mortuum aut dormientem arbitratæ sunt.

42. SCOPAS Thessalus statuarum artifex demiranti cur in ædibus suis tantum haberet rerum supervacanearum & inusitatarum: *c Imo his*, inquit, *supervacaneis felices sumus ac beati, non illis necessariis.* Quum ea quæ sunt vitæ necessaria sint suapte natura pretiosissima, tamen quia quotidiana sunt, multisque communia, contemnuntur. Cæterum quanti sint pretii declarat extrema necessitas, quæ si incidat, quilibet libens omnes gemmas, aulæa & aurum suum uno pane commutet: cætera magis ad ostentationem pertinent quam ad salutem. Suspicor hunc eundem esse de quo refert M. Tullius libro de Oratore secundo. Quum cœnaret Crannone in Thessalia Simonides apud fortunatum hominem & nobilem,

a *Cito nata non durant.* b *Imitatio.* c *Supervacua.*

bilem, cecinissetque id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa de laudibus Castoris & Pollucis admiscuerat, quod ornandi gratia Poëtæ solent facere, Scopas dixit, dimidium se ejus quod pactus esset pro carmine daturum reliquum peteret à suis Tyndaridis quos æque laudasset. Quidam soli volunt laudari. Evocatus est Simonides per duos juvenes, qui nusquam postea visi sunt, interim ruina conclavis Scopas obtritus est cum suis convivis, incolumi Simonide.

43. POLYCLETUS statuarius dicere solet: *a Eorum opificium esse molestissimum, quibuscumque lutum perveniret ad ungues:* plastas opinor ac figulos notans. Admonuit autem eas artes exercendas, unde non conspurcaretur opifex. Tale nimirum philosophiæ studium.

44. IDEM duas statuas eodem argumento fecerat, alteram ad artis judicium, alteram ad opinionem vulgi, & ad cujusvis prætereuntis judicium. Ambabus perfectis admittit turbam. Prior illa quam ex arte fecerat magnopere laudata est. Altera non item. Tum Polycletus: *b Atqui scitote*, inquit, *quod hanc quam tantopere laudatis, ego feci: eam quam vituperatis, vos fecistis*. A populo factam dixit, quam ad judicium populi fecerat. Vicit tamen artis species imprudentes. Si moniti fuissent, utram ad illorum judicium finxisset, eam prætulissent.

45. ARATO destinanti Tyrannorum communi odio abolere tabulam insignis artificii, quæ Aristratum in curru victorem habebat, Nealces supplex intercessit, ut opus incolume servaretur, dicens: *c Cum Tyrannis non cum Tyrannorum imaginibus belligerandum esse.*

46. QUUM Philippus locum quendam Ithomatam non minus munitum, si præsidium imponeretur, quam erat Acrocorinthus occupasset, & sacrificio peracto per vatem ad ipsum exta essent delata, accepta Arato ac Demetrio Phario demonstravit: & ipse animi dubius rogabat eos quid exta portenderent, utrum Messeniis locum redderet, an retineret. Hic Demetrius arridens:

a *Philosophia ars.* b *Populi fiducia.* c *Honos artis.*

dens: *a Si animum*, inquit, *vatis geris, locum dimittes: sin Regis, utroque cornu bovem retinebis.* Peloponnesum bovis ænigmate signans, quam facile tueretur, si duas arces præsidio tueretur. Aratus autem rogatus à Philippo suam sententiam dicere, post diuturnum silentium hunc in modum respondit. Permulti sunt ô Philippe Cretensium montes, permulti Bœotiorum ac Phocensium tumuli terra prominentes, item plurimi Acarnaniorum, partim in mediterraneis, partim in oris maritimis siti, qui natura munitissimi sunt: & tamen quum horum nullum ceperis, omnes tamen sponte imperata faciunt. Latrones rupes & saxa incolunt, ac præcipitiis se tuentur: Regi autem nihil benevolentia firmius aut munitius esse potest.

47. PHILIPPUS Arato venenum dandum curarat, quod non repente occideret, sed lenta tabe consumeret. Id ubi sensit Aratus, nec inveniretur remedium, dissimulavit, & ingressus cubiculum uni tantum ex familiaribus dixit: *b O Cephale, hæc sunt præmia Regiæ amicitiæ.* Non semper tutum Regibus optima dare consilia.

48. QUUM ex Atheniensium sociis quidam contumeliæ causa rogasset captivum Laconem, num qui in prælio occubuissent fuissent strenui viri: *Magni profecto*, inquit Lacon: faciendum fusum, sagittam sentiens, si strenui ignavique discrimen nosset. Significans illic ubi res sagittis aut saxis agitur, nullum esse fortis & ignavi discrimen: sed ubi cominus res geritur, ibi demum apparet qui sint viri, qui non.

49. TURBO Adriani Cæsaris præfectus, admonitus ab eo, ut curam haberet suæ valetudinis, sibique daret vacationem à negotiis, respondit: *c Non decere Cæsaris præfectos nisi stantes mori.* Ignavum esse sentiens in lecto decumbentem expirare.

50. IDEM quum adhuc nihil aliud esset quam centurio, & ante præfectos à Cæsare vocaretur in consilium: *d Turpe est*, inquit, *ô Cæsar exclusis præfectis cum centurione agere.*

51. MI-

a *Divinatio.* b *Regum amicitia.* c *Otium.* d *Modeste.*

51. MILO Crotoniates athleta, jam ſenex quum vidiſſet athletas alios in curriculo ſeſe exercentes, fertur inſpexiſſe lacertos ſuos, lachrymanſque dixiſſe: *a At hi jam mortui ſunt.* Merito flevit, qui felicitatem corporis viribus metiebatur. Animi vigor ſerius ſeneſcit, ſi tamen ſeneſcit unquam.

52. PHILIPPIDES dictus ἡμεροδρόμος, quod uno die mille quingenta ſtadia conficiens Lacedæmonem pervenit. Idem, ni fallor, quum victoriam Atheniensium adverſus Medos in Marathone partam, *b* ſenatui de pugnæ exitu ſolicito nunciaret, μέγα χαίρετε, inquit, νικῶμεν, id eſt, *multum valete, vincimus, moxque expiravit.*

53. PERSEUS quum cuidam noto daret pecuniam, cautionem fecit in foro apud menſarium. Hanc diligentiam quum amicus admirans diceret. Adeone legaliter Perſee? *c Scilicet,* inquit, *ut amanter accipiam, nec legaliter repoſcam.* Fit enim ſæpenumero, ut qui cum amico bona fide ſine teſtibus ac ſyngraphis agunt, poſt cogantur cum eo legibus agere. Dicti nonnulla gratia eſt in Græcis, νομικῶς & φιλικῶς.

54. TIMON Athenienſis dictus μισάνθρωπος, interrogatus cur omnes homines odio proſequeretur: *Malos,* inquit, *merito odi, cæteros ob id odi, quod malos non oderint.* Sentiens non eſſe vere probos, qui non deteſtantur improbos.

55. EIDEM aſcribunt quod dicere ſolitus ſit: *d Duo præcipua eſſe malorum omnium elementa, avaritiam atque ambitionem.* Ambitio male profundit, quod male collegit avaritia.

56. ALEXINUS Sophiſta inter ambulandum multa mala dixit in Stilpontem Megarenſem: cæterum ubi quiſpiam eorum qui aderant dixiſſent. Atqui ille te nuper laudavit. *e Per Iovem,* inquit, *vir enim optimus eſt ac præſtantiſſimus.* Tam facile ex obtrectatore factus eſt laudator, non ob aliud niſi quod ab eo laudatus eſſet.

57. GOR-

a *Animi bona.* b *Nuncius fidelis.* c *Cautio tuta.*
d *Malorum fons.* e *Laus conciliat amicos.*

57. GORGIAS Leontinus Sophista centesimum septimum agens annum, rogatus quare tamdiu vellet in vita manere. a *Quia nihil*, inquit, *habeo, quod accusem senectutem.*

58. SOCRATES dicitur eum execrari solitus. *Qui primus utilitatem à natura sejunxisset.* Naturam appellat honesti rationem homini à natura insitam.

59. PHILOTINUS Medicus cuidam ostendenti digitum exulceratum, quum epar haberet tabidum, id enim ex colore deprehendit: b *Non est tibi*, inquit, *ô bone periculum ab unguium vitio.* Idem fere fit ab hominibus, ut de levioribus malis quærantur, graviora dissimulent.

60. ARCHYTA Tarentinus Pythagoricus dixit: c *Nullam pestem capitaliorem hominibus à natura datam quam voluptatem*, ex hoc enim fonte prodit quicquid est in hominum vita scelerum & calamitatum.

61. PRODICUS dicere solet: d *Optimum condimentum esse ipsum ignem.* Sentiens bono stomacho satis esse, obsonium esse coctum etiam si nihil accedat deliciarum.

62. MENEDEMUS quum audisset quod frequenter ab Alexino laudaretur: e *At ego*, inquit, *illum semper vitupero:* declarans se non posse corrumpi laudibus, quo minus eum reprehenderet, qui reprehensione dignus erat.

63. CUIDAM qui in foro Romæ loricatus ambulabat, prætexens id se metu facere, perquam scite dixit Vibius Crispus: f *Quis tibi sic timere permisit?* Ludens ex inopinato. Exspectabatur enim, ut objurgaret hominem quod præter consuetudinem Romanam armatus incederet. At ille increpuit hominem, quod sic timeret, quum liceret manere domi si quid timeret.

64. QUIDAM deciderat in puteum profundum. Eum quum vidisset quispiam, commiserans homi-

nem

a *Senectus virilis* b *Malum dissimulatum.* c *Voluptas.* d *Frugalitas.* e *Laude incorruptus.* f *Ab inexspectato.*

em dixit. Miser quomodo in puteum decidisti? Tum ile: a *Quid refert quomodo inciderim? hoc potius agendum, quomodo hinc possim educi.* Hoc refertur à divo Augustino.

65. MEDICUS quidam ægrotanti dederat pharmacum, eoque sumpto convaluit ægrotus. Evenit ut aliquando post idem morbus recurreret, ægrotus quum ad idem pharmacum quo prius convaluerat confugeret, nec sentiret remedium, accersit medicum admirans qui factum esset, ut eadem medicina quæ prius depulisset morbum, postea magis aggravaret. Hujus rei causam sciscitanti Medicus facete respondit: *Fateor idem fuisse pharmacum, sed ideo non profuit, quia ego non dedi.* Sentiens Medicorum esse dare pharmaca, qui norunt quando & quomodo danda. Quæ prosunt juveni, nocent seni, & contra: quæ juvant cœlo tepido, lædunt frigido. Et hoc refertur ab Augustino.

66. EUCLIDI cum fratre simultas erat, is quum minitans dixisset: b *Disperream ni te ultus fuero:* Euclides contra. *Desperream,* inquit, *ni tibi persuasero.* Hoc dicto soluta est simultas, & reditum est in gratiam.

67. ARISTO dicere solet. *Eos ventos esse nobis molestissimos qui abstrahant pallia.* Nam his contra ventos munimur. Ita gravissime lædunt amici, qui expiscantur arcana.

68. GNATHÆNA meretrix reprehensa à Stilpone Philosopho, quod adolescentes corrumperet. c *Tu,* inquit, *egoque Stilpon in eodem hæremus crimine, qui adolescentes tecum versantes inutilia quædam & amatoria Sophismata doces:* ut nihil referat cum Philosopho versentur an cum meretrice.

69. EADEM parasito quem alebat anus, eratque obeso corpore. Eleganter, inquit, ô adolescens es affectus corpore. At ille: Quid igitur futurum putas, si non secundus in lecto dormirem? d *Fame,* inquit Gnathæna, *perisses:* subnotans illum vetulæ concubitu ali. Jocus est ab inexspectato.

70. EA-

a *Commiseratio in malis.* b *Reconciliatio.* c *Philosophus meretrici similis.* d *Ab inexspectato.*

70. EADEM quum Pausanias quidam nomine Laccus, saltans in cadum incidisset: *a Laccus*, inquit, *in eadem incidit.* Nam Græci laccum vocant quod nos lacum. Cadus & in lacum incidere solet, lacum in cadum incidere absurdum est.

71. EADEM quum quidam vini paulum infudisset in psycterium, id est vasculi genus refrigerando vino paratum, diceretque hoc vinum sedecim annorum est: *b Pusillum est*, inquit, *pro tot annorum ætate.* Hoc ipsum asscribitur Phrynæ.

72. EADEM quum in convivio duo adolescentes pro ipsa inter se pugnarent, victum ita consolata est: *c Bono animo es puer, non enim est certamen coronarium, sed argentarium:* sentiens in aliis certaminibus victorem ferre coronam, hic victori numerandam pecuniam, ut melior sit conditio victi quam victoris.

73. EADEM ei qui filiæ ipsius minam dederat, nec postea quicquam adferebat ipsi, nihilo minus solito more ad eam ventitans: *d Heus*, inquit, *puer, num putas te quemadmodum semel data mina ad Hippomachum pædotribam, ita semper ad me commeaturum?*

74. EADEM adolescenti qui sua sponte venerat ad convivium, præbibit his verbis. Cape, inquit, superbe: quum ille commotior dixisset. Qui superbus? *e Imo*, inquit Gnathæna, *quis te superbior, qui nec vocatus venias.* Jocus est ex ancipiti: nec vocatus venit, qui non vocatus venit, quod est impudentiæ: & nec vocatus venire dicitur, qui vocatus venire recusat, quod est superbiæ.

75. EADEM à duobus conducebatur, quorum alter erat miles, alter mastigias servus. Milite vero per contumeliam illam appellante lacum. *An*, inquit, *quia duo amnes in me influunt, Lycus & Eleutherus?* Lycus & Eleutherus fluviorum nomina sunt sed illa allusit ad servum amatorem & liberum. Lupus esurit, liber arrogans est.

76. NICO meretrix, cui cognomen erat capta, parasitum quempiam obviam habens à morbo gracilem. Quam

a *A nomine.* b *Parsimonia.* c *Certamen argentarium.* d *Tetax meretrix.* e *Superbia.*

Quam macilentus, inquit? Quum is respondisset. Quid me putas triduo comedisse? a *Aut lecythum*, inquit, *aut soleas* Parasitus sentiebat se nihil aut minimum edisse, illa respondet quasi de cibi genere interrogata.

77. CALLISTION cognomento Prochelena, quum à quodam esset conducta servo, isque quoniam æstivo tempore nudus accumbebat, ostenderet in corpore notas plagarum. Unde, inquit illa, miser? quum is dixisset, se puerum jure fuisse perfusum. Tum illa: *Nimirum vitulino:* sentiens esse flagrorum vestigia. Ex carnibus vitulinis coqui faciunt jus, ex pelle vitulorum fiunt lora.

78. THAIS glorioso cuidam amatori, qui quum multa pocula sumpsisset commodato, diceret se velle illa confringere, aliaque parare: b *Perdes*, inquit, *quod cuique proprium est.* Ambiguo sermone notans esse commodátitia. Poterat autem intelligi, si conflenter perire quod cuique poculo proprium est.

79. LAIS Corinthia cuidam amatori, qui misso sigillo jubebat illam venire: c *Non possum*, inquit, *lutum est.* Olim terræ genere signabant, at illa lutum esse dixit quasi ob lutum viarum non posset accedere. Luteum sigillum nihil morabatur, argenteum quærebat.

80. EADEM Myronem salsissime repulit, sed præstat hoc Ausonii verbis referre:

Canus rogabat Laidis noctem Myron.
Tulit repulsam protinus.
Causamque sensit, & caput fuligine.
Fucavit atra candidum.
Idemque vultu, crine non idem Myron,
Orabat oratum prius.
Sed illa formam cum capillo comparans,
Similemque non ipsum rata,
Fortasse & ipsum, sed volens ludo frui,
Sic est adorta callidum:
Inepte quid me quod recusavi rogas?
Patri negavi jam tuo.

Hoc videtur imitatus Imperator.

Leontium, quoniam ipsa cum amatore discumbente ingres-

a *Ab inexspectato.* b *Ex ambiguo.* c *Ex ambiguo.*

ingressa est Glycera, & amator ad hanc videbatur proclivior, sedebat mœsta. Hanc quum notus quispiam appellasset dicens: Cur mœres Leontium? *Uterus*, inquit, *mihi dolet*, ὑστέρα Græcis uterum sive vulvam sonat, & eadem vox sonat, posterior: significabat autem posteriorem & Glyceram magis placuisse, idque sibi dolere.

81. ADOLESCENS quidam in Ægypto deperibat in Theonidem meretricem: quumque illa peteret ingentem mercedem, tandem adolescens somniavit se rem habere cum ea, atque ita liberatus est amore. Petit illa mercedem. Negante juvene itum est ad judicem. Bocchoris pronunciat ut juvenis in vasculo adferret tantum pecuniæ, quantum illa postularat. Jubet adesse meretriculam, & umbra frui pecuniæ circumlatæ. Hoc judicium Lamia velut iniquum reprehendit: *Juvenis somnio liberatus est*, inquit, *ab amore: at umbra pecuniæ non exemit Theonidi pecuniæ amorem.*

82. PHRYNE jam anus dixit: a *A multis fecem emi propter vini gloriam.* Sentiens multos ideo secum congredi ut gloriari possent, cum Phryne rem habuisse, sicut vini magni nominis etiam fex emitur, ut jactare possint se tale vinum habere domi.

83. EADEM ætate florens in convivio cui complures aderant fœminæ, b quum juxta morem joci convivialis quod unus quispiam faceret, idem omnes facere cogerentur, prior manum bis aquæ immersam admovit fronti. Quoniam autem omnes erant fucatæ, aqua per lituram fucorum defluens, rugarum specie vultus omnium deformabat, quum ipsa interim Phryne quæ naturali forma pollebat, speciosior etiam appareret, diluta facie.

84. QUUM amatores, quoniam gratis non admittebantur, filiæ domum expugnaturi, vectes, ligones & balistas admoverent, Phryne prodiit: c *Quum ista*, inquit, *haberetis domi, quin potius afferebatis pretium?* Sentiens ita facilius expugnari meretricum ædes dando quam fodiendo.

85. PHRY-

a *Vetula amata.* b *Fucata.* c *Pretium expugnat.*

85. PHRYNE Praxitilem à quo deamabatur rogavit, ut ex operibus quod haberet pulcherrimum sibi donaret. Promisit quidem amans, sed illa sensit artificem dissimulare quod esset optimum. Itaque subornavit servum qui Praxiteli in foro sua vendenti nunciaret, incendium in officinam incidisse, ac pleraque illius opera conflagrasse, non tamen omnia. Praxiteles exclamavit. *Nihil sibi relictum, si Satyrum & Cupidinem flamma corripuisset.* At Phryne occurrens jussit illum bono esse animo, nihil enim triste accidisse. Sed hoc commento deprehendit, in quod opus ille plurimum artis contulerat, & Cupidinem abstulit.

86. PHRYNE cuidam juveniliter jactanti quod multas haberet, se studio tristem exhibebat: ac roganti causam: *Ob hoc ipsum irascor*, inquit, *quod multis involutus fueris:* de plagarum notis sentiens, quas in illius corpore deprehendit, erat enim servus, at ille gloriabatur de puellis quibus potitus fuerat.

87. EADEM avaro cuidam amatori blandienti dicentique. Tu Praxitelis Venuscula es: *a Et tu*, inquit, *Phidiæ Cupido.* Blandimentum blandimento pensans, & obiter avaritiam homini cupido exprobrans. Nam Phidias à parsimonia nomen habere videtur.

88. EADEM cum insidiaretur pudicitiæ Xenocratis, & in easdem ædiculas ab illo esset admissa, ac precibus tandem impetrasset, ut lectuli partem qui illic unicus erat ipsi concederet: reversa ad illos, qui eam subornaverant, ac rogata quid profecisset. *Ego*, inquit, *à statua redeo non à viro.* Idem elegantius narrat Valerius Maximus. Pacta cum adolescentibus ut Xenocratem ad coitum solicitaret: sese in illius probe poti lectulum conjecit. Postridie quum adolescentes exprobrarent quod tam formosa puella poti senis animum pellicere non potuisset, pactumque victoriæ pretium flagitarent, facete elusit, dicens: se de homine non de statua cum illis pignus posuisse.

89. LAMIAM meretricem Demetrius Rex adamabat parum sobrie. Ea quum jam senescens in convi-

a *Amator blandus.*

vio tibiis cecinisset, Demo quæ & Mania dicta est, interrogata à Demetrio, quid videretur Lamia: *a Anus*, inquit: aliud respondens atque exspectabat Rex, nam ille sciscitabatur; quam scite videretur canere.

90. RURSUS appositis bellariis quum Rex diceret, vides quam multa mihi mittat Lamia? *Plura*, inquit, *tibi mittentur à matre mea, si velis cum ea dormire.* Notans anus solere donare iis à quibus subiguntur.

91. ANICULA Theophrasto licitanti quiddam, idque admodum Attice: *b Hospes*, inquit, *non vendo tanti.* Notans illum quasi non esset Atticus natura, qui supra modum affectaret Atticismum. Id enim solent hospites, dum in aliena lingua volunt videri diserti.

92. PHOCIONIS cognomento Probi uxor dicere solebat: *c Suum mundum esse præclara gesta mariti.* Ita frugalitatem suam excusavit aliis matronis objicientibus quod parum pro dignitate culta esset.

93. QUUM Cyperii adversus Astyagem Medorum Regem infeliciter pugnassent, mulieres in urbem fugientibus obviam ierunt, ac nudatis ventribus: *d Quo*, inquiunt, *ignavissimi ruitis? An nescitis vos huc iterum intrare non posse, unde semel naturæ lege egressi fuistis?* Inverso ordine matres animant mares, quæ solent à periculis avocare.

94. POPPEA quæ prius adultera Neronis, mox repudiata Octavia mariti potens facta, *e* subornavit quendam ex Octaviæ ministris, qui ei servilem amorem objiceret. Ancillis Octaviæ ad quæstiones pertractis, quædam cruciatu victæ falsis annuerunt, quædam perstiterunt dominæ suæ sanctitatem prædicantes. Ex his una instanti Tigillino respondit castiora esse Octaviæ muliebria, quam os ejus. Significans illum esse fellatoribus obsequentem, aut cunnilingum.

95. CHIOMATA Orthiagontis uxor, cum misso pretio à suis reduceretur, ac tribunus illam officii gratia ad flumen prosequeretur, clam mandavit uni servorum, ut Romanum illum se prosequentem occideret. Id ubi

caput

a *Ab inexspectato.* b *Affectatio.* c *Mundus matrona.* d *Animose.* e *Animose.*

caput præcisum sub veste tectum ad maritum detulit, & ad illius pedes abjecit, marito admirante dicenteque, num præclarum duceret servare fidem? *a Præclarum*, inquit, *sed hoc præclarius, unum dumtaxat qui mecum concubuerunt vivere.* Fœmina aliquanto prudentior Lucretia, quæ non sua, sed stupratoris nece testata est suam pudicitiam.

56. CANNA Sinorito Galatæ nupserat. Eam Synorix juvenis præpotens adamabat, & clam interfecto Sinorito, de nuptiis Cannam solicitare cœpit. Illa quo conjugis mortem ulcisceretur, dissimulavit dolorem, & conjugii spem præbuit. Tandem Synorigem ad se venire jubet in templum Dianæ, cui erat dicata, quasi vellet hanc esse conjugii testem, & adstans altari, ceu Deæ libatura è poculo bibit toxicum, moxque tradidit Synorigi: qui simul atque reliquum ebibisset, venerata Deam: *b Te*, inquit, *Dearum præstantissima testor, me hujus tantum diei gratia hactenus Synorito fuisse superstitem.*

97. OLYMPIAS Alexandri mater indigne ferens quod Alexander pateretur se dici filium Jovis: *c Non desinet*, inquit, *Alexander me Junoni invisam facere.* Solent enim uxores extremo odio persequi pellices.

98. EADEM cum accepisset Alexandrum filium, ut alii, Philippum maritum, adamare fœminam à qua putabatur amatoriis venenis corruptus, accersivit ad se mulierem: cumque præter insignem formam comperisset in ea mores liberales, & ingenium egregie dextrum: *d Valeant*, inquit, *qui te insimulant beneficii. Nam tute quidem pharmacum in te ipsa ac philtrum habes.*

99. EADEM cum accepisset adolescentem quendam aulicum duxisse uxorem elegante quidem forma, sed famæ parum secundæ: *e Ille*, inquit, *non sapit, qui uxorem oculis, non etiam auribus duxerit.* Forma cernitur oculis, fama auribus deprehenditur. Quidam autem nec auribus, nec oculis, sed digitis ducunt, solam spectantes dotem.

a *Pudicitia matronalis.* b *Pudica uxor.* c *Jovis filius.*
d *Mores pro philtro.* e *Bona fama.*

100. INTAPHERNIS uxor, Dario permittente ut unum ex suis eligeret, cujus vitam sibi donari vellet, fratrem elegit: demirante Rege causamque sciscitante: a *Alius*, inquit, *maritus, alii liberi, si Deus volet, possunt contingere:* alium fratrem parentibus vita defunctis non est quod sperem.

1. CORNELIA Graccorum mater, cum Campana matrona illius hospitio utens, ornamenta sua quibus illud sæculum nihil habebat pulchrius, ipsi ostenderet, traxit eam sermone donec liberi redirent è schola: b *Tum & hæc*, inquit, *ornamenta mea sunt.* Sentiens matronæ nihil esse pulchrius, neque pretiosius, quam liberos recte educatos.

2. OMNIBUS Dionysio Tyranno exitium imprecantibus, una fœmina anus quotidie diluculo Deos comprecari solet ut esset incolumis sibique superstes. Accita à Rege mulier rogata est, unde tanta in Regem benevolentia: c *Quoniam*, inquit, *cum puella essem, & gravem Tyrannum haberemus, optabam mortem illius. Eo interfecto deterior arcem occupavit. Et hujus exitium optabam. Nunc cum te habeamus, superioribus etiam graviorem, vereor ne si tu pereas, succedat etiam deterior, eoque caput meum pro tua salute devoveo.* Tam facetam audaciam Dionysius punire erubuit.

3. CUCULO minores aviculas percunctanti, cur ipsam fugerent: d *Quoniam*, inquiebant, *suspicamur te aliquando futurum accipitrem.* Coccyx enim specie non multum differt ab accipitre. Cavendum ab his, qui Tyrannidis specimen moribus edunt. Hoc ad Lysiadem accommodavit Plutarchus in vita Arati.

a *Frater marito potior.* b *Matronæ ornamenta.* c *In deterius omnia.* d *Tyranni species.*

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI JUNIORI GUILIELMO

Duci Clivensi, Juliacensi, Montensi, Comiti Marchiæ & in Ravenspurgo, &c.

DES. ERASMUS ROTERODAMUS.

S. D.

APud Priscos illos, Illustrissime Princeps, non Græcos modo verum etiam Latinos, actoribus ac patronis caussarum forensium certus aquæ modus per clepsidras infundebatur, ne supervacanea verborum copia, cum judicibus tædium adferret, tum ipsi etiam caussæ officeret, denique aliis agere volentibus aditum præcluderet. At non idem fieri solet in Philosophicis orationibus, in quibus tamdiu proferendus est sermo, quamdiu auditor alacriter haurit ea quæ dicuntur, præsertim si quæ dicuntur, conferunt vel ad liberalem eruditionem, vel ad bene beateque vivendum. Itaque per quam eleganter Plato Anthisthenem prolixius disserentem admonuit his verbis. Videris, *inquit*, ignorare, quod orationis modus non est is qui dicit, sed is qui audit. *Sic & Carneades cum esset in differendo vocalior, admonitus est à gymnasii Principe, ut vocem moderatius promeret: sed cum ille à gymnasiarcha peteret ut sibi præscriberet modum, sane quam apposite respondit. Istuc quod à me petis,*

rectius sumes ab auditoribus. Iam videmus quosdam non clepsydris, sed clepsammidiis metiri convivium, hoc ut fateor ad frugalitatis disciplinam utiliter fieri, atque etiam necessario, dumtaxat apud eos qui nesciunt unquam à mensa surgere, nisi hirudinum ritu sic destenti, ut tantum non crepent ac dissiliant: ita non conveniret opinor ei qui lautos & elegantes homines suaviter excipere vellet: sed hunc oporteret apparatus modum à convivarum orexi petere. At ego in hoc argumento convivatoris personam indui, ac posteaquam cœna tot instructæ missibus, quot actus permittuntur comœdiæ, secundas mensas non omnino jejunas adjeceram, mihi videbar sic egisse partes meas, ut si non Lucullus quispiam, certe mundus ac lautus ἑστιάτωρ videri possem: atque adeo metuebam, ne apud frugalitatis amatores citius luxuriæ quam sordium crimen incurrerem. Verum simulatque prodiit opus, tanta aviditate distractum est, ut protinus à Typographo cœperit efflagitari denuo: sive hic est argumenti, sive quod magis arbitror, tuus ornatissime princeps Genius, quem confidimus non solum ditioni tuæ, sed & studiis fore felicem. Itaque prioribus sex libris recognitis & auctis, adjecimus duos, quos tu vel postcœnium vel pomenta sive ἐπιδορπίσματα si libet, vocare poteris, ne à convivii metaphora recedamus. VALE.

APOPH-

APOPHTHEGMATUM

LIBER VII.

THALETIS MILESII.

ÆC præcipue celebrantur: a *Multa verba nequaquam arguunt sapientem opinionem.* Græcis carmen esse videtur:

Οὔ τοι τὰ πολλὰ ἔπη φρονίμην ἀπεφήνατο δόξαν.

Sapiens enim nonnisi cum res postulat, nec pluribus utitur verbis quam opus est. Quemadmodum Deus omnium sapientissimus, sermonis est parcissimi.

2. UNUM quiddam divina egregium, b unum quiddam præclarum elige. Solves enim hominum loquacium linguas sine fine garrientes ἀπεραντολόγους: quod interpres miror quare reddidit, non paucorum. Satius est ad parandam honestam famam unum quiddam insigne prædicere, quam divinare de frivolis aut quibuslibet. Sapiens enim vates est optimus. Et præstat uno opere edito, sed egregio, parare famam eruditionis, quam minus accurate scribere de singulis.

3. ROGATUS, quid esset omnium vetustissimum, respondit: c *Deus.* Cur ita? ὅτι ἀγένητον, hoc est, *nunquam esse cœpit.* Quid esset pulcherrimum, ait: *Mundus. Est enim opus Dei, quo nihil est pulchrius.* Quid maximum: *Locus. Capit enim omnia.* Quid velocissimum: *Mens. Discurrit enim per universa hominis cogitatio.* Quid robustissimum: *Necessitas sive fatum. Superat enim omnia.* Quid sapientissimum: *Tempus. Nam invenit omnia:* hæc ænigmatum instar habent.

4. DICEBAT nihil interesse inter vitam & mortem, ob id opinor, quod utraque res æque esset secundum naturam, nec mortem malam esse magis quam nativitatem. Cuidam vero obstrepenti, cur igitur, inquit,

a *Pauciloquium.* b *Unum eximium.* c *Ænigmata.*

quit, tu non moreris, ſalſe reſpondit: a *Ob hoc ipſum quia nihil refert.* Potius enim habetur, quod accerſitur.

5. PERCUNCTANTI utrum fuiſſet prius nox, an dies: b *Nox,* inquit, *non die fuit prior.* Elluſit ineptum percunctatorem. Si nox uno die præceſſit diem, dies igitur fuit ante noctem. Nox enim finis eſt diei.

6. ROGATUS num lateret Deos homo injuſte agens, reſpondit: c *Ne cogitans quidem.* Significans Deo nihil omnino eſſe occultum. At vulgus putat quæ corde volvunt, latere Deum.

7. ADULTERO ſciſcitanti, an abjuraturus eſſet adulterium: d *Non eſt,* inquit, *perjurium adulterio pejus.* Significans illum ſtulte dubitare de pejerando, qui facinus perjurio par non dubitaſſet committere. Eoque in atrocibus ſceleribus nihil ponderis habet jusjurandum. Quiſquis enim audet dare venenum, audebit & cum perjurio infitiari.

8. PERCUNCTANTI quid eſſet difficile: e *Seipſum,* inquit, *noſſe.* Atqui hoc vulgus putat eſſe facillimum. Aliena rectius perſpicimus quam noſtra, & ſibi quiſque adulator eſt.

9. ROGATUS quid eſſet facile: f *Alterum,* ait, *admonere.* Omnes recta conſilia ægrotis damus. Interpres perperam vertit, ab alio moneri, cum ſit ἄλλῳ ὑποτίθεσθαι, hoc eſt, *alteri dare conſilium.* Quis enim eſt tam ſtupidus qui non admoneat alium? ſibi pauci conſulunt.

10. SCISCITANTI quid eſſet dulciſſimum: g *Potiri,* inquit. Nam ea demum delectant, quæ contingunt expetita. Quæ ultro objiciuntur, non perinde juvant.

11. ROGATUS quo pacto quis facillime ferret infortunium ſuum: h *Si quis,* inquit, *videat hoſtes majoribus malis obnoxios.* Quidam enim ex contemplatione felicitatis alienæ ſuam calamitatem exaſperant.

12. INTERROGATUS quo pacto quis optime juſtiſ-

a *Argute.* b *Salſe.* c *Deus omniſcius.* d *Graviter.* e *Sapienter.* f *Admonitio facilis.* g *Potiri dulce.* h *Patientia.*

justissimeque viveret. *a Si*, inquit, *qui in aliis reprehendit, ea ne faciat ipse.* In alienis enim erratis perspicacessimus; ad sua quisque luscriosius est.

13. Percunctanti quis esset felix: *b Qui corpore*, inquit, *sanus est, animo eruditus, sive castigatus.* Cupiditates enim animorum morbi sunt.

14. Dicebat amicorum absentium æque ac præsentium oportere meminisse. *c* Amicitia enim est animorum conjunctio, quos non dirimit locus, multi non amant nisi tantisper dum vident.

15. Non esse fucandam faciem, sed animum honestis studiis exornandum. *d* Quod hæc forma veros conciliet ac perpetuos amicos.

16. Vetuit per injuriam ditescere. Quod lucrum fraude partum, damnum sit, non lucrum.

17. *Μὴ διαβαλλέτω σε λόγος πρὸς τῶν πίστεως κεκοίνω νηκότας.* Id ita vertit interpres: *e Ne te in jus vocet sermo contra conjunctos tibi ac socius dictus.* Ego magis arbitror Thaletem admonere, ne quid amicis quibus fidimus committamus, quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

18. Quale, inquit, præmium rependeris parentibus tuis, *f* tale à liberis tuis exspecta.

19. Dixit facillimum esse Philosopho ditari si vellet, idque tali facto probavit. *g* Omnem oleam antequam florere cœpisset in agro Milesio coëmit. Animadverterat enim præscientia quadam olearum ubertatem fore. Hoc pacto os obturavit, qui jactabant, in Philosophis paupertatem non esse virtutis, sed necessitatis. Hujus meminit Cicero lib. de Divin. I.

SOLON *Salaminius.*

1. Cum Pisistratus occuparet Rempublicam, resque videretur ad manifestam spectare tyrannidem, neque quisquam auderet illius conatibus obsistere, ipse productis armis & ante ædes positis, cœpit inclama-

a *Sapienter.* b *Felicitas vera.* c *Amicitia.* d *Amici cultus.* e *Arcana nulli committenda.* f *Pietas in parentes.* g *Prudentia.*

re cives. At ubi Pisistratus ad illum mitteret qui percunctarentur, qua re fretus hoc auderet: *a Senectute*, inquit. Alios senectus reddit formidolosiores, illi conciliavit audaciam, quod parum vitæ superesset, etiamsi nullus occideret. Ita Plutarchus in commentario, an seni sit gerenda Respublica. Diogenes Laërtius rem aliquanto fusius narrat.

2. POSTQUAM vidit rerum summam esse penes Pisistratum, arma deposuit ante curiam, dicens: *b O patria tibi & dictis & factis sum opitulatus.* Hoc pacto testatus sibi non defuisse voluntatem consulendi Reipublicæ, in Ægyptum navigavit.

3. A CROESO interrogatus an quem vidisset ipso beatiorem, Telum nominavit Atheniensem, privatum hominem, sed qui relictis liberis ac nepotibus bene institutis feliciter obiisset diem. Interrogatus dein cui post illum tribueret felicitatis elogium. Cleobin & Bitum Argivos fratres nominavit, qui cum summa pietatis laude defuncti fuerant. Indignatus Rex, nullo igitur loco me ponis? *c Ego*, inquit Solon, *facile confitear te Regem opibus & imperio florentem: beatum non appellarim, prius quam feliciter hanc vitam absolveris.* Refert Herodotus in primo.

4. PRÆMIA decreta his qui in Olympiis aut Nemeis vicissent contraxit, *d* eaque majora decrevit iis qui in bello pro patria fortiter occubuissent: dicens illos & dum exercentur, magnis impendiis exerceri: & si vicerint, magis adversus patriam quam adversus hostes coronari: & cum senuerint, ad nihil utiles evadere, haud aliter quam detrita pallia, ut qui nec bello sint utiles, nec gerendæ Reipublicæ accommodi.

5. HUIC attribuunt & illud longe celebratissimum, *e* leges aranearum telis esse similes: quanquam idem, & aliis adscribitur, nominatim Anacharsidi.

6. ILLUD argutissime dixit, *f* tyrannorum amicos calculis supputatoriis esse simillimos: qui ut arbitrio sup-

a *Senectus audax.* b *Pietas in patriam.* c *Ante mortem nemo beatus.* d *Sumptus inutiles.* e *Leges.* f *Amicitia Principum.*

ſupputantis ponuntur, interdum valent multa millia, interdum minimum, interdum nihil.

7. ROGATUS quamobrem nullam legem tuliſſet in parricidas: *a Non exſpectabam*, inquit, *hoc ſcelus unquam in hac civitate poſſe committi*. Quod illa immania non exiſtant, niſi ubi luxus regnat, nec ulla eſt legum reverentia. Refert hoc M. Tullius in oratione pro Sext. Roſcio Amerino.

8. INTERROGATUS qui fieri poſſet, ut quam minimum injuriarum exiſteret inter homines. *b Si*, inquit, *qui injuria affecti non ſunt, æque doleant atque hi qui affecti ſunt*. Quiſquis enim violat leges, non unum civem lædit, ſed totam Rempublicam quod quidem in ipſo eſt. At nunc dum aliis læſis aut quieſcimus, aut gaudemus etiam, impunitas improborum in audaciam plurimos invitat.

9. DICEBAT opulentiam eſſe matrem ſaturitatis, ſaturitatem ferociæ ac violentiæ. Divitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

PITTACUS *Mitylenæus.*

1. HUIC tribuitur illud decantatiſſimum: *c Dimidium plus toto*, de quo nobis ſatis dictum eſt in Chiliadibus.

2. DE eodem memorant exemplum clementiæ vix credibile. Tyrrheum Pittaci filium Cumis in tonſtrina ſedentem faber quidam ærarius impacta ſecuri occidit. Cumani homicidam vinctum miſerunt ad Pittacum ut de eo ſupplicium ſumeret. At ille cognita cauſa dimiſit hominem dicens: *d Ignoſcentiam eſſe potiorem pœnitentia*. Sentiens utilius eſſe condonare, quam meminiſſe injuriæ & ulciſci. Sunt qui referant homicidam ab Alcæo fuiſſe dimiſſum cum elogio. *Melius eſt ignoſcere quam punire*.

3. LEGEM tulerat, ut qui per temulentiam ſceleris aliquid commiſiſſent, *e* duplo plecterentur. Solet

 let

a *Graviter*. b Συμπάθεια. c *Modus*. d *Clementer*. e *Ebrietas*.

let enim vulgus hominum, ebrietatis obtentu crimen extenuare. Id eo factum ferunt, quod insula vino abundaret.

4. Croeso percunctanti quod esset maximum Imperium, inquit, *ποικίλȣ ξύλȣ*, id est, *varii ligni*, a leges innuens. Nam olim in tabulis ligneis leges inscribebantur. Porro ubi summa est legum auctoritas, ibi est minimum tyrannidis.

5. Probabat victorias citra sanguinem partas: b nam magno civium cruore emptas, hoc est, Cadmeas, ut vocant, non existimabat esse victorias.

6. Hujus est illud *πολυθρύλλητον*: c *Æqualem ducito*: cum ipse domi haberet opulentiorem, ac proinde morosam & imperiosam. Id latius explicuimus in Chiliadibus.

B I A S *Prienaeus.*

1. Cum ingenio suo patriam suam obsidione liberasset, Rex Alyattes intellecta viri prudentia protinus eum ad se accersivit. At is respondit: d *Ἐγὼ Ἀλυάττην κελεύω κρόμμυα ἐσθίειν*: id est: *Ego Aliatten jubeo cepas edere.* Quod perinde est ac si dixisset, jubeo illum plorare: extremum Regis contemptum professus. Attigimus & hoc in Chiliadibus.

2. Evenit ut cum scelerosis quibusdam & impiis navi veheretur, cui cum ob exortam tempestatem periclitarentur, Deorum opem implorabant. Tum Bias, e *Silete*, inquit: *Ne vos heic illi navigare sentiant.* Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quam ad opitulandum flectitur.

3. Impio cuidam sciscitanti quid esset pietas, nihil respondit. Roganti cur sileret: f *Quoniam*, inquit, *percunctaris de rebus nihil ad te pertinentibus.*

4. Interrogatus quod esset animal omnium maxime noxium? g *Si de feris*, inquit, *percunctaris, Tyrannus: si de mitibus, adulator.*

5. Hæc de septem Sapientum dictis arbitror esse satis,

a *Legum auctoritas.* b *Victoria incruenta.* c *Conjugium par.* d *Salse.* e *Libere.* f *Salse.* g *Adulatio.*

ſatis, vel quia ſunt omnibus obvia, vel quia magna ex parte ſunt fabuloſa, vel quia pleraque ſunt ejus generis, ut æque dici poſſint. Quid enim habet Cleobulus, cur inter ſapientes numerari debeat?

ANTISTHENES *Atheninſis.*

1. ANTISTHENES ridere ſolet Athenienſes ſubinde gloriantes quod eſſent autochthones, hoc eſt, *a indigenæ*, eo quod non aliunde eo commigraſſent, nec patriam ſedem mutaſſent unquam: dicens hoc laude illis eſſe cum teſtudinibus cochleiſque commune. Nam & hæc animantia nunquam mutant domicilium in quo naſcuntur.

2. DISCIPULOS ſuos admonere ſolet, *b* ut ſibi eſſent Socratis condiſcipuli: declarans quam eſſet alienus ab inani gloria.

3. VOLUPTATEM in tantum execrabatur, *c* ut diceret, ſe malle inſanire quam voluptate affici, *μανείην ἢ ἡσθείην*, id eſt, *inſaniam potius quam delecter.* Inſaniam aufert medicus: voluptas cum æque mentem eripiat homini, vix ſanabile malum eſt.

4. CUM his mulieribus habendam conſuetudinem dixit, quæ beneficium beneficio penſent, *αἳ χάριν εἴσονται*, id eſt, *d quæ gratiam habituræ ſint:* ſentiens abſtinendum ab his quæ pretio vendunt inhoneſtam voluptatem, nec pariunt nec amant mutuum: aut à valetudinariis, deformibus ac male moratis, quæ gignunt fœtus pœnitendos.

5. CUM adoleſcens quidam Ponticus genere, ſe in numerum diſcipulorum illius recipi cuperet, patri quærenti quibus rebus eſſet opus: *e Libro,* inquit, *novo, ſtylo novo, novaque tabella:* ſignificans animum à vitiis vacuum, ſtudium vigil, & memoriam fidelem. Solent autem adoleſcentes voluptatibus ac deliciis occupatam mentem ad præceptorem adferre, quæ res fere in cauſa eſt ut minus proficiant: At philoſophia totum animum ſibi poſtulat.

a *Salſe.* b *Modeſte.* c *Temperate.* d *Matrimonium.* e *Docilitas.*

6. ADOLESCENTI consulenti cujusmodi uxorem ducere expediret: a *Si formosam duxeris*, inquit, *habebis communem: sin deformem, habebis pœnam*. Jucundius id eloquens Græce, quibus quod ad voces attinet, minimum interest inter κοινὴν & ποινὴν: quod ad rem attinet, plurimum. Suadebat itaque media stataque ut vocant forma ducendam, quæ nec fastidium viro moveret ob deformitatem, nec ob insignem formam peteretur ab adulteris. A. Gellius hoc dictum Bianti tribuit.

7. CUM accepisset Platonem de ipso male loqui, nihil commotus: b *Regium est*, inquit, *cum feceris bene, audire male*. Quanquam hoc idem aliis adscribitur. Excelsi animi est, ingratitudine hominum non deterreri à studio bene merendi de omnibus.

8. CUM Orphicis mysteriis initiaretur, ac sacerdos diceret illum bonis plurimis fruiturum apud inferos post hanc vitam: c *Cur*, inquit, *ergo tu non abrumpis vitam?* Significans non initiatis paratam esse beatam vitam à rogo, sed his qui pie sanctéque vixerint. Et hoc, aut simillimum huic, aliis tribuitur.

9. CUIDAM opprobranti quod esset hybrida, hoc est, non è duobus ingenuis natus, sed ex patre Atheniensi, matre Phrygia: d *Nec è duobus*, inquit, *luctatoribus natus & tamen luctator sum:* Sentiens non tam referre, unde natus sis, sed qui sis. Is vere liber est, quem Philosophia liberum facit: & is vere Græcus est, quæ Græcorum disciplinis institutus est.

10. INTERROGATUS cur paucos haberet discipulos: e *Quoniam depello illos*, inquit, *virga argentea*. Sentiens ideo paucos venire, quod magna mercede doceret. Vulgus autem pluris facit pecuniam quam sapientiam.

11. ROGATUS quamobrem severus esset objurgator erga discipulos: f *Et medici*, inquit, *erga ægrotos:* Significans se in vitia sævire, non in homines, nec vitia sanari blandiendo.

12. CON-

a *Conjugium*. b *Generose*. c *Initiatio*. d *Genus*. e *Salse*. f *Severitas*.

12. CONSPICATUS aliquando mœchum fugientem: insequentibus qui illum comprehenderent: a *Infelix*, inquit, *quantum periculum unico obolo vitare poteras:* Sentiens scorti congressu libidinem sedari potuisse, cum nunc de vita periclitaretur.

13. AJEBAT si ad alterutrum adigeret necessitas, satius esse in corvos incidere, quam in adulatores, *b* εἰς κόρακας ἢ εἰς κόλακας. Nam corvi non comedunt, nisi mortuos, adulator etiam vivos devorat. Et hoc alteri tribuitur.

14. ROGATUS quid esset mortalibus beatissimum: *c* *Felicem*, inquit, *mori*. Hæc sententia consentit cum illa Solonis. *Qui feliciter absolvit vitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res sunt secundæ, ii nihil magis optant, quam diuturnam vitam.*

15. AMICO cuidam deploranti, quod commentarios suos perdidisset: *d* *Oportuit*, inquit, *ista animo potius quam chartis inscribere*. Librorum fiducia frequenter in causa est, ut minus exerceamus memoriam. In tuto est, quod animo impressum est. Licet enim circumferre, & semper in promptu est.

16. DICERE solitus est: *e* *Non aliter ac ferrum absumitur rubigine, ita invidos suo ipsorum vitio contabescere.* Ferrum enim, etiamsi nemo lædat, ex se gignit unde corrumpatur.

17. VULGUS hominum è structuris, statuis, tropæis, ac libris sibi promittit immortalitatem. Antisthenes iis qui appeterent *f* immortalitatem, unicam viam ostendit, ut juste pieque viverent.

18. ROGATUS quæ res portenderet civitatibus exitium: *g* *Cum in his*, inquit, *nullum esse potest bonorum ac malorum discrimen.* Sentiens eam Rempublicam non posse consistere, ubi nec esset honos virtuti, nec pœna scelerosis. Hoc apud Homerum stomachatur Achilles: ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ.

19. CUM illi diceretur, quod à quibusdam impro-

a *Adulterium.* b *Adulatio.* c *Felicitas vera.* d *Memoria.* e *Invidia.* f *Immortalitas nominis.* g *Honos virtuti.*

probis laudatus esset: *a Vereor*, inquit, *ne quid imprudens fecerim mali*. Sentiens à talibus neminem laudari nisi ob malefacta.

20. FRATRUM inter se *b* concordiam dixit quovis muro firmius munimentum. Id dictum & ad civium concordiam accommodari potest.

21. ADMONEBAT ea esse paranda viatica, *c* quæ simul cum naufrago enatarent. Sentiens bonas artes ubique esse in pretio, nec posse à fortuna eripi. Idem adscribitur Aristippo.

22. OPPROBRANTI quod interdum cum improbis haberet consuetudinem: *d Et medici*, inquit, *cum ægrotis versantur, nec tamen ægrotant ipsi*. Sentiens Philosophum ideo versari cum improbis, ut eos reddat meliores.

23. ABSURDUM esse dicebat, triticum repurgari à lolio, *e* bellum ab inutili milite, & a Republica non secernere invidos. Significans invidos tam esse inutiles civitati, quam lolium est tritico, & ignavus bello.

24. ROGATUS quid emolumenti cepisset ex Philosophia: *f Ut mecum*, inquit, *loqui sive vivere possim*. Doctus etiamsi solus sit, non sentit tædium solitudinis, sed multa præclara suo cum animo versans, quasi secum loquitur: indoctis molestissima est solitudo, atque etiam inutilis.

25. CUM in convivio quidam diceret, Cane tibiis: *g Tu mihi eas infla*, inquit. Non recusavit obsequium, si ille vicissim obsequeretur. Sed interim indicavit non esse philosopho decorum tibiis canere.

26. CUM Diogenes ab ipso peteret tunicam, *h* jussit ut duplicaret pallium, sic eum tunicæ speciem præbiturum: admonens oportere paucissimis esse contentum.

27. ROGATUS quæ disciplina cum primis esset necessaria: *i Mala*, inquit, *dediscere*. Id enim non modo primum est, verum etiam difficillimum.

28. QUI

a *Laus à laudatis*. b *Concordia*. c *Bona animi*. d *Solerter*. e *Graviter*. f *Solitudo*. g *Indecora*. h *Frugalitas*. i *Dediscere*.

28. QUI nos maledictis incesserent, *a* eos magis tolerandos dicebat quam qui nos lapidibus impeterent. Verba enim non lædunt, si quis contemnat. Vide vero num forte hic sit sensus, tolerantiores esse qui convitia patienter ferrent, quam si quis lapidibus impetitus ferat. Quorundam enim dicta gravius sauciant quam lapides. Quod si indecorum esset gravi viro lapidibus repetere à quo petitus fuerat, æque indecorum sit in convitiantem regerere convitia.

29. INVISENS Platonem adversa valetudine laborantem, vidit pelvim in quam vomuerat: *Bilem*, inquit, *Platonis video, fastum non video.* Solet enim, quemadmodum Diogenes, Platonis arrogantiam notare. Itaque cum in pompa quadam equestri, quidam equus crebro hinnitu ferociaque spiritus excelsos testaretur, eoque vehementer à Platone laudaretur, versus ad Platonem: *b. Videris*, inquit, *& tu bonus equus futurus.*

30. ADMONUIT Athenienses, ut asinos æque atque equos deligerent ad agriculturam. Cum illi dicerent hoc animal esse alienum ab aratione: *c Quid refert*, inquit, *cum in vestra Republica Duces sint qui nunquam dedicerunt administrandi rationem, sed hoc satis est, quod à vobis delecti sunt?* Sentiens multo absurdius esse, ei commendare Rempublicam qui gubernandi artem non tenet, quam si asinum pro equo adhibeas aratro.

31. CUIDAM dicenti. Plerique te laudant: *d At quid*, inquit, *mali feci?* Significans quæ recta sunt semper paucissimis placuisse.

32. ROGATUS à quodam quid faciendum suaderet, ut probus vir & honestus evaderet: *e Si mala*, inquit, *quæ tibi adsunt, ab his qui noverunt didiceris esse fugienda.* Sensit, virtutis caput esse, caruisse vitiis. Id non à quolibet discendum: sed ab his dumtaxat, qui norunt quæ sint vera mala, quæ vera bona.

33. QUODAM prædicante delicias: *f Hostium*, inquit, *filiis contingat in deliciis vivere:* ut rem pestilentem,

a *Moderatio* b *Fastus.* c *Electio Magistratuum.* d *Vulgi judicia.* e *Dediscere mala.* f *Deliciæ.*

tem, deteſtans, quod plerique pro ſummo bono amplectuntur.

34. QUIDAM adoleſcens curarat ſeſe ex ære ſculpendum, & ad eam imaginem ſeſe conformabat. Huic Antiſthenes: *a Si æs poſſet vocem edere, qua de re potiſſimum gloriaretur?* De pulchritudine, inquit adoleſcens. *Non igitur*, inquit, *erubeſcis, qui cum in animo glorians?* Significans magis gloriandum de bonis animi, quam de forma, quam haberet cum ſtatua communem.

35. ADOLESCENTES quoſdam Ponticos, *b* qui videndi Socratis gratia ſe contulerant Athenas, duxit ad Anyti domum, dicens, illum Socrate multo ſapientiorem, ut qui Socratem accuſaſſet. Hoc dicto renovatum eſt civibus extincti Socratis deſiderium & Anytum expulerunt.

36. ADOLESCENS quidam Ponticus *c* pollicebatur ſe rationem Antiſthenis habiturum, ſi navis ipſius quæ ſalſamenta vehebat, appuliſſet. Antiſthenes accepto novo vaſe, una cum adoleſcente ibat ad mulierem quæ vendebat farinam, & impleto vaſe cœpit onuſtus diſcedere. Mulieri vero poſcenti farinæ pretium, commonſtrato adoleſcente. *Hic*, inquit, *dabit, ſi navis cum ſalſamentis appulerit.* Significans inanes eſſe in diem pollicitationes, cum farina quotidie ſit præſenti pecunia emenda.

37. CUM Antiſthenes ipſe ſalſamenta per forum geſtaret, id quibuſdam admirantibus, quod Philoſophus officio tam ſordido fungeretur. Idque in publico, ac non potius ſervo delegaſſet. *d Qui*, inquit, *admiramini, hac mihi porto, non aliis.* Sentiens nullum eſſe ſordidum obſequium quod ſibi quis impenderet: dein non eſſe indecorum, eum portare ſalſamenta, qui ſalſamentis veſceretur.

38. CUIDAM objicienti quod Antiſtheni mater eſſet Phrygia: *e Et Deorum*, inquit, *mater.* Ridiculum arbitrans, cuiquam probro dari patriam, cum in damnatiſſimis regionibus, interdum naſcantur feliciſſima ingenia.

39. DI-

a *Forma.* b *Solerter.* c *Pollicitatio.* d *Argute.* e *Solerter.*

39. DICERE solet, hostibus à Diis omnia optan- esse bona, *a* excepta fortitudine: quod illa omnia quando futura sint eorum, qui fortitudine præcelle- nt, non eorum qui possiderent, quod ob ignaviam tueri non possint. Sensit frustra parari bona, si quæ ravit, tueri nesciat.

40. SI quam vidisset mulierem egregie cultam, ibat ædes illius, *b* jubebatque virum proferre arma equum: quæ si placuissent, patiebatur mulierem dulgere deliciis, quod esset qui defenderet: sin mi- s, suadebat ut eum ornatum deponeret, ne præda ret aliis.

41. ANTISTHENEM quoniam multa conscri- it volumina, Timon appellare solet, παντοφυῆ φλέ- να, id est, *c ingeniosum nugatorem.* Non tamen dixit υῆ sed παντοτυῆ, quod ingenio ad quidvis versa- i varia tractaret argumenta, & in his quædam parum gna Philosopho.

42. HUJUS placita non indigna sunt quæ com- emorentur, dicebat, τὴν ἀρετὴν εἶναι διδακτικὴν, est, *d virtutem disci posse.* Adversus eos qui putant sci cum homine, aut naturæ affectus, studio vinci on posse.

43. Τοὺς αὐτοὺς εὐγενεῖς εἶναι καὶ ἐναρέτους: *e Qui virtu- præditi sunt eosdem & nobiles esse.* Habent enim id, nde vera nascitur nobilitas. Adversus eos, qui majo- um imaginibus, aut divitiis metiuntur nobilitatem.

44. VIRTUTEM sibi sufficere ad felicitatem, nec ulla re opus habere nisi robore Socratico. Socra- es ad omnium rerum patientiam obduruerat. Imbe- llitas corporis impedit frequenter virtutis usum.

45. VIRTUTEM esse rem operum, non autem lurimis verbis multisque disciplinis egere. Adversus os qui juris ac Theologiæ pietatisque professionem stu- io reddunt difficillimam ac prolixam, perque vitam mnem nihil aliud quam de virtute disputant. Notat oc Horatius. *g Virtutem verba putas, ut lucum ligna.*

46. SA-

a *Fortitudo.* b *Fortitudo.* c *Loquacitas.* d *Studium.* e *Nobilitas.* f *Tolerantia.* g *Virtus in actione.*

46. SAPIENTEM sibi sufficere, *a* eo quod omni quæ sunt aliorum, sunt & hujus qui cum omnibus habet amicitiam, & amicitia facit omnia communia.

47. Ἀδοξίαν ἐστὶ ἀγαθὸν ἴσον τῷ πόνῳ, id est, *b Obscuritatem esse bonum par labori.* Adversus illud Epicuri λάθε βιώσας. Multi student ignoti esse quo vivant in otio. At ignobilitas quoniam patet quorumlibet contemptui, non minus adfert negotiorum quam famæ claritas, quanquam & hoc grave est onus.

48. NEGAT sapientem vivere juxta leges ab hominibus institutas, *c* sed juxta normam virtutis: Sentiens non ideo quid faciendum aut vitandum, quia leges jubent aut vetant: sed quia ipsa ratio dictat, hoc esse honestum, illud turpe. Leges non omnia præscribunt, ac virtutis regula docet ubique quid sit honestum, quid turpe. Coacta virtus, virtus non est.

49. QUIDAM censebant sapienti non esse ducendam uxorem, ipse contra censebat esse ducendam, *d* at non voluptatis, sed liberorum gratia, debetur hoc naturæ & patriæ. Sed cum optima indole præditis congredietur, ut ex bonis nascantur boni. Quin & amabit uxorem, non vulgari more, sed judicio: is enim vere & constanter amat, qui judicio amat. At sapiens optime dijudicat, quæ sint amore dignæ: adversus eos qui uxores se jactant habere pro matulis.

50. SAPIENTI nihil esse novum aut subitum, *e* eo quod quidquid homini potest accidere, sit jam præmeditatus, ut nunquam dicat. Non putaram.

51. Ἀξιέραστος ὁ ἀγαθὸς, id est: *f Dignus amari quisquis bonus est.* Non est verus aut sincerus amor, nisi quem conciliat virtus.

52. AJEBAT homines virtute præditos eos sibi parare propugnatores, *g* qui & fortes sint & justi. Nolunt enim defendi si quid injusti admittant. Improbi contra fortes defensores quærunt, justos nolunt.

53. Ἀναφαίρετον ὅπλον ἐστὶ ἀρετὴν, id est: *h Virtutem*

a *Sapiens.* b *Otium.* c *Virtus legibus non eget.* d *Conjugium.* e *Providentia.* f *Amor.* g *Justi.* h *Armata virtus.*

em esse armaturam, quæ detrahi non possit. Nam ensis clypeus excutiuntur, sapiens nunquam non armatus t, eoque vinci non potest.

54. DICEBAT esse satius cum paucis bonis pugnare adversus omnes malos, quam cum multis malis versus *a* paucos bonos. Vel quia in bello non tam multitudo, quam virtus militum ac Ducum parit victoriam: vel quia præstat esse de numero bonorum, qui bique pauci sunt, quam de grege malorum, quorum bique plena sunt omnia.

55. OBSERVANDOS *b* esse hostes, quod hi rimi omnium sentiant si quid delinquas. In hoc igitur tiliores sunt nobis quam amici, ut errata nostra cognoamus, & cognita corrigamus.

56. VIRUM justum pluris faciendum *c* quam conatum. Arctiora enim sunt vincula virtutis, quam anguinis. Et omnis bonus bono proximo cognatus est ropter animorum similitudinem.

57. VIRI ac mulieris eandem esse virtutem. Idem ensit Socrates, *d* sexum muliebrem non minus esse ocilem ad omnia virtutis munia, quam virilem, si pariter instituatur. At vulgus sexum incusat quasi ad virutem indocilem.

58. HONESTA sive *e* pulchra esse quæ bona sunt, urpia quæ mala, Stoicum est dogma: nihil expetendum præter virtutem, nihil fugiendum præter vitium: um vulgo ingens probrum sit paupertas, magna gloria divitiis per fas nefasque partis abundare. Nec minus in cæteris præpostera sunt judicia vulgi.

59. OMNIA mala habenda pro peregrinis. Vulgus hominum ea tantum probat quibus assuevit: ab exoticis abhorret, *f* non quia per se mala sint, sed quia peregrina. At sapienti nihil peregrinum esse debet, nisi quod cum vitio conjunctum, neque enim ideo temulentia detestanda, quod alicubi non sit in usu, sed quod per se turpis. Nunc ex usu regionum de rebus judicat populus.

60. Tu-

a *Paucitas bonorum.* b *Utilitas ab hoste.* c *Cognatio virtutis.* d *Sexus.* e *Vere pulchra.* f *Consuetudo.*

60. TUTISSIMUM esse murum *a* prudentiam, quod is nec collabitur, nec proditur. Nulla mœnia tam sunt munita, quin machinis, aut suffossionibus, aut, ut nihil horum, proditione capiantur. Sapientis decreta sunt inexpugnabilia.

61. CUM in theatro populus Atheniensium tumultuaretur ob versiculum recitatum:

b Τί δ' αἰσχρὸν, εἰμὴ τοῖσι χρωμένοις δοκῇ.

Id est:

Quic turpe ni videatur hoc utentibus.

Subjecit alterum:

Αἰσχρὸν τόγ' αἰσχρὸν, κᾂν δοκῇ κᾂν μὴ δοκῇ.

Id est:

Quod turpe, turpe est, sive credas, sive non.

Eleganter correxit inutilem sententiam. Refert Plutarchus.

62. QUIBUSDAM admirantibus Ismeniam, quod esset insignis tibicen: *c Nequam*, inquit, *hominem esse oportet, nam si bonæ frugis esset, non esset egregius tibicen.* Judicabat eos non posse bonos viros evadere, qui tantum operæ Dionysiacis artibus impendissent.

ANACHARSIS *Scytha.*

1. HERMIPPUS scribit illum mox ut Athenas venerat adisse Solonis ædes: *d* Percunctanti famulo, quis & unde: jussisse, renuntiaret adesse Anacharsidem qui & Solonem videre, & si fieri posset, etiam hospes fieri cuperet. Solon per puerum respondit, in patria solere fieri hospites: significans inter Græcos & Scythas non esse jus hospitii. Ad hæc verba, quibus abigebatur Anacharsis perinde quasi jussus esset introire, ingressus est ad Solonem, dicens se jam esse in patria, & æquum esse ut hospitio jungerentur. Hujus responsi dexteritate delectatus Solon, lubens recepit hominem ad intimam familiaritatem, ex primo statim sermone deprehendens animum philosophicum, qui judicaret esse patriam,

a *Virtus tuta.* b *Virtus per se honesta.* c *Tibicen vir improbus.* d *Ingenue.*

am, ubicunque bene est homini, Cives enim mundi
nus omnes.

2. REVERSUS *a* in patriam, conatus est ad Græ-
rum instituta novare Scytharum leges. Eam ob cau-
m à fratre in venatu sagitta percussus est. Moriens
xit, se ob eruditionem incolumem à Græcia dimis-
m, per invidiam in patria perire. Græca sonent ju-
ndius, διὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν φθόνον.

3. DICEBAT vitem ferre tres botros, *b* primum
luptatis, alterum ebrietatis, tertium molestiæ. Sen-
ens parcum vini usum esse jucundum, quia sedat si-
m: largiorem gignere temulentiam: largissimum pa-
re rixas, cædes ac morbos. Simile huic quod alibi
ictum est: Primum crateram pertinere ad sitim, al-
ram ad voluptatem, tertiam ad ebrietatem, quar-
am ad insaniam. Dictum erit jucundius, si cogites in
cythia non esse vites.

4. ADMIRABATUR, qui conveniret, ut arti-
ices apud Græcos certarent, *c* sed de his judicarent ar-
is expertes. Sentiens de artifice neminem recte judica-
e, nisi artificem. In theatro certabant histriones, mi-
ni, cantores & sophistæ, recitabant poëtæ: quorum
rtes cum populus nesciret, tamen aliis applaudebant,
lios explodebant.

5. ROGATUS qua ratione quis effugeret ne fieret
inolentus. *d Si semper*, inquit, *præ oculis habeat ebrio-
um indecores mores.* Nihil enim similius insano quam
brius. At ebrius existimat se decere omnia. In aliis
spectandum quam fœda res sit temulentia.

6. AJEBAT se demirari qui conveniret ut Græ-
ci, qui legibus suis violentiam & injuriam puniunt,
e athletas ob hoc ipsum honorarent, quod se mu-
tuo percuterent. Salse damnans crudelem populi vo-
luptatem, ac in moribus inconstantiam. Quod enim
injustum est, semper injustum est. Quanquam heu ni-
mium Ethnicarum reliquiarum adhuc residet in mori-
bus Christianorum, tamen illis prodigiosis voluptatibus
gla-

a *Patria perniciosa.* b *Vini parcus usus.* c *Vulgi ju-
dicia.* d *Ex aliis exemplum.* e *Salse.*

gladiatorum, pugilum & athletarum deliciis liberati sumus per Christum.

7. Cum rogasset quendam quanta esset spissitudo tabularum nauticarum, isque respondisset, quatuor digitorum, *a Tantillum*, inquit, *absunt à morte qui navigant*. Notavit negotiatorum avaritiam, qui lucri gratia semet in manifestum vitæ discrimen conjiciunt. Scythæ nesciunt nautica commercia, sed pascuis ac venatu vivunt.

8. Oleum dicebat esse venenum insaniam gignens, *b* eo quod athletas videret unctos in se invicem insanire. Nec olei usum, ut arbitror, noverant Scythæ, ut quod nec apud illos proveniret, nec aliunde importaretur, Athletæ non pugnant nisi uncti: putant enim corpus fieri robustius: at Scytha simulabat se credere, illis oleum esse caussam insaniæ.

9. Ajebat se mirari, qui fieret, ut Athenienses qui prohiberent mentiri, *c* tamen in cauponum tabernis palam mentirentur. Qui vendunt merces emuntque lucri causa, fallunt quemcunque possunt, quasi quod privatim esset turpe, fiat honestum si publice facias in foro. At in contractibus maxime fugiendum erat mendacium. Sed tum maxime mentiuntur homines, cum maxime negant se mentiri. Apud Athenienses lex erat quæ jubebat ἐν ἀγορᾷ ἀψευδεῖν.

10. Admirabatur & illud, *d* quod Græci initio convivii cyathis pusillis uterentur, saturi majoribus: Sentiens potum non in illud adhibendum nisi ad sedandam sitim. Absurdum igitur esse, tum plus bibere, cum jam sitis esset sedata.

11. Statuis atque imaginibus illius inscribebatur, γλώσσης, γαστρὸς, αἰδοίων κρατεῖν, id est, *e linguæ, ventri, pudendis temperandum*. Quod maximorum malorum causa sit lingua effrenis, & luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddat.

12. Interrogatus num in Scythia essent tibiæ,

a *Navigatio.* b *Athletæ insani.* c *Mendacium in contractibus.* d *Mos præposterus.* e *Continentia.*

biæ, reſpondit *a* ne vites quidem: Significans ſaltationes, reliquaſque ejus generis voluptates è vinolentia naſci alique.

13. PERCUNCTANTI quæ naves eſſent tutiſſimæ, *b Quæ*, inquit, *in ſiccum protractæ ſunt.* Solent enim olim naves iis menſibus quibus mare navigabile non eſt, machinis quibuſdam in ſiccum protrahi. Anacharsis ſenſit omnem navigationem eſſe periculoſam. At ille de genere navigii percunctabatur. Sunt enim Liburnicæ, onerariæ, actuariæque naves, aliæque diverſi generis, in quibus alia eſt alia adverſus tempeſtatem inſtructior.

14. AJEBAT ſe nihil admirabilius vidiſſe apud Græcos, *c* quam quod fumum in montibus relinquerent, ligna in civitatem conveherent. Senſit opinor de capnis, quæ ita ſiccantur vel ſole vel igni in montibus, ut poſtea ardeant abſque fumo.

15. ROGANTI utrum arbitraretur plures eſſe mortuos an vivos, *d Navigantes*, inquit, *in utro numero ponis?* Dubitans an hi eſſent inter vivos habendi, qui vitam undarum ac ventorum arbitrio commiſiſſent.

16. EXPROBRANTI cuidam Attico quod natus eſſet in Scythia, *e Mihi*, inquit, *probro eſt patria, tu patria.* Egregie inculpatus eſt cui nihil poteſt objici præter patriam. At quemadmodum laudi eſt, apud barbaros natum Græcorum diſciplinas ſcire: ita turpe eſt apud Græcos natum ad barbaros mores degeneraſſe.

17. INTERROGATUS quid eſſet in homine peſſimum, & quid optimum, reſpondit, *f Lingua.* Sentiens eidem membrum plurimam adferre utilitatem, ſi recta ratione gubernetur: peſtilentiſſimum eſſe, ſi ſecus.

18. DICERE ſolet, *g* præſtare unicum habere amicum multi pretii, quam multos nullius pretii. Græca ſonant jucundius, ἕνα φίλον ἔχειν πολλȣ ἄξιον ȣ̓ πολλȣ̀ς μηδενὸς ἀξίȣς.

19. AJEBAT *h* forum eſſe locum mutuis homi-

Z num

a *Vinolentia.* b *Navigatio. Hoc idem ante tribuitur Stratonico.* c ἄκαπνα. d *Navigatio.* e *Acriter.* f *Lingua.* g *Amicus inſignis.* h *Forum.*

num fraudibus ac rapinis destinatum: notans mores vendentium per fas nefasque lucra venantium.

20. AB adolescente in convivio pulsatus, *a Adolescens*, inquit, *si nunc vinum non fers, ubi senueris aquam feres.* Moderationis erat, quod adolescentis protervia in vino imputavit. Qui vero bibunt intemperantius vinum, ea præsertim ætate cui magis convenit aqua, ii frequenter senes ob inopiam coguntur aquam bibere, aut ὑδροφορεῖν, cum ei ætati necessarius sit vini usus.

21. CUIDAM objicienti quod esset barbarus, *b Anacharsis*, inquit, *barbarus est apud Athenienses, sed vicissim Athenienses barbari sunt apud Scythas.* Græci, sed in primis Attici, quoniam apud ipsos florebant disciplinæ liberales ac leges politicæ, reliquas nationes contumeliæ causa nominabant barbaras, cum barbarum dicatur quidquid est peregrinum atque inusitatum. Nunc cum Græcia nihil sit barbarius, hæc philautia demigravit ad quosdam Italos quibus omnes aliæ nationes barbaræ sunt.

22. HUIC illud quoque tribuitur multo vulgatissimum: *c* Leges aranearum telis esse similes, in quibus infirmiora animalia hærerent, valentiora perrumperent, ita leges humiles ac tenues constringunt, à potentibus impune violantur. Meminit Valerius.

23. QUIDAM in convivio videns uxorem Anacharsidis, Uxorem, inquit, deformem duxisti Anacharsi. Hîc Anacharsis, *Prorsus ita mihi videtur*, inquit, *sed heus puer infunde mihi meratius, ut eam reddam formosam:* indicans vinum adimere homini rectum judicium. Refert Athenæus libro nono.

MYSON.

1. MYSON incertæ patriæ, μισάνθρωπος fuisse traditur, non alienus à moribus Timonis Atheniensis. Hunc cum quidam forte deprehendisset in solitudine ridentem, rogabat quid rideret cum esset solus, *d Atqui ob hoc ipsum*, inquit, *rideo:* subindicans sibi gratissimam esse solitudinem.

ANA-

a *Patienter.* b *Barbaries.* c *Leges.* d *Solitudo.*

ANAXAGORAS *Clazomenius.*

1. CUM ab Athenienſibus eſſet damnatus exſilio, cuidam dicenti, Privatus es Athenienſibus, *a Immo illi*, inquit, *me*. Sentiens Athenienſibus magis opus eſſe Anaxagora quam contra, Qui præclaros viros ejiciunt è civitate, Rempublicam lædunt potius quam eos quos expellunt.

2. CUM in exſilio agenti nuntiata eſſet mors filiorum, *b Sciebam*, inquit, *me genuiſſe mortales*. Idem hoc tribuitur Xenophonti.

3. ABSENS morti addictus eſt. Id nuntianti, *c Jam olim*, inquit, *iſtam ſententiam tulit natura æque in illos atque in me*. Sentiens Athenienſes non minus addictos morti, quam eſſet is quem damnarent. Aliis aliud mortis genus obtingit, ſed omnibus eadem eſt moriendi neceſſitas.

4. CUIDAM moleſte ferenti, quod non in patria ſed peregre moreretur, *d Bono animo es*, inquit, *idem enim undelibet ad inferos deſcenſus eſt*.

5. PERICLIS præceptor fuiſſe legitur, cui in adminiſtranda Republica magno fuit uſui. *e* Verum cum Pericles negotiis intentus deſiiſſet agere curam Anaxagoræ jam ad decrepitam provecti ſenectutem, conſtituit inedia finire vitam. Id ſimul ut renuntiatum eſt Pericli, anxius accurrit, & argumentis, precibus, & lachrymis conatus eſt hominem à ſpontaneæ mortis propoſito revocare, idque magis ſui ipſius cauſa quam philoſophi. Cui Anaxagoras retecta facie jam moribundus, nihil aliud reſpondit quam hæc, *O Pericles, & quibus lucerna eſt opus, infundunt oleum:* exprobrans illi neglectum amici, unde tantam capere poterat utilitatem. Lucerna curatur ob uſum vulgarem, & talis conſiliarius neglectus periit.

6. POST diutinam peregrinationem domum reverſus, reperit patriam poſſeſſioneſque ſuas deſertas, *f Niſi*, inquit, *iſta periiſſent, ego ſalvus non eſſem:* quod calamitas illum

a *Animoſe.* b *Fortiter.* c *Graviter.* d *Mortis locus.* e *Graviter.* f *Lucrum ex damno.*

illum adegisset ad philosophiam. Rebus autem integris mansisset intra penates suos. Ita sæpenumero prospera sunt homini, quæ videntur adversa: & quod damnum putatur ingens, lucrum est maximum.

STILPON *Megarensis.*

1. HABEBAT filiam parum secundæ famæ: cuidam itaque dicenti, Dedecorat te filia: a *Nihilo magis*, inquit, *quam ego illam decoro.* Sentiens neminem alienis factis dehonestari, sed suis quenque moribus æstimandum esse. Neque enim illa fuisset honestior ob patris celebritatem, nisi paternas virtutes fuisset imitata. Plutarchus in lib. De tranquillitate, pluribus verbis hoc idem enarrat. Nam Metrocli objicienti quod filiam haberet impudicam. *Utrum*, inquit, *hoc meum peccatum est an filiæ?* Cum Metrocles respondisset, illius peccatum, sed tuum infortunium, hunc in modum excepit Stilpo, *Quid ais? an non quæ peccata sunt, eadem sunt lapsus?* Annuit Metrocles, *At lapsus*, inquit Stilpo, *quorum sunt, eorundem sunt & frustrationes?* Et hoc confesso Metrocle; *Porro quorum sunt frustrationes, horum sunt & infortunia.* Ita placido prudentique sermone demonstravit, filiæ dumtaxat esse infortunium, cujus esset peccatum, ac Cynici convitium nihil aliud esse quam latratum.

2. IN somnis visus est illi Neptunus iratus, quod non immolasset hecatombem quemadmodum mos erat. At philosophus hoc viso nihil perturbatus respondit, b *Quid ais Neptune? Itane veluti puer huc venisti cum tua querimonia, quod pecunia mutuo sumpta non expleverim nidore civitatem? Atqui pro rei familiaris modulo sacrificavi tibi aquas aliquot.* Ad hæc arridens Neptunus, visus est illi porrecta dextra dixisse: In tuam gratiam ingentem aquarum proventum largiar civitati Megarensium. Quod & evenisse tradunt.

3. DEMETRIUS Antigoni filius cum Megaram cepisset, jussit Stilponis domum servari indemnem. Admonitus igitur Stilpo, ut libellum daret rerum omnium quas

a *Argute.* b *Tranquillitas.*

quas amisisset, a *Ego*, inquit, *nihil bonorum meorum amisi, nam eruditio & eloquentia mihi sunt incolumes, quod hac vere sunt*, οἰκεῖα, *hoc est domestica propriaque bona.* Idem hoc supra commemoratum est aliis verbis.

4. CALLEBAT argutias dialecticas, quarum una parum illi feliciter cessit. De statua Minervæ quam Phidias finxerat, ita percunctatus est, Num Jovis Minerva dea est? Cum responsum esset, Est. b *At hæc*, inquit, *non est Jovis, sed Phidiæ.* Id cum esset concessum, collegit, *Non est igitur hæc dea.* Ob hanc vocem apud Areopagitas impietatis reus peractus est. Ille vero sic conatus est elabi, ut diceret, non negasse illam esse deam, sed deum, hoc est, masculum. Nam θεὸς apud Atticos communis est generis. Attamen jussus est ire exsulatum. Theodorus autem cognomento ἄθεος, his auditis dixit: Unde hoc novit Stilpo, nisi forte sublatis vestibus inspexit Minervam?

5. CRATETI percunctanti num dii adorationibus & precibus delectarentur, c *Istuc*, inquit, *ô stulte ne percunctêris in via, sed solum interroga*: subindicans aut nullos esse deos, aut non solicitari rebus humanis, sed non expedire tales voces apud multitudinem efferri, cui necessarium esset deorum metu contineri. Huic simillimum est quod tribuitur Bioni, qui eam quæstionem proponenti, versu Homerico, ni fallor, respondit:

Οὐκ ἀπ' ἐμοῦ σκεδάσεις ὄχλον ταλαπείριε πρέσβυ;

Non abiges miserande senex turbam procul à me?

6. CRATES Cynicus ad propositam quæstionem non respondebat, sed pro responso crepitum ventris emisit. Hic Stilpo, d *Sciebam*, inquit, *te quamvis vocem emissurum potius quam eam quam oportuit.*

7. STILPO Crateti dedit caricam, simulque proposuit quæstiunculam. Cum Cynicus protinus nucem devorasset. e *Caricam*, inquit, *perdidi.* Hic Crates, non caricam modo, sed & quæstiunculam, cujus illa fuit arrha. Sentiens se frustra captatum munusculo ad respondendum.

a *Honos virtuti habitus.* b *Argute infeliciter.* c *Non omnia vulgo proferenda.* d *Moderate.* e *Cynice.*

8. VIDENS Cratetem hibernis menſibus frigore rubentem, *a* δοκεῖς, inquit, μοι χρεῖαν ἔχειν ἱματίου καινοῦ. Lepos qui eſt in vocis ambiguo, latine reddi non poteſt. καινοῦ conjunctim ſonat novo, & καὶ νοῦ disjunctim ſonat & mente. Diſcrimen auribus vix ſentiri poteſt, ſcripto poteſt oſtendi. *Videris*, inquit, *egere pallio novo, ſive pallio, & mente.* Novum requirebat gelu, mentem Cynici ſtultitia, qui veſtem non accommodaret tempori.

9. CUM omnium oculi conjecti eſſent in Stilpontem, Quidam, iſti, inquit, Stilpo mirantur te ut belluam. *b Nequaquam*, inquit ille, *ſed ut verum hominem.* Solent peregrinæ beſtiæ in ſpectaculum produci. Vulgares homines nemo miratur. Sed philoſophum plerique ſpectabant, non ut quemvis hominem, ſed ut hominem verum. Nam id ſpectaculum eſt rariſſimum. Obiter notavit interpellatorem, quod ipſe non eſſet verus homo, nec ſpectatu dignus.

SIMON *Athenienſis.*

1. HUNC Pericles ad ſe invitavit, pollicens ſeſe omnia neceſſaria præbiturum. At Simon negavit ſe venditurum *c* libertatem. Delectavit hunc imago muris ſilveſtris parvo viventis, potius quam domeſtici in ſummis deliciis, ſed perpetua cum ſolicitudine verſantis.

MENEDEMUS *Eretrienſis.*

1. CUM aliquando decretum tuliſſet ad populum, quidam ita tetigit illum, ut diceret, *d* non eſſe ſapientis neque tabernaculum conſuere, neque decretum ſcribere: ſubnotans quod ex patre coriario natus eſſet, ipſe quondam ejuſdem opificii. Nam olim tabernacula è pellibus captarum conſuebantur.

2. CUIDAM ſciſcitanti num ſapienti ducenda eſſet uxor. *e Num ego*, inquit, *videor tibi ſapiens?* Cum annuiſſet, *Ego*, inquit, *uxorem duxi.* Supervacuum erat

a *Lepide.* b *Dictum retortum.* c *Libertas.* d *Banauſ. magiſtratus.* e *Exempla ſapientum.*

rat de eo dubitare, quod videret factum ab eo quem udicabat sapientem.

3. ANTIGONO consulenti, deberetne ad comnessationem quandam adire post silentium nihil aliud espondit, quam, *a Regis filius es.* Subindicans luxum ndecorum esse regno natis. Aut potentibus licere quodlibet.

4. QUENDAM frivolis nugis obstrepentem rogavit num fundum haberet: ut is respondit sibi plurimas esse possessiones, *b Abi igitur*, inquit, *& illas cura, ne tibi eveniat, ut & illas perdas, & privatum elegantem amittas.* Notans illum ad dicendum non esse idoneum sed magis ad agriculturam.

5. A NICOREONTE Cypri tyranno vocatus ad sollemne convivium cum Asclepiade amico cæterisque philosophis dixit. *c Si honestum est tales convocare viros, oportuit id quotidie fieri: sin minus, etiam tum frustra fieri.* Ad id cum tyrannus respondisset, diem illum esse sibi festum, eoque singulo quoque mense vacare audire philosophos: liberius respondit Menedemus, *Hoc postulare sacrificium, ut per omne tempus audiret philosophos.* Quid multis? Eo processit hominis libertas, ut nisi tibicen quispiam eos avocasset, perituri fuerint. In navi cum periclitarentur, Asclepiades dixit. Tibicinis modulatio servavit nos. Menedemi libertas perdidit.

6. PERCUNCTANTI cuidam Alexino an patrem cædere desiisset, respondit, *d Neque cecidi, neque desii.* Cum alter subjecisset, oportere solvere ambiguitatem per ναὶ & οὐ, aut affirmando aut negando: *Ridiculum*, inquit, *est vestras sequi leges, cum liceat in portis occurrere.* Alter captabat illum insidiosa percunctatione: sive enim respondisset, desii, sive non desii, agnovisset crimen. Ille hoc præsentiens exclusit sophisticum cavillum. Sic & Socrates apud Platonem objurgatur à sophistis, quod secus respondeat quam ipsis esset commodum.

7. CUM Bion acriter divinos insectaretur, ait il-

a *Indecora.* b *Garrulitas.* c *Libertas periculosa.*
d *Argutia sophistica.*

lum *a* trucidare mortuos, quod adversus illos studiose pugnaret, qui jam dudum essent explosi sepultique.

8. AD quendam dicentem, maximum esse bonum, si quis omnium potiri queat quæ optat. *Sed multo majus*, inquit, *bonum est, non optare nisi quod oportet.*

9. DICEBAT plurimos navigare Athenas studiorum gratia: qui primum essent sapientes, deinde fierent philosophi, hoc est, sapientiæ, dein rethores: denique progressu temporis evadere idiotas. Meminit Plutarchus. *b Multum profecit qui didicit se nihil scire. Et infeliciter proficit, qui semper vergit in deterius.*

PLATO *Atheniensis.*

1. CUM Plato ad tragicum certamen paratus, audito Socrate mutasset consilium, poëmata sua exussit, præfatus Homerico carmine:

c Ἥφαιστε πρόμολ' ὧδε, Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει.
Huc ades ô Vulcane, Platoni nunc opus est te.

2. CUM Dionysio Hermocratis filio de tyrannide differens, ait *d* non statim esse præstantius quod uni tantum sit utile, nisi & virtute cæteris antecelleret. Offensus tyrannus dixit, οἱ λόγοι σου γεροντιῶσι, id est, verba tua sapiunt senium. Contra Plato, οἱ δέ σου τυραννιῶσι, id est, *tua vero tyrannidem sapiunt.*

3. APUD Æginetas lex erat, ut si quis Atheniensis Æginam venisset, capitalis esset. Huc cum esset deductus Plato ut venundaretur, capitis postulatus est à Carmendio qui legem eam tulerat, sed tempestivo cujusdam joco liberatus est. Ait enim legem habere, *e* Si quis homo: at hunc esse philosophum.

4. PLATO dicitur ter navigasse in Siciliam, nec sine periculo, nec sine cavillis obtrectantium. Molon itaque qui gerebat hostilem in Platonem animum, negabat esse mirum, *f* si Dionysius esset Corinthi, sed si Plato in Sicilia. Nam tyrannum expulerat necessitas. Platonem invitabat ambitio, ut vulgus quidem interpre-

a *Jugulare mortuos.* b *Degenerare.* c *Potiora sectanda.* d *Libere.* e *Jocus salubris.* f *Salse.*

pretabatur. Et tamen Dionysium esse Corinthi adeo mirabantur omnes, ut jam abierit in proverbium, de re inexspectata & incredibili.

5. ADOLESCENTEM quod lusisset aleam, graviter increpuit: qui cum dixisset. Sic objurgas ob rem parvam, *a At parvum non est*, inquit, *assuescere*. Tale quiddam subindicat Demea Terentianus in Adelphis: Mitto rem, consuetudinem ipsorum.

6. ROGATUS ecquod esset futurum ipsius monumentum, quemadmodum superiorum: *b Primum*, inquit, *parandum est nomen, ita monumenta futura sunt multa*. Sensit hominis memoriam optime servari in mentibus hominum, optimeque propagari scriptis virorum eloquentium.

7. IRATUS servo cum eum castigare pararet, & forte interveniret Xenocrates, *c Flagella*, inquit, *hunc puerum, nam ipse sum iratus*. Sibi diffisus est homo philosophus, sentiens animi commotionem. At vulgus hominum tum maxime punit, cum irascitur.

8. RURSUS alteri cuidam famulo sic comminatus est, *d Loris te cæderem ni iratus essem*. Nihil iræ fidendum, sapuit Syrus ille Terentianus, qui se conjicit in angulum, edormiturum quod biberat villum. At ita minus sui compos est quam ebrietas.

9. CUM aliquando conscendisset equum, mox descendit dicens, *e Se vereri*, μὴ ἱπποτυφίᾳ ληφθῇ, id est, *ne equestri fastu corriperetur*. Superbum animal est equus, & equitare quiddam habet magnificum parumque philosopho dignum.

10. TEMULENTIÆ deditis suadebat, *f* ut poti ad speculum sese contemplarentur, ita fore, ut ab eo vitio recederent, conspecta fœditate.

11. NEGABAT oportere inebriari *g* præterquam in festis, in quibus ipse Deus vinum porrigit. Festos dies decet hilaritas, ebrietas semper fœda est.

12. SOMNOLENTIAM improbabat, eoque scripsit

a *Assuescere malis.* b *Immortalitas.* c *Moderate.* d *Moderate.* e *Modeste.* f *Temulentia.* g *Hilaritas fœda.*

ſcripſit in legibus, κοιμώμϑρος ὐδεὶς ὐδενὸς ἄξι۞; id eſt, *a Nemo dormiens ulla re dignus eſt.*

13. Cum à Dionyſio faſtidiretur, popoſcit congrediendi copiam: ea data hunc in modum diſſeruit. *b Si quem ſentires in Siciliam appuliſſe hoc animo ut tibi malefaceret, qui tamen non data oportunitate nihil mali faceret, an hunc impune dimitteres?* Cum Dionyſius reſpondiſſet, Nequaquam ô Plato. Oporret enim hoſtium non facta ſolum, verum & amici propoſitum ulciſci. Plato ſubjecit, *Tum ſi quis tibi benevolens veniſſet in Siciliam, ut tibi boni quippiam adferret, non faciat autem deſtitutus occaſione, num par eſſet hunc nulla relata gratia contemptum abjicere?* Dionyſio percunctante quis eſſet ille, *Æſchynes*, inquit, *vir & morum ſanctimonia cum quovis amicorum Socratis conferendus, & qui poſſit dicendo meliores reddere, cum quibus habeat conſuetudinem. Is cum huc multum maris emenſus adnavigarit, ut ſuam philoſophiam ſibi impertiret, hactenus neglectus eſt.* Hæc tam commoda oratio effecit, ut rex & Platonem cui prius erat infenſior amplecteretur, & Æſchinem ſplendide magnificeque tractaret.

14. Dionem ob formam & ob rerum geſtarum magnitudinem cum plurimi fieret ab omnibus, admonuit, *c* caveret metueretque contumaciam, cui comes eſſet ſolitudo: Inſolenter enim utentem rebus proſperis amici deſtituunt.

15. Si quando forte incidiſſet in eos qui præter decorum quippiam agerent, digreſſus conſuevit dicere. *d Nunc ubi ego talis?* Nemo ſuam turpitudinem perſpicit, ſed ſibi quiſque aſſentator eſt. Ex aliis igitur diſcendum, quam indecora ſint quæ præter honeſtatem geruntur.

16. E Disputatione diſcedens ſolitus eſt admonere diſcipulos, *e Videte pueri ut otium in re quapiam honeſta collocetis.* Significans otium omnia mala docere adoleſcentes.

17. Solet admonere, ut neque corpus ſine ani-mo

a *Vigilantia.* b *Commode dictum,* c *Ferocia.* d *Exempla ex aliis.* e *Otium.*

mo exerceamus, neque animum fine corpore, ut pariter utriusque curam habeamus. *a Nam alterum athletarum est, alterum inertium.*

18. ROGATUS à Cyrenensibus ut ipsis leges scriberet, ac reipublicæ statum componeret, recusavit dicens. *b Perdifficile esse condere leges tam felicibus:* indicans eos non facile parere salubribus monitis, qui successu rerum elati sibi felices viderentur.

19. POLUS sophista reperisse dicitur quasdam orationis delicias, veluti contraria inter se reddita membra comparia, similiter desinentia, quibus immodice putatur usus. His ornamentis cum se jactaret insolentius, Plato sic hominem taxavit, ὦ πῶλε ἵνα προσείπω σε κατὰ σὲ, id est. *c O Pole, ut te tuo alloquar modo.* Polus Græce sonat pullum equinum: ipso itaque statim nomine tetigit hominis arrogantiam. Imitatus est & ὁμοιόπτωτον: πῶλε σε κατὰ σε.

20. ANTISTHENEM qui differendo fuerat prolixior, sic admonuit, *d Ignoras quod orationis modus sit non is qui dicit, sed qui audit.*

21. DICEBAT in morte amicorum quiescendum esse *e* partim quod nondum liqueret, bonum esset an malum quod accidisset: partim quod acerbe ferenti nihil à luctu esset commodi. Tollitur enim dolor, si quis secum consideret, quale sit quod evenit.

22. IN Aristippum dixit, illi soli datum esse & pannis & chlamyde uti, quod apud Dionysium in purpura saltavit. Ad id alludens Horatius: Omnis, inquit, Aristippum decuit color. Hoc dictum quidam tribuunt Stratoni.

XENOCRATES *Chalcedonensis.*

1. CUM Alexander magnus illi misisset ingentem pecuniarum summam, ex ea dumtaxat tres minas recepit reliquum referri jussit, dicens, *f* ipsi pluribus esse opus, qui plures aleret.

a *Exercitatio.* b *Felicitas intractabilis.* c *Affectata oratio.* d *Breviloquentia.* e *Luctus.* f *Pecuniæ contemptus.*

2. PASSEREM qui fugiens imminentem accipitrem sese in Xenocratis sinum conjecisset, texit, fovitque, ac demulcens, dimisit dicens, *a* supplicem non esse prodendum.

3. A BIONE dictis lacessitus, *b Non sum*, inquit, *tibi responsurus, neque enim tragœdia cum à comœdia taxatur, dignatur eam responso.* Nota est veteris comœdiæ licentia, in qua multa scommata jaciuntur & in ipsos poëtas, & fabularum personas: at tragœdia non dignatur vicissim humiles personas attingere.

4. AD quendam nec geometriæ, nec musices, nec astrologiæ peritum, ad scholam tamen ipsius commeantem. *c Abi*, inquit, *ansam philosophiæ non habes:* hoc est, non es ad philosophiam docilis, nullis instructus disciplinis. Alii ferunt illum ita loquutum, παρ' ἐμοὶ πόκος οὐ κνάπτεται, id est, *apud me vellus non maceratur:* lana rudis non statim traditur vestiario, sed fulloni.

5. CUM Platoni Dionysius diceret, aliquis auferet tibi caput. Xenocrates qui tum Præceptori aderat. *d Non prius*, inquit, *quam hoc:* suum ostendens caput.

6. CUM in convivio cæteris multa garrientibus solus nihil diceret, interroganti cur unus omnium sileret, *e Quoniam*, inquit, *loquutum fuisse pœnituit aliquando, siluisse nunquam.* Hoc Plutarchus in libello περὶ τῶν ὑγιεινῶν tribuit Simonidi.

7. ALEXANDER ad hunc legatos misit cum aliquot talentis, quos ille in Academiam perductos parca tenuique cœna excepit. Postridie interrogantibus cui vellet adnumerari pecuniam, *f Quid*, inquit, *Itane vos ex hesterna cœna non intellexistis me pecunia non indigere?* Philosophus Ethnicus rejecit à ditissimo liberalissimoque rege ultro delatam ingentem pecuniæ summam: & nunc pro sanctis haberi volunt, qui extremam professi paupertatem in tantum ut horreant etiam ærei nummi contactum non aliter quam viperæ, non referendis artibus venantur divitum ac pauperum liberalitatem.

8. DI-

a *Innocentia.* b *Animose.* c *Docilitas.* d *Amicitia.* e *Taciturnitas.* f *Pecunia contemptus.*

8. DIXIT nihil referre, *a* utrum pedes an oculos inferas in ædes alienas: videlicet deterrens ab omni curiositate rerum ad nos nihil attinentium.

9. DICEBAT *b* pueris aures esse muniendas follibus potius quam athletis: quod plus sit periculi ne puerorum aures occupentur pravis sermonibus, quam ne athletarum aures pateant ad ictus. Maxima, inquit Satyricus, debetur puero reverentia.

CRANTOR *Solensis.*

10. SENARIUM hunc ex Bellerophonte Euripidis probare solet. Οἴμοι, τί δ' οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν. *c* *Eheu, quid heu? nobis quod hominum est accidit.* Sensit quidquid ulli hominum accidit, hoc unicuique posse accidere. Nihil igitur nec inexspectatum videri oportere, nec intolerabile.

ARCESILAUS.

1. SI quando probabat aliquid, dicere solitus est, φημὶ ἐγὼ, id est, *d* *ajo*, sive *mihi videtur*, sive *fateor*. Si quid displicebat, dicebat, οὐ συγκαταθήσεται τούτοις ὁ δεῖνα, id est, *his non assentietur ille*, nominato quopiam: simul & in asseverando servans modestiam, & in contradicendo, fugiens invidiam.

2. PERCUCTANTI qui fieret ut ab aliis sectis multi deficerent ad Epicureos, ab Epicureis nulli desciscerent ad alios, *e* *Quoniam*, inquit, *ex viris galli fiunt, ex gallis viri nequaquam.* Sentiens homines esse proniores ad voluptatem quam ad virtutem. Gallos dixit sacerdotes Cybelis eviratos. Porro voluptatem amplecti fœminarum est potius quam virorum.

3. CUM hospites quosdam una cum amicis acciperet convivio, cœna quidem apposita est, sed deerat panis, videlicet pueris oblitis emere. Hic ille ridens, *f* *Quam*, inquit, *res est apta conviviis apparandis esse sapientem:* Sentiens philosophos in rebus vulgaribus minus sapere, quam idiotas. Sed interim dedit exemplum

a *Curiositas.* b *Pueri reverentia.* c *Fortiter.* d *Modeste.* e *Proclivitas ad deteriores.* f *Moderate.*

philoſophicæ moderationis, quis enim ibi non incanduiſſet ira.

4. PAUPERTATEM comparabat *a* Ithacæ patriæ Ulyſſis, quod juxta Homerum aſpera quidem eſſet, ſed bona κουροτρόφος, id, juvenum altrix: dum eos conſuefacit frugaliter & continenter vivere, ad omnem virtutis functionem exercens.

5. DICERE ſolitus eſt, *b* quemadmodum ubi multi eſſent medici, ibi multi ſunt morbi: ita ubi permulti leges eſſent, ibi plurimum eſſe vitiorum.

6. DIVITEM quendam immodice delicatum, capillitio arte compoſito, oculis volubilibus ac lubricis, cum is alioqui caſtus & integer haberetur, ita taxavit, *c Quid refert*, inquit, *adverſi an averſi cinædi ſitis?* Senſit mentis integritati corporis etiam habitum & cultum oportere congruere.

BION *Boryſthenites.*

1. PERCUNCTANTI Antigono Homerico verſu, τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες; Sentiens Bion ſe traductum de generis ac gentis ignobilitate, reſpondit ingenue. *d Pater meus libertus eſt, cubito ſeſe emungens:* ſignificans eum fuiſſe ſalſamentarium. Addebat illum Boryſtheniten fuiſſe genere, non facie, ſed in fronte geſtare ſcripturam amari domini: matrem fuiſſe è lupanari, cum cætera item nude commemoraſſet, adjecit verſum Homericum.

Ταύτης τοι γενεῆς, τούτου πατρὸς εὔχομαι εἶναι.

2. CUIDAM objicienti, quod adoleſcentem quendam ad ſe non pellexiſſet, *e Tenellus*, inquit, *caſeus non attrahitur hamo.* Significans pueros delicatos non eſſe ad philoſophiam accommodos.

3. ALTERI percunctanti quis eſſet maxime anxius, *f Qui in maximis*, inquit, *rebus cupit eſſe fortunatus.* Is enim mille curis diſtorquetur ut aſſequatur ardua, & aſſequutus æque torquetur ne amittat.

4. ROGATUS, eſſet ne ducenda uxor, *g Si defor-*

a *Paupertas.* b *Legum multitudo.* c *Mollities.* d *Genus pudendum.* e *Docilitas.* f *Tranquillitas.* g *Conjugium.*

rmem, inquit, *duxeris, habebis pœnam: si formosam, habebis communem.* In Græcis vocibus plusculum est jucunditatis: ποινὴν & κοινὴν. Hoc Antistheni adscribitur. A. Gellius tribuit Bianti, lib. 5. cap. 11.

5. Senectutem dicebat *a* portum esse malorum, quod omnes huc confugerent, sperantes miseriarum finem. Mori autem unicuique in promptu est. Id Ethnici quidam existimabant esse præclarum, Christiana pietas docet esse nefarium scelus.

6. Gloriam dicebat esse *b* matrem annorum, ob id opinor, quod cum hominis vita sit brevis, honesta memoria in multa secula propagatur.

7. Formam dicebat esse *c* bonum alienum. Sentiens extra hominem esse, quod ipse sibi nec dare potest, nec tueri datum. Animi bona vere nostra sunt.

8. Divitias dicebat esse *d* nervos actionum, quod sine his nihil agatur. Alius dixit nervos belli.

9. In quendam qui prædia sua devoraverat, *e Amphiaraum*, inquit, *terra absorbuit, tu terram.*

10. Ajebat magnum esse malum, *f* non posse ferre malum. Absque hoc enim nulli potest esse vita suavis.

11. Damnabat homines *g* qui sic exurerent, quasi sensu vacarent, sic adurerent quasi sentirent. Ob id, ni fallor, quod in bellis exuruntur omnia. Rursum si leviter attingantur ab igni, offenduntur. Id enim appellat adurere.

12. Dicebat esse optabilius *h* suam messem alteri largiri, quam alienam decerpere. Sensit felicius esse dare quam accipere.

13. Ajebat, *i* facilem esse ad inferos viam. Nam illuc homines abire clausis oculis. Morientibus enim clauduntur oculi.

14. Alcibiadem hoc elogio taxavit, *k* quod adolescens viros abduxisset ab uxoribus: juvenis factus uxores à viris.

15. Rho-

a *Senectus.* b *Immortalitas.* c *Forma.* d *Divitiæ.* e *Profusio.* f *Tolerantia.* g *Salse.* h *Liberalitas.* i *Mors facilis.* k *Libere.*

15. RHODI cum Athenienses darent operam rhetoricis, ipse philosophiam docebat. Ob id reprehensus, ita respondit, a *Triticum advexi, & hordeum vendo.* Sentiens absurdum esse, ab ipso requiri deteriora, cum attulisset meliora. Nam philosophia veluti triticum cibus est hominum, hordeum equorum: simul innuens solum philosophum loqui, rhetores hinnire potius.

16. IN fabulis est, Danaidas puellas apud inferos huic addictas esse supplicio, ut pertusis vasis deferant aquam in dolium pertusum. Bion dicebat, b gravius fore supplicium, si integris vasis ac non pertusis idem facerent: tum enim irent onustiores.

17. CUIDAM immodice loquaci, ut sibi subveniret oranti, respondit, c *Abunde tibi morem geram, si advocatos miseris, non venias ipse.*

18. EVENIT ut cum scelerosis navigans incideret in prædones. Illis dicentibus, Actum est de nobis si agnoscamur, d *Et de me*, inquit, *nisi agnoscamur.* Bonis innotuisse salus est.

19. ARROGANTIAM dicebat esse e profectus obstaculum, indocilis enim est, qui mavult doctus videri quam esse.

20. IN divitem quendam sordidum ita loquutus est: f *Hic facultates suas non possidet, sed ipsum possident facultates.*

21. DIVITES sordidos dicebat g ita facultatum suarum curam habere, quasi essent propriæ: rursus ex iisdem nihil capere utilitatis, quasi essent alienæ.

22. AJEBAT h juvenes uti debere fortitudine, senes valere prudentia. Nam his rerum usus conciliavit sapientiam.

23. DICEBAT prudentiam tanto cæteris virtutibus antecellere quanto cæteris sensibus præstaret visus. Nam oculi prælucent toti corpori, nec ulla est virtus absque prudentia. Nam quomodo justus reddet cuique suum, nisi prudentia commonstret quid cui debeatur?

24. Do-

a *Philosophia potior rhetorica.* b *Correctio.* c *Loquacitas.* d *Innocentia tuta.* e *Indocilis.* f *Avarus.* g *Divites sordidi.* h *Prudentia senilis.*

24. DOCEBAT *a* nulli exprobrandam esse senectutem, ad quam omnes optent pervenire. Absurdum est enim aliis probro dare, quod quis optat sibi contingere.

25. CONSPICIENS quendam tristi vultu qui habebatur invidus, *b* *Nescio*, inquit, *utrum tibi aliquid acciderit mali, an alteri boni quippiam.* Invidus enim non minus discruciatur aliena felicitate quam suo infortunio.

26. IMPIETATEM dicebat *c* malam esse contubernalem fiduciæ, & adjecit versiculum Euripidis:

Δουλοῖ γὰρ ἄνδρα κἂν θρασὺς ὁμῶς τις ᾖ.

Id est:

Servum facit quamvis ferocu!um virum.

Sensit ibi non esse libertatem, ubi est mala conscientia: nec eum posse libere loqui, cui crimen impietatis vere potest objici: nec frui tranquillitate animi, qui numen habet iratum.

27. DICEBAT *d* amicos, quales quales essent, retinendos esse, ne videamur aut malos recepisse in familiaritatem, aut bonos rejecisse.

28. DICERE solitus est: *e* quemadmodum proci Penelopes, quoniam cum Penelope commisceri non potuerunt, cum illius ancillis rem habuerunt: ita qui philosophiam assequi non possunt, in aliis frivolis disciplinis semet exercent.

29. FAMILIARES suos admonebat, *f* ut hoc argumento putarent se profecisse in philosophia, si jurgantes & conviciantes perinde audirent ac si recitarent versus illos Homericos:

Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὖλέ τε καὶ μάλα χαῖρε, θεοὶ δέ τοι ὄλβια δοῖεν.

Id est:

Quando vir haud nequam, nec stultus amice videris,
Permultum salve atque vale, Dii prospera donent.

L A-

a *Senectus.* b *Invidia.* c *Securitas.* d *Prudentia.* e *Gravitas.* f *Moderatio.*

LACYDES *Cyrenæus.*

30. ACCERSITUS ab Attalo rege, reſpondit, imagines eminus eſſe ſpectandas: innuens arctam aſſiduamque familiaritatem ſæpe minuere virtutis admirationem.

CARNEADES.

31. CARNEADES fertur admodum fuiſſe vocalis. Itaque quodam tempore gymnaſiarchus, id eſt, ſcholæ princeps, miſit qui diceret, ne tantopere clamaret, cui reſpondit, *Da mihi vocis modum.* Ad quod rurſus eleganter princeps, Modum habes, nempe auditores. Siquidem pro numero auditorum temperanda vox eſt.

32. DICERE ſolet, *a* divitum ac regum filios nihil recte diſcere præterquam equitare: quod his omnes adulentur, ſolus equus non curans regem gerat an privatum, tergo excutit quiſquis equitandi fuerit imperitus.

ARISTOTELES *Stagirites.*

1. CUM Xenocratis æmulatione cœpiſſet habere ſcholam, hoc carmen uſurpavit:

b Αἰσχρὸν σιωπᾶν, Ξενοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν, id eſt, Silere turpe, ac Xenocratem pati loqui. Alii pro Xenocrate ponunt Iſocratem.

2. CALLISTHENEM diſcipulum liberius multa dicentem apud Alexandrum Homerico carmine admonuit:

c Ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ' ἀγορεύεις.
Talia nate loquens haud multo tempore vives.

Nec male divinavit, nam libertas illi fuit exitio.

3. IN jus vocatus quod Hermiam mulierem quam amabat, hymno quaſi deam celebraſſet, calumniæ moleſtiam Homerico verſu teſtatus eſt, in ipſo ſtatim defenſionis initio.

Ὄγχνη

a *Principum inſtitutio.* b *Æmulatio.* c *Libertas intempeſtiva.*

a Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνη γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

4. ROGATUS quid lucri facerent mendaces, *b Ut vera*, inquit, *loquentibus non credatur.*

5. INCREPANTI quod homini malo dedisset eleemosynam, *c Non mores*, inquit, *sed hominem commiseratus sum.* Etiam improbis in necessitate succurrit vir bonus. Debetur enim hoc officium si non meritis illius qui juvatur, certe naturæ. Et bonus fieri potest qui malus est.

6. ILLUD amicis ac disciplinis inter differendum frequenter solet ingerere, *d Visum accipere lumen à circumfuso aëre, animum autem à disciplinis liberalibus.* Sentiens ingenium adolescentum mathematicis disciplinis acui, & ad reliqua philosophiæ mysteria reddi perspicax.

7. CREBRO taxabat Athenienses, *e* quod cum duas res, frumenta ac leges invenissent, frumentis uterentur, legibus nequaquam. Alludens ad Triptolemum Atheniensem, cujus ministerio Ceres usa est in ferendis legibus ac tritico.

8. ERUDITIONIS radices dicebat amaras esse, sed fructus dulces.

9. PERCUNCTANTI quid cito senesceret, *f Gratia*, inquit. Sentiens injuriæ memoriam esse tenacissimam, beneficii brevissimam.

10. INTERROGATUS quid esset spes, *Vigilantis*, inquit, *somnium.* Multa sibi promittunt inania qui spe ducuntur. Et Maro, Qui amant, sibi somnia fingunt.

11. DIOGENES Aristoteli obtulit caricam, cogitans, si non acciperet, illum sententiam aliquam esse meditatum. At Aristoteles accepta carica, dixit, *g Et caricam & sententiam perdidit Diogenes.* Huic simillimum est, quod ante tributum est Crateti.

12. CUM iterum illi caricam porrigeret Diogenes, accepit, & sublato in cœlum vultu more puerorum,

Ma-

a *Calumnia ex calumnia*, ἰδυσ. η. b *Vanitas.* c *Benignitas in quæstus.* d *Lux animi.* e *Salse.* f *Beneficii oblivio.* g *Captatio.*

a Magnus, inquit, *Diogenes*: moxque illi reddidit caricam. Notans, opinor, ab illo captari laudem munificentiæ.

13. DICERE solet, *b* tria ad parandam ſapientiam potiſſimum neceſſaria, naturam, doctrinam, & exercitationem. Invita Minerva fruſtra laboratur: recte diſcitur à doctis: exercitatio conſummat eruditionem.

14. CUM accepiſſet quendam in ipſum dixiſſe convitia. *c Abſentem*, inquit, *vel loris cædat*: docens ea prorſus eſſe contemnenda quæ non lædunt, niſi quis ſe lædi putet.

15. PULCHRITUDINEM dicebat quavis epiſtola efficaciorem ad commendationem. Sunt qui hoc adſcribant Diogeni. Ariſtotelem vero *d* formam ſolitum appellare donum, quia gratis contingit à natura. Eandem Socrates appellavit exigui temporis tyrannidem, quod formæ gratia mox defloreſcat: Plato naturæ prærogativam, quod paucis contingat: Theophraſtus ſilentem fraudem, quod abſque verbis perſuadeat: Theocritus eburneum detrimentum, quod grata quidem ſit aſpectui, ſed multorum incommodorum cauſa. Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id eſt, regnum abſque ſatellitio, quod formoſi impetrent quidquid volunt, nulla adhibita vi. Refert Laërtius.

16. INTERROGATUS qua re differrent docti ab indoctis, *e Qua vivi*, inquit, *à mortuis*. Sentiens hominem abſque litteris ſtatuam eſſe verius quam hominem.

17. DICEBAT eruditionem in proſperis eſſe ornamentum, in adverſis refugium. Parentes qui recte liberos ſuos inſtituiſſent, ajebat multo honorabiliores eſſe iis qui tantum genuiſſent, quod ab his contigiſſet vivere, ab illis etiam bene vivere.

18. CUIDAM glorianti quod eſſet à magna celebrique civitate, dicebat hoc nihil referre, *f* ſed an celebri patria dignus eſſet.

a *Captatio.* b *Doctrina quibus paretur.* c *Magnanime.* d *Forma.* e *Erudite.* f *Salſe.*

19. ROGATUS quid esset amicus, *a Una*, inquit, *anima in duobus corporibus.*

20. AJEBAT quosdam homines ita parcere, quasi semper essent victuri: rursus alios *b* ita profundere, quasi mox essent morituri.

21. PERCUNCTANTI qui fieret ut cum formosis diutius ac lubentius contabulemur, respondit *c* eam percunctationem esse cæci. Cæcus enim non sentit formæ illecebram, nihilo magis quam colorum gratiam.

22. PERCUNCTANTI quid lucri cepisset ex philosophia, *d Ut ea*, inquit, *nullo imperante faciam, quæ vulgus facit metu legum.* Idiota à furto abstinet, quia lex minatur pœnam: philosophus abstinet, quia per se turpe est, etiamsi liceat impune.

23. INTERROGATUS quo pacto fieret, ut discipuli quam plurimum proficerent, *Si*, inquit, *præcedentes gnaviter insequantur, sequentes non morentur.*

24. CUM garrulus quispiam ubi multa nugatus esset apud Aristotelem, tandem dixisset, Fortassis obstrepo tibi nugis meis, *e Non hercle*, inquit, *neque enim adverti animum.*

25. REPREHENSUS quod munus dedisset improbo, *f Non homini dedi*, inquit, *sed humanæ sorti.* Hoc superius aliis verbis commemoratum est.

26. ROGATUS quomodo amici essent tractandi, *Quomodo*, inquit, *nos ab illis tractari cuperemus.*

27. ERUDITIONEM dicebat optimum esse viaticum ad senectutem. Nam cætera senem aut destituunt, aut gravant etiam.

28. ILLUD frequenter habebat in ore, *g* ὦ φίλοι, οὐδεὶς φίλος, Sentiens multos esse amicos nomine, paucissimos aut nullos re.

29. ADMONEBAT *h* neminem de se debere prædicare, vel in laudem, vel in vituperationem: quod illud esset hominis vani & inanis, alterum stulti ac væcordis.

30. IDEM

a *Amicus.* b *Profusio.* c *Cæca percunctatio.* d *Virtus non cogitur.* e *Salse in garrulum.* f *Benignitas.* g *Amicus rara res.* h *Modestia.*

30. IDEM admonebat *a* ut voluptates contemplemur non venientes sed abeuntes, hoc est, non à fronte, sed à tergo. Venientes enim fucata specie blandiuntur, abeuntes autem pœnitentiam ac dolorem relinquunt.

31. DICEBAT Athletas, qui à libris arcentur, omnemque vitam in cavillis scurrilibusque jocis transigunt, *b* similes evadere gymnasiorum statuis, nempe pingues & saxeos.

32. CUM jam natus annos fere sexaginta duos, adeo laboraret ut admodum tenuis vitæ spes superesset, convenerunt ad illum discipuli rogantes, ut ex ipsis aliquem deligeret, qui in locum ejus succederet. Inter auditores erant duo præcipui, Theophrastus Lesbius, & Menedemus Rhodius. Aristoteles respondit, se quod petebatur facturum, ubi daretur oportunitas. Paulo post, cum rursus ad eum eadem de caussa convenissent, dixit vinum quod biberet sibi parum esse commodum, ac quæri jussit exoticum, vel Rhodium, vel Lesbium. Id simul atque curatum est, gustato Rhodio dixit, *c Firmum hercle vinum & jucundum:* Mox gustato Lesbio. *Vtrumque*, inquit, *egregie bonum, sed Lesbium suavius est.* Id ubi dixit, nulli dubium fuit, quin lepide simul & verecunde successorem sibi ea voce, non vinum delegisset: probavit utrunque, nec tamen auditoribus eligendi jus ademit. Sed Græcus sermo pluscalum habet civilitatis: quod οἶνος, id est, vinum, apud Græcos sit generis masculini: ut hæc vox, ὁ λέσβιος ἡδίων, possit & ad personam accommodari.

THEOPHRASTUS *Eresius.*

1. DICEBAT *d* potius esse fidendum effreni equo, quam verbo incomposito. Nemo non metuit insidere equo infreni, at plus est periculi à lingua effreni.

2. AD eum qui in convivio perpetuo silebat. *e Si*, inquit, *indoctus es, prudenter facis: sin doctus es, imprudenter.* Jucundius effertur à Plutarcho: *Si stultus es,* rem

a *Voluptas.* b *Imperitia.* c *Civiliter.* d *Lingua.* e *Silentium.*

rem facis sapientem, si sapiens, stultam. Est aliqua sapientiæ pars, silentio stultitiam tegere.

3. HABEBAT semper in ore, *a* nullum esse sumptum pretiosiorem tempore. Solum enim hoc recuperari non potest, & tamen vulgo nihil habetur vilius tempore.

4. IN quendam Cassandri amicum simis naribus jecit hoc scomma; *b Demiror*, inquit, *oculos tuos non canere, cum illis nasus sit additus:* quod nasus fistulæ speciem præberet. Refert Plutarchus in Sympoſiacis.

DEMETRIUS *Phalereus.*

1. CUM audisset Athenienses fuisse demolitos statuas suas, quas illi posuerant, *c At virtutem*, inquit, *non everterunt, cujus gratia illas posuerant.*

2. DICEBAT *d* supercilia pusillum esse corporis membrum, tamen totam offuscare vitam; insuaves enim sunt ad omnem vitæ consuetudinem tristes ac superstitiosi.

3. ARISTOPHANES in comœdia Plutum inducit cæcum. At hic dicebat non solum Plutum, id est, divitias, esse cæcum, verum etiam *e* Fortunam, Pluti ducem: ut jam sit illud proverbii, Cæcus cæco dux. Fortuna sæpe largitur indignis sua munera.

4. QUANTUM in bello valeret ferrum, *f* tantum dicebat in Republica valere orationem. Illic enim res geritur viribus, heic persuasione.

5. CONSPICATUS juvenem intemperantiæ deditum, *g Ecce*, inquit, *quadratus Mercurius, habens syrma, ventrem, pudenda & barbam.* Sentiens illum non esse hominem, sed statuam, qualis in viis solet poni Mercurio: hoc illi dissimilem, quod effœminatorum more traheret vestem, quod deditus esset ventri ac libidini, quodque barbatus esset, cum nihil horum habeat Mercurius.

6. HOMINUM fastuosorum *h* sublimitatem dicebat

cebat

a *Temporis parsimonia.* b *Ridicule.* c *Animose.* d *Superciliosi.* e *Fortuna cæca.* f *Orationis vis.* g *Indoctus.* h *Ingenia erecta.*

cebat amputandam, sed relinquendam sobrietatem. Talia enim ingenia non sunt desperanda; sed quod redundat, recidendum est.

7. ADMONEBAT adolescentes, *a* ut domi parentes, in via obvios, in solitudine revererentur seipsos. Pudor teneram ætatem optime deterret à peccando, qui nusquam non adest, si quis revereatur seipsum.

8. AJEBAT *b* veros amicos in rebus lætis adesse vocatos, in adversis invocatos, & ultro. At vulgo fit secus.

9. PTOLOMÆUM regem adhortari solet, *c* sibi pararet libros de regno deque militari imperio gerendo tractantes, eosque diligenter evolveret, propterea quod ea de quibus amici non audent admonere reges, in libris scripta habeantur.

10. CUM exsularet, ac Thebis inglorius humilisque viveret, audissetque Craterem philosophum, qui ipsum inviseret, multa placide prudenterque de moderate ferendo exsilio differentem, *d* *Male sit*, inquit, *negotiis & occupationibus, per quas hactenus talem virum non licuit cognoscere.*

CRATES *Thebanus, Cynicus.*

1. VULGO dictus est *e* θυρεπανοίκτης, id est, ostiorum apertor, quod in omnes domos irrumperet, & si quid displicuisset, reprehenderet Cynica libertate. Id cognominis hodie rectius in quosdam πλωχετυράννυς.

2. ROGATUS quid illi è philosophiæ studio accessisset emolumenti, respondit:

f Θέρμων τε χοίνιξ, καὶ τὸ μηδενὸς μέλειν.

Id est:

Chœnix lupini, & absque cura vivere.

Sentiens se minimo contentum ob libertatem suaviter vivere.

3. AMORE laborantibus ostendit remedia. *g* *Amori*, in-

a *Reverentia.* b *Amicus in adversis.* c *Lectio utilis.* d *Philosophia.* e *Curiositas.* f *Parvo contentus.* g *Amoris remedia.*

nquit, *medetur fames: sin aliter, tempus: quod si ec his uti possis, laqueus.* Luxus fere alit amorem: tem- us omnia aut tollit, aut certe mitigat. Hæc remedia si ihil prosunt, superest laqueus, ut morbus finiatur uspendio. Græca sonant jucundius, λιμὸς, χρόνος, ρόχος.

4. DICEBAT *a* philosopho nulla re opus esse. oque pecuniam deposuit apud trapezitam hac condi- one, ut si liberi essent idiotæ, traderet eam illis: sin hilosophi, nummos distribueret in plebem: quod ndoctis opus esset pecunia, philosopho non opus, ec utilis.

5. CELEBRATUR illius ephemeris ad hunc abens modum, *b Ponito coquo minas decem, medico rachmam, adulatori talenta decem, consiliario fumum, corto talentum, philosopho triobulum.* Notabat hominum ultitiam, qui in res honestas & cum primis necessarias ninimum sumerent impendii, ad turpia prodigi.

6. FILIUM Pasiclem, simul ut excesserat ex ephe- is, perduxit ad ancillæ domicilium, dicens, *c Hoc tibi t patrium conjugium.* Nam mœchi tragici præmia re- erunt exsilia ac cædes, comici scortatores ex luxu ac te- nulentia lucrifaciunt insaniam. Sensit quasi tragicam sse rem adulterium, quod hujus fere atrox sit exitus: ti scortis rem esse comicam, id enim non punitur sup- licio capitis, sed tamen qui depereunt in meretricem, n comœdiis inducuntur insanis similes: at cum ancil- a tua rem habere, nihil est periculi. Hoc accipiatur elut ab ethnico dictum.

7. CUM pro quodam supplicaret gymnasii princi- i, procumbens attigit coxam illius pro genibus. Nam upplices ex more genua contingebant. Indignanti ymnasiarcho, *d Quid,* inquit, *an non hæc æque tua sunt c genua?* Notans obiter vulgi superstitionem, qui erta membra certis rebus dedicavit: velut aurem me- noriæ, nasum irrisioni, genua misericordiæ, cum hæc d totum hominem pertineant.

Aa   8. NE-

a *Philosophus non eget.* b *Sumptus præposterus.* c *Venus parabilis.* d *Ridicule.*

8. NEGABAT *a* inter homines quempiam inveniri posse, qui non aliqua in parte laberetur, addens nullum inveniri malum Punicum, in quo non sit aliquod granum supputre..

9. NICODROMUS citharœdus hujus dictis lacessitus, impegit illi pugnum in os & suggillavit. *b* At Crates fronti imposuit tabellam in qua scriptum erat, Nicodromus faciebat: itaque cum livore suo obambulans traduxit citharœdum, festiviter alludens ad artificum morem, qui operibus suis inscribunt. Apelles aut Phidias faciebat. Simile quiddam narratur de Diogene pulsato.

10. A MAGISTRATU objurgatus quod præter leges ac morem Atheniensium sindone vestiretur, ait, *c Quid si Theophrastum vobis ostendam sindone amictum?* diffidentes, ac ut ostenderet flagitantes, adduxit ad tonstrinam: ostenditque Theoprastum, qui tum forte tondebatur, linteo amictum, quod Græci à contegendis humeris ὠμόλινον vocant: submonens omnibus ad usum uti licere. Nam si per se turpe esset uti linteis, ne in tonstrina quidem esset honestum.

11. DEMETRIO Phalereo indignatus est quod ipsi panes ac vinum misisset, dicens: *d Utinam fontes etiam panes ferrent.* Sentiens vino philosopho nihil opus esse, atque hoc ipsum esse submolestum, quod panis æque parabilis esset ac potus.

12. ERAT corpore deformi, cumque in certaminibus nudatus ob id esset risui, sublatis manibus dicere solet, *e De oculis, ô Crates, reliquoque corpore bono animo esto: nam istos qui nunc te derident, mox conspicies morbo contrahi, teque beatum prædicare, ac sese ignaviæ damnare.* Significans formam nihil facere ad victoriam, sed robur ac laborum tolerantiam qua cæteros antecedebat.

13. ROGATUS quo ad esset philosophandum, Donec, inquit, *exercituum duces qui sunt, videbuntur esse agasones:* sentiens, opinor, ibi maxime opus esse

a *Nemo sine vitio.* b *Facete.* c *Facetum.* d *Paucis contentus.* e *Vires forma præstant.*

esse philosophia, ubi qui populo præsunt, stolidi sunt & indocti, & homines quibus imperant, habent pro asinis.

14. Eos qui cum *a* adulatoribus viverent ajebat esse desertos non aliter quam vituli sunt inter lupos. Neque enim illos adesse quos oportet, neque cum iis qui adsunt habere societatem, cum sint insidiatores.

15. Alexandro percunctanti num cuperet restitui patriam suam, *b Quid opus est*, inquit, *Fortassis eam alius Alexander restitutam diruet.*

16. Dicebat se pro patria habere *c* gloriæ neglectum & paupertatem, in quæ nullum jus haberet fortuna. Ajebat se Diogenis civem esse, qui nullis invidiæ patebat insidiis. Opes enim ac nominis splendor conciliant invidiam.

17. Metrocles hoc vitio laborabat, ut inter disserendum subinde crepitum ventris emitteret. *d* Eam ob caussam domi mœrens sese continebat. Huic mederi studens Crates, de industria multum lupinorum devorat, ac Metroclis ædes adiit: Persuasitque nihil esse mali quod accidisset, immo potius fore prodigiosum, nisi homo humano more flatum ventris emitteret: atque interim ipse inter colloquendum crebro crepitum ventris edidit. Hoc pacto, & servavit pusillanimem, & discipulum sibi paravit.

18. Quendam deliciis luxique deditum ita per jocum admonuit, *e Ne pro lenticula semper augens patinam in seditionem nos conjicias.* Sentiens è luxu cupediisque plerunque nasci dissidia. Lenticula philosopho cibus est, λοπὰς carnes habet, & in divitum mensis circumfertur.

19. Divitum *f* opes dicebat esse similes ficis arboribus in præruptis locis, è quibus ut homines nihil caperent fructus, sed corvi tantum ac milvii: ita ex illorum facultatibus tantum alerentur scorta & adulatores. Refert Plutarchus.

20. Mundum muliebrem dicebat esse quod or-

a *Adulatio.* b *Patria neglectus.* c *Tranquillitas tuta.* d *Pudor inutilis.* e *Seditio.* f *Profusio.*

nat fœminam : ornat autem id quod eam reddit compositiorem ac modestiorem, *a Verum id non præstat*, inquit, *neque smaragdus, neque purpura, sed quæcunque adderent vim ac speciem honestatis ac verecundiæ*, Græcis κόσμος & mundum sonat & ornamentum. Inde κοσμεῖν ornare.

EPICTETUS.

1. Eos qui barba & pallio, verbisque magnificis philosophos agebant, dicere solet esse philosophos ἄνευ τοῦ πράττειν, μέχρι τοῦ λέγειν, id est factis procul, verbis tenus.

2. Idem conspiciens quendam impuris moribus audacem, confidenti lingua, improbo tamen studio philosophiæ disciplinas contrectare, inclamabat Deum atque hominum fidem, his verbis increpans hominem, *O homo, vide quo mittas, num purgatum sit vas.* Nam si ad arrogantiam ista immiseris, interierint : si computruerint, in urinam aut in acetum vertentur, aut si quid his deterius. Sensit eruditionem esse perniciosam, si in animum inciderit pravis affectibus corruptum : & quo quæque disciplina sanctior, hoc fit perniciosior, si contigerit improbo. Velut bono theologo nihil melius, malo nihil pestilentius.

3. Idem philosophiæ summam duobus verbis comprehendere solitus est, ἀνέχου καὶ ἀπέχου, id est, *b Sustine & abstine* : quorum prius admonet, ut mala quæ incurrunt, æquo animo toleremus : posterius, ut à voluptatibus temperemus. Ita enim fiet ut nec adversis dejiciamur, nec prosperis corrumpamur. Refert Gellius lib. 17. cap. 19.

METROCLES.

4. Libros suos exussit dicens.

c Τὰ δ' ἐστ' ὀνείρων νερτέρων φαντάσματα.

Sunt inferorum hæc somniorum imagines.

Sentiens esse nugas ac deliramenta quæ scripserat.

5. Dicebat res alienas emi pecunia, ut domum vestem·

a *Ornatus mulierum.* b *Breviloquentia.* c *Modeste.*

restemque, *a* sed disciplinas liberales emi tempore. Requirunt enim diuturnum studium, cum pecunia data statim fiat possessor fundi.

HIPPARCHIA *Metroclis soror.*

6. ADAMAVIT Cratetem, apud parentes minitans se sibi conscituram necem ni philosopho nuberet. Ab hoc affectu cum nec parentum verbis, nec Cratetis adamati suasu revocari posset, Crates surgens detracto pallio nudavit tergum gibbo deformatum, Ne quis circumveniatur, inquit, hic est sponsus: & projecto baculo & pera, Hæc, inquit, dos est. Super his delibera, neque enim mihi conjux esse poterit, nisi cui placeat idem institutum. *b* Cum accepisset conditionem puella, mox substrato pallio cum illa congressus est, parentibus adstantibus. Itaque consummatum est Cynicum matrimonium.

7. THEODORUM impium, cui cognomen erat ἄθεος, hujusmodi sophismate constrinxit, *c Quod faciens Theodorus non diceretur injuste agere, idem si faciat Hipparchia, non diceretur injuste agere.* Cum annuisset ille, subjecit, *Sed Theodorus seipsum percutiens non diceretur injuste agere, nec igitur Hipparchia si idem faceret.* Ad id Theodorus nihil respondit, sed sustulit illius pallium, ut enudaret pudenda. Cum illa nihil hac re turbaretur, objecit ei versu Iambico, quod à muliebribus officiis ad virile institutum defecisset:

Τίνη τὰς παρ' ἱςοῖς ἐκλιπε̃σα κερκίδας.

Radios apud telas reliquit fœmina. Quidam codices habebant τίνι, id est, cui, quidam, τύνη: legendum suspicor γυνὴ, ut omisso articulo legamus γυνὴ παρ' ἱςοῖς ἐκλιπε̃σα κερκίδας. Cui illa, *d Num tibi videor male mihi consuluisse, quæ quod temporis impensura fueram telis, impendi disciplinis?*

ZENO *Citticus.*

1. DICITUR consuluisse oraculum, quo pacto pos-

a *Eruditio studio venalis.* b *Mulier Cynica.* c *Argutia mulieris.* d *Mulier erudita.*

possit vitam optime instituere, respondit deus. *a* *εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς*, id est, si concolor fieret mortuis. Ille sentiens se vocari ad lectionem veterum, contulit sese ad philosophiam. Dicitur autem Zeno natura fuisse colore fusco. Studium ac victus parsimonia maciem & pallorem conciliat homini.

2. NEGOTIATOR purpuram vehens, naufragium fecit juxta Pireum, atque hac occasione sese contulit ad philosophiam, itaque solitus est dicere, *b Tum bene navigavi, cum naufragium feci.* Alii narrant, eum cum Athenis esset, audissetque merces perisse naufragio, dixisse, *Bene facis fortuna, quæ me ad philosophiam, (alii ad pallium) appellis.*

3. ANTIGONUS rex admirantibus quamobrem tanti faceret Zenonem, respondit, *c* Quoniam cum multa à me acceperit, nunquam tamen emollitus est. Ejus mortem cum audisset, ingemuit dicens, Quale theatrum perdidi: Erat enim Zenon acerrimi judicii, & ab assentando alienissimus.

4. IN quendam circa formæ curam studiosiorem quam diceret virum, cum imbricem lente ac circumspecte transiret, *d Merito*, inquit, *suspectum habet lutum, in quo non potest seipsum ut in speculo cernere.*

5. CUM Cynicus quispiam dicens, in lecytho suo nihil esse olei, peteret à Zenone, Zeno negavit se daturum sed tamen abeuntem admonuit, *e* expenderet uter ipsorum esset impudentior. Postulatoris impudentiam impudenti negatione pensabat.

6. IPSE simul & Cleantes assidebant Chærimonidæ, cumque sentiret affectum amoris, surrexit. Hoc admirante Cleanthe, *f Etiam à bonis*, inquit, *medicis audio, adversus inflationes optimum esse remedium quietem.* Subduxit se vir integerrimus, imminenti periculo.

7. QUIDAM in convivio accumbens Zenoni, eum qui sub ipso sedebat pulsabat pede, Zeno vicissim pulsabat illius genua, & ad ipsum converso, *Quid*

a *Studium.* b *Jactura felix.* c *Integritas.* d *Molliores.* e *Par pari.* f *Continentia.*

a *Quid igitur putas hunc pati, qui infra te accumbit.* Ita multi offenduntur, quamvis levi incommodo, cum alios ipsi majoribus afficiant, nec sentiant.

8. ELEGANTER ac polite loquentium b sermones ajebat esse similes pecuniæ Alexandrinæ, oculis blandienti, atque undique scripturam habenti more numismatis, nihilo tamen esse meliorem. Rursus qui magis studerent utilia dicere quam nitida, similes esse dicebat tetradrachmis, temere ac ruditer percussis, quæ sæpe picturatis illis nummis præponderarent. In nummo non spectatur elegantia sculpturæ, sed pondus ac materia: ita non refert quam sit elegans oratio, sed quam gravis & utilis.

9. AD Aristonem discipulum multa temere garrientem quædam etiam præcipitanter confidenterque, c *Fieri,* inquit, *non potest, quin te pater ebrius proseminarit:* oderat futilem loquacitatem, ipse in dictis tum brevis tum gravis.

10. QUODAM in convivio immoderatius vorante opsonia, neque quidquam aliis reliquum faciente, Zeno piscem ingentem qui apponebatur, è patina sustulit, quasi solus illum devoraturus. Cum alter intuens Zenonem, significaret se mirari impudentiam. d *Quid,* inquit, *putas convictoribus tuis accidere quotidie, si meam opsophagiam ferre non potes?*

11. ADOLESCENTEM curiosius quiddam quam pro ætate sciscitantem, adduxit e ad speculum, utque se contemplaretur admonuit, Mox rogitavit, an videretur tali vultui ejusmodi convenire quæstiones proponere.

12. QUENDAM dicentem sibi in multis displicere Antisthenem, abusus Sophoclis dicto, rogavit nunqua haberet Antisthenes quæ placerent: ille respondit se nescire. Hic Zeno: f *Et non te pudet,* inquit, *si quid ab Antisthene perperam dictum est, excerpere ac meminisse: si quid recte dictum, id ne animadvertere quidem,* nec

a *Admonitio civilis.* b *Oratio gravis.* c *Loquacitas.* d *Admonitio civilis.* e *Ad speculum.* f *Carpendi morbus.*

nec tenere: Idem morbus nunc habet plurimos qui in libris aliorum tantum ea venantur quæ carpant, bene dictorum nulla neque gratia neque memoria.

13. AD quendam dicentem, breves esse philosophorum sententias, *a Vera prædicas*, inquit, *oportet enim & syllabas illorum, si fieri possit, esse breves.* Veritas multis verbis non eget, & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

14. QUODAM de Polemone narrante, quod alia proponeret, alia loqueretur: Zeno contracta fronte, *b Quanta*, inquit, *mercede erat contentus?* Subindicans, ni fallor, ut indiligentius dissereret, discipulorum parsimoniam fuisse in caussa.

15. DICEBAT eos qui disserunt similes esse oportere tragœdiarum actoribus, quibus *c* vox magna, bonaque latera debent esse, cum os immodice non diducunt, quod faciunt ii, qui plurima loquuntur, sed supra vires. Dum enim os diducunt, declarant se satagere verius quam agere.

16. IIS quæ recte dicerentur negabat esse relinquendum locum, velut præclaris artificibus ad spectandum. Contra, auditores dicebat adeo debere esse *d* attentos ad ea quæ differuntur, ut non vacet dare signum approbationis. Dum enim applauditur & acclamatur, perit aliquis audiendi fructus.

17. ADOLESCENTI cuidam multa garrienti, *e Aures*, inquit, *tuæ in linguam defluxere:* submonens adolescentis esse audire multa, loqui pauca.

18. ALTERI formoso dicenti, sibi non videri futurum ut sapiens amaret, *f Nihil*, inquit, *esset vobis formosis infelicius.* Quisquis enim docet, admonet, instituitque ad virtutem adolescentes, utique amat. Atque is demum verus est amor. Nam qui vulgo dicuntur amare, suum venantur commodum, cum incommodo adamati.

19. DICEBAT plerosque philosophos in multis ἀσόφυς εἶναι, id est, non sapere, sed in fortuitis vulgaribus.

a *Pauciloquus.* b *Obtrectatio.* c *Vox modesta.* d *Attentio.* e *Garrulitas.* f *Amor verus.*

busque rebus esse imperitos: & adjiciebat illud Scaphei, qui cum animadverteret quendam è discipulis vehementer inflatum, percusso illo dixit, *a Bene non est in magno, sed in bene est magnum*, οὐ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖται, ἀλλὰ ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. Magnum enim est quidquid recte fit: at non statim bonum est, quod magnum.

20. ADOLESCENTI confidenter loquenti, *b Non dixerim*, inquit, *ô adolescens quæ mihi succurrunt.* Subnotans è sermonis procacia colligi & morum impudicitiam.

21. AJEBAT hominibus *c* nihil magis deesse quam tempus: longe dissentiens ab iis qui bonam vitæ partem perdunt somno, temulentia, nugis & alea, quasi multum temporis supersit homini.

22. INTERROGATUS quis esset amicus: *d Alter*, inquit, *ego.*

23. SERVUM in furto deprehensum cædi jussit: cumque is se sic excusaret ut diceret: sibi fuisse in fatis ut furaretur, *e Et cædi*, inquit. Servus allegabat fatorum necessitatem ad excusationem commissi. Eam necessitatem retorsit & ad supplicium, quod ipsum etiam erat in fatis.

24. FORMAM ajebat esse *f* vocis florem, aut contra: quemadmodum ab aliis refertur, vocem esse formæ florem. Nam loquentis orationem commendat forma, & rursus oratio composita gratiam addit formæ.

25. CONSPICATUS cujusdam è familiaribus puellum notis lividum, *g Video*, inquit, *animi tui vestigia:* notans illius impudicitiam. In Græcis plusculum est gratiæ, quod θυμὸς & animum significet, & animi vehementem concitationem aut furorem. Erant autem, ut opinor, suaviis impressæ notæ.

26. IN QUENDAM unguentis delibutum, *h Quis est hic*, inquit, *qui mulierem olet?* Significans effœminatorum esse unguentis uti.

a *Graviter.* b *Garrulitas.* c *Temporis parsimonia.* d *Amicus.* e *Salse.* f *Gratior est pul. u. i. c. u.* g *Nota insania.* h *Unguenta.*

27. DIONYSIO cuidam dicenti, cur me unum omnium non corrigis. *a Non enim*, inquit, *tibi credo:* ſubindicans ſibi non eſſe ſpem, illum ſi corriperetur fore meliorem.

28. ADOLESCENTEM multa temere garrientem hoc dicto corripuit, *b Ob id binas habemus aures, os unicum, ut plurima audiamus, loquamur pauciſſima.*

29. PTOLEMÆI legatis qui multos eruditos ad convivium invitarant, percunctantibus quid de ipſo regi ſuo eſſent renuntiaturi, ait, *c Vidiſſe vos ſenem qui in convivio tacere noverit.* Cum enim cæteri ad oſtentationem multa dixiſſent, unus Zeno perpetuum tenuit ſilentium.

30. PERCUNCTANTI quo pacto eſſet affectus erga convitia, *d Perinde*, inquit, *atque ſi legatus abſque reſponſo dimittatur.* Significans eos qui non habent quod reſpondeant, ad convitia ſolere confugere, eoſque non pluris oportere fieri quam ſi nihil eſſet reſponſum.

31. CUM Crates apprehenſo Zenonis pallio eum à Stilponte retrahere niteretur, *e Commodiſſime*, inquit, *ô Crates, philoſophum auribus teneas: nam ſi per vim egeris, corpus erit apud te, animus apud Stilpontem.*

32. UBI jam profecerat, tamen modeſtiæ gratia commeabat ad Polemonem, apud quem & in dialecticis exercebatur. Unde Polemon ſolitus eſt dicere, *f* Non me clam eſt Zeno, te per poſticum irrepere, furarique dogmata, quibus Phœnicum more indutus es. Notans illum furtim diſcere gratis, quæ aliis eſſet venditurus.

33. CUM dialecticus quidam in ſermone, quem illi θερίζοντα, id eſt, metentem appellant, oſtendiſſet ſeptem ſpecies dialecticas, rogavit quantum poſceret mercedis: ac poſcenti centum dedit ducentos. Tantus erat amor diſcendi.

34. CELEBRATISSIMAM Heſiodi ſententiam ſolet invertere. Cum enim ille primas tribuat ei qui

a *Libere.* b *Garrulitas.* c *Taciturnitas.* d *Moderatio.* e *Perſuaſio pro vi.* f *Diſcendi aviditas.*

qui per se sapiat, secundas qui recte admonenti obtemperet, Zeno ordine inverso sic pronuntiabat:

a Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ.

Id est:

Optimus ille quidem qui paret recta monenti,
Sed probus ille quoque est, qui noverit omnia per se.

Addebat caussam, quod qui ex se nosset omnia, nihil haberet præter intelligentiam: at qui recte monenti pareret, præter intelligentiam haberet etiam affectum. Nam parere dicitur, qui quod dicit optimum esse, facit.

35. ROGATUS, cur cum esset natura severus, in convivio tamen hilaresceret, lepide respondit, *b Et lupinum cum sit suapte natura amarum, tamen aqua maceratum dulcescere.* Naturale est, cibo potuque rigato corpore, discuti tristitiam.

36. DICERE solet, *c* satius esse labi pedibus quam lingua, eoque convivia quantum poterat vitabat, quod ibi solitus vino & aliorum fabulis provocatus, facilius labi posset.

37. DICEBAT, τὸ εὖ, γίνεσθαι παρὰ μικρὸν, οὐ μὴν μικρὸν εἶναι, id est, *d ut aliquid fiat bene, nasci quidem paullatim, sed tamen non esse paullum.* Quanquam hoc quidam adscribunt Socrati.

38. QUIBUSDAM sic excusantibus luxuriem suam, ut dicerent se ex eo quod abundaret facere sumptum, argutissime respondit, *e Ignosceretis ne coquo, si cum opsonia plus æquo salsa daret, diceret sibi copiam esse salis?* Sentiens victum non esse moderandum ex rerum copia, sed ex usu ac necessitate naturæ.

CLEANTHES *Assius.*

1. ANTIGONO discipulo roganti cur sordidam operam præstaret hauriendo aquam è puteo, unde per jocum pro Cleanthe dictus est φρεάντλης, ita respondit,

a *Correctio.* b *Hilaritas in convivio.* c *Lingua lubrica.*
d *Adde pusillum pusillo.* e *Profusio.*

a Num haurio tantum, an non & fodio, & rigo hortum, denique nihil non facio philosophia caussa? Alius negasset factum, philosophus auxit quod objiciebatur, gloriæ sibi ducens quod ille vertebat probro.

2. COLLECTAM pecuniolam aliquando projecit coram familiaribus, dicens, *b Cleanthes alterum Cleanthem alere posset si vellet.*

3. ASINUS appellatus agnovit convitium, dicens, *c* se solum esse parem ferendæ Zenonis sarcinæ. Sive quod Zenoni non multum esset supellectilis, sive quod unus illius austeritate nihil offenderetur.

4. CUIDAM illi probri caussa objicienti quod esset timidus, *d Ideo*, inquit, *minimum pecco.* Bona est timiditas quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumspectum.

5. SUAM vitam divitum vitæ solet hoc nomine præferre, *e Dum illi*, inquit, *pila ludunt, ego fodiens duram humum exerceo.*

6. INTERDUM cum foderet, solet seipsum increpare. Id forte admiratus Ariston. Quem, inquit, crepas? Tum Cleanthes ridens, *Senem*, inquit, *qui canos quidem habet, sed mentem non habet:* seipsum innuens.

7. CUIDAM reprehendenti Arcesilaum, quod officia vitæ tolleret, *f Desine*, inquit, *hominem vituperare. Nam ille licet dictis tollit officia, tamen factis commendat.* Id audiens Arcesilaus. Non moveor, inquit, adulatione. Hic Cleanthes, *Scilicet*, inquit, *adulor tibi, dicens te aliud loqui, aliud facere.* Cleanthes mitigavit dictum obtrectatoris, sed ita ut à crimine inconstantiæ non liberaret Arcesilaum. Turpissimum enim est philosopho secus docere quam vivit. Si vita proba est, cur docet diversa? Si doctrina sana est, cur eam secus vivendo refellit?

8. CUIDAM ab eo petenti dictum aliquod, quod crebro occineret filio suo, protulit illud ex Electra, *g* σίγα, σίγα λεπτὸν ἴχνος. id est, Tace, tace tenue vesti-

a *Discendi aviditas.* b *Industria.* c *Tolerantia.* d *Timiditas laudata.* e *Labor.* f *Libere.* g *Silentium.*

vestigium. Innuens pueris maxime convenire silentium.

9. Cum audisset à Lacone quodam probari laborem, delectatus eo dicto subjecit hemistichium Homericum:

a Αἵματος εἶς ἀγαθοῖο φίλον τέκος,

Id est:

Sanguine praeclaro satus es carissime fili.

10. Disserens adolescenti cuidam, quem videbat parum attentum, rogavit sentiret ne. Illo affirmante se sentire, *b cur igitur ego non sentio te sentire?* Solent enim qui intelligunt, oculis ac gestu, interdum & verbis significare se quæ dicuntur intelligere.

11. Sositheus poëta coram populo Cleanthem præsentem hoc carmine proscidit. Οὓς Κλεάνθους μωρία βοηλατεῖ. Id est, Quos Cleanthis fatuitas agitat. Interpres vertit insania: unde pro moria legisse videtur μανία. Nec tanto convitio tactus, quidquam mutavit de vultu, qua patientia delectati auditores, applaudentes philosopho, Sositheum ejecerunt. Cum Sositheus diceret, se pœnitere quod illum aspersisset, respondit Cleanthes, *c Absurdum fore, si cum poëta frequenter illudant Libero patri & Herculi, nec illi succenseant, ipse ob leve convitium indignaretur.* De diis enim multa probrosa scripsere poëtæ, veluti cum Bacchum faciunt mollem, timidum, ac temulentum: Herculem faciunt servientem Omphalæ usque ad sandalio commitigatum caput.

12. Peripateticis dicebat idem accidere quod *d* lyris, quæ cum aliis bene sonent, seipsas non audiunt. Sentiens opinor illos licet aliis verbis idem docere quod Stoicos, & tamen ipsos id non animadvertere. Potest & hic accipi sensus: Peripateticos præclare docere, sed vitam à doctrina discedere.

13. Ex sententia Zenonis dicebat hominis mores è specie posse deprehendi. Id ut confutarent adolescentes aliquot faceti, cinædum in agro duratum adduxerunt ad Cleanthem, postulantes ut è specie de moribus

a *Labor.* b *Attentio.* c *Moderatio.* d *Vita à verbis dissentiens.*

pronuntiaret. Reperit manus callosas & cutem sole adustam. Itaque cum aliquandiu siluisset, jussit hominem abire. Ille digressus sternutamento concussus est: mox Cleanthes, *a Habeo,* inquit, *hominem, Mollis est.* Non enim facile sternutant, qui semper sub dio vivunt.

14. CONSPICIENS quendam solitarium ac secum loquentem, *b Haud*, inquit, *loqueris cum homine malo.* Quidam ita referunt. Vide ne cum homine improbo loquaris. Malis enim periculosa est solitudo.

15. AD quendam contumeliæ caussa objicientem senectutem, *c Et ego*, inquit, *abire cupio, verum ubi reputo me omni ex parte sanum, sive legendum est, sive scribendum, rursus maneo.* Significans se quidem haudquaquam esse vitæ cupidum, verum ob senectutem neminem debere è vita decedere, donec vires suppetunt ad vitæ munia.

16. INTUMUERAT illi gingiva, cui malo biduano jejunio sic medicatus est, ut jam veluti sano medici omnia consueta permitterent. Sed ille perseveravit abstinere, dicens sibi jam esse confectum viæ principium. Itaque periit.

17. SENTENTIAM hanc, Φίλοις τε δοῦναι, σῶμα τ' εἰς νόσους πεσὸν.
Δαπάναισι σῶσαι.
Id est:
Largiri amicis, corpus in morbos cadens
Impendiis servare: correxit hunc in modum:
d Πόρναις τε δοῦναι, σῶμα τ' εἰς νόσους πεσὸν
Δαπάναις ἐπιτρίψαι.
Id est:
Donare scortis, corpus in morbos cadens
Impendiis conterere.

Prior enim sententia tendebat ad mollitiem, quam nudavit Cleanthes.

SPHÆ-

a *Physiognomon.* b *Solitudo.* c *Senectus vegeta.* d *Correctio.*

SPHÆRUS *Bosphoranus*, Cleanthis discipulus.

18. Cum diceret, opinionem non cadere in sapientem; rex Ptolemæus cupiens hoc paradoxon ipsa re confutare, curavit mala punica veris simillima ex cera confecta apponi in convivio. Ad quæ cum Sphærus deceptus porrigeret manus, rex exclamavit, illum falsæ speciei fuisse assensum. Ad id dextre Sphærus, *a Non sic*, inquit, *assensus sum ut crederem esse mala punica, sed probabile putarem esse mala punica.*

19. Reprehendenti Mnesistrato, quod Ptolemæum non appellasset regem, *Immo*, inquit, *cum talis sit, tamen regem esse fateor*: indicans illum esse nomine regis indignum, se tamen cognominis honorem illi non invidere.

CRYSIPPUS *Solensis.*

1. De hoc dictum est, si dii vellent uti dialectica, non alia usuros quam Chrysippea.

2. In quodam opere toties citarat versus Euripidis ex Medea, ut ibi tota fabula fuerit insperfa. Hunc librum quidam portans, & rogatus quid ferret, *b* Crysippi, inquit, Medeam.

3. Erat illi statua pro corporis modo tenuis at pusilla, quam eques vicinus fere occultabat: Unde Carneades per jocum dicere solet, *c* eum non esse Chrysippum, sed κρύψιππον. Nam Chrysippus ab aureo equo dicitur, Chrypsippus à κρύπτω, quasi dicas ab equo occultatum.

4. Cuidam reprehendenti, quod non apud Aristonem cum pluribus daret operam philosophiæ, *d Nunquam*, inquit, *philosopharer, si cum pluribus auscultarem.* Dictum lepidius est apud Græcos, quod πολλοὶ, interdum sonat multi, interdum vulgus hominum. Sensit non statim esse optima, quæ placent cum plurimis.

5. Ad dialecticum quendam Cleanthi multis ac pro-

a *Argute.* b *Salse.* c *Jocus ex nomine.* d *Pauci.*

prolixis sophismatibus obstrepentem, *a Desine*, inquit, *senem à magis ad rem pertinentibus avocare, sed vobis junioribus ista proponito.*

6. In conviviis cætera quietus, tantum ex more agitabat crura. Unde famula quæ illi inserviebat, dicere solet, *b* Chrysippi sola crura inebriari.

PYTHAGORAS.

7. Dicebat *c* vitam humanam esse similem panegyri, hoc est solemni hominum conventui: ad quem alii conveniunt certaturi, alii negotiaturi, non nulli spectatores modo futuri. Ac cæteros quidem omnes esse solicitos, solum spectatorem tranquillum frui celebritate: hunc spectatorem ajebat esse philosophum, qui non ob aliud in hoc mundi theatrum prodidisset, quam ut naturas rerum ac mores hominum contemplaretur.

8. Rogatus à quodam, quando esset congrediendum cum fœmina: *d Cum voles*, inquit, *teipso fieri debilior.* Multa Venus enervat hominem.

9. Admonebat discipulos, ut quoties è negotiis diurnis vesperi domum ingrederentur, versiculum hunc apud se repeterent:

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

10. Ajebat in civitates *e* primum irrepsisse delicias, mox saturitatem, deinde violentiam, postremo exitium.

11. Theano Pythagoræ uxor, rogata quando mulier esset munda à viro, respondit, *A suo semper, ab alieno nunquam.* De Pythagoræ symbolis non pauca diximus in Chiliadibus, quo minus heic libuit ea repetere.

EMPEDOCLES *Agrigentinus.*

12. Cum videret cives suos deliciis deditos, sumptuose tamen ædificare, dixit: *f Agrigentini sic indulgent voluptatibus, quasi postridie morituri: sic ædificant quasi semper victuri.*

HE-

a *Juvenum est dialectica.* b *Facete.* c *Philosophus, mundi spectator.* d *Venus.* e *Graviter.* f *Graviter.*

HERACLITUS *Ephesius.*

13. DICEBAT *a* injuriam magis extinguendam quam incendium. Ex levissimis offensis si negligantur, nascuntur atroces tragoediæ, sed ad restinguendum incendium accurrunt omnes, gliscenti vero simultati citius addunt irritamenta.

14. DICEBAT cives non minus oportere pugnare pro legibus quam pro mœnibus. Quod absque legibus nullo pacto possit esse civitas incolumis, absque mœnibus possit.

15. REMP. ut deploratam contempsit, eique dare leges cum rogaretur, recusavit. Secessit autem in templum Dianæ, ibique cum pueris ludebat talis. Circumstanti & admiranti populo, *b Perditi,* inquit, *an non præstat hoc agere, quam vobiscum Rempublicam administrare?*

16. INTERROGATUS aliquando, cur sileret, *ut vos,* inquit, *loquamini.*

XENOPHANES *Colophonius.*

17. EMPEDOCLE dicente, sapientem inveniri non posse, *c Et merito,* inquit, *nam sapientem esse oportet, qui agnoscat sapientem:* notans illum qui hoc dicebat, suo vitio non invenire sapientem.

18. DICEBAT, τοῖς τυράννοις ὁμιλεῖν ἢ ἥδιστα. Id est, *cum tyrannis congrediendum aut jucundissime, aut minime.* Nihil est violentius aure tyranni, ait Satyricus: apud bonos etiam principes admonendi libertas verbis placidioribus est temperanda. Id qui non potest, abstineat ab illorum congressu.

DEMOCRITUS *Milesius.*

1. IGNOTUS venit Athenas, & colloquio de philosophia cum Socrate habito dixit, *d Hic philosophus similis est Pentathalo, quod calleret naturalia, moralia, mathematica, ad hæc disciplinas quas ἐγκύκλους vocant, denique omnium partium peritiam.*

2. HUJUS fertur & illud, λόγος ἔργου σκιή, id est, *Oratio*

a *Initiis obstandum.* b *Libere.* c *Salse.* d *Multiscius.*

a Oratio operis est umbra. Significans ex egregiis factis nasci laudes hominum eloquentium, non contra. Primam oportet igitur esse curam factorum, gloria consequitur ultro.

3. DICERE solet, *b* si corpus animum in jus vocaret, haud quaquam futurum ut ille muneris male administrati crimen effugeret. Animus in corpore veluti præsidio collocatus est, & tamen pleraque mala corpori ab animo veniunt.

4. CUM arroderet cucumerem, sensit humorem esse mellei saporis, rogavitque famulam, unde emisset, illa nominavit hortum. Surrexit Democritus, *c Et duc me*, inquit, *eò, ac locum indica.* Demirante muliercula quid sibi vellet, *Ut*, inquit, *dulcedinis caussam inveniam, inventurus, si locum inspexero.* Hic muliercula ridens: Quiesce, inquit, ô bone. Nam ego imprudens cucumerem immiseram in ollam mellitam. At ille offensus, *Molesta es*, inquit, *ego tamen incumbam, quaramque caussam:* quasi cucumeri peculiaris sit ac genuina dulcedo. Sit hoc exemplum studii indefatigabilis.

5. DIXIT pretiosissimum impendium esse tempus, *d* πολυτελέςατον ἀνάλωμα χρόνος. Citat Plutarchus in vita Antonii. Quanquam hoc dictum compluribus tribuitur.

6. CUM apud Dionysium quæreretur quod æris genus esset omnium optimum, *e Ex quo*, inquit, *Athenienses statuas fecerunt Harmodio & Aristogitoni:* nimium libere significans tyrannos è medio tollendos. Nam ob ejectos tyrannos Athenienses illis statuas erexerunt. Hoc, ni me fallit memoria, alteri cuidam adscribitur.

ANAXARCHUS.

7. ANAXARCHUS Abderites philosophus invisum habuit Nicocreontem Cypry tyrannum: itaque cum in cœna quadam Alexander rogasset, qualis illis videretur, *f Praclara*, inquit, *sed oportuit & Satrapa cujus-*

a *Gloria ex benefactis.* b *Graviter.* c *Studium.* d *Temporis parsimonia.* e *Libertas immodica.* f *Libertas immodica.*

ujusdam caput apponi : oculos detorquens in Nicocreontem qui aderat.

8. ALEXANDRO mortuo, cum Anaxarchus tempestate esset delatus in Cyprum, Nicocreon memor contumeliæ, philosophum arreptum in mortarium conjecit, ferreis pistiliis contundi jussit. Hic illam vulgo celebratam vocem emisit, τύπτε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δ' οὐ πλήττεις, id est, *a tunde Anaxarchi manticam, nam Anaxarchum non percutis.* Sentiens corpus non esse partem hominis, sed animi domicilium tantum. Animus autem non potest tundi.

9. CUM videret ex Alexandri vulnere, quod ictu sagittæ acceperat, manare sanguinem, dixit versu Homerico: Τοῦτο μὲν αἷμα, καὶ οὐκ ἰχὼρ οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. Id est, *b Hic quidem sanguis est, non ille liquor, qualis divis solet ire beatis.* Admonens regem suæ conditionis, qui pro Deo affectabat haberi. Quanquam hoc quidam non ab Anaxarcho, sed ab ipso Alexandro dictum tradunt.

10. IN convivio cum Anaxarchus Alexandro propinaret, ostenso calice prædixit fore, ut vulnus acciperet, abutens ad id versu Homerico: Βεβλήσεταί τις θεῶν βροτησίᾳ χερί. Id est, *c Ferietur aliquis mox Deum humana manu.*

11. CUM à Cypriorum tyranno Nicocreonte torqueretur ut conscios proderet, post multa in regem dicta convitia, tandem per iracondiam & linguæ amputationem minanti. *d Non erit*, inquit, *effæminate adolescens hæc quoque corporis mei pars tuæ ditionis :* simulque dentibus abscissam & commanducatam linguam in os ejus ira patens exspuit.

12. CUM Alexandrum se ob Cliti necem discrutiantem videret, *e Clito*, inquit, *contigit justitia quæ diis assidet :* persuadere cupiens quidquid a rege fieret, jus fasque esse. Nam & Alexander pro Deo se haberi sustinebat.

ZENO *Eleates.*

13. ZENO accusatus quod conjurasset in perniciem Near-

a *Fortiter.* b *Libere.* c *Divinatio.* d *Silentii fides.* e *Adulanter.*

Nearchi tyranni, cum in quæstionibus juberetur edere nomina conjuratorum, nominavit plerosque illi amicissimos. De his cum tyrannus sumpsisset supplicium, rogaretque num quis superesset etiam, *a Tu solus*, inquit, *Reipublica pernicies.* Tandem & linguam dentibus amputatam in os tyranni, quod ob iracundiam hiabat, exspuit.

14. CUM maledictis lacessitus incandesceret, reprehensus quod philosophus verbis improborum commoveretur, *b Si convitia*, inquit, *æquo animo admisero, ne laudes quidem sentiam.* Lapidis est non sentire discrimen inter laudantem & vituperantem: sed philosophi est non ita commoveri, ut ab honesto recedat.

15. CUM ascenderet in theatrum cithara canente Amœbeo, versus ad discipulos, dixit: *c Eamus, ut pernoscamus, quam vocem, quemque concentum edant intestina, nervi, ligna, & ossa, quibus adest ratio, numerus & ordo.* Si in rebus inanimis tantum valent illa, quanto plus valebunt si in omni hominis vita serventur.

16. DICEBAT *d* è suis quenque insomniis deprehendere posse quantum in philosophia profecisset: si nihil illic vel appeteret vel faceret nefariæ rei. Tum enim animus in profunda tranquillitate constitutus veros affectus prodit. Contra, quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in somnis.

PYRRHO *Eliensis.*

17. DEPREHENSUS aliquando solus, ac secum loquens, rogatus quid solus ageret, *e Meditor*, inquit, *esse probus.* Sentiens ad id utilem esse solitudinem, inutilem turbam.

18. CUM objurganti sororem Philestam, quidam objiceret quod oblitus esset suæ professionis (docebat enim omnia esse indifferentia) sic elusit, *f Non enim*, inquit, *in muliercula declarabitur indifferentia.*

19. RURSUS cum canem invadentem repulisset, idem objicienti respondit, *g* perdifficile esse prorsus hominem

a *Fortiter.* b *Ira sapientis.* c *Harmonia vitæ.* d *Somniorum observatio.* e *Solitudo.* f *Facete.* g *Homo.*

minem exuere. Maluit agnoſcere lapſum humanum, quam dogma reſcindere.

20. IN tempeſtate conſpiciens cæteros animo eſſe dejectiores cum ipſe nihil moveretur, oſtendit porcellum in navi ſecure edentem, dicens, *a* oportere ſapientem eam animantis imitari ſecuritatem.

21. ADMIRARI ſolet illum Homeri verſiculum præ cæteris, Οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν. Id eſt, *b Tale quidem genus eſt hominum, quale eſt foliorum.* Quod aliis defluentibus alii ſuccedant: Sentiens in rebus humanis nihil eſſe diuturnum, aut ſtabile.

TIMON *Nicæus.*

22. GAUDEBAT hortorum ſeceſſibus ac ſolitudine, unde Hieronymus Peripateticus de illo dixiſſe fertur, *c Quemadmodum apud Scythas & qui fugiunt, & qui inſequuntur, torquent ſagittas: itidem inter philoſophos, alios perſequendo diſcipulos capere, alios fugiendo.* Sequitur fama fugientem, & ob id ipſum avidius expetitur qui ſcholam vitat.

23. CUM vidiſſet Arceſilaum inter aſſentatores euntem, *d Quid tu*, inquit, *veniſti huc, ubi ſumus nos, qui liberi ſumus?*

24. IN quendam omnia mirantem, ita luſit, *e Quin & illud miraris, quod cum tres ſimus, quatuor habemus oculos.* Timon enim luſcus erat, unde & Cyclops dictus eſt, & diſcipulum habebat luſcum Dioſcoridem. Meminit hujus & Socrates alicubi apud Platonem.

XENOPHON.

25. DICEBAT eſſe prudentis cordatique viri, etiam *f* ab inimicis utilitatem capere. Vulgatum eſt, neque ſolem, neque aquam, neque ignem magis utilem eſſe hominibus, quam amicos. Sed ingenii philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtiis ac ſerpentibus noxiis utilia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid quod vertat in ſuum bonum.

26. DI-

a *Securitas philoſophica.* b *Vita fugax.* c *Capere fugiendo.* d *Libertas.* e *Facete.* f *Utilitas ex inimicis.*

26. DICEBAT tum maxime *a* colendos esse deos, cum homini res sunt secundæ, ut cum incideret necessitas, confidenter illos imploremus, utpote benevolos jam & amicos. Recte Xenephon: sed vulgus hominum contra facit: in felicitate profunda est divorum oblivio: cum urget calamitas, tum demum ad illos confugimus.

STRATO *Physicus.*

27. QUIBUSDAM objicientibus quod Menedemus plures haberet auditores quam ipse, *b Quid mirum,* inquit, *si plures reperiuntur, qui lavari cupiunt, quam ungi?* Unguntur qui se parant certamini. Subindicavit Menedemi philosophiam esse dilutam, ac facile inveniri qui audiant de virtute differentem, perpaucos autem qui virtutem exerceant. Nam huc provocabat Strato.

PHOCION *Dux Athenienfis.*

28. HUNC cum pro concione dicentem quidam petulantissime maledicus interpellaret, multis conviciis in illum debacchans omisit quod cœperat, locumque dedit maledico. Postea quam ille vix dicendi fecisset finem, Phocion reversus in suggestum, placido vultu perinde quasi nihil esset dictum, cœptam orationem prosequutus est: *c De pedestribus,* inquit, *copiis audistis, superest ut de velitibus ac levis armatura milite dicam.*

29. CUM adhuc floreret Leosthenes, interrogatus ab oratoribus, quid ipse boni fecisset Reipublicæ. *Nihil aliud,* inquit, *nisi quod donec ego vobis fui dux, nulli dicta est oratio funebris, sed omnes vita defuncti in majorum monumentis sepulti sunt.* Alii jactabant cruentas victorias, Phocion existimabat egregii ducis esse, sic administrare rem militarem, ut nulli aut quam paucissimi cives pereant. Mos autem erat Athenis, eos qui in acie cecidissent, apud populum laudare, ac cenotaphia erigere.

a *Divorum cultus.* b *Virtutis usus.* c *Moderate.*

APOPHTHEGMATUM

LIBER VIII.

PRÆFATIO.

NUNC à philosophis ad sophistas, hoc est quod dici solet, ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους transeamus: quod genus hominum miror olim in deliciis fuisse: non vulgo tantum, sed summis etiam principibus, cum nec essent germani poëtæ, nec γνήσιοι rethores, nec synceri philosophi, sed tamen horum omnium simii, tantum ad captandam auram popularem, ac linguæ modulatu deliniendas otiosæ multitudinis aures compositi, si paucos tamen excipias. Unde mirum quam horum dicta frigeant præ philosophicis aut etiam poëticis, ut interdum & parasiti & meretrices dicere videantur argutiora. Sed hic liber habet præterea variam dictorum satyram, in quibus forasse reperies juxta poëtam epigrammaticum, quædam bona, quædam mediocria, sed mala plura. Verum ut molestus est convivator, qui præter modum laudat ea quæ apponit: ita civilitatis est partius extenuare apparatum: eo quod & qui laudat, & qui dejicit immodice, diversa quidem via, sed tamen pari studio venari gratiam videatur. Sit igitur hoc lectoris judicium. Nos simpliciter τὰ παρ' ἡμῶν apponemus.

LEO *Bizantius sophista.*

I. VENIT Athenas populo dissidiis tumultuanti concordiam suasurus. Ubi prodisset in suggestum corpore admodum pusillo, omnium risus obortus est. Ille fortuitam occasionem vertens in prooemium, a *Quid,* inquit, *ô viri Athenienses, si conspiceretis uxorem meam, quæ tam pusilla est ut vix pertingat ad genua mea.* Ad hanc vocem cum major etiam populi risus sublatus esset,

a *Solerter.*

esset, subjecit. *At nos tam pusillos, si quando dissidemus, vix civitas Byzantium capere potest.* Ita ferme Plutarchus in præceptis politicis. Sed eandem fabulam multo aliter narrat Philostratus in Sophistis. Nempe cum prodisset ad populum dicturus de concordia, ipsa statim specie risum movit populo, quod obesus esset, ac ventre prægrandi. At ille nihil turbatus risu multitudinis. *Quid,* inquit, *ridetis viri Athenienses? Uxor mihi est me multo obesior, & tamen concordes unus capit lectulus, discordes ne tota quidem domus.* Quod refert Philostratus, & probabilius est & festivius.

2. CUM Philippus adornaret bellum adversus Byzanticos, Leo adiit illum percunctatus hunc in modum, a *Quid,* inquit, *accidit tibi Philippe, ut bellum instituas?* Ut, inquit, tua patria civitatum pulcherrima huc adducatur, ut intelligat se à me diligi, eoque ad fores amasiorum meorum venio. Ad hæc Leo, *At qui redamari cupiunt, haudquaquam cum gladiis venire solent ad fores amasiorum. Amantes enim non egent bellicis instrumentis, sed civilibus.* Hoc dicto in diversum flexo regis animo patriam suam liberavit. Ita Philostratus.

3. PASIADI objicienti lippitudinem oculorum, b *Corporis,* inquit, *vitium exprobras, haud videns filium tuum Nemesim bajulantem.* Erat enim Pasiadi filius contractis humeris. Nemesim autem dixit redargutionem insolentiæ, quam veteres fingebant esse deam. Imprudenter in alterum torqueat convitium si in promptu sit quod ipsi vicissim objiciatur.

ION *Sophista.*

4. DICEBAT rem morosam esse c ægrotationem. Nam ægrotis & uxor molesta est, & medicum incusant, & lectulum moleste ferunt. Et amicis autem, & qui accedit gravis est, & qui discedit molestus. Sic animus ægrotus & lætis & tristibus offenditur.

PRO-

a *Admonitio commoda.* b *Convitium retortum.*
c *Animus ægrotus.*

PROTAGORAS *Abderita* ἄθεος.

5. DICEBAT *a* de diis nihil certo sciri, sint, an non sint: ob id libri illius in foro exusti sunt, quod docerent impietatem. Ne quis arbitretur novi exempli rem esse, quod nunc exuruntur libri hereticorum.

6. EVATHLI discipuli dilemma quo modo apud judices in ipsum retorserit, notius est, quam ut sit hoc commemorandum.

THEODORUS *Atheniensis*, *cognomento* ἄθεος.

7. OBJICIENTIBUS quod doctrina ipsius multi redderentur deteriores, respondit, *b* id aliorum vitio accidere, qui doctrinam ipsius sinistra exciperent, cum ipse dextera porrigeret. Hoc hominum genere hisce temporibus plenus est mundus, quibus nihil tam circumspecte dici potest, quod non depravent, aut calumnientur. Refert Plutarchus libro de animi tranquillitate.

FAVORINUS.

8. IN Favorinum sophistam hæc tria jactata sunt, ut miranda, vixque credenda. *c Cum Gallus esset, scire Græce: cum Eunuchus, accusatum fuisse de adulterio, postremo, quod cum imperatore simultatem gerens, viveret.*

9. HUJUS æream statuam dejecerant Athenienses, ut hominis Cæsari inimicissimi. Erant enim Athenienses vectigales Hadriano Cæsari. Id postea quam ei nunciatum est, nihil commotus dixit, *d Utilius erat Socrati ab Atheniensibus area privari statua, quam bibere cicutam.* Contempsit statuæ jacturam, vita incolumi.

ÆSCHINES.

10. ÆSCHINES cum Rhodi exul recitaret orationem suam adversus Demosthenem, Rhodii demirati sunt quod tali oratione fuisset damnatus ab Atheniensibus, *e At desineretis*, inquit Æschines, *admirari,*

a *Impie.* b *Interpretatio sinistra.* c *Prodigiosa.* d *Honor detractus.* e *Civiliter.*

si audissetis quæ ad hæc respondit Demosthenes: mira civilitate & se exemit à crimine, & judices excusavit, damnationis injustæ caussam rejiciens in violentiam eloquentiæ Demosthenicæ. Ita ferme Philostratus: Dein cum recitatam Demosthenis orationem omnes supra modum admirarentur, *Quid*, inquit, *si ipsam bestiam audissetis sua verba resonantem?* Sentiens in Demosthene magnam Demosthenis partem abesse, si quæ scripsit ab alio recitarentur.

NICETES.

11. NICETES Smyrnæus sophista Telonæ cuidam in judicio vehementius incandescenti, dicentique. Desine latrare in me: admodum salse respondit, a *Si tu desinas mordere.* Nam utrumque canum est.

ISÆUS *Sophista.*

12. ISÆUS sophista Assyrius cum primam ætatem dicasset voluptatibus, simul ut ad virilem pervenit, velut alius subito factus, miram induit morum severitatem. Itaque percunctanti cuidam num illa, fœminam ostendens, videretur formosa, πέπαυμαι, inquit, ὀφθαλμῶν, id est, b *desii laborare ab oculis.* Ab altero quopiam interrogatus, quis piscis, aut quæ avis esset ad vescendum suavissima? πέπαυμαι, inquit, ταῦτα σπουδάζων, id est, *ista curare desii.* Et adjecit, ξυνῆκα γὰρ τοὺς Ταντάλου κήπους τρυγῶν, id est, c *sensi enim me è Tantali hortis fructus colligere.* Subindicans omnes ejusmodi voluptates quibus juventus capitur, nihil aliud esse quam umbras ac somnia, qualia de Tantalo fabulantur poëtæ.

13. LACEDÆMONIIS periclitantibus, ac de civitate mœnibus cingenda consultantibus, Homericum carmen recitavit; d Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Id est:

Scutum hæsit scuto, galea galea, atque viro vir.

Et adjecit:

Sic mihi state Lacedæmonii, & muris cincti sumus.

14. PY

a *Salse.* b *Pudice.* c *Sobrie.* d *Concordia.*

14. PYTHONIS proditoris accusationem tri-
us dictis absolvit, *a Coarguam Pythonem*, inquit,
*oditionis, oraculo à deo reddito, populo qui vincit, Phi-
po qui dimisit.* Græca sunt lepidiora, ἐλέγξω πύθω-
προδεδωκότα τοῦ χρήσαν τε θεοῦ, τοῦ δήσαν τι δήμου,
ἀναζεύξαντι φιλίππου. Neque enim Deus pronun-
asset oraculo, nisi talis esset, neque populus vinxis-
t, nisi talis fuisset: neque rex abiisset, nisi eum cu-
s gratia venerat non reperisset, aut rex è castris illum
on dimisisset.

SCOPELIANUS.

15. SCOPELIANUS eos qui conviriis agerent,
istimantes sese hoc pacto declarare animi magnitudi-
m, *b* aniculas appellare solet, non tantum ebrias,
d & rabidas.

16. POLEMONI objicienti quod inter dicendum
lsaret tympanum, *c Tympanizo*, inquit, *sed Ajacis
ypeo:* haud infitians se in agendis caussis interdum uti
rbis ac figuris vehementioribus, at non inani strepitu,
d ad caussæ patrocinium accommodis.

DIONYSIUS *Sophista.*

17. DIONYSIUS sophista familiaribus dicere con-
evit, mel summo digito, non cava manu gustandum
e. Sentiens voluptates quam parcissime admittendas.

POLEMON *Sophista.*

18. ANTONIUS imperator absente Polemo-
occuparat domum illius, velut omnium apud Smyr-
os pulcherrimam. At Polemon noctu reversus è pe-
grinatione, pro foribus clamavit, se indigna pati, qui
opriis ædibus arceretur. Cognovit imperator ac ces-
. Post ubi Romam venit Polemon, imperator civi-
er illi exprobrans quod acciderat, *d* Date, inquit Po-
noni diversorium, nec quisquam illum ejiciat. Mox
strio quidam tragœdiarum, ex Olympiis Asiæ, cui

a *Breviloquium.* b *Convitia anicularum.* c *Vehemen-
tia in dicendo.* d *Libere.*

erat præfectus Polemon, appellavit Antonium Cæsarem adversus Polemonem, quod protinus initio fabulæ ab illo fuisset ejectus è scena. Percunctatus est Cæsar, quo tempore fuisset ejectus: cumque is respondisset, circiter meridiem, admodum urbane respondit At me quidem ejecit circa medium noctis, nec tamen appellavi judicem.

19. Cum laboraret morbo articulari, Pergami in templo obdormiit: huic apparuit Æsculapius, jubens ut à frigido potu abstineret: ad quem Polemon, *a O Præclare*, inquit, *quid autem si bovem curares:* subindicans jam diu assuetum duris, frustra vocari ad delicias.

20. Proconsul torquebat prædonem quendam, cumque dubitaret quod supplicii genus esset de illo sumpturus, superveniens forte fortuna Polemon *b Jube*, inquit, *illum ediscere veterum scripta.* Ipse quidem Polemon multa edidicerat, sed in exercitatione nihil ducebat laboriosius ac molestius quam ediscere: eoque Fabius jubet hoc tædium protinus à pueris devorari.

21. Occurrens sophistæ cuidam, intestina mænides pisces & alia quædam vilia portanti opsonia *c O vir egregie*, inquit, *non potest Darii & Xerxis animum recte actione exprimere, qui talibus utitur cibis.*

22. Timocrati philosopho apud Polemonem dicenti. Favorinum esse loquacem. *d Et omnis*, inquit *anus.* Notans in Favorino corporis habitum, quod esset eunuchus. Visus est excusare vitium, sed re vera conduplicavit.

23. Histrionem tragœdiarum qui in Olympiis, ô Jupiter, pronuntiaret, ostensa terra: ô terra manu in cœlum projecta, submovit à præmiis (præsidebat enim ei certamini) dicens, *e hic manu commisit solœcismum.*

24. Cum articuli morbo lapidescerent, medici admonuit ut effoderent, inciderentque Polemonis lapidicinas. Dicebatque. *f Comedendum est, manus non habeo*

a *Assuetudo.* b *Facete.* c *Cibus.* d *Salse.* e *Gestus.* f *Jocus in morbum proprium.*

beo: ambulandum est, pedes non habeo: dolendum est, manus habeo & pedes.

25. CURARAT ut vivus inferretur sepulchro, ac miliaribus quibus datum erat negotium occludendi monumentum, a *Obde.*, inquit, *obde; ne me sol cernat centem.*

SECUNDUS *Sophista.*

26. TALE declarationis argumentum erat propoum. b Qui seditionem moverit moriatur: qui sedarit, præmium ferat. Quidam & moverat & sedat, petit præmium. Hanc quæstionem paucis absolvit. uod est prius? movisse: quod posterius? sedasse. Itae prius da pœnas motæ seditionis, ac deinde si potes, cipe præmium recte factorum.

GORGIAS *Sophista.*

27. GORGIÆ sophistæ palam exhibenti sese adspondendum quod cuique libuisset proponere, Xeophon non ille Socraticus, sed alius quidam invidens, diit illum, atque hanc proposuit quæstionem, Dic mi, Gorgia, quamobrem fabæ ventrem inflent, cum gnem non inflent. Ad quem placide Gorgias, c *Isthuc videm tibi dispiciendum relinquo: cæterum illud jam olim gnitum habeo, terram adversus isthusmodi homines proucere ferulas.*

28. DICEBAT d tragœdiam esse deceptionem, ua qui alterum decepisset, & eo qui non decepisset: ui deceptus esset, sapientior foret eo qui non esset deeptus. Fallit enim tragœdia tractans argumenta confita: sed adeo scite, ut vera credantur. Justior autem ille idetur qui fallendo prodest: & sapientior est qui per ctas fabulas discit, quid sit turpe, quid sit honestum. efert Plutarchus de Poëtis audiendis.

HERODES *Sophista.*

29. HERODES in accusatorem, qui de caussa aaca, de generis sui claritate multa jactarat, e *Tu,* inquit,

a *Industria.* b *Argute.* c *Frivolæ quæstiones.* d *Poesis fallacia bona.* e *Nobilitas in talis.*

inquit, *nobilitatem habes in talis.* Romani siquidem nobilitatis signum gerebant in calceis. Id erat eburneum additamentum tali specie. Ita Plinius notat quosdam qui nihil haberent noblitatis præter imagines. Rursus cum adversarius gloriaretur, quod in unam quandam Italiæ civitatem multa beneficia contulisset, *Idem ego*, inquit, *de me prædicare possem, si in universa terra caussam dicerem.* Significans se de innumeris civitatibus fuisse præclare meritum.

30. UXORIS Regillæ *a* mortem luxit impotentius, adeo ut picturas & ornamenta domus coloribus atraret, velis pullis tegeret, ac lepide Lesbio obscuraret omnia. Nam is funestus ac niger est. Quodam igitur die cum Lucius qui frustra conatus fuerat Herodi persuadere ut lugeret moderatius, pueros videret in fonte ædibus vicino lavantes raphanides, rogabat cui pararetur ea cœna: qui responderunt Herodi. Tum Lucius, Injuriam facit Regillæ, qui albis radiculis vescatur in atra domo. Id ubi renuntiatum est Herodi, amovit ab ædibus funestam speciem, ne apud probos viros traduceretur.

31. IDEM Lucius cum Romam venisset, obviam factus imperatori Marco, *b* percunctatus est illum quo iret & cujus rei gratia: cui Imperator, Honestum est & seni discere, eo ad Sextum philosophum ut discam quæ nondum scio. Hic Lucius sublatis in cœlum manibus, ô Jupiter inquit, jam senex tabellam gestans puerorum more commeat in ludum, cum noster rex Alexander triginta duos annos natus vita defunctus sit. Heic citius probarim Cæsaris & studium & moderationem, quam Lucii libertatem.

32. DOLOREM ex prioris filiæ Panathenaidis obitu conceptum, utcunque lenierant Athenienses, intra urbem eam sepelientes, & obitus diem ceu funestum ex anno sustollentes. Cæterum cum Elpinicem alteram filiam exanimem indecore lugeret, projectus humi ac vociferans. *c Quas inferias tibi faciam filia, quid tecum sepeliam?* Superveniens Sextus philosophus, Ma-

a. *Luctus immodicus.* b *Libere.* c *Luctus.*

[M]aximum, inquit, munus dederis filiæ, si mode[ra]te lugeas.

33. VIGINTI pueris ob virtutem compluribus [i]n locis statuas posuerat. Hac de re cum accusaretur à [Q]uinctiliis Græciæ præfectis, quod supervacaneis im[p]endiis indulgeret, *a Quid, inquit, vobis incommodi est, [si] ego ludo de saxis meis?*

34. VIDENS Quinctilios Trojanos quidem esse, [c]æterum à Cæsare plurimi fieri, dixit, *b Ego etiam Jo[v]em Homericum odi, quod Trojanis fuit amicus.* Nimium [li]bere profitens, sibi molestum esse, quod Imperator [t]antum honoris haberet Quinctiliis.

35. PROTEO Cynico sine fine ipsum convitiis in[c]essente, *c* Consenuimus, inquit, ambo, tu quidem [m]ale loquens, ego male audiens. Sensit immedicabile [m]alum esse, cui ille tam diu assueverat, & se modera[t]ius ferre quod jam novum non esset.

36. ATHENIENSIBUS sic admirantibus homi[n]is eloquentiam, ut dicerent illum esse de numero de[c]em oratorum, nihil elatus est hac laude quæ videbatur [m]axima, tantum respondit, *d Certe Andocide sum melior,* [i]s ut opinor, fuit sophista quispiam notæ vulgaris.

ANTIOCHUS *Sophista.*

37. ANTIOCHUS sophista cum male vulgo audi[r]et, veluti formidolosus, quod nec prodiret in concio[n]em, nec Reipublicæ munia capesseret, *e Non vos,* inquit, *metui, sed me ipsum:* agnoscens bilem suam vehementiorem quam ut cohiberi posset. Sensit idem Plato, qui sunt iracundioris ingenii ad disciplinas quidem esse idoneos, ad gerendam Rempublicam non item.

ALEXANDER *Sophista.*

38. ALEXANDER sophista legatione fungens pro Seleucia apud Antonium primum, vidensque illum minus attentum, clariore voce dixit, *f Ausculta me Cæsar.* Cæsar autem acerbitate confidentiaque vocis exaspe-

a *Sumptus inanes.* b *Libere.* c *Maledicentia.* d *Modeste.* e *Iracundia.* f *Improbitas.*

aſperatus. Auſculto, inquit, intelligoque te. Tu enim es ille qui colis comam, qui dentes candidas, qui polis ungues, qui ſemper oles unguentum.

HERMOGENES.

39. ANTIOCHUS hoc dicto taxavit Hermogenem, ut diceret *a* illum inter pueros eſſe ſenem, inter ſenes puerum: ſive ob valetudinem ante tempus imbecillem, ſive ob dictionis genus neglectius. Alii per jocum dicebant, illius verba plane juxta Homerum eſſe πτερόεντα, quod ea veluti pennas abjiceret.

PHILAGER.

40. ROGATUS quamobrem non delectaretur educandis pueris, *b* *Quoniam*, inquit, *nec meipſe delector*. Agnoſcebat naturæ ſuæ vitium. Erat enim iracundus & moroſus, eoque nec appoſitus ad teneram ætatem inſtituendam: cum hodie ſtulti parentes nullis libentius committant liberos ſuos, quam hujuſmodi truculentis & aſperis.

HADRIANUS *Sophiſta*.

41. HADRIANUS ſophiſta in convivio ſophiſtarum, ad quos adhibitus erat tanquam egregii cujuſpiam arcani conſors futurus, cum ſermo fuiſſet ortus de characteribus dictionis, & in quo quiſque præcelleret, & quid in quoque potiſſimum imitandum eſſet, *c* *At ego*, inquit, *deſcribam characteres, haudquaquam recenſens inciſiunculas, intellectulos, membra, aut rhythmos, ſed meipſum mihi imitandum proponens, omniumque inventa ex tempore proferens fluxu quodam orationis ac linguæ permittam hæc omnia.* Quid de hoc Hadriani dicto judicandum exiſtiment, viderint Critici: illud ſcio, Horatium non temere exclamaſſe, O imitatores ſervum pecus. Et hodie videmus quoſdam qui ſe totos addixerunt exprimendo Ciceroni, frigidos & elumbes evadere. Quod ſi nec quos delectat illud orationis genus leve & γλαφυρὸν, equidem nec obſto cuiquam nec

a *Sermo incompoſitus.* b *Iracundia.* c *Imitatio.*

nec invideo. At ipse malim Epicteti rudem & indolatam phrasim, sed naturalem, quam Isocratis omni flosculorum genere picturatam. Hujus Hadriani dictionem Herodes sophista solet appellare *a* κολοσσοῦ μεγάλα ἀποσπάσματα, id est, colossi magna fragmenta: simul in juvene notans orationem nondum satis compositam, simul laudans & vocis & animi magnitudinem.

42. Quidam è familiaribus miserat illi pisces in disco argenteo, picturato auro: at ille delectatus vasculo non remisit, tantum ei qui miserat respondit, *b Benefacis, quod etiam pisces:* quasi discus esset dono missus, pisces tantum novitatis gratia additi. Quidam autem dicunt id joco factum, ut castigaret discipuli vitium, qui sordidior esse dicebatur. Nam eo admonito discum reddidit. Cum essem apud Coloniam Agrippinam, senatus honoris gratia misit vinum in cantharis testaceis, nec eos repeti mos est, id admiratus, rogavi caussam. Responsum est, olim vinum solere mitti cantharis argenteis: hoc honoris cum esset habitum cuidam ex eorum numero, qui magnam nobilitatis partem existimant rapto vivere, postridie mane profectus est cum argenteis cantharis. *c* Re comperta misit ad illum senatus qui cantharos reposceret. At ille, Ultro, inquit, dono dedistis, & ego gratias egi. Hoc casu admoniti mutarunt consuetudinem.

PAUSANIAS *Cappadox.*

43. Quoniam more suæ gentis crassa lingua sonabat confundens consonantes, breves producens, productas corripiens, vulgo dictus est *d* coquus, qui prætiosa opsonia male condiret.

PROCLUS.

44. Proclus Naucratites filium habebat intemperantem, gallis gallinaceis, coturnicibus, catellis, & equis alendis indulgentem, quem pater adeo non increpabat, ut una cum illo potius juvenaretur. Quo

 nomi-

a *Colossi fragmenta.* b *Facete.* c *Facete.* d *Salse.*

nomine cum ab amicis objurgaretur, a *Citius*, inquit, *desinet, cum senibus colludens, quam cum æqualibus.*

ANTIPATER.

45. ANTIPATER Hierapolites cum ducturus esset Severi Cæsaris filiam, forma parum felici, & familiarium quispiam interrogaret, quando laturus esset τὰ ἀνακαλυπτήρια: sic appellabantur munera, quæ sponsæ amici deferebant sponso tertio die, quo sponsa debebat exhiberi spectanda: Hermocrates lepidissime respondit, b ἐγκαλυπτήρια μὲν οὖν τοιαύτην λαβών, id est. Encalypteria potius, cum talem ducat, ἀνακαλύπτω, est retego, ἐγκαλύπτω, tego. Quod deforme est, tegi magis oportet quam retegi.

HERACLIDES *Sophista.*

46. SCRIPSERAT libellum, cui titulum indiderat πόνου ἐγκώμιον, id est, laboris laudatio. Eum cum Ptolemæus sophista forte obvius videret habentem præ manibus, rogabat quid moliretur. Cum ille respondisset πόνου ἐγκώμιον. Ptolemæus accepto codice delevit π, & adjecit, Tempus est ut legas titulum encomii, reperitque scriptum, c ὄνου ἐγκώμιον. Ptolemæus huc allusit, quod si labor mereretur laudem, eadem opera laudandus esset asinus animal labori natum.

HIPPODROMUS *Sophista.*

47. HIPPODROMUS sophista Clementi tragœdiarum actori longe præstantissimo, cum apud Amphictiones optime re gesta negata esse victoria, quod Byzantius esset, atque id temporis Byzantium à Romanis obsideretur, prosiliens clamavit, d *Valeant applaudentes, ac perperam de re judicantes*, *Ego*, inquit, *Clementi victoriam decerno.* Cum alter histrio appellasset Cæsarem, obtinuit Hippodromi suffragium.

48. QUODAM tempore cum illi vehementer à Græ-

a *Argute.* b *Lepide.* c *Industria.* d *Judicium incorruptum.*

Græcis applauderetur, multaque magnifica acclamarentur, in quibus illum æquabant Polemoni, Homerico versu respondit, τί μ' ἀθανάτοισιν εἴσκεις; id est, *a Quid me immortalibus æquas?* Simul & candidi hominis laudem auferens, qui Polemonem tam præclaro testimonio ornarit, & modestiæ, qui laudem invidiosam repulerit.

49. QUODAM tragœdiam appellante sophistarum matrem, correxit dictum, *b Ego,* inquit, *dico Homerum esse patrem.* Sive quod nimia sit tragicorum grandiloquentia, sive quod fons tragœdiarum sit Homerus. Pulchrius autem est ex ipso haurire fonte.

50. HOMERUM appellare solet vocem sophistarum, Archilochum spiritum, quod ille suppeditet verba splendida, hic acrimoniam & vehementiam.

QUIRINUS *Sophista.*

51. CUM ab Asianis reprehenderetur, quod in accusando mitior ac lenior esset quam ipsi docerent, *c Multo,* inquit, *satius est, ut vos meam accipiatis lenitatem, quam ego vestram crudelitatem.* Tumebant Asiani rhetores, & immodicis delectabantur.

52. AMICIS ipsum de morte filii consolantibus, *d Quando,* inquit, *potius apparebo vir quam nunc?* Sentiens dolorem quidem esse acerbum, sed hoc fortitudinis laudem fore splendidiorem.

PHILISCUS.

53. PHILISCUS illaudatus rhetor, cum caussam ageret pulchre vestitus, sed tumultu irruens in tribunalia, voce semimuliebri, lingua supina, quovis potius spectans quam ad ea quæ agebantur, aversatus dicentem imperator, studuit illi os occludere, totaque actione aquam intercipiebat, breves subinde percunctatiunculas objiciens. Ad quas cum parum apposite responderet Philiscus, *e* Virum, inquit, imperatorem arguit cæsaries, rhetorem vox, Græca plusculum

a *Modeste.* b *Homerus.* c *Admonitio retorta.* d *Fortiter.* e *Pronuntiatio.*

habent leporis, τὴν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη, ἡ δὲ ῥήτορα φωνή. Notans illum, quod attonsa cæsaries declararet virum, sed oratio non declararet esse rhetorem, sed fœminam potius.

CASSIUS SEVERUS.

1. In advocatione quadam, cum M. Pomponius Marcellus Latini sermonis molestissimus exactor, solœcismum ab adversario factum arguere perseveraret, *a* interpellatis judicibus dilationem petiit, ut litigator suus alium grammaticum adhiberet, quod diceret sibi cum adversario non de jure, sed de solœcismo controversiam futuram.

M. POMPONIUS MARCELLUS.

2. Cum ex oratione Tiberii Cæsaris quiddam reprehendisset, contra affirmante Atteio Capitone id esse Latinum, & si non esset, futurum certe, *b Jam inde*, inquit, *mentitur Capito. Tu enim Cæsar civitatem dare potes hominibus, verbis non potes.* Editio Aldina corrupte legit, verba non potes. Hominibus datur civitas, qui recipiuntur in jus civium: verbis datur civitas, quæ recipiuntur in consuetudinem sermonis Romani. Quemadmodum multæ voces non Græcæ tantum, sed & Britannicæ, & Gallicæ, & Persicæ civitate Romana donatæ sunt. Id publicus usus potest, Cæsar non potest.

REMNIUS PALEMON.

3. Is flagrabat libidinibus usque ad infamiam oris: unde quidam in turba osculum ingerentem, cum refugiens devitare non posset, dicto non infaceto repulit: *c Vis tu*, inquit, *magister, quoties festinantem aliquem vides obligurire?*

EPICURUS *Atheniensis.*

4. Improbat institutum Pythagoræ, qui cum do-

a *Moleste loqui.* b *Libere.* c *Salse.*

doceret: *a* amicorum communia esse omnia, jubebat ut discipuli quod quisque habebat, deponerent in commune, dicens, id esse diffidentium verius quam amicorum. Etenim si quis vere sit amicus, nihilo minus habeo pro meis quæ ille possidet, quam si deposuisset. Porro qui diffidit, aut non est ipse verus amicus, aut de alterius animo dubitat.

CTESIBIUS.

5. ARCESILAUS cum inviseret Ctesibium ægrotantem, sensissetque hominem egere, clam crumenam pecuniis plenam subjecit cervicali: quam ut reperit Ctesibius, ait Ἀρκεσιλάου τοῦτο παίγνιον, id est, *b Arcesilai hic ludus.*

EURIPIDES.

6. CELEBRATUR illud Euripidis dictum, *c Unicum consilium rectum magnam militum manum vincere.* Quo prudenter admonuit, non perinde referre quam numerosum educas exercitum, sed quam cordati sint exercitus duces. In bello siquidem longe plus habet momenti prudentia solertiaque, quam vires consilii expertes.

7. IDEM cuidam opprobranti graveolentiam oris, *d Multa nimirum*, inquit, *in illo occulta computruerunt.* Significans se posse continere arcana. Solent autem res in occulto congestæ computrescere.

DIONYSIODORUS *Tibicen.*

8. GLORIARI solet, *e* quod nemo pulsus suos audisset, neque in triremi, neque ad fontem quemadmodum Ismeniæ. Sentiens se nunquam captasse plausus sordidorum & imperitorum, sed sat habuisse probari paucis eruditis. Ita Laërtius in Cratete.

STRATHIAS.

9. COLAX Bianti stupido sic adulatus est, *f Plus bibisti quam rex Alexander.* Quod in Alexandro turpissimum

a *Amicorum communia.* b *Benignitas.* c *Ducum prudentia.* d *Silentium.* e *Laus à laudatis.* f *Adulatio.*

ſimum erat, illi laudi tribuit. Neque enim ſtatim laude dignum eſt, quod fit à principibus.

ALEXANDER MAGNUS.

10. CUM invitaretur ut Darii filias quas habebat captivas inviſeret, prædicabantur enim puellæ admirabili eſſe forma, noluit ire, dicens, *a Sibi non committendum, ut cum viros viciſſet, à mulieribus vinceretur.*

DUELLIUS.

11. DUELLIUS qui primus Romæ è navali pugna triumphum obtinuit, jam ſenex tremuloque corpore, in jurgio quodam audivit exprobrari ſibi graveolentiam oris: rediit domum triſtis, & expoſtulavit cum Bilia uxore, quam virginem duxerat: cur hujus vitii nunquam admonuiſſet, quo licuiſſet mederi. *b Admonuiſſem*, inquit illa, *niſi putaſſem omnibus viris ad eundem modum olere animam.* Et hoc apophthegma ſuperius alteri tributum retulimus. Si Bilia vere ſenſit quod dixit, argumentum eſt inſignis pudicitiæ; ſin finxit, magna eſt civilitas erga maritum, magna item tolerantia, quæ tam diu pertulerit hoc incommodum abſque faſtidio.

QUIDAM.

12. QUIDAM iratus agaſoni volebat eum percutere: cumque is clamaret, Ahenienſis ſum: ad aſinum verſus, *c At tu*, inquit, *Athenienſis non es:* eique multas plagas inflixit. Meminit Plutarchus in libello de cohibenda iracundia.

PROMETHEUS.

13. CUM ignem è cœlis in terras deportaſſet, eumque primum viſum Satyrus complecti vellet & exoſculari: *d Heus*, inquit, *ni caves hirce, profecto dolebit tibi mentum.* Admonens etiam quæ natura pulcherrima ſunt maximeque neceſſaria tamen fieri pernicioſa, niſi recte utaris.

BOS.

a *Continentia.* b *Pudicitia conjugalis.* c *Facete.* d *Uſus rectus.*

BOS.

14. Bos sub onere deficiens rogavit camelum conservum ut se oneris parte recepta sublevaret: cui recusanti, *a Immo*, inquit, *& meipsum & hæc omnia portabis.* Idque factum est mortuo bove. Ita Plutarchus in libro de tuenda bona valetudine.

PORTIA MINOR.

15. Cum laudaretur apud eum mulier quædam ut bene morata, quæ tamen iterarat matrimonium: *b Felix*, inquit, *ac pudica matrona non nubit nisi semel.* Non passa est illam inter bene moratas numerari, quæ citra necessitatem adscisceret alterum virum. Nam multas huc cogit egestas. Porro coitus gratia nubere, non est vere pudicarum. Eoque dixit, felix, excusans necessitatem.

ANNIA.

16. Propinquis admonentibus ut alteri nuberet: esse enim illi & ætatem integram, & faciem bonam, quorum alterum spem faceret prolis, alterum promitteret amorem mutuum, *c Nequaquam*, inquit, *hoc faciam: si enim bonum virum nacta fuero, nolo timere ne perdam: sin malum, quid necesse est post optimum perpeti possimum?*

MARTIA *Catonis filia minor.*

17. Rogata cur à morte mariti nollet iterum nubere, *d Quoniam*, inquit, *non invenio virum qui me magis velit, quam mea.* Non probavit conjugium, quod non conciliaret amor mutuus. Quæ ducitur dotis causa, conductum habet concubinum verius quam conjugem.

18. Eadem cum diutius lugeret maritum, rogata quem esset habitura diem luctus ultimum: respondit, *e Quem & vitæ.* Sic illa Ethnica, magno sane cum dedecore plurimarum Christianarum, quæ viro nondum elato jam nupserunt.

VA-

a *Ancilia.* b *Pudicitia.* c *Pudice.* d *Nuptiæ dotis caussa.* e *Pudice.*

VALERIA.

19. VALERIA Messalarum soror, rogata cur amisso Servio viro, nulli vellet nubere, *a Quoniam*, inquit, *mihi semper vivit maritus Servius*.

PYTHIAS.

20. PYTHIAS Aristotelis filia rogata quis esset color pulcherrimus, *b Is*, inquit, *quem in ingenuis gignit pudor*. Agnoscas vel ex hoc dicto philosophi filiam. Solent autem fœminæ aliis coloribus aliæ delectari.

21. PHILOSOPHUS quidam priscus, sed ἀνώνυμος, hujusmodi sermone Arsinoës reginæ luctum compescuit. *c* Cum Jupiter, inquit, inter dæmones rerum faceret partitionem? Luctus non aderat, sed distributione jam peracta venit. Huic igitur cum Jupiter aliquid honoris tribuere vellet, nec esset quod daret, quippe jam consumptis omnibus, tandem assignavit illi honorem qui mortuis impenditur, veluti lachrymas & mœrores. Quemadmodum igitur, inquit, cæteri dæmones bene volunt iis à quibus coluntur, itidem & luctus. Quod si fuerit abs te contemptus ô mulier haud quaquam venturus est ad te: contra, si diligenter abs te colatur honoribus illi designatis à Jove, mœroribus ac lamentis, diliget te, semperque tibi suppeditabit aliquid earum rerum quibus abs te perpetuo possit honorari. Refert Plutarchus in consolatione ad Apollonium.

DEMOSTHENES *Mitylenensis.*

22. PULSAVIT fores hominis musicæ ac cytharæ dediti: cumque is audito pulsu jussisset illum introire, *d Faciam*, inquit, *si prius alligaris cytharam*. Subnotans illum nihil aliud quam cythara canere. Refert Plutarchus Sympos. lib. 2.

ATTILIUS.

23. DIXIT satius esse, otiosum esse, quam nihil agere.

a *Pudicitia.* b *Pudor liberalis.* c *Luctus.* d *Studium immodicum.*

agere. Refert Plinius Junior ad Minutium Fundanum, *a Satius est enim*, inquit, *ut Attilius noster eruditissime simul & facetissime dixit, otiosum esse quam nihil agere.* Quamquam hoc dictum adscribitur Catoni seniori. Otiosus est, qui vacat ab externis actionibus: nihil agit, qui negotiis infrugiferis, nihil ad beate vivendum conferentibus occupatur. Quemadmodum qui moliuntur, nec satis succedit quod agunt, satagere dicuntur: ita nihil agunt, qui frustraneis actionibus tumultuantur. Plinius enim putat, eos qui militaribus negotiis distrahuntur, nihil agere: contra, qui se philosophiæ dedunt, otiosos esse.

24. DICERE solet, *b* ita adolescentes in foro auspicari, à caussis centumviralibus, ut pueri solent in scholis ab Homero: quod utrumque sit maximum, cum oporteat paullatim per gradus ad id quod summum est, pervenire. Meminit Plinius ad Maximum.

PLINIUS MAJOR.

25. DICEBAT *c* nullum esse librum tam malum qui non aliqua parte prodesset. Verum dixit de his qui norunt ex quibuscunque libris, si quid inest frugiferum excerpere. Sed sunt qui in libro quantumvis bono nihil venantur, nisi quod reprehendant.

26. IDEM cum recitatorem quiddam perperam pronuntiantem amicorum quispiam revocasset, & ut repeteret coëgisset, *d Quid*, inquit, *an intellexeras?* cum ille annuisset: *cur ergo*, inquit, *revocabas? Decem amplius versus ista tua interpellatione perdidimus.* Tanta erat parsimonia temporis.

27. IDEM nepotem suum ambulantem videns, objurgavit: *d Poteras*, inquit, *has horas non perdere.* Nam qui lectica vehebantur, aut recitantem audiebant, aut si libuisset, aliquid etiam enotabant, aut dictabant aliquid, quorum nihil licet ambulanti.

PAS-

a *Nihil agere.* b *Profectus.* c *Lectionis utilitas.* d *Temporis parsimonia.* e *Temporis parsimonia.*

PASSIENUS PAULLUS.

28. PASSIENUS Paullus eques Romanus, sed dubiæ sanitatis, cum recitans elegias suas sic auspicaretur, *a Prisce jubes:* Priscus Iabolenus qui tum aderat. Ego vero, inquit, non jubeo. Protinus ingens omnium risus coortus est. Fingunt enim poëtæ suo arbitrio quidquid libet. At Priscus non tulit poëticam fictionem.

THRASEA.

29. REFERENTE Plinio Juniore, dicere solet, *b Qui vitia odit, homines odit.* Sentiens nullum esse hominem, qui non multis vitiis sit obnoxius, licet aliis alii laborent. Ac sæpenumero accidit, ut qui alios insectantur, ipsi gravioribus madeant vitiis.

VIRGINIUS.

30. CLUVIUS historiographus sic affatus est Virginium, cujus res gestas attigerat, Scis Virgini quæ fides historiæ debeatur. Proinde si quid in historiis meis aliter legis ac velles, rogo ignoscas. Ad hæc Virginius, *c Tu ô Cluvi, tunc ignoras ideo me fecisse quod feci, ut esset liberum vobis scribere quæ libuisset:* Vox excelsi animi testis, & recte factorum conscientia contenti.

FRONTINUS.

31. VETUIT sibi exstrui monumentum his verbis, *d Impensa monumenti supervacanea est, memoria nostri durabit si vita meruimus.* Excelsi animi est, cum præclara gesseris, gloriam contemnere.

ARCHITAS.

32. ARCHITAS cum in agro comperisset quosdam è famulis admisisse quoddam, sentiens se commotiorem in illos, nihil quidem tum fecit, tantum abiens dixit, *e Fortunati,* inquit, *estis quod irascor vobis.*

AUFIDIUS MODESTUS.

33. QUINCTUM in morbo sibi dicentem manus esse

a *Ridicule.* b *Homo.* c *Animose.* d *Animose.* e *Moderate.*

esse frigidas, hoc scommate taxavit, *a Atqui calidas*, inquit, *è Provincia extulisti:* notans eum quod proconsul administrans provinciam, multa furatus esset. Meminit Plutarchus in Sympos. lib. 2.

QUIDAM.

34. QUIDAM imperatorem incusavit, *b* quod illius insidiis & otio somno fuisset privatus: videlicet quod illius benignitate è paupere factus esset dives. Refertur eodem loco.

QUIDAM.

35. QUIDAM Antigoni amicus cum ab eo petisset talentum, nec accepisset, postulavit ab eo deductores ac corporis custodes. Rogatus quamobrem, *c Ne*, inquit, *insidiis impetar:* affingens se talentum humeris ferre.

ARISTARCHUS *Theodectæ pater*.

36. DICERE solitus est, *d Olim vixerant septem sapientes, nunc haud facile totidem invenies idiotas.* Notans sophistarum turbam, qui se pro sapientibus jactabant, ut vix superesset qui profiteretur indoctum.

SELEUCUS, *Rex*.

37. SUBINDE dicere solet, *e* si multi scirent, quantum sit negotii, tantum modo tot epistolas scribere ac legere, nec humi projectum diadema tollerent. Hujus molestiæ nequicquam est rudis Erasmus, etiam si rex non sit.

CANUS, *Tibicin*.

38. DICEBAT homines ignorare, *f* quanto plus ipse canens voluptatis caperet, quam alii: alioqui auditores non darent mercedem, sed acciperent. Virtus jucunda est eam exercentibus: unde mirum est quosdam ad id mercede velle conduci ut bene vivant, cum ipsa virtus abunde magnum sui sit præmium.

LAM-

a *Salse.* b *Jocose.* c *Libere.* d *Salse.* e *Regum curæ.* f *Facete.*

LAMPIS *Negotiator.*

39. INTERROGATUS quo modo sibi parasset divitias, a *Magnas*, inquit, *haud difficulter*, *exiguas vero cum labore ac tarde.* Sentiens initio paullatim magnaque vigilantia corrasam pecuniam. Cæterum parata jam ingenti sorte, facile est amplis lucris ditescere. Primum auctoritas ac fama tarde paullatimque nec sine negotio paratur. At qui jam innotuit, facile magnam assequitur laudem. Meminit Plutarchus in libello, An seni sit capessenda Respublica.

ISMENIAS.

40. ISMENIAS tibicen canebat in sacrificio, cumque non litaretur, is qui conductus fuerat, arreptis tibiis canebat ridicule, & hoc canente litatum est. Incusantibus autem iis qui aderant, divinitus, inquit, contingit venuste canere, Hic Ismenias ridens, b *At me*, inquit, *canente dii voluptate capti commorabantur, te vero festinante illos abigere*, *arripuerunt hostiam.* Refert Plutarchus Symposiacon libro secundo. Conductitius ille sibi laudem arrogabat, quod ipso canente litatum sit, quasi dii magis delectati sint ipsius cantu quam Ismeniæ. Id lepidissime retorsit Ismenias: ideo non fuisse litatum, quod Dii gaudentes erudita musica, diutius amarent adesse sacrificio. At cum ille tam ridicule caneret, quasi studeret deos abigere, ne vacui recederent, arripuerunt victimam.

PAUSON *Pictor.*

41. PAUSON pictor receperat equum pingendum specie volutantis sese, & pinxit currentem. Indignante eo qui conduxerat. Pauson ridens, c *Inverte*, inquit, *tabulam:* eo facto jam non currere, sed volutari videbatur. Ita quædam errata quæ videntur maxima, minimo negotio corriguntur, si quis commode interpretur. Refert Plutarchus in libello, cur Pythia vates desiisset carmine reddere oracula.

42. SERBIDIUS Scævola vir tum juris pruden-tia,

a *Argute.* b *Facete.* c *Correctio.*

tia, tum M. Antonini Imperatoris amicitia celebris, dicere solitus est, *a* jus civile vigilantibus scriptum esse, non dormitantibus. Sentiens juris prudentiam non sine summo studio percipi: quemadmodum Aristoteles, sic edidit libros naturalium ut non essent editi, nisi viva vox doctoris accederet. Refertur lib. Pandect. 42. Tit. quæ in fraud. cred. l. pupillus. Verum ut Scævola merito requirit studium ac vigilantiam à Jurisprudentiæ candidatis, ita nemo non improbabat sententiam Jodoci, qui Mechliniensi senatui præsedit. Nusquam enim non magna contentione tuebatur, neminem posse vel unius legis intelligentiam consequi, qui quidquam sciret in bonis literis. Et cum in convivio quodam mecum disputans incaluisset, addebat vix esse treis in orbe qui leges Cæsareas intelligerent. Aderat huic convivio Johannes Sylvagius Caroli tum regis Cancellarius, Georgius ab Halonio, Blasius jureconsultus, & alii non nulli. Fatebatur tamen Bartholum leges ad plenum intellexisse, cum constet illum tot locis hallucinatum esse.

PAPINIANUS.

43. BASSIANUS Antoninus imperator magna laborabat invidia, quod fratrem occidendum curasset. Eoque Æmilio Papiniano prætorii præfecto, ob eximiam Juris prudentiam summæ apud Romanos auctoritatis, negotium dederat, ut hoc facinus apud senatum defenderet. At is respondit, *b* multo facilius parricidium perpetrari, quam defendi. Ob hanc liberam vocem Bassianus occidit virum immortalitate dignum. Fui olim cum quodam Jureconsulto in aulicis negotiis diu multumque versato, qui dicebat sibi nihil esse gravius quam quod interdum palam iniqua animo reclamante cogeretur exsequi: nec id satis, cogeretur excogitare fucos, quibus quod erat iniquum videretur æquum. Sed hæc ipsi principes interdum non intelligunt, aliquoties ne sciunt quidem.

44. PRÆTORIIS viris ab imperatore Hadriano peten-

a *Industria.* b *Libertas noxia.*

petentibus, ut sibi de jure respondere liceret, rescripsit, *a* hoc munus non peti solere, sed præstari. Quare accingerentur si qui sibi fiderent, & populo sui specimen darent. Nam Augustus quo major esset jurisperitorum auctoritas, constituerat, ut qui respondere vellent, id ex auctoritate Cæsaris facerent, cum antea liberum fuisset respondendi munus subire quicunque sui fiduciam haberent. Sic & hodie creantur doctores medicinæ, juris, artium, Theologiæ, cum hoc nomen promeruisse sit pulchrius quam obtinuisse.

45. SALVIUS Julianus tum eximia juris cognitione, tum multorum principum amicitia clarus, solitus est dicere, *b Et si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere vellem.* Refertur Pandect. lib. 40. Tit. de fideicommissis. l. apud Julianum. Hæc sententia optimo jure placuit laudatissimis viris. Sed hodie passim audimus has voces: Jam adultus sum, serum est discere. Immo hoc turpius est nescire quæ cognitu digna sunt, quod adultus es.

46. CUM post cladem acceptam ad persas quidam ab Arcadia transfugissent, auxilia pollicentes, producti sunt in conspectum Xerxis. Ibi Persis percunctantibus quid agerent Græci, responderunt eos celebrare Olympia, ac gymnatica equestriaque certamina spectare. Rursus percunctantibus quod esset certaminis præmium, responderunt coronam oleaginam. Hic Tritantechines Artabani filius, versus ad exercitus præfectum, *c Papæ*, inquit, *Mardoni, in cujusmodi viros nos incitasti ad pugnandum, qui non pecuniarum gratia certamina agitant, sed virtutis ac laudis.* Ea vox tum visa est timida, ut sæpenumero prudentia habetur pro ignavia. Refert Herodotus in Urania.

47. CUM Xerxi nuntiatum esset, quam fortiter, quamque etiam feliciter Artemisia rem gessisset in pugna navali, dixisse fertur: *d* sibi fœminas fuisse viros, contra viros fuisse fœminas, quod parum dextre se gessissent. Refert Herodotus lib. 8.

48. ARI-

a *Virtus præstanda non profitenda.* b *Industria.* c *Virtus sibi præmium est.* d *Præpostera.*

48. ARISTO Chius dicere solet, *a* dialecticorum argutias similes esse telis aranearum, quod plurimum haberent artificii, minimum utilitatis. Nam is cum cæteris Cynicis putabat logicen ac physicen à philosophia submovendam, solam ethicen diligenter exercendam. Hujus sententiæ princeps fuit Socrates.

49. IDEM κωμικώτερον etiam, *b* dialecticorum subtilitates dicebat similes luto viarum, ad nihil utili, nisi quod ingredientes impellit ad lapsum. An ille recte damnarit universam dialecticam, alii viderint. Illud experimentis compertum habeo, nullos magis aberrare a vero, quam qui superstitiose in hoc studiorum genere sunt versati.

50. DIOGENES convitiis lacessitus à quodam de crimine proditionis infami, *c Gaudeo*, inquit, *me tibi factum inimicum, quando tu non hostes, sed amicos lædere soles.*

51. IDEM à calvo quodam maledictis adspersus, *d Ego quidem*, inquit, *tibi nullam facio injuriam, quin potius laudo capillos tuos, qui malam calvariam effugerint:* Subnotans illum non judicio, sed cærebri vitio maledicum esse.

52. LACON quidam gymnasiarchum ligna ἄκαπνα exhibentem, facetissimo joco incusavit, dicens, *e* quod per eum ne lachrymas quidem illic effundere daretur. Fumus enim excutit lachrymas oculis. Acapna ligna inde dicta sunt, quod fumo careant.

53. ALIUS quendam quotidie convivantem, *f* plagiarium ac tyrannum appellavit, per quem tot annis nunquam vidisset mensam suam. Joci lepos est in fictione, Plagiarium appellavit, quod liberalitate sua homines sibi redderet obnoxios: tyrannum, quod per illum non liceret cuiquam domi suæ vivere.

54. QUIDAM ambientes amicitiæ fœdus inire cum Lacone, volebant se quocunque vellet vinculo adstringere, quo certius esset, amicitiam fore sinceram. Quibus ille, *g Una est*, inquit, *de amicitia certitudo; si etiam volentes*

a *Nugax subtilitas.* b *Dialectica.* c *Salse.* d *Salse.* e *Facete.* f *Facete.* g *Nulli fidendum.*

lentes lædere non possent. Nam reliquæ omnes prorsus infirmæ sunt. Convenit cum illo Chilonis, sic habendum amicum, ut cogites illum posse fieri inimicum.

55. SOCRATI tribuitur & illud, *a* nec à mortuo petendum colloquium, nec ab avaro beneficium. Nam mortui aut non respondent, aut lædunt: ita avarus aut non dat quod rogatur, aut infeliciter cedit accipienti, quod datur animo inimico.

56. IDEM conspiciens prædivitem quendam, sed indoctum, *b Ecce*, inquit, *aureum mancipium*. Indoctus servus est & cupiditatum, & eorum quæ possidet.

57. CONSPICIENS quendam quibuslibet citraque delectum elargientem, *c Male*, inquit, *pereas, qui ex gratiis cum sint virgines, facias scorta.*

58. AJEBAT sibi videri, *d* quod dii semper riderent, spectantes inanes hominum curas, quorum cum omnia sint exigui temporis ac momenti, tamen non pari cura tractantur. Sic enim tumultuantur homines, quasi & magna sint & perpetua, quæ heic geruntur.

59. INTERROGATUS quare non scriberet libros, *e Quoniam*, inquit, *chartæ iis qui scripturi sunt, pluris essent emendæ.* Socrates nihil scripsit in vita, judicans librorum copiam officere studiosis sapientiæ.

TRAJANUS.

1. TRAJANUS Imperator initio procuratores habebat rapaces; qui provinciales calumniis expilabant. Quorum unus fertur, unumquenque divitum sic convenire solitus, Quid habes? Unde habes? Hæc ubi didicerat, addebat tertium, Pone quod habes. Sed admonitus à Pompeja Plotina uxore, cohibuit ejusmodi vexationes provinciarum, addens vocem optimo jure laudatam: *f Fiscum esse lienem, quod eo crescente, reliqui artus contabescant.* Sensit optimus princeps iniquum esse, sic explere fiscum unius, ut nihil habeant subditi, præsertim cum boni principis sit, quidquid habet populus.

2. DIO-

a *Graviter.* b *Dives indoctus.* c *Profusio.* d *Vita inanis.* e *Librorum multitudo.* f *Fiscus lien.*

2. DIOGENES Cynicus interrogatus de quodam adolescente qualis videretur, *a* Arcadem esse respondit. Sive significans illum esse stupido ingenio, sive ut eruditi quidem malunt, mollem & pathicum, quod Arcades ferantur glandibus victitare: teste epigrammate:

Πολλοὶ ἐν ἀρκαδίᾳ βαλανοφάγοι ἄνδρες ἔασιν.

Glans autem apud Latinos interdum obscœnam habet significationem.

3. SCIPIO super cœnam interrogatus, quem egregium imperatorem habitura esset Respublica si quid ipsi humanitus accidisset, *b Vel hunc*, inquit: Marium intuens, jam tum in illo perspiciens ingenium maximis rebus natum. Refert Eutropius libro quinto.

4. CUM Syllana crudelitas magna licentia sæviret in capita civium, nam occisi feruntur supra novem millia, percussoribus libere per urbem vagantibus, ac cæteris metu attonitis, Q. Catulus palam ausus est dicere Syllæ, *c Cum quibus tandem victuri sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus?* Eutropius.

5. C. CALIGULA frequenter exclamare solet, *d Utinam universus populus Romanus unicam cervicem haberet.* Talia portenta tulit olim mundus pro Monarchis. Eutropius refert.

6. TRAJANUS Cæsar solitus est dicere, *e* principes omnes multum abesse à Neronis quinquennio. Nam Domitius Nero primis annis quinque summa cum laude gessit imperium, prius quam ad Caligulæ avunculi sui crudelitatem appelleret animum.

7. SERGIUS Galba in gravissimis bellis severissima disciplina habuit milites suos, adeo ut simul atque venisset in castra, protinus vulgaretur ille Trochaicus.

f Disce miles militare, Galba est, non Getulicus.

8. OTHO Sylvius cum videret aut deponendum imperium, aut magna civium strage tuendum, statuerat sponte mori: & amicis ac militibus hortantibus, ne

a *Salse.* b *Indoles.* c *Libere.* d *Vox tyrannica.* e *Degeneratio.* f *Disciplina militaris.*

tam cito de belli eventu desperaret, *a* negavit sibi suam vitam esse tanti, ut hac de caussa bellum civile nasceretur. Quis non miretur hunc animum in principe ethnico, eoque XXXVIII, annos nato?

9. NERVA Coccejus in cœna cui assidebat Vejento qui sub Domitiano consularem dignitatem fuerat adeptus, sed multos clam apud illum detulerat, cum orta Catuli mentione, qui calumniator insignis fuerat, diceret, Quidnam faceret Catulus, si Domitiano supervixisset? Junius Mauritius respondit, *b Nobiscum*, inquit, *cænaret.* Satis libere submonens imperatorem quod Vejentonem haberet familiarem, simillimum Catulo, quem ut calumniatorem exsecrabatur.

10. OPTIMO jure laudibus vehitur illa vox Trajani, qui amicis incusantibus, quod parum memor imperatoriæ majestatis, nimium esset omnibus expositus respondit, *c Talem præstabo imperatorem privatis, qualem optarem ipse privatus.*

11. FLAVIUS Vespasianus cum admoneretur ab amicis ut caveret à Metio Pomposiano, quod de ho rumor increbuerat, fore ut aliquando regnaret, non solum sibi non metuit ab illo, sed & consulem fecit. Id admirantibus amicis, *d Erit*, inquit, *olim memo tanti beneficii.*

12. TITUS Vespasianus cum à duobus clarissimi ordinis esset in ipsum conjuratum, ac facinus e processisset, ut jam infitiari non possent, deduxit in spectaculum, atque inter illos medius consedit: ac petit de industria mirmillonum gladiis, velut exploratur aciem, unum uni, & alterum alteri commisit, tanquar provocans ad id quod moliebantur, illis autem percussis, & animi præsentiam admirantibus, *e Videtis ne*, inquit, *principatum fato dari, frustraque tentari facinus p tiundi spe, vel amittendi metu.*

13. IDEM fratrem Domitianum insidias molien tem, non est ultus, sed his verbis admonuit, *f Qu opus te parricidio petere, quod me volente obventurum e imn*

a *Pietas in rempublicam.* b *Libere.* c *Comitas in princip* d *Beneficentia conciliat amicos.* e *Constanter.* f *Clementer*

mmo quod jam habes, imperii particeps? Haud temere in Christiano reperias tantum mansuetudinis.

14. JULIUS Maximus proditione militum interfectus est, una cum filio Diadumeno etiamnum puero: uo tempore conclamatum est à militibus: *a Ex pessimo genere ne Catulum quidem esse relinquendum.* Allusisse identur ad Græcam parœmiam, νήπιος ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείπει.

15. CONSTANTIUS Chlorus amicis admonenbus, quod in augendo fisco videretur indiligentior, espondit, *b* publicas opes rectius à privatis haberi, uam intra unum claustrum reservari. Bonus princeps ui magis à suis diligitur quam timetur, habet quiduid cives possident.

16. JULIANUS imperator eunuchos, coquos, onsores ejecit è palatio. Rogatus quam ob caussam, negavit sibi opus esse eunuchis, cum uxor decessisset, ec opus esse coquis, quod simplicissimis cibis vescerer. De tonsoribus dixit, unum multis sufficere.

17. VALENTINIANUS nondum imperator mplum Fortunæ ingrediens cum Juliano, hinc atque nc stantibus æditibus, qui aquam introeuntibus asperrent: ubi vidit in chlamyde purpurea guttam aquæ, gno percussit æditum: *d Hoc*, inquit, *non est purificare, sed inquinare.* Nam illi tales aspersiunculas appelbant purificationes.

18. THEODOSIUS junior tam admirabili fuit genii lenitate, ut cum ab amicis rogaretur, quamobn neminem eorum à quibus lædebatur, supplicio pitis afficeret, *e Utinam*, inquit, *mihi liceret & mors ad vitam revocare.* Ad privatas injurias oportet ncipem esse facilem ad ignoscendum, in iis quæ lænt Rempublicam, docet esse severum.

19. IDEM cum in amphitheatro Constantinopos sederet spectator, & populus damnatum efflagiis clamaret, Crudeli bestiæ artifex objectus pugnet: npescuit immitem turbæ vocem, dicens, *f Nescitu,*

a *Crudeliter.* b *Princeps carus.* c *Famulitium superfluum.* d *Libere.* e *Clementer.* f *Clementer.*

tus, inquit, *quod nos consuevimus clementer spectare:* i nuens ubicunque adest princeps illic oportere omr mitius geri.

20. XANTIPPE de Socrate marito prædicare s let, *a* quod semper vidisset illum eodem vultu reve tentem domum quo exierat. Argumentum vere co stantis animi, cum alii domo egressi, si quid accidit t ste, redeant turbidi: si quid læti, gestientes.

21. PYTHAGORAS posteaquam venerat Phliu tem & cum Leonte Phlyasiorum principe docte & c piose quædam disseruisset, Leon ingenium & eloque tiam hominis admiratus quæsivit ex eo, qua maxir arte consideret: cui Pythagoras respondit: *b Se null quidem artem scire sed esse philosophum, id est, sapien studiosum.* Hujus verecundia sapientis cognomen ar gans, quo se prius venditarant σοφοὶ, vertit in titulu modestiæ.

22. ANTIPATER Cyrenaicus mulierculis q busdam cœcitatem ipsius deplorantibus, *c Quid agit* inquit, *an vobis nulla videtur voluptas nocturna?* No omnes cœci sumus, nec tamen lamentamur. Hal animus quo se delectet, etiam occlusis sensibus. F sponsum Antipatri conveniebat fœminis, omnia v luptate metientibus.

23. ASCLEPIADES non ignobilis nec inex citatus philosophus, cuidam interroganti, quid inco modi cœcitas ipsi attulisset, *d Ut uno*, inquit, *puero a bulem comitatior.* Significans sibi minimum esse mo stam cœcitatem corporis, cum animo cerneret.

24. THEODORUS Lysimacho mortem minit ti, *e Praclaram*, inquit, *rem effecisti, si Cantharidis v consecutus es.* Cantharis insectum est minutum q dem: quod tamen lethale gerit venenum. Itaque mortem homini minantur, nihil minantur mag cum idem possit contemptissimum animalcul scorpius.

THR

a *Constantia.* b *Modeste.* c *Fortiter.* d *Fortiter.* e *Fortiter.*

THRASEA.

1. THRASEA dicere solitus est, *a* suscipiendas esse caussas, aut amicorum, aut destitutas, aut ad exemplum pertinentes: amicorum, quod ex lege gratarum amicorum communia sunt omnia: destitutas, quod in his potissimum & constantia agentes & humanitas cerneretur: ad exemplum pertinentes, quia plurimum referret bonum an malum ducem haberent. Frequenter enim bonæ caussæ vitio patronorum vincuntur. Expedit autem ad bonos mores, ut in judiciis succumbat pravitas, superet innocentia. Refert Plinius in epistola ad Quadratum.

2. POLLIO dicebat, *b Commodo agendo factum est, ut sæpe agerem: sed sæpe agendo factum est ut minus commode, quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis quam facultas, nec fiducia sed temeritas paratur.* Quod accurate factum velimus, raro faciendum est. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchre calleant Latine, tamen vix unquam adduci possunt ut in familiari congressu Latine loquantur. At si quando compellit necessitas, dicunt exacte, quasique de scripto. Novi Venetiæ Bernardum Ocricularium civem Florentinum, cujus historias si legisses, dixisses alterum Sallustium, aut certe Sallustii temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, ut mecum Latine loqueretur: subinde interpellabam, surdo loqueris vir præclare, vulgaris linguæ vestratis tam sum ignarus quam Indicæ. Verbum Latinum nunquam quivi ab eo extundere.

3. CUM Antipater intra Lamiam à Græcorum copiis esset conclusus, ac velut ob rés feliciter gestas Athenienses diis immolarent victimas: Demosthenes ad quendam amicorum nomine Agesistratum, ait sibi non eandem esse cum cæteris sententiam. *c Novi enim,* inquit, *Græcos stadium pugnare, & scire & posse, Dolichon autem non item.* Dolichus autem continet viginti

a *Officium bene collocandum.* b *Accurate potius, quam sæpe.* c *Perseverantia.*

quatuor stadia. Notavit suos quod protinus una co tenti victoriola, deponerent bellandi studium, cu oporteat ejusmodi successibus non frui, sed uti ad maj rum rerum occasionem.

4. QUODAM tempore vox Demosthenem int concionandum defecit ob multitudinis fremitum. objicientibus ita respondit, *a Histriones è voce judica par est, oratorem è mente.* Græca jucundius sonant: ὑπο κριτὰς δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γν μης. Histrio servit populo, orator consulit. Ille d lectat, hic prodest. Ad bene consulendum non refe quam sis vocalis, sed quam oportuna suadeas. Acto voce opus est, quæ vincat multitudinis fragorem: or tor talis esse debet, ut populus ipsum ultro tacitus attentus auscultet.

5. IDEM Epicli opprobranti quod semper dictur meditaretur, *b Erubescerem*, inquit, *optimo jure, si ta ta multitudini consulens dicerem ex tempore.* Quod a præclarum esse ducunt subito & ex imperato dicere, i vir cordatus judicabat esse temeritatis.

6. QUODAM tempore cum populus obstrep ret dicenti, ait se breve quiddam velle illis narrar Facto multitudinis silentio, *c Adolescens*, inqui *quidam æstivo tempore asinum conduxerat ab Athenis M geram usque. Sole vero circa meridiem vehementer æstua te, uterque volebat subire umbram asini, sed uterque alt rum prohibebat: hic dicebat asinum conductum, non un bram: alter contendebat per conductionem & asini & un bra jus esse factum.* Atque hæc loquutus Demosthen abiit è suggesto, populo vero retinenti, ac narratio nis finem flagitanti, *De asini*, inquit, *umbra audi cupitis, de rebus seriis loquentem audire non vultis.* Retu limus hoc in Adagiis.

7. LYCURGUS rhetor ob generis nobilitater liberior erat in dicendo, quam ut populus interdu ferre posset. Itaque cum aliquando populi strepitu ex ploderetur è suggesto, exclamavit *d* ô Cercyrea scutica quan

a. *Clamosi.* b *Extemporalis dictio.* c *Asini umbra.* d. *Libere.*

quam multis talentis digna es? Notans populum à quo ejiciebatur, magnæ quidem auctoritatis ac nominis, sed inutilem rebus gerendis. De Cercyrea scutica dictum est nobis in proverbiis.

8. IDEM forte obvius Xenocrati qui à Telone obtorto collo pertrahebatur in metœcium, quo in loco carcer erat Athenis, fustem impegit in caput Telonæ, ac Xenocratem quidem liberavit, Telonem vero tanquam indigna patrantem in carcerem conjecit Id Lycurgi factum ab omnibus collaudabatur. Itaque post aliquot dies Xenocrates factus obviam Lycurgi liberis, *a Cito*, inquit, *ô puer retuli gratiam patri tuo, qui vulgo laudatur quod in re difficile tulerit auxilium.* Sentiens laudem esse præmium recte factorum, & eam demum opitulationem esse gratam, quæ adfertur in ipso discriminis articulo. Fuste enim illi patrocinatus est, non oratione. Nimirum hoc est, Βονθῆσαι μόγις.

9. OBJICIENTIBUS quod eloquentiæ studio rhetoribus daret mercedem, *b Si quis*, inquit, *profiteatur se filios meos mihi redditurum meliores, non mille drachmas, sed omnium facultatum dimidium effunderem.* Plurimum ab hominum vulgo discrepans, qui perisse existimant quod liberis instituendis impenditur.

10. INTER leges quas tulisse fertur, hæc erat una, Ne qua mulier maritata proficisceretur Elusinem. Id statuit, veritus ne à divitibus dato pretio corrumperentur: addita est pœna drachmarum sex millia. Ei legi cum uxor Lycurgi non obtemperasset, sycophantis qui deprehenderant ac detulerant dedit talentum. Ea res cum illi postridie vitio daretur apud populum, *c Atqui ego*, inquit, *dare conspectus sum, non accipere.* Quidam ferunt leges ad quæstum. Hanc notam à se depulit, qui nec in uxoris gratiam voluit abrogare legem, sed mulctam de suo dependit.

11. ISOCRATES inter familiares dicere solitus est, *d* se quidem docere decem minis, cæterum qui

 ipsum

a *Audacter.* b *Studiose.* c *Civiliter.* d *Natura bona.*

ipſum docuiſſet audaciam & vocalitatem, mercedis loco daturum decem millia. Nam vocis exilitas & animi timiditas reddebant Iſocratem ad dicendum inutilem. Hæc autem quoniam naturæ ſunt non artis, à præceptoribus dari non poſſunt.

12. PERCUNCTANTI qui fieri poſſet ut cum ipſe non eſſet ad dicendum accommodus, alios redderet idoneos: *a Quoniam cotes*, inquit, *ipſe quidem ſecare non poſſunt, ferrum tamen reddunt acutum.* Hoc videtur imitatus Horatius:

Fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exors ipſa ſecandi.

13. INTERROGATUS quid eſſet rhetorica. *b Ex parvis*, inquit, *facere magna, ex magnis parva.* Eſt enim hæc nonnulla rhetorices pars, amplificare & extenuare, qua de re diligenter præcepit Fabius. Sed præſtigii genus eſt, quod reſpondit Iſocrates. Quin illud potius artis eſt, quæ magna ſunt ita tractare, ut auditori quoque magna videantur, & contra.

14. IN Convivio Nicocreontis Samiorum tyranni, cum à convivis juberetur dicere, *c His*, inquit, *in quibus ego valeo, nunc non eſt tempus: in his vero quæ hoc tempus requirit, ego non valeo.* Recuſavit inter pocula dicere, qui apud ſobrios de rebus ſeriis diſſerere conſueverat.

15. UBI conſpexit Sophoclem tragœdiarum ſcriptorem ſequi puerum quendam forma illius captum, *d Oportet*, inquit, *ô Sophocles, hominem non manus tantum apud ſe continere, verum & oculos.* Vox homine Chriſtiano non indigna.

16. EPHORUM Cumanum qui ſcholam ipſius reliquit nullo profectu, atque ob id à patre Demophilo denuo miſſus eſt, ut ab integro data mercede diſcipulum ageret, *e* Δίφρον appellabat. Diphros enim Græcis dicitur currus, quod duos ferat, pugnatorem & aurigam. Tales opinor olim fuiſſe cathedras (nam δίφρο- interdum & cathedram ſonat) quæ duos caperent,

a *Modeſte.* b *Exaggeratio.* c *Tempeſtive.* d *Caſte.* e *Tarditas.*

rent, quales adhuc videmus episcoporum veteres, quæ capiunt præsulem & assessorem. Apud R. D. Gulielmum Archiepiscopum Cantuariensem servatur hujusmodi sella, quæ dicitur fuisse beati Thomæ Acrensis. Item Roffæ in Ecclesia Cathedrali similis adhuc visitur. Isocrates autem ex vocis etymologia captavit jocum in stupidum discipulum, qui bis attulerit mercedem: δίφρος enim dici videtur, ἀπὸ τοῦ δὶς φέρειν, id est, à bis ferendo.

17. CN. PISO juvenis etiamnum Manilium Crispum reum egit, evidenter nocentem: eumque licet præpotentem multis, ac magnis criminibus urgebat, quod videret illum eripi gratia Pompeji qui Pisoni reo aderat. Itaque cum Pompejus velut exprobrans juvenilem temeritatem Pisoni, qui non vereretur nobilem & opulentum, atque ipsi cum primis amicum, ad judices pertrahere, dixisset, Quin eadem opera me quoque accuses: intrepide respondit Piso, *a Da vades Reipublica te, si postulatus fueris civile bellum non excitaturum, tuum nomen prius, quam Manilii, deferam.* Hic elegans epiphonema subjicit Valerius Maximus, Eodem, inquit, judicio duos sustinuit reos, accusatione Manilium, libertate Pompejum: & alterum lege peregit, alterum professione.

18. THALES Milesius interrogatus quantum distaret à mendacio veritas, *b Quantum*, inquit, *oculi ob auribus.* Sentiens ea demum esse indubitatæ fidei quæ contuemur oculis, rumoribus ac fabulis hominum haud tuto credi. Eodem pertinet Homericum figmentum de somniis, quorum quæ subvolant per portam corneam, vera sint: quæ per eburneam, vana. Corneæ portæ involucro designans oculos ob coloris similitudinem: eburneæ os, ob candorem dentium.

19. ISOCRATES ad patrem qui dicebat se cum filio non misisse, nisi unicum mancipium, *c Abi igitur*, inquit, *& habebis duo.* Id bifariam potest intelligi. Reditu domum apud me relicto filio, quem

a *Libere.* b *Rumores.* c *Institutio.*

posteaquam ita formaro, ut tibi non minus dicto sit audiens, quam quilibet servorum tuorum, pro uno mancipio habebis duo. Aut, abi domum, ac puta tibi ea pecunia quam pactus es pro filio instituendo, jam me quoque tuum esse factum, ut non minori curæ mihi futurus sit tuus adolescens, quam si tuum esset mancipium. Simile quiddam tribuitur & Aristippo.

20. CN. LENTULUS Marcellinus consul in concione graviter questus est de Magni Pompeji immodica potentia. Hujus orationem cum populus clara voce acclamans approbasset, a *Acclamate*, inquit, *acclamate Quirites dum licet: jam enim vobis impune facere non licebit.* Significans illius potentiam brevi eo magnitudinis evasuram, ut nulla in re tutum esset ullo pacto resistere, si quid illi collibuisset.

21. HELIUS Mancia Formianus, libertini filius, ultimæ senectutis, L. Libonem apud Pompejum accusabat, in quo certamine Pompejus Liboni favens, Helio & generis humilitatem & senium exprobrans, dixit illum ab inferis remissum, ut claros viros accusaret. Hoc convitium incunctanter retorsit hoc modo, b *Non mentiris*, inquit, *Pompei: plane ab inferis reversus sum. Sed dum illic moror, vidi Cn. Domitium Ænobarbum deplorantem, quod summo genere natus, vita inculpatissima, patriæ amantissimus, in ipso juventutis flore tuo jussu esset occisus. Vidi pari claritate conspicuum Brutum, ferro laceratum, querentem id sibi prius perfidia, deinde etiam crudelitate tua accidisse. Vidi Cn. Carbonem acerrimum pueritiæ tuæ bonorumque patris tui defensorem, cum tertium consul esset, catenis quas tu illi injici jusseras, vinctum obtestantem, se adversus omne fas & nefas, cum in summo esset imperio, à te equite Romano trucidatum. Vidi eodem habitu & quiritatu, prætorium virum Perpennam sævitiam tuam exsecrantem, atque hos omnes eadem voce indignantes, quod indemnati sub te adolescentulo carnifice cecidissent.* Has Manciæ voces, fortassis aliquis temeritatem appellet citius quam libertatem. Scitum est, quod sub-

nectit

a *Libere.* b *Libere.*

nectit Valerius. Eo tempore & fortissimum erat Pompejo maledicere, & tutissimum. Fortissimum ob summam potentiam, tutissimum ob revocatam veterum facinorum invidiam.

22. DIPHILUS tragœdiarum actor, cum in ludis Apollinaribus ad eum versiculum venisset, Miseria nostra magnus est: *a* directis in Pompejum Magnum manibus pronuntiavit. Actio in tantum placuit populo, ut aliquoties fuerit revocatus, nec histrio veritus est iterare simili gestu. Dubites utrum potius mirari conveniat, actoris audaciam an populi. Simili audacia usus est in eadem fabula, cum ventum esset ad eum versiculum: Virtutem istam, veniet tempus quo graviter gemas, tametsi mihi videtur carmen esse mutilum. Suspicor addendum, Serva virtutem istam, aut aliud simile verbum, ut sit versus Trochaicus.

23. SERGIUS Galba C. Julium consummatis victoriis in foro jus dicentem hujusmodi dictis ausus est interpellare: *b C. Juli Cæsar pro Cn. Pompejo Magno quondam genero tuo in tertio ejus consulatu pecuniam spopondi, quo nomine nunc appellor. Quid agam? Num dependam?* Hac voce palam illi exprobrans quod Pompeji bona vendidisset, cui fuerat affinitate junctus. Æquum autem videbatur, ut qui bona generi vendiderat, ea dependeret, quæ nondum orto inter illos bello fuissent contracta. Cæsar hac invidia commotus, æs alienum Pompeji è fisco resolvi jussit.

24. CUM Philippus Macedonum rex cognitionem exerceret parum sobrius, ac perperam adversus mulierem quandam tulisset sententiam, illa sentiens errorem esse vini non regis, exclamavit: *c Provocarem*, inquit, *ad Philippum sed sobrium.* Excussit regi muliebre convitium temulentiam, adegitque ut expergefactus caussam eandem animo præsentiore cognosceret. Heic dubites utrum potius admirari debeas fœminæ libertatem, an tanti principis humanitatem. Simile quiddam & ante retulimus, sed sub viri persona.

25. SCIPIO Æmilianus creatus censor addito collega

a *Libere.* b *Libere.* c *Libere.*

lega Mummio, viro magnæ quidem nobilitatis, ſed vitæ diſſolutioris, pro roſtris dixit *a* ſe ex majeſtate reipublicæ omnia geſturum, ſive cives ſibi dediſſent collegam, ſive non dediſſent: innuens ſatius fuiſſe non habere collegam cenſuræ, quam talem collegam.

26. P. RUTILIUS amico cuidam rem injuſtam petenti pernegabat. Cumque is commotus per ſummam indignationem diceret: Quid ergo, inquit, mihi opus eſt tua amicitia, ſi quæ rogo non facis? *b Immo*, inquit Rutilius, *quid mihi opus eſt tua, ſi quid inhoneſtæ rei propter te facturus ſum?*

27. CUM M. Bruto tota fere Luſitania ſeſe dedidiſſet, ſola urbs Ciania pertinaciter arma retineret, tentatum eſt per Bruti legatos ut data pecunia perſeverarent eſſe ſui juris. Verum his populus Cianenſis uno ore reſpondit, *c* ſi ferrum à majoribus relictum, quo urbem tuerentur, non aurum quo libertatem redimerent.

28. JULIANUS Imperator, ni fallor, cum in frequenti turba quidam ipſum his verbis appellaret adverſus adverſarium ſuum: Thalaſſius inimicus pietatis tuæ noſtra per vim eripuit, *d Agnoſco*, inquit, *ab illo me fuiſſe læſum, proinde dic illi ut mihi potiori inimico prius ſatisfaciat:* mandavitque præfecto ne prius cognoſceretur illorum negotium, quam ipſe cum Thalaſſio rediret in gratiam. Quod alter adduxerat ad maturandam vindictam, Cæſar torſit in cunctationem.

29. CYRUS rex rogatus ab hoſpite quid ad prandium apparari juberet, *e Nihil aliud*, inquit, *quam panem: nam ſpero me prope Crinum cœnaturum.* Mira frugalitas in rege barbaro, cui panis erat pro opſonio, & ſitim aquæ ſpe deferebat in cœnam. Refert Ammianus.

30. SIGISMUNDUS imperator, Alberti ſocer, cum aliis multis nominibus, tum illo præcipue commendabilis fuit, quod ut ipſe linguarum ac literarum peritiam amavit, ita viros eruditione præſtantes ſemper ornare ac provehere ſtuduit. Quo nomine cum à Germanis

a *Libere* b *Juſte*, c *Fortiter*. d *Præter ſpem*. e *Frugalitas*..

manis principibus qui latinas litteras oderant, reprehenderetur, quod homines obscuro genere natos ob litterarum commendationem foveret: *a Quid ni, inquit, eos amem, quos natura cæteros antecellere voluit?* Germani plurimum tribuunt generis nobilitati, at vir prudens intellexit in eruditis esse quiddam stemmatis præstantius. Illi habent ædium parietes clypeis & imaginibus depictos, hi animum habent optimis disciplinis exornatum. Porro ut natura animus præstantior est corpore, ita ornamenta ingenii longe pulchriora sunt externæ nobilitatis insignibus. Qui nihil aliud habet quam majorum imagines, opinione nobilis est verius quam re. At qui virtute præditus est, unde manat etiam illa vulgaris nobilitas, germanam ac nativam habet nobilitatem.

31. PLATO dicere solet *b* spes esse vigilantium somnia. Ad quod allusisse videtur Virgilius, cum ait, An qui amant ipsi sibi somnia fingunt? Nam dictu mirum est quam varias imaginationes patiantur in animo suo, qui vehementer sperant aliquid. Atque his inanibus simulachris perinde semet oblectant, ac si jam tenerent quæ sibi pollicentur.

32. SCOPELIANUS sophista, quoniam somni parcissimus noctem existimabat studiis & exercitationi mentis accommodam, subinde solitus est exclamare, ὦ νὺξ, σὺ γὰρ δὴ πλεῖστον σοφίας μετέχεις μέρος θεῶν, id est, *c O nox, nam tu sane maxima ex parte consors es sapientiæ deorum.* Habet enim hominis mens in alto illo silentio, corporis sensibus jam feriatis, aliquid divinitatis, si sese intenderit ad rerum sublimium speculationem.

33. CUM Alexander Thebanorum mœnia diruisset, Phryne meretrix pollicita est se suis impendiis reposituram, modo cives paterentur hoc insculpi elogium. Ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ Φρύνη, id est, *d Alexander quidem subvertit, sed Phryne restituit.* Heic merito quis dubitet, utrum sit admiratione dignius: an quod scortum corporis usura tantas opes

a *Honos eruditioni debitus.* b *Spes.* c *Nox apta contemplationi.* d *Gloria amor.*

collegerit: an quod tanto nominis amore teneretur, u titulum tam care voluerit emptum. Nam ut præclarius est restituere, quam demoliri: ita speciosior fuisse laus Phrynes scorti quam Alexandri regis.

34. PYTHAGORAS videns quendam à discipulis attentiorem curando corpori, idque agere ut obesu esset ac nitida cute, *a Hic*, inquit, *non desinit sibi carcerem molestiorem struere.* Sensit hominem esse animum corpori ceu carceri inclusum, quod quo reddas habitius, hoc magis gravatur animi vis.

35. PLOTINUS philosophus Platonicus, Amelio pictori roganti, ut corporis formam pateretur effingi, non passus est, *b Quid*, inquit, *an non satis est no. hanc imaginem circumferre, nisi & imaginis imaginem relinquamus posteris ostendendam?* Judicavit cum Pythagora corpus esse thecam mentis, utcunque eam exprimentem, minimum autem hominis videre eum, qui nihil aliud videt quam corpus.

36. SOPHOCLES jam extremæ senectutis, à filiis accusatus est dementiæ. At is pro apologia judicibus recitavit fabulam, quam proxime scripserat, rogans num ea videretur delirantis. Fertur & hoc dixisse: *c Si sum Sophocles, non deliro; si deliro, non sum Sophocles:* Sentiens in eruditis ac sobriis animi vim non elanguescere, sed revigescere potius usu & exercitatione.

37. ÆLIANUS sophista scripsit in Gymnidem tyrannum. Hunc cum Philostratus Lemnius ostendisset legentem indignabundo & concitato similem, percunctatus est, quid argumenti esset præ manibus: *d Scribo*, inquit, *Gymnidis accusationem.* Laudarem, inquit Philostratus, si viventem accusasses. Id enim erat viro dignum, nam lacerare defunctum, cuivis in promptu est.

38. DIOGENES in caupona prandens Demosthenem forte prætereuntem invitavit ut accederet. Id cum ille pudore recusaret. *e Erubescis*, inquit, *Demosthenes* cau-

a *Obesitas.* b *Corpus hominis umbra.* c *Senectus sana.* d *Larvas insectari.* e *Rhetores servi populi.*

cauponam ingredi? Atqui heic herus tuus quotidie versatur, innuit oratores nihil aliud esse quam mancipia populi, nec esse par, ut illic pudeat servum populi videri, ubi populus assidue viveret.

39. IDEM quibusdam admirantibus carmen illud Hesiodi:

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ' εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.

Id est:

Ne bos quidem pereat, ni vicinus sit malus.

a *Atqui Messenii*, inquit, *simul cum bubus perieri, vobis vicinis.* Exprobravit Athieniensibus ignaviam, qui Messeniis vicinis adversus Lacedæmoniorum vim non fuerint opitulati.

40. CUM Aristoteli graviter affecto medicus quidam præscriberet cum auctoritate, nec ullam adferret rationem, b *Ne me*, inquit, *perinde curaris, ut bubulcum aut fossorem; sed prius doce me causam cur ista præscribas, atque ita demum habebis obsequentem.* Docens viris cordatis non ita imperandum, quemadmodum imperamus asinis.

41. ALCIBIADES Socrati miserat munus præclarum, id cum Socrates videretur recusaturus, Xanthippe dissuasit, asseverans donum esse magnificum, & indignum quod respueretur. Tum Socrates, c *Alcibiades*, inquit, *hæc mittit ambitiose, & nobis nostra est ambitio.* Sentiens interdum esse magnificentius magna contemnere, quam magna largiri.

42. ZOILUS interrogatus, quamobrem ita studeret omnibus maledicere, d *Quoniam*, inquit, *malefacere cum cupiam, non possum.* Expedita malitia morbum ingenue confitentis & amantis.

43. GNATHÆNA meretrix adolescentem, qui fama ipsius illectus ex Hellesponto venerat in Atticam, essetque in convivio loquacior, ita compescuit: *An non dicebas*, inquit, *te ex Hellesponto huc profectum?* Cum annuisset. *Et qui fit*, inquit, *ut primariam ejus regionis civitatem non noveris?* percunctanti, quam?

a *Salse.* b *Imperium humanum.* c *Facete.* d *Maledicentia.*

quam? *Sigæum*, inquit Gnathæna, atque ita civiliter admonuit illum silentii. Nam σιγᾶν Græce silere est, inde dictum videtur Sigæum.

44. PHILIPPUS rex multa quæstus apud Romanorum legatos de moribus & calumniis Thessalorum, tandem elatus ira, hanc vocem adjecit, *a* nondum omnium dierum solem occidisse. Hic sermo non Thessalis modo, verum etiam Romanis suspectius, utriusque gentis fremitum excitavit Titus Livius 4. Decad. lib. 9.

45. ALEXANDRI mater Olympias cum audisset filii cadaver insepultum fuisse abjectum, inter lamenta dixit hoc quoque: *b O fili tu qui studebas cæli particeps esse, huc toto impetu properans, ne tis quidem potiri valuisti quæ sunt mortalium omnium communia, terra ac sepultura.* Alexander vivus ambiebat divinos honores: defuncto nec ultimus ille contigit honos quem quivis homo persolvit homini, quamlibet humili. Narrat enim Q. Curtius & Plutarchus, Alexandri corpus multis diebus insepultum jacuisse ob graves procerum concertationes de successione principatus. Fuit & alter Alexander Epiri rex, Olympiadas frater, cujus corpus amne in hostium castra devectum est, itaque ab his fœde laceratum, unius tamen mulieris opera sepultum est, licet mutilum. Refert Titus Livius Decadis 1. lib. 8.

46. POLLIO Romulus qui centesimum excesserat annum Augusto percunctanti, qua tandem ratione illum corporis animique vigorem servasset: *c Intus*, inquit, *mulso*, *foris oleo.* Tradit Plinius naturam hominibus duos dedisse liquores optimos: oleum foris adhibendum corpori, vinum intus. Mel autem ob humidam calidamque vim admodum senibus accommodum est. Nunc mel in totum à mensis submovimus, & oleum corpori infundimus.

47. CATO Uticensis dixit, *d* C. Cæsarem sobrium accessisse ad evertendam Rempublicam. Id Quinctilianus

a *Minaciter.* b *Deus insepultus.* c *Senectutis alimonia.* d *Acute.*

nus ita refert, ut putet nihil dici significantius. Sensit enim illum hoc jam olim animo agitasse, quod postea fecit.

48. PLATO tantum tribuebat Aristoteli, ut cum ille forte fortuna non adesset in Academia, exclamarit, ἄπεστιν ὁ τῆς ἀληθείας φιλόσοφος, id est, *a abest veritatis philosophus.* Rursus cum alio tempore abesset, dixit, ὁ νοῦς οὐκ ἦλθεν, *non venit intellectus:* innuens se ab illo uno intelligi.

49. ARISTOPHONTEM Æschines tradit, apud Athenienses gloriari solitum, *b* quod cum nonagies quinquies esset vocatus in jus, semper fuerit absolutus. At Cephalus homo popularis justius gloriabatur, quod cum plura decreta scripsisset, quam alius suorum temporum quisquam orator, tamen nunquam coactus sit caussam dicere. Certius innocentiæ signum est, ita rem gerere, ut nemo velit accusare, quam si postulatus elabaris è judicio, elabuntur interdum & nocentes, at qui absolvitur, licet pœnam effugiat, cicatricem tamen criminis circumfert.

1. QUIDAM accusatus quod patrem pulsasset, hoc modo defendit impium facinus, *c Et ille*, inquit, *patrem suum verberavit*, *& hic*, ostenso filio, *me verberabit*, *postea quam adoleverit.* Adeo nobis hoc gentilitium est. Videmus hoc fere vulgo evenire, ut qualis quisque fuerit in parentes, tales experiatur in se liberos.

2. ALIUS quidam cum à filio pertraheretur, ventumque esset ad limen domus, *d Desine*, inquit, *fili*, *nam & ego patrem hucusque.* Agnovit se meruisse qui sic a filio tractaretur, tantum postulavit ut esset æqua retaliatio.

3. HERACLITUS philosophus in seditione rogatus, ut ad populum sententiam diceret, quo pacto civitas redigi posset in concordiam, *e* conscenso suggesto popoſcit calicem aquæ frigidæ, & paululum farinæ

a *Ingenium.* b *Innocentia illibata.* c *Institutio liberorum.* d *Exemplum reciprocum.* e *Luxus seditionum parens.*

rinæ inſperſit, mox de Glechone admiſcuit, id eſt vel pulegii ſilveſtris vel leguminis genus. Dein epoto calice diſceſſit, nec verbum addidit: hoc pacto innuens ita demum civitatem cariturам ſeditionibus, ſi repudiatis delitiis aſſueſcerent parvo contenti eſſe. Et hic Heraclitus ſuo reſpondit nomini. Nam σκοτεινὸς dictus eſt, id eſt, tenebricoſus. Referatur & hoc inter ἄφωνα apophthegmata.

4. SIMONIDES Cæus in convivio rogatus à Pauſania Lacedæmonio ut aliquid proferret quod reſiperet ſapientiam, ridens, a *Memineris*, inquit, *te hominem eſſe.* Ea vox tum quidem contempta eſt Pauſaniæ: verum poſt ubi Chalcœcæ fano incluſus obſideretur, fame ac frigore moriturus, ter inclamavit Cæum hoſpitem, qui prudenter admonuiſſet.

5. DIOGENES cum Rhodios quoſdam adoleſcentes elegantiore cultu conſpexiſſet, dixit τῦφος οὗτος ἐστιν, id eſt, b *hic factus eſt.* Rurſum cum vidiſſet Lacedæmonios ſubſtricta tunica parce ſordideque cultos, ἄλλος, inquit, οὗτος τῦφος ἐστιν, id eſt, *hic alius factus eſt.* Significans non minus peccare eos qui ad oſtentationem ſordide veſtiuntur, quam qui ſplendido veſtitu ſeſe jactitant. Unde ſcitum eſt illud divi Hieronymi, Pullas veſtes æque ut candidas devita.

6. ADOLESCENS quidam poſtea quam Zenonem aliquandiu audierat, domum reverſus à patre rogatus, quod tandem operæ pretium feciſſet in philoſophiæ ſtudio, c *Oſtendam*, inquit: Cum nihil aliud diceret pater iracundus, exiſtimans impendium periſſe, cœpit flagris cædere filium. Eam parentis ſævitiam adoleſcens æquiſſimo animo tulit. Ac rurſus efflagitanti patri, ut aliquod ſpecimen profectus ederet, exſpectanti egregium aliquot ſophiſma? *Hoc*, inquit, *è philoſophia fructus retuli, ut patris iram poſſim commode perpeti.*

7. DEMETRIUS Cynicus damnabat d artem ſaltatoriam, velut inutilem geſticulationem ad tibiæ modos.

a *Piſcator ictus.* b *Sordes ambitioſa.* c *Patienter.* d *Saltatio muta.*

modos. Cui gesticulator quidam non imperitus, cupiens arti suæ vindicare gloriam, jussit ut submotis tibicinibus spectaret ipsum saltantem. Assensus est Demetrius. Ille saltavit Homericam fabulam adulterium Veneris ac Martis, ambos Vulcani vinculis irretitos adamantinis, ac Sole prodente diis cæteris exhibitos, Venerem erubescentem, varios deorum astantium affectus, Mercurium optantem talia vincula, Martem damnatum ut penderet mœchagria, ac præterea quidquid ad eam fabellam pertinet. Ibi Cynicus artem admiratus, dixit, *Audio homo quæ facis, non video tantum.* Sed mihi manibus ipsis loqui videris. In hujus artis laudem scripsit Lucianus. Plato non probat: & tamen apud Christianos saltatur ineptius.

8. LESBONAX Mitylenæus *a* histriones ac gesticulatores appellare solet χειρσόφους, quod manibus saperent non lingua. Erat enim saltationis genus, quo graves etiam historiæ citra vocem vel recitantis, vel tibicinis, solo corporis gestu sic repræsentabantur, ut spectatores prope plus intelligerent ex saltatione, quam si quis recitasset. Hæc ars convenit Benedictinis.

9. PHILOXENUS quondam cœnans apud Dionysium, quoniam animadvertit regi oppositum piscem mullum insigni magnitudine, cum ipsi appositus esset perpusillus (in piscium enim genere laudantur adulti) pisciculum auribus admovit. Id factum admiranti Dionysio, caussamque percunctanti, *b In manibus*, inquit, *est Galatea, de qua volebam ex hoc quædam percunctari.* Verum negat se per ætatem quidquam adhuc scire, sed ait proavum suum istic esse in tuo disco, qui multa posset commemorare si liceat colloqui. Exhilaratus rex misit illi suum mullum.

10. APELLIS ætate complures erant in arte pingendi nobiles, quorum opera cum pro suo candore miraretur, collaudatis omnibus dicebat illis deesse unam illam Venerem, quam Græci χάριτα vocant: ingenue profitens cætera omnia illis contigisse, in hac una neminem

a *Gesticulatio.* b *Facete.*

nem ipsi parem esse. Simile quiddam est in phrasi, quod allicit ac remoratur lectorem aut auditorem, cum tamen nec habeat nomen nec arte præcipi possit.

11. IDEM cum tempestatis vi Alexandriam delatus esset, quidam Apellis æmuli subornarunt planum, hoc est scurram regium qui eum vocaret ad cœnam. Is non suspicans dolum venit. At cum rex qui illi erat infensus indignaretur, & ostensis vocatoribus juberet indicari à quo vocatus esset: *a* Apelles arrepto carbone extincto è foculo, imaginem deliniavit in pariete, ut rex protinus ex inchoato opere agnosceret planum suum. Eadem opera & artis suæ, & civilitatis suæ specimen dedit. Sit & hoc, si libet, apophthegma mutum.

12. PICTOR quidam interrogatus quem habuisset artis magistrum, *b* digito populum ostendit, sentiens se ad multitudinis judicium pingere, & observantem quid quisque probaret aut improbaret, artem fuisse consequutum. Idem ab Apelle factitatum legimus, qui post tabulam latitans subauscultabat spectatorum censuras. Numeretur & hoc inter ἄφθογγα ἀποφθέγματα.

13. SOCRATES Alcibiadem adolescentem primum ob imperitiam trepidantem, ut fit, apud tantam multitudinem verba facere, lepida εἰσαγωγῇ animavit: *An non putas*, inquit, *ô Alcibiades contemnendum sutorem:* Annuit. *An non præconem?* Cum & hoc annuisset, *An non contemneres*, inquit, *tabernaculorum opificem?* Cum similia quædam proposuisset, & is fateretur hos esse contemnendos, tum Socrates: *Atqui*, inquit, *ex his constat Atheniensium populus quem tu vereris, quorum si singulos putas contemnendos, qui minus etiam contemnas condensatos?* Sensit non referre apud quam multos dicas, sed apud quam cordatos. Fit enim hoc miro modo, ut quos singulos despicias, congregatos verearis. In convivio Platonis Socrates admirabatur Agathonis audaciam, qui coram tot hominum millibus præsenti animo recitasset suam tragœdiam: cui cum.

a *Civilitas.* b *Populi judicium.*

cum Agathon respondisset se citius velle coram multis hominum millibus dicere, quam apud unum Socratem: *a Atqui in illis*, inquit, *millibus & Socrates erat.* Fit enim & illud miro modo, ut quem unum revereare, in turba mistum comtemnas.

14. IDEM conspiciens hominem prædivitem & arrogantem, sed nulla virtute præditum. *b Hic*, inquit, *equus est argento circumtectus.* Solent enim equi stragulis, phaleris, ac bullis argenteis exornari, cum interim tamen nihil aliud sint quam equi.

15. APUD Ephesum cum Alexander conspectam effigiem sui corporis ad vivum magna arte expressam admiraretur, atque interim forte equus inductus picto in eadem tabula equo adhinniret, deceptus imitatione, Apelles, *c Equus*, inquit, *ô Rex, multo melius expressus est quam tu.*

16. CUM Alexander etiamnum pubescens citharæ daret operam & præceptor artis subinde moneret quam cordam quomodo pulsare deberet, & puer parum obsequens doctori dixisset, quid si hanc pulsarem? Citharœdus lepide respondit, *d Si istuc quaris tanquam mox rex futurus, nihil refert: si ut artifex futurus, plurimum interest.*

17. ALEXANDER Macedo præter modum delectatus est Homero, adeo ut illum ad verbum edidicerit, ac dormiens etiam cervicali suppositum haberet. Eum alias summum virtutis præconem, interdum poëtam βασιλικὸν appellare consuevit: cujus carmina censebat non ad citharam, ut aliorum, sed ad tubam potius esse canenda. Addebat illud, se malle Homeri Thersiten esse quam Cherili Achillem. Cherilus erat Alexandri poëta non satis felix, qui cum fertur ita pactus, ut pro quoque bono versu acciperet Philippeum aureum, pro malo colaphum. Idem cum in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset, *e O fortunate*, inquit, *adolescens, qui tua virtutis praconem Homerum inveneris!* Refert Cicero in oratione pro Archia.

18. ARI-

a *Solerter.* b *Dives indoctus.* c *Imitatio.* d *Artes regia.* e *Homeri laus.*

18. ARISTOBULUS historicus librum conſcripſerat de rebus ab Alexandro Macedone geſtis, in quo multa ſupra veri fidem adulantiſſime affinxerat, eum cum illi in navigatione reciteſſet, Alexander arreptum è manibus librum in fluvium Hydaſpen demerſit, & ad Ariſtobulum converſus, a *Tu*, inquit, *dignior eras ut eodem præcipitareris, qui ſolus me ſic pugnantem facis, ac vel uno jaculo interficis elephantem.*

19. SOCRATES animadvertens Antiſthenem ambitioſius oſtentare veſtem laceram & detritam, facete hominem increpavit, οὐ παύσῃ, inquit, ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν, id eſt, b *non deſines te nobis comere?* Significans ejuſdem eſſe ambitionis utilitatem amictus oſtentare, & delicato cultu ſeſe venditare.

20. MILO Crotoniates, cum jam conſenuiſſet, videns Athletas in certamine exerceri, ſuos lacertos intuitus jam ſenio defectos, illacrymaſſe fertur ac dixiſſe: c *At hi quidem jam mortui ſunt.* Corporis vigorem adimit ætas, animi vis ad extremam uſque durat ætatem.

21. CYRUS apud Xenophontem moriens, extremæ jam ſenectutis d negabat ſe unquam ſenſiſſe ſenectutem factam imbecilliorem quam fuiſſet adoleſcentia. Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgo male audit ſenectus, ab intemperantia vitæ proficiſcitur.

22. PYTHIUS natione Lydus in urbe Phrygiæ Celænis, nam ibi regnabat, homo prædives, ſed auri ſtudio præter modum deditus, totam fere civitatem in fodiendis metallis occupatam tenebat, ut jam vix quidquam aliud agi vacaret. Hujus morbo uxor ſolerti remedio medicata eſt. Abſente marito curat & menſam & omnem menſæ ſuppellectilem à fabre ex auro confici, denique & cibariorum effigies, quibus noverat maritum præcipue delectari. Reverſo cum convivii tempus eſſet, apponitur menſa aurea cum reliquo vaſorum apparatu. Atque hoc ſane ſpectaculo dives aliquandiu pavit oculos. Tandem cum interpellaret ſtoma-

a *Adulatio.* b *Sordes ambitioſa.* c *Senectus Cyri.* d *Senectus.*

machus, jubet apponi cibos. Apponuntur illa aurea ciborum ſimulachra, ſpectanda non edenda. Hic cum incandeſceret ira Pythius, flagitans apponi quod edi poſſet, jam dudum ſpectaculorum eſſe ſatis. Tum uxor, *An non ſentis*, inquit, *Pythi, dum nihil aliud quæris quam aurum, agricolationem deſeri & cives tuos ad famem vocari, brevi perituros ſi qua cœpiſti pergas?* Hoc civili commento cordata mulier maritum ab immodico auri ſtudio revocavit.

23. ANTIANIRA Amazonum regina demirantibus quod nupſiſſet claudo; ſatis cynice reſpondit, ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ, id eſt, *a claudus optime virum agit.* Senſit maritum adhibendum non ad oculorum oblectamenta, ſed ad uſum conjugii. Feruntur autem claudi ſalaciores eſſe cæteris, & ob id ad gignendam prolem magis accommodi.

24. PACUVIUS Ario vicino querebatur quod in horto ſuo funeſtam haberet arborem, unde prima uxor ſeſe ſuſpendiſſet, dein altera, poſtremo tertia, cui ſalſiſſime reſpondiſſe fertur Arius. *b Miror te in tot succeſſibus inveniſſe lachrymas.* Item, *Deum immortalem, quot tibi diſpendia arbor illa ſuſpendit?* Adjecit, *Amice quæſo te da mihi ex iſta arbore quos inſeram ſurculos.* Hoc poſtremum à nobis ante relatum eſt. Arius μισογύνης fortunatum exiſtimabat ab uxore liberari.

25. NARRATUR & illud Catonis dictum, *c ſi ſine uxoribus mundus eſſe poſſit, vita noſtra non eſſet abſque diis.* Senſit fæliciſſimam hominum vitam fore, ſi datum eſſet à conjugio liberos vivere. Sed ut idem ait apud A. Gellium, cum illis incommode vivitur, ſed ſine illis omnino non vivitur, ut merito dici poſſit uxor neceſſarium malum.

26. ORSINES Satrapes, cum Alexandrum & hujus amicos muneribus ampliſſimis honoraſſet, Bagoæ eunucho nihil dedit. Sed admonitus ab amicis, quod is Alexandro cum primis eſſet carus, reſpondit *d* ſe regis amicis honorem habere, non ſcortis, nec apud Perſas eſſe

a *Claudi ſalaces.* b *Uxor moleſta.* c *Conjugii moleſtia.* d *Libere.*

esse moris, ut viri mares ducant. Agnoscas in hoc Satrapa mentem Cyro generis auctore dignam. Honorare noverat, adulari non poterat, cum hodie quoque cernantur in aulis, qui scortis, morionibus ac leonibus principum plus deferant honoris, quam genere ac virtute præcellentibus viris.

27. MEDIUS ex Alexandri parasitis unus, solet alios adhortari, ne metuerent quodvis crimen in quemvis intendere. Adjecit scelerato præcepto caussam appositam: a *Ut maxime*, inquit, *sanet vulnus qui delatus est, manet tamen cicatrix.* Non arbitror quenquam esse diabolum tam impium, qui rem magis nefariam possit suggerere. Et quo fœdius est crimen, hoc tenacius hæret apud multos criminis suspicio, vel in innocentissimum. Audivi ducem quendam his verbis adhortantem suos milites nauticos ad quidvis prædandi temeritatem: Rapite quidquid potestis, sive merces sunt amicorum, sive hostium: nam ut qui spoliati sunt, sic agant apud principem, ut compellamur restituere, semper aliqua prædæ portio remanet apud nos.

28. GORGIAS sophista cum forte fortuna legisset Platonis dialogum, sui cognominis qui Gorgias inscribitur, dixisse fertur, ὡς καλῶς οἶδε Πλάτων ἰαμβίζειν, *ut pulchre novit Plato jambissare*, hoc est mordere. Nam is pes primum ab Archilocho, ni fallor, repertus est ad maledicendum: unde & nomen habet, vel à muliere petulante & baccha, vel à mittendis jaculis. Siquidem in eo dialogo proscindit sophistas, id quod nusquam non facit.

29. RHODIUS quidam, de quo nobis antea dictum est, ob intempestivam libertatem à tyranno injectus in caveam, in qua more nocentis bestiæ alebatur, ad cruciatum & ignominiam, amputatis naribus ac fœdata vulneribus facie, cum ab amicis admoneretur, ut media sibi malorum finem quæreret: b *Cuncta*, inquit, *homini quoad vivit speranda sunt.* Citius illum laudarim, quam istos qui ob caussas non admodum graves, confugiunt ad laqueum, aut ad præcipitium.

30. AN-

a *Calumnia cicatrix.* b *Spes pertinax.*

30. ANNICERIS quidam Cyrenæus aurigandi peritia fuit insignis: & ut egregius artifex, ita gloriosus artis ostentator, venit in Academiam Platonis: atque illic rationes omnes procurrendi, recurrendi, flectendi currum, & per easdem interdum orbitas redeundi ostentabat. Admirantibus cæteris, Plato negabat *a* sibi videri probabile, eum virum qui totum animum inutili studio dedisset, ad ullam rem gravem ac frugiferam esse idoneum.

31. THEMISTOCLES cum adversus barbaros describeret Athenis exercitum, & in theatro ex illius gentis more producti essent galli gallinacei, atque inter sese commissi mira pertinacia inter se depugnarent ad necem usque, rem ludicram vertit in seriam cohortationem. Sic enim cives suos affatus est: *At isti*, inquit, *neque pro aris ac focis, neque pro liberis depugnant, sed tantum quod vinci turpe sit.* Quo igitur animo vos esse par est, quibus pro salute patriæ, pro carissimorum incolumitate, pro libertate certamen est?

32. SUBACTIS à barbaris Lacedæmoniis Leptines dicit Græciam esse factam μονόφθαλμον, id est luscam, sentiens Atticam & Laconicam esse cordatissimas Græciæ partes. Meminit Aristoteles in rhetoricis.

33. APUD Iassios, populum magna ex parte piscibus victitantem citharœdus quidam in foro ostentabat artem. Verum simul atque tintinnabulum crepitu signum dedit adesse pisces venales, turba subito deseruit cantorem, & ad piscium mercatum advolavit, uno excepto, qui quod surdaster esset, tintinnabuli sonitum non audierat, aut certe non attenderat. Huic citharœdus propius accedens, gratias egit, quod & artem honorasset, & ipsum non passus sit esse prorsus desertum. Tum ille, an crepuit tintinnabulum? Ut annuit, *b Valebis*, inquit, *egregie magister:* seseque mox ad pisces proripuit. Citharœdo liberum erat sibi canere & musis. Longe major est nobis cura ventris quam artium liberalium.

34. ROMÆ in foro pendebat tabula quædam habens imaginem pastoris veluti cum pedo, de hac Teuto-

a *Artes inutiles.* b *Ventris cura prima.*

num orator rogatus quanti eam æstimasset, satis Germanice respondit, *a* se nolle sibi dono dari talem vivum ac verum. Barbarus non agnovit artificium, tantum spectabat formam. Atqui quæ natura deformia sunt, plus habent & artis & voluptatis in fabula.

35. GORGIAS Leontinus extremæ jam ætatis, cum sentiret somnum lethalem obrepere, amico qui assidebat percunctanti quo pacto haberet: *b Somnus*, inquit, *jam incipit me fratri suo commendare.* Homerus enim somni fratrem appellat mortem. Nam mors Græcis masculus est. Simile quiddam de Diogene retulimus antea.

36. ISMENIAS insignis tibicen discipulis suis non minus ostendebat male canentes, ac scite canentes dicens, *Ad hunc modum canere oportet, ad hunc nequaquam.* Admonuit & Q. Fabius, in scriptis rhetorum non tantum indicari debere bene dicta, sed & mala.

37. DEMOCHARES dixit *c* quemadmodum nemo possit è thymbra sive satureia facere bonam lanceam, ita nec è Socrate probum militem. Sentiens militibus convenire ferociam, cum Socrates esset omnium injuriarum tolerantissimus. Quidam hoc tribuunt Crateti.

38. MELANTHIUS negabat *d* eam iram videri gravem quæ mentem cogat emigrare, sed quæ prorsus excludat domo: Sentiens probis etiam ingeniis adjunctam esse iracundiam, sed hoc vitium esse tolerabile, si celeriter ad se animus redeat, & pro ira rationem in consilium adhibeat. At si perturbatio penitus insideat animo, ita ut excussa ratione feratur effreni impetu, certa pernicies est.

39. ISOCRATES pueros candidos, ac felici ingenio natos appellare solet θεῶν παῖδας, id est, deorum filios: eo quod hominis mens divinæ sit originis, qua qui præcellit deos parentes referre videtur. Prisci dæmonibus attribuebant corpora, eosque deorum filios appellabant. Dæmones autem à scientia dicti sunt,

a *Crassa judicia.* b *Mors senilis.* c *Philosophus miles.* d *Ira brevis.*

sunt, quasi δαίμονες. Idem de duobus auditoribus suis Theopompo & Ephoro, quorum prior erat acerrimo ingenio, alter leni, dicere solet, *a Se alteri adhibere calcaria, alteri frenos.* Præcipuum est ut doctor animadvertat genium ac naturam discipulorum. Meminit Marcus Tullius libro De claris oratoribus.

40. DEMONAX Cynicus philosophus, cum videret Athenienses hoc agere, ut Barbarorum exemplo gladiatorum spectacula in urbem inducerent, *b Nolite,* inquit, *ô canes istam crudelitatem prius admittere in civitatem vestram quam Misericordiæ aram situ demoliti.* Significans non convenire in ea civitate, in qua Misericordia pro Deo coleretur, spectari plusquam ferinam crudelitatem.

41. CORNIFICIUS poëta, videns milites in bello quod inter Augustum & Antonium gerebatur, frequenter fugere, appellavit eos lepores galeatos.

42. PHILOXENUS poëta cum in Sicilia fundum ac domum opulentam nactus esset, & animadvertisset illius gentis luxum ac delicias: *c Per deos,* inquit, *hæc bona me non perdent, sed ego potius illa.* Moxque cessit aliis hæreditatem, & è Sicilia abnavigavit.

43. FURNIUS Antonii partes sequutus fuerat. At posteaquam victoria cessit Augusto, metuens sibi subornavit filium, qui à victore veniam peteret. Petiit & impetravit. Tum Furnius his verbis Cæsari gratias egit. *d Hæc una ô Cæsar abs te mihi facta est injuria, effecisti ut mihi & vivendum & moriendum sit ingrato:* significans tantam esse ejus beneficii magnitudinem, ut nulla ex parte par esset referendæ gratiæ. Reprehensionis colore blanditus est principi.

44. CILLICON quidam sive Acheus Miletum patriam prodiderat Prienensibus. Quo nomine merito habebatur omnibus exosus, cujus perfidiam lanius quidam Theagenes sic ultus est. Cilicon adiit Theagenem in macello empturus carnes. Lanius dissimulato odio porrigit carnium partem, veluti resecturus quod superesset.

a *Ingeniose.* b *Gladiatorum immanitas.* c *Divitiarum contemptus.* d *Adulans libertas.*

esset. Cillicon profert dextram ex adverso retenturus carnes : Theagenes machæra sublata proditoris manum amputavit : ac ne id videretur errore factum, addidit, a *Ista saltem manu posthac non proditurus es ullam civitatem.* Applaudebatur lanio, quod impium pro dignitate tractasset. Hinc adagium Cillicontis exitium: retulimus hoc in Chiliad.

45. CELEBRATUR C. Cæsaris dictum quod prætextatus adhuc deprompsisse fertur in quendam modulatius orantem, b *Si legis, cantas: si cantas, male cantas*, Quidam latrant orantes verius quam loquuntur. Sunt qui rethoricam pronuntiationem affectantes, medii sunt inter canentem & loquentem. Meminit hujus Q. Fabius.

46. TIBERIUS Cæsar Attilio Butæ viro prætorio, cum ad inopiam per luxum ac socordiam redactus fateretur ac deploraret paupertatem suam, c *Sero*, inquit, *experrectus es.* Dormiunt temulentiæ ac luxui dediti verius quam vivunt. Nam vita vigilia est. Refert Seneca in epistolis.

47. CATO Senior dicebat d privatarum rerum fures in compedibus vitam agere, publicarum in auro & purpura conspicuos incedere. Olim simplex furtum non puniebatur capite, sed vincti compedibus præstabant operam. At longe gravius crimen est peculatus quam furtum. Et tamen qui fiscum principis, qui Rempublicam compilant, magnates fiunt.

48. GALBA parasitus objicientibus quod in otio viveret, e *Nemo*, inquit, *cogitur ad reddendam otii sui rationem:* innuens nullos tutius vivere quam otiosos. Nam rerum gestarum rationem poscuntur qui tractant negotia: at ab otiosis ea ratio non potest exigi.

49. PYTHAGORAS f tria præcipue dicebat à diis optanda in hac vita: Bonam valetudinem, formam ac divitias, quod homo cætera sibi præstare posset. Quanquam illud ὑγιαίνειν non minus ad animi sanitatem, quam ad corporis pertinet.

I. CA-

a *Acheus. Proditio.* b *Pronuntiatio.* c *Luxus inopia parens.* d *Fures magni.* e *Facete.* f *Bona præcipua.*

1. CATO senior ajebat se demirari, *a* quod non rideret haruspex, quoties adspiceret haruspicem: sentiens totum hoc divinationum genus imposturam esse, qua populo fiebat fucus. Id cum non fugeret ejus artis peritum, mirabatur quod haruspex haruspicem posset videre absque risu. Solent enim impostores inter se ridere multitudinis stultitiam. Refert M. Tull. lib. de Divin. 2.

2. DEMONAX Cynicus interrogatus quid sentiret de conflictu duorum, *b* quorum alter inepte proponebat, alter absurde respondebat, ait sibi videri alterum mulgere hircum, alterum supponere cribrum.

3. PERICLES cum urgeret belli necessitas, *c* Palladis ornamenta vendidit quadraginta talentis auri, & admirantibus ab illo rem sacrilegam admitti, respondit ex hostium manubiis posse illi reddi cultum nihilo deteriorem.

4. PERSÆ dicere solent esse duo peccata, *d* quorum prius sit esse debitorem, alterum mentiri: quod obærati plerunque mentiuntur, dum pollicentur in diem, nec præstant quod pollicentur.

5. MESALA vir exactissimi judicii ac Romanæ linguæ observantissimus, cum audisset M. Porcium Latronem declamantem, dixit. *e Sua lingua disertus est.* Desiderans videlicet in eo Latini sermonis elegantiam, cum ingenium esset felix. Sed hunc Latronem Seneca cæteris omnibus anteponit.

6. CASSIUS Severus, cum ex Senatusconsulto libri illius exurerentur, *f Nunc*, inquit, *superest ut ipse vivus comburar qui illos edidici.* Quod animo insculptum est, nisi cum vita eripi non potest.

7. MONTANUS Attilii Butæ carmen recitabat, cumque quidam indignaretur, quod toto die recitasset, negaretque ad illius recitationes accedendum, nacta Pinarius ait, *g Nunquid possum liberalius agere? paratus sum illum audire, ab exortu solis usque ad occasum.* Gaudebat enim is poëta subinde repetere ortus & occasus

a *Divinatio vana.* b *Absurda.* c *Superstitio.* d *Debere & mentiri.* e *Argute.* f *Memoria.* g *Facete.*

descriptionem. Notat autem & Horatius eos qui ornatus gratia vel immodice, vel non suo loco affectant tales descriptiones:

Aut flumen Rheni, aut pluvius describitur arcus.

8. Cum à Montano recitaretur versus, quibus exortus solis describebatur, Varus eques Romanus dixit: *a Incipit Buta dormire.* Rursus cum succederet descriptio occasus. *Quid dicit*, inquit, *jam nox est? Ibo & Butam salutabo:* Eodem scommate taxans: & affectatum carminis decus, & Butæ præposteram vitam.

9. Demetrius dicere solet, *b* nihil sibi videri infelicius eo, cui nihil in vita accidisset adversi: quod oporteat talem hominem aut sibi ignotum esse, ut qui nunquam sui periculum fecerit: aut diis invisum, ut quem præterierint, velut ignavum, nec idoneum ad fortunæ conflictum.

10. Libertinus quidam prædives ajebat *c* sibi facilem fuisse viam ad divitias, postea quam pœnituerat ipsum bonæ mentis. Sed hanc illiberalem vocem Demetrius graviter castigavit, apud Senecam, per ironiam ostendens commodissimam ad parandas opes viam, si quam impudentissime aduletur.

11. Crispus Passienus dicebat *d* adulationi non esse claudendum ostium, sed aperiendum: verum ut solet, amicæ, quæ si impulit grata est, gratior si effregit. Sensit non probandos eos, qui prorsus non ullam ferunt adulationem, quam ut affectare turpe est, ita ingerentem se non oportet omnino repellere. Prodest enim in hoc ut homo perspiciat qualis esse debeat.

12. Plancus ajebat, *e* non esse occulte aut dissimulate blandiendum, quod periret procacia si lateat. Fortasse pro procacia, quod erat scriptum, legendum est, procatio: ut sit sensus, Adulator ut procus captat gratiam: procus autem si tam tecte ambiat, ut puella non sentiat, perdit operam.

13. Latro Porcius, cujus ingenium supra modum miratur Seneca, fuit enim illi condiscipulus, cum Maxil-

a *Vita præpostera.* b *Præposteritas perpetua.* c *Adulatio.* d *Adulatio utilis.* e *Adulatio tecta.*

Maxillus Rhetor exilitatem orationis suæ imputaret controversiæ, diceretque necesse est me per spinosum locum ambulantem suspensos habere pedes: *a Non me hercule*, inquit, *tui pedes spinas calcant, sed habent*. Nam alter ariditatem ingenii imputavit materiæ.

14. ASINIUS Pollio dicebat *b* in caussa verecunda nunquam tentari debere improbam quæstionem. Notavit rhetores, qui in declamando moverent quæstiones nihil ad caussam facientes.

15. OSCUS rhetor erat non infacundus, sed illud dictionem illius vitiabat, quod nihil diceret absque schemate: *c Poteram*, inquit, *dicere, ave Osce*. Schematum affectatorem salutavit schemate, cum nusquam minus locus sit schemati, quam in quotidiana vulgarique salutatione. Per ironiam itaque usus est occupatione, ut diceret, quod non dicebat, cum sine tropo dicere posset, ave Osce.

16. SEVERUS Cassius, qui alienas sententias paucis immutatis vocibus usurparent pro suis, dicere solet, *d* eos esse similes furibus, qui poculis alienis mutarent ansas ne possent agnosci.

17. DEMONAX dicebat *e* nequaquam hominibus irascendum esse si delinquerent, sed corrigenda vitia, nimirum exemplo medicorum, qui non indignantur ægrotis, sed morbo medentur. Nam hominis est peccare, Dei vero aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

18. ACCUSATUS quod nunquam sacrificasset Minervæ. *f Nunquam*, inquit, *existimavi illi meis victimis opus esse*: notans ineptam vulgi superstitionem, quod putabat deos hostiarum nidore delectari.

19. IDEM Phavorini dictionem ut nimium compositam ac muliere congruentiorem quam philosopho solet dicteriis incessere. Id indigne ferens Phavorinus adiit Cynicum percunctans quis esset ille à quo deridiretur: *g Homo*, inquit, *cujus auribus difficile est imponere*. Philosophum ut vestis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

a *Salse*. b *Coacta*. c *Affectatio*. d *Furta sententiarum*. e *Clementia*. f *Superstitio*. g *Oratio modulatior*.

20. ROGATUS à ſophiſta quopiam, quod viaticum attuliſſet ad philoſophiam, admodum cynice reſpondit *a ὄρχεις*, id eſt, *teſtes*, ſignificans ſe nudum acceſſiſſe.

21. ALTERI percunctanti, quam philoſophiæ ſectam potiſſimum amplecteretur: *b Quis*, inquit, *tibi indicavit me eſſe philoſophum?* Moxque vehementer ſecum ridens, abiit. Interrogatus quid rideret, *An non magnopere ridiculum*, inquit, *ſi tu me ex barba judicas philoſophum, ipſe barbam non habens?*

22. ADOLESCENTI laſcivius culto, qui quæſtionem ſophiſticam propoſuerat, nihil aliud reſpondit quam περαίνει ὦ παῖ. Vox anceps eſt, & ad conficientem quod colligit, & ad obſcœnum ſenſum. Cumque adoleſcens indignatus reſpondiſſet, at ego tibi virum oſtendam: Demonax admiranti ſimilis: *c Quid*, inquit, *nam etiam virum habes?*

23. ATHLETA quidam ab eo reprehenſus quod victor in Olympiis cultu molli floridoque uteretur, lapidem illi incuſſit in caput, ita ut ſanguis ex vulnere proflueret. Id factum indigne ferentes qui aderant, hortati ſunt ut adiret proconſulem, *d Nequaquam*, inquit, *ô viri, ad proconſulem, ſed ad medicum potius.* Prius eſſe debet homini, ut malo accepto medeatur quam ut regerat in alterum.

24. PROTEO cuidam objicienti quod morderet omnes, nec tamen Cynicum viveret, *e Amice*, inquit, *non vives hominem.*

25. PHYSICO quodam multa de Antipodibus diſſerente, *f* oſtenſis in pueto umbris, rogavit num illos antipodas diceret: ridens abſurdam quæſtionem. Quanquam nunc compertum eſt, eſſe veros Antipodas.

26. HERODEM ſophiſtam immodice lugentem Pollucis obitum præmaturum, cum vellet illi currus & equos velut aſcenſuro jungere, atque etiam cœnam apparare, adiit Demonax, *g En tibi*, inquit, *ô Polluce literas.* Exhilarato Herodi, & quid vellet Pollux ſciſcitanti,

Incu-

a *Cynice.* b *Barba non facit philoſophum.* c *Salſe.* d *Toleranter.* e *Libere.* f *Frivola.* g *Luctus.*

Incusat, inquit, *te, quod cuncteris ad ipsum venire.* Significans Pollucem ad ipsum non rediturum, sed recte parari currum, si vellet sequi defunctum.

27. ALIUM quendam filii mortem inconsolabiliter lugentem, & in tenebris abditum adiit, certo promittens se filii umbram ab inferis revocaturum, si tres ex hominum numero sibi nominare posset, qui nullius luxissent obitum. Cumque is cogitationem per omnes notos circumferens, ne unum quidem reperisset luctus expertem, *a Quid igitur*, inquit, *teipsum discrutias homo, quasi novum aliquid acciderit?*

28. CUM à quodam quæsisset aliquid, atque ille verbis obsoletis ac priscis responderet. *b Ego*, inquit, *amice te nunc percunctor, at tu perinde respondes, quasi regnaret Agamemnon.*

29. CUIDAM dicenti, eamus in Æsculapii templum ó Demonax pro filii salutem deprecaturi Deum, *c Adeone*, inquit, *surdastrum existimas Deum, ut nos nisi in templo non sit auditurus?*

30. AD Agatoclem Peripateticum arroganter jactantem, sese & solum & primum esse dialecticorum: *d Si solus*, inquit, *es, qui primus esse potes? si primus, qui solus?*

31. CUM apud Athenienses audisset præfatione solenni à sacris moveri Barbaros, rogabat quamobrem id facerent, cum ea sacra tradidisset ipsis Eumolpus natione Trax, nimirum Barbarus.

32. CUM legatus navigaturus in Asiam, navem conscendisset, & à quodam interrogaretur, num metueret, ne naufragio ejectus à piscibus devoraretur, *e Quid*, inquit, *à piscibus metuam, qui tot pisces devorarim?*

33. QUENDAM infeliciter declamantem admonuit, ut sese diligenter exerceret: cumque is respondisset, nunquam apud me non declamo, *f Nil igitur mirum*, inquit, *si dicis inepte, qui hactenus semper stulto auditore solitus sis uti.*

34. CUM Athenis quidam Romanus senator filium ad Demonactem adduxisset, eleganti forma, vestitu delicato,

a *Luctus.* b *Obsoleta.* c *Superstitio.* d *Arrogantia.* e *Absurde.* f *Nemo sui judex.*

licato, ac deliciis effœminatum, diceretque, Salutat te ô Demonax filius meus: *a Pulcher est*, inquit, *& te dignus, & matri non absimilis.* Utrumque poterat dici in laudem. Nunc patrem notavit ex filii moribus, & matri similem dixit mollem & eviratum deliciis.

35. CONSPICATUS augurem quendam in publico vaticinia sua vendentem, *b Si potes*, inquit, *ea quæ Parcæ statuerunt arte tua depellere, exiguam mercedem postulas: sin quæ facis decreta sunt, omnino sunt eventura quid tua prodest divinatio?* Bis miser esse cupit, qui mala quæ vitari non possunt, amat præscire.

36. SENEX quidam Romanus bene robusto corpore, qui armatus sese ad palum exercuerat, rogavit Demonactem num magna vehementia videretur depugnasse. *c Nimirum*, inquit, *adversus hostem ligneum*, innuens illum in vera pugna fore meticulosum.

37. CUIDAM qui purpura indutus sese insolentius ostentabat, in aurem, dixit, *d Heus tu, hoc ante te gestabat ovis, & ovis erat:* significans illum nihilo minus stupidum esse, si gestaret purpuram.

38. CUM aliquando in balneis refugeret ingredi aquam ferventiorem, & alius illum appellaret meticulosum, *e Quid*, inquit, *an hoc pro patria passurus essem?* Sentiens temeritatis esse non fortitudinis, subire periculum, ni ob caussam gravem & honestam fiat.

39. PERCUNCTANTI qualia putaret esse apud inferos: *f Exspecta*, inquit, *& simul atque illuc venero per litreras tibi significabo omnia:* impie sentiens, nullos esse inferos. Nec enim credebat animarum immortalitatem.

40. ADMETO poëtæ insulso jactanti epigramma monostichon, quod testamento mandasset suæ addendum statuæ: carmen erat. Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit: respondit *g* adeo sibi placere carmen, ut magno emptum cuperet, si jam nunc esset adscriptum. Tecte optans illi mortem qui vita erat indignus.

41. DE-

a *Ambiguus morsus.* b *Divinatio.* c *Pugna ludicra.* d *Vestis.* e *Fortitudo.* f *Impie.* g *Salse.*

41. DEMONACTI seni crura intumuerant, id videns quidam, Quid istuc, inquit, mali est Demonax? Tum ille, *a Charon*, inquit, *me momordit*. Pro cane dixit Charontem, innuens senectutem morti vicinam.

42. AD Lacedæmonium flagris sævientem in servum, *b Desine*, inquit, *te servo tuo similem ostendere*. Servus enim est, qui suis cupiditatibus imperare non potest.

43. CYNICO cuidam arroganter jactanti pallium, peram & baculum, ac subinde vociferanti, se Antisthenis, Cratetis ac Diogenis sectatorem esse, *c Impudenter*, inquit, *mentiris, cum sis Hyperidæ discipulus*. Allusit ad vocem, ὑπερειδεῖν, quod est per arrogantiam despicere. Est autem & rhetoris nomen Hyperides.

44. PROCONSUL Cynicum quendam, à quo publice fuerat proscissus ob unguenta ac mollitiem, ad supplicium abripi jussit. Huic deprecator aderat Demonax dicens ignoscendum Cynico: si quid dixisset mordacius, id esse sectæ vitium, non hominis. At cum proconsul non negaret veniam, sed si quid simile denuo committeret, rogaret, quas pœnas esset daturus, *d Profecto*, inquit, *Demonax tum hominem totum inungi, ac forcipe velli jubebis*. plusquam cynice momordit, qui cynicæ mordacitatis agebat patronum.

45. ALTERI cui imperator ingentem exercitum commiserat, sciscitanti quomodo posset delegatam provinciam quam optime gerere. *Si*, inquit, *ira vacaris, & quam minimum loquens plurima audieris*. Ira ad omnem functionem inutilis est, & proverbio quoque princeps jubetur, & æqua & iniqua audire.

46. ROGATUS an philosophus etiam placentis vesceretur, *e Quid*, inquit, *num putas apes stultis tantum mellificare?* Placentæ melle condiebantur, sacchari usu nondum reperto.

47. IN Ruffinum claudum multo tempore familiarem peripateticis dixit, *f nihil esse turpius peripatetico claudo*. Allusit hic, quod peripatetici dicuntur ab inambulatione quæ non convenit claudo.

a *Senectus.* b *Ira.* c *Arrogantia.* d *Mollities.* e *Facete.* f *Jocose.*

48. EPICTETO cynico suadenti ut uxore ducta daret operam liberis: neque enim id indignum esse philosopho, *a* *Da mihi*, inquit, *igitur unam è filiabus tuis.* Notans illum inepte suadere alteri, quod ipse non faceret.

49. IN Herminum peripateticum qui semper in ore habebat decem Aristotelis categorias, ita lusit, *b* *Equidem arbitror Hermine te non indignum decem categoriis.* Jocus est ex ambiguo vocis. Categoriæ Græcis vel prædicamenta dicuntur, vel accusationes.

50. JURISPERITO dixit, *c* leges prorsus videri inutiles, ut quibus boni non egerent, mali nihilo fierent meliores.

51. MORIENTEM amici rogabant, quo modo vellet sepeliri, *Nequit*, inquit, *ista res vos habeat sollicitos: Fætor me sepeliet.*

52. DICENTIBUS indignum facinus, si talis viri corpus laceraretur à canibus, *d* *Quid*, inquit, *incommodi si & mortuus alicui sim usui?*

53. BION eos qui auscultarent adulatoribus, dicebat *e* esse similes amphoris, quæ auribus circumaguntur.

54. PINDARUS cuidam commemoranti, quod ipsius laudes ubique prædicaret, *f* *Ego*, inquit, *pro isto officio bonam reponam gratiam, efficiens ut vera prædices.* Vera virtus nihil moratur hominum laudes. Eas qui prædicant plus debent iis quos laudant, quam ipsis debent qui laudantur.

ALPHONSUS *Aragonum rex.*

1. EQUES quidam ingens patrimonium per luxum ac libidinem absorbuerat, atque insuper magnam æris alieni vim contraxerat. Pro hoc intercedentibus quibusdam apud Alphonsum Aragoniæ regem, ne saltem quæ debebat, corpore luere cogeretur, Alphonsus respondit: *g* *Si tantam pecuniam vel in sui regis obsequium, vel patriæ commodis, vel sublevandis propinquis impendisset, audi-*

a *Monitor.* b *Ambigue.* c *Leges.* d *Sepultura.* e *Adulatio.* f *Laudata virtus.* g *Juste.*

audirem. Nunc quoniam tantas opes impendit corpori, par est, ut luat corpore.

2. COMMEMORANTIBUS quendam ex Hispaniæ regibus dixisse, non decere principes viros scire litteras, exclamavit, *a* eam vocem bovis esse non hominis. Non omnes litteræ conveniunt principi, sed eæ quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæque recte ac secus gestorum exempla commonstrant, id quod facit historia.

3. HUNC cum adissent legati Matricienses, in quorum agris tum agebat Alphonsus, consulentes utri juberet ipsos gratificari, Nicolao ne Picinino an Francisco Sphortiæ, respondit *b* ambos pro amicis habendos, sed nihilo secius ab ambobus tanquam ab inimicis cavendum. Id temporis inter Nicolaum & Franciscum simultas intercedebat, ac rex nondum statuerat utrum vellet in societatem recipere, cum utrunque ob dissidium non posset.

4. IDEM dicere solet, *c* ita demum matrimonium tranquille citraque quærimonias exigi posse, si maritus surdus fiat, uxor cæca: innuens opinor fœmineum genus obnoxium esse Zelotypiæ, atque hinc oriri rixas & quærimonias: rursum maritis permolestam esse uxorum garrulitatem, qua molestia cariturus sit, si fiat surdus: nec illa vexabitur adulterii suspicione, si careat oculis.

5. AJEBAT si sibi contigisset nasci temporibus quibus Romana Respublica florebat, *d* se constructurum fuisse contra curiam templum Jovi Positorio, in quo priusquam venirent in senatum patres conscripti, odium, amorem ac privatos affectus omnes deponerent. Allusit ad priscorum morem, qui Jovem multis cognominibus insigniebant, nunc Statorem, nunc Gamelion, nunc Genethlion, nunc Philium, nunc Xenion appellantes. At si tam multa possit Jupiter, illud in primis præstandum erat, ut in Synodis, in judiciis, in senatibus, in quibus de Republica consultatur, nihil habe-

a *Eruditio.* b *Caute.* c *Conjugium tranquillum.* d *Integre.*

haberent momenti affectus privati. Nam hi sunt qui frequenter & civitates & regna bellis committunt, ac pessundant denique.

6. CUM forte mulierem quandam impudentius saltantem aspexisset, *a Exspectate*, inquit, *mox Sibylla edet oraculum.* Sentiens saltationem insaniæ genus esse. Sibylla autem vates non edebat oracula nisi furore correpta. Mihi quoque sæpenumero qui saltationem tumultuosam agitant, visi sunt afflati furore quodam, præsertim fœminæ.

7. ADMONITUS ne nimia lenitas exiret in contemptum, & ex contemptu nasceretur pernicies: *b Magis*, inquit, *cavendum ne se veritas conciliet invidiam, unde majus exitii periculum.*

8. CUM eques quidam ab hostibus captus, & ab iisdem emissus carcere, adisset, in solatium calamitatis multa postulavit ab eo & impetravit. Quo digresso rex dixit ad familiares, *c Dispeream*, inquit, *ni metui, ne uxorem etiam meam deposceret eques meus.*

9. FAMILIARES illi rusticum quendam velut ignaviæ exemplum ostenderunt, qui porrectus humi vescebatur uvis. Hic rex, *d Utinam mihi sic per otium comedere datum esset à superis.* Simile quiddam narratur de Ptolemæo rege: cum antea se jactaret reperisse immortalitatem, tandem podagra discrutiatus, conspiciebat Ægyptios aliquot plebejos sic temere apud flumen discumbentes: *Utinam*, inquit, *saltem ex istis unus essem.*

10. EQUITI subinde aliquid à rege flagitanti, sed mox quod acceperat profundenti: *e Si pergam*, inquit, *tibi dare quæ petis, citius me pauperem effecero quam te divitem: nam qui tibi donat, nihil aliud quam aquam infert pertuso dolio.*

11. INTERROGATUS quos è civibus haberet carissimos. *f Qui magis*, inquit, *pro me metuunt, quam me.* Sentit illos esse ex animo amicos, qui principem magis amant quam timent.

12. AJE-

a *Saltatio fœda.* b *Lenitas.* c *Postulator improbus.* d *Otium dulce.* e *Profusio.* f *Civium caritas.*

12. AJEBAT *a* olim inter Jovem, Neptunum & Plutonem omnium rerum partitionem trifariam esse factam, & horum unumquenque sua sorte contentum esse, nec occupare aliena: at inter homines, neminem sua portione contentum esse, nec ullam partitionem esse stabilem, sed omnes πλεονεκτεῖν.

13. PERCUNCTANTIBUS utri rei plus debere se fateretur, libris an armis: *b Ex libris*, inquit, *& arma & armorum jura didici*: hac voce profitens se libris debere omnia.

14. MAGNOPERE laudare solet dictum nescio cujus *c* hostibus fugientibus pontem argenteum exstruendum esse: sive quod existimaret multo optabilius esse, hostes in fugam vertere quam occidere: sive quod putaret hostes pecunia solicitandos ut ab acie discederent.

15. DICEBAT sibi videri *d* eos maxime insanire, qui uxorem fugitivam perquirerent. Significans magnæ felicitatis esse ab improba muliere liberari.

16. IMPROBO cuidam ac vecordi, jactanti reperisse se virum sapientem: *e Et qui fieri potuit*, inquit, *ut sapientem dignosceret stultus?*

17. CUM cœnanti senex quidam importunus & garrulus sine fine obstreperet, exclamasse fertur & dixisse, *f Asinorum conditionem esse potiorem quam regum. Nam illis dum pascuntur, dominos parcere, regibus neminem.*

18. DEMETRIUS gravi calamitate affectus, dixit referente Seneca, *g Hoc unum dii immortales, queri possum, quod non ante hac mihi voluntatem vestram notam fecistis. Prior enim ad ista venissem, ad quæ nunc vocatus adsum, maluissem offerre quam tradere.*

19. M. ANTONIUS orator, rogatus quam ob caussam nullam unquam orationem scripto mandasset, *h Ut*, inquit, *infitiari queam a me dictum esse si quid forte aliquando dixi, quod opus non erat.* Labilis est hominum memoria, ut ægre reperias duos qui quæ simul audierunt eodem modo referant; Hinc parata tergiver-

a *Ambitio principum.* b *Eruditio.* c *Clementer.* d *Facete.* e *Graviter.* f *Regum cura.* g *Fortiter.* h *Caute scribendum.*

verſatio, non dixi, aut non ſic dixi, aut dixi quidem, ſed hoc adjeci.

20. CALANUS Indus ad mortem proficiſcens, cum conſcenderet rogum ardentem, *a O præclarum*, inquit, *diſceſſum è vita cum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato, animus in lucem exceſſerit*. Hunc cum Alexander admoneret, diceret ſi quid vellet, *Optime*, inquit, *propediem te videbo*. Idque evenit, nam Alexander paucis poſt diebus mortuus eſt. Refert M. T. lib. de Divinatione primo.

21. QUIDAM cauſſam detulit ad oratorem, is negavit: detulit ad alterum, qui recepit. At is qui detulerat dicere ſolet, *b* ſibi gratiorem fuiſſe orationem ejus qui negarat, quam ejus qui recepit: quod ille comiter recuſaſſet, hic graviter & inamœno vultu recepiſſet.

22. C. COTTA qui in ambitione fuit artifex, dicebat, *c* ſe operam ſuam, in eo quod non contra officium peteretur ſolere polliceri omnibus, ſed impertire iis apud quos optime poni arbitraretur. Senſit nulli promittendum, quod eſſet præter honeſtum: nulli promittendum, quod non contra officium peteretur. Comitatis eſt benigne polliceri, ſed quoniam omnibus opera præſtari non poteſt, eligendi ſunt quibus eam impertias. Utrumque refert Q. Cicero ad fratrem de petitione conſulatus.

23. GALLUS juriſperitus, ſi quis negotium ad ipſum detuliſſet, in quo de facto quærebatur, dicere ſolet. *d Nihil hoc ad jus, ad Ciceronem ito*. Senſit Gallus aliud eſſe officium juriſconſulti, aliud oratoris: nec eſſe neceſſe de his quæ ad alienam profeſſionem pertinent reſpondere. Refert. M. T. in Topicis ad Trebatium.

24. C. LUCILIUS dicere ſolet, nolle ſe ſua ſcripta legi, nec à doctiſſimis, nec ab indoctiſſimis, quod hi nihil intelligerent, illi plus ſaperent, quam ut poſſet illorum judicio ſatis facere. Id exprimebat hujuſmodi verſu Trochaico:

e Perſium non curo legere, Lælium Decimum volo.

Eras-

a *Præſenſio.* b *Comitas ſermonis.* c *Comitas in pollicendo.* d *Pro ſua quiſque profeſſione.* e *Exacta judicia.*

Erat Persius illius ætatis omnium doctissimus habitus. Lælius erat vir bonus, & non illiteratus, sed nihil ad Persium. Refert M. Tullius cum aliis aliquot locis, tum libro de Oratore secundo.

25. ANTIMACHUS Clarius poëta, cum convocatis auditoribus recitaret ingens volumen quod conscripserat, & ab omnibus esset destitutus, excepto Platone, *a Legam*, inquit, *nihilominus*. Plato enim mihi instar est omnium. Refert M. T. libro de Claris oratoribus.

26. SERVILIUS Vacia vir prætoribus ac prædives, odio negotiorum abdiderat se in villam suam, quam habebat non procul à Cumis, nec alia re notus fuit, quam ejus villæ otio. Itaque qui negotiis premebantur, exclamare solent, *b O Vacia solus scis vivere.* Hujus tamen ignavum & sine litteris otium damnans Seneca Epist. 5. negat illum scire vivere, sed latere. Eoque non nunquam villam præteriens joco dicere solet: *Heic situs est Vacia*: subindicans nihil interesse inter mortuum, & inerti otio abditum.

27. QUINCTILIANUS vehementer probat dictum cujusdam oratoris, qui apud Cæsarem, ut opinor, occusabat Consutianum Capitonem hominem arrogantem, & ipso etiam vultu præ se ferentem confidentiam. *c Erubescit*, inquit, *Cæsarem timere.* Cæsar erat ea potentia, ut merito fuerit à quovis metuendus. At illi reo tantum aderat arrogantiæ, ut sibi turpe duceret, si videretur timere Cæsarem. Hoc dictum Fabius adolescens audivit, ut ipse refert libro sexto, capite de conclusione.

28. URBANE Flavius Virginius antisophistam quendam suum interrogavit, *d* quot millia passuum declamasset, taxans eum quod in declamando discurreret, nimiumque crebras, longas ac tumultuarias haberet ambulationes, cum M. Tullius oratori non concedat procursiones nisi raras, moderatas ac breves. Eandem ob causam Sura Manilius Domitio Afro dictus

a *Unus pro multis.* b *Otium sine literis.* c *Confidenter.* d *Salse.*

ctus est non agere, sed satagere. Utrunque refert Fabi capite de pronuntiatione.

29. SALSUM est & illud Cassii Severi, qui adversus patronos immodice discurrentes, *a* ut interdum proriperent in aliena tribunalia, poposcit lineam, alludens ad certamina cursus, in quibus una linea designabat unde cursus inciperet, altera ubi desineret. Idem accommodari potest in eos qui digressionibus immodicis divertunt ab instituto.

30. PROCULEJUS querebatur de filio, quod exspectaret mortem patris: cumque filius respondisset Ego vero non exspecto: *b* *Immo*, inquit, *rogo ut exspectes*. Detorsit verbum in contrarium sensum. Exspectat mortem patris qui inhiat, & exspectat qui non accelerat mortem patris. Refert Fabius lib. 9.

31. ARCHYTAS dixit judicem & aram idem esse pariter enim ad utrumque confugiunt, qui injuria afficiuntur. *c* Sentiens tales oportere judices esse, ut oppressis sint præsidio. Refert Aristoteles Rhet. 3.

32. PERICLES dicebat Samios esse similes pueris qui porrectam offulam reciperent quidem, sed interim plorantes, eo quod illi parerent imperatis sed non sine tædio & querimonia. *d* Similiter Demosthenes dixit populum Athenienſem esse similem iis qui in navi nauseant. Si quidem ii cum magno tædio laborant, tamen eo pervehuntur quo tendit navis.

a *Salse.* b *Argute.* c *Refugium.* d *Apte.*

F I N I S.

I N

INDEX PERSONARUM.

Arius

H. HA-

H.

I.

L.

M.

T. Man-

INDEX
SENTENTIARUM.

A.

Am

Cara

E.

F.

Fuga.

L.

M.

Phi-

Q.

R.

T.

V.

FINIS.

